

ХУЛИО КОРТАСАР

ИГРА

на

ДАМА

ХУЛИО КОРТАСАР ИГРА НА ДАМА

Превод: Стефка Кожухарова

chitanka.info

Париж, бурната любов между Оливейра и Мага, нощите в клуба на змията, пропити с много джаз и много страст, в търсене на небето и ада. И обратната страна — симетричното приключение на Оливейра, Тревълър и Талита в обгърнатия със спомени Буенос Айрес. Доведено до крайност желание за преминаване на границите на традиционното повествование. Резултатът е тази книга (всъщност няколко книги — зависи как ще четете), изпълнена с хумор и безпрецедентна оригиналност.

Дамата се играе с камъче, което трябва да подритваш с върха на обувката. Съставки: тротоар, камъче, обувка, красива рисунка с тебешир, за предпочитане цветен. Отгоре е Небето, отдолу — Земята.

Хулио Кортасар (1914–1984) е сред онези ярки звезди в латиноамериканската литература, които оставят своя отпечатък върху цялата световна литература на ХХ в. Роден е в Брюксел в семейството на аржентински дипломат, което през 1918 г. се завръща в Аржентина. Там той прекарва детството и младостта си. От 1951 г. до смъртта си живее и работи в Париж Ненадминат майстор на късия разказ: „Бестиарий“ (1951), „Истории за кронопи и фами“ (1962) и др. (по „Лигите на дявола“ Антониони снима „Фотоувеличение“), познат на българските читатели с няколко антологии. Автор на романите „Лотарията“ (1960), „62: Модел за сглобяване“ (1968), „Книга за Мануел“ (1973), поет. Но от 1963 г. името на великия аржентинец най-често се свързва с „Игра на дама“, един от програмните романи на ХХ в.

КРАСИМИР ТАСЕВ

ПРЕДГОВОР

Излизането на романа *Игра на дама* през 1963 г. в Аржентина е съпроводено от огромен успех в целия испаноезичен свят. Авторът Хулио Кортасар по това време вече е утвърдено име — публикувал е четири от най-известните си сборници с разкази (*Бестиарий*, *Край на играта*, *Тайните оръжия* и *Истории за кронопи и фами*), както и романа *Лотарията*. *Игра на дама* обаче е произведението, с което най-често ще се свързва името му и което ще го нареди сред най-значимите фигури в латиноамериканската и световната литература на ХХ век.

Животът на писателя започва в Брюксел на 26 август 1914 г. в семейството на аржентинци. Малко по-късно те напускат окупираната от немците Белгия и след известен престой в Швейцария и Испания (неутрални през Първата световна война) през 1918 г. се завръщат в Аржентина. Това е страната, където Кортасар прекарва детството и младостта си и която винаги ще смята за своя родина, въпреки че през 1951 г. се установява за постоянно в Париж, живее там до смъртта си през 1984 г. и дори приема френско гражданство.

Литературният талант на Кортасар се проявява много рано — на деветгодишна възраст вече пише стихове и завършва първия си роман, който не е достигнал до нас. Пише поезия през целия си живот, като дори първата му публикувана самостоятелна книга — *Присъствие* (1938), е поетичен сборник, но тази страна от творчеството му е осъдена да остане в сянката на разказите и романите му. През 30-те и 40-те години, докато работи като гимназиален учител в две провинциални градчета, а по-късно и като преподавател по френска литература в Университета на Куйо в град Мендоса, Кортасар създава голяма част от най-известните си фантастични разкази и окончателно оформя характерния си почерк в този жанр. Един от разказите, писани по това време (*Завзета къща*), е забелязан от Борхес, който го публикува на страниците на едно от издаваните от него списания.

Романите обаче са територията, на която писателят разгръща най-пълно експериментаторските си намерения. Първите творби в този жанр — *Забавление* и *Изпитът* (създадени съответно през 1949 и 1950 г., но публикувани посмъртно през 1986 г.), както и *Лотарията* (1960), макар и напълно зрели в стилово отношение и оригинални като замисъл, са смятани от автора като упражнения, като един необходим „мост“ от затворените по структура разкази към отворения свят на *Игра на дама* — произведението, в което пак според негови признания намират реализация най-съкровения му търсения като творец и човек. Показателен в това отношение е и фактът, че следващият му роман — 62/ *Модел за сглобяване* (1968), е изграден според предписанията в бележките на писателя Морели от глава 62 на *Игра на дама* (оттам и заглавието) и представлява кулминация на експериментите на Кортасар в „антиромановото“ писане (или „противописане“, ако употребим един от термините на Морели). В следващия роман — *Книга за Мануел* (1973), писателят по-ясно от всякога заявява позицията си на гражданин и интелектуалец по отношение на политическата действителност в Латинска Америка по това време и по-специално по отношение на разпространяващите се диктаторски режими. Макар че живее в Европа, Кортасар до края на живота си активно подкрепя левите движения, борещи се срещу политиката на вмешателство на Съединените щати в Латинска Америка (като пример може да се посочи подкрепата му за младата тогава Кубинска революция, а по-късно и за Сандинисткото движение в Никарагуа).

Несъмнено *Игра на дама* е най-амбициозното произведение на Хулио Кортасар, което личи както от изявленията на самия автор в редица интервюта и от признанията в личната му кореспонденция до приятели, така и от мнението на критиката. Писан в продължение на четири години (между 1957 и 1961 г.), романът съдържа и своеобразно изложение на теоретичните възгледи на писателя за литературата и същевременно представлява опит те да се приложат на практика. Зад етикета „експериментален роман“, поставен от литературната критика, се крие проект, който цели постигането на нова форма на „човечност“, разкриването на истинската човешка същност, заровена под слоеве фалшиви социални и културни условности, плод на хилядолетните традиции и история на хомо сапиенс. Теоретичната основа, обясняваща замисъла на произведението, се съдържа в споменатите

вече бележки на писателя Морели, както и в коментарите на тези бележки от членовете на Клуба — разнородна компания от интелектуалци-бохеми в Париж, част от която е и главният герой Орасио Оливейра. Основните ключове според самия Кортасар са заложи в глави 54, 62, 79, 97, 99, 109, 112 и 116. Характерна черта в цялото творчество на писателя обаче, особено осезаема тук, е, че постоянно използва ирония, самоирония и шеговит тон, когато се появи опасност разказвачът или действащите лица да затънат в прекалена философска „сериозност“ или патетичност — Кортасар твърдо следва принципа си да поднася най-сериозните неща с хумор. По този начин читателят в нито един момент не се чувства поучаван, а, напротив, дава му се пълна свобода да не се съгласява с това, което чете, и дори сам да участва в изграждането на произведението. Това е и един от мотивите на Кортасар да построи романа като игра, в която участват както персонажите чрез своите действия, така и читателят — на първо място с възможността да избира между няколко начина на четене, което го „принуждава“ да стане „съучастник“ в творческия процес. Скачането по начертаната върху тротоара дама и стремежът да се достигне до десетия квадрат (наречен „Небе“ в аржентинския вариант на играта) е метафора на стремежа към себепознание, на търсенето на истинското лице на съвременния човек — едно преминаване през своеобразна мандала. Романът обаче не дава наготово формули и решения за изминаването на този път, защото това би противоречало на замисъла и би превърнало произведението в поредната готова и наложена отвън рецепта. Намеренията на автора са единствено да подтикне читателя сам да потърси и извърви пътя към самопречистването си, докато скача, като при игра на дама, от глава към глава в привиден безпорядък, както е сторил преди него самият писател. Свидетелство за това са думите на Морели от глава 82: „Писането е рисуване на моята мандала и едновременно с това обикаляне из нея, измисляне на пречистването, докато се пречиствам“.

Появата на *Игра на дама* на български закъсна с четири десетилетия, което обаче не прави тази класическа за испаноезичната литература творба по-малко актуална. Досега у нас Хулио Кортасар беше известен преди всичко като майстор на разказа, както и с романа *Лотарията*. Излезлите на български през седемдесетте и осемдесетте години на миналия век книги *Южната автострада*, *Някой, който се*

шляе, *Всички огънове*. Толкова обичаме Гленда и *Междуетажие* представляват антологии, в които са включени най-популярните му разкази от различни сборници и известната повест *Преследвачът*, смятана за предшественик в идейно отношение на *Игра на дама*. Преводът на най-известния му роман в този момент запълва една съществена празнина. Текстът на това първо българско издание следва стриктно оригинала на испански дори в някои особености на стила и правописа на автора, които на пръв поглед могат да се сметнат за печатни грешки (например непоследователност в изписването на някои лични имена и чужди думи, употреба на главни букви и курсиви и др.). Обяснителните бележки са сведени до минимум, най-вече за превод на пасажите на езици, различни от испански, както и за някои аржентински реалии. Надяваме се, че сме постигнали нелеката цел преводът, който българският читател вече държи в ръце, да представя това забележително произведение в целия му блясък.

Красимир Тасев

УПЪТВАНЕ ЗА ЧЕТЕНЕ

По свой начин тази книга представлява много книги и преди всичко две. Читателят е поканен да *избере* една от следните две възможности:

Първата книга може да се чете по обикновения начин и завършва с глава 56, след която има три привличащи погледа звездички, равнозначни на думата *Край*. Така че читателят без угризения може да подмине онова, което следва.

Четенето на втората книга започва с глава 73, след която се върви по реда, обозначен след всяка глава. Ако човек се обърка или забрави нещо, достатъчно е да погледне следното указание:

73 — 1 — 2 — 116 — 3 — 84 — 4 — 71 — 5 — 81 — 74 — 6 — 7
— 8 — 93 — 68 — 9 — 104 — 10 — 65 — 11 — 136 — 12 — 106 — 13
— 115 — 14 — 114 — 117 — 15 — 120 — 16 — 137 — 17 — 97 — 18
— 153 — 19 — 90 — 20 — 126 — 21 — 79 — 22 — 62 — 23 — 124 —
128 — 24 — 134 — 25 — 141 — 60 — 26 — 109 — 27 — 28 — 130 —
151 — 152 — 143 — 100 — 76 — 101 — 144 — 92 — 103 — 108 — 64
— 155 — 123 — 145 — 122 — 112 — 154 — 85 — 150 — 95 — 146 —
29 — 107 — 113 — 30 — 57 — 70 — 147 — 31 — 32 — 132 — 61 — 33
— 67 — 83 — 142 — 34 — 87 — 105 — 96 — 94 — 91 — 82 — 99 —
35 — 121 — 36 — 37 — 98 — 38 — 39 — 86 — 78 — 40 — 59 — 41 —
148 — 42 — 75 — 43 — 125 — 44 — 102 — 45 — 80 — 46 — 47 — 110
— 48 — 111 — 49 — 118 — 50 — 119 — 51 — 69 — 52 — 89 — 53 — 66
— 149 — 54 — 129 — 139 — 133 — 140 — 138 — 127 — 56 — 135 —
63 — 88 — 72 — 77 — 131 — 58 — 131

За да се улесни бързото намиране на главите, същата номерация се повтаря горе на всяка страница на съответната глава.

И насърчен от надеждата да бъде особено полезен на младежта и да допринесе за промяната на навиците изобщо, съставих настоящия сборник от максими, съвети и наставления — основата на онзи всеобщ морал, съзвучен с духовното и с преходното щастие на всички хора независимо от тяхната възраст, положение и състояние, както и с благоденствието и добрия ред не само в гражданската и християнска държава, в която живеем, но и в която и да е друга държава и при каквото и да е управление, за които най-задълбочените и умозрително настроени философи на света биха желали да поразсъждават.

*„Духът на Библията и Всеобщ морал,
извлечен от Стария и Новия Завет“.*

Написано на тоскански от абат

Мартини

с цитати под линия.

Преведено на кастилски

от духовник на служба към

Конгрегацията

на свети Кайетано в този Кралски двор.

С разрешение.

Мадрид, Аснар,

1797 г.

Винъги кугату зъпочне да зъхладнъавъ а именну към средатъ на есентъ ми хрумвът ньакъкви егзутични и

есцентрични мисли нъпример че би ми се пунравило да станъ лъастувицъ за да се дигнъ и далитнъ към топлите стръни или пък мрафкъ и да се намърдъм вътре в пештератъ и да си йам зъпасите нътрупани преслъатуту или пък змийъ кѣто унези от зулугическѣтѣ дету ги държѣт прибрани в стѣклени ѣкваръуми с утопление за да не се вдървѣт от стут какту ставъ с бедните чувешки сѣштества които не могѣт да си купѣт дрехи пунеже са толкувѣ скѣпи ниту могѣт да се стоплѣт пунеже си нѣамѣт керусин, нѣамѣт вѣглиштѣ нѣамѣт дърва нѣамѣт бензин а пък нѣамѣт и пѣри пунеже кугато чувек имѣ нѣакоиѣ пѣра може да се утбие в пѣрвѣтѣ лафкъ и да си пурѣчѣ една хубавѣ ракийѣ а тѣа знаете как стоплѣѣ, макар че не е хубаву да се прекѣлъавѣ, зѣштоту кѣто прекѣлъавѣш стигѣш до пурокѣ а пурокѣ скапѣвѣ не саму тѣалуту ами кепѣзи муралѣ на фсеки чувек и кату се пувлече нѣдолу по лошийѣ пѣт и нѣамѣ никѣкву дубро пуведение никуй ама никуй нѣамѣ да го спѣси да не свѣрши ф най ужаснуту буниште на чувешкуту пѣдение и никугѣ нѣамѣ да му пудѣдѣт рѣка за да го извадѣт от мрѣснѣтѣ кал в куйату се тѣркалѣѣ, ни повече ни по малку кѣто кундоР койту на млѣдини убикалѣѣл и летѣал по върхувете на високите плѣнини, но на стѣрини паднѣл нѣдолу кату пикирѣш бумбѣрдирувач, заштоту се рѣзвалил муторѣ на негувийѣ мурал. И дѣно тува куету пишѣ да пуслужи на нѣакугу да угледѣ дубре пуведениету си и да не се рѣскайвѣ кугату е кѣсну и фсичку вече е утишлу по дѣавулите по негувѣ вина!

Сесар Бруто, „Какво би ми се искало да бѣда, ако не бях това, което съм“ (глава „Куче Санберналд“)

ОТГАТЪК

*Rien ne vous tue un homme comme d'être
obligé de représenter un pays.*^[1]

Жак Ваше,
писмо до Андре
Брьотон

1.

Щях ли да срещна Мага? Толкова пъти, когато идвах от улица „Сена“, бе достатъчно само да погледна към арката по посока на „Ке дьо Конти“ и, едва различил контурите в светлината с цвят на пепел и маслини, която се носеше над реката, вече забелязвах тънкия ѝ силует, вписан в „Пон-де-з-Ар“ — понякога ходеше насам-натам, друг път стоеше до железните перила, надвесена над водата. Беше толкова естествено да пресечеш улицата, да изкачиш стъпалата към моста, да тръгнеш по тънката му снага и да се приближиш до Мага, а тя да се усмихне, без да се учудва, убедена като мен, че една случайна среща е най-малката случайност в живота ни и че точни срещи си определят само хората, които си пишат на карирани листове или изстискват от долу на горе тубата с паста за зъби.

Но сега нямаше да е на моста. Финото ѝ лице с полупрозрачна кожа сигурно наднича в старите входи из еврейския квартал Маре или може би бърби с някоя жена, която продава пържени картофи, или си хапва топли наденички на булевард „Севастопол“. Отидох все пак до моста, но Мага я нямаше. Сега Мага не пресичаше пътя ми и макар че всеки знаеше адреса на другия и познавахме всяка дупка от стаите си на псевдостуденти в Париж, всяка пощенска картичка, отворила прозорче към Брак или Гирландайо, или към Макс Ернст в евтините гипсови орнаменти или в крещящите тапети, никой от нас не би потърсил другия в квартирата му. Предпочитахме да се срещаме на моста, на терасата на някое кафене, в някой кино клуб или наведени над някоя котка в някой двор из Латинския квартал. Бродехме, без да се търсим, но със съзнанието, че бродим, за да се намерим. О, Мага, във всяка жена, която приличаше на теб, се натрупваше някаква оглушителна тишина — остро, кристално безмълвие, което по-късно се свличаше тъжно като затварящ се мокър чадър. Точно така, Мага, чадър, може би си спомняш онзи стар чадър, който принесохме в жертва в една долчинка на парка Монсури една мразовита мартенска вечер. Изхвърлихме го, понеже, още когато го намери на площад „Конкорд“, не беше съвсем здрав, но ти все пак го ползва доста,

предимно за да ръгаш в ребрата хората в метрото и в автобуса — неизменно несръчна и разсеяна, ти мислеше за кадънките или за фигурата, която две мухи описваха по тавана на вагона. Но онази вечер се изля истински порой и, когато влизахме в парка и ти гордо се опита да отвориш чадъра, в ръката ти се разрази буря от студени светкавици и черни облаци, парчета разкъсан плат падаха сред отблясъци от изтръгнати спици, а ние се смеехме като луди и, докато дъждът ни мокреше, си мислехме, че чадър, намерен на площад, трябва да умре достойно в парк, за да избегне лишения от благородство край в кошчето за боклук или зад бордюра на някоя алея; тогава го сгънах колкото се може по-добре, занесохме го на възвишението близо до мостчето над железницата и оттам го хвърлих с всички сила в долчинката, покрита с мокра трева, докато ти надаваше вик, в който сякаш смътно долових проклетие на валкирия. И той потъна в долчинката като кораб, предал се на зелените води, зелените разбунени води, *à la mer qui est plus félonesse en été qu'en hiver*^[2] на вероломната вълна, Мага, според названията, които дълго и обстоятелствено изреждахме, влюбени в Жуанвил и в парка, прегърнати, подобни на мокри дървета или на актьори от страшно слаб унгарски филм. И остана в тревата, мъничък и черен като настъпено насекомо. Не помръдваше, никоя от пружините му не се опъна както преди. Край. Свърши се. О, Мага, но не бяхме доволни.

Какво търсех на „Пон-де-з-Ар“? Май този декемврийски четвъртък бях решил да отида на десния бряг да пия вино в малкото бистро на улица „Ломбар“, където мадам Леони разглежда дланта ми и ми предсказва пътешествия и изненади. Никога не съм те водил при мадам Леони да ти гледа на ръка, сигурно ме е било страх, че ще прочете върху дланта ти някоя истина за мен — винаги си била зловещо огледало, ужасяваща машина за повторения и това, което наричаме любов, съм може би аз, изправен пред теб с жълто цвете в ръка, ти, хванала две зелени свещи, и времето, окъпало лицата ни с бавен дъжд от откази, сбогувания и билети за метро. Така че никога не съм те водил при мадам Леони, Мага; знам и друго, защото ти сама ми го каза — не обичаш да те виждам как влизаш в малката книжарница на улица „Верной“, където един прегърбен старец попълва хиляди картончета и знае всичко, което може да се знае за историографията. Отиваш там, за да си играеш с котката, старецът те пуска да влезеш,

без да те разпитва, доволен, че от време на време му подаваш по някоя книга от по-горните рафтове. Ти се грееш на печката му с голям черен кюнец и не ти е приятно да знам, че ще застанеш до тази печка. Всичко това обаче трябва да бъде казано, когато му дойде времето, само че е трудно да улучиш момента и дори сега, облакът на моста, загледан в преминаващото виненочервено корабче — блестящо от чистота, красиво като огромна хлебарка, — на чийто нос жена с бяла престилка простираше дрехи на някаква тел, докато гледах боядисаните му в зелено прозорчета с пердета като на Хензел и Гретел, дори сега, Мага, се питам дали това обикаляне има смисъл, понеже, за да стигна до улица „Ломбар“, би било по-добре да мина по „Пон-Сен-Мишел“ и „Понс-Шанж“. Ако тази вечер, както толкова пъти досега, се бе оказала там, щях да знам, че разходката ми е имала смисъл, сега обаче, за да принизя съвсем несполуката си, я наричах обикаляне. Трябваше, след като вдигнах яката на канадката си, да продължа покрай реката, докато не навляза в района на големите магазини, който свършва чак при „Шатле“, да мина под виолетовата сянка на кулата „Сен Жак“ и да тръгна нагоре по моята улица с мисълта, че не съм те намерил, и с мисълта за мадам Леони.

Зная, че един ден пристигнах в Париж, зная, че известно време живях от заеми, като правех каквото правеха другите, и виждах каквото виждаха другите. Зная, че ти излизаше от едно кафене на улица „Шерш-Миди“ и се заговорихме. Онази вечер всичко вървеше зле, понеже аржентинските ми навици не ми позволяваха да пресичам непрекъснато от единия на другия тротоар, за да разглеждам джунджуриите по едва осветените витрини на улици, които вече не си спомням. Тогава те следвах неохотно, намирах те предвзета и невъзпитана, но те следвах, докато не се умори да не бъдеш уморена, и се пъгнахме в едно кафене на „Бул Миш“^[3], където неочаквано, между две кифлички, ми разказа един голям отрязък от живота си.

Как бих могъл да подозирам, че нещо, което изглежда лъжа, ще се окаже истина — сцена от Фигари с виолетки по здрач, мъртвешки бледи лица, глад и побои по ъглите. По-късно ти повярвах, по-късно имаше причини, имаше я мадам Леони, която, гледайки ръката ми, преспала върху гърдите ти, почти повтори твоите думи. „Сега тя страда някъде. Винаги е страдала. Много е весела, обожава жълтото, нейната птица е косът, нейният час — нощта, нейният мост — «Пон-

де-з-Ар».“ (Виненочервеното корабче, Мага, защо ли не отплавахме с него, докато още не бе станало късно.)

Забележи, още не се бяхме запознали, а животът старателно започна да заплита каквото трябва, за да ни раздели. Ти не можеше да се преструваш и аз веднага разбрах, че за да те видя, както аз искам, първо трябва да затворя очи и тогава — отначало нещо подобно на жълти звезди (те се рееха в кадифено желе), после скокливи червени следи, оставени от веселието и от часовете — постепенно навлизах в един свят Мага, целият несръчност и объркване, но също и папрати, подписани от паяка Клее, цирка Миро, огледалата от пепел Виейра да Силва, един свят, където ти се движеше като шахматен кон, който се движи като тур, който пък се движи като офицер. През онези дни ходехме в киноklubовете да гледаме неми филми, защото аз с тази моя култура, нали така, но ти, горкичката, не разбираше абсолютно нищо от онези пожълтели неистови конвулсии отпреди твоето раждане, от онази набраздена емулсия, по която се мятаха мъртъвци, обаче изневиделица се появяваше Харолд Лойд и ти се отърсваше от водата на съня, а накрая се убеждаваше, че е било чудесно, пък и Пабст, пък и Фриц Ланг. Малко ме дразнеха твоята мания за съвършенство, скъсаните ти обувки, отказът ти да приемеш приемливото. Ядохме хамбургери на кръстовището при Одеон и отивахме с велосипеди до Монпарнас, до някой хотел, до някоя възглавница. Друг път обаче продължавахме до Порт д'Орлеан, опознавахме все по-добре района от празни участъци отвъд булевард „Журдан“, където понякога в полунощ се събираха членовете на Клуба на змията, за да разговарят с един сляп ясновидец — какъв стимулиращ парадокс. Оставяхме велосипедите на улицата и бавно навлизахме в пустеещите участъци, като се спирахме, за да гледаме небето, понеже това е едно от малкото места в Париж, където небето струва повече от земята. Пушехме известно време седнали върху купчина боклуци и Мага ме галеше по косата или тананикаше мелодии, които дори не бяха измислени — абсурдни речитативи, прекъсвани от въздишки или спомени. Аз използвах случая, за да си мисля за ненужни неща — метод, който бях започнал да практикувам преди години в болницата и който ми се струваше все по-нужен и плодотворен. С огромни усилия, като събирах образи, на които да се опра, и мислех за миризми и лица, успях да измъкна от нищото чифт кафяви обувки, които бях носил в Олавария през 1940 г.

Бяха с гумени токове и толкова тънки подметки, че когато валеше, чак душата ми подгизваше. Щом този чифт обувки бе в ръката на спомена, останалото идваше само — лицето на доня Мануела например или поетът Ернесто Морони. Но го отпъждах, понеже играта се състоеше в това да възстановиш само незначителното, ненатрапващото се, погиналото. Треперещ при мисълта, че няма да си спомня, разкъсван от желанието да си дам отсрочка, оглупял в стремежа си да целуна времето, най-сетне виждах до обувките тенекиената кутия от чай „Слънце“, която майка ми ми беше дала в Буенос Айрес. И чаената лъжичка, лъжичка капан, върху която черните мишлета изгаряха живи в чашата с гореща вода, като изпускаха цвъртящи мехурчета. Убеден, че паметта съхранява всичко, а не само Албертините и важните за сърцето и слабните събития, упорствах да възстановя обстановката на работната ми маса във Флореста, лицето на едно неприпомняемо момиче на име Хекрептен, подобните на лъжички писци от несесера ми за пети клас, и накрая се разтрепервах отчаян (понеже никога не успявах да си припомня тези писци, знам, че стояха в специално отделение, но не помня колко бяха, нито мога да определя точно момента, когато бяха два или шест) и продължавах, докато Мага не ме целунеше и не издихаше в лицето ми дима от цигарата и топлия си дъх, така тя ме връщаше при себе си, смеехме се и тръгнахме отново сред купчините боклук да търсим другите от Клуба. Тогава вече бях разбрал, че моят знак е търсенето — емблема на излизащите нощем без определена цел, аргумент на убийците на компаси. С Мага говорехме до изтощение за патафизика, понеже и на нея ѝ се случваше (и нашата среща беше такава, и още толкова неща, тъмни като фосфора) все да попада в изключенията, да се вмести в рамки, различни от тези на другите хора, и всичко това, без да презираме когото и да било, без да се смятаме за изчезващи Малдорори или за някаква привилегирована разновидност на Мелмот Скиталеца. Не вярвам светулката да изпитва особено самодоволство от неоспоримия факт, че е едно от най-невероятните чудеса в този цирк, и все пак, стига да предположим, че тя има съзнание, ще разберем, че всеки път, щом коремчето ѝ засияе, светещата гадинка сигурно усеща приятен гъдел от привилегията си. По същия начин Мага бе очарована от невероятните бъркотии, в които винаги се заплиташе, тъй като в живота ѝ законите непрекъснато търпяха провал. Беше от тези, които

разрушават мостовете със самото си преминаване или пък с плач и вик се сещат, че са видели на някоя витрина лотарийния билет, току-що спечелил пет милиона. Аз от своя страна бях свикнал да ми се случват умерено необикновени неща и не намирах, че е кой знае колко ужасно да вляза в тъмна стая за някоя плоча и да усетя как в дланта ми се мята живото тяло на гигантска стоножка, решила да поспи точно върху плочата. Или например да намеря доста сив или зелен мъх в кутия с цигари, да чуя изсвирването на локомотив точно в мига и точно с такъв тон, че да се включи *ex officio*^[4] в пасаж от симфония на Лудвиг ван, или да вляза в някоя *pissotière*^[5] по улица „Медичи“ и да видя мъж, допреди малко уринирал старателно, който се отдръпва от своето отделение, обръща се към мен и ми показва върху дланта на ръката си, като скъпоценен предмет, като църковна утвар, член с ей такъв размер и цвят, и в същия миг да разбере, че този човек е съвсем еднакъв с друг (макар че не беше другият), който преди двайсет и четири часа бе изнесъл в *Salle de Géographie*^[6] доклад за тотеми и табути и бе показал на публиката, изящно положени върху дланта му, бастунчета от слонова кост, пера от птица-лира, ритуални монети, вкаменелости, надарени с магически свойства, морски звезди, изсушени риби, снимки на кралски любовници, дарове от ловци и огромни препарирани бръмбари, които караха неизменно присъстващите дами, уж уплашени, да потръпват от удоволствие.

В края на краищата не е лесно да се говори за Мага, която по това време сигурно броди из Белвил или Пантен и старателно гледа надолу, търсейки червено парцалче. Ако не го намери, ще продължи да върви така цяла нощ, ще рови в кофите за боклук с изцъклени очи, убедена, че ще ѝ се случи нещо ужасно, ако не открие този залог за изкупление, този знак за опрощение или отсрочка. Зная какво е, защото и аз се подчинявам на тези знаци, и на мен понякога ми се случва да търся червеното парцалче. Още от малък изтърва ли нещо на земята, трябва да го вдигна на всяка цена, защото, ако не го направя, ще се случи нещастие, не с мен, а с някого, когото обичам и чието име започва с първата буква на падналия предмет. Най-лошото е, че изтърва ли нещо, нищо не може да ме спре и няма смисъл да го вдига друг, понеже проклятието остава в сила. По тази причина често са ме вземали за луд и наистина съм луд, когато го правя, когато бързам да вдигна молив или късче хартия, изплъзнали се от ръката ми, както она

вечер с бучката захар в ресторанта на улица „Скриб“, разкошен ресторант, претъпкан с делови мъже, проститутки със сребърни лисици и образцови съпружески двойки. Бяхме с Роналд и Етиен и аз изтървах бучка захар, която се търкулна под една маса, доста далеч от нашата. Вниманието ми бе привлечено първо от начина, по който бучката се търкулна, понеже обикновено те спират, едва докоснали пода, очевидно заради правоъгълната си форма. Но тази се държеше като топче нафталин, което засили опасенията ми, и стигнах дотам да мисля, че наистина са ми я измъкнали от ръката. Роналд, който ме познава, погледна към мястото, където се беше търкулнала бучката, и се разсмя. Това ме уплаши още повече, но страхът ми беше примесен с ярост. Приблужи се един келнер — помислил, че съм изпуснал нещо ценно, писалка „Паркър“ или зъбна протеза, но той само ми пречеше и тогава, без да искам разрешение, се хвърлих на пода и затърсих бучката между обувките на хората — много любопитни, защото смятаха (и с основание), че става въпрос за нещо важно. На масата седяха една червенокоса дебелана, друга жена, не толкова дебела, но със същия вид на проститутка, и двама делови мъже или нещо от този род. Първото, което ми стана ясно, беше, че захарчето не се забелязва, макар да го видях как се търкулна до обувките (които се суетяха като кокошки). За проклетия на пода имаше килим и въпреки че беше отвратително протрит, бучката все пак бе успяла да се скрие в мъха му и не можех да я намеря. Келнерът се хвърли от другата страна на масата и между обувките кокошки, които закудкудякаха като луди някъде отгоре, вече шареха две четириноги. Келнерът все още беше убеден, че става дума за „Паркър“ или за златен луидор, и когато, напъхали се добре под масата, в полумрака, предразполагащ към задушевност, той ме попита и аз му казах, лицето му стана такова, че ми идеше да го напръскам с фиксаж, но на мен не ми беше до смях, стомахът ми се свиваше от страх, накрая съвсем се отчаях — келнерът се беше изправил вбесен, — посегнах и сграбчих обувките на жените, за да проверя да не би бучката да се е завряла под извивката на подметката, а кокотките кудкудякаха, деловите мъже петли ме кълвяха по гърба, чувах гръмкия смях на Роналд и Етиен, но лазех от маса към маса, докато не намерих захарчето, скрито до един стол зад крак в стил Втората империя. Всички бяха побеснели, дори и аз, и докато стисках в шепата си бучката, усетих как се пропива от потта по кожата ми и

гадно се стапя в някакво лепкаво отмъщение, и подобни истории всеки ден.

(-2)

[1] Нищо не убива човека така, както задължението да представя дадена страна (фр.) — бел.прев. ↑

[2] ... на морето, по-коварно през лятото, отколкото през зимата (фр.) — бел.прев. ↑

[3] Булевард „Сен Мишел“ (съкр.) — бел.прев. ↑

[4] По служба, по дълг; безвъзмездно (лат.) — бел.прев. ↑

[5] Мъжка тоалетна, писоар (фр.) — бел.прев. ↑

[6] Географската зала (фр.) — бел.прев. ↑

2.

Първоначално всичко тук беше като кръвопускане, като бичуване за вътрешно ползване, необходимост да усещаш тъпия паспорт със сини корици в джоба на сакото, а ключа от хотела — съвсем сигурно на пирона на таблото. Страхът, невежеството, заслепяващият блясък — това се казва така, това се иска така, сега тази жена ще се усмихне, в края на тази улица започва Ботаническата градина. Париж, пощенска картичка с рисунка на Клее на фона на мръсно огледало. Мага се бе появила един следобед на улица „Шерш-Миди“; когато се качваше към моето жилище на улица „Томб Исоар“, винаги носеше цвете, картичка с Клее или Миро, а ако нямаше пари, избираше някое чинарово листо от парка. По онова време аз събирах парчета тел и празни кашони по улиците рано сутрин и изработвах скулптури тип „мобил“, профили, които се въртяха над комините, безполезни машини, които Мага ми помагаше да боядисвам. Не бяхме влюбени, любехме се с лишен от привързаност критичен перфекционизъм, но след това пропадахме в ужасяващи мълчания и пяната в чашите бира ставаше като кълчища, стопляше се и спадаше, докато се гледахме и чувствахме, че това е времето. Накрая Мага ставаше и започваше безцелно да ходи из стаята. Неведнъж съм я виждал да се възхищава на тялото си в огледалото, да хваща гърдите си с ръце — позата на сирийските статуетки — и да плъзга очи по кожата си в бавна ласка. Така и не успях да устоя на желанието да я повикам при себе си, да усетя как полека се отпуска върху мен, как отново се разгъва, след като за миг е била толкова сама и толкова влюбена пред вечността на тялото си.

Тогава не говорехме много за Рокамадур, удоволствието беше егоистично, стенеше и ни буташе с ниското си чело, връзваше ни с ръцете си, пълни със сол. Успях да приема безпорядъка на Мага като естественото условие за всеки миг, минавахме от споменаването на Рокамадур към чиния притоплени спагети, смесвахме виното с бира и лимонада, слизахме тичешком, за да ни отвори старицата на ъгъла две дузини стриди, свирехме на изтърбушеното пиано на мадам Ноге мелодии на Шуберт и прелюдии на Бах или успяхме да изтърпим

„Порги и Бес“, подкрепяйки се с бифтек на плоча и кисели краставички. Безпорядъкът, в който живеехме, тоест редът, при който бидето естествено и постепенно се превръща в хранилище за плочи и за очакваща отговор кореспонденция, ми се струваше необходима дисциплина, макар и да не исках да го кажа на Мага. Много скоро разбрах, че действителността не трябва да се поднася на Мага методично — възхвалата на безпорядъка би я скандализирала толкова, колкото и отричането му. За нея нямаше безпорядък, разбрах го в мига, когато открих какво има в чантата ѝ (беше в едно кафене на улица „Реомюр“, валеше и започвахме да се желаем), докато аз, след като идентифицирах безпорядъка, го приемах и улеснявах; от такива недостатъци бяха проникнати отношенията ми с почти всички и толкова пъти, опънат в легло, което от много дни не беше оправяно, докато слушах Мага да плаче, понеже някакво дете в метрото ѝ било направило за Рокамадур, или докато я гледах да се реши, след като бе прекарала следобеда пред портрета на Алиенор Аквитанска, умираща от желание да заприлича на нея, ми хрумваше — нещо подобно на оригване на ума, — че цялата тази азбука на живота ми беше някаква мъчителна глупост, защото си оставаше само на нивото на диалектичното движение, на избора на неповедение вместо на поведение, на умерено неприличие вместо на посредствено приличие. Мага се решеше, разрошваше се, отново се решеше. Мислеше за Рокамадур, пееше нещо от Хуго Волф (лошо), целуваше ме, питаше ме за прическата си, започваше да рисува на някакво жълто листче и всичко това, неразривно, беше тя, докато аз там, в едно нарочно мръсно легло, пиех една нарочно топла бира, бях винаги аз и моят живот, аз с моя живот срещу живота на другите. Но определено бях доста горд, че съм скитник съзнателно и под луни и още луни, безчет перипетии, в които Мага и Роналд, и Рокамадур, и Клубът, и улиците, и моите морални болести и други загнявания, и Берт Трепа, и гладът понякога, и старият Труй, който ме измъкваше от затрудненията, под повърнати нощи на музика и тютюн, и дребни мерзости, и всякакви трикове, все едно дали под, или над всичко това, не желаех да се преструвам, както тогавашните бохеми, че този безпорядък на джоба е висш порядък на духа или какъвто и да било друг етикет, също толкова мухлясал, както не желаех да приема, че е достатъчно съвсем малко благоприличие (благоприличие, младежо!), за да се измъкна от толкова

много мръсен памук. И така се бях срещнал с Мага, която бе мой свидетел и мой шпионин, без да го съзнава, и раздражението, че мисля за всичко това и знам, че както винаги ми е много по-лесно да мисля, отколкото да съм, че в моя случай *ergo*-то от онази фразичка не беше нито толкова *ergo*^[1], нито нещо подобно, и така си вървахме по левия бряг, Мага не осъзнаваше, че е мой шпионин и мой свидетел, възхищаваше се безмерно на разнообразните ми познания, на това, че владеех литературата и дори *cool* джаза — за нея пълна мистерия. И заради всички тези неща се чувствах антагонистично близо до Мага, обичахме се с диалектиката на магнита и стружката, на нападението и защитата, на топката и стената. Предполагам, че Мага хранеше илюзии относно мен, сигурно вярваше, че съм излекуван от предразсъдъци или започвам да възприемам нейните, при всички случаи по-леки и поетични. В разгара на крехкото доволство, посред измамното примирие, протегнах ръка и докоснах кълбото Париж, безкрайната му материя, която се навиваше около себе си, магмата на въздуха и на изрисуваното в прозореца, облаци и мансарди, тогава нямаше безпорядък, тогава светът продължаваше да бъде нещо вкаменено и установено, съвкупност от елементи, които се въртяха, закачени на пантите си, валмо от улици и дървета, и имена, и маси. Нямаше безпорядък, който да отвори врати към спасението, имаше само мръсотия и мизерия, чаши с бира на дъното, дамски чорапи в единия ъгъл, легло, което мирише на секс и на коса, една жена, която прокарва фината си прозрачна ръка по бедрата ми, проточвайки ласката, която ще ме изтръгне за малко от това бдение в абсолютната празнота. Винаги прекалено късно, защото, макар че се любихме толкова пъти, щастieto би трябвало да е нещо друго, нещо може би по-тъжно от този покой и тази наслада, нещо като полъх от еднорог или остров, безкрайно падане в неподвижността. Мага не знаеше, че целувките ми са като очи, които започват да се отварят отвъд нея, а аз сякаш бях излязъл, бях се изсипал в друга фигура на света — шеметен лоцман върху черен корабен нос, който пори водите на времето и ги отрича.

В онези дни на петдесет и някоя започнах да се чувствам като натикан в капан между Мага и една друга представа за онова, което трябваше да се случи. Беше идиотско да се бунтувам срещу света Мага и света Рокамадур, когато всичко ми подсказваше, че едва възвърнал независимостта си, щях да престана да се чувствам свободен. Бях

лицемерен като малцина и ме дразнеше да ме шпионират чрез собствената ми кожа, чрез краката ми, чрез начина, по който изпитвах наслада с Мага, чрез опитите ми на папагал в клетка, четящ Киркегор през решетките, но ми се струва, че най-вече ме дразнеше Мага, която не съзнаваше, че ми е свидетел, а, напротив, беше убедена в моята върховна автархия; но онова, което наистина ме вбесяваше, бе съзнанието, че никога няма да бъда по-близо до свободата си както в онези дни, когато се чувствах като натикан в капан от света Мага, а страхът да се освободя беше приемане на поражението. Болеше ме да призная, че нито с атаките на обобщенията, нито с щита на манихейството или с тъпите, съсухрени дихотомии не можех да си проправя път по стълбите на гара „Монпарнас“, по които Мага ме влачеше, за да навестим Рокамадур. Защо да не приема това, което се случва, без да се опитвам да го обясня, без да прилагам понятия за ред и безпорядък, за свобода и за Рокамадур като човек, който подрежда саксии с мушката в някой двор на улица „Кочабамба“? Може би трябва да пропаднеш в дълбините на глупостта, за да уцелиш резето на клозетната врата или на Гетсиманската градина. Тогава се чудех, че въображението на Мага я бе довело дотам да нарече сина си Рокамадур. В Клуба се уморихме да търсим причината, Мага казваше само, че синът носел името на бащата, но след като бащата изчезнал, било по-добре да го нарече Рокамадур и да го изпрати на село, за да бъде отгледан *en nourrice*^[2]. Понякога Мага по цели седмици не говореше за Рокамадур и това винаги съвпадаше с периодите ѝ на надежда, че ще успее да стане певица изпълнителка на *lieder*^[3]. Тогава Роналд с червенокосата каубойска глава сядаше на пианото, а Мага ревеше Хуго Волф с ожесточение, което караше мадам Ноге да трепери, докато нижеше в съседната стая пластмасови мъниста, които после продаваше на една сергия на булевард „Севастопол“. Мага определено ни харесваше, когато пееше Шуман, но всичко зависеше от луната и от това какво щяхме да правим тази нощ, а също и от Рокамадур, защото, щом Мага си спомнеше за Рокамадур, пеенето ѝ отиваше по дяволите и Роналд, сам на пианото, имаше достатъчно време да разработва идеите си за бибоба или сладостно да ни убива с блусове.

Не искам да пиша за Рокамадур, поне не днес, по-скоро изпитвам нужда да се доближа повече до себе си, да оставя да падне всичко,

което ме отделя от центъра. Накрая винаги споменавам центъра, без ни най-малка гаранция, че знам какво казвам, отстъпвам пред лесната уловка на геометрията, с която нашият западен живот претендира да постигне ред: Ос, център, смисъл на съществуването, Омфалос — все имена на индоевропейската носталгия. Дори това съществуване, което понякога се опитвам да опиша, този Париж, из който се нося като изсъхнал лист, нямаше да бъдат видими, ако зад тях не пулсираше копнежът по Оста, по повторната среща със същността. Колко думи, колко термини за все същото обръкване. От време на време се убеждавам, че глупостта се нарича триъгълник, а осем по осем е лудост или куче. Прегърнал Мага — мъглявина с конкретни очертания, мисля, че има еднакъв смисъл да направя фигурка от мекото на хляба, да напиша романа, който никога няма да напиша, или да защита с живота си спасителните за народите идеи. Махалото за миг се връща обратно и аз отново се потапям в успокояващите категории — незначителна фигурка, трансцендентен роман, героична смърт. Подреждам ги в редица от по-малкото към по-голямото — фигурка, роман, героизъм. Мисля за йерархиите на ценностите, изследвани толкова добре от Ортега, от Шелер — естетическото, етическото, религиозното. Религиозното, етическото, естетическото. Етическото, религиозното, естетическото. Фигурката, романът. Смъртта, фигурката. Езикът на Мага ме гъделичка. Рокамадур, етиката, фигурката, Мага. Езикът, гъделът, етиката.

(-116)

[1] Cogito, ergo sum (лат.) — Мисля, следователно съществувам — бел.ред. ↑

[2] От дойка (фр.) — бел.прев. ↑

[3] Песни (нем.). Правописът с малка буква е на Кортасар. Тъй като става дума за съществително, на немски то се изписва с главна буква — бел.прев. ↑

3.

Третата цигара на безсънието догаряше между устните на седналия в леглото Орасио Оливейра, веднъж-дваж бе прокарал леко ръка през косите на заспалата, притисната до него Мага. Беше понеделник призори, бяха прекарали неделната вечер и нощ в четене, слушане на плочи, като ту единият, ту другият ставаше, за да свари кафе или да запари мате. В края на един квартет на Хайдн Мага бе заспала и Оливейра, на когото не му се слушаше повече, издърпа щепсела на грамофона, без да става от леглото, плочата се завъртя още няколко пъти, но от усилвателя не се чу никакъв звук. Не знаеше защо, но тази тъпа инерция го накара да се замисли за привидно ненужните движения на някои насекоми, на някои деца. Не можеше да заспи, пушеше загледан през отворения прозорец към мансардата, където понякога един гърбав цигулар се упражняваше до много късно. Не беше топло, но тялото на Мага сгриваше крака и дясната му страна; отдръпна се полекичка, помисли, че нощта ще е дълга.

Чувстваше се много добре, както винаги, когато двамата с Мага успяваха да стигнат до края на срещата си без сблъсъци и взаимно раздражение. Слабо го засягаше изпратеното с въздушна поща писмо на брат му, красноречив адвокат от Росарио, изписал четири листа с разсъждения за синовния и гражданския дълг, които Оливейра изобщо не изпълнявал. Писмото беше истинско удоволствие и вече го беше залепил със скоч на стената, за да му се порадват приятелите. Единственото важно нещо беше потвърждението, че са изпратени пари с посредничеството на черната борса, което брат му деликатно наричаше „с комисиона“. Оливейра си помисли, че може да купи едни книги, които отдавна искаше да прочете, и че ще даде на Мага три хиляди франка, за да направи каквото ѝ се прииска, най-вероятно да купи плюшен слон с почти естествена големина за огромно учудване на Рокамадур. Сутринта ще трябва да отиде при стария Труй да приведе в ред кореспонденцията му с Латинска Америка. Да излезе, да направи, да приведе в ред не бяха неща, които помагат на човек да заспи. Да приведе в ред, какъв израз. Да направи. Да направи нещо, да

направи добро, да направи пиш, да направи така, че да мине времето — действието във всичките му разновидности. Но зад всяко действие има протест, защото всяко действие означава да се излезе от, за да се стигне до, или да се премести нещо, за да бъде то тук, а не там, или да се влезе в онази къща, вместо да не се влиза, или пък да се влезе в другата до нея, тоест във всяко действие има приемане на някаква липса, на нещо, което все още не е направено, но може да бъде направено, мълчалив протест срещу непрестанната очевидност на липсата, на непълнотата, на недостатъчността на настоящето. Да вярваш, че действието може да даде пълнота или че сборът от действия наистина може да е равнозначен на един живот, достоен за това име, бе илюзия на моралист. По-добре беше да се откажеш, защото отказът от действие беше самият протест, а не неговата маска. Оливейра запали поредна цигара и това съвсем дребно негово действие го накара да се усмихне иронично и незабавно да се подиграе на самия себе си. Малко го засягаха повърхностните анализи, почти винаги опорочени от разсеяност и филологически клопки. Единственото сигурно нещо беше тежестта в горната част на стомаха, физическото подозрение, че нещо не е както трябва, че почти никога не е било както трябва. Дори не ставаше дума за проблем, а за това, че отрано се бе отказал от колективните лъжи и от изпълнената с неприязън самота на посветилия се на изучаване на радиоактивните изотопи или на президентското управление на Бартоломе Митре. Ако още като млад си бе избрал нещо, то беше да не се защитава чрез скоростно и жадно натрупване на „култура“, най-типичният трик на аржентинската средна класа, за да се изплъзне от националната и от която и да било друга действителност и да се почувства спасена от заобикалящата я празнота. Може би благодарение на това подобие на систематично безхаберие, според определението на другаря му Травълър, се бе спасил от влизането в този фарисейски ред (поддържан от много негови приятели, обикновено доброволно, и такова нещо е възможно, имаше примери), който избягваше същината на проблемите посредством какъвто и да било вид специализация, чието упражняване представляваше иронично сдобиване с най-висшите белези на аржентинщината. Освен това му се струваше непочтено и лесно да смесва историческите проблеми — например аржентинец ли си, или ескимос — с проблеми като този за действието или отказа от действие.

Беше живял достатъчно, за да подозира онова, което най-често се изплъзва на всекиго, понеже е под носа му, а именно значението на субекта в понятието за обекта. Мага бе от малкото, които никога не забравяха, че лицето на човека винаги влияе на представата, която той би могъл да си изгради за комунизма или за критско-микенската цивилизация, а формата на ръцете присъства в онова, което собственикът им би могъл да изпитва по отношение на Гирландайо или на Достоевски. Затова Оливейра бе склонен да приеме, че кръвната му група, фактът, че детството му е преминало в обкръжението на величествени чичовци, нещастната му юношеска любов и склонността му към отпуснатост биха могли да се окажат първостепенни фактори за светогледа му. Беше от средната класа, беше от Буенос Айрес, беше завършил държавно училище, а тези неща не отминават просто така. Лошото бе там, че понеже се боеше от прекомерен местен оттенък на възгледите, в крайна сметка бе започнал да прекалява с претеглянето и дори с приемането на да-то и не-то във всеки отделен случай — искаше да гледа везните откъм стрелката. В Париж всичко му беше Буенос Айрес и обратното; в най-пламения миг от любовта търпеше и приемаше загубата и забравата. Това беше вредно, удобно и дори лесно поведение, щом се превърне в рефлекс и в техника — ужасяващата яснота на мисълта на парализирания, слепотата на тъпия до съвършенство атлет. Започваш да вървиш през живота с флегматичната крачка на философ и клошар, ограничавайки все повече житейските жестове единствено до инстинкта за самосъхранение, до упражняването на съзнание, което по-скоро внимава да не бъде измамено, отколкото се опитва да улови истината. Светски квиетизъм, умерена атараксия, внимателно невнимание. Важното за Оливейра бе да присъства, без да трепне, на зрелищното разчленяване на Тупак Амару, да не изпадне в ограничения егоцентризм (креолоцентризм, предградиецентризм, културоцентризм, фолклороцентризм), ежедневно прокламиран околоръст под всички възможни форми. Веднъж, когато беше на десет, през един следобед с чичовци и високопарни историко-политически проповеди в сянката на някакви райски селения, беше изразил плахо първата си реакция срещу толкова испано-италиано-аржентинския израз „Казвам го аз!“, придружен от категоричен удар с юмрук, предназначен да послужи за гневно потвърждение. *Glielo dico*

io!^[1] Казвам го аз, мамка му! Това аз, бе помислил Оливейра, каква доказателствена сила има? Какво всемогъщество спрягаше аз-ът на великите? На петнайсет години бе научил „знам само, че нищо не знам“, съпътстващият твърдението бучиниш му се виждаше неизбежен — не се предизвикват хората по този начин, казвам го аз. По-късно му бе забавно да установи как в по-висшите форми на култура тежестта на авторитетите и влиянията, увереността, която начетеността и интелигентността даваха, също привнасяха своето „казвам го аз“, умело замаскирано дори за този, който го произнася: сега едно подир друго следваха „винаги съм смятал“, „ако съм сигурен в нещо“, „очевидно е, че“, които почти никога не се компенсират от безпристрастна оценка на противоположното мнение. Сякаш човешкият род бдеше във всеки индивид, за да не го остави да отиде твърде напред по пътя на толерантността, интелигентното съмнение, сантименталните колебания. В един определен момент се появяваха мазолът, склерозата, дефиницията — бял или черен, радикал или консерватор, хомосексуален или хетеросексуален, фигуративен или абстрактен, Сан Лоренсо или Бока Хуниорс^[2], месо или зеленчуци, бизнесът или поезията. И беше добре, защото човешкият род не можеше да се довери на типове като Оливейра — писмото на брат му бе израз именно на това отхвърляне.

„Лошото на всичко това е — помисли, — че неизбежно се стига до *animula vagula blandula*^[3]. Какво да се прави? Заради този въпрос престанах да спя. Обломов, *cosa facciamo*^[4]! Великите гласове на историята настояват да се действа: *Hamlet, revenge!*^[5] Ще отмъстим ли, Хамлет, или спокойно в Чипъндейл и по пантофи до един хубав огън? Знаем, че в крайна сметка сириецът скандално похвали Марта. Арджуна, тръгваш ли на бой? Не можеш да зачеркнеш храбростта, нерешителни царю. Борбата заради самата борба, живея опасно, помисли за Марий Епикуреца, за Ричард Хилари, за Кио, за Т. Е. Лорънс... Щастливи са онези, които избират, онези, които приемат да бъдат избрани, прекрасните герои, прекрасните светци, свършените ескейписти.“

Може би. Защо не. Но беше възможно също гледната му точка да е гледната точка на лисицата, устремила очи към гроздето. А беше възможно и да има право, но изпълнено с низост, жалко право, правото на мравката по отношение на щуреца. Ако яснотата на мисълта води

до бездействие, не ставаше ли тя подозрителна, не прикриваше ли една особено демонична форма на слепота? Глупостта на героя от войната, взривил се заедно с барутния погреб, Кабрал — войникът герой, покрил се със слава, може би намекваха за някакво висше виждане, мимолетно съзиране на някакъв абсолютен извън всякакви форми на съзнание (от един сержант не се изисква такова нещо), пред което обикновената прозорливост и кабинетната яснота на мисълта, осенила ни в три през нощта в леглото и по средата на цигарата, вършат по-малко работа от зрението на къртица.

Каза всичко това на Мага, която се беше събудила и се гушеше в него със сънено мъркане. Мага отвори очи, замисли се.

— Ти не би могъл — каза тя. — Ти мислиш прекалено много, преди да направиш нещо.

— Изхождам от принципа, че мисълта трябва да предхожда действието, глупавичката ми.

— Изхождаш от принципа — каза Мага. — Колко сложно. Ти си като свидетел, като някой, влязъл в музей да гледа картини. Искам да кажа, че картините са там, а ти си в музея, едновременно близо и далеч. Аз съм картина, Рокамадур е картина. Етиен е картина, тази стая е картина. Ти си мислиш, че си в тази стая, ама не си. Ти не си в стаята, ти гледаш стаята.

— Това момиче би засрамило и свети Тома — каза Оливейра.

— Защо свети Тома? — каза Мага. — Онзи идиот, дето искал да види, за да повярва ли?

— Да, любима — каза Оливейра, като си мислеше, че в края на краищата Мага правилно е нацелила светеца. Щастлива е тя, че може да вярва, без да види, че се слива с течението, с непрекъснатостта на живота. Щастлива е, че е вътре в стаята, че присъства във всичко, което докосва и съпреживява — риба по течението на реката, лист на дървото, облак в небето, образ в стихотворението. Риба, лист, облак, образ, именно това, освен ако...

(-84)

[1] Казвам го аз! (ит.) — бел.прев. ↑

[2] Аржентински футболни отбори — бел.ред. ↑

[3] Нежна, блуждаеща душице (лат.) — бел.прев. ↑

[4] Какво да правим? (ит.) — бел.прев. ↑

[5] Хамлет, отмъсти! (англ.) — бел.прев. ↑

4.

Така бяха започнали да се движат из един приказен Париж, бяха се оставили да ги водят знаците на нощта, следваха маршрути, родени от фразата на някой клошар, от осветена мансарда в дъното на непрогледна улица, спираха на дискретни площадчета, за да се целуват по пейките или да гледат разчертаните квадратчета на дамата — детските ритуали със заобленото камъче и подскоците на един крак, които водят до Небето. Мага разказваше за своите приятелки от Монтевидео, за детските си години, за някой си Ледесма, за баща си. Оливейра слушаше неохотно, като малко съжаляваше, че не му се удава да прояви интерес; Монтевидео беше същият като Буенос Айрес, а той изпитваше нужда да затвърди крехкото скъсване (какво ли прави Травълър, този голям безделник, в какви ли грандиозни бъркотии се е забъркал след неговото заминаване? А нещастната глупачка Хекрептен, а кафенетата из центъра), затова слушаше с неприветливо изражение и рисуваше с клонче по дребните камъчета, докато Мага обясняваше защо Чемпе и Грасиела са добри момичета и колко я заболяло, че Лусиана не дошла да я изпрати на кораба, Лусиана била снобка, а това не можела да го търпи у никого.

— Какво разбираш под сноб? — запита Оливейра по-заинтригуван.

— Ами — каза Мага, като наведе глава с вида на човек, който предчувства, че ще изрече идиотщина — аз заминах с трета класа, но мисля, че ако бях заминала с втора, Лусиана щеше да дойде да ме изпрати.

— Най-доброто определение, което съм чувал някога — каза Оливейра.

— Освен това там беше и Рокамадур.

Така Оливейра научи за съществуването на Рокамадур, който в Монтевидео се казвал скромно Карлос Франсиско. Мага не изглеждаше склонна да съобщава твърде много подробности за произхода на Рокамадур, освен че била отказала да направи аборт, а сега започвала да съжалява за това.

— Но в крайна сметка не съжалявам, проблемът е как ще живея. Мадам Ирен ми иска много, трябва да вземам и уроци по пеене, всичко това струва пари.

Мага не знаеше много добре защо е дошла в Париж, и Оливейра постепенно си даде сметка, че при едно леко объркване с билетите, туристическите агенции и визите тя би могла да се окаже както в Сингапур, така и в Кейптаун, единственото важно нещо било да се махне от Монтевидео, да застане лице в лице с онова, което тя скромно наричаше „живота“. Голямото предимство на Париж беше, че тя знаеше доста добре френски (*more*^[1] Питман) и че там можеха да се видят най-добрите картини, най-добрите филми, Kultur-ата^[2] в най-пресветлите ѝ форми. Тази картина разнежваше Оливейра (макар че Рокамадур, незнайно защо, се оказа една доста неприятна добавка) и той си мислеше за някои от бляскавите си приятелки в Буенос Айрес, неспособни да отидат по-далеч от Мар дел Плата въпреки метафизичните си щения за планетарен опит. А тази сополана, на всичкото отгоре с дете на ръце, се качва в трета класа на някакъв кораб и отива да учи пеене в Париж без петак в джоба. И не стига това, ами вече го учи как да гледа и да вижда, учи го, без да подозира, само като се спре внезапно на сред улицата, за да проучи някой безистен, в който няма нищо, но от другата му страна се забелязва нещо зеленикаво, някакъв отблясък, и тогава тя се промъква незабелязано, за да не разгневи портиерката, и наднича към голям двор, където понякога има стара статуя или покрит с бръшлян кладенец, или няма нищо, само изтъркана настилка от кръгли павета, зеленясали стени, табелка на часовникар, някакъв старец на сянка в един ъгъл, и котките, винаги неизбежните *minouche* мац-пис-пис мяу-мяу *kitten kat chat cat gatto*^[3], сиви и бели, и черни, наизлезли от шахтите, господари на времето и на топлия плочник, неизменни приятели на Мага, която знаеше как точно да ги погъделичка по коремчето и им говореше на език едновременно глупав и загадъчен, определяше им срещи в някакъв уговорен час, съветваше ги и ги предупреждаваше. Когато вървеше с Мага, Оливейра неочаквано се удивляваше; изобщо нямаше смисъл да се дразни, че на Мага почти винаги ѝ се обръщаха чашите бира, че измъкваше крак изпод масата колкото да се спъне в него келнерът и да започне да ругае; беше щастлив, въпреки че през цялото време се ядосваше на нейния начин да прави нещата не както трябва, на това, че

тя решително игнорираше големите цифри в сметката, но пък изпадаше в захлас от завъртулката на някаква скромна тройка или спираше насред улицата (черното рено заковаваше на два метра, а шофьорът подаваше глава през прозореца и псуваше с пикардийски акцент), спираше, все едно че няма нищо нередно, за да улови — насред улицата — гледката, която се откриваше към Пантеона в далечината, винаги много по-добра от гледката от тротоара. И други от този род.

Оливейра вече познаваше Перико и Роналд. Мага го представи на Етиен, а Етиен ги запозна с Грегоровиус — Клубът на змията постепенно се формираше през нощите на „Сен-Жермен-де-Пре“. Всички веднага приемаха Мага като неизбежно и естествено присъствие, макар и да се дразнеха, че се налага да обясняват почти всичко, за което се говори, или понеже тя изпращаше във въздуха четвърт кило пържени картофи само защото не умееше да си служи прилично с вилица, и пържените картофи почти винаги се оказваха в косите на ония от другата маса, и човек трябваше да се извинява или да казва на Мага, че е безсъвестна. Мага се държеше много неловко в групата, Оливейра си даваше сметка, че тя предпочита да се вижда с всеки от Клуба поотделно, да върви по улицата с Етиен или с Бабс, да ги въвлича в своя свят, без никога да има претенцията да ги въвлече в своя свят, но все пак ги въвличаше, понеже те бяха хора, които само чакаха удобен случай да излязат от обичайните маршрути на автобусите и историята, така че по един или друг начин всички от Клуба бяха благодарни на Мага, въпреки че я обсипваха с обиди по най-дребния повод. Етиен, сигурен в себе си като куче или пощенска кутия, побледняваше като мъртвец, когато Мага изтърсеше някоя от глупостите си пред последната му картина, и дори Перико Ромеро бе склонен да признае, че за-жена-тая-Мага-е-невъзможна. Седмици или месеци (да води сметка на дните бе трудно за Оливейра — щастлив, *ergo* без бъдеще) те вървяха и вървяха из Париж, гледаха неща, оставяха да се случи онова, което трябваше да се случи, обичаха се и се караха, и всичко ставаше встрани от новините във всекидневниците, от семейните задължения и от каквато и да било форма на данъчно или морално облагане. Чук, чук.

— Да се събудим — казваше Оливейра понякога.

— Защо — отговаряше Мага, докато гледаше как откъм „Пон-Ньоф“ се носят *réniches*^[4]. — Чук, чук, имаш птиче в главата. Чук, чук, кълве те непрекъснато, иска да го нахраниш с аржентинска храна. Чук, чук.

— Добре — мърмореше Оливейра. — Не ме бъркай с Рокамадур. Накрая ще започнем да говорим на глиглически^[5] с продавача или с портиерката и ще стане страшен скандал. Виж оня тип, който върви след негърката.

— Нея я познавам, работи в едно кафене на улица „Прованс“. Харесва жените, на горкия изобщо няма да му се отвори парашутът.

— Ти имала ли си вземане-даване с негърката?

— Разбира се. Просто се сприятелихме, подарих ѝ моя руж, а тя ми даде една книжка на някой си Ретеф, не... чакай, Ретиф...

— Аха, разбирам. Наистина ли не си спала с нея? Сигурно е любопитно за жена като теб.

— Ти спал ли си с мъж, Орасио?

— Естествено. Жизнен опит, нали разбираш.

Мага го гледаше накриво, подозираше, че ѝ се подиграва, понеже е ядосан заради птичето в главата, чук, чук, птичето, което искало аржентинска храна. Тогавя се хвърляше върху него за голямо учудване на една семейна двойка, която се разхождаше по улица „Сен Сюлпис“, разрошваше го със смях, Оливейра трябваше да ѝ хване ръцете, двойката ги гледаше и мъжът се осмеляваше да се усмихне едва-едва, докато жена му беше твърде скандализирана от подобно държание.

— Имаш право — най-сетне признаваше Оливейра. — Аз съм непоправим. Да говоря за събуждане, когато в крайна сметка си е толкова хубаво така, в спящо състояние.

Спираха пред някоя витрина да прочетат заглавията на книгите. Мага започваше да задава въпроси, като се водеше по цветовете и формите. Трябваше да ѝ посочи мястото на Флобер, да ѝ каже, че Монтеско, да ѝ обясни как Раймон Радиге, да я информира кога Теофил Готие. Мага слушаше и в същото време рисуваше с пръст по витрината. „Птиче в главата, иска да го нахраниш с аржентинска храна — мислеше Оливейра, докато слушаше собствения си глас. — Майчице, горкият аз.“

— Ама не разбираш ли, че така нищо не се научава? — ѝ казваше накрая. — Ти искаш да се образоваш на улицата, скъпа, ама

така не става. За това трябва да се абонираш за „Рийдърс Дайджест“.

— А, не, този боклук.

Птиче в главата, казваше си Оливейра. Не в нейната, а в неговата. А тя какво имаше в главата си? Въздух или царевично брашно, нещо, което трудно възприемаше. Центърът на съществото ѝ определено не беше в главата.

„Затваря очи и улучва целта — мислеше Оливейра. — Точно по системата дзен за стрелба с лък. Обаче улучва целта просто защото не знае, че това е системата. А пък аз... Чук, чук. И така си я караме.“

Когато Мага задаваше въпроси за философията на дзен (такива неща се случваха в Клуба, където винаги се говореше за носталгии, за мъдрости тъй далечни, че можеха да се приемат за фундаментални, за обратната страна на медала, за обратната страна на луната), Грегоровиус се мъчеше да ѝ разясни метафизиката в съвсем елементарен вид, докато Оливейра отпиваше от перното си, гледаше ги и им се радваше. Беше безсмислено да се опитваш да обясниш нещо на Мага. Фоконие имаше право, за хора като нея мистерията започва именно с обяснението. Мага слушаше как ѝ говорят за иманентност и трансцендентност и отваряше едни такива прекрасни очи, от които на Грегоровиус направо му се пресичаше метафизиката. Накрая успяваше да се убеди, че е разбрала дзен, и въздишаше уморено. Единствено Оливейра съзнаваше, че Мага непрекъснато наднича от онези големи тераси без време, които всички те търсеха с помощта на диалектиката.

— Не заучавай тъпи факти — съветваше я той, — за какво ще слагаш очила, като нямаш нужда от тях.

Мага не му вярваше напълно. Ужасно се възхищаваше от Оливейра и Етиен, които бяха в състояние да спорят три часа без прекъсване. Около Етиен и Оливейра имаше нещо като тебеширен кръг, тя искаше да влезе в този кръг, да разбере защо принципът на неопределеността беше толкова важен в литературата, защо Морели, за когото толкова говореха, от когото толкова се възхищаваха, искал да направи от книгата си кристална топка, където микро- и макрокосмосът да се обединят в унищожително видение.

— Невъзможно е да ти се обясни — казваше Етиен. — Това е седмо ниво, а ти си едва на второ.

Мага се натъжаваше, вземаше от бордюра на тротоара някое листо и говореше известно време с него, прокарваше го по дланта на

ръката си, слагаше го да лежи по гръб или по очи, решеше го и накрая махаше месестата му част — оставаха само жилките и върху кожата ѝ се очертаваше изящен зелен призрак. Етиен го грабваше с рязко движение и го вдигаше срещу светлината. За такива неща ѝ се възхищаваха, малко засрамени, че са били толкова груби с нея, и Мага използваше случая, за да си поиска още половин литър и, ако може, малко пържени картофи.

(-71)

- [1] По маниера на (лат.) — бел.прев. ↑
- [2] Култура (нем.) — бел.прев. ↑
- [3] Котка (англ., нем., фр., англ., ит.) — бел.ред. ↑
- [4] Шлепове, превърнати в плаващи домове (фр.) — бел.прев. ↑
- [5] Език, измислен от Кортасар в „Игра на дама“ — бел.ред. ↑

5.

Първият път беше в един хотел на улица „Валет“, бродеха из района и спираха във входовете, ситният дъждец, след като си обядвал, е винаги горчив и трябваше да се направи нещо срещу този леден прах, срещу тези дъждобрани, които миришеха на гума; изведнъж Мага се притисна към Оливейра и се погледнаха като оглупели, хотел, възрастната жена зад мръсното писалище ги поздрави с разбиране, какво друго би могло да се прави в такова гадно време. Влачеше единия си крак, беше мъчително да я гледа човек как се качва, като спира на всяко стъпало, за да вдигне болния си крак, много по-дебел от другия, и да повтаря маневрата до четвъртия етаж. Носеше се мека миризма на супа, върху килима в коридора някой беше разлял някаква синя течност, която сякаш оформяше чифт крила. Стаята беше с два прозореца с червени пердета, замрежени и целите в кръпки, влажната светлина се процеждаше като ангел до леглото с жълта кувертюра.

Мага невинно искаше да прави литература, да остане до прозореца, преструвайки се, че гледа улицата, докато Оливейра проверява резето на вратата. Сигурно имаше предварително изготвена схема за такива неща или пък винаги ѝ се случваха по един и същи начин: първо оставяше чантата на масата, после търсеше цигарите, гледаше улицата, пушеше, вдишвайки дълбоко, коментираше тапетите, изчакваше, изчакваше демонстративно, правеше всички необходими жестове, за да предостави на мъжа неговата роля, по-добрата, да му даде инициативата през цялото необходимо време. В един миг се разсмяха, беше твърде глупаво. Запратена в ъгъла, жълтата кувертюра остана до стената като безформена кукла.

Стана им навик да сравняват кувертюрите, вратите, лампите, пердетата; стаите в хотелите из *cinquième arrondissement*^[1] за тях бяха по-хубави от тези в *sixième*^[2], в *septième*^[3] нямаха късмет, винаги ставаше нещо, тропаха в съседната стая или тръбите издаваха зловещи звуци, по това време Оливейра вече беше разказал на Мага историята за Тропман, Мага слушаше и се притискаше към него, трябва да прочете разказа на Тургенев, беше невероятно колко много неща

трябва да прочете през тези две години (не се знаеше защо са две), на другия ден беше Пъотио, после Вайдман, после пък Кристи — хотелът в крайна сметка почти винаги ги настройваше към разговори за престъпления; понякога Мага внезапно изпадаше в пристъпи на сериозност и питаше с вперени в тавана очи дали сиенската живопис е толкова велика, колкото твърди Етиен, дали не трябва да пести, за да си купи грамофон и творбите на Хуго Волф, които понякога тананикаше, като прекъсваше по средата, разсеяна или ядосана. На Оливейра му харесваше да се люби с Мага, защото нищо друго не можеше да бъде по-важно за нея и същевременно, по един трудноразбираем начин, тя като че ли беше под удоволствието — достигаше в него за миг и затова се вкопчваше отчаяно и го удължаваше, беше като да се събуди и да узнае истинското си име, а после попадеше в някаква зона, винаги малко здрачна, която очароваше боящия се от съвършенството Оливейра, Мага обаче страдеше истински, когато се връщаше към спомените си и към всичко, за което изпитваше смътна нужда да мисли, но не можеше да мисли, тогава ѝ трябваше дълбока целувка, подтик към нови игри, и под него порастваше друга, помирена със себе си Мага, и го повличаше; тогава се отдаваше неудържимо като звяр, със зареяни очи и извити навътре ръце, митична и жестока като статуя, търкаляща се надолу от планината, изтръгвайки времето с нокти, сред пъшкане и жално хлипане, което продължаваше безкрайно. Една нощ го ухапа, впивайки зъби в рамото му, докато не потече кръв, защото той се бе отнесъл, рееше се някъде другаде, и се роди някакво неясно споразумение без думи — Оливейра усети, че Мага сякаш очаква от него смъртта, очаква я нещо в нея, което не е будният ѝ аз, някаква тъмна форма, изискваща унищожение, бавното пронизване с нож възник, което разбива нощните звезди и връща пространството към въпросите и страховете. Само веднъж, запратен в орбитата на митичен матадор, за когото да убие бика, означава да го върне на морето, а морето — на небесата, изтерза Мага през една дълга нощ, за която покъсно почти никога не говореха, постъпи с нея като с Пазифая, преви я и я използва като юноша, облада я и я застави да му служи като най-долна курва, възнесе я до съзвездие, държа я в прегръдките си с мирис на кръв, накара я да изпие семето, което се стича в устата като предизвикателство към Логоса, изсмука мрака на утробата и на

задницата ѝ и го издигна до лицето ѝ, за да я помаже със самата нея в този последен акт на познание, което само мъжът може да даде на жената, изтерза я с кожа и косми, и слюнка, и стонове, изпразни я до последно от прекрасната ѝ сила, захвърли я върху възглавницата и чаршафите и я чу да плаче от щастие до лицето му, което една нова цигара връщаше към нощта на стаята и на хотела.

По-късно Оливейра се разтревожи да не би тя да помисли, че това е върхът, и игрите им да се устремят към жертвоприношението. Страхуваше се преди всичко от най-изтънчената форма на благодарност, която стига до кучешка привързаност, не искаше свободата, единствената дреха, която прилягаше на Мага, да се погуби в някаква женска грижовност. Успокои се, защото завръщането на Мага към измерението на черното кафе и посещението на бидето бе белязано от най-лошото възможно объркване. Малтретирана до последно тази нощ, отворена към пропускливостта на едно пулсиращо и разширяващо се пространство, първите думи отсам трябваше да я шибнат като с камшик и връщането ѝ до ръба на леглото — самото възплъщение на все по-неудържима покруска, която тя се опитваше да неутрализира с усмивки и неясна надежда, напълно удовлетвори Оливейра. Щом не я обича, щом желанието ще отmine (защото не я обичаше и желанието щеше да отmine), трябва да бяга като от чума от каквато и да било сакрализация на игрите. Дни, седмици, няколко месеца, всяка хотелска стая и всеки площад, всяка поза в любовта и всяко утро в някое кафене на някой от пазарите — жесток цирк, изкусно проведена операция и трезва равносметка. Така в крайна сметка стана ясно, че Мага наистина е очаквала Орасио да я убие и това да бъде смъртта на феникса, с която да се включи в събора на философите, тоест в разговорите на Клуба на змията — Мага искаше да се учи, искаше да се об-ра-зо-ва. Орасио бе превъзнасян, призоваван, подбуждан да поеме функцията на пречистващ жертвоприносител и понеже почти никога не се настигаха, тъй като в разгара на диалога бяха толкова различни и следваха толкова противоположни нишки (и това тя го знаеше, разбираше го много добре), тогава единствената възможност за среща беше Орасио да я убие в мига на любовта, когато тя можеше да успее да се срещне с него — в небесата на хотелските стаи те се изправяха един срещу друг, еднакви и голи, и тук можеше да бъде осъществено възкресението на

феникса, след като той я удуши с наслада, оставил нишка от слюнка да се стича от отворената ѝ уста, гледайки я в екстаз, като че ли започва да я разпознава, да я прави наистина своя, да я поставя до себе си.

(–81)

- [1] Пети район (фр.) — бел.прев. ↑
- [2] Шести (фр.) — бел.прев. ↑
- [3] Седми (фр.) — бел.прев. ↑

6.

Техниката се състоеше в това да си уреждат неясни срещи в някой квартал в определен час. Харесваше им предизвикателството пред опасността да не се срещнат, да прекарат деня сами, в лошо настроение, в някое кафене или на пейката на някой площад в-четене-на-още-една-книга. Теорията за още-едната-книга беше на Оливейра, а Мага я беше приела чисто осмотично. Всъщност за нея почти всички книги бяха една-книга-по-малко, искаше ѝ се да се изпълни с безкрайна жажда и за безкрайно дълго време (изчислявано между три и пет години) да прочете *opera omnia*^[1] на Гьоте, Омир, Дилън Томас, Мориак, Фокнър, Бодлер, Роберто Арлт, свети Августин и други автори, чиито имена я стряскаха в разговорите в Клуба. На това Оливейра отговаряше с презрително свиване на рамене и говореше за типичните за Рио де ла Плата деформации, за породата читатели *fulltime*^[2], за библиотеки, гъмжащи от сухарки, изневерили на слънцето и любовта, за къщи, където миризмата на печатарско мастило слага край на радостта от чесъна. Самият той по онова време четеше малко, беше изключително зает да гледа дърветата, връвчиците, които намираше по земята, пожълтелите филми от Филмотеката и жените из Латинския квартал. Неопределените му интелектуални стремежи намираха израз в ялови размишления и когато Мага са обръщаше към него за някаква дата или обяснение, съобщаваше ѝ ги без желание, като нещо безполезно. „Ама ти понеже вече го знаеш“, казваше сърдито Мага. Тогава той си правеше труда да ѝ посочи разликата между познания и знание, предлагаше ѝ самостоятелни упражнения по изследователска работа, които Мага не изпълняваше и които я отчайваха.

Постигнали съгласие, че никога няма да бъдат заедно на тази територия, те си определяха приблизителни срещи и почти винаги се намираха. Срещите понякога бяха толкова невероятни, че Оливейра отново си задаваше въпроса за вероятностите и го разглеждаше от всички страни, с недоверие. Как беше възможно Мага да реши да завие на този ъгъл на улица „Вожирар“ точно в мига, когато той, пет

пресечки по-надолу, решаваше да не се изкачи по „Бюси“ и се насочваше към „Мосю льо Пренс“ без никаква причина, оставил се на течението, и внезапно да я съзре, спряла се пред някаква витрина, потънала в съзерцание на една препарирана маймуна. После, седнали в някое кафене, възстановяваха в подробности маршрутите, резките смени на посоката, като се опитваха да си ги обяснят с телепатия и никога не успяваха, и все пак се бяха срещнали наред лабиринта на улиците, почти винаги в крайна сметка се срещаха и се смееха като луди, уверени в някакво могъщество, което ги обогатява. Оливейра бе запленил от безсмислиците на Мага, от спокойното ѝ пренебрежение към най-елементарните изчисления. Това, което за него беше анализ на вероятностите, избор или чисто доверие в гадателските качества на ходенето, за нея се оказваше просто съдбовност. „Ами ако не ме беше срещнала?“, питаше. „Не знам, но нали виждаш, че си тук...“ Необяснимо как отговорът обезсмисляше въпроса, изваждаше на показ посредствените му логически пружини. След това Оливейра се чувстваше в състояние да се бори по-ревностно срещу библиотечните ѝ предразсъдъци, а Мага — парадоксално — се бунтуваше срещу презрението му към познанията от училище. Така си я караха, Пънч и Джуди, привличаха се и се отблъскваха, както и трябва да бъде, ако човек не иска любовта да свърши като картичка или като романс без думи. Но любовта, тази дума...

(-7)

[1] Събраните съчинения (лат.) — бел.прев. ↑

[2] На пълно работно време (англ.) — бел.прев. ↑

7.

Докосвам устата ти, с пръст докосвам ръба на устата ти, рисувам я, като че ли излиза изпод ръката ми, като че ли за първи път устата ти се отваря леко, достатъчно е да затворя очи, за да разваля всичко и да започна отново, всеки път правя така, че да се роди устата, която желая, устата, която ръката ми избира и рисува върху лицето ти, една уста, избрана измежду всички, съвършено свободно избрана от мен, за да я нарисувам с моята ръка върху твоето лице и която по някаква случайност — не се опитвам да я проумея — съвпада точно с твоята уста, усмихваща се изпод ръката ми, която те рисува.

Гледаш ме, гледаш ме отблизо, все по-отблизо и тогава играем на циклопи, гледаме се все по-отблизо и очите стават все по-големи, доближават се едно до друго, наслагват се едно върху друго и циклопите се гледат, дишат объркани, устите се срещат и сборичкват лекичко, хапят се с устни, едва опрели език в зъбите, играят в своите селения, откъдето влиза и излиза тежък въздух — древен мирис, тишина. Тогава ръцете ми се устремяват да проникнат в косите ти, гаят бавно дълбините на косите ти, докато се целуваме, устите ни сякаш са пълни с цветя или риби, с живи движения, с тъмен аромат. И ако се захапем, болката е сладка, и ако се задушим в едно кратко и едновременно изпиване на дъха, тази мигновена смърт е красива. И има една-единствена слюнка и един-единствен вкус на зрял плод, и аз те усещам да потрепваш до мен като луна във водата.

(-8)

8.

Следобед ходехме да гледаме рибите на „Ке дьо ла Межисри“, беше март, месецът леопард — свит, но вече с едно жълто слънце, в което червеното навлизаше по малко всеки ден. От тротоара с изглед към реката, безразлични към букинистите, които нямаше да ни дадат нищо без пари, очаквахме мига, когато щяхме да видим аквариумите (вървахме бавно, отлагахме срещата), всички аквариуми на слънце, и сякаш увиснали във въздуха стотици розови и черни риби — птици, застинали в сферичния си въздух. Една абсурдна радост ни грабваше през кръста и ти запяваше и ме теглеше да пресечем улицата, за да влезем в света на закачените за въздуха риби.

Изваждат аквариумите, големи кани, на улицата и заобиколени от туристи и нетърпеливи деца, и госпожи, колекциониращи екзотични видове (*550 fr. pièce*)^[1], аквариумите стоят под слънцето — кубове, кълба с вода, която слънцето съединява с въздуха, а птиците, розови и черни, се въртят в сладостен танц в едно малко въздушно пространство, бавни, студени птици. Гледахме ги, забавлявахме се, доближавайки очи до стъклото, залепяхме нос, ядосвахме старите продавачки, въоръжени с кепче за лов на водни пеперуди, и все по-малко разбирахме що е риба, по този път на неразбиране се доближавахме до тях, тъй като те не се разбират, минавахме от другата страна на аквариумите и се оказвахме толкова близо, колкото и нашата приятелка, продавачката от второто по ред магазинче на идване от „Пон-Ньоф“, която ти каза: „Студената вода ги убива, студената вода е тъжна...“ А аз си мислех за камериерката от хотела, която ми даваше съвети за една папрат: „Не я поливайте, сложете ѝ чинийка с вода под саксията, тогава тя пие, когато иска, а когато не иска, не пие...“ И мислехме за онова невероятно нещо, прочетено някъде — когато е сама в аквариума, рибата се натъжава, но е достатъчно да ѝ се сложи огледало, и рибата отново е доволна...

Влизахме в магазинчетата, където по-капризните видове бяха в специални аквариуми с термометър и червени червейчета. Сред възгласи, които разяряваха продавачките, съвсем сигурни, че няма да

купим от тях нищо по 550 fr. *pièce*, откривахме поведението, любовта, формите. Времето беше хигроскопично, подобно на много фин шоколад или на крем от портокали от Мартиника, потопени в него се опиянявахме от метафори и аналогии, като неспирно търсехме вход. Тази риба беше един съвършен Джото, спомняш ли си, а тези двете играеха като ясписови кучета, онази пък беше точно сянката на виолетов облак... Откривахме как животът населява форми, лишени от трето измерение, които, ако застанат фронтално, *изчезват* или се свеждат до едва забележима неподвижна вертикална розова чертичка във водата. Един удар с перката и чудовището е отново тук с очимустаци-перки, а понякога от корема се точи и се носи насам-натам прозрачна нишка от екскременти, която така и не се откъсва — баласт, който изведнъж ги нарежда сред нас, изтръгва ги от съвършенството им на чист образ, обвързва ги, да го кажем с една от големите думи, които толкова много използвахме къде ли не по онова време.

(-93)

[1] 550 франка парчето (фр.) — бел.прев. ↑

9.

По улица „Варен“ излязоха на „Вано“. Ръмеше и Мага съвсем увисна на ръката на Оливейра, като се притисна плътно до шлифера с дъх на изстинала супа. Етиен и Перико спореха върху възможно обяснение на света чрез живописиста и словото. Отегчен, Оливейра прехвърли ръка през кръста на Мага. И това можеше да бъде обяснение — една ръка, притиснала тънка, топла талия, при вървежа леката игра на мускулите се усещаше като монотонен и настойчив език, упорит Берлиц^[1], о-би-чам те, о-би-чам те, о-би-чам те. Не обяснение, чист глагол: о-би-чам, о-би-чам. „А след това винаги шпулата“, помисли в граматически категории Оливейра. Ако Мага можеше да разбере как подвластността на желанието я довеждаше до внезапно раздражение, *безполезна, самотна подвластност* бе казал един поет; толкова топла, талията, тези мокри коси до бузата му, този вид а ла Тулуз-Лотрек, който придобиваше Мага, когато вървеше сгушена в него. В началото беше копулата, изнасилването е обяснение, обратното обаче невинаги е вярно. Да откриеш антиобяснителния метод, така че това о-би-чам те, о-би-чам те да стане квадратурата на кръга. А Времето? Всичко започва отново, абсолютен няма. После трябва да ядеш или да не-ядеш, всичко отново влиза в криза. Желанието на всеки толкова и толкова часа, никога твърде различно и всеки път някак си друго — уловка на времето, за да създава илюзии. „Любов като огън, гори вечно, съзерцавайки Цялото. Ето че веднага стигаш до високопарния език.“

— Да се обясни, да се обясни — мърмореше Етиен. — Вие ако не назовавате нещата, изобщо не ги виждате. А това се нарича куче, а това се нарича къща, както казваше онзи от Дуино. Перико, трябва да се покаже, не да се обясни. Рисувам, *ergo* съм.

— Да се покаже какво? — каза Перико Ромеро.

— Единствените доказателства, че сме живи.

— Това животно мисли, че няма друго сетиво освен зрението с всичките последствия от него — каза Перико.

— Живописиста е не просто продукт на зрението — каза Етиен. — Аз рисувам с цялото си тяло и в този смисъл не се различавам чак толкова от твоя Сервантес или твоя Тирсо не знам си кой си. Това, което ме вбесява, е манията да се дават обяснения, Логосът, разбран изключително като слово.

— И така нататък — каза Оливейра с раздразнение. — Стане ли въпрос за сетивата, това вашето заприличва на диалог между глухи.

Мага се притисна още по-силно към него. „Сега тая ще изтърси някоя от своите дивотии — помисли Оливейра. — Първо има нужда да се отърка, да се реши на ниво епидермис.“ Усети нещо като изпълнена с неприязън нежност, нещо толкова противоречиво, че вероятно беше самата истина. „Би трябвало да се измисли сладка плесница, пчелен ритник. Но в този свят откриването на окончателните синтези все още предстои. Перико има право, великият Логос бди. Жалко, необходимо е например любовоубийство, истинската черна светлина, антиматерията, която дава толкова храна за размишления на Грегоровиус.“

— Ей, Грегоровиус ще дойде ли да слуша плочи с нас? — попита Оливейра.

Перико мислеше, че да, а Етиен мислеше, че Мондриан.

— Обърни малко внимание на Мондриан — говореше Етиен. — За него не важат магическите знаци на един Клее. Клее е играел със случайността, преимуществата на културата. Чистата чувствителност може да се задоволи с Мондриан, докато за Клее са необходими камара други неща. Изтънченост за изтънчени. Направо китаец. Мондриан обаче рисува абсолюта. Заставаш пред негова картина съвсем гол и се случва едно от двете — или виждаш, или не виждаш. Удоволствието, гъделът, алюзиите, страховете или насладите са напълно излишни.

— Ти разбираш ли какво казва? — попита Мага. — На мен ми се струва, че е несправедлив към Клее.

— Справедливостта или несправедливостта нямат никакво отношение към въпроса — каза Оливейра отегчен. — Това, което се опитва да каже, е нещо друго. Недей веднага да поставяш нещата на лична основа.

— Но защо казва, че всички тези толкова хубави неща не служат за нищо при Мондриан.

— Иска да каже, че в последна сметка рисуване като при Клее изисква от теб диплома *ès lettres*^[2] или поне *ès poésie*^[3], докато при

Мондриан е достатъчно човек да се мондрианизира и готово.

— Не е това — каза Етиен.

— Разбира се, че е това — каза Оливейра. — Според теб едно платно на Мондриан е самодостатъчно. *Ergo*, нуждае се от твоята невинност повече, отколкото от опита ти. Говоря за невинността от рая, а не за глупостта. Обърни внимание, че даже твоята метафора да застанеш гол пред картината мирише на времената преди изгонването от рая. По парадоксален начин Клее е много по-скромен, понеже изисква многопосочно съучастничество от страна на зрителя и не е самодостатъчен. В основата си Клее е историята, а Мондриан — безвремието. А ти си умираш за абсолютното. Да обяснявам ли още?

— Не — каза Етиен. — *C'est vache comme il pleut*^[4].

— *Tu parles*^[5], мамка му — каза Перико. — А шибаният Роналд, да го вземат дяволите.

— Хайде да забързаме крачка — Оливейра имитираше кастилския му испански, — да спасим телата си от бурята.

— Пак ли започваш. Май предпочитам аржентинския ти акцент. Ама и тоя Педро де Мендоса, къде намери точно вас да колонизира.

— Абсолютното — говореше Мага, подритвайки едно камъче от локва към локва. — Какво е абсолютното, Орасио?

— Виж — каза Оливейра, — това е горе-долу онзи миг, в който нещо достига максималната си дълбочина, максималния си обхват, максималния си смисъл и изобщо престава да те интересува.

— Ето ти го и Вонг — каза Перико. — Китаецът е станал на супа от водорасли.

Почти в същия миг видяха Грегоровиус, който идваше откъм ъгъла на улица „Вавилон“, натоварен както обикновено с чанта, претъпкана с книги. Вонг и Грегоровиус спряха под един фенер (изглеждаше, като че ли вземат душ заедно) и се поздравиха с известна тържественост. Във входа на дома на Роналд се разигра интерлюдия от затваряне на чадъри, *comment ça va*^[6], да видим дали някой ще запали клечка кибрит, *la minuterie*^[7] не работи, каква гадна нощ, *ah oui c'est vache*^[8], суматоха при изкачването, прекъснато на първата площадка от двойка, която седеше на едно стъпало, изцяло погълната от дейността целуване.

— *Allez, c'est pas une heure pour faire les cons*^[9] — каза Етиен.

— Ta gueule^[10] — отвърна един задавен глас. — Montez, montez, ne vous gênez pas. Ta bouche, mon trésor^[11].

— Salaud, va^[12] — каза Етиен. — Това е Ги Моно, мой добър приятел.

На петия етаж ги чакаха Роналд и Бабс, всеки със свещ в ръка и с дъх на евтина водка. Вонг направи знак, всички спряха и на стълбището зазвуча акапелно непочтителният химн на Клуба на змията. След това се втурнаха тичешком в апартамента, преди съседите да започнат да надничат.

Роналд се опря на вратата. Червенокос, с риза на карета.

— Къщата е обкръжена от шпиони, damn it^[13]. А в десет вечерта тук се настанява богинята Тишина и който не я почита, горко му. Вчера едно длъжностно лице се качи да ни се кара. Бабс, какво ни каза уважаемият господин?

— Каза: „Многократни оплаквания“.

— А какво правим ние? — каза Роналд, открехвайки вратата, за да влезе Ги Моно.

— Ние правим следното — каза Бабс, като показва неприличен жест и имитира с уста силен звук от пръдня.

— А момичето ти? — попита Роналд.

— Знам ли я, май обърка пътя — каза Ги. — Мисля, че си е тръгнала, така хубаво си прекарвахме на стълбището и изведнъж. Малко по-нагоре вече я нямаше. Е, какво значение има, тя е швейцарка.

(-104)

[1] Система и школа за изучаване на чужди езици — бел.прев. ↑

[2] По литература (фр.) — бел.прев. ↑

[3] По поезия (фр.) — бел.прев. ↑

[4] Ама как вали, пусто! (фр.) — бел.прев. ↑

[5] Да, бе (фр.) — бел.прев. ↑

[6] Как си (фр.) — бел.прев. ↑

[7] Автоматът за стълбищното осветление (фр.) — бел.прев. ↑

[8] Да, бе, много е гадно (фр.) — бел.прев. ↑

[9] Хайде, не е сега моментът да се правим на глупаци (фр.) — бел.прев. ↑

[10] Я млъквай! (фр.) — бел.прев. ↑

[11] Качвайте се, качвайте се, не се притеснявайте. Затваряй си устата, съкровище (фр.) — бел.прев. ↑

[12] Хайде, копеле (фр.) — бел.прев. ↑

[13] По дяволите (англ.) — бел.прев. ↑

10.

Смачканите червени облаци нощем над Латинския квартал, влажният въздух все още с някоя и друга водна капка, която вятърът вяло пращаше в слабо осветения прозорец, мръсните стъкла, едното счупено и залепено с парче розов пластир. По-нагоре, под оловните улуци, спяха гълъбите, също оловни, сгушени в самите себе си, истински пример за антиволивици. Защитеният от прозореца мръсен паралелепипед, който миришеше на водка и восъчни свещи, на мокри дрехи и остатъци от манджа, нещо като ателие на керамичката Бабс и музиканта Роналд и седалище на Клуба — тръстикови столове, избелели шезлонги, на пода парчета от моливи и тел, препарирана сова с наполовина изгнила глава, тривиална, зле изсвирена тема, стара плоча, дразнещият фонен шум от игличката, непрекъснато драцене прашене пукане, скръбен саксофон, свирил някоя нощ на 28-а или 29-а година сякаш от страх да не се изгуби, в акомпанимент на ударни като от девически колеж и едно какво да е пиано. След това обаче се връзваше китара и сякаш обявяваше прехода към нещо друго, и изведнъж (Роналд бе вдигнал пръст, за да ги предупреди) един корнет се откъсна от всичко останало и отрони първите две ноти от темата, задържайки се на тях като на трамплин. Бикс се хвърли право в сърцето, ясният рисунък се отпечата в тишината с пронизително великолепие. Двама мъртъвци се биеха братски, сплитаха се и се разминаваха, Бикс и Еди Ланг (който се казваше Салваторе Масаро) си подаваха топката на „I'm coming, Virginia“, къде ли е погребан Бикс, помисли Оливейра, и къде Еди Ланг, колко ли мили делят нищото на единия от нищото на другия, които в една парижка нощ от бъдещето се бият — китара срещу корнет, джин срещу лош късмет, джазът.

— Хубаво е тук. Топло, тъмно.

— Бикс, каква неотразима откачалка. Пусни „Jazz me Blues“, приятел.

— Влиянието на техниката върху изкуството — каза Роналд, като зарови ръце в купчина плочи, загледан разсеяно в надписите им. — Тези типове отпреди дългосвирещите плочи са имали на разположение

по-малко от три минути. Сега ти каца някаква птица като Стан Гец и ти виси два̀сет и пет минути пред микрофона, може да се разгърне спокойно, да даде най-доброто, на което е способен. Бедният Бикс е тря̀бвало да се задоволи с едно хорово изпълнение и после довиждане, тъ̀кмо са загрели и стоп, край. Как ли са се ядосвали, като са записвали плочи.

— Не чак толкова — каза Перико. — Все едно да пишеш сонети вместо оди, макар че аз нищичко не разбирам от тези щуротии. Идвам, понеже се изморявам да си седя в стаята и да чета една студия на Хулиан Мариас, която просто няма край.

(–65)

11.

Грегоровиус остави да напълнят чашата му с водка и започна да пие на малки глътки. Две свещи горяха на полицата на камината, където Бабс държеше мръсните чорапи и бирените бутилки. През прозрачната чаша Грегоровиус се възхити на двете свещи, които горяха далеч една от друга, толкова чужди на всички тях и анахронични като корнета на Бикс, който влизаше и излизаше от едно различно време. Малко му пречеха обувките на Ги Моно, който спеше на дивана или слушаше със затворени очи. Мага дойде и седна на пода с цигара в уста. В очите ѝ светеха пламъците на зелените свещи. Грегоровиус я съзерцаваше в екстаз и си припомняше една улица в Морле по здрач, един много висок виадукт, облаци.

— Тази светлина толкова прилича на вас, идва и си отива, движи се непрекъснато.

— Като сянката на Орасио — каза Мага. — Носът му расте и се смалява, невероятно е.

— Бабс е пастирката на сенките — каза Грегоровиус. — Понеже работи с глина, тези конкретни сенки... Тук всичко диша, възстановява се един изгубен контакт, музиката помага, водката, приятелството... Тези сенки на корнизата; стаята има бели дробове, има пулс. Да, електричеството е елеатическо — то вкаменява сенките ни. Сега те са част от мебелите и от лицата. Тук обаче е друго... Погледнете този гипсов орнамент, сянката му диша, извивката му се издига и се отпуска. Едно време човек е живеел в мека, проницаема нощ, в непрестанен диалог. Страховете, какъв лукс за въображението...

Събра ръце, като едва раздалечи палците — на стената едно куче отвори уста, размърда уши. Мага се смееше. Тогава Грегоровиус я попита как изглежда Монтевидео, кучето тутакси изчезна, понеже той не беше съвсем сигурен, че тя е уругвайка: Лестър Йънг, Канзас Сити Сикс. Шт... (Роналд с пръст на устните).

— На мен Уругвай ми звучи странно. Монтевидео сигурно е пълен с кули, с камбани, отлети след битките. И да не ми кажете, че в Монтевидео, на брега на реката, няма огромни гущери.

— Разбира се, че има — каза Мага. — До тези неща се стига с автобуса за Поситос.

— А хората в Монтевидео познават ли добре Лотреамон?

— Лотреамон ли? — попита Мага.

Грегоровиус въздъхна и отпи още водка. Лестър Йънг — тенор саксофон, Дики Уелс — тромбон, Джо Бъшкин — пиано, Бил Коулман — тромпет, Джон Симънс — контрабас, Джоу Джоунс — ударни. „Four O'clock Drag“. Да, огромни гущери, тромбони на брега на реката, блусът се влачи като влечуго, *drag*^[1] може би е гущерът на времето, безкрайно влечуго, влачецо се в четири сутринта. Или нещо съвсем друго. „А, Лотреамон ли — казваше Мага, спомнила си изведнъж за какво става дума, — да, мисля, че го познават много добре.“

— Бил е уругваец, макар и да не изглежда такъв.

— Не изглежда — каза Мага, оправдавайки се.

— Лотреамон всъщност... Но Роналд се дразни, пуснал е един от кумирите си. Трябва да млъкнем, жалко. Ще си говорим тихичко и вие ще ми разкажете за Монтевидео.

— *Ah, merde alors*^[2] — каза Етиен, като ги погледна свирепо. Вибрафонът опипваше въздуха, тръгваше нагоре не по стълбата, по която трябва, прескачаше едно стъпало, после прескачаше пет наведнъж и се появяваше отново по-нависоко, Лайънъл Хемптън се люлееше в „Save it pretty mamma“, пускаше се, падаше и се претъркулваше сред звън от стъкла, завърташе се на един крак, изправен на пръсти — мимолетни съзвездия, пет звезди, три звезди, десет звезди, угасяше ги с върха на обувката си, люлееше се, въртейки в ръка японско чадърче така, че да ти се завие свят, и целият оркестър навлезе във финалното сгромолясване — един дрезгав тромпет, земята, салто надолу, еквилибристът е на пода, *finibus*^[3], свърши се. Грегоровиус слушаше Монтевидео в шепота на Мага и може би най-сетне щеше да узнае нещо повече за нея, за детството ѝ, дали наистина се казва Лусия или Мими, беше стигнал с водката дотам, откъдето нощта започва да става великодушна, всичко му се кълнеше във вярънност, даваше му надежда, Ги Моно бе прибрал краката си и твърдите му обувки вече не се забиваха в опашната му кост, Мага се беше пооблегнала на него, той усещаше лекичко топлината на тялото ѝ, всяко нейно движение, докато говори или следи музиката. С полуотворени очи Грегоровиус все пак успяваше да различи ъгъла, в

който Роналд и Вонг избираха и пускаха плочите, Оливейра и Бабс на пода, облежнати на едно ескимоско одеяло, заковано на стената, Орасио се полюляваше ритмично сред тютюневия дим, Бабс се губеше между водката, изтеклия срок за наема и някакви бои, които не издържат триста градуса, едно синьо, което се стапя на оранжеви ромбове, нещо непоносимо. През дима устните на Оливейра безмълвно се движеха, говореше навътре, назад, на нещо друго, което неусетно сгърчваше червата на Грегоровиус, и той не знаеше защо, може би защото това подобие на отсъствие при Орасио бе фарс — оставяше му Мага да си поиграе малко с нея, но продължаваше да е тук, движеше безмълвно устни, говореше с Мага през дима и джаза, смееше се вътре в себе си на толкова много Лотреамон и Монтевидео.

(-136)

- [1] Дърпам, влача; също досада, мудност (англ.) — бел.прев. ↑
- [2] По дяволите (фр.) — бел.прев. ↑
- [3] Край (лат.) — бел.ред. ↑

12.

На Грегоровиус винаги му харесваха сбирките на Клуба, защото това всъщност изобщо не беше клуб, с което отговаряше в най-висша степен на представата му за този жанр. Харесваше му Роналд заради анархията си, заради Бабс, заради начина, по който полека-лека се убиваха, без да ги е грижа за нищо, отдадени на четене — Карсън Маккълърс, Милър, Реймон Кьоно, на джаза като скромно упражнение по освобождаване, на признанието — без уговорки, — че и двамата са се провалили в изкуствата. Харесваше му, така да се каже, Орасио Оливейра, макар че отношенията им приличаха на преследване, тоест Грегоровиус започваше да се дразни от присъствието на Оливейра в момента, в който го срещнеше, след като го бе търсил, без да си го признае, а Орасио се забавляваше с евтината потайност, в която Грегоровиус обгръщаше произхода и начина си на живот, развеселяваше го фактът, че Грегоровиус е влюбен в Мага и мисли, че той, Орасио, не знае; двамата се приемаха и се отхвърляха едновременно в тореадорско изпълнение от близко разстояние, което в края на краищата беше едно от многото други упражнения, оправдаващи сбирките на Клуба. Честа тяхна игра беше да се правят на умни, редяха серии от алюзии, които отчайваха Мага и ядосваха Бабс, достатъчно беше някой да спомене мимоходом каквото и да е — както сега, когато Грегоровиус си мислеше, че между него и Орасио има някакво лишено от илюзии преследване, — и веднага единият цитираше небесния пес, *Ifled Him*^[1] и т.н., и докато Мага ги гледаше с нещо като смирено отчаяние, другият вече беше на полетях толкова високо, толкова високо, че го улових в полет^[2], в крайна сметка се размиваха на самите себе си, но вече беше късно, понеже Орасио беше отвратен от този екхибиционизъм на асоциативната памет, а Грегоровиус усещаше, че отвращението се простира и върху него, тъй като бе помогнал то да бъде предизвикано, и между двамата се пораждаше нещо като неприязън между съучастници, две минути по-късно обаче започваха пак същото, като сбирките на Клуба се свеждаха, освен другото, и до това.

— Рядко водката тук е била толкова лоша — каза Грегоровиус, като си напълни чашата. — Лусия, вие щяхте да ми разказвате за детството си. Не че ми е трудно да си ви представя на брега на реката, с плитки и румени бузи, като на сънародничките ми в Трансилвания, преди бузите ви да побледнеят от този проклет лутециански климат.

— Лутециански ли? — попита Мага.

Грегоровиус въздъхна. Започна да ѝ обяснява и Мага го слушаше смирено, образуваше се — нещо, което винаги правеше много съсредоточено, докато не настъпи спасителното разсейване. Сега Роналд беше пуснал една стара плоча на Хокинс и Мага май се дразнеше от обясненията, които ѝ разваляха музиката и не бяха онова, което тя винаги очакваше от едно обяснение — гъдел по кожата, нужда да поеме дълбоко дъх, както сигурно е трябвало да поеме дъх Хокинс, преди отново да атакува мелодията, и както тя понякога поемаше дъх, когато Орасио благоволяваше наистина да ѝ разтълкува някой неясен стих, и добавяше към него онази друга приказна неяснота, при която — ако сега той вместо Грегоровиус ѝ обясняваше за Лутеция — всичко щеше да се слее в едно-единствено щастие — музиката на Хокинс, Лутеция, светлината на зелените свещи, гъделът, дълбокото вдишване, единственото нещо, в което тя бе непоклонимо уверена и което можеше да сравни само с Рокамадур или с устата на Орасио, или понякога едно адажио на Моцарт, което едва се чуваше, толкова беше изтъркана плочата.

— Не бъдете такава — каза смирено Грегоровиус. — Искях само да разбера малко по-добре живота ви, каква сте вие, дете имате толкова много лица.

— Живота си — каза Мага — няма да го разкажа дори ако се напия. А и няма да ме разберете по-добре, ако ви разкажа детството си например. Освен това нямах детство.

— И аз нямах. В Херцеговина.

— Аз в Монтевидео. Ще ви кажа нещо — понякога сънувам началното училище, толкова е ужасно, че се събуждам с писъци. А на петнайсет години, не знам, вие били ли сте някога на петнайсет?

— Мисля, че да — каза Грегоровиус не особено уверено.

— Аз да, в една къща с двор, пълен със саксии, където татко ми пиеше мате и четеше гадни списания. Баща ви връща ли се при вас? Искам да кажа призракът му.

— Не, всъщност по-скоро майка ми — каза Грегоровиус. — Най-вече онази от Глазгоу. Майка ми от Глазгоу понякога се връща, но не е призрак, а един доста съзлив спомен и това е всичко. Разкарва се с алка зелцер, лесно е. А при вас...?

— Знам ли — каза Мага нетърпеливо. — Тази музика, тези зелени свещи, Орасио там, в онзи ъгъл, като индианец. Защо трябва да ви разказвам как идва? Преди няколко дни например си останах вкъщи да чакам Орасио, вече се беше стъмнило, бях седнала до леглото, а навън валеше, донякъде като в тази плоча. Да, нещо подобно, аз гледах леглото, докато чаках Орасио, не знам как беше постлан юрганът, но изведнъж видях татко, легнал по гръб, с лице, покрито както винаги, когато се напиваше и лягаше да спи. Виждаха се краката, очертанятията на едната ръка върху гърдите. Усетих как косите ми настръхват, исках да извикам, изобщо каквото усеща човек в такива случаи, вие може би също сте изпитвали страх някога... Исках да хукна да бягам, но вратата беше толкова далече, в дъното на много коридори и още коридори, вратата беше все по-далече, а розовият юрган видимо се надигаше и спускаше, чуваше се хъркането на татко, ей сега щеше да се подаде някоя ръка, очите, после носът, като кука, не, няма смисъл да ви разказвам всичко това, накрая така се разкрещях, че дойде съседката от долу и ми направи чай, а после Орасио се държа с мен като с истеричка.

Грегоровиус я погали по косата и Мага наведе глава. „Готово — помисли си Оливейра, отказал се да следи играта на Дизи Гилеспи на най-високия трапец без предпазна мрежа, — готово, трябваше да се случи. Луд е по тази жена и му личи, ама как само му личи. Как се повтарят игрите. Стъпваме в най-утъпканите коловози, заучаваме като идиоти най-изърканите роли. Нали и аз съм я милвал по главата, а тя ми е разказвала саги за Рио де ла Плата и ние я съжаляваме, тогава трябва да я заведем вкъщи, всички сме малко пийнали, да я сложим да си легне полека, да я галим, да ѝ съблечем дрехите, полекичка, полекичка всяко копче, всеки цип, а тя не иска, иска, не иска, изправя се, закрива лице, плаче, прегръща ни, сякаш за да ни предложи нещо възвишено, помага при събуването на гащите, изува едната си обувка с

ритник във въздуха, което ни изглежда като протест и ни възбужда до последно, о, не е благородно, не е благородно. Ще трябва да ти разбия физиономията, Осип Грегоровиус, бедни приятелю. Без желание, без жал, като парчето, което свири Дизи, без жал, без желание, без никакво желание, като парчето, което свири Дизи.“

— Пълна отврат — каза Оливейра. — Махни тая гадост. Няма да идвам повече в Клуба, ако се налага да слушам тая учена маймуна.

— Господинът не обича боп — каза саркастично Роналд. — Почакай секунда, веднага ще ти пуснем нещо на Пол Уайтман.

— Компромисно решение — каза Етиен. — Припокриване на всички вкусове — нека чуем Беси Смит, скъпи ми Роналд, гълъба в бронзовата клетка.

Роналд и Бабс се разсмяха, не се разбра точно на какво, а Роналд се разрови из купчината стари плочи. Игличката стържеше ужасно, нещо се раздвижи в дълбините, като че ли между гласа и ушите имаше пластове и пластове памук, Беси пееше с превръзка на лицето, затрупана в кош с мръсно пране, и гласът достигаше до тях все по-приглушен, достигаше едва-едва, залепнал за парцалите, и искаше без гняв и не като подаяние, *I wanna be somebody's baby doll*^[3], оттегляше се в очакване, глас от ъгъла, от къща, задръстена от баби, *to be somebody's baby doll*, по-топъл и изпълнен с копнеж, вече задъхващ се, *I wanna be somebody's baby doll...*

Изгаряйки устата си с дълга глътка водка, Оливейра сложи ръка върху раменете на Бабс и се опря на удобното ѝ тяло. „Посредниците“, помисли си той, отпусайки се меко в тютюневия дим. Гласът на Беси изтъняваше към края на плочата, сега Роналд щеше да обърне бакелитовата плоскост (ако беше бакелитова) и от този къс охлузена материя щеше още веднъж да се роди „Empty Bed Blues“ — една нощ през двайсетте години, някъде из Съединените щати. Роналд бе затворил очи, ръцете му, опрени на коленете, едва отмерваха ритъма. Вонг и Етиен също бяха затворили очи, стаята бе почти изцяло в мрак и се чуваше скърцането на игличката по старата плоча, на Оливейра му беше трудно да повярва, че всичко това се случва. Защо тук, защо Клубът, тези тъпи церемонии, защо този блус е такъв, когато го пее Беси? „Посредниците“, помисли отново, полюлявайки се заедно с Бабс, съвсем пияна, тя плачеше тихо, докато слушаше Беси; потръпваше в такт или в контрапункт, сподавяше риданието, защото за

нищо на света не искаше да се отдалечи от блусовете на празното легло, на следващата сутрин, обувките в локвите, неплатения наем, страха от старостта, пепелявия лик на разсъмването в огледалото до краката на леглото, блусовете, безкрайната тъга на живота. „Посредниците, една нереалност, която ни показва друга нереалност, както нарисуваните светци сочат с пръст небето. Не е възможно всичко това да съществува, да сме тук наистина, аз да съм някой на име Орасио. Този призрак тук, гласът на тази негърка, умряла преди двайсет години при автомобилна катастрофа — брънки от несъществуваща верига, как успяваме да се удържим тук, как тази нощ можем да бъдем заедно, ако не по чиста игра на илюзиите, на някакви приети и одобрени правила, единствено по силата на разбъркването на картите в ръцете на оня, умонепостижимия, който държи банката...“

— Не плачи — каза Оливейра на Бабс, като ѝ говореше на ухото. — Не плачи, Бабс, всичко това не е истина.

— О, не, о, не, истина е — каза Бабс и се изсекна. — О, не, истина е.

— Би могло — каза Оливейра, като я целуна по бузата, — но не е истина.

— Като тези сенки — каза Бабс, като си гълташе сополите и махаше с ръка насам-натам, — и на човек му става тъжно, Орасио, понеже всичко е толкова хубаво.

Само че всичко това — песента на Беси, гукането на Коулман Хокинс, не беше ли илюзия, не беше ли нещо още по-лошо, илюзия за други илюзии, в главозамайваща верига назад, към една маймуна, погледнала се във водата в първия ден на света? Но Бабс плачеше, Бабс беше казала „О, не, о, не, истина е“ и Оливейра, и той малко пиян, в момента усещаше, че истината е именно в това Беси и Хокинс да са илюзия, защото само илюзиите са в състояние да задвижат следовниците си, илюзиите, а не истините. А имаше и нещо повече, имаше го посредничеството, достъпа посредством илюзиите до едно измерение, до една невъобразима зона, за която би било безполезно да се мисли, защото всяка мисъл — със самия си опит за обсада — веднага ги унищожаваше. Една ръка от дим го водеше за ръката, посвещаваше го в спускане, ако беше спускане, показваше му център, ако беше център, полагаше в стомаха му, където водката сладостно вреше на кристалчета и мехурчета, нещо, което друга, безкрайно

красива и отчаяна илюзия по някое време бе нарекла безсмъртие. Затваряйки очи, успя да си каже, че ако един такъв никакъв ритуал е в състояние да го отмести от собствения му център, за да му покаже по-добре центъра, да го отпрати към някакъв, макар и непостижим център, може би не всичко е загубено и някога, при други обстоятелства, след други изпитания, достъпът щеше да се окаже възможен. Само че достъп до какво, защо? Беше твърде пиан, за да развие поне една работна хипотеза, да си състави каквато и да е представа за възможния път. Но не беше достатъчно пиан, за да престане да мисли последователно, и дори само тази нещастна мисъл му стигаше, за да почувства, че тя все повече го отдалечава от нещо твърде отдалечено, твърде ценно, за да се покаже сред тези тромави, но благоприятни мъгли, мъглата водка, мъглата Мага, мъглата Беси Смит. Започна да вижда зелени пръстени, които се въртяха вихрено, отвори очи. Обикновено след плочите идваха повиците за повръщане.

(-106)

[1] Избягах от Него (англ.) — бел.ред. ↑

[2] Според А. Аморос това е цитат от стихотворение на испанския мистик свети Хуан де Ла Крус — бел.ред. ↑

[3] Искам да бъда нечия кукла (англ.) — бел.прев. ↑

13.

Обгърнат в дим, Роналд пускаше плоча след плоча почти без да си прави труда да се осведоми какви са предпочитанията на другите, от време на време Бабс ставаше от пода и също започваше да рови из старите плочи на 78 оборота, избираше пет-шест и ги оставяше на масата, подръка на Роланд, който се навеждаше напред и галеше Бабс, а тя се извърщаше със смях и сядаше на коленете му, макар и само за миг, защото Роналд искаше да слуша „Don't play me cheap“ на спокойствие.

Сачмо пееше:

*Don't you play me cheap
Because I look so meek^[1]*

и Бабс се извиваше на коленете на Роналд, възбудена от начина, по който пееше Сачмо, темата беше достатъчно обикновена, за да си позволи волности, които Роналд не би допуснал, когато Сачмо пее „Yellow Dog Blues“, и защото смесицата от водка и кисело зеле, която Роналд издишваше във врата на Бабс, ужасно я гъделичкаше. От своята много висока наблюдателница, устроена в нещо като възхитителна пирамида от дим и музика, и водка, и кисело зеле, и ръцете на Роналд, които си позволяваха да напредват и да се оттеглят, Бабс склоняваше да погледне надолу изпод полуотворените си клепачи и виждаше Оливейра на пода, с гръб, опрян на ескимоската кожа на стената, да пуши, вече неспасяемо пиян, със сърдитото си и огорчено южноамериканско лице, върху което устата понякога се усмихваше между две дръпвания от цигарата, устните на Оливейра, които Бабс бе пожелавала някога (не сега), едва се сгърчваха, докато останалата част на лицето беше като отмита, отсъстваше. Колкото и да му харесваше джазът, Оливейра никога не би се вживял в играта така, както Роналд, без разлика дали музиката е добра, или лоша, хот или кул, бяла или черна, стара или модерна, Чикаго или Ню Орлиънс, никога джазът,

никога това, което сега бяха Сачмо, Роналд и Бабс, *Baby, don' you play me cheap because I look so meek*, и след това припламването на тромпета, жълтият фалос раздираше въздуха с насладата на последователните движения напред и назад и така чак до края на три възходящи, хипнотични тона от чисто злато, съвършена пауза, в която целият суинг на света пулсираше в един непоносим миг, и тогава еякулацията на един неудържимо остър звук се плъзна и падна като ракета в пропитата от секс нощ, ръката на Роналд галеше шията на Бабс, и скърцането на игличката, докато плочата продължаваше да се върти, и тишината, каквато има във всяка истинска музика, се отлепяше полека от стените, изпълзяваше изпод дивана, разтваряше се като устни или цветни пъпки.

— *Ça alors*^[2] — каза Етиен.

— Да, великото време на Армстронг — каза Роналд, докато разглеждаше купчината плочи, подбрани от Бабс. — Като периода на гигантизма при Пикасо, ако искаш. Сега и двамата съвсем са се освинили. Като си помисли човек, че лекарите измислят средства за подмладяване... Ще ни досаждат още двацет години, ще видиш.

— На нас не — каза Етиен. — Ние вече сме им пуснали по един куршум, когато му е било времето, дано и на мен ми го пуснат, когато му дойде времето.

— Когато му дойде времето, ти си бил много скромен бе, приятел — каза Оливейра с прозявка. — Но е истина, че вече сме ги пратили на оня свят. С роза вместо с куршум, така да се каже. От един момент нататък всичко е рутина, копие под индиго и като си помисли човек, че Армстронг чак сега отиде за пръв път в Буенос Айрес, не можеш да си представиш, хиляди кретени, убедени, че слушат кой знае какво, а Сачмо върти повече трикове и от стар боксьор, клинчи, изморен и опаричен, без изобщо да му дреме какво прави, чиста рутина, докато някои приятели, които ценя и които преди двацет години си запушваха ушите, ако им пуснеш „Mahogany Hall Stomp“, сега са дали не знам какви луди пари, за да чуят тия притоплени манджи. Страната ми, разбира се, от край до край си е една притоплена манджа, и то казано с обич.

— Като се започне с теб — каза Перико иззад един речник. — Дойде тук по утъпкания коловоз — като всички твои сънародници, отпрашили за Париж, за да се подложат на своето възпитание на

чувствата. В Испания това поне се научава из бордеите и по коридите, мамка му.

— И от графиня Пардо Басан — каза Оливейра с нова прозаявка. — Но за останалото до голяма степен имаш право, приятел. Всъщност, ако трябва да бъда някъде, то е с Травълър, и да играем карти. Само че ти не знаеш за кого става дума. И изобщо понятие си нямаш за какво става дума. За какво да говорим тогава?

(-115)

[1] Не ми играй евтини номера, защото изглеждам толкова кротък (англ.) — бел.прев. ↑

[2] Ама че работа! (фр.) — бел.прев. ↑

14.

Измъкна се от ъгъла, в който се беше пъхнал, стъпи с крак върху един отрязък от пода, но едва след като го огледа, като че ли трябваше да избере съвсем точно мястото, където да сложи крак, после пристъпи напред с другия със същата предпазливост и на два метра от Роналд и Бабс започна да се сгъва, докато не зае наистина безупречна поза на пода.

— Вали — каза Вонг, като посочи с пръст капандурата на мансардата.

Оливейра бавно разпръсна с ръка облак дим и изгледа Вонг с дружелюбно задоволство.

— Добре поне, че някой се решава да се настани на морското равнище, където се виждат само обуца и колене. Къде е чашата ти, приятел?

— Тук някъде — каза Вонг.

След малко се оказа, че чашата е пълна, и то до ръба. Отпиха, оценявайки питието, и Роналд им пусна един Джон Колтрейн, който накара Перико да изпръхти. А после един Сидни Беше, от времената на захаросания Париж, донякъде като подигравка с испанските пристрастия.

— Вярно ли е, че подготвяте книга за изтезанията?

— О, не, не е точно това — каза Вонг.

— Тогава какво е?

— В Китай е имало различна представа за изкуството.

— Знам, всички сме чели китаеца Мирбо. Вярно ли е, че имате снимки на изтезания, направени в Пекин през 1920 г. или някъде по това време?

— О, не — каза Вонг усмихнат. — Те са много неясни, няма смисъл да ги показвам.

— Вярно ли е, че носите най-страшната в чантата си?

— О, не — каза Вонг.

— И че сте я показал на някакви жени в едно кафене?

— Толкова настояваха — каза Вонг. — Лошото е, че нищо не разбраха.

— Да видим — каза Оливейра, като протегна ръка.

Вонг загледа усмихнат ръката му. Оливейра бе твърде пиян, за да настоява. Отпи още водка и смени позата. В ръката му бе положен сгънат на четири лист. На мястото на Вонг се забеляза усмивката на чеширския котарак и нещо като поклон през димната завеса. Стълбът трябва да беше висок към два метра, имаше осем стълба, само че беше същият стълб, повторен осем пъти в четири серии по две снимки всяка, които се гледаха от ляво на дясно и от горе на долу — стълбът беше съвсем същият въпреки малки разлики в ракурса, единственото, което се сменяше, бяха осъденият на стълба, лицата на присъстващите (отляво имаше жена) и стойката на палача, винаги извърнат малко наляво от любезност към фотографа — някакъв щатски или датски етнолог със сигурна ръка, но с „Кодак“ от двайсетте години; бяха доста лоши моментни снимки, така че освен втората, на която ножовете бяха решили съдбата на дясното ухо, а останалата част от голото тяло се виждаше съвсем ясно, другите, заради кръвта, която постепенно покриваше тялото, и заради лошото качество на филма или на проявяването, бяха доста разочароващи, особено онези след четвъртата снимка, където осъденият беше просто възчерна маса, върху която се открояваха отворената уста и една много бяла ръка; трите последни снимки бяха практически еднакви, като изключим позата на палача, на шестата, наведен над торбата с ножовете, избираше наслуки (трябваше обаче да хитрува, защото, ако се започнеше с най-дълбоките прорези...) и ако човек се вгледаше по-добре, успяваше да види, че изтезаваният бе жив, защото единият крак, въпреки въжетата, се беше извил навън, главата беше отметната назад, а устата както винаги отворена, благоразумните китайци сигурно бяха покрили земята с дебел пласт стърготини, понеже локвата не се увеличаваше, а образуваше почти съвършен кръг около стълба. „Седмата е критичната“, гласът на Вонг идваше от много далече, изад водката и дима, трябваше да се гледа внимателно, защото кръвта се лееше от двата кръга на зърната, отрязани до основи (между втората и третата снимка), но се виждаше, че за седмата се бе намесил решаващият нож, понеже формата на бедрата, леко разтворени навън, май се променяше, и ако човек доближи доста снимката до очите си, може да види, че

промяната е не в бедрата, а в слабините — вместо неясното петно от първата снимка имаше нещо като течаща дупка, подобна на половия орган на изнасилено момиче, откъдето кръвта извираше на струйки, които се плъзгаха по бедрата. И ако Вонг не обръщаше внимание на осмата снимка, сигурно имаше право, защото осъденият вече не би могъл да е жив, никой жив не отпуска глава настрани по този начин. „По мои сведения цялата операция е продължила час и половина“, отбеляза Вонг тържествено. Листът се сгъна на четири, портфейл от черна кожа отвори уста като мъничък кайман, за да го погълне сред дима. „Разбира се, Пекин вече не е като едно време. Съжалявам, че ви показах нещо твърде примитивно, но другите документи не могат да се носят в джоба, трябва обяснения, подготовка...“ Гласът идваше толкова отдалече, че изглеждаше като продължение на образите, като обяснение на някакъв претенциозен учен. Над или под всичко това Биг Бил Брунзи започна да нарежда *See, see, rider*, както винаги нещо, произхождащи от несъвместими измерения, напиреха да се смесят в гротесков колаж, който трябваше да бъде наместен с водка и кантиански категории — тези успокоителни срещу каквото и да е прекалено ненадейно съсирване на действителността. Или както почти винаги, затваряш очи и се връщаш назад към изолирания като с вата свят на някоя друга нощ, внимателно подбрана от отвореното на ветрило тесте. *See, see, rider*, пееше Биг Бил, още един мъртвец, *see what you have done*^[1].

(-114)

[1] Виж, виж, ездачо, какво си направил (англ.) — бел.прев. ↑

15.

Тогава бе толкова естествено да си спомни за нощта при канала „Сен Мартен“, за предложението, което му направиха (за хиляда франка), да гледа един филм в дома на някакъв швейцарски лекар. Нищо особено, някакъв оператор от страните от Оста си уредил да заснеме обесване с всички подробности. Общо две ролки, да, няма звук. Но е заснето възхитително, гарантираха. Можеше да плати на излизане.

В минутата, необходима му да реши да каже не и да си тръгне от кафенето заедно с негърката от Хаити, приятелка на приятеля на швейцарския лекар, бе имал време да си представи сцената и ако не друго, да се постави на мястото на жертвата. Да обесят някого си-беше-каквото-си-беше, но ако този някой е знаел (и изтънчеността може би бе стигнала дотам да му кажат), че камера ще регистрира всеки миг от гримасите и гърчовете му за удоволствие на дилетантите от бъдещето... „Колкото и да ми е неприятно, никога няма да постигна безразличието на Етиен — помисли Оливейра. — Работата е там как упорито съм се хванал за нечуваната мисъл, че човек е създаден за нещо друго. Естествено, в такъв случай... Но какви мизерни средства, за да се намери изход от тази дупка.“ Най-лошото беше, че разгледа хладнокръвно снимките на Вонг само защото изтезаваният не му беше баща, да оставим това, че бяха минали четирийсет години от пекинската операция.

— Виж — каза Оливейра на Бабс, която се беше върнала при него, след като се сдърпа с Роналд, който настояваше да слушат Ма Рейни, пренебрегвайки Фатс Уолър, — направо е невероятно какъв мръсник може да бъде човек. За какво ли си е мислил Христос в леглото, преди да заспи? Изведнъж, както се усмихваш, устата ти се превръща в мъхнат паяк.

— Ох — каза Бабс. — Само не делириум тременс. Точно сега ли?

— Всичко е повърхностно, маце, всичко е на ниво е-пи-дер-мис. Слушай, като малък се дърлех с по-възрастните от мен жени в

семейството, сестри и тям подобни, целия този генеалогически боклук, и знаеш ли защо? Ами заради какви ли не глупости, но между другото и защото за госпожите всеки смъртен случай или, както те казват, всяка кончина в квартала е много по-важна от война, от земетресение с десет хиляди жертви и други такива работи. Човек наистина е идиот, ама представа си нямаш какъв идиот, Бабс, защото, за да я имаш, трябва да си изчела целия Платон, някои от отците на църквата, класиците, всички до един, и освен това да знаеш всичко, което трябва да се знае за всичко познаваемо, и точно в този момент човек достига до такъв невъобразим идиотизъм, че е в състояние в ранната утрин да се нахвърли на бедната си неграмотна майка, разярен, понеже госпожата е потънала в скръб заради смъртта на русначето, дете живее на ъгъла, или на племенницата на съседката от третия етаж. А ти ѝ говориш за земетресението в Баб ел-Мандеб или за офанзивата при Вардар Инг и искаш нещастната женица да се преизпълни с абстрактно съчувствие по повод унищожаването на три рода ирански войски...

— Take it easy — каза Бабс. — Have a drink, sonny, don't be such a murder to me^[1].

— И в крайна сметка всичко се свежда до това, че далеч от очите... Кому е нужно, кажи ми, да им трием сол на главата на възрастните жени с нашето юношеско пуританство на лайняни идиоти? Ох, как съм се напил, братче. Отивам си вкъщи.

Но не му беше лесно да се откаже от топличкото ескимоско одеяло, от далечното и почти безразлично съзерцаване на Грегоровиус в разгара на сантименталното интервю с Мага. Да се откъсне от всичко, все едно че скубе трупа на дърт петел, който се съпротивлява като мъжкар, какъвто е бил; въздъхна с облекчение, като разпозна темата на „Blue Interlude“ — плоча, която бе имал някога в Буенос Айрес. Вече изобщо не си спомняше състава на оркестъра, но помнеше, че тук бяха Бени Картър и може би Чу Бери, и докато слушаше трудно постижимото с простотата си соло на Теди Уилсън, реши, че е по-добре да остане до края на слушането на плочи. Вонг беше казал, че вали, целия ден беше валяло. Този трябва да е Чу Бери, освен ако не е самият Хокинс, не, не е Хокинс. „Просто невероятно колко обедняваме всички — помисли Оливейра, докато гледаше Мага, която гледаше Грегоровиус, който гледаше въздуха. — Ще стигнем дотам да ходим в Bibliothèque Mazarine^[2] да вадим фишове за

мандрагората, герданите на банту или сравнителната история на ножичките за нокти.“ Представете си набор от дреболии и огромния труд по задълбоченото им проучване и опознаване. История на ножичките за нокти, две хиляди книги, за да придобиеш увереността, че тази вещ не се споменава до 1675 г. Не щеш ли, в Майнц някой отпечатва изображение на госпожа, която си реже нокът. Не са точно ножички, но приличат на тях. През XVIII век някой си Филип Макини патентова в Балтимор първите ножички с пружинка: проблемът е разрешен, пръстите могат да натиснат с цялата си сила, за да отрежат ноктите на краката — невероятно твърди рогови образувания, а след това ножиците се отварят автоматично. Петстотин фиша, една година работа. А сега да преминем към изобретяването на винта или употребата на глагола „gond“ в литературата пали от VIII век. Всяко нещо може да бъде по-интересно от отгатването на диалога между Мага и Грегоровиус. Да намериш барикада, каквато и да е, Бени Картър, ножичките за нокти, глагола „gond“, още една чаша, церемониално набиване на кол под изтънченото ръководство на палач, нащрек и за най-малките подробности, или пък Чемпиън Джак Дюпре, изгубен в блусове, по-добре барикадиран от самия него, понеже (игличката стържеше ужасно)

*Say goodbye, goodbye to whiskey
Lordy, so long to gin,
Say goodbye, goodbye to whiskey
Lordy, so long to gin,
I just want my reefers,
I just want to feel high again —^[3]*

И така, абсолютно сигурно беше, че Роналд ще върне Биг Бил Брунзи, воден от асоциации, които Оливейра познаваше и уважаваше, а Биг Бил ще им говори за друга барикада със същия глас, с който Мага разказваше на Грегоровиус за своето детство в Монтевидео, Биг Бил без горчивина, matter of fact^[4],

They said if you white, you all right,

*If you brown, stick aroun ',
But as you black
Mm, mm, brother, get back, get back, get back.*^[5]

— Да, знам, че няма никаква полза — каза Грегоровиус. — Спомените могат да променят само напълно лишеното от интерес минало.

— Да, няма никаква полза — каза Мага.

— Затова ви помолих да ми разкажете за Монтевидео, защото за мен вие сте Дамата кралица в колодата, цялата анфас, без обем. Казвам ви го по този начин, за да ме разберете.

— А Монтевидео е обемът... Щуротии, щуротии, щуротии... Вие какво наричате стари времена? Всичко, което ми се е случило, се е случило вчера, най-много снощи.

— Още по-добре — каза Грегоровиус. — Сега сте кралица, но не на тестето карти.

— За мен тогава не е отдавна. Тогава е далеч, много далеч, но не чак отдавна. Павилиончетата за печено месо на площад „Индепенденсия“ — и ти ги знаеш, Орасио, — този толкова тъжен площад със скарите на открито, сигурно вечерта е станало някакво убийство и около павилиончетата вестникарчетата съобщават новините.

— Лотарията и всички награди — каза Орасио.

— Жената, дето я нарязали в Салто, политиката, футбола...

— Скоростният параход, чашка „Анкап“. Местен колорит, приятел.

— Сигурно е толкова екзотично — каза Грегоровиус, намествайки се така, че да закрие Оливейра и да остане някак по-насаме с Мага, която гледаше свещите и отмерваше с крак такта.

— Тогава в Монтевидео времето не съществуваше — каза Мага. — Живеехме съвсем близо до реката в една огромна къща с двор. Аз все бях на тринайсет години, толкова добре си спомням. Синьо небе, тринайсет години, учителката в пети клас беше кривогледа. Един ден се влюбих в русото момче, което продаваше вестници на площада. Казваше „вестник“ по такъв особен начин, че усещах една празнина ей тук... Носеше дълги панталони, макар че не беше на повече от

дванайсет години. Баща ми не работеше, прекарваше следобедите в двора, пиеше мате. Изгубих майка си, когато бях на осем, отгледаха ме някакви лели, които после заминаха на село. На тринайсет бях в къщата само с баща си. Беше кооперация, не къща. Имаше един италианец, две старици и един негър с жена си, които нощем се караха, макар че после свиреха на китара и пееха. Очите на негъра бяха зачервени, подобни на влажна уста. Малко ме беше гнус от тях двамата, затова предпочитах да играя на улицата. Ако баща ми ме завареше да играя на улицата, ме вкарваше вътре и ме биеше. Един ден, докато ме биеше, видях, че негърът ни наблюдава скришом през откренатата врата. Отначало не осъзнах добре какво прави, но като че ли си чешеше крака, правеше нещо с ръка... Татко беше твърде зает да ме налага с колана си. Чудно как внезапно можеш да изгубиш невинността си, без дори да знаеш, че си прекрачил в друг живот. Тази вечер в кухнята негърката и негърът пяха до късно, а аз бях в моята стая и бях плакала толкова, че усещах страшна жажда, но не ми се излизаше. Татко пиеше мате на вратата. Беше толкова горещо, че представа си нямате, всички вие сте от по-студени страни. И най-вече влагата, реката е близко, в Буенос Айрес май е по-лошо, Орасио казва, че било доста по-лошо, не знам. Онази нощ усещах дрехите си залепнали, всички пиеха и пиеха мате, два-три пъти излизах да пия вода от една чешмичка в двора сред мушкатата. Струваше ми се, че водата от тази чешма е по-хладна. Нямаше нито една звезда, мушкатата миришеха тръпчиво, те са грубовати, но много красиви растения, трябва някога да погалите листо от мушкато. В другите стаи светлините бяха угаснали, татко бе отишъл до лавката на едноокия Рамос, аз внесох пейчицата, матето и празния чайник — той винаги ги оставяше до вратата и скитниците от незастроеното място до нас щяха да ги откраднат. Спомням си, че като пресичах двора, луната се показва за малко, спрях се да я погледам, от луната като че ли винаги ми полъхва хлад, обърнах лице нагоре, за да могат да ме видят от звездите — вярвах в такива неща, бях само на тринайсет години. После пийнах още малко вода от чешмата и се върнах в стаята си, която беше на горния етаж — качих се по желязната стълба, на която — на девет години — си навехнах глезена. И тъкмо да запаля свещта на масата, една гореща ръка ме сграбчи за рамото, усетих, че вратата се затваря, друга ръка ми запуши устата, замириса на негърска пот, негърът ме

опипваше навсякъде и ми говореше на ухото, лигавеше лицето ми, късаше дрехите ми, а аз не можех да направя нищо, дори да извикам, защото знаех, че ако извикам, ще ме убие, а аз не исках да ме убие, всичко друго беше по-добро от това, да умреш бе най-лошото оскърбление, най-голямата глупост. Защо ме гледаш така, Орасио? Разказвам му как ме изнасили негърът от нашата кооперация, нали Грегоровиус толкова иска да знае как съм живяла в Уругвай.

— Разкажи му го с всички подробности — каза Оливейра.

— О, не, най-общата представа е достатъчна — каза Грегоровиус.

— Няма общи представи — каза Оливейра.

(-120)

[1] По-спокойно. Пийни едно, синко, недей да ме тормозиш така (англ.) — бел.прев. ↑

[2] Библиотека „Мазарини“ (фр.) — бел.прев. ↑

[3] Да кажем довиждане, довиждане на уискито, / Боже, и сбогом на джина, / да кажем довиждане, довиждане на уискито, / Боже, и сбогом на джина, / искам само моите цигари с марихуана, / искам само пак да се почувствам на върха (англ.) — бел.прев. ↑

[4] Най-делово (англ.) — бел.прев. ↑

[5] Казаха — ако си бял, всичко е наред, / ако си кафяв, навъртай се наоколо, / но понеже си черен, / братче, махай се, махай се, махай се (англ.) — бел.прев. ↑

16.

— Когато си отиде от стаята ми, почти се беше съмнало, а аз вече дори не бях в състояние да плача.

— Гадина — каза Бабс.

— О, Мага определено е заслужила тези почести — каза Етиен.
— Единственото любопитно както винаги е дяволското разминаване между формата и съдържанието. Във всичко, което разказа, механизмът е съвсем същият като при двама влюбени, където обаче има по-малко съпротива и вероятно по-малко агресивност.

— Глава осма, раздел четвърти, параграф А — каза Оливейра. — Presses Universitaires Françaises^[1].

— Та gueule^[2] — каза Етиен.

— Накратко — заключи Роналд, — вече май е време да чуем нещо като „Hot and Bothered“.

— Подходящо заглавие за припомнените обстоятелства — каза Оливейра, докато пълнеше чашата си, — негърът е бил смелчага, приятелю.

— С това шега не бива — каза Грегоровиус.

— Вие си го търсехте, приятелю.

— А вие сте пиан, Орасио.

— Разбира се. Това е великият миг, часът на просветлението. Ти, момиче, трябваше да постъпиш в клиника по геронтология. Виж го Осип, забавните ти спомени са смъкнали от него най-малко двайсет години.

— Той си го търсеше — каза намусено Мага. — Сега да не вземе да ми каже, че не му харесва. Дай ми водка, Орасио.

Но Оливейра май нямаше намерение да се набърква повече между Мага и Грегоровиус, който мърмореше извинения, които почти никой не чуваше. Много по-добре чува гласа на Вонг, който предложи да направи кафе. Много силно и горещо — тайна, научена в казиното на Мантон. Клубът прие предложението единодушно, с аплодисменти. Роналд целуна нежно етикета на една плоча, завъртя я и тържествено доближи игличката. За секунди машината Елингтън ги помете с

умонепостижима импровизация на тромпет, после Бейби Кокс, деликатното и сякаш неусетно включване на Джони Ходжис, кресчендото (но ритъмът, след трийсет години, вече ставаше по-твърд — стар, макар и все още гъвкав тигър) сред riffs^[3] напрегнати и в същото време свободни — едно малко и трудно чудо: *Swing, ergo* съществувам. Опрян на ескимоското одеяло, с поглед, вторачен в зелените свещи през чашата с водка (ходехме да гледаме рибките на „Ке дьо ла Межисри“), не беше трудно да си помислиш, че може би онова, което наричаха действителност, заслужава презрителната фраза на Дюк *It don't mean a thing if it ain't that swing*^[4], но защо ръката на Грегоровиус бе престанала да гали косата на Мага, ето го бедния Осип, по-зализан и от тюлен, страшно тъжен заради дефлорацията със супер минала давност, чак да ти дожалее за него, като го гледаш как се е стегнал сред тази атмосфера, където музиката отпускате съпротивата и изплиташе нещо като общо дихание — спокойствието на едно-единствено огромно сърце, което обема всички и бие за всички. И ето сега един пресекилив глас, излязъл от една изтъркана плоча, който си проправяше път и отправяше, без да го знае, старата ренесансова покана, изказваше древната анакреонтическа мъка, един *carpe diem*^[5] Чикаго 1929 г.

*You so beautiful but you gotta die some day,
You so beautiful but you gotta die some day,
All I want's a little lovin' before you pass away.*^[6]

От време на време се случваше думите на мъртвите да съвпадат с мислите на живите (ако едните бяха живи, а другите — мъртви). *You so beautiful. Je ne veux pas mourir sans avoir compris pourquoi j'avais vécu*^[7]. Един блус, Ръоне Домал, Орасио Оливейра, *but you gotta die some day, you so beautiful but*. И затова Грегоровиус проявяваше настоятелност да опознае миналото на Мага, за да умре в малко по-малка степен в тази обърната назад смърт, която всъщност представлява непознаването на всички пометени от времето неща, за да я фиксира в собственото си време, *you so beautiful, but you gotta*, за

да не обича призрак, оставил се да го гаят по косата под зелената светлина, бедни Осип, колко лошо свършваше нощта, всичко беше толкова, толкова невероятно толкова, обуцата на Ги Моно, *but you gotta die some day*, негърът Иренео (по-късно, когато се почувстваше по-уверена, Мага щеше да му разкаже и за Ледесма, и за ония типове в нощта на карнавала, цялата сага от Монтевидео). И изведнъж с безстрастно съвършенство Ърл Хайнс подхващаше първата вариация на „*I ain't got nobody*“ и дори Перико, унесен в някакво далечно четиво, вдигаше глава и се заслушваше, Мага беше прислонила глава до бедрото на Грегоровиус и гледаше паркета, парчето турски килим, една червена нишка, която се губеше към цокъла, една празна чаша до крака на една маса. Пушеше ѝ се, но нямаше да поиска цигара от Грегоровиус, не знаеше защо няма да му поиска, както нямаше да поиска и от Орасио, но за Орасио знаеше защо няма да му поиска — не искаше да го погледне в очите, а той да се изсмее отново, за да ѝ отмъсти, че се е лепнала за Грегоровиус и цяла нощ не се е приближила до него. Както се чувстваше изоставена, ѝ хрумваха възвишени мисли, цитати от стихове, които си присвояваше, за да се усети в самата сърцевина на ангинара, от една страна, *I ain't got nobody, and nobody cares forme*^[8], което не беше вярно, понеже поне двама от присъстващите бяха в лошо настроение по нейна вина, и в същото време един стих от Перс — нещо като *Tu est là, mon amour, et je n'ai lieu qu'en toi*^[9], — в който Мага се стгушваше, притисната към звученето на *lieu*, на *Tu est là, mon amour*, мекото приемане на неизбежното, което изискваше да затвориш очи и да усетиш тялото си като дар, нещо, което всеки може да вземе, да опетни и да издигне като Иренео, а музиката на Хайнс да съвпадне с ритъма на червените и сините петна, които танцуваха под клепачите ѝ и се наричаха — незнайно защо — Волана и Валене, отляво Волана (*and nobody cares for me*) се въртеше лудо, отгоре Валене, увиснала като звезда в синева пиероделафранческа; *et je n'ai lieu qu'en toi*, Волана и Валене, Роналд никога нямаше да докосне пианото като Ърл Хайнс, всъщност те двамата с Орасио трябваше да имат тази плоча и да я слушат през нощта в тъмното, да се научат да се любят в тези фрази, тези дълги, нервни ласки, *I ain't got nobody* по гърба, по раменете, пръстите отзад на врата, ноктите влизат в косата и полека се отдръпват, последно завихряне и Валенè се сливаше с Воланà, *tu est là, mon amour, and*

nobody cares for me, Орасио беше тук, но никой не й обръщаше внимание, никой не я галеше по главата, Валене и Волана вече ги нямаше, а клепачите я боляха от толкова стискане, чу се гласът на Роналд и тогава — миризма на кафе, ах, чудната миризма на кафе, Вонг, миличък, Вонг, Вонг, Вонг.

Изправи се, като примигваше, погледна Грегоровиус, който изглеждаше някак смален и мръсен. Някой й подаде чаша.

(-137)

[1] Френско университетско издателство (фр.) — бел.прев. ↑

[2] Я млъквай! (фр.) — бел.прев. ↑

[3] Джазови рефрени (англ.) — бел.ред. ↑

[4] Това, което не е суинг, изобщо няма значение (англ.) — бел.прев. ↑

[5] Улови мига (лат.). Крилата фраза по цитат от Хораций, *Оди*, 1, 11, 8 — бел.прев. ↑

[6] Толкова си хубава, но един ден ще трябва да умреш, / толкова си хубава, но един ден ще трябва да умреш, / искам само малко любов, преди да си отидеш (англ.) — бел.прев. ↑

[7] Не искам да умра, без да съм разбрал защо съм живял (фр.) — бел.прев. ↑

[8] Нямам си никого и никой не го е грижа за мен (англ.) — бел.прев. ↑

[9] Ти си тук, любов моя, и аз съм единствено в теб (фр.) — бел.прев. ↑

17.

— Не обичам да говоря за него, за да се намирам на приказки — каза Мага.

— Добре — каза Грегоровиус, — аз само питах.

— Мога да говоря за нещо друго, ако искате да ме слушате как говоря.

— Не бъдете зла.

— Орасио е като сладко от гуаяба — каза Мага.

— Какво е сладкото от гуаяба?

— Орасио е като чаша вода по време на буря.

— А — каза Грегоровиус.

— Той е трябвало да се роди в ония времена, за които говори мадам Леони, когато е малко пийнала. Времена, в които никой не се тревожел, трамваите ги теглели коне, а войните се водели по полетата. Няколко хапчета против безсъние, казва мадам Леони.

— Прекрасният златен век — каза Грегоровиус. — И в Одеса са ми говорили за такива времена. Майка ми, толкова романтична, с разпуснатите си коси... Отглеждали ананаси по балконите, през нощта нямало нужда от гърнета, било нещо невероятно. Само че аз не виждам Орасио посред тая захаросана картинка.

— И аз не го виждам, но там нямаше да е толкова тъжен. Тук всичко го боли, боли го даже аспириинът. Наистина, снощи го накарах да изпие един аспирин, защото го болеше зъб. Взе аспирина и го загледа, много му беше трудно да се реши да го глътне. Каза ми много странни работи, че било зловредно да се ползват неща, които човек всъщност не познава, неща, измислени от други, за да успокоят неща, които също са им непознати... Вие знаете какъв е, като започне да си го върти на пръста.

— Повторихте няколко пъти думата „неща“ — каза Грегоровиус. — Тя не е особено изящна, но пък показва много добре какво става с Орасио. Той е жертва на нещността, това е очевидно.

— Какво е нещността? — каза Мага.

— Нещността е онова неприятно усещане, че там, където свършва нашата самонадеяност, започва нашето наказание. Съжалявам, че използвам абстрактен и едва ли не алегоричен език, но искам да кажа, че Оливейра е патологично чувствителен към натрапчивостта на всичко, което го заобикаля, на света, в който живее, на това, което му е отредила съдбата, да го кажем по един приличен начин. С една дума, обстоятелствата го смазват. И още по-кратко, боли го светът. Вие го подозирахте, Лусия, и с милата си невинност предполагате, че Оливейра би бил по-щастлив в която и да е джобна Аркадия, изфабрикувана от която и да е мадам Леони на този свят, да не говорим за одеската ми майчица. Защото вие, предполагам, не повярвахте на онова за ананасите.

— Нито на онова за нощните гърнета — каза Мага, — трудно е за вярване.

На Ги Моно му текна да се събуди точно когато Роналд и Етиен бяха постигнали съгласие да слушат Джели Рол Мортън; Ги Моно отвори едното си око, реши, че гърбът, който се очертаваше на светлината на зелените свещи, е на Грегоровиус. Потръпна силно, зелените свещи, гледани от леглото, му правеха лошо впечатление, дъждът по капандурата се смесваше по странен начин с образите, останали от съня, беше сънувал някакво абсурдно, но обляно от слънце място, където Габи вървеше гола и хвърляше трохи хляб на едри като патки и изключително глупави гълъби. „Боли ме глава“, каза си Ги. Джели Рол Мортън изобщо не го интересуваше, макар че беше забавно да слуша дъжда по капандурата и Джели Рол, който пееше: *Stood in a corner, with her feet soaked and wet...*^[1] Вонг сигурно би изфабрикувал тутакси някоя теория за реалното и за поетическото време, ама Вонг наистина ли беше казал, че ще направи кафе? Габи храни гълъбите и Вонг, гласът на Вонг, се пъха между краката на Габи, гола, в градина с неудържими цветя, и казва: „Тайна, която научих в казиното на Мантон“. Много е възможно в крайна сметка Вонг да се появи с пълна кана кафе.

Джели Рол седеше на пианото, отмервайки леко ритъма с крак по липса на по-добър ударен инструмент, Джели Рол можеше да пее „Mamie’s Blues“, полюшвайки се леко, с очи, втречени в някакъв

орнамент на тавана или в някаква муха, която лети насам-натам, или в някакво петно, което се движи насам-натам в очите на Джели Рол. *Two-nineteen done took my baby away...*^[2] Това бил животът — влакове, които са докарвали и откарвали хора, докато човек си стои на един ъгъл с мокри крака, заслушан в някакво механично пиано и смехове, и докосва жълтеникавите стъкла на залата, за чийто вход невинаги е имал пари. *Two-nineteen done took my baby away...* Бабс беше се качвала на толкова влакове в живота си, обичаше да пътува с влак, ако накрая я чака някой приятел, ако Роналд прокарва ръка по бедрото ѝ сладостно както сега и рисува музиката по кожата ѝ, *Two-seventeen'll bring her back some day*^[3], разбира се, един ден някой друг влак ще я върне, но кой знае дали Джели Рол ще е на този перон, на това пиано, в този час, когато бе пял блусовете на Маами Дездъм, дъждът по една капандура в Париж в един през нощта, мокрите крака и проститутката, която мърмори *If you can't give a dollar, gimme a lousy dime*^[4], Бабс беше казвала подобни неща в Синсинати, всички жени са казвали подобни неща някога някъде, дори в леглата на кралете, Бабс си имаше специална представа за леглата на кралете, при всички положения обаче една жена би казала нещо такова, *If you can't give a million, gimme a lousy grand*^[5], въпрос на съотношение, но защо пианото на Джели Рол беше толкова тъжно, толкова подобно на този дъжд, който събуди Ги Моно и бе разплакал Мага, а Вонг така и не идваше с кафето.

— Стига толкова — каза Етиен с въздишка. — Не знам как търпя този боклук. Вълнуващо е, но е боклук.

— Естествено, не е медальон на Пизанело — каза Оливейра.

— Нито опус еди-кой си от Шьонберг — каза Роналд. — Защо ми го поиска? Като оставим настрана интелигентността, липсва ти милосърдие. Някога да си бил с подгизнали обувки в полунощ? На Джели Рол му се е случвало, усеща се, като пее, това нещо му е познато, старче.

— По-добре рисувам със сухи крака — каза Етиен. — И не ми излизай с доводите на Армията на спасението. По-добре ще направиш, ако пуснеш нещо по-интелигентно, като онези сола на Сони Ролинс. Типовете от уест коуст^[6] поне те карат да си мислиш за Джаксън Полък или за Тоуби, вижда се, че са излезли от възрастта на пианолата и на кутия с водни боички.

— Той е способен да повярва в прогреса на изкуството — каза Оливейра с прозявка. — Не му обръщай внимание, Роналд, извади със свободната си ръка плочата със „Stack O’Lee Blues“, поне има едно соло на пиано, което ми се струва, че си заслужава.

— Това за прогреса на изкуството е суперизвестна глупост — каза Етиен. — Но в джаза, както и във всяко друго изкуство, винаги има купища изнудвачи. Едно нещо е музиката, която може да се превърне в чувство, друго — чувството, което има претенцията да мине за музика. Бащинска болка във фа диез, саркастичен смях в жълто, виолетово и черно. Не, малкия, изкуството започва отсам или отвъд това, но никога не е това.

Май никой нямаше намерение да му противоречи, защото Вонг внимателно внасяше кафето и Роналд, свивайки рамене, беше пуснал Уеърингс Пенсилвейниънс и сред ужасното стържене се долавяше темата, която очароваше Оливейра — един анонимен тромпет и после пианото; всичко това сред пушилка от стар фонограф, изключително лош запис с евтин оркестър сякаш отпреди времената на джаза, но в крайна сметка от такива стари плочи, от плаващите сцени и от нощите в Сторивил се беше родила единствената универсална музика на века, нещо, което сближаваше хората повече и по-добре от есперанто, ЮНЕСКО или авиолиниите, една музика, достатъчно примитивна, за да постигне универсалност, и достатъчно добра, за да сътвори собствената си история със схизми, отрицания и ереси, със своя чарлстон, своя блек ботъм, своя шими, своя фокстрот, своя стомп, своите блусове, ако трябва да приемем класификациите и етикетите, този или онзи стил, суинг, бибоп, кул, прииждането и отдръпването на романтизма и класицизма, хот джаз и интелектуален джаз, музика-човек, музика с история за разлика от тъпата скотска танцова музика — полка, валс, самба; музика, която позволяваше да я разпознаеш и оцениш в Копенхаген и в Мендоса или в Кейптаун, сближаваше младежите, понесли плочи под мишница, даваше им имена и мелодии като шифри, по които да се разпознаят, да навлязат в тях и да се почувстват по-малко сами в обкръжението на шефове на кантори, семейства и безкрайно горчиви любви, музика, допускаща всякакви изблици на въображение и всякакви вкусове — колекция от прегракнали 78 оборота с Фреди Кепард или Бънк Джонсън, реакционната изключителност на Диксиленд, академичната

специализираност на Бикс Байдербек или скокът в голямата авантюра на Телониъс Мънк, Хорас Силвър или Тад Джоунс, превземките на Ерол Гарнър или Арт Тейтъм, разкаанията и тържествените отричания, пристрастията към малките състави, мистериозните записи под псевдоними и названия, наложени от производителите на плочи или от мимолетен каприз, цялото това франкмасонско сборище в събота вечер в някоя студентска стая или в мазето на тайфата, с момичета, които предпочитат да танцуват, докато слушат „Star Dust“ или „When your man is going to put you down“, и ухаят бавно и сладко на парфюм, на кожа и на топлина, а когато стане късно, се оставят да бъдат целувани, и някой е пуснал „The blues with a feeling“, и почти не се танцува, двойките просто стоят прави и се поклащат, и всичко е неясно, и мръсно, и гадно, и всеки мъж иска да изтръгне тези затоплени от тялото сутиени, докато ръцете галят гърба, а момичетата с полуотворена уста се оставят на приятния страх и на нощта, тогава се издига един тромпет, който ги обладава заради всички мъже, взема ги в една-единствена топла фраза и ги пуска да паднат като прекършени стебла в ръцете на партньорите им, и после неподвижен бяг, скок в нощния въздух, над града, докато педантичното пиано не им помогне да дойдат на себе си, изцедени, примирени и все още девствени до следващата събота, всичко това е музика, която плаши седналите в партера, онези, които мислят, че нищо не е истинско, ако няма напечатани програми и разпоредители, и така си върви светът, а джазът е като птица, която мигрира, емигрира, имигрира или трансмигрира, прескочибариера, изиграймитничаря, нещо, което се носи или се разпространява, и тази нощ във Виена пее Ела Фицджералд, докато в Париж Кени Кларк открива клуб в някое мазе, а в Перпинян танцуват пръстите на Оскар Питърсън, Сачмо пък с дарбата да бъде вездесъщ, която сам Бог му е дал, е навсякъде — в Бирмингам, във Варшава, в Милано, в Буенос Айрес, в Женева, в целия свят, каквото и да се случи, той е дъждът, хлябът и солта, нещо абсолютно безразлично към националните ритуали, към непоклатимите традиции, към езика и фолклора — един облак без граници, наблюдател на въздуха и водата, архетипна форма, нещо отпреди, отдолу, което помирява мексиканци с норвежци и руснаци с испанци, отново ги води към тъмния, забравен огън на центъра, несръчно, недодялано и за кратко ги връща към някакъв произход, на

който са изменили, посочва им, че може би е имало други пътища и този, по който са тръгнали, не е бил единственият и не е бил най-добрият, или че може би е имало други пътища и този, по който са тръгнали, е бил най-добрият, а може би е имало и други сладки пътища, по които да тръгнат, но не са тръгнали или са тръгнали половинчато, и че човек винаги е нещо повече от човек и нещо по-малко от човек: повече от човек, защото носи в себе си онова, за което джазът намеква, което крие и дори съдържа като предзнаменование, и по-малко от човек, защото е превърнал тази свобода в естетическа или етическа игра, шахматна дъска, където си е запазил мястото на офицер или кон — дефиниция на свобода, преподавана в училищата, точно в училищата, където никога не са били преподавани и никога няма да бъдат преподавани на децата първият такт на някой рагтайм и първата фраза на някой блус и т.н., и т.н.

*I could sit right here and think a thousand miles away,
I could sit right here and think a thousand miles away,
Since I had the blues this bad, lean I remember the day...*

[7]

(-97)

[1] Тя стоеше на един ъгъл с подгизнали крака (англ.) — бел.ред.

↑

[2] В два и деветнайсет (влакът) отнесе моята любима (англ.) — бел.прев. ↑

[3] (Влакът) в два и седемнайсет ще я върне някой ден (англ.) — бел.прев. ↑

[4] Ако нямаш долар, дай ми едни въшливи десет цента (англ.) — бел.ред. ↑

[5] Ако нямаш милион, дай ми една въшлива хилядарка (англ.) — бел.ред. ↑

[6] Направление в джаза — бел.ред. ↑

[7] Бих могъл да си седя точно тук и да си мисля, че съм на хиляди мили далеч, / бих могъл да си седя точно тук и да си мисля, че

съм на хиляди мили далеч, / откакто ме налегна този лош блус, не мога да си спомня деня... (англ.) — бел.прев. [↑](#)

18.

Нямаше полза да се пита какво прави тук по това време с тези хора, любимите приятели, съвсем непознати вчера и утре — хора, които бяха просто незначителен резултат от съвпадане на мястото и момента. Бабс, Роналд, Осип, Джели Рол, Ехнатон — имаше ли разлика? Същите сенки на същите зелени свеци. Пиянството във върховия си миг. Съмнителна, ужасно силна водка.

Ако беше възможно да измисли екстраполация на всичко това, да проумее Клуба, да проумее „Cold Wagon Blues“, да проумее любовта на Мага, да проумее всяка нишчица, която излиза от нещата и достига до пръстите, всяка марионетка или всеки кукловод като откровение; да ги разбере не като символи на друга, може би недостижима реалност, а като катализатори (какъв език, какво безсрамие), точно като посоки за бягство — линии, по които би трябвало да се втурне в същия този миг, отлепвайки се от ескимоската кожа, която беше чудесно затоплена и почти уханна, и толкова ескимоска, че плашеше, да излезе на площадката и да започне да слиза, да слиза сам, да излезе на улицата, да излезе сам, да започне да върви, да върви сам до ъгъла, ъгълът е сам, кафенето на Макс, Макс е сам, фенерът на улица „Белшас“, където... където сам. И може би от този миг нататък.

Но всичко това в ме-та-фи-зи-чен план. Защото, Орасио, думите... Тоест думите за Орасио... (Въпрос, предъвкван вече в много безсънни часове.) Да отведе Мага за ръка, да я отведе под дъжда, като че ли е димът от цигарата, нещо, което е част от него, под дъжда. Отново да се люби с нея, но мъничко и заради нея, а не вече за да се научи на прекалено лесната липса на привързаност — всичко това представляваше компромис, прикриващ може би безполезността на усилието, безполезността на самохвалкото, който преподава алгоритми в някой неизвестен университет за учени кучета и дъщери на полковници. Ако всичко това — тапиоката на утринта в първите си опити да полепне по капандурата, толкова тъжното лице на Мага, която гледеше Грегоровиус, който гледеше Мага, която гледеше Грегоровиус, „Struttin’ with some barbecue“, Бабс, която пак плачеше за

себе си, скришом от Роланд, който не плачеше, но лицето му бе покрито със залепнал по него дим, с водка, превърнала се съвсем в ореол на светец, Периш, испански призрак, възкачен на табуретка от презрение и посредствена стилистика, ако всичко това можеше да се екстраполира, ако всичко това *не беше*, ако всъщност не беше, а се намираше тук, за да може някой (който и да е, но сега той, защото именно той мислеше в момента, във всеки случай той е този, който можеше да знае със сигурност, че мисли, ей, Декарт, дъртак шибан), за да може някой (от всичко намиращо се тук), настоявайки и хапейки, и най-вече откъсвайки незнайно какво, но откъсвайки до кокал, от всичко това да направи скок до цикадата на покоя, до щурчето на задоволството, да влезе през някоя врата в някоя градина, в алегорична за околните градина — както мандалата е алегорична за околните, — и в тази градина да може да откъсне цвете и това цвете да бъде Мага или Бабс, или Вонг, но обяснени и обясняващи, върнали истинското си лице, извън своите образи в Клуба, възстановени, прекрачили прага, надникнали — може би всичко това беше само носталгия по земния рай, идеал за чистота, само че чистотата се получаваше неизбежно в резултат на опростяване: изхвърча офицер, хвърчат топове, скача конят, падат пешките и наред дъската, огромни като лъвове от антрацит, остават царете, заобиколени от най-чистата, най-самоотвержената, най-същинската част от войската, на разсъмване съдбоносно ще се кръстосат копията, ще стане знайна участта, ще има мир. Чистота, подобна на коитус между каймани, не чистотата на о мария майко моя с мръсните крака; чистота на покрит с плочи покрив с накацали по него гълъби, които съвсем естествено цвъкват върху главите на побеснели от гняв дами и върху връзки репички, чистота на... Орасио, Орасио, моля те.

Чистота.

(Стига. Тръгвай си. Иди в хотела, изкъпи се, почети „Парижката Света Богородица“ или „Вълчиците от Машкул“, изтрезней. Екстраполация, а не какво да е друго.)

Чистота. Ужасна дума. Сто, а преди това чи. Помисли малко. Какви велики неща би извлякъл от нея Брисе. Защо плачеш? Кой плаче, приятел?

Разбирай сто като откровение. Damn the language^[1]. Да разбираш. Не да знаеш, а да разбираш. Подозираш, че човек може да

си възвърне рая: не може да бъде да сме тук, за да не можем да бъдем. Брисе? Човекът произлиза от жабите... Blind as a bat, drunk as a butterfly, foutu, royalement foutu, devant les portes que peut-être^[2]... (Парче лед на тила и да лягаш да спиш. Проблем: Джони Додс или Албърт Никълъс? Додс, почти сигурно е. Забележка: да питам Роналд.) Един лош стих, който пърха откъм капандурата: „Преди да паднеш в нищото с последната диастола...“ Как съм се напил като свиня. The doors of perception, by Aldley Huxdous^[3]. Get yourself a tiny bit of mescalina, brother, the rest is bliss and diarrhoea^[4]. Но да бъдем сериозни (да, Джони Додс е, установяваш го, макар и по заобиколен път. Барабанистът може да е само Зъти Сингълтън, ergo кларинетът е Джони Додс, джазология — дедуктивна наука, изключително лесна след четири часа сутринта. Не се препоръчва на господа и духовници). Да бъдем сериозни, Орасио, преди да се изправим съвсем полекичка и да се отправим към улицата; нека се запитаме с душа на върха на ръката (върха на ръката? В шепата на езика, приятел, или нещо такова. Топономия, дескриптивна анатология, два тома с и-люс-тра-ци-и), да се запитаме как трябва да подходим към тая работа, отгоре или отдолу (ама колко хубаво, мисля съвсем ясно, водката забива мислите като пеперуди върху картон, А е А, a rose is a rose is a rose, April is the cruellest month^[5], всяко нещо на мястото му и едно място за всяка роза е роза е роза...).

Уф. Beware of the Jabberwocky my son^[6].

Орасио се плъзна малко по-надолу и видя съвсем ясно всичко, което искаше да види. Не знаеше дали трябва да подхване работата отгоре или отдолу, събрал всички сили, или по-скоро в настоящото си състояние — отпуснат, течен, отворен към капандурата, към зелените свещи, към Мага с лице на тъжно агънце, към Ма Рейни, която пееше „Jelly Beans Blues“. По-добре така, по-добре отпуснат, възприемчив, порест — всичко се оказва поресто, стига да го погледаш по-дълго време и с истинските очи. Не беше толкова пиян да не усети, че е срутил дома си, че вътре в него нищо не е на мястото си, макар че в същото време — беше вярно, беше цяло чудо, но беше вярно — на пода или на тавана, под леглото или плаващи в някакъв леген, имаше звезди и късчета вечност, стихове като слънца и огромни лица на жени и на котки, в които пламтеше бесът на техния биологичен вид, в смесицата от боклуци и ясписови плочки по езика му, където думите

се сплитаха ден и нощ в разгорещени битки между мравки и скрипи, богохулството съжителстваше с чистото споменаване на същностите, ясният образ — с най-долния лунфардо^[7]. Безпорядъкът тържествуваше и тичаше из стаите с коси, висящи на мръсни кичури, със стъклени очи, с ръце, пълни с тестета, от които все липсваха карти, с писма, в които все ги нямаше подписите и обръщанията, а върху масите изстиваха чинии супа, подът беше покрит със захвърлени панталони, гнили ябълки, мръсни превръзки. И всичко това изведнъж порастваше, превръщаше се в жестока музика, още по-страшна от плюшената тишина в подредените къщи на безупречните роднини; сред суматохата, в която миналото не можеше да намери дори копче от риза, а настоящето се бръснеше с парче стъкло, тъй като бръснарят бе заровен в някоя саксия, сред времето, податливо като ветропоказател на всякакъв вятър, един човек дишаше до предела на дишането, усещаше, че живее до степен на делириум в самия акт на съзерцание на бъркотията наоколо, и се питаше дали нещо от всичко това има смисъл. Всеки безпорядък бе оправдан, ако проявяваше склонност да излезе от себе си, чрез лудостта вероятно можеше да се стигне до някакъв разум, който да не е онзи разум, чиято липса е лудостта. „От безпорядъка да вървим към порядъка — помисли си Оливейра. — Да, но какъв порядък може да бъде онзи, който не би приличал на най-зловещата, най-ужасната, най-неизлечима разновидност на безпорядъка? Порядъкът на боговете се нарича циклон или левкемия, порядъкът на поета се нарича антиматерия, твърдо пространство, цветя от потрепващи устни, наистина, колко съм пиан, майчице, трябва веднага да си лягам в леглото.“ А Мага плачеше, Ги беше изчезнал, Перико си тръгваше и Етиен — след него, а Грегоровиус, Вонг и Роналд гледаха някаква плоча, която се въртеше бавно, трийсет и три и половина оборота в минута, ни един повече или по-малко, и на тези обороти „Oscar’s Blues“, естествено, със самия Оскар на пианото, някой си Оскар Питърсън, някакъв си пианист — тигър и плюш едновременно, някакъв тъжен и дебел пианист, някакъв тип на пианото и дъждът по капандурата, изобщо литература.

(–153)

[1] По дяволите езикът (англ.) — бел.прев. ↑

[2] Сляп като прилеп, пиян като пеперуда (англ.), загубен, безнадеждно загубен пред вратите, които може би... (фр.) — бел.ред. ↑

[3] Вратите на възприятието, от Олдли Хъкдъс (англ.). Анаграма от името на английския писател Олдъс Хъксли — бел.ред. ↑

[4] Взemi си мъничко мескалин, братко, останалото е блаженство и диария (англ.) — бел.прев. ↑

[5] Розата е роза е роза, април е най-жестокият месец (англ.) — бел.прев. ↑

[6] Пази се ти от Джабарок (англ.). Вж. Луис Карол. *Алиса в огледалния свят*, прев. от английски Светлана Комогорова, Силвия Вълкова, Труд, София, 2002, с. 130 — бел.прев. ↑

[7] Жаргон в Буенос Айрес — бел.ред. ↑

19.

— Мисля, че те разбирам — каза Мага, като го галеше по косата.
— Ти търсиш нещо, без да знаеш какво е. Аз също, и също не знам какво е. Но двете неща са различни. Това, за което говорехте миналата вечер... Да, ти си по-скоро Мондриан, а аз — Виейра да Силва.

— О — каза Орасио. — Значи съм бил Мондриан.

— Да, Орасио.

— Искаш да кажеш дух, изпълнен със строгост.

— Аз казвам Мондриан.

— А не ти ли е хрумвало да предположиш, че зад този Мондриан може би започва реалност от типа Виейра да Силва?

— О, да — каза Мага. — Но ти засега не си излязъл от реалността Мондриан. Страхуваш се, искаш да бъдеш сигурен. Не знам в какво... Приличаш на лекар, не на поет.

— Да оставим поетите — каза Оливейра. — И не zlepоставяй Мондриан с подобно сравнение.

— Мондриан е чудесен, но му липсва въздух. Като че ли се задушавам вътре в него. А когато ти започнеш да говориш, че трябва да се постигне цялостност, тогава аз виждам много хубави неща, но мъртви — изсушени цветя и такива работи.

— Чакай малко, Лусия. Ти знаеш ли добре какво е цялостност?

— Аз се казвам Лусия, но ти не си длъжен да ме наричаш така — каза Мага. — Цялостност ли, разбира се, че знам. Искаш да кажеш всичко да се събере в живота ти, така че да можеш да го видиш в един и същ миг. Това е, нали?

— Горедолу — призна Оливейра. — Не е за вярване колко трудно ти се удава да схванеш абстрактните понятия. Цялостност, множественост... Не си ли в състояние да го усетиш, без да прибегваш до примери? Не, не си. Добре, да видим: твоят живот за теб цялостен ли е?

— Не, не мисля. По-скоро е като парчета, неща, които са ми се случили.

— Но ти от своя страна си минавала през тези неща както кралицата през тези зелени камъни. И понеже заговорихме за камъни, откъде се взе този гердан?

— Осип ми го даде — каза Мага. — Бил е на майка му, дето е от Одеса.

Оливейра бавно запари мате. Мага отиде до ниското легло, което Роналд им беше дал назаем, за да настанят Рокамадур в стаята. С леглото, Рокамадур и гнева на съседите вече почти не остана място за живеене, но кой можеше да убеди Мага, че в детската болница ще се грижат по-добре за Рокамадур. Трябваше да я придружи до селото в деня, когато получи телеграмата от мадам Ирен, да завива Рокамадур в одеяла и парцали, да намести някак си леглото, да напълни печката, да изтърпи всички писъци на Рокамадур, когато идваше време за свещичката или за биберона, в чието съдържание нищо не можеше да прикрие вкуса на лекарствата. Оливейра запари друго мате, като гледаше изпод вежди обложката на една плоча на *Deutsche Grammophon Gesellschaft*, която му бе дал Роналд и която кой знае кога щеше да може да чуе, без Рокамадур да реве и да се върти. Ужасяваше се от несръчността, с която Мага повиваше и разповиваше Рокамадур, от непоносимите песни, с които го залъгваше, от миризмата, която често се разнасяше от леглото на Рокамадур, от памуците, от пищенето, от идиотската сигурност на Мага, че не е нищо сериозно, че прави за сина си това, което трябва да се направи, и че Рокамадур ще оздравее за два-три дена. Всичко беше толкова недостатъчно, толкова в повече или по-малко. Той какво правеше там? Преди месец всеки още си имаше своя стая, после решиха да живеят заедно. Мага бе казала, че така щели да спестят доста пари, щели да купуват само един вестник, нямало да остава хляб, тя щяла да глади дрехите на Орасио, а и отоплението, токът... Оливейра за малко да се възхити от тази стремителна атака на здравия разум. Накрая прие, защото старият Труй имаше затруднения и му дължеше почти трийсет хиляди франка; в този момент му беше все едно дали ще живее с Мага или сам, ходеше умислен, а лошият навик дълго да предъвква всяко нещо му идваше в повече, но не можеше да се отърве от него. Даже повярва, че постоянното присъствие на Мага ще го спаси от прекомерните размишления, но, естествено, не подозираше какво ще се случи с Рокамадур. Дори при това положение успяваше на моменти да се

изолира, докато писъците на Рокамадур здравословно не го върнеха към лошото настроение. „Ще свърша като героите на Уолтър Пейтър — мислеше си Оливейра. — Като Марий Епикурееца: монолог след монолог — чист порок. Спасява ме единствено миризмата на пишкано от това дете.“

— Винаги съм подозирал, че в крайна сметка ще легнеш с Осип — каза Оливейра.

— Рокамадур има температура — каза Мага.

Оливейра запари друго мате. Трябваше да пести чая, в Париж по аптеките струваше петстотин франка кило и беше свършено отвратителен, а в дрогерията на гара „Сен Лазар“ го продаваха с впечатляващото определение „maté sauvage, cueilli par les indiens“^[1], диуретично, антибиотично и противовъзпалително. За щастие адвокатът от Росарио — който между другото беше негов брат — му беше изпратил по кораб пет кила „Малтийски кръст“, но вече оставаше съвсем малко. „Ако ми свърши чаят, ще го закъсам — помисли Оливейра. — Единственият ми истински диалог е с тази зелена каничка.“ Изучаваше невероятното поведение на матето, ароматното дишане на тревата, надигната от водата, после, когато засмукваше със сламката, тревата се спускаше на дъното върху самата себе си, изгубила всякакъв блясък и аромат, поне докато струйка вода не я съживеше отново — резервен аржентински бял дроб за хора самотни и печални. От известно време за Оливейра имаха значение незначителните неща, а преимуществото да медитира с приковано в зелената каничка внимание се състоеше в това, че на коварния му ум никога не би му хрумнало да свърже зелената каничка с понятия като онези, към които подло те навеждат планините, луната, хоризонтът, девойка в пубертета, птичка или кон. „Това матенце също може да ми посочи център“, мислеше Оливейра (и мисълта, че Мага ходи с Осип, изтъняваше и губеше плътност, за миг зелената каничка беше по-силна, предлагаше малкия си наперен вулкан, пенестия си кратер и букличката пара, която се издигаше сред въздуха в стаята, доста хладен въпреки печката, която трябваше да се напълни към девет). „И този център, макар да не знам какво е, не става ли за топографски израз на целостността? Вървя из огромна стая, покрита с плочи, и една от тези плочи е именно точката, в която трябва да се спра, за да се подреди всичко в точната си перспектива.“ „Именно точката“, натърти

Оливейра, едва ли не подигравайки се на себе си, за да бъде по-сигурен, че няма да се отнесе в празни думи. „Анаморфна картина, в която трябва да се намери точният зрителен ъгъл (и важнута в този пример е, че точният ъгъл е ужасно остър, едва ли не трябва да дулепиш нос до плътното, за да може снопът от безсмислени линии да се превърне в портрет на Франсуа I или в биткътъ при Сенигалия, нещучно неуписуемо изненадващо).“ Но тази цялостност, сборът от постъпките, които определят един живот, сякаш отказваше да се прояви по какъвто и да било начин, преди самият живот да свърши като матето в мивката, тоест само останалите, биографите, щяха да видят тази цялостност, а това всъщност Оливейра изобщо не го засягаше. Проблемът беше да уловиш целостността, без да си герой, без да си светец, престъпник, шампион по бокс, виден човек или пастор. Да проумееш целостността посред многообразието и тя да бъде като център на вихрушка, а не като утаяващо се мате — студено и отмито.

— Ще му дам четвърт аспирин — каза Мага.

— Ако успееш да го накараш да го глътне, ще бъдеш по-велика от Амброаз Паре — каза Оливейра. — Ела да пийнеш мате, току-що го запарих.

Въпросът за целостността го занимаваше, защото му се струваше много лесно да попадне в най-лошите клопки. Като ученик, на улица „Виамонте“ около 1930 п. бе установил с учудване (първо) и с ирония (след това), че купища типове се наместваха удобно в някаква предполагаема цялостност на личността, която не надхвърляше езиковия аспект и преждевременното склерозиране на характера. Тези хора си сглобяваха система от принципи, в които всъщност никога не вникваха и които бяха чисто и просто отстъпление пред думата, пред облеченото в слово понятие за сили на отблъскване и привличане, безапелационно изтласкани и подменени от словесния им корелат. И така дългът, моралното, неморалното и аморалното, справедливостта, милосърдието, европейското и американското, денят и нощта, съпругите, годениците и приятелките, войската и банките, знамето и златото на янките или на московците, абстрактното изкуство и битката при Касерос се превръщаха в нещо като зъби или косми, в нещо прието, станало част от нас по силата на съдбата — нещо, което не се изживява, нито се анализира, понеже *е така*, и се включва в нас,

допълва ни и ни дава сила. Изнасилването на човека от думата, надменното отмъщение на словото по отношение на неговия отец изпълваха с горчиво недоверие всички размишления на Оливейра, заставен да си служи със собствения си враг, за да си проправи път до място, където вероятно ще може да го пусне да си ходи, и ще продължи (как и с какви средства, в бяла нощ или в тъмен ден?) до пълното примирие със самия себе си и с действителността, която обитаваше. Без думи да стигнеш до думата (колко далечно, колко невероятно), без разсъждаващо съзнание да проумееш целостността в дълбочина — нещо, което най-сетне да даде смисъл на сегашното състояние, изразяващо се в това просто да си седиш тук, да пиеш мате и да гледаш голото дупе на Рокамадур и пръстите на Мага, които се движеха насам-натам с памуци, да слушаш как реве Рокамадур, защото изобщо не му харесваше някой да го пипа отзад.

(-90)

[1] Диво мате, брано от индианци (фр.) — бел.ред. ↑

20.

— Винаги съм подозирал, че ще легнеш с него — каза Оливейра. Мага зави сина си, който ревеше по-малко, и си избърса ръцете с памук.

— За бога, измий се, както трябва — каза Оливейра. — И изнеси оттук тази гадост.

— Веднага — каза Мага. Оливейра издържа на погледа ѝ (което винаги му се удаваше трудно) и Мага донесе някакъв вестник, разтвори го на леглото, сложи върху него памуците, направи пакетче и излезе от стаята, за да отиде да го хвърли в клозета на площадката. Когато се върна със зачервени и блестящи от чистота ръце, Оливейра ѝ подаде мате. Тя седна на ниското кресло и усърдно започна да смуче. Винаги разваляше матето, местеше сламката насам-натам и го бъркаше, като че ли е качамак.

— Е, да — каза Оливейра, като издиша дима през носа си. — Във всеки случай можехте да ме предупредите. Сега ще трябва да дам шестстотин франка за такси, за да си занеса нещата някъде другаде. И трябва да си намеря стая, което не е лесно по това време на годината.

— Не трябва да си ходиш — каза Мага. — Докога ще си измисляш неща, които не са истина?

— Да си измислям неща, които не са истина — каза Оливейра. — Говориш като в диалозите на най-добрите романи от Рио де ла Плата. Сега ти остава само да се изсмееш от все сърце на гротескната ситуация да бъда без партньорка, и ще довършиш перфектно сцената.

— Вече не плаче — каза Мага, като погледна към леглото, — да говорим по-тихо, ще заспи, като подейства аспирина. Изобщо не съм лягала с Грегоровиус.

— О, разбира се, че си лягала.

— Не, Орасио. Защо да не ти кажа? Откакто се запознахме, не съм имала друг любовник. Не ме интересува дали се изразявам добре и дали думите ми те размиват. Говоря както мога, не успявам да кажа какво чувствам.

— Добре, добре — каза отегчено Оливейра, като ѝ подаде още мате. — Сигурно тогава синът ти те променя. От няколко дни си се превърнала в това, на което му казват майка.

— Но Рокамадур е болен.

— И така да е — каза Оливейра. — Какво искаш, на мен промените ми се сториха по-скоро от друг порядък. Всъщност вече не се понасяме много-много.

— Ти си тоя, който не ме понася. Ти си тоя, който не понася Рокамадур.

— Така е, детето не ми влизаше в сметките. Трима е лоша бройка за една стая. Като си помисля, че с Осип ставаме четирима, вече е непоносимо.

— Осип няма нищо общо.

— Защо не затоплиш чайника — каза Оливейра.

— Няма нищо общо — повтори Мага. — Защо ме караш да страдам, глупчо? Знам, че си уморен, че не ме обичаш вече. Никога не си ме обичал, било е нещо друго, начин да мечтаеш. Върви си, Орасио, няма защо да оставаш. На мен вече ми се е случвало толкова пъти...

Погледна към леглото. Рокамадур спеше.

— Толкова пъти — каза Оливейра, като слагаше нова трева за чая. — Стане ли въпрос за сантименталната автобиография, откровеността ти е възхитителна. Осип ще го потвърди. Човек се запознава с теб и тутакси му поднасяш историята с негъра.

— Трябва да го кажа, ти не разбираш.

— Може и да не разбирам, но е ужасно.

— Мисля, че трябва да го кажа, дори и да е ужасно. Честно е да кажеш на един мъж как си живяла, ако той го иска. Говоря за теб, не за Осип. Ти можеше да ми разкажеш или да не ми разкажеш за приятелките си, но аз трябваше да ти кажа всичко. Знаеш ли, това е единственият начин да пропъдиш миналото, преди да обикнеш друг, единственият начин да го отпратиш зад вратата, за да ни остави в стаята само нас двамата.

— Нещо като изкупителен, а защо не и предразполагащ ритуал. Първо негърът.

— Да — каза Мага, като го гледаше. — Първо негърът. После Ледесма.

— После Ледесма, разбира се.

— И тримата в уличката през карнавалната нощ.
— Давай нататък — каза Оливейра, докато запарваше матето.
— И мосю Венсан, братът на хотелиера.
— И след това?
— И един войник, който плачеше в парка.
— Давай нататък.
— И ти.

— А така. Ама това, че ме слагаш в списъка в мое присъствие, е нещо като потвърждение на най-мрачните ми предчувствия. Всъщност сигурно си изрецитирала целия списък на Грегоровиус.

Мага бъркаше матето със сламката. Беше навела глава и изведнъж цялата ѝ коса падна върху лицето, изтривайки изражението, което Оливейра наблюдаваше безучастно.

*— И после стана приятелка
на един стар аптекар,
а синът на един комисар
ти сви мангизите...*

Оливейра тананикаше тангото. Мага смукна през сламката и сви рамене, без да го погледне. „Горкичката“, помисли си Оливейра. Посегна към косата ѝ и я отметна грубо назад, като че ли дърпаше перде. Сламката издаде сух звук между зъбите ѝ.

— Все едно, че си ме ударил — каза Мага, докосвайки устни с трепереци пръсти. — Мен това не ме засяга, но...

— За щастие те засяга — каза Оливейра. — Ако не ме гледаше по този начин, щях да те презирам. Чудесна си, въпреки Рокамадур и всичко останало.

— Каква полза, че ми го казваш.

— За мен има полза.

— Да, за теб има полза. За теб всичко има полза с оглед на онова, което търсиш.

— Любима — каза любезно Оливейра, — сълзите развалят вкуса на чая, това се знае отдавна.

— За теб може да има полза и от това, че плача.

— Да, доколкото се признавам за виновен.

— Върви си, Орасио, така ще е най-добре.

— Вероятно. Помисли все пак, ако си ида сега, ще извърша нещо, което си е почти геройство, тоест ще те изоставя сама, без пари и с болно дете.

— Да — каза Мага, усмихната хомерически през сълзи. — Наистина е почти героично.

— И понеже съвсем не съм герой, ми се струва по-добре да остана, докато не разберем към какво да се придържаме, както казва брат ми с красивия си начин на изразяване.

— Тогава остани.

— Ама ти разбираш ли защо се отказвам от това геройство?

— Да, естествено.

— Добре, обясни ми защо не си тръгвам.

— Не си тръгваш, защото си достатъчно буржоа и те засяга какво ще си помислят Роналд и Бабс и другите приятели.

— Точно така. Добре е, че осъзнаваш, че ти нямаш нищо общо с решението ми. Не оставам от солидарност или от съчувствие, нито защото трябва да храня Рокамадур. А още по-малко, защото ти и аз все още имаме нещо общо.

— Толкова си смешен понякога — каза Мага.

— Разбира се — каза Оливейра. — Боб Хоуп нищо не струва в сравнение с мен.

— Когато казваш, че вече нямаме нищо общо, си кривиш устата ей така...

— Така, нали?

— Да, невероятно е.

Наложи се да извадят кърпи и да запушат уста с две ръце, смееха се така, че Рокамадур щеше да се събуди, направо ужасно. Макар че Оливейра правеше всичко възможно да се сдържи — хапеше кърпата и му течаха сълзи от смях, Мага леко се плъзна от креслото, чиито предни крака бяха по-къси — което ѝ помагаше в това отношение, — и се оказа оплетена в краката на Оливейра, който се кикотеше и издаваше звук, подобен на пресекливо хълцане, докато накрая при един пристъп на смях не изплю кърпата.

— Покажи пак как си кривя устата, като казвам тези неща — помоли Оливейра.

— Така — каза Мага и пак избухнаха в смях, докато Оливейра не се преви на две, хващайки се за стомаха, и Мага видя лицето му срещу своето, очите му я гледаха, блестящи през сълзите. Целунаха се наопаки, тя с лице нагоре, а той с коса, висяща като ресни, целунаха се, като се хапеха по мъничко, понеже устните им не се разпознаха, целуваха различни устни, търсеха се с ръце, заплетени в адско кълбо от висящи коси, а матето се бе разляло в края на масата и капеше по полата на Мага.

— Разкажи ми как се люби Осип — прошепна Оливейра, притиснал устни до устните на Мага. — Скоро кръвта ми ще се качи в главата, не мога да продължавам така, ужасно е.

— Люби се много добре — каза Мага, хапейки устната му. — Много по-добре от теб и по-дълго.

— Ама ретилира ли ти маслинката? Не ме лъжи. Наистина ли ти я ретилира?

— Много. Навсякъде. Понякога ми идва в повече. Чудесно усещане.

— А кара ли те да си слагаш плиниите между аргустите?

— Да, а после си редуваме порциумите, докато той не каже стига, стига, но и аз не мога повече, трябва да бързаме, разбираш ли. Но това ти не можеш да го разбереш, ти винаги спиращ пред най-малката гунфия.

— Нито аз, нито който и да е друг — промърмори Оливейра и стана. — Виж, това мате е истинска гадост, аз излизам за малко.

— Не искаш ли да ти поразкажа още за Осип? — каза Мага. — На глиглически.

— Глиглическият много ме отегчава. Освен това нямаш въображение, винаги казваш все същото. Гунфията — ама че новост. И не се казва „поразкажа за“.

— Глиглическият го измислих аз — каза Мага обидено. — Ти тръсваш каквото и да е, за да блеснеш, но то не е истинският глиглически.

— Да се върнем на Осип...

— Не бъди глупав, Орасио, казвам ти, че не съм спала с него. Трябва ли да изрека великата клетва на сиу?

— Не, струва ми се, че в крайна сметка ще ти повярвам.

— След всичко това — каза Мага — най-вероятно накрая ще легна с Осип, но ти ще си този, който го е поискал.

— Ама на теб наистина ли може да ти харесва този тип?

— Не. Ама в аптеката трябва да се плаща. От теб не искам нито стотинка, а от Осип не мога да искам пари и да го оставя да си прави илюзии.

— Да, зная — каза Оливейра. — Самарянската ти страна. Не си могла да оставиш и войничето в парка.

— Не можех, Орасио. Виждаш ли колко сме различни.

— Да, състраданието не е силната ми страна. Но и аз бих могъл да се разплача по някакъв повод и тогава ти...

— Не си те представям да плачеш — каза Мага. — За теб това би било прахосване.

— Случвало се е да плача.

— Само от яд. Ти не умееш да плачеш, Орасио, това е едно от нещата, които не умееш.

Оливейра привлече Мага и я сложи да седне на коленете му. Помисли, че миризмата на Мага, миризмата, която се усещаше на тила ѝ, го натъжава. Същата миризма както преди... „Да търсиш чрез — помисли объркано. — Да, това е едно от нещата, които не умея да правя — да плача и да съчувствам.“

— Никога не сме се обичали — каза, като я целуваше по косата.

— Не говори от мое име — каза Мага, притваряйки очи. — Ти не можеш да знаеш дали те обичам или не. Дори това не можеш да знаеш.

— За толкова сляп ли ме мислиш?

— Напротив, за теб щеше да бъде по-добре, ако ослепееш за малко.

— А, да. Осезанието, което замества дефинициите, инстинктът, който стига отвъд интелигентността. Магическият път, тъмната нощ на душата.

— За теб би било добре — упорстваше Мага както винаги, когато не разбираше нещо и искаше да го прикрие.

— Виж какво, способностите ми стигат, за да разбера, че всеки от нас може да си хване пътя. Мисля, че имам нужда да бъда сам, Лусия, всъщност наистина още не знам какво ще правя. Колкото до теб и Рокамадур, който май се разбужда, аз се отнасям лошо към вас, което не е справедливо, и не искам това да продължава.

— Няма защо да се безпокоиш за мен и за Рокамадур.

— Не се безпокоя, но тримата само се пречкаме един на друг — не е удобно и е неестетично. Сигурно не съм достатъчно сляп, любима — очният нерв ми стига, за да видя, че ти ще се справиш чудесно без мен. Досега не съм имал приятелка, която да се е самоубила след раздялата ни, признавам го, макар че гордостта ми страда.

— Да, Орасио.

— Така че, ако успея да събера достатъчно героизъм, за да те изоставя още тази нощ или утре, просто нищо особено няма да се случи.

— Нищо — каза Мага.

— Ти отново ще заведеш сина си при мадам Ирен и ще се върнеш в Париж да продължиш живота си.

— Така.

— Ще ходиш често на кино, пак ще четеш романи, с риск за живота си ще се разхождаш из най-лошите квартали в най-лошите часове.

— Точно така.

— Ще намираш много чудни неща по улиците, ще ги вземаш, ще изработваш от тях предмети. Вонг ще те научи да жонглираш, Осип ще те следва на два метра разстояние, събрал ръце в поза на смирено почитание.

— Моля те, Орасио — каза Мага, като го прегърна и скри лице в него.

— Разбира се, ще се срещаме по мистериозен начин на най-странни места, както онази нощ на площад „Бастилия“, спомняш ли си?

— На улица „Давал“.

— Бях доста пиян, а ти се появи на ъгъла и се вторачихме един в друг като идиоти.

— Защото мислех, че тази нощ ще ходиш на концерт.

— А ти ми беше казала, че имаш среща с мадам Леони.

— Затова се оказа толкова забавно да се срещнем на улица „Давал“.

— Ти беше със зеления пуловер, стоеше на ъгъла и утешаваше някакъв педераст.

— Бяха го изхвърлили с ритници от кафенето и така плачеше...

— Помня, че друг път се срещнахме на „Ке дьо Жемап“.

— Беше топло — каза Мага.

— Така и никога не ми обясни смислено какво търсеше на „Ке дьо Жемап“.

— О, нищо не съм търсила.

— Държеше монета в ръка.

— Намерих я до бордюра на тротоара. Така блестеше...

— После отидохме до площад „Република“, където имаше акробати, и спечелихме кутия бонбони.

— Бяха ужасни.

— А един друг път аз излизах от метрото на „Мутон-Дюверне“, а ти седеше отвън пред едно кафене с някакъв негър и някакъв филипинец.

— И ти никога не ми каза какво си правил в района на „Мутон-Дюверне“.

— Отивах на педикюр — каза Оливейра. — Чакалната там беше с тапети, щамповани със сцени в нещо между виолетово и червеникаво — гондоли, палми и влюбени, които се прегръщат на лунна светлина. Представи си го повторено петстотин пъти в размер дванайсет на осем.

— Ходил си там заради това, не заради мазолите.

— Не бяха мазоли, момичето ми. Истински кокоши трън на стъпалото на крака. Май заради авитаминоза.

— И излекуваха ли ти го? — попита Мага, като вдигна глава и го погледна втренчено.

При първия взрив от смях Рокамадур се събуди и започна да скимти. Оливейра въздъхна, сега сцената щеше да се повтори, известно време щеше да вижда Мага само в гръб, наведена над леглото, с ръце, движещи се насам-натам. Започна да запарва мате и да свива цигара. Не искаше да мисли. Мага отиде да си измие ръцете и се върна. Изпиха няколко чаши мате почти без да се гледат.

— Хубавото на всичко това е — каза Оливейра, — че не се докарваме до радиопиесите. Не ме гледай така, ако се позамислиш малко, ще разбереш какво искам да ти кажа.

— Разбирам — каза Мага. — Не заради това те гледам така.

— А-а, ти мислиш, че...

— Донякъде да. Но по-добре е да не започваме пак.

— Имаш право. Добре, май ще поизляза.

— Не се връщай — каза Мага.

— Нека не преувеличаваме в края на краищата — каза Оливейра.
— Къде искаш да ида да спя? Едно са гордиевите възли, а съвсем друго зефирът, подухващ на улицата, сигурно е пет градуса под нулата.

— По-добре ще е да не се връщаш, Орасио — каза Мага. — Сега ми е лесно да ти го кажа. Разбери ме.

— В крайна сметка — каза Оливейра — струва ми се, че прибързваме с поздравленията за нашето *savoir faire*^[1].

— Толкова ми е жал за теб, Орасио.

— А, това не. По-полека.

— Ти знаеш, че аз понякога виждам. Виждам толкова ясно. Като си помисля как преди час ми хрумна, че ще е най-добре да ида да се хвърля в реката.

— Непозната в Сена... Само че ти плуваш като лебед.

— Жал ми е за теб — повтори Мага. — Сега го осъзнавам. В нощта, когато се срещнахме зад „Нотр Дам“, видях също, че... Но не исках да повярвам. Носеше толкова хубава синя риза. Тогава за пръв път отидохме заедно в хотел, нали?

— Не, но няма значение. Ти ме научи да говоря глиглически.

— А ако ти кажа, че направих всичко това от жалост?

— Хайде де — каза Оливейра, като я гледаше стреснато.

— Онази нощ ти беше в опасност. Виждаше се, беше като сирена в далечината... не може да се обясни.

— Опасностите за мен са само метафизически — каза Оливейра.
— Повярвай, няма да се наложи да ме вадят с куки от водата. Ще пукна от запушване на червата, от азиатски грип или от някое „Пежо 403“.

— Не знам — каза Мага. — Аз понякога мисля за самоубийство, но виждам, че няма да го направя. Не мисли, че е само заради Рокамадур, преди него беше същото. Мисълта за самоубийство винаги ме кара да се чувствам по-добре. Но ти дори не си го представяш... Защо казваш метафизически опасности? Има и метафизически реки, Орасио. Ти ще се хвърлиш в някоя от тези реки.

— Може би — каза Оливейра — това е дао.

— Помислих, че мога да ти дам закрила. Не казвай нищо. Веднага осъзнах, че нямаш нужда от мен. Правехме любов като двама музиканти, които се събират, за да свирят сонати.

— Това, което казваш, е прекрасно.

— Така си беше, пианото правеше своето, цигулката също и от това се получаваше соната, но нали виждаш, всъщност ние не се срещаме. Веднага го разбрах, Орасио, но сонатите бяха толкова хубави.

— Да, любима.

— И глиглическият.

— И още как.

— И всичко — Клубът, онази нощ на „Ке дьо Берси“ под дърветата, когато ловяхме звезди до разсъмване и си разказвахме истории за принцове, и ти беше жаден, и купихме бутилка ужасно скъпо шампанско, и пихме на брега на реката.

— И тогава дойде един клошар — каза Оливейра, — и му дадохме преполовената бутилка.

— И клошарят знаеше какво ли не, латински и разни източни работи, и ти нещо започна да спориш с него за...

— За Авероес, мисля.

— Да, Авероес.

— А нощта, когато войникът ми опипа задника на Фоар дю Трон^[2] и ти му фрасна един по физиономията, и ни арестуваха всичките.

— Да не чуе Рокамадур — каза Оливейра през смях.

— За щастие Рокамадур никога няма да си спомни за теб, зад очите му все още няма нищо. Като птиците, дето кълват трохичките, които им подхвърляш. Гледат те, кълват, отлитат... И не остава нищо.

— Така е — каза Оливейра. — Не остава нищо.

На площадката крещеше онази от третия етаж, пияна както винаги по това време. Оливейра погледна разсеяно към вратата, но Мага го притисна до себе си, свлече се, докато не обхвана плътно коленете му, трепереше, плачеше.

— Защо се натъжаваш така? — каза Оливейра. — Метафизическите реки текат навсякъде, не трябва да ходиш много далече, за да ги намериш. Виж, никой не би имал толкова право да се дави, колкото аз, глупачето ми. Обещавам ти едно: да си спомня за теб в последния миг, за да бъде той още по-горчив. Истински сантиментален роман, с корица в три цвята.

— Не си тръгвай — прошепна Мага, стискайки краката му.

— Само малко ще се поразходя.

— Не си отивай.

— Остави ме. Знаеш много добре, че ще се върна, поне тази нощ.

— Да излезем двамата — каза Мага. — Виж, Рокамадур спи, ще спи спокойно, докато не дойде време за биберона. Имаме два часа, да отидем до кафенето в арабския квартал, онова тъжно малко кафене, където човек се чувства толкова добре.

Оливейра обаче искаше да излезе сам. Започна полека да освобождава краката си от прегръдката на Мага. Галеше косите ѝ, прекара пръсти по гerdана ѝ, целуна я по тила, зад ухото, и я чу да плаче под цялата коса, която се спускаше върху лицето ѝ. „Шантажи не — мислеше той. — Да плачем лице в лице, но не и това евтино хлипане, научено от филмите.“ Вдигна лицето ѝ, накара я да го погледне.

— Мръсникът съм аз — каза Оливейра. — Остави ме аз да платя. Плачи за сина си, който може и да умре, не си хаби сълзите за мен. Майчице, от времето на Зола не е имало подобна сцена. Остави ме да изляза, моля те.

— Защо? — каза Мага, без да мръдне от пода, гледаше го като куче.

— Какво защо?

— Защо?

— А, питаш защо е всичко това. Откъде да знае човек, мисля, че нито ти, нито аз имаме особена вина. Не сме пораснали, Лусия. Това е заслуга, но за нея се плаща скъпо. Децата първо играят заедно, а после си скубят косите. Сигурно е нещо такова. Трябва да се помисли за това.

(-126)

[1] Умение да се правят нещата (фр.) — бел.прев. ↑

[2] Панаир, който се провежда в парка Венсен — бел.ред. ↑

21.

С всички се случва едно и също, статуята на Янус е безполезно прахосничество, в действителност минем ли четирийсетте, истинското ни лице е на тила и отчаяно гледа назад. Именно това нещо сполучливо е наречено *общо място*. Няма как, трябва да си го кажем, а думите изписват гримаса на досада по устните на едноликите юноши. Под парата на *cafés crème*^[1] на „Сен-Жермен-де-Пре“, заобиколен от момчета в пуловери и приятно мръсноравни момичета, които четат Дърел, Бовоар, Дюрас, Дуасо, Кьоно, Сарот, аз — пофренчен аржентинец (ужас ужас), вече извън младежката мода, извън *cool*^[2], в ръцете ми е анахроничният „Etes-vous fous?“^[3] на Рьоне Крьовел, в паметта ми — целият сюрреализъм, върху таза — знакът на Антонен Арто, в ушите — „Ionisations“^[4] на Едгар Варез, в очите — Пикасо (но май съм Мондриан, казвали са ми го).

— *Tu sèmes des syllabes pour récolter des étoiles*^[5] — подиграва ми се Крьовел.

— Човек прави каквото може — отговарям му аз.

— А тази жена, *n'arrêtera-t-elle donc pas de secouer l'arbre à sanglots*^[6]?

— Несправедлив си — му казвам. — Почти не плаче, почти не се оплаква.

Тъжно е да стигнеш до миг в живота, когато е по-лесно да разтвориш някоя книга на страница 96 и да разговаряш с автора ѝ — от кафето до гроба, от отегчението до самоубийството, — докато на съседните маси се говори за Алжир, Аденауер, Мижану Бардо, Ги Требер, Сидни Беше, Мишел Бютор, Набоков, Зао-Вуки, Луизон Бобе, а в моята страна младежите говорят, за какво ли говорят младежите в моята страна? Вече не знам, толкова съм далече, но вече не говорят за Спилимберго, не говорят за Хусто Суарес, не говорят за Тибурон де Киля, не говорят за Бонини, не говорят за Легисамо. *Това е естествено*. Спънката е там, че естествеността и действителността неизвестно защо стават врагове, по някое време естественото започва да звучи адски фалшиво, действителността на двайсетте побутва с

лакти тази на четирийсетте, а на всеки лакът има по едно бръснарско ножче и то ни срязва сакото. Откривам нови, паралелни и чужди светове, все повече подозирам, че да си съгласен е най-лошата илюзия. За какво е тази жажда да бъдеш вездесъщ, за какво е тази борба с времето? И аз чета Сарот и гледам снимката на Ги Требер с белезници, но това са *неща, които ми се случват*, докато, ако аз съм този, който решава, почти винаги се обръщам назад. Ръката ми посяга към библиотеката, изважда Кръвел, изважда Роберто Арлт, изважда Жари. Днешният ден ме увлича (увличъ ли казъх?), обаче винаги изхождам от вчерашния и ето как на моята възраст миналото става настояще, а настоящето е странно и объркано бъдеще, където момчета в пуловери и момичета с пуснати коси пият своите *cafés crèmes* и се милват с бавното изящество на котки и растения.

Човек трябва да се бори с това.

Трябва отново да се разположи в настоящето.

Понеже май съм Мондриан, *ergo*...

Но Мондриан е рисувал своето настояще преди четирийсет години.

(Една снимка на Мондриан, досущ като диригент, съвсем типичен (Хулио де Каро, *ессо!*), с очила, с пригладена коса и твърда яка, с отвратителния вид на продавач, танцува с някакво пристанищно маце. Какъв тип настояще е усещал Мондриан, докато е танцувал? Платната му и тази негова снимка... Между тях пропъст.)

Стар си, Орасио. Квинт Хораций Оливейра, стар си. Флак. Оливейра, стар слабак.

— *Il verse son vitriol entre les cuisses des faubourgs*^[7] — подиграва се Кръвел.

Какво да правя? Сред големия безпорядък продължавам да вярвам, че съм ветропоказател и след толкова въртене трябва да укажа някаква посока. Да кажеш за някого, че е ветропоказател, е признак на бедно въображение — вижда се въртенето, но не и намерението, върхът на стрелата, който търси къде да се забие и да остане така в реката на вятъра.

Има метафизически реки. Да, любима, разбира се. А ти ще се грижиш за сина си, ще си поплакваш от време на време, докато тук денят вече е друг и грее жълто слънце, което не топли. J'habite à Saint-Germain-des-Prés, et chaque soir j'ai rendez-vous avec Verlaine. / Ce gros

pierrot n'a pas changé, et pour courir le guilledou^[8] ... За два̀сет франка в процепа на автомата Лео Фере ти пее за любовта си, или Жилбер Беко, или Ги Беар. А там, в моята страна: „Ако искате да видите живота в розово, / пуснете два̀сет сентавос в процепа...“ Сигурно си пуснала радиото (наемът трябва да се плати в понеделник, ще се наложи да те предупредя) и слушаш камерна музика, вероятно Моцарт, или си пуснала някоя плоча много тихо, за да не събудиш Рокамадур. И, струва ми се, не разбираш добре, че Рокамадур е много болен, ужасно слаб и болен, и в болницата ще се грижат по-добре за него. Но вече не мога да говоря с теб за тези неща, с други думи, всичко свърши и аз се шляя наоколо, обикалям, търся посоката, севера, юга, ако изобщо ги търся. Ако изобщо ги търся. Ако обаче не ги търся, тогава какво правя? О, любов моя, липсваш ми, болиш ме по кожата, в гърлото, при всяко вдишване, като че ли празнотата навлиза в гърдите ми, където теб вече те няма.

— *Toi* — казва Кръвел — *toujours prêt à grimper les cinq étages des pythonisses faubouriennes, qui ouvrent grandes les portes du futur.*^[9]

А защо не, защо да не потърся Мага, толкова пъти трябваше само да надникна откъм улица „Сена“ през арката, която извежда на „Ке дьо Конти“, и щом започнех да различавам формите в пепеляво-маслинената светлина, носеща се над реката, стройният силует на Мага се вписваше в „Пон-де-з-Ар“, бродехме из района на лов за сенки, ходехме да ядем пържени картофи в квартала Сен Дьони, да се целуваме при гемиите по канала „Сен Мартен“. С нея усещах как избуява някакъв нов въздух, усещах приказните признаци на свечеряването или пък как се очертаваха нещата, когато бяхме заедно, а по решетките на „Кур-дьо-Роан“ скитниците се изкатерваха до страховитото лунатично царство на свидетелите и съдиите... Защо да не обичам Мага и да не я имам под десетки тавани от по шестстотин франка, в легла с разнищени омазнени кувертюри, ако в тази шеметна игра на дама, в тази надпревара, подобна на надбягване с чували, аз се разпознавах и се назовавах най-сетне, и докога така, изтръгнал се от времето, от клетките му за маймуни с етикети, от витрините му *Omega Electron Girard Perregaud Vacheron & Constantin*, отмерващи часовете и минутите на свещените кастриращи ни задължения, в порив към въздух, в който падат последните окови и насладата е огледало, отразяващо помириенето, огледало за чучулиги, но все пак огледало,

нещо като тайнство между две същества, танц около кивота, сънят настъпва, докато сме уста в уста, понякога без да се разделяме, все още сме един в друг, съединени и отпуснати, повлечени от прегръдката на сплетени растения, ръцете прилежно галят бедрото, шията...

— *Tu t'accroches à des histoires* — казва Кръовел. — *Tu étreins des mots...*^[10]

— Не, старче, това се прави по-скоро от другата страна на океана, ти не познаваш тези земи. От известно време не лягам с думите. Все още ги ползвам, като теб и всички останали, но дълго ги четкам, преди да ги облека.

Кръовел не ми вярва особено и аз го разбирам. Между Мага и мен думите израстват като тръстики, делят ни едва няколко часа и няколко пресечки, а мъката ми вече се нарича мъка, любовта ми се нарича любов... Ще чувствам все по-малко, а все повече ще си припомням, но какво е споменът, ако не език на чувствата, речник на лица и дни, и ухания, които се връщат в речта като глаголи и прилагателни, хитро изпреварват нещото само по себе си, чистото настояще, като ни натъжават или ни поучават компенсаторно, докато самото ни същество не се превърне в компенсация — лицето, което гледа назад, отваря широко очи, истинското лице постепенно се изтрива както по старите снимки и всеки, който и да е от нас, изведнъж става Янус. Всичко това го казвам на Кръовел, но всъщност говоря с Мага, сега, когато сме толкова далеч един от друг. И не ѝ говоря с думите, послужили само да не се разберем; сега, когато вече е късно, започвам да подбирам други, нейните, обвити в нещо, което тя разбира и което няма име, аури и напрежения, които насищат въздуха между две тела или изпълват със златен пращец стая или стих. Но не сме ли живели все така — в непрекъснато сладостно взаимно нараняване? Не, не сме живели така, тя би искала, но аз пак въведох привидния ред, който прикрива хаоса, като същевременно се преструвах, че потъвам в дълбините на живота, а всъщност докосвах страховитите му води само с върха на пръстите си. Има метафизически реки и тя плува в тях, както Лястовицата се носи из въздуха, обикаля замаяна около камбанарията, спуска се, за да улови порива и да се издигне по-устремно нагоре. Аз описвам и дефинирам, и желая тези реки, а тя плува в тях. Аз ги търся, намирам ги, гледам ги от моста, а тя плува в тях. И не го знае, също като лястовицата. Няма нужда да знае като мен,

може да живее в безпорядък, без да я задържа никакво съзнание за ред. Нейният загадъчен ред е именно този безпорядък, това бохемство на тялото и душата, което ѝ отваря от край до край истинските врати. Животът ѝ е безпорядък единствено за мен, погребания в предразсъдъци, които едновременно презирам и уважавам. Аз, осъден неизбежно да бъда оправдан от Мага, която ме съди, без да го знае. О, пусни ме да вляза, позволи ми някой ден да видя как виждат твоите очи.

Безполезно. Осъден да бъда оправдан. Върни се вкъщи и прочети Спиноза. Мага не знае кой е Спиноза. Мага чете безкрайни романи от руски и немски автори, и от Перес Галдос, и веднага ги забравя. Дори няма да ѝ мине през ум, никога, че ме е осъдила да чета Спиноза. Умонепостижим съдия, съдия заради ръцете си, защото се втурва наред улицата, съдия, защото само като ме погледне, и се оказвам гол, съдия, защото е глупава и нещастна, и объркана, и тъпа, просто едно нищо. Заради всичко, което знам с горчивото си знание, с мухлясалото си нивелиращо знание на университетски възпитаник и просветен човек, заради всичко това — съдия. Остави се да паднеш, лястовичке, с тези остри ножици, разрязващи небето над „Сен-Жермен-де-Пре“, изтръгни тези очи — те гледат, без да виждат, осъден съм без право на обжалване; по-скоро към този син ешафод, към който ме възнасят ръцете на жената, грижеща се за детето си, по-скоро присъдата, по-скоро към измамния порядък — да остана сам и да си възвърна себепознанието, егознанието, съзнанието. И с толкова знания един безполезен копнеж да изпитам жалост към нещо, да завали тук вътре, най-сетне да започне да вали, да замирише на земя, на нещо живо, да, най-сетне на нещо живо.

(-79)

[1] Кафета със сметана (фр.) — бел.прев. ↑

[2] Кул джаз — бел.прев. ↑

[3] „Да не сте луд?“ (фр.) — бел.прев. ↑

[4] „Ионизации“ (фр.) — бел.прев. ↑

[5] Сееш срички, за да пожънеш звезди (фр.) — бел.прев. ↑

[6] Няма ли да престане да разтърсва дървото с риданията си (фр.) — бел.прев. ↑

[7] Той излива сярната си киселина между бедрата на предградията (фр.) — бел.ред. ↑

[8] Аз живея на „Сен-Жермен-де-Пре“ и всяка вечер имам среща с Верлен. / Този недодялан Пиеро не се е променил, и за любовни похождения... (фр.) — бел.прев. ↑

[9] Ти, винаги готов да изкачиш петте етажа до гадателките от предградията, които отварят широко вратите на бъдещето (фр.) — бел.ред. ↑

[10] Вкопчваш се в истории. Прегръщаш думи (фр.) — бел.ред. ↑

22.

Мненията бяха, че старецът се е подхлъзнал, че колата е минала на червено, че старецът е искал да се самоубие, че в Париж става все по-лошо, че движението е чудовищно, че старецът не е виновен, че старецът е виновен, че спирачките на колата не са в ред, че старецът е опасно неблагоприятен, че животът става все по-скъп, че в Париж има твърде много чужденци, които не знаят правилата за уличното движение и отнемат работата на французите.

Старецът не изглеждаше сериозно контузен. Усмивваше се разсеяно, прокарваше ръка по мустаците си. Дойде линейка, вдигнаха го на носилката, шофьорът на колата продължи да размахва ръце и да обяснява на полицията и на любопитните как е станала злополуката.

— Живее на улица „Мадам“ трийсет и две — каза един рус младеж, който беше разменил няколко думи с Оливейра и с другите зяпачи. — Той е писател, познавам го. Пише книги.

— Бронята го блъсна в краката, но колата вече беше почти спряла.

— Блъснаха го в гърдите — каза младежът. — Старецът се подхлъзна на купчина лайна.

— Блъснаха го в краката — каза Оливейра.

— Зависи от гледната точка — каза един много нисък господин.

— Блъснаха го в гърдите — каза младежът. — Видях с очите си...

— В такива случаи... Не трябва ли да се съобщи на семейството?

— Няма семейство, писател е.

— Аха — каза Оливейра.

— Има една котка и страшно много книги. Веднъж се качих да му занеса някакъв пакет, портиерката ми го даде, и ме покани да вляза. Имаше книги навсякъде. Това нещо трябваше да се случи, писателите са много разсеяни. Защо мен не ме блъсне кола...

Паднаха няколко капки, които веднага разпръснаха групата свидетели. Оливейра вдигна яката на канадката си, заби нос в студения вятър и закрачи без определена посока. Беше сигурен, че старецът не е

сериозно засегнат, но продължаваше да вижда благото му, дори смутено лице, докато го слагаха да легне на носилката с окуражителните и сърдечни думи „*Allez, père, c'est rien, ça!*“^[1] на санитаря, червенокос мъж, който сигурно казваше същото на всички. „Пълна липса на общуване — помисли Оливейра. — И не е там работата, че сме сами, то се знае отдавна и това е положението. Да бъдеш сам, в крайна сметка означава да бъдеш сам в някаква плоскост, където друга самота би могла да общува с теб, ако това се окаже възможно. Но всеки конфликт — произшествие на улицата или обявяване на война, предизвиква брутално пресичане на различните плоскости и човек, бил той светило по санскрит или по квантова физика, се превръща в *père* за санитаря, който му оказва помощ при произшествието. Едгар По в количка, Верлен в ръцете на някакви докторчета, Нервал и Арто пред психиатрите. Какво би могъл да знае за Кийтс италианският лекар, който му пускал кръв и го морял от глад? Ако подобни хора запазват мълчание, както най-вероятно става, другите сляпо тържествуват, естествено, без какъвто и да е зъл умисъл, без да знаят, че този опериран, този туберкулозен, този ранен, оставен гол в леглото, е двойно по-сам в обкръжението на същества, които се движат като че ли зад някакво стъкло, в някакво друго време...“

Влезе в един вход и запали цигара. Свечеряваше се, тумби момичета излизаха от магазините, имаха нужда четвърт час да се посмеят, да поговорят на висок глас, да се побутват, да отворят пори и да попиват като гъби, преди да се върнат към бифтека и седмичното списание. Оливейра продължи да върви. Без да се драматизира, най-скромната обективност представляваше подстъп към абсурда на Париж, към установения живот. Тъй като си беше мислил за поетите, не му бе трудно да си спомни за всички, разобличили самотата на човек до човека, смешната комедия на поздравите, извиненията, когато се разминаваме по стълбите, благодарностите, когато отстъпваме място на госпожите в метрото, побратимяването в политиката и в спорта. Само някакъв биологичен и сексуален оптимизъм можеше да замаскира факта, че човекът е остров, колкото и да не му харесва на Джон Дън. Контактите, възникнали по силата на рода, при някаква дейност, по служба, в леглото, на игрището, са контакти между преплетените, милващи се листа и клони на различни дървета, чиито стволове надменно възвисяват непреклонните си успоредици. „В

дълбочина бихме могли да бъдем каквито сме на повърхността — помисли Оливейра, — но за това би трябвало да живеем по друг начин. А какво означава да живеем по друг начин? Може би да живеем абсурдно, за да се сложи край на абсурда, да се хвърлим толкова неудържимо в себе си, че скокът да завърши в прегръдките на друг. Да, може би любовта, но нашата *otherness*^[2] продължава толкова, колкото е при нас съответната жена, и освен това засяга само свързаното с тази жена. Всъщност няма *otherness*, а само приятно изживяване на *togetherness*^[3]. Все пак това вече е нещо...“ Любов — онтологизираща церемония, даваща битие. И затова сега му бе хрумнало нещо, за което май трябваше да се сети в самото начало: без да притежаваш себе си, не можеш да притежаваш другостта, а кой наистина притежава себе си? Кой се завръща от самия себе си, от абсолютната самота, която означава да не разполагаш дори с компанията на самия себе си, да си принуден да влезеш в някое кино или в някой бардак, или в дома на приятели, или в някаква поглъщаща професия, или в брака, за да си поне сам-сред-останалите? Така, парадоксално, пълната самота водеше до пълна установеност, до великата илюзия за чуждата компания, до човека сам в зала с огледала и звуци от ехо. Но хора като него и толкова други, които приемаха себе си (или се отхвърляха, но след като се опознаеха отблизо), попадаха в най-лошия парадокс — оказваха се на самия праг на другостта, но не съумяваха да го прекратят. Истинската другост, изградена от деликатно общуване, от чудесна съгласуваност със света, не можеше да се постигне от една-единствена страна, към протегнатата ръка трябваше да се протегне друга ръка отвън, от другото.

(-62)

[1] Хайде, деденце, няма нищо (фр.) — бел.прев. ↑

[2] Другост (англ.) — бел.прев. ↑

[3] Заедност (англ.) — бел.прев. ↑

23.

Спрял на един ъгъл, отегчен от обрата на все по-неясните си размишления (и при това, незнайно защо, нито за миг не го напускаше мисълта, че контузеното старче сигурно лежи в някое болнично легло, а около него любезно безлични сноват лекари, студенти и медицински сестри, питат го за име, възраст и професия, казват му, че няма нищо страшно, веднага го облекчават с инжекции и превръзки), Оливейра гледаше какво става наоколо — който и да е ъгъл на който и да е град съвършено илюстрираше мислите му, така че едва ли не му спестяваше тази работа. В кафенето, спасили се от студа (човек трябваше само да влезе да изпие чаша вино), група зидари стояха на бара и говореха със собственика. Двама студенти четяха и пишеха на една маса и Оливейра виждаше как вдигат очи, поглеждат към групата на зидарите, връщат се към книгата или тетрадката, отново поглеждат натам. От една стъклена кутия към друга — поглеждат, оттеглят се, поглеждат, това бе всичко. Над изнесените навън столчета и масички на кафенето една госпожа от първия етаж като че ли шиеше или кроеше дреха до прозореца. Високата ѝ прическа се движеше ритмично. Оливейра си представяше мислите ѝ, ножиците, децата, които ей сега щяха да си дойдат от училище, съпруга, който приключваше работния ден в някоя канцелария или банка. Зидарите, студентите, госпожата, а сега и един клошар, който идваше от една пряка с бутилка червено вино, подаваща се от джоба му, и буташе детска количка, пълна със стари вестници, консервени кутии, мръсни парцаливи дрехи, една кукла без глава и пакет, от който се подаваше опашката на риба. Зидарите, студентите, госпожата, клошарят, а в павилиончето като за осъдени сякаш на позорния стълб — *loterie nationale*^[1] — една старица с кичури, щръкнали под някаква сива ушанка, с ръце, напъхани в сини ръкавици без пръсти, *tirage mercredi*^[2], в очакване, без да очаква клиента, с мангал с въглища до краката, наместена във вертикалния си ковчег, спокойна, полузамръзнала, предлага късмет и си мисли кой знае за какво, малки съсиреци от мисли, старчески повторения, учителката от детството, която ѝ подарявала сладкиши, съпруг, убит при река Сома,

син търговски пътник, вечерта мансардата без течаща вода, супата, която трябва да стигне за три дни, *boeuf bourguignon*^[3], по-евтино от бифтека, tirage mercredi. Зидарите, студентите, госпожата, клошарят, продавачката на лотарийни билети, всяка група, всеки в своята стъклена кутия, но ето че някакъв старец попада под кола и веднага — масово препускане към мястото на произшествието, разпалена обмяна на впечатления, критики, съгласия и разногласия, докато отново не завали и зидарите не се върнат на бара, студентите — на масата си, X към X, Z към Z.

„Само живеейки абсурдно можеш някога да разбиеш този безкраен абсурд — повтори Оливейра. — Уф, ще подгизна, трябва да вляза някъде...“ Видя афишите пред *Salle de Geographie* и се приюти във входа ѝ. Лекция за Австралия, непознат континент. Среща на учениците на Христос от Монфаве^[4]. Концерт за пиано на мадам Берт Трепа. Тече записване за курс за метеорите. Станете джудисти за пет месеца. Лекция за градоустройството на Лион. Концертът за пиано щеше да започне съвсем скоро и изобщо не беше скъп. Оливейра погледна небето, сви рамене и влезе. Имаше смътното намерение да отиде до дома на Роналд или до ателието на Етиен, но беше по-добре да го остави за вечерта. Не знаеше защо, но му се струваше забавно пианистката да се казва Берт Трепа. Беше му забавно също, че използва концерта като убежище, за да избяга за малко от самия себе си, иронична илюстрация на много от онова, което бе предъвквал, вървейки по улиците. „Ние сме едно нищо, приятел“, помисли си, докато оставяше сто и двамайсет франка на височината на зъбите на старицата, затворена в клетката на касата. Падна му се десети ред само заради проклетията на старицата, защото концертът ей сега щеше да започне, а нямаше почти никой освен няколко плешиви старчета, още няколко с бради, а други съчетаваха и двете характеристики, имаха вид като да са от квартала или роднини на пианистката, две жени на четирийсет-четирийсет и пет години с вехти палта и капещи чадъри, малко млади хора — повечето от тях двойки, които спореха разпалено на фона на побутвания, шумолене на бонбони и скърцането на ужасните виенски столове. Всичко двайсетина души. Миришеше на дъждовен следобед, голямата зала беше мразовита и влажна, зад завесата се дочуваше непрестанен говор. Един старец бе запалил лула и Оливейра побърза да извади своите „Голоаз“. Не се чувстваше

особено добре, беше му влязла вода в обувката, миризмата на мухъл и мокри дрехи му беше неприятна. Дърпаше усърдно, докато разпали цигарата, с което я развали. Отвън се чу заекващ звънец и някой от младите настойчиво заръкопляска. Възрастната разпоредителка с нахлупена настрига барета и грим, с който вероятно спеше, дръпна завесата на входа. Едва тогава Оливейра се сети, че са му дали програма. Тя представляваше лошо напечатан лист, от който с известно усилие можеше да се разбере, че мадам Берт Трепа, носителка на златен медал, ще изсвири „Три дисконтинуитетни движения“ от Роз Боб (първо изпълнение), „Павана за генерал Лъоклерк“ от Аликс Аликс (първо изпълнение пред гражданска публика) и „Синтез Делиб — Сен-Санс“ от Делиб, Сен-Санс и Берт Трепа.

„Ама че шибано — помисли си Оливейра. — Шибана програма.“

Без да стане ясно как точно се бе оказал там, зад пианото се появи един господин с увиснала гуша и бели коси. Беше облечен в черно и поглаждаше с розовата си ръка верижката, открояваща се върху сакото му в стил фантазе. На Оливейра му се стори, че сакото е доста омазнено. Чуха се сухи аплодисменти, дело на госпожица с виолетов шлифер и очила със златни рамки. С глас, невероятно подобен на папагалски звуци, старецът с гушата подхвана въведение към концерта, благодарение на което публиката узна, че Роз Боб е бивша ученичка по пиано на Берт Трепа, че „Паваната“ на Аликс Аликс била творба на изтъкнат офицер от армията, прикрит зад този скромнен псевдоним, и че споменатите две композиции използвали в ограничен мащаб най-модерните похвати при композирането на музика. Що се отнася до „Синтез Делиб — Сен-Санс“ (и тук старецът вдигна поглед в екстаз), той представлявал един от най-съществените примери за новаторство в съвременната музика, определен от авторката, мадам Трепа, като „съдбовен синкретизъм“. Определението било правилно дотолкова, доколкото музикалните гении на Делиб и на Сен-Санс имали тенденция към осмоза, интерфузия и интерфония, всичко това парализирано от прекомерния индивидуализъм на Запада, осъдено да не се слее в едно по-висше синтетично творение, ако не се бе намесило посредничеството на гениалната интуиция на мадам Трепа. Всъщност нейната чувствителност била доловила сходства, изплъзващи се на обикновения слушател, и тя поела благородната, макар и трудна мисия да се превърне в медиум, в мост, чрез който да се

осъществи срещата на двамата велики синове на Франция. Време било да се отбележи, че мадам Берт Трепа не е само музикален педагог, но скоро ще отпразнува сребърната си сватба с композиторското изкуство, в служба на което се е отдала. Ораторът просто не се осмелявал в едно въведение към концерт, очакван от публиката — както той добре си давал сметка — с живо нетърпение, да разгърне както трябва анализа на музикалната творба на мадам Трепа. Все пак и с цел да послужи като въображаемо петолиние за онези, които ще чуят за пръв път творбите на Роз Боб и на мадам Трепа, би могъл да резюмира естетиката им като антиструктурни конструкции, тоест автономни клетки звук, плод на чистото вдъхновение, навързани в общата интенция на творбата, но съвършено свободни от класическите, додекафоническите или атоналните канони (последните две определения повтори подчертано натъртено). Така например „Три дисконтинуитетни движения“ на Роз Боб, любима ученичка на мадам Трепа, водели началото си от реакцията, събудена в духа на твореца от хлопването на затръшната със сила врата, а трийсет и двата акорда, оформящи първото движение, представлявали отгласи от това хлопване в естетически план; ораторът смятал, че няма да издаде тайна, ако довери на начетената си аудитория, че техниката на композицията „Синтез Делиб — Сен-Санс“ се родее с най-първичните и езотерични сили на творчеството. Никога нямало да забрави високата чест да присъства на една от фазите на синтеза и да помага на мадам Трепа да борави с рабдомантично махало над партитурите на двамата майстори, за да подбере онези пасажи, чието влияние върху махалото вече било предусетено от удивителната и оригинална интуиция на артистката. И макар че към казаното можели да се добавят още доста неща, ораторът смятал за свой дълг да се оттегли, след като поздрави в лицето на мадам Берт Трепа един от маяците на френския дух и патетичен пример на гений, неразбран от широката публика.

Гушата рязко подскочи и старецът, задавен от вълнение и кашлица, изчезна зад кулисите. Четирийсет ръце произведоха няколко сухи ръкопляскания, няколко клечки кибрит изгубиха главите си, Оливейра се опъна колкото се може повече на стола си и се почувства по-добре. И старецът, претърпял злополуката, сигурно се чувстваше по-добре в болничното си легло, обхванат от сънливостта, която идва след шока — блажено междуцарствие, в което човек отказва да се

владее, а леглото е като кораб — платен отпуск, прекъсване на ежедневието. „Дали пък да не ида да го видя тези дни — каза си Оливейра. — Само че току-виж съм му провалил пустинния остров, може да се окажа следата от човешки крак в пясъка. Ей, приятел, ти май ставаш твърде деликатен.“

Аплодисментите го накараха да отвори очи и да стане свидетел на мъчителния поклон, с който мадам Берт Трепа благодареше на публиката. Още преди да види добре лицето ѝ, се парализира от обувките ѝ — толкова мъжки, че никаква пола не можеше да ги скрие. Квадратни и без токчета, с ненужно дамски панделки. Следваше нещо едновременно кораво и обемисто, нещо като дебелана, напъхана в безжалостен корсет. Берт Трепа обаче не беше дебела, дори определението едра изискваше известни уговорки. Сигурно страдаше от ишиас или лумбаго — нещо, което я караше да придвижва цялото си тяло като компактна маса, сега то беше обърнато с лице към публиката и я поздравяваше в мъчителен поклон, после се обърна в профил, плъзна се между табуретката и пианото и прегъвайки се геометрично, успя да седне. От това положение пианистката изви рязко глава и отново поздрави, макар че вече никой не я аплодираше. „Сигурно някой отгоре дърпа конците“, помисли си Оливейра. Марионетките и автоматите му харесваха и очакваше чудеса от съдбовния синкретизъм. Берт Трепа погледна още веднъж към публиката, кръглото ѝ, сякаш посипано с брашно лице изведнъж като че ли събра всички грехове на луната, и устата, подобна на вишна, в наситено тъмночервено, се разтегли и придоби формата на египетска лодка. Отново в профил, малкият нос, подобен на клон на папагал, се съсредоточи за миг върху клавиатурата, докато ръцете, две торбички от омачкан велур, се разполагаха от *до* до *си*. Зазвучаха трийсет и двата акорда на първото дисконтинуитетно движение. Между първия и втория акорд имаше пауза от пет секунди, между втория и третия — петнайсет. На петнайсетия акорд Роз Боб бе постановила пауза от двайсет и пет секунди. Оливейра, който в първия момент беше оценил доброто веберновско използване на паузите от страна на Роз Боб, осъзна, че настоящите им повторения бързо разваляха впечатлението. Между седмия и осмия акорд имаше покашляния, между дванайсетия и тринайсетия някой енергично драсна клечка кибрит, между четиринайсетия и петнайсетия се чу отчетливо фразата

„Ah, merde alors!“^[5], произнесена от русичката девойка. Някъде към двайсетия акорд една от най-овехтелите дами, стопроцентова консервирана девственица, грабна енергично чадъра си и отвори уста, за да каже нещо, което двайсет и първият акорд милосърдно заглуши. Развеселен, Оливейра гледаше Берт Трепа и подозираше, че пианистката ги изучава с онова, което наричат крайчеца на окото. През този крайчец изрязаният клюноподобен профил на Берт Трепа процеждаше един небесносив поглед и на Оливейра му хрумна, че горката жена може би е започнала да пресмята продадените билети. На двайсет и третия акорд един господин с кръгла плешивина се изправи възмутен и след като изсумтя и изпуптя, излезе от залата, като здраво забиваше токове в пода в осемсекундната тишина, постановена от Роз Боб. След двайсет и четвъртия акорд паузите започнаха да се скъсяват, а от двайсет и осмия до трийсет и втория се постигна нещо като ритъм на погребален марш, който не беше съвсем за пренебрегване. Берт Трепа вдигна обувките си от педалите, положи лявата ръка в скута си и започна второто движение. Това движение продължи само четири такта, всеки един от по три еднакви ноти. Третото движение се състоеше преди всичко в излизане от крайните регистри на клавиатурата и в хроматични движения към центъра, като операцията се повтаряше от вътре на вън, всичко това придружено от трилери и други украшения. В един определен момент, който по никакъв начин не можеше да се предвиди, пианистката спря да свири и стана рязко, поздравявайки с почти предизвикателно изражение, в което обаче Оливейра като че ли забеляза някаква несигурност, дори страх. Една двойка заръкопляска френетично, Оливейра на свой ред се хвана, че ръкопляска, без да знае много добре защо (а когато разбра защо, се ядоса и престана да ръкопляска). Берт Трепа почти веднага застана отново в профил и прокара безразлично пръст по клавиатурата в очакване да се възцари тишина. Започна да свири „Павана за генерал Лъоклерк“.

В следващите две-три минути Оливейра с известно усилие раздвои вниманието си между невероятния тюрлюгювеч, който Берт Трепа стоварваше с пълна пара, и прикрития, но решителен начин, по който стари и млади се измъкваха от концерта. Смесца от Лист и Рахманинов, „Паваната“ неуморно повтаряше две-три теми, след което се губеше в безкрайни вариации, бравурни парчета (доста лошо

изсвирени, с дупки и кръпки навсякъде) и тържествени пасажи тип катафалка, поставена върху лафет, рязко прекъсвани от пиротехнически изпълнения, на които загадъчният Аликс Аликс се отдаваше с удоволствие. Един-два пъти Оливейра предположи, че високата прическа а ла Саламбо на Берт Трепа внезапно ще се разпадне, но знае ли човек колко фуркета я държаха изправена в разгара на целия гръм и трясък на „Паваната“. Ето че дойдоха оргиастичните арпежи, подсказващи финала, повториха се една след друга трите теми (една от тях следваше съвсем точно „Дон Жуан“ на Щраус) и Берт Трепа изля дъжд от все по-интензивни акорди, завършващи с истерично цитиране в по-ниски тонове на първата тема плюс още два акорда, последният от които определено прозвуча фалшиво откъм дясната ръка, но такова нещо може да се случи на всеки и Оливейра пламенно изръкопляска — наистина му беше забавно.

Пианистката обърна лице с едно от своите странни, сякаш предизвикани от пружина движения, и се поклони на публиката. И понеже май броеше с очи присъстващите, нямаше как да не установи, че са останали осем-девет души. Берт Трепа се насочи наляво и излезе с достойнство, а разпоредителката дръпна завесата и предложи бонбони.

От една страна, трябваше да си тръгне, но в целия този концерт имаше някаква атмосфера, която очароваше Оливейра. В крайна сметка горката Трепа се опитваше да представи творби за първи път, което винаги заслужаваше уважение в този свят на тържествени полонези, лунни сонати и танци на огъня. Имаше нещо трогателно в това неописуемо тъпо лице на кукла, натъпкана с кълчища, на костенурка от плат, огромна глупачка, обитаваща някакъв старомоден свят на нащърбени чайници, на старици, слушали как свири Рислер, на събирания с почитатели на изкуството и поезията в салони с овехтели тапети, а те самите с издръжка от четирийсет хиляди франка месечно тайничко молят приятелите си да им дадат по нещо, за да докретат до 30-о число, но изповядват култ към ис-тин-ско-то изкуство в стил Академията Реймънд Дънкан, и не бе трудно човек да си представи физиономиите на Аликс Аликс и на Роз Боб, сметките на дребно, преди да наеме залата за концерти, програмата, печатана на добра воля от някой ученик, безплодните списъци с поканени, покрусата зад

кулисите при вида на празната зала и необходимостта все пак да излезе, тя, златната медалистка, все пак трябва да излезе. Беше едва ли не като глава от Селин и Оливейра знаеше, че не е по силите му да си представи нещо по-различно от тази обща атмосфера, от убогото и безполезно съществуване на подобни художествени дейности, останали на доизживяване и поддържани от също такива убоги и безполезни групички. „Естествено, точно на мен трябваше да ми се случи да попадна в това проядено от молци ветрило — ядоса се Оливейра. — Някакъв старец под една кола, а сега Трепа. Да не говорим за кучешкото време навън и за мен самия. Най-вече да не говорим за мен самия.“

В залата бяха останали четирима души и той реши, че ще е най-добре да иде и да седне на първия ред, за да е по-близо до изпълнителката. Стана му забавно от тази своеобразна солидарност, но все пак отиде напред, запуши и зачака. Неизвестно защо една госпожа реши да си тръгне точно в мига, когато Берт Трепа се появи отново, пианистката я изгледа втренчено, преди да се прегъне с усилие, за да поздрави почти празния партер. Оливейра помисли, че госпожата, която току-що си бе тръгнала, заслужава як ритник по задника. Внезапно установи, че всичките му реакции се обуславят от известна симпатия към Берт Трепа въпреки паваната и Роз Боб. „От доста време не ми се е случвало — помисли си. — Да видим дали с годините няма да стана мекушав.“ Толкова много метафизически реки и изведнъж с удивление установява, че му се иска да отиде в болницата да види стареца или да аплодира някаква пристегната в корсет луда. Странно. Сигурно е от студа, от водата в обувките.

„Синтезът Делиб — Сен-Санс“ течеше вече три минути или нещо такова, когато двойката, основната част от останалата публика, стана и демонстративно напусна. На Оливейра пак му се стори, че забелязва хвърления крадешком поглед на Берт Трепа; сега обаче ръцете ѝ като че ли внезапно се стегнаха, свиреше превита над пианото с огромно усилие и използваше всяка пауза, за да погледне косо към партера, където Оливейра и един господин с блажен вид слушаха с всички признаци на съсредоточено внимание. Съдбовният синкретизъм не закъсня да разкрие тайната си дори на лаик като Оливейра: след четири такта от „Чекръкът на Омфала“ следваха други четири от „Девойките от Кадикс“, после лявата ръка изсвирваше „Моп

soeur s'ouvre à ta voix“^[6], а дясната спазматично вмъкваше темата на камбаните от „Лакме“, двете заедно преминаваха последователно през „Танц на мъртвите“ и „Копелия“, след това други теми, които програмата приписваше на „Ода за Виктор Юго“, „Жан дьо Нивел“ и „Край бреговете на Нил“, ефектно се редуваха с по-добре познатите и що се отнася до съдбовната страна на нещата, човек не би могъл да си представи нищо по-успешно, затова, когато господинът с блажения вид започна да се смее тихичко и възпитано прикри уста с ръкавица, Оливейра трябваше да признае, че този тип има право, и не можеше да иска от него да замълчи, а и Берт Трепа сигурно имаше същите подозрения, защото грешеше все повече ноти, ръцете й сякаш се парализираха, продължаваше да свири, като разтърсваше китки и виреше лакти с движения на наместваща се в гнездото си кокошка, „Mon soeur s'ouvre à ta voix“, отново „Où va la jeune hindoue?“^[7], два синкретични акорда, един безопашат арпеж, „Девојките от Кадикс“, тра-ла-ла-ла като хлъцване, няколко последователни ноти, подобни (изненадващо) на Пиер Булез, и господинът с блажения вид издаде нещо като мучене и избяга, притиснал ръкавиците до устата си, точно когато Берт Трепа отпусна ръце, вторачена в клавиатурата, и течеше една дълга секунда, една безкрайна секунда, нещо отчайващо празно между Оливейра и Берт Трепа сами в залата.

— Браво — каза Оливейра със съзнанието, че аплодисментите биха били неуместни. — Браво, мадам.

Без да става, Берт Трепа се поизвърна на табуретката си и лакътят й улучи едно ла от първата октава. Погледнаха се. Оливейра стана и се приближи към края на сцената.

— Много интересно — каза той. — Повярвайте ми, госпожо, изслушах концерта с истински интерес.

Какъв мерзавец.

Берт Трепа гледаше празната зала. Клепачът й леко потрепваше. Като че ли се питаше нещо, очакваше нещо. Оливейра почувства, че трябва да продължи да говори.

— Човек на изкуството като вас сигурно добре познава липсата на компетентност и снобизма на публиката. Убеден съм, че всъщност вие свирите за самата себе си.

— За самата себе си — повтори Берт Трепа като папагал с глас, учудващо подобен на гласа на господина, който я беше представил.

— А за кого другиго? — каза Оливейра, качвайки се на сцената с такава свобода, като че ли сънуваше. — Човекът на изкуството има предвид единствено звездите, както е казал Ницше.

— Кой сте вие, господине? — стресна се Берт Трепа.

— О, някой, който се интересува от проявите... — можеше да продължи да ниже думи, все същото както винаги. Ако нещо имаше значение, то беше да е тук, да й прави компания за малко. Без да знае добре защо.

Берт Трепа слушаше, все още с малко разсеян вид. Изправи се с мъка и огледа залата, кулисите.

— Да — каза тя. — Вече е късно, трябва да се прибирам вкъщи — каза го на самата себе си, като че ли ставаше дума за наказание или нещо подобно.

— Дали ще имам удоволствието да ви придружа за малко? — каза Оливейра, като се наведе. — Искам да кажа, ако не ви чакат в гримьорната или на изхода.

— Няма да има никой. Валентин си тръгна след представянето. Как ви се стори представянето?

— Интересно — каза Оливейра, все по-сигурен, че сънува и че му харесва да сънува.

— Валентин може да направи и по-добри неща — каза Берт Трепа. — И ми се струва отвратително от негова страна... да, отвратително... да си тръгне, като че ли съм някакъв парцал.

— Но той говори с голямо възхищение за вас и творчеството ви.

— Тоя за петстотин франка е способен да говори с възхищение и за умряла риба. Петстотин франка! — повтори Берт Трепа и се изгуби в мислите си.

„Правя се на идиот“, си каза Оливейра. Ако я поздрави и се върне в партера, пианистката можеше и да не се сети за предложението му. Но тя бе обърнала очи към него и Оливейра видя, че плаче.

— Валентин е мръсник. Всички... имаше повече от двеста души, вие ги видяхте, повече от двеста. За концерт, на който творбите се свирят за първи път, това е невероятно, не мислите ли? И всички си платиха входа, да не си помислите, че сме разпратили безплатни билети. Повече от двеста, а сега останахте само вие, Валентин си тръгна, аз...

— Има отсъствия, които са истинска победа — произнесе Оливейра, макар че не го вярваше.

— Но защо си тръгнаха? Вие видяхте ли ги да си тръгват? Повече от двеста, казвам ви, и видни хора, сигурна съм, че зърнах мадам Рош, доктор Лакур, Монтелие, преподавателя на последния лауреат на голямата награда за цигулари... Струва ми се, че „Паваната“ не им хареса много и затова са си тръгнали, не мислите ли? Защото си тръгнаха преди моя „Синтез“, със сигурност, аз самата го видях.

— Разбира се — каза Оливейра. — Трябва да се каже, че тази павана...

— Изобщо не е павана — каза Берт Трепа. — Ами е пълна дрисня. Валентин е виновен, нали ме предупредиха, че Валентин спи с Аликс Аликс. Защо аз трябва да плащам заради един педераст, младежо? Аз, златната медалистка, ще ви покажа отзивите за мен, успехите ми в Гренобъл, в Льо Пюи...

Сълзите се стичаха чак до шията ѝ и се губеха в омачканата дантела и пепелявата кожа. Хвана Оливейра за ръката и го разтърси. Всеки момент щеше да получи истерична криза.

— Защо не си вземете палтото и да излезем? — бързо каза Оливейра. — Въздухът навън ще ви се отрази добре, може да пийнем нещо, за мен би било истинско...

— Да пийнем нещо — повтори Берт Трепа. — Златна медалистка.

— Каквото вие желаете — каза Оливейра съвсем не на място. Понечи да се освободи, но пианистката го стисна за ръката и още повече се доближи до него. Оливейра усети миризмата на потта от концерта, примесена с нещо между нафталин и тамян (а също пикня и евтини лосиони). Първо Рокамадур, а сега и Берт Трепа, просто не е за вярване. „Златна медалистка“, повтаряше пианистката, като плачеше и преглъщаше. Внезапно едно силно ридание я разтърси, като че ли беше изсвирила акорд във въздуха. „И всичко е както винаги...“, успя да проумее Оливейра, който напразно се стараше да се измъкне от личните си усещания, за да намери убежище в някоя метафизическа река, естествено. Без да оказва съпротива, Берт Трепа се остави да я отведа зад кулисите, където разпоредителката ги гледаше с фенерче в ръка и с шапка с пера.

— Зле ли се чувства госпожата?

— От вълнението е — каза Оливейра. — Вече ѝ минава. Къде е палтото ѝ?

Между някакви дъски, криви маси, арфа и закачалка имаше стол, на който бе метнат зелен шлифер. Оливейра помогна на Берт Трепа, която беше навела глава, но вече не плачеше. През една вратичка и един тъмен коридор излязоха на нощния булевард. Ръмеше.

— Няма да е лесно да вземем такси — каза Оливейра, който имаше само триста франка. — Далече ли живеете?

— Не, близо до Пантеона, всъщност предпочитам да вървя пеша.

— Да, така е по-добре.

Берт Трепа напредваше бавно, като клатеше глава насам-натат. С качулката на шлифера приличаше на нещо между воин и крал Юбю. Оливейра се сгуши в канадката си и вдигна добре яката. Имаше лек ветреца, започваше да огладнява.

— Толкова сте любезен — каза пианистката. — Не трябваше да си правите труда. Как ви се видя моят „Синтез“?

— Госпожо, аз съм просто любител. За мен музиката, така да се каже...

— Не ви е харесал — каза Берт Трепа.

— Като го слушаш за първи път...

— С Валентин работихме месеци. Дни и нощи в търсене на съчетаемост между гениите.

— Все пак сигурно ще признаете, че Делиб...

— Гений — повтори Берт Трепа. — Ерик Сати го каза един ден в мое присъствие. И колкото и доктор Лакур да твърди, че Сати ме бил... как да се изразя. Вие сигурно знаете какъв беше старецът... Но аз умея да чета онова, което е вътре в хората, младежо, и зная много добре, че Сати беше убеден, да, убеден. Откъде сте, младежо?

— От Аржентина, госпожо, и между другото не съм никак млад.

— О, Аржентина. Пампасите... Мислите ли, че там ще проявят интерес към творчеството ми?

— Сигурен съм, госпожо.

— Може би вие можете да ми уредите среща с посланика. След като Тибо е бил в Аржентина и Монтевидео, защо да не отида и аз, която свиря собствената си музика? Вие сигурно сте обърнал внимание

на това, а то е основното — моята собствена музика. Почти винаги първо изпълнение.

— Много ли композирате? — попита Оливейра, който се чувстваше, сякаш го бяха повърнали.

— В момента съм на опус осемдесет и три..., не, да видим... Сега си спомням, че трябваше да говоря с мадам Ноле, преди да изляза... Има, естествено, паричен въпрос за уреждане. Двеста души, тоест...

Започна да шепне нещо и Оливейра се запита дали няма да е помилосърдно да ѝ каже истината направо, но тя я знаеше, разбира се, че я знаеше.

— Скандално — каза Берт Трепа. — Преди две години свирех в същата зала, Пуленк обеща да присъства... Давайте ли си сметка? Самият Пуленк. Онази вечер имах изключително вдъхновение, колко жалко, че някакъв ненадейно изникнал ангажимент му попречи... но знаете как стоят нещата с музикантите, които са на мода... Тогава Ноле ми приспадна 50 процента — добави ядно. — Точно половината. Естествено, като се имат предвид двеста души...

— Госпожо — каза Оливейра, като я хвана леко за лакътя и я насочи по улица „Сена“, — залата беше полутъмна и вие може би бъркате броя на присъстващите.

— О, не — каза Берт Трепа. — Сигурна съм, че не бъркам, но вие ме накарайте да си объркам сметките. Разрешете, трябва да изчисля... — отново потъна в усърден шепот, мърдаше непрекъснато пръсти и устни, абстрахирала се напълно от маршрута, по който я водеше Оливейра, а може би дори и от присъствието му. Всичко, което говореше на глас, можеше да си го каже и наум, Париж беше пълен с хора, които си говореха сами на улицата, самият Оливейра не правеше изключение, всъщност единственото изключително нещо беше, че се прави на кретен до старата жена, придружавайки до дома ѝ тази избеляла кукла, този нещастен надут балон, в който глупостта и лудостта танцуваха истинската павана на вечерта. „Отвратително е, човек трябва да ѝ разбие главата в някое стъпало, да я ритне в лицето, да я смачка като дървеница, да я потроши като пиано, хвърлено от десетия етаж. Истинското милосърдие е да бъде извадена от средата, в която се намира, да ѝ се попречи да продължи да страда като куче, потънала в илюзиите си, на които дори не вярва, които си измисля, за

да не усеща водата в обувките, да не обръща внимание на къщата — празна или обитавана от онзи мръсен дъртак с бялата коса. Гнус ме е от нея, изчезвам на следващия ъгъл, в края на краищата дори няма да усети. Какъв ден, майчице, какъв ден.“

Той да драсне бързо по улица „Лобино“, пък после нека го гонят, в крайна сметка старата пак ще си намери пътя до къщи. Оливейра погледна назад, изчака момента, разтърсвайки леко ръката си, като че ли му пречеше някаква тежест, нещо тайничко увесено на лакътя му. Това обаче беше ръката на Берт Трепа, бремето решително се намести, Берт Трепа се отпусна с цялата си тежест на ръката на Оливейра, който гледаше към улица „Лобино“ и в същото време помагаше на пианистката да пресече и продължаваше с нея по улица „Турнон“.

— Сигурно е запалил печката — каза Берт Трепа. — Не че е чак толкова студено, но огънят е приятел на хората на изкуството, не мислите ли? Надявам се, ще се качите при нас с Валентин да пийнем по чашка.

— О, не, госпожо — каза Оливейра. — В никакъв случай, за мен е достатъчно да ви изпратя до дома ви. А освен това...

— Не бъдете толкова свенлив, младежо. Млад сте, нали? Усеща се, че сте млад, по ръката ви например... — пръстите леко се забиха в плата на канадката. — Аз изглеждам по-възрастна, отколкото съм всъщност, вие знаете, животът на човека на изкуството...

— Изобщо не е така — каза Оливейра. — Колкото до мен, отдавна съм прехвърлил четирийсетте, така че вие ме ласкаете.

Произнасяше фразите просто така, не можеше да направи нищо, това вече беше прекалено. Увиснала на ръката му, Берт Трепа говореше за миналото, от време на време спираше насред фразата и като че ли продължаваше да пресмята на ум. На моменти скришом си бъркаше с пръст в носа, като поглеждаше с крайчеца на окото към Оливейра; за да си бръкне с пръст в носа, бързо си сваляше ръкавицата, като се преструваше, че я сърби дланта на ръката, почесваше я с другата ръка (след като я отдръпваше с финес от ръката на Оливейра) и я вдигаше със съвършено движение на пианист, за да си пъхне пръста за част от секундата в ноздрата. Оливейра се правеше, че гледа настрани, и когато обръщаше глава, Берт Трепа отново бе увиснала на ръката му и си бе сложила ръкавицата. Така си вървяха под дъжда и си говореха за разни неща. Докато минаваха покрай Люксембургската градина,

обсъждаха живота в Париж, който ставал все по-труден, безмилостната конкуренция от страна на младоците, толкова нахални, колкото и неопитни, неизлечимо снобската публика, цената на бифтека на пазара „Сен Жермен“ или на улица „Бюси“ — елитни места, където може да се намери добър бифтек на разумна цена. Два-три пъти Берт Трепа любезно бе запитала Оливейра за професията му, за надеждите и преди всичко за провалите му, но преди той да успее да ѝ отговори, настъпваше рязък обрат в посока необяснимото изчезване на Валентин, грешката ѝ да изсвири паваната на Аликс Аликс само заради слабостта си към Валентин, но това за последен път. „Педераст“, мърмореше Берт Трепа и Оливейра усещаше как пръстите ѝ се впиваха в плата на канадката. „Заради тази свиня не кой да е, а аз трябва да свиря някаква дрисня, която не е за никъде, докато петнайсет мои творби очакват премиерата си...“ После се спираше под дъжда, съвсем спокойна в своя шлифер (но на Оливейра започваше да му тече във врата, яката от кожа на заек или плъх ужасно миришеше на клетка от зоологическата градина, при всеки дъжд ставаше все същото, нищо не можеше да се направи), и го гледаше, като че ли очакваше отговор. Оливейра ѝ се усмихваше любезно и я подръпваше леко, за да я завлече до улица „Медичи“.

— Вие сте твърде скромни, твърде резервиран — казваше Берт Трепа. — Хайде, разкажете ми за себе си. Вие сигурно сте поет, нали? Ех, и Валентин, като бяхме млади... „Здрачната ода“, какъв успех в „Меркюр дьо Франс“^[8]... Картичка от Тибоден, спомням си, като че ли сме я получили тази сутрин. Валентин плачеше в леглото, когато плачеше, винаги лягаше по очи, беше покъртително.

Оливейра се опитваше да си представи Валентин да плаче захлупен по очи в леглото, но единственото, което успяваше да види, бе един мъничък и червен като рак Валентин, всъщност виждаше Рокамадур да плаче по очи в леглото и Мага, която се опитваше да му сложи свещичка, Рокамадур се съпротивляваше, извиваше се, измъкваше дупенцето си от несръчните ръце на Мага. В болницата сигурно бяха сложили на контузения при катастрофата старец някоя и друга свещичка, наистина невероятно колко бяха на мода, би трябвало философски да се анализира тази удивителна реабилитация на ануса, въздигането му до втора уста, до нещо, което вече не се ограничава до отделянето на екскременти, а абсорбира и поглъща малките,

парфюмирани, аеродинамични, розово-зелено-бели снаряди. Но Берт Трепа пак не му позволяваше да се концентрира, пак искаше да узнае нещо за живота на Оливейра, притискаше ръката му с една, дори понякога с две ръце, като се извъръщаше леко към него с маниера на девойка, от което той даже сега, посред нощ, потреперваше. И така, той е аржентинец, от известно време е в Париж и се опитва да... Хайде да видим, какво се опитваше да? Оказа се трудно да го обясни ей така изведнъж. Той търсеше...

— Красотата, екзалтацията, златната клонка — каза Берт Трепа. — Не ми казвайте нищо, отгатвам прекрасно. И аз навремето дойдох в Париж от По, търсех златната клонка. Но се оказах слаба, младежо, бях... Всъщност как се казвате?

— Оливейра — каза Оливейра.

— Оливейра... *Des olives*^[9], Средиземно море... И аз съм южнячка, и двамата сме почитатели на Пан, младежо, и двамата сме почитатели на Пан. Не като Валентин, който е от Лил. Северняците са студени като риби, изцяло под знака на Меркурий. Вярвате ли във Великото творение? Фулканели, разбирате за какво говоря... Не казвайте нищо, разбирам, че сте посветен. Може би още не сте постигнал наистина значимите реализации, докато аз... Вижте „Синтеза“ например. Това, което каза Валентин, е вярно, радиестезията ме насочи към душите близнаци и мисля, че това става ясно в творбата. Или не?

— О, да.

— Вие имате страхотна карма, веднага се усеща... — ръката го стискаше силно, пианистката се възнасяше към размишленията, за което изпитваше нужда да се притисне към Оливейра, а той едва удържаше положението; опитваше се само да я накара да пресече площада и да тръгне с него по улица „Суфло“. „Ако ме видят Етиен или Вонг, ще падне грандиозен бъзик“, мислеше си Оливейра. Но защо трябваше да му пука какво ще си помислят Етиен или Вонг, като че ли след метафизическите реки, примесени с мръсни памуци, бъдещето има някакво значение. „Вече сякаш не съм в Париж и все пак като идиот следя какво ми се случва, неприятно ми е, че тази нещастна бабичка си излива тъгата — ръкомахане на удавник след паваната и концерта, който се оказа кръгла нула. По-гнусен съм от кухненска пачавра, по-гнусен съм от мръсните памуци, всъщност нямам нищо

общо със самия себе си.“ Защото това е, което му оставаше, в този час, под дъжда, залепен за Берт Трепа, оставаше му само да долавя, сякаш последна светлина в огромна къща, където една по една угасват всички светлини, оставаше му представата, че той не е това, че се намира някъде като че ли в очакване на себе си, че онзи, който върви из Латинския квартал, повлякъл някаква истерична бабичка, може даже нимфоманка, е просто *doppelgänger*^[10], докато другият, другият... „Да не си останал там, в твоя квартал Алмагро? Или си се удавил при пътуването, в леглата на курвите, в големите преживявания, в прословутото необходимо безредие? Всичко ми звучи като утешение, удобно е да вярваш, че отново можеш да се възстановиш, макар и вече почти да не го вярваш, типът, когото бесят, сигурно още вярва, че в последната минута ще се случи нещо — земетресение, въжето ще се скъса два пъти и ще трябва да го помилват, губернаторът ще се обади по телефона, ще избухне бунт и ще го освободят. На тази бабичка сега ѝ трябва съвсем малко, за да ме хване за дюкяна.“

Берт Трепа обаче се губеше в конвулсии и поучения, беше започнала възторжено да разказва за срещата си с Жермен Тайфер на Лионската гара и как Тайфер ѝ каза, че „Прелюдия за оранжеви ромбове“ е изключително интересна и ще говори с Маргьорит Лонг да я включи в някой свой концерт.

— Щеше да бъде голям успех, сеньор Оливейра, пробив.

Но импресариите, знаете, тяхната тирания е най-безсрамната, дори най-добрите изпълнители са жертви... Валентин си мисли, че някой от младите пианисти, които не страдат от скрупули, евентуално би могъл... Макар че и младите са покварени като старите, всички са от един дол дренки.

— Може би вие самата, на друг концерт...

— Не искам да свиря повече — каза Берт Трепа, криейки лице, въпреки че Оливейра много внимаваше да не я гледа. — Срамно е, че все още трябва да излизам на сцена, за да представям за първи път музиката си, когато всъщност би трябвало да бъда муза, разбирате ли, да вдъхновявам изпълнителите, всички би трябвало да идват да ме молят да им позволя да изсвирят моите неща, да ме умоляват, да, да ме умоляват. И аз бих се съгласила, защото мисля, че творчеството ми е искра, която трябва да възпламени чувствителността на публиката тук,

в Съединените щати, в Унгария... Да, бих се съгласила, но първо би трябвало да дойдат да ме помолят за честта да изсвирят моята музика.

Стисна пламенно ръката на Оливейра, който, без да знае защо, бе решил да тръгне по улица „Сен Жак“ и вървеше, като полекичка влачеше след себе си пианистката. Леден вятър ги шибаше в лицата и пълнеше с вода устата и очите им, но Берт Трепа изглеждаше чужда на всякакви природни явления, увиснала на ръката на Оливейра, ломотеща нещо, което след определено количество думи завършваше било с хлипане, било с кратък отчаян или подигравателен смях. Не, не живеела на улица „Сен Жак“. Не, но и без това нямало значение къде живее. Било й все едно, можела да върви така цяла нощ, повече от двеста души на премиерата на „Синтеза“.

— Валентин ще се тревожи, че ви няма — каза Оливейра, докато отчаяно се опитваше да измисли какво да каже, да хване руля, за да насочи тази стегната в корсет топка, която се движеше като таралеж сред дъжда и вятъра. От една дълга тирада с прекъсвания май се разбра, че Берт Трепа живее на улица „Естрапад“. Почти изгубил се, Оливейра избърса водата от очите си със свободната си ръка и се опита да се ориентира като герой на Конрад на носа на кораба. Изведнъж го напуши такъв смях (това предизвикваше дискомфорт в празния му стомах, мускулите му се свиха в спазъм, беше толкова необикновено и мъчително, че когато го разкаже на Вонг, той едва ли ще му повярва). Не заради Берт Трепа, която продължаваше да изброява почестите в Монпелие и в По, като от време на време споменаваше златния медал. Нито че е бил такъв идиот да й предложи да я придружи. Не осъзнаваше ясно откъде идваше желанието да се смее, беше заради нещо предшествашо, нещо по-назад, не заради самия концерт, макар той да бе най-смешното нещо на света. Радост, нещо като физическата форма на радостта. Въпреки че му бе трудно да повярва, беше радост. Щеше да се разсмее от задоволство, от чисто, очарователно и необяснимо задоволство. „Полудявам — помисли си. — Хванал съм се за тая откачена, сигурно е заразно.“ Нямаше ни най-малка причина да се чувства весел, водата проникваше през подметките му, влизаше му във врата, Берт Трепа все повече увисваше на ръката му и внезапно потръпваше като пометена от силно ридание, винаги щом споменеше Валентин, потръпваше и хлипаше, беше нещо като условен рефлекс, който не можеше да предизвика радост по никакъв начин у никого,

дори да е луд. А Оливейра имаше желание да се смее на глас, държеше по-внимателно Берт Трепа и полека я водеше към улица „Естрапад“, към номер четири, и нямаше причини да мисли, още по-малко да го разбира, всичко си беше добре така, да води Берт Трепа към номер четири на улица „Естрапад“, като се опитваше да избегне, в границите на възможното, локвите и водопадите, които се изсипваха от уллиците на ъгъла на улица „Клотилд“. Първоначалното предложение за по една чашка у дома (с Валентин) не му изглеждаше никак зле — трябваше да изкачи пет-шест етажа, влачейки на буксир пианистката, да влезе в една стая, където Валентин по всяка вероятност не е запалил печката (но затова пък щеше да има прекрасен саламандър, бутилка коняк, можеха да си събуят обувките и да доближат краката си до огъня, да говорят за изкуството, за златната медалистка). Може би някоя друга вечер той би могъл да посети отново дома на Берт Трепа и Валентин, да донесе бутилка вино, да поседи с тях, да им вдъхне кураж. Донякъде все едно че посещава стареца в болницата — да отиде на някое място, на което досега не му беше хрумвало да ходи, в болницата или на улица „Естрапад“. Преди радостта, преди онова, което предизвикваше ужасни спазми в стомаха му — една ръка, вкопчена отвътре в кожата му като сладостно изтезание (трябваше да попита Вонг, ръка, вкопчена отвътре в кожата му).

— Номер четири, нали?

— Да, онази къща с балкона — каза Берт Трепа. — Постройка от осемнайсети век. Валентин казва, че Нинон дьо Ланкло била живяла на четвъртия етаж. Той много лъже. Нинон дьо Ланкло. О, да, Валентин непрекъснато лъже. Почти не вали, нали?

— Вали малко по-слабо — съгласи се Оливейра. — Нека сега да пресечем, ако искате.

— Съседите — каза Берт Трепа, като погледна към кафенето на ъгъла. — Естествено, старицата от осмия... Нямаме представа колко пие. Гледа ни, ще видите утре какви клевети...

— Моля ви, госпожо — каза Оливейра. — Внимателно с тази локва.

— О, аз я познавам, и собственика също. Мразят ме заради Валентин. Валентин, да си признаем, им е правил някои... Не може да понася старицата от осмия и една нощ, когато се връщал доста пиян, ѝ омазал вратата с котешки лайна от горе до долу, изрисувал я... Никога

няма да го забравя, какъв скандал... Валентин във ваната, мие се от лайната, понеже намазал и себе си от чист творчески ентузиазъм, а аз трябва да понасям полицията, старицата, целия квартал... Не знаете какво съм изтърпяла, аз, с моя престиж... Валентин е ужасен, като дете е.

Оливейра отново виждаше белокосия господин, двойната му гуша, златната му верижка. Беше като път, внезапно отворил се в стената: достатъчно бе само да обърне едното си рамо напред и да влезе, да си проправи път през камъка, да премине през плътната материя и да излезе откъм нещо друго. Ръката притискаше стомаха му до гадене. Беше неописуемо щастлив.

— Да взема да изпия, преди да се кача, чаша *fine à l'eau*^[11] — каза Берт Трепа, като спря до вратата и го загледа. — Малко ми стана хладно от тази приятна разходка, а и дъждът...

— С удоволствие — каза Оливейра разочаровано. — Но може би ще е по-добре да се качите и веднага да си събуете обувките, мокра сте до глезените.

— Е, в кафенето е доста топло — каза Берт Трепа. — Не знам дали Валентин се е върнал, той е в състояние да се мотае насам-натам и да търси приятелите си. В такива нощи се влюбва до уши в когото и да е, като кученце е, повярвайте.

— Сигурно се е прибрал и печката е запалена — Оливейра реши да хитрува. — Един хубав пунш, едни вълнени чорапи... Трябва да се пазите, госпожо.

— О, здрава съм като дърво. Е, не нося пари, за да платя сметката в кафенето. Утре ще трябва да отида в концертната зала да си взема *cachet*^[12]... През нощта не е никак сигурно човек да носи толкова пари в джоба си, за съжаление в този квартал...

— За мен ще бъде удоволствие да ви почерпя, каквото ви се пие — каза Оливейра. Беше успял да натика Берт Трепа във входа и от коридора на сградата се носеше по-топъл и влажен въздух с миризма на мухъл и като че ли на гъбен сос. Доволството лека-полека го напускаше, като че ли отминаваше нататък по улицата, вместо да остане с него във входа. Трябваше обаче да се бори с това състояние; радостта бе продължила едва няколко мига, но бе тъй нова, нещо толкова различно, а в момента, когато стана дума за Валентин, легнал във ваната и омазан с котешки лайна, Оливейра бе реагирал с

усещането, че сякаш ще може да направи крачка напред, една истинска крачка, без крака и без стъпала, крачка през каменна стена, и ще се окаже там, и ще излезе напред, и ще се спаси от другото, от дъжда по лицето и от водата в обувките. Беше невъзможно да разбере всичко това, както ставаше винаги, когато беше особено необходимо нещо да се разбере. Радост, ръка под кожата, която притиска стомаха му, надежда — ако е мислима подобна дума, ако за него се окажеше възможно нещо неуловимо и смътно да се побере в това понятие надежда; беше твърде идиотско, беше невероятно красиво и вече си отиваше, отдалечаваше се под дъжда, защото Берт Трепа не го канеше да се качи у тях, връщаше го към кафенето на ъгъла, отново го вкарваше в Дневния ред, във всичко, което се беше случило през този ден — Крвовел, крайбрежните улици на Сена, желанието да иде, където му видят очите, старецът на носилката, отпечатаната програма на концерта, Роз Боб, водата в обувките. С жест толкова бавен, сякаш смъкваше планина от плещите си, Оливейра посочи към двете кафенета, които разкъсваха мрака на ъгъла. Но Берт Трепа като че ли нямаше специални предпочитания, внезапно забравяше за намеренията си, мърмореше нещо, без да изпуска ръката на Оливейра, поглеждаше крадешком към потъналия в мрак коридор.

— Върнал се е — каза рязко и вторачи в Оливейра блесналите си от сълзи очи. — Там е, горе е, чувствам го. И не е сам, това е сигурно, винаги, когато ме представя преди концерт, тича да си легне с някое от своите приятелчета.

Задъхваше се, забиваше пръсти в ръката на Оливейра, непрекъснато се обръщаше, като се взираше в тъмнината. Отгоре се дочу сподавено мяукане, приглушено топуркане по витата стълба. Оливейра не знаеше какво да каже и зачака — извади цигара и я запали с усилие.

— Нямам ключ — каза Берт Трепа толкова тихо, че едва я чу. — Никога не ми оставя ключа, когато се готви да легне с някого.

— Но вие имате нужда от почивка, госпожо.

— На него му е все тая дали мога да си почина, или ще пукна. Сигурно са запалили огън и са изгорили малкото въглища, които ми подари доктор Льомуан. И са голи, голи са. Да, в моето легло, голи, отвратителни. А утре аз ще трябва да оправям всичко, Валентин както винаги ще е повръщал на кувертюрата... Утре, както винаги. Аз. Утре.

— Не живее ли наблизно някой приятел, някой, при когото да прекарате нощта?

— Не — каза Берт Трепа, като го погледна косо. — Повярвайте, млади човече, повечето от приятелите ми живеят в Ньойи. Тук са само онези отвратителни старици и алжирците от осмия, най-гадната измет.

— Ако искате, аз бих могъл да се кача и да помоля Валентин да ви отвори — каза Оливейра. — Може би ако почакате в кафенето, всичко ще се уреди.

— Какво ще се уреди — каза Берт Трепа, като провлачваше думите, сякаш беше пила. — Няма да ви отвори, познавам го много добре. Ще си стоят тихо в тъмното. За какво им е сега светлина? Ще я запалят по-късно, когато Валентин се увери, че съм отишла да прекарам нощта в хотел или в някое кафене.

— Ако започна да удрям по вратата, ще се изплашат. Не мисля, че на Валентин ще му хареса да се вдигне скандал.

— Не му пука, в такива случаи изобщо не му пука. Способен е да облече моите дрехи и да влезе в полицейския участък на ъгъла, запял „Марсилезата“. Веднъж едва не го направи, Робер от магазина го хвана навреме и го доведе вкъщи. Робер беше добър човек, и той някога е имал своите капризи и го разбираше.

— Пуснете ме да се кача — настояваше Оливейра. — Вие отидете в кафенето на ъгъла и ме чакайте. Аз ще уредя нещата, не можете да останете така цяла нощ.

Лампата на стълбището светна точно когато Берт Трепа започна да му отговаря разпалено. Тя подскочи и излезе на улицата, като подчертано се дистанцира от Оливейра, останал на мястото си, без да знае какво да прави. Една двойка слезе тичешком, подминаха го, без да го погледнат, и тръгнаха към улица „Гуен“. Берт Трепа хвърли нервен поглед назад и отново се прислони във входа. Валеше като из ведро.

Без ни най-малко желание, но с мисълта, че само това може да направи, Оливейра влезе и затърси стълбището. Не беше направил и три крачки, когато Берт Трепа го сграбчи за ръката и го дръпна към вратата. Бръцолевеше откази, заповеди, молби, всичко се смесваше в нещо подобно на нестройно кудкудякане, в което думите и възклицанията се преплитаха. Оливейра се остави да го водят, остави се на каквото дойде. Светлината беше угаснала, но след няколко секунди отново се запали и на втория или на третия етаж се чува

гласове, които се сбогуваха. Берт Трепа пусна Оливейра и се опря на вратата, като се правеше, че си закопчава шлифера, сякаш се готвеше да излезе. Не мръдна, докато двамата мъже, които слизаха, не минаха покрай нея; погледнаха Оливейра без никакво любопитство и промърмориха задължителното при разминаване по стълбището *pardon*. Оливейра за миг си помисли да изкачи стълбите без повече отлагане, но не знаеше на кой етаж живее пианистката. Дръпна ядно от цигарата, отново обгърнат от тъмнина, в очакване да се случи каквото и да е или да не се случи нищо. Въпреки дъжда риданията на Берт Трепа достигаха до него все по-ясно. Доближи се до нея и сложи ръка на рамото ѝ.

— Моля ви, мадам Трепа, не се натъжавайте. Кажете ми какво можем да направим, трябва да има някакво разрешение.

— Оставете ме, оставете ме — прошепна пианистката.

— Изтощена сте, трябва да поспите. Все пак да отидем до някой хотел, и аз нямам пари, но ще се уговоря със съдържателя да му платя утре. Знам един хотел на улица „Валет“, не е далече оттук.

— Хотел — каза Берт Трепа, като се обърна и го погледна.

— Лош е, но става дума само да прекарате нощта.

— И вие искате да ме заведете в хотел.

— Госпожо, аз ще ви придружа до хотела и ще говоря със съдържателя да ви даде стая.

— Хотел, вие искате да ме заведете в хотел.

— Не искам нищо — каза Оливейра, който губеше търпение. — Не мога да ви поканя в дома си по простата причина, че го нямам. Вие не ме оставяте да се кача, за да накарам Валентин да ви отвори. Предпочитате да си тръгна. В такъв случай лека нощ.

Кой знае дали казваше всичко това, или само си го мислеше. Никога не се бе чувствал по-далеч от тези думи, които при друг случай щяха първи да излязат от устата му. Не трябваше да действа по този начин. Не знаеше как да се оправи, но не беше този начинът. А Берт Трепа го гледаше, долепена до вратата. Не, не беше казал нищо, стоеше неподвижно до нея и макар да бе невероятно, все още искаше да помогне, да направи нещо за Берт Трепа, която го гледаше сурово, бавно повдигна ръка и внезапно я стовари върху лицето на Оливейра, той отстъпи объркан, за да избегне силата на плесницата, но все пак

усети шибването на едни много тънки пръсти, мигновения допир на ноктите.

— Хотел — повтори Берт Трепа. — Нима не чувате какво ми предложи той току-що?

Гледаше към тъмния коридор, въртеше очи, силно начервената ѝ уста се движеше като отделно, живеещо собствен живот същество, а Оливейра беше толкова объркан, та му се стори, че пак вижда Мага, която се опитва да сложи свещичка на Рокамадур, и Рокамадур, който се върти и стиска дупе с ужасни писъци; Берт Трепа движеше уста насам-натам, с очи, вперени в някаква невидима аудитория в мрака на коридора, абсурдната ѝ прическа се тресеше от все по-енергичните разтърсвания на главата.

— Моля ви — прошепна Оливейра и прокара ръка по драскотината, която леко кървеше. — Как можете да си помислите такова нещо.

Но тя очевидно можеше да си го помисли, защото (и го каза, крещейки, и лампата на стълбището отново светна) знаела много добре що за мръсници вървели след нея по улиците, както вървели след всички почтени дами, но тя нямало да позволи (и вратата на портиерната бавно се откряна, и Оливейра видя да се подава лице, подобно на лицето на гигантски плъх с жадно вторачени очички) чудовище, сатир с потекли лиги да я нападне пред вратата на дома ѝ, нали затова са полицията и правосъдието — а някой слизаше, тичайки с всичка сила, едно момче със ситно къдрава коса и вид на циганин се подпря с лакти на парапета, за да му е по-удобно да гледа и да слуша, — и ако съседите не ѝ се притекат на помощ, тя е в състояние да накара да я уважават, защото не за първи път някакъв извратен, гаден екхибиционист...

На ъгъла на улица „Турнефор“ Оливейра осъзна, че още стиска между пръстите си угасналата и разкапана от дъжда цигара. Опрян на един фенер, той вдигна лице и се остави дъждът съвсем да го намокри. Така никой нямаше да разбере, с мокро от дъждовните капки лице никой нямаше да разбере. После тръгна бавно, със закопчана до брадичката яка на канадката; и както винаги кожата около врата миришеше ужасно на гнило и на щавено. Не мислеше за нищо, усещаше, че върви, но сякаш гледаше голямо черно куче под дъжда, нещо с натезали крака, с увиснала и сплъстена козина, което се движи

под дъжда. От време на време вдигаше ръка и я прокарваше по лицето си, но накрая се остави дъждът да го намокри, понякога издаваше устна и всмукваше нещо солено, което се стичаше по кожата му. Когато много по-късно, близо до Ботаническата градина, се върна към спомена за деня, към прилежния и подробен преглед на деня минута по минута, си каза, че всъщност не е било толкова идиотско да се чувства доволен, докато придружава бабичката до дома ѝ. Но както обикновено си плати за това неразумно доволство. Сега щеше да започне да се упреква за него, полека-лека да го разглобява, докато не остане онова, което оставаше винаги — дупка, през която вее времето, неустановен континуум без ясни, точно определени граници. „Да не правим литература — помисли, търсейки цигара, поизсушил ръцете си в топлите джобове на панталона. — Да не прибъгваме до тези кучки — думите, тези блестящи сводници. Така се е случило и край. Берт Трепа... Всичко е доста тъпо, но не би било лошо да се качи човек горе и да изпие една чашка с нея и с Валентин, да си събуе обувките край огъня. Всъщност бях доволен единствено заради това, заради мисълта, че ще си събуя обувките, за да ми изсъхнат чорапите. Не стана, мой човек, какво да се прави. Нека оставим нещата така, време е за лягане. Нямаше никаква друга причина, не би могло да има друга причина. Ако се поддам, ще бъда в състояние да се върна в моята стая и да прекарам нощта до детето, да се правя на болногледач.“ От мястото, където се намираше, до улица „Сомерар“ имаше дващест минути път под дъжда, най-доброто бе да отиде да спи в някой хотел. Клечките кибрит една след друга отказваха да се запалят. Беше си за смях.

(-124)

[1] Национална лотария (фр.) — бел.прев. ↑

[2] Тегленето на тиража е в сряда (фр.) — бел.прев. ↑

[3] Говеждо по бургундски (фр.) — бел.ред. ↑

[4] Секта, известна още като Вселенска християнска църква, основана във френското градче Монфаве от Жорж Ру (1903–1981), който през 1950 г. се обявява за преродения на земята Христос — бел.ред. ↑

[5] О, по дяволите! (фр.) — бел.прев. ↑

[6] Гласът ти разтапя сърцето ми (фр.) — бел.ред. ↑

- [7] Къде отива младата индийка? (фр.) — бел.ред. ↑
- [8] Френско литературно списание (1889–1965) — бел.ред. ↑
- [9] Маслини (фр.) — бел.прев. ↑
- [10] Двойник (нем.). Всъщност тъй като думата е съществително, според немския правопис трябва да е с главна буква — бел.прев. ↑
- [11] Френска спиртна напитка, подобна на коняка — бел.прев. ↑
- [12] Хонорара (фр.) — бел.ред. ↑

24.

— Не мога да се изразявам — каза Мага, бършейки лъжичката с един доста мръсен парцал. — Сигурно други могат да го обяснят по-добре, но аз винаги съм си била такава, много по-лесно е да говориш за тъжните, отколкото за веселите неща.

— Това е закон — каза Грегоровиус. — Съвършен изказ, дълбока истина. Прехвърлен в полето на литературното коварство, води до това, че от добрите чувства се ражда лоша литература и други в тоя дух. Щастието не се обяснява, Лусия, вероятно защото е най-пълно постигнатият момент от булото на Мая.

Мага го изгледа шашната. Грегоровиус въздъхна.

— Булото на Мая — повтори. — Но да не смесваме нещата. Вие много добре сте забелязали, че нещастieto е, да кажем, по-осезаемо, може би защото от него се ражда раздвояването на субект и обект. Затова се запечатва така в спомена, затова бедствията могат да се разкажат толкова добре.

— Работата е там — каза Мага, като бъркаше млякото на котлона, — че щастието е само на един, докато нещастieto, изглежда, е на всички.

— Изключително верен извод — каза Грегоровиус. — Освен това, забележете, аз не обичам да задавам въпроси. Онази вечер, на сбирката на Клуба... Е, водката на Роналд твърде много развързва езика. Не мислете, че съм нещо като куция дявол, само исках да разбера по-добре приятелите си. Вие и Орасио... Както и да е, във вас двамата има нещо необяснимо, някаква централна загадка. Роналд и Бабс казват, че сте съвършената двойка, че се допълвате. Аз не виждам да се допълвате чак толкова.

— Какво значение има?

— Не че има някакво значение, но ми казахте, че Орасио си е тръгнал.

— Това няма нищо общо — каза Мага. — Не мога да говоря за щастието, но това не значи, че не съм го изпитвала. Ако искате, мога да продължа да ви разказвам защо си тръгна Орасио, защо можех да си

тръгна и аз, ако не беше Рокамадур — посочи неопределено към куфарите, към страшната бъркотия — книжа, съдове и плочи, които изпълваха стаята. — Всичко това трябва да се прибере, човек трябва да потърси къде да отиде... Не искам да оставам тук, много е тъжно.

— Етиен може да ви намери хубава светла стая. Когато Рокамадур се върне на село. Към седем хиляди франка на месец. Ако нямате нищо против, аз ще взема тази стая. Харесва ми, има флуиди. Тук може да се мисли, човек се чувства добре.

— Не мислете така — каза Мага. — Към седем момичето отдолу започва да пее „Les Amants du Havre“. Хубава песен е, ама с течение на времето...

*Puisque la terre est ronde,
Mon amour t'en fais pas,
Mon amour t'en fais pas.*^[1]

— Хубаво — каза Грегоровиус безучастно.

— Да, има голяма философия в нея, както би казал Ледесма. Не, вие не го познавате. Беше преди Орасио, в Уругвай.

— Негърът ли?

— Не, негърът се казваше Иренео.

— Значи историята с негъра е истина?

Мага го изгледа учудено. Грегоровиус наистина беше глупак. С изключение на Орасио (а понякога и...), всички, които я желаеха, винаги се държаха като кретени. Бъркайки млякото, се приближи до леглото и се опита да накара Рокамадур да изпие няколко лъжички. Рокамадур се разрева и отказа, млякото се стичаше по вратлето му. „Топитопитопи“, повтаряше Мага с глас на хипнотизатор, който обявява печалбите. „Топитопитопи“, опитвайки се да вкара лъжичката в устата на Рокамадур, той беше зачервен и отказваше да пие, но внезапно свали гарда, кой знае защо, плъзна се към другия край на леглото и започна да гълта лъжиците една след друга за огромно удоволствие на Грегоровиус, който си пълнеше лулата и се чувстваше мъничко баща.

— Чин-чин — каза Мага, като сложи съдчето до леглото и зави Рокамадур, който бързо се унасяше. — Температурата му още е висока,

трийсет и девет и пет, ако не и повече.

— Няма ли да му я премерите?

— Много е трудно, после ще плаче двайсет минути, Орасио не може да го търпи. Ориентирам се, като го пипам по челото. Сигурно има над трийсет и девет, не знам защо не я смъква.

— Боя се, че всичко това е твърде емпирично — каза Грегоровиус. — А това мляко, не е ли вредно при такава температура?

— За малко дете не е толкова висока — каза Мага, докато палеше цигара „Голоаз“. — Най-добре ще е да изгасим светлината, за да заспи веднага. Там, до вратата.

От печката излизаха отблясъци, които ставаха все по-ярки, когато двамата седнаха един срещу друг и известно време пушиха, без да говорят. Грегоровиус гледаше как цигарата на Мага се издига и се спуска, за секунда лицето ѝ — с изражение на странно блаженство — се разгаряше като жарава, очите ѝ блестяха, докато го гледаше, после всичко се връщаше към полусянката, в която пъшкането и сумтенето на Рокамадур заглъхваха полека, докато не изчезнаха съвсем, последвани от леко изхълцване, което се повтаряше през определени интервали. Някакъв часовник удари единайсет.

— Няма да се върне — каза Мага. — В края на краищата трябва да дойде да си вземе нещата, но ми е все едно. Край, karutt^[2].

— Питам се — каза Грегоровиус предпазливо. — Орасио е толкова чувствителен, толкова му е трудно в Париж. Той си мисли, че прави каквото си иска, че тук е много свободен, но всъщност се удря в стени. Трябва само човек да го види как върви по улиците, веднъж го следвах известно време от разстояние.

— Шпионин — каза Мага едва ли не любезно.

— Да кажем, наблюдател.

— Всъщност вероятно сте следвали мен, дори и да не съм била с него.

— Възможно е, но в този момент не ми хрумна подобно нещо. Поведението на моите познати особено ме интересува, винаги се оказва по-вълнуващо от шахматните задачи. Открих, че Вонг мастурбира и че Бабс практикува някакъв вид янсенистко милосърдие с лице, обърнато към стената, докато ръката ѝ пуска парче хляб с нещо в него. Едно време се бях посветил на изучаването на майка ми. Беше в Херцеговина, преди доста години. Адгал ме омагьосваше, упорито

носеше руса перука, когато аз много добре знаех, че косата ѝ е черна. Никой в замъка не го знаеше, бяхме се настанили там след смъртта на граф Рослер. Когато я разпитвах (бях едва на десет години, щастливи времена), майка ми се смееше и ме караше да се кълна, че никога няма да издам истината. Не ми даваше мира тази истина, която трябваше да крия и която беше по-проста и по-красива от русата перука. Перуката бе произведение на изкуството, майка ми можеше да се реши съвсем естествено в присъствие на прислужничката, без тя да заподозре каквото и да било. Но когато оставаше сама, ми се искаше, не знам добре защо, да остана при нея скрит зад канапето или зад виолетовите завеси. Реших да пробия дупка в стената, която отделяше библиотеката от будоара на майка ми, работех през нощта, докато другите мислеха, че спя. Така успях да видя как Адгал сваля русата си перука, разпуска черните коси, които ѝ придаваха толкова различен вид — беше толкова по-красива, а после сваля и другата перука; появи се съвършена билиардна топка, толкова отвратителна, че през нощта повърнах голяма част от гулаша върху възглавницата.

— Вашето детство ми прилича донякъде на затворника от Зенда — каза замислено Мага.

— Беше свят на перуките — каза Грегоровиус. — Питам се какво ли би правил Орасио на мое място. Всъщност говорехме за Орасио, вие искахте да ми кажете нещо.

— Това хълцане е странно — каза Мага, като гледаше към леглото на Рокамадур. — За пръв път му се случва.

— Сигурно е от храносмилането.

— Защо настояват да го заведе в болница? Днес следобед пак, лекарят с мравешкото лице. Не искам да го водят там, на него не му харесва. Правя за него всичко, което трябва да се направи. Бабс дойде тази сутрин и каза, че състоянието му не е толкова сериозно. И Орасио не мислеше, че е сериозно.

— Орасио няма ли да се върне?

— Не. Орасио ще се мотае насам-натам, ще търси какво ли не.

— Не плачете, Лусия.

— Секна се. Вече спря да хълца.

— Разкажете ми нещо, Лусия, ако така се чувствате по-добре.

— Не си спомням нищо, не си струва. Не, спомням си. Но защо? Какво странно име, Адгал.

— Да. Кой знае дали е истинското ѝ име. Казаха ми...
— Както русата и черната перука — каза Мага.
— Както всичко — каза Грегоровиус. — Наистина спря да хълца.
Сега ще спи до сутринта. Кога се запознахте с Орасио?

(-134)

[1] Тъй като земята е кръгла, / моя любов, не се тревожи, / моя любов, не се тревожи (фр.), от песента „Любовниците от Хавър“ — бел.ред. ↑

[2] Край, свърши се (нем.) — бел.прев. ↑

25.

Щеше да е по-добре Грегоровиус да млъкне или да говори само за Адгал и да я остави да си пуши спокойно в тъмното, далеч от формите в стаята, от плочите и книгите, които трябваше да опакова, за да си ги вземе Орасио, когато си намери стая. Но беше безполезно, щеше да замълчи за миг в очакване тя да каже нещо и после щеше да започне да разпитва, всички винаги намираха какво да я питат, като че ли им беше неприятно, че тя предпочита да си тананика „*Mon p'tit voyou*“ или да си рисува с изгорелите клечки, или да гали най-мръсните котки на улица „Сомерар“, или да храни Рокамадур.

— *Alors, mon p'tit voyou* — затананика Мага, — *la vie, qu'est-ce qu'on s'en fout...*^[1]

— И аз обожавах аквариумите — каза Грегоровиус, отдаден на спомени. — Но ги разлюбих напълно, когато започнах да се занимавам с присъщите за моя пол неща. В Дубровник, в един бардак, където ме заведе един датски моряк, по онова време любовник на майка ми, онази от Одеса. До краката на леглото имаше чудесен аквариум, а и самото легло донякъде приличаше на аквариум с небесносинята си кувертюра, леко набръчкана, която червенокосата дебелана внимателно отметна, преди да ме хване като заек за ушите. Лусия, не можете да си представите страха, ужаса от всичко това. Лежахме по гръб един до друг и тя ме галеше машинално, на мен ми беше студено, а тя ми говореше за какво ли не, за свиването преди малко в някакъв бар, за мартенските бури... Рибите сновяха насам-натам, имаше една черна, огромна, много по-голяма от другите, сновеше насам-натам, както ръката ѝ сновеше по краката ми, нагоре-надолу... В онзи момент правенето на любов бе именно това — черна риба, която упорито снове нагоре-надолу. Образ като всеки друг, освен това доста точен. Повтарящо се до безкрайност страстно желание да избягаш, да преминеш през стъклото и да навлезеш в нещо друго.

— Кой знае — каза Мага. — Струва ми се, че рибите не искат да излязат от аквариума, почти никога не опират нос в стъклото.

Грегоровиус си помисли, че някъде Шестов говореше за аквариуми с подвижни прегради, които в даден момент може да се извадят, а рибата, свикнала да живее в своята част, не смее да отиде отсреща. Плува до съответната точка във водата и се обръща, без да знае, че вече няма пречки, че е достатъчно само да плува напред...

— Но и любовта може да е нещо такова — каза Грегоровиус. — Колко прекрасно — възхищаваме се на рибите в техния аквариум и изведнъж те излизат на свобода и отлитат като гълъби. Разбира се, подобна надежда е глупава. Всички отстъпваме от страх да не си натрием носа в нещо неприятно. Носът като граница спрямо света — тема за размишление. Знаете ли как се приучва котката да не цапа стаите? С техниката на навременното натриване на носа. Знаете ли как се научава прасето да не яде трюфелите? С бой с пръчка по носа, ужасно е. Мисля, че Паскал е по-голям експерт по носовете, отколкото може да се предположи от прочутото му египетско разсъждение.

— Паскал? — каза Мага. — Египетско разсъждение?

Грегоровиус въздъхна. Всички въздишаха, когато тя попиташе за нещо. Орасио и най-вече Етиен, защото Етиен не само въздишаше, ами сумтеше, пръхтеше и се отнасяше с нея като с глупачка. „Толкова е виолетово да бъдеш невеж“, помисли Мага докачена. Винаги, когато някой се почувстваше скандализиран от въпросите ѝ, за миг я обгръщаше виолетово усещане, виолетова маса. Трябваше да поеме дълбоко въздух и виолетовото се разпръсваше, изчезваше някъде наоколо като рибите, разделяше се на множество виолетови ромбове, хвърчила в пустеещите земи на Поситос, лято на плажа, виолетови петна, когато си обърнал очи към слънцето, а слънцето се наричаше Ра и също беше египетско като Паскал. Въздишката на Грегоровиус вече почти не я засягаше, след Орасио едва ли можеха да я засегнат нечий въздишки при зададен от нея въпрос, във всеки случай обаче виолетовото петно се задържаше за миг, доплакваше ѝ се, но това траеше само колкото да си изтръска цигарата с жест, който съсипва безвъзвратно килимите, при положение че ги има.

(-141)

[1] Ето затова, мой малък разбойнико, изобщо не ми пука за живота (фр.) — бел.ред. ↑

26.

— Всъщност — каза Грегоровиус — Париж е една огромна метафора.

Почука лулата си и натъпка леко тютюна. Мага беше запалила друга „Голоаз“ и си тананикаше. Беше много уморена и дори не се ядоса, че не разбира фразата. Понеже не бързаше да пита, както в други случаи, Грегоровиус реши да обясни. Мага слушаше отдалеч, помагаха ѝ сумракът в стаята и цигарата. Чуваше откъслечно разни неща, няколко споменавания на Орасио, за объркването на Орасио, безцелното скитане на почти всички от Клуба, причините да се смята, че с всичко това може да се постигне някакъв смисъл. От време на време някоя фраза на Грегоровиус се очертаваше в полумрака — зелена или бяла, понякога беше някой Атлан, друг път Естев, после някакъв звук се завърташе и се добавяше, разрастваше се в Манесие, в Уилфредо Лам, в Пиобер, в Етиен, в Макс Ернст. Беше забавно, Грегоровиус казваше: „... и всички гледат вавилонските посоки, ако мога така да се изразя, и тогава...“, а Мага виждаше как от думите се ражда един блестящ Дейрол, един Бисиер, но Грегоровиус вече говореше за безполезността на емпиричната онтология и изведнъж ставаше Фридлиндер или изящен Вийон, който замрежваше сенките и ги караше да трептят, *емпирична онтология*, сини като дим, розови, *емпирична*, бледожълто, кухня, в която примигват белезникави искри.

— Рокамадур заспа — каза Мага, като изтръска цигарата. — И аз трябва да поспя малко.

— Орасио няма да се върне тази нощ, предполагам.

— Знам ли. Орасио е като котарак, току-виж седи на пода до вратата, но може и да е взел влака за Марсилия.

— Аз мога да остана — каза Грегоровиус. — Вие поспете, аз ще наглеждам Рокамадур.

— Ама на мен не ми се спи. Докато говорите, непрекъснато виждам неща във въздуха. Вие казахте „Париж е една огромна метафора“ и се появи нещо подобно на знаците на Сугаи, с много червено и черно.

— Аз мислех за Орасио — каза Грегоровиус. — Удивително е как се промени през месеците, откакто го познавам. Вие не си давате сметка, предполагам, защото сте твърде близо и сте отговорна за промяната.

— Защо огромна метафора?

— Той скита насам-натам така, както други предприемат някакво бягство — вуду или марихуана, Пиер Булез или машините за рисуване на Тингели. Предугажда, че някъде в Париж, някой ден, в нечия смърт или в нечия среща има ключ, и го търси като луд. Обърнете внимание, че казвам като луд. Тоест той не съзнава, че търси ключа, нито че ключът съществува. Подозира какви са белезите му, маскировката му, затова говоря за метафора.

— Защо казвате, че Орасио се е променил?

— Уместен въпрос, Лусия. Когато се запознах с Орасио, го класифицирах като интелектуалец любител, тоест интелектуалец в широкия смисъл на думата. Вие от онези земи си падате малко такива, нали? Там някъде из Мату Гросу.

— Мату Гросу е в Бразилия.

— Тогава около Парана. Много интелигентни и будни, суперинформирани за всичко. Много повече от нас. За италианската литература например или за английската. И целия испански Златен век и, естествено, френската литература, която все ви е в устата. Орасио беше точно такъв и много му личеше. Струва ми се възхитително, че за толкова кратко време се е променил по такъв начин. Сега задебеля, наистина, вижда се само като го погледнеш. Добре де, още не е задебелял съвсем, но прави каквото може.

— Не говорете щуротии — каза Мага.

— Разберете ме, искам да кажа, че търси черната светлина, ключа и започва да осъзнава, че тези неща не са в библиотеката. Всъщност вие го научихте на това и ако той си отиде, то е, защото никога няма да ви го прости.

— Орасио не си тръгва заради това.

— И тук има шифър. Той не знае защо си тръгва, а вие — тази, заради която си тръгва, не можете да го знаете, освен ако не решите да ми повярвате.

— Не ви вярвам — каза Мага, като се плъзна от стола и седна на пода. — Освен това не разбирам нищо. И не споменавайте Пола. Не

искам да говоря за Пола.

— Тогава продължавайте да гледате рисунките, които се появяват в тъмното — каза любезно Грегоровиус. — Можем да говорим за други неща, разбира се. Знаехте ли, че индианците чиркин, които все искали ножици от мисионерите, притежават такива колекции, че имат най-много ножици на глава от населението? Прочетох го в една статия на Алфред Метро. Светът е пълен с необикновени неща.

— Но защо Париж да е огромна метафора?

— Когато бях малък — каза Грегоровиус, — детегледачките се любеха с уланите, които служеха в района около Божок^[1]. И понеже аз им пречех при тези занимания, оставяха ме да играя в големия салон, пълен с килими и гоблени, които биха възхитили Малте Лауридс Бриге. Един от килимите представляваше карта на града Офир такава, каквато е стигнала до Западния свят от приказките. Коленичил, аз бутах с нос или с ръце една жълта топка и следвах курса на река Шан-Тен, пресичах стените, пазени от въоръжени с копия черни воители, и след много опасности, ударил главата си в краката на махагоновата маса, която стоеше в центъра на килима, стигах до покоите на Савската царица и заспивах като гъсеница върху изображението на триклиниума. Да, Париж е метафора. Сега си давам сметка, че и вие лежите на килима. Каква е шарката му? О, изгубено детство, близост, близост! Двайсет пъти съм бил в тази стая, а не съм в състояние да си спомня шарката на килима...

— Толкова е мръсен, че не се вижда никаква особена шарка — каза Мага. — Струва ми се, че има изрисувани два пауна, които се целуват с човки. Но по-скоро е зелен.

Замълчаха заслушани в стъпките на някого, който се качваше.

(-109)

[1] Град в Унгария — бел.ред. ↑

27.

— О, Пола — каза Мага. — Знам за нея повече, отколкото Орасио.

— И то без никога да сте я виждали, нали, Лусия?

— Виждала съм я много пъти — каза Мага нетърпеливо. — Орасио я носеше в косата си, в сакото си, трепереше от нея, миеше се от нея.

— Етиен и Вонг са ми говорили за тази жена — каза Грегоровиус. — Видели ги веднъж на терасата на някакво кафене в Сен Клу. Само звездите знаят какво са правели всички те в Сен Клу, но така се случило. Орасио я гледал, като че ли гледа мравуняк, така изглеждало. По-късно Вонг го използва, за да построи сложна теория за сексуалното насищане; според него човек би могъл да направи крачка напред в познанието, ако в определен момент достигне до такъв коефициент любов (това са негови думи, извинете ме за китайския жаргон), че духът рязко да изкристализира в друг план, да се установи в сюрреалността. Вярвате ли го, Лусия?

— Предполагам, че търсим нещо такова, но почти винаги ни мамят или се мамим. Париж е една голяма сляпа любов, всички сме влюбени до уши, но има нещо зелено, някакъв мъх, знам ли. В Монтевидео беше същото, човек не можеше никого да обича истински, веднага се появяваха странни неща, някакви истории с чаршафи или с косми, а за жена изникваха още толкова други неща, Осип, например абортите. Както и да е.

— Любов, сексуалност. За едно и също ли говорим?

— Да — каза Мага. — Ако говорим за любов, говорим за сексуалност. Обратното вече не е толкова вярно. Но сексуалността е нещо различно от секса, струва ми се.

— Стига теории — каза неочаквано Осип. — Тези дихотомии, този синкретизъм... Вероятно Орасио е търсел у Пола нещо, което вие не сте му давали, предполагам. Да постави нещата, да кажем, на практическа почва.

— Орасио винаги търси купища неща — каза Мага. — Аз го отегчавам, защото не мога да мисля, това е. Предполагам, че Пола мисли през цялото време.

— Тежко ѝ на любовта, която от мисъл се подхранва — цитира Осип.

— Трябва да сме справедливи — каза Мага. — Пола е много красива, знам го по очите, с които ме гледаше Орасио, след като е бил с нея, връщаше се като клечка кибрит в мига, когато пламва, изведнъж лумва цялата ѝ коса, трае само миг, но е вълшебно, нещо като драсване, силна миризма на фосфор и този огромен пламък, който после угасва. Той се връщаше такъв, и то защото Пола го изпълваше с красотата. Аз му го казвах, Осип, и беше правилно, че му го казвах. Вече се бяхме поотчуждили, макар че все още се обичахме. Тези неща не стават изведнъж, Пола започна да се появява като слънце в прозореца, аз винаги трябва да мисля за такива неща, за да знам, че казвам истината. Навлизаше малко по малко и ми отнемаше сянката, а Орасио изгаряше, сякаш бе на палубата на кораб, направо хващаше тен, толкова беше щастлив.

— Никога не бих повярвал. Стори ми се, че вие... В крайна сметка Пола ще отmine както някои други. Защото трябва да се спомене и Франсоаз например.

— Тя не е важна — каза Мага и изтръска пепелта на пода. — Все едно аз да споменавам типове като Ледесма например. Вие, разбира се, не знаете нищо за това. Както не знаете и как приключиха нещата с Пола.

— Не.

— Пола умира — каза Мага. — Не заради иглите, това бе шега, макар че го направих насериозно, повярвайте ми, направих го съвсем насериозно. Умира от рак на гърдата.

— А Орасио...

— Осип, не бъдете гаден. Орасио не знаеше нищо, когато се раздели с Пола.

— Но, Лусия, моля ви, аз...

— Вие знаете много добре какво казвате и какво искате тук тази нощ, Осип. Не бъдете мръсник, недейте поне за това да намекувате.

— Но за какво, моля ви се?

— Че Орасио е знаел, преди да се раздели с нея.

— Моля ви — повтори Грегоровиус. — Аз дори...

— Не бъдете гаден — каза Мага монотонно. — Какво ще спечелите, като окаляте Орасио? Да не би да не знаете, че се разделихме, че той си тръгна в дъжда?

— Не искам да постигна нищо — каза Осип и като че ли се сгуши в креслото. — Аз не съм такъв, Лусия, вие постоянно ме разбирате погрешно. Би трябвало да падна на колене, все едно че съм на мястото на капитана на „Графин“, и да започна да ви умолявам да ми вярвате и че...

— Оставете ме на мира — каза Мага. — Първо Пола, после вие. Всичките тези петна по стените и тази нощ, която не свършва. Вие сигурно сте в състояние да си помислите, че аз убивам Пола.

— Никога не би ми минало през ум...

— Стига, стига. Орасио никога няма да ми го прости, дори и да не е влюбен в Пола. То си е за смях, една нищо и никаква кукличка, от воська на коледните свещи, прекрасен зелен восьък, спомням си го.

— Лусия, трудно ми е да повярвам, че сте могли...

— Никога няма да ми го прости, макар и да не говорим за това. Той знае, понеже видя кукличката, видя и карфиците. Хвърли я на пода и я стъпка с крак. Не разбираше, че става по-зле, опасността се увеличаваше. Пола живее на улица „Дофин“, той отиваше при нея всеки следобед. Разказа ли ви за зелената фигурка, Осип?

— Много е вероятно — каза Осип враждебно и с раздражение. — Вие всичките сте луди.

— Орасио говореше за нов ред, за възможността да се намери друг живот. Винаги споменаваше смъртта, когато говореше за живота, беше неминуемо и се смеехме много. Каза, че спи с Пола, и тогава разбрах, че той не смята за необходимо да се ядосам или да му направя сцена. Осип, всъщност не бях много ядосана, аз също бих могла да легна с вас сега, ако ми се прииска. Много е трудно да се обясни, не става дума за измяна или нещо от този род, Орасио се вбесяваше от думи като измяна или изневяра. Трябва да призная, че още като се запознахме, той ми каза, че не се счита обвързан. Направих фигурката, защото Пола се беше вмъкнала в моята стая, беше прекалено, знаех, че е способна да ми открадне дрехите, да обуе моите чорапи, да си сложи от моя руж, да даде мляко на Рокамадур.

— Но вие казахте, че не я познавате.

— Тя беше в Орасио, глупак такъв. Колко сте глупав, Осип, колко сте глупав. Бедният Осип, толкова глупав. В канадката му, в кожената ѝ яка, забелязал сте, че канадката на Орасио е с кожена яка. Пола беше в нея, когато той влизаше, в начина, по който гледаше, когато се събличаше ей тук, в този ъгъл, и се миеше прав в този леген, виждате ли го, Осип, тогава от кожата му бавно излизаше Пола, виждах я като призрак и едва се сдържах да не заплача при мисълта, че аз не присъствам по този начин в дома на Пола, Пола никога нямаше да заподозре, че съм в косите или очите, или в космите по тялото на Орасио. Не знам защо стана така, та нали все пак се бяхме обичали. Не знам защо. Защото не мога да мисля и той ме презира заради това, заради такива неща.

(-28)

28.

Някой се качваше по стълбите.

— Може да е Орасио — каза Грегоровиус.

— Може — каза Мага. — Макар че по-скоро е часовникарят от шестия етаж, той винаги се връща късно. Не ви ли се слуша музика?

— По това време? Детето ще се събуди.

— Няма, ще пуснем плочата съвсем тихичко, чудесно ще е да послушаме някой квартет. Може да я пуснем толкова тихо, че да чуваме само ние, сега ще видите.

— Не е Орасио — каза Грегоровиус.

— Не знам — каза Мага, като запали клечка кибрит и заразглежда плочите, натрупани в един ъгъл. — Може и да е седнал отвън, от време на време го прихващат едни такива. Понякога стига до вратата, но му идва друго настроение. Пуснете грамофона, това бяло копче до камината.

Имаше нещо подобно на кутия за обувки и Мага, коленичила, сложи плочата опипом в тъмнината, кутията за обувки изскърца леко и един далечен акорд увисна във въздуха, можеше да се улови с ръка. Грегоровиус започна да си пълни лулата, все още леко скандализиран. Не обичаше Шьонберг, но това беше нещо друго — часът, болното дете, нещо като преминаване на границите. Да, беше преминаване. При това идиотско. Но понякога имаше такива пристъпи — някакъв ред си отмъщаваше, че е занемарен. Легнала на пода, едва ли не пъхнала глава в кутията за обувки, Мага изглеждаше заспала.

От време на време се чуваше лекото похъркване на Рокамадур, но Грегоровиус постепенно потъна в музиката и откри, че може да отстъпи, да се остави да бъде понесен от нея, без да протестира, за известно време да се довери на един мъртъв и погребан виенчанин. Мага пушеше легнала на пода, лицето ѝ току изплуваше сред мрака — затворени очи, паднала напред коса, бузите ѝ блестяха, като че ли плачеше, но май не плачеше, беше глупаво да се смята, че може да плаче, по-скоро ядно стисна устни, като чу резкия удар по тавана,

после втори, трети. Грегоровиус се стресна и за малко да извика, когато усети една ръка да го хваща за глезена.

— Не обръщайте внимание, това е старецът от горния етаж.

— Но дори ние едва чуваме.

— Чува се по тръбите — каза тайнствено Мага. — Всичко минава по тях — и друг път се е случвало.

— Акустиката е удивителна наука — каза Грегоровиус.

Отгоре продължаваха да чукат. Мага се изправи ядосана и намали още повече звука. Минаха осем-девет акорда, едно пицикато и после отново чукане.

— Не може да бъде — каза Грегоровиус. — Абсолютно невъзможно е онзи тип да чува нещо.

— Чува го по-силно от нас, това е лошото.

— Тази къща е като ухото на Дионис.

— На кого? Ох, нещастникът, точно на адажиото. И продължава да чука, Рокамадур ще се събуди.

— Може би ще бъде по-добре...

— Не, не искам. Да продъни тавана. Ще му пусна някоя плоча на Марио дел Монако, да види той, жалко, че нямам нито една. Ама че кретен, отвратително животно.

— Лусия — каза мило Грегоровиус. — Минава полунощ.

— Часът, както винаги — замърмори Мага. — Ще се махна от тази стая. Не мога да пусна плочата по-тихо, вече нищо не се чува. Чакайте, ще върна последната част. Не му обръщайте внимание.

Чукането престана, в един промеждутък от време квартетът вървеше към своя край, не се чуваха дори редките похърквания на Рокамадур. Мага въздъхна, едва ли не завряла глава във високоговорителя. Чукането отново започна.

— Какъв кретен — каза Мага. — Все така става, винаги.

— Не се инатете, Лусия.

— Не ставайте глупав. Писнали са ми, всичките бих ги изхвърлила с ритници. Ако ми се иска да послушам Шьонберг, ако за малко...

Плачеше, с едно-единствено движение вдигна игличката при последния акорд и така, както беше близо до Грегоровиус, наведена над грамофона, за да го изключи, за Грегоровиус бе лесно да обгърне талията ѝ и да я сложи да седне на коленете му. Започна да прокарва

ръка по косите ѝ, откри лицето ѝ. Мага плачеше на пресекулки, кашляше и издишваше в лицето му въздух с мирис на тютюн.

— Горкичката, горкичката — повтаряше Грегоровиус, придружавайки думите с ласки. — Нея никой не я обича, никой. Всички са толкова лоши с горкичката Лусия.

— Глупак — каза Мага, като самоотвержено си гълташе сополите. — Плача, защото така ми се иска, и най-вече, за да не ме утешават. Боже мой, какви остри колене, забиват се в мен като ножици.

— Останете така за малко — помоли я Грегоровиус.

— Не искам — каза Мага. — А защо този идиот продължава да чука?

— Не му обръщайте внимание, Лусия. Горкичката...

— Казвам ви, че продължава да чука, това не е за вярване.

— Оставете го да си чука — посъветва я Грегоровиус съвсем неуместно.

— Вие бяхте този, който преди малко се безпокоеше — каза Мага, като се изсмя в лицето му.

— Моля ви, ако знаете...

— О, аз всичко знам, но вие стойте мирно. Осип — каза изведнъж Мага, когато най-сетне разбра, — оня тип не чука заради плочата, можем да пуснем друга, ако искаме.

— О, майко мила, не.

— Ама не чувате ли, че продължава да чука?

— Ще се кача горе и ще му разбия физиономията — каза Грегоровиус.

— Сега веднага — подкрепи го Мага, като стана с един скок и му направи път. — Кажете му, че няма право да буди хората в един след полунощ. Хайде, качвайте се, вратата вляво, на нея има закачена обувка.

— Обувка, закачена на вратата?

— Да, старецът съвсем е откачил. Има обувка и част от зелен акордеон. Защо не се качвате?

— Не мисля, че си струва — каза Грегоровиус уморено. — Всичко е толкова различно, толкова безполезно. Лусия, вие не разбрахте, че... Както и да е, този тип би трябвало да престане да чука.

Мага отиде до един ъгъл, откачи нещо, което в мрака приличаше на пръчка за обирание на прах с пера в единия край, и Грегоровиус чу

ужасен удар по тавана. Горе настъпи тишина.

— Сега можем да слушаме каквото си искаме — каза Мага.

„Дали?“, помисли си Грегоровиус все по-изморен.

— Например — каза Мага — някоя соната на Брамс. Какво чудо, измори се да чука. Чакайте да намеря плочата, сигурно е тук някъде. Нищо не се вижда.

„Орасио е там, отвън — помисли си Грегоровиус. — Седи на площадката, опрял гръб до вратата, и чува всичко. Като хвърляне на таро, нещо, което трябва да намери разрешение, многостен, в който всеки ръб и всяка стена имат непосредствен смисъл, и той не е истинен, докато не се сглоби опосредстваният смисъл, прозрението. И така Брамс, аз, чукането по тавана, Орасио — нещо, което полека-лека тръгва към своето обяснение. Впрочем всичко е безполезно.“ Запита се какво ли ще стане, ако се опита пак да прегърне Мага в тъмното. „Но той е там и слуша. В състояние е да се наслаждава, докато ни слуша, понякога е отворителен.“ Освен това го беше страх от Орасио, а му беше трудно да си го признае.

— Трябва да е тази — каза Мага. — Да, етикетът от едната страна е сребрист и има две птичета. Кой говори вън?

„Многостен, някакъв кристал, който полека-лека се оформя в мрака — помисли си Грегоровиус. — Сега тя ще го каже, вън ще се случи нещо друго, а аз... Но не знам какво е това и какво е другото.“

— Орасио е — каза Мага.

— Орасио и някаква жена.

— Не, сигурно е старецът от горе.

— Оня с обувката на вратата ли?

— Да, има глас на старица, като сврака е. Ходи винаги с астраганен калпак.

— По-добре не пускайте плочата — посъветва я Грегоровиус. — Да изчакаме да видим какво ще стане.

— В края на краищата няма да можем да чуем сонатата на Брамс — каза Мага ядосана.

„Смешно преобръщане на стойностите — помисли си Грегоровиус. — Ей сега ще се стигне до ритници в коридора, в тъмното, или нещо подобно, а тя мисли само за това, че няма да може да си чуе сонатата.“ Но Мага имаше право, както винаги беше единствената, която имаше право. „Имам повече предразсъдъци,

отколкото си мислех — си каза Грегоровиус. — Човек смята, че ако живее *affranchi*^[1], ако приеме и материалния, и духовния паразитизъм на Лутеция, то вече е в състоянието отпреди Адам. Хайде де, идиот нещастен.“

— The rest is silence^[2] — каза Грегоровиус с въздишка.

— Silence my foot^[3] — каза Мага, която знаеше доста добре английски. — Ще започнат отново, ще видите. Пръв ще се обади старецът. Ето го. *Mais qu'est-ce que vous foutez*^[4]? — изимитира го Мага с носов глас. — Да видим какво ще му отговори Орасио. Струва ми се, че се смее тихичко, а когато се смее, не намира думи, не е за вярване. Отивам да видя какво става.

— Толкова добре ни беше — промърмори Грегоровиус, сякаш виждаше насреща си ангела, който щеше да го прогони от рая. Жерар Давид, Ван дер Вейден, Майстора от Флемал, не знаеше защо, но в този миг всички ангели бяха злощастно фламандски, с пълнички глуповати лица, но загладени, сияйни и буржоазно осъдителни (*Daddy-ordered-it, soyou-better-beat-it-you-lousy-sinners*)^[5]. Цялата стая, пълна с ангели, *I looked up to heaven and what did I see / A band of angels comin' after me*^[6], неизменният финал, ангели полицаи, ангели инкасатори, ангели ангели. Разложение на разложенията, както струята леден въздух, който се издигаше в крачолите на панталоните му, гневните гласове на площадката, силуетът на Мага в рамката на отворената врата.

— *C'est pas des façons, ça* — говореше старецът. — *Empêcher les gens de dormir à cette heure c'est trop con. J'me plaindrai à la Police, moi, et puis qu'est-ce que vous foutez là, vous planqué par terre contre la porte? J'aurais pu me casser la gueule, merde alors.*^[7]

— Върви да спиш, дядка — отвръщаше Орасио, удобно изтегнат на пода.

— *Dormir, moi, avec le bordel que fait votre bonne femme? Ça alors comme culot, mais je vous préviens, ça ne passera pas comme ça, vous aurez de mes nouvelles*^[8].

— *Mais de mon frère le Poète on a eu des nouvelles*^[9] — каза Орасио с прозявка. — Виждаш ли що за тип е тоя?

— Идиот — каза Мага. — Човек си пуска плоча съвсем тихичко, а той чука. Спираш плочата, той пак чука. Какво иска тогава?

— Така де, като приказката за оня, който си изтървал само едната обувка.

— Не я знам — каза Мага.

— Можеше да се предположи — каза Оливейра. — Както и да е, старците ми вдъхват уважение, примесено с други чувства, но на този бих му купил шише формалин — да се пъхне вътре и да престане да ни пречи.

— Et en plus ça m'insulte dans son charabia de sales métèques — каза старецът. — On est en France, ici. Des salauds, quoi. On devrait vous mettre à la porte, c'est une honte. Qu'est-ce que fait le Gouvernement, je me demande. Des Arabes, tous des fripouilles, bande de tueurs^[10].

— Я стига с тези sales métèques^[11], ако знаеш какви тълпи франсета са хукнали за парички в Аржентина — каза Оливейра. — Какво слушате, бе? Аз току-що идвам, вир-вода съм.

— Квартет на Шьонберг. Сега исках да си пусна съвсем тихо една соната на Брамс.

— По-добре ще е да я оставим за утре — отсъди Оливейра, като се повдигна на лакът, за да запали една „Голоаз“. — Rentrez chez vous, monsieur, on vous emmerdera plus pour ce soir^[12].

— Des fainéants — каза старецът. — Des tueurs, tous^[13].

На светлината на клечката кибрит се виждаха астраганеният калпак, омазненият халат, гневните очички. Сянката на калпака се очертаваше огромна на стената на стълбището, Мага беше очарована. Оливейра стана, духна клечката и влезе в стаята, като леко затвори вратата.

— Здравейте — каза Оливейра. — Тъмно е като в рог.

— Здравей — каза Грегоровиус. — Добре, че се отърва от него.

— Per modo di dire^[14]. Всъщност старецът има право, освен това е по-възрастен.

— Да си възрастен не е оправдание — каза Мага.

— Може би не е оправдание, но ти позволява да правиш какво ли не.

— Ти каза веднъж — драмата на Аржентина е, че я управляват старци.

— Завесата вече падна над тази драма — каза Оливейра. — От Перон насам е обратното, младите държат банката и това май е по-лошо, но какво да се прави. Всякакви доводи, свързани с възраст, поколение, титла и класа, са огромна глупост. Предполагам, че всички приемаме неудобството да шепнем, за да може Рокамадур да спи със съня на праведниците.

— Да, заспа точно преди да си пуснем музика. Мокър си до кости, Орасио.

— Бях на концерт, пиано — обясни Орасио.

— Аха — каза Мага. — Съблечи си канадката. Сега ще ти направя едно горещо мате.

— С чашка тръстикова ракия, трябва да е останала някъде още половин бутилка.

— Какво е тръстикова ракия? — попита Грегоровиус. — Това, което наричат грапа ли?

— Не, по-скоро прилича на барацк^[15]. Много върви след концерти, особено когато е имало премиери с неописуеми последствия. Дали можем да запалим една нищожна и плаха светлинка, която няма да стигне до очите на Рокамадур?

Мага запали една лампа и я сложи на пода, постигайки нещо подобно на осветление а ла Рембранд, което Оливейра прецени като подходящо. Завръщането на блудния син, образ на завръщането, било то мигновено и ефимерно, макар че не знаеше точно защо се бе върнал, бе изкачил полека-лека стъпалата и се бе проснал пред вратата, за да чуе отдалеч края на квартета и шепота на Осип и Мага. „Сигурно вече са се любили като котки“, помисли, докато ги гледаше. Макар че не, невъзможно е да са предположили, че ще се върне тази нощ, те са напълно облечени, а и Рокамадур е в леглото. Ако Рокамадур лежеше върху два стола, а Грегоровиус беше бос и по риза... Освен това, по дяволите, какво значение има, след като излишният е той — стои тук с канадка, от която се стича вода, станал съвсем на нищо.

— Акустиката — каза Грегоровиус. — Какво необикновено нещо е звукът, който прониква в материята и се катери по етажите, преминава през стената до възглавницата на леглото. Не е за вярване. Вие някога потапяли ли сте глава във ваната?

— На мен ми се е случвало — каза Оливейра, като си хвърли канадката в един ъгъл и седна на табуретката.

— Човек може да чуе всичко, което си говорят съседите отдолу, стига само да потопа глава във водата и да слуша. Звучите се предават по тръбите, предполагам. Веднъж в Глазгоу по този начин разбрах, че съседите ми са троцкисти.

— Глазгоу звучи като лошо време, като пристанище, пълно с тъжни хора — каза Мага.

— Твърде много кино — каза Оливейра. — Ама това мате е като опрощение на греховете, толкова успокоява. Майчице, колко вода в обувките. Виж, матето е точка и нов ред. Изпиваш го и можеш да започнеш нов абзац.

— Тези удоволствия на пампата завинаги ще останат непознати за мен — каза Грегоровиус. — Но ако не се лъжа, се спомена и за някакво питие.

— Донеси ракията — нареди Оливейра. — Струва ми се, че имаше повече от половин бутилка.

— Оттук ли я купувате? — попита Грегоровиус.

„За какъв дявол говори в множествено число? — помисли Оливейра. — Сигурно са се търкаляли цяла нощ, това е непогрешим знак. Както и да е.“

— Не, приятел, брат ми ми я праща. Имам брат в Росарио, който е цяло чудо. Ракия и упреци, праща всичко в изобилие.

Подаде празната кратунка на Мага, която се беше сгушила в краката му с чайника между коленете. Започваше да се чувства по-добре. Усети пръстите на Мага на глезена си, върху връзките на едната обувка. Остави я да му я събуе и въздъхна. Мага събу и подгизналия чорап и уви крака му в двоен лист от „Фигаро Литерер“. Матето беше много топло и много горчиво.

Грегоровиус хареса тръстикова ракия, не била точно като барацк, но приличала. Последва педантично изброяване на унгарски и чешки питиета, малко носталгия. Чувахе се как дъждът тихо вали, всички се чувстваха толкова добре, най-вече Рокамадур, който от час не беше гъкнал. Грегоровиус говореше за Трансилвания, за някакви свои авантюри в Солун. Оливейра се сети, че на нощното шкафче има пакет „Голоаз“, а вътре платнени пантофи. Опипом се приближи до леглото. „От Париж всяко споменаване на нещо, което е отвъд Виена, намирисва на литература“, казваше Грегоровиус с такъв глас, като че ли молеше за извинение. Орасио намери цигарите, отвори вратичката

на нощното шкафче, за да извади пантофите. В мрака различаваше смътно профила на Рокамадур, легнал по гръб. Без да съзнава добре защо го прави, той докосна челото му с пръст. „Майка ми не се осмеляваше да спомене Трансилвания, страхуваше се, че ще я свържат с историите за вампири, като че ли това... А токайското, знаете...“ На колене до леглото Орасио се вгледа по-добре. „Представете си, от Монтевидео — казваше Мага. — Мислиш си, че човечеството е едно цяло, но когато живееш от страната на Ел Серо^[16]... Токайското птиче ли е?“ „Ами в известен смисъл.“ Естествената реакция при подобни случаи. Да видим, първо... („Какво значи в известен смисъл? Птиче ли е, или не е птиче?“) Беше достатъчно да прокара пръст по устните му, реакция нямаше. „Позволих си един не толкова оригинален образ, Лусия. Във всяко хубаво вино спи едно птиче.“ Изкуствено дишане, що за глупост. Още една глупост — така му треперят ръцете, бос и с мокри дрехи (трябва да го разтрият със спирт, може би ако го разтрият енергично). „Un soir, l'âme du vin chantait dans les bouteilles^[17] — скандираше Осип. — Още Анакреонт, струва ми се...“ Можеше едва ли не да се пипне обиденото мълчание на Мага, забележката, която си правеше наум: Анакреонт, гръцки автор, когото изобщо не съм чела. Познават го всички, с изключение на мен. От кого ли ще е този стих, un soir, l'âme du vin? Ръката на Орасио се плъзна между чаршафите, струваше му страхотни усилия да докосне малкото коремче на Рокамадур, студените крачета, по-нагоре трябва да е останала някаква топлинка, но не, беше студен навсякъде. „Да влезеш в шаблона — помисли си Орасио. — Да се развикаш, да запалиш лампата, да вдигнеш обичайната и задължителна гюрултия. Защо?“ Но може би все още... „В такъв случай излиза, че инстинктът, онова, което знам отвътре, не ми служи за нищо. Ако се развикам, пак ще стане като с Берт Трепа, пак глупавият опит да направиш нещо, жалостта. Да си нахлузиш ръкавицата, да направиш каквото трябва да се направи в подобни случаи. А, не, стига. Защо да светвам лампата и да викам, като знам, че няма да има никаква полза? Комедиант, свършен мръсник и комедиант. Най-много, което може да се направи, е...“ Чуваше се как чашата на Грегоровиус прави чин-чин с бутилката ракия. „Да, много прилича на барацк.“ С „Голоаз“ в уста и втренчен поглед Оливейра драсна клечка кибрит. „Ще го събудиш“, каза Мага, която сменяше матето. Орасио рязко духна клечката. Известен факт е, че зениците,

изложени на лъч светлина, и т.н. Quod erat demo-strandum^[18]. „Като барацк, само че не толкова ароматна“, казваше Осип.

— Старецът отново чука — каза Мага.

— Трябва да е някой кепенк — каза Осип.

— В къщата няма кепенци. Сигурно е откачил.

Оливейра си обу пантофите и отново седна в креслото. Матето беше чудесно, горещо и много горчиво. Отгоре почукаха два пъти, но не много силно.

— Трепе хлебарки — предположи Грегоровиус.

— Не, хванали са го дяволите и не иска да ни остави да спим. Качи се да му кажеш две думи, Орасио.

— Ти се качи — каза Оливейра. — Не знам защо, но на теб ти има страха повече, отколкото на мен. Поне не изважда на показ своята ксенофобия, апартейд и прочее сегрегации.

— Ако се кача, ще наговоря толкова неща, че ще извика полицията.

— Вали твърде силно. Подхвани го откъм моралната страна, похвали украсата на вратата му. Позови се на майчинските си чувства, такива неща. Хайде, послушай ме.

— Ама така не ми се иска — каза Мага.

— Хайде, миличка — каза Оливейра тихо.

— Но защо искаш да ида аз?

— За да ми направиш удоволствие. Ще видиш, че ще престане.

Почука се още два пъти, после още веднъж. Мага стана и излезе от стаята. Орасио я последва и когато чу, че се качва по стълбите, светна лампата и погледна Грегоровиус. Посочи с пръст към леглото. След минута угаси светлината, докато Грегоровиус се връщаше към креслото.

— Невероятно — каза Осип и хвана бутилката ракия в тъмното.

— Разбира се. Невероятно, неизбежно, всичко това. Обаче никакви траурни изпълнения, приятел. Трябваше да се махна за един ден от тази стая, за да се случат какви ли не ексцесии. Както и да е, едното ще послужи за утеха от другото.

— Не разбирам — каза Грегоровиус.

— Прекрасно ме разбираш. Ça va, ça va^[19]. Не можеш да си представиш колко малко ме засяга всичко това.

Грегоровиус си даваше сметка, че Оливейра му говори на ти и че това променя нещата, като че ли все още би могло... Каза нещо за Червения кръст, за дежурните аптеки.

— Прави каквото искаш, на мен ми е все едно — каза Оливейра. — Какво става днес... Какъв ден, братче...

Де да можеше да се опъне в леглото, да заспи за няколко години. „Страхливец“, помисли си. Грегоровиус прихвана от неговата неподвижност — палеше лулата си с голямо усилие. Отдалече се чуваше говор, гласът на Мага сред дъжда, старецът, който ѝ отговаряше с крясъци. Хлопна се вратата на някакъв друг апартамент, хората излизаха да протестирали заради шума.

— В крайна сметка имаш право — съгласи се Грегоровиус. — Но има някаква отговорност пред закона, струва ми се.

— Имайки предвид случилото се, вече сме затънали до гуша, приятел — каза Оливейра. — Най-вече вие двамата, аз винаги мога да докажа, че съм дошъл твърде късно. Майка оставя дете да умре, докато се отдава на любовник на килима.

— Ако искаш да намекнеш...

— Няма никакво значение, приятел.

— Но това е лъжа, Орасио.

— Все ми е едно, консумирането е маловажен факт. Аз вече нямам нищо общо с всичко това, качих се, защото бях мокър и ми се пиеше мате. Приятел, май идва някой.

— Трябва да повикаме медицинска помощ — каза Грегоровиус.

— Добре, давай. Не ти ли се струва, че е гласът на Роналд?

— Аз няма да остана повече тук — каза Грегоровиус и стана. — Трябва да се направи нещо, казвам ти, че трябва да се направи нещо.

— Но аз съм напълно убеден в това, приятел. Да се действа, винаги да се действа. *Die Tätigkeit*^[20], старче. Само вие ни липсвахте. Говорете тихо, приятели, че ще събудите детето.

— Здравсти — каза Роналд.

— Здравейте — каза Бабс, като се бореше да вкара чадъра в стаята.

— Говорете тихо — каза Мага, която идваше след тях. — Защо не затвориш този чадър, за да можеш да влезеш?

— Имаш право — каза Бабс. — Подобни неща ми се случват навсякъде. Не вдигай шум, Роналд. Идваме само да ви разкажем за Ги,

невероятно е. Да не са изгорели бушоните?

— Не, заради Рокамадур.

— Говори тихо — каза Роналд. — И хвърли в някой ъгъл този шибан чадър.

— Много е трудно да го затвори човек — каза Бабс. — А се отваря много лесно.

— Старецът ме заплаши с полиция — каза Мага, като затваряше вратата. — За малко да ме набие, крещеше като луд. Осип, трябва да видите какво държи в стаята си, от стълбището все нещо се вижда. Маса, покрита с празни бутилки, и в средата вятърна мелница, ама толкова голяма, че сякаш е в естествен размер, като ония в полята на Уругвай. И мелницата се въртеше от въздушното течение, аз не се удържах, постоянно поглеждах през процепа на вратата, старецът се беше запенил от яд.

— Не мога да го затворя — каза Бабс. — Ще го оставя тук, в ъгъла.

— Прилича на прилеп — каза Мага. — Дай, аз ще го затворя. Виждаш ли, лесно е.

— Счупи му две спици — каза Бабс на Роналд.

— Стига си досаждала — каза Роналд. — Освен това си тръгваме веднага, дойдохме само да им кажем, че Ги глътна цяла опаковка гарденал.

— Бедното ангелче — каза Оливейра, който не изпитваше никаква симпатия към Ги.

— Етиен го намерил полужив, ние с Бабс бяхме тръгнали за откриването на една изложба (трябва да ти разкажа за това, невероятно е) и Ги се качил вкъщи и се отровил в леглото, представяш ли си.

— He has no manners at all — каза Оливейра. — C'est regrettable.

[21]

— Етиен дошъл у нас да ни търси, добре, че всички имат ключ — каза Бабс. — Чул, че някой повръща, влязъл, заварил Ги. Той умираше, Етиен изхвърчал за помощ. Сега е в болница, в тежко състояние. А и този дъжд — каза Бабс покрушена.

— Седнете — каза Мага. — Не там, Роналд, на стола му липсва един крак. Тъмно е заради Рокамадур. Говорете по-тихо.

— Направи им малко кафе — каза Оливейра. — Какво време, приятели.

— Аз ще трябва да си тръгнавам — каза Грегоровиус. — Не знам къде съм си оставил шлифера. Не, не там. Лусия...

— Останете на кафе — каза Мага. — Така и така вече няма метро, а тук ни е толкова добре. Би могъл да смелиш кафе, Орасио.

— Мирише на спарено — каза Бабс.

— Винаги ѝ липсва озонът на открито — каза Роналд ядосано. — Като кон е, обича до полуда само чистите неща, без примеси. Основните цветове, гамата от седем тона. Тя не е човек, повярвай ми.

— Човекът е идеал — каза Оливейра, докато търсеше опипом мелничката за кафе. — Въздухът също има своята история, приятел. Преходът от мократа улица с толкова много озон, както казваш ти, към атмосфера, чиято температура и качество са достигнали до сегашното си състояние в продължение на петдесет века... По отношение на дишането Бабс е нещо като Рип ван Уинкъл.

— О, Рип ван Уинкъл — каза Бабс, очарована. — Баба ми разказваше за него.

— В Айдахо, това вече го знаем — каза Роналд. — Но сега проблемът е, че преди половин час Етиен ни звънна по телефона в бара на ъгъла, за да ни каже, че ще е най-добре да прекараме нощта навън или поне да не се връщаме вкъщи, докато не разберем дали Ги ще умре, или ще повърне гарденала. Не би било никак добре ченгетата да се качат и да ни заварят, те могат да съберат две и две, а напоследък Клубът им беше дошъл в повече.

— Какво лошо има в Клуба? — попита Мага, докато бършеше чашите за кафе с хавлиена кърпа.

— Нищо, и именно затова човек е беззащитен. Съседите толкова са се оплаквали от шума, че сме пусkali плочи по цяла нощ, от това, че непрекъснато сме влизали и излизали... Освен това Бабс се е карала с портиерката и с всички жени в сградата, те впрочем са между петдесет и шейсет.

— They are awful^[22] — каза Бабс, дъвчейки бонбона, който беше извадила от джоба си. — Мирише им на марихуана, дори когато човек готви гулаш.

Оливейра се беше изморил да мели кафе и подаде мелничката на Роналд. Бабс и Мага шепнешком обсъждаха причините за самоубийството на Ги. След като толкова дълго беше търсил шлифера си, Грегоровиус отново се беше разположил в креслото и седеше много

тихо с угаснала лула в уста. Чуваше се дъждът по прозореца. „Шьонберг и Брамс — помисли си Оливейра, като извади една «Голоаз». — Не е лошо, обикновено при подобни обстоятелства избира Шопен или Траурния марш за Зигфрид. Вчерашното торнадо е причинило смъртта на две или три хиляди души в Япония. Ако погледнем статистически...“ Но статистиката не премахваше вкуса на лой, който цигарата оставяше в устата му. Разгледа я колкото се може по-добре на светлината на една клечка. Беше превъзходна „Голоаз“, съвсем бяла, с тънко изписани букви и по-твърди влакънца в хартията откъм влажния край. „Винаги навлажнявам цигарите, когато съм нервен — помисли си Оливейра. — Като се сетя за Роз Боб... Да, денят беше майката си трака, а какво ни чака още.“ Най-добре беше да каже на Роналд, за да го предаде той на Бабс по един от своите почти телепатични начини, които така смайваха Перико Ромеро. Теория на комуникацията, една от тези направо омагьосващи теми, които литературата сама по себе си все още не беше докопала поне до появата на хъкслиевците или борхесовците на новото поколение. Сега Роналд се бе присъединил към шепота на Мага и Бабс, въртеше мелничката в забавен каданс и кафето нямаше да стане и след хиляда и петстотин години. Оливейра се плъзна от ужасния стол в стил ар нуво и се нагласи удобно на пода с глава, подпряна на купчина вестници. На тавана имаше някакво странно сияние, което май беше по-скоро субективно видение, отколкото нещо друго. Като затвореше очи, сиянието продължаваше за миг, а после започваха експлозиите на някакви големи виолетови сфери, експлодираха една след друга, буф, буф, буф, всяка сфера очевидно съответстваше на систола или на диастола, макар че знае ли човек. А някъде из къщата, вероятно на третия етаж, звънесе телефон. По това време в Париж, направо невероятно. „Още някой е умрял — помисли си Оливейра. — Не се звъни по друг повод в този град, който уважава съня.“ Спомни си, когато един току-що пристигнал аржентински приятел бе решил, че е съвсем естествено да звънне по телефона в десет и половина вечерта. Кой знае как беше успял да се справи с указателя „Vottin“, да намери някакъв домашен телефон в същата сграда, в която живееше Оливейра, и тутакси да го набере. Лицето на добрия господин от петия етаж по robe de chambre^[23], който чукаше на вратата, леденото му изражение, quelqu'un vous demande au téléphone^[24], Оливейра, объркан, нахлузва

някакъв пуловер, качва се на петия етаж, попада лице в лице с някаква определено разярена госпожа, разбира, че приятелчето Ермида е в Париж, и кога ще се видим, приятел, нося ти новини от кого ли не, от Травълър и момчетата Биду, и така нататък, а госпожата прикрива гнева си в очакване Оливейра да се разплаче при вестта за смъртта на някой много скъп човек, а Оливейра не знае какво да прави, *vraiment je suis tellement confus, madame, monsieur, c'était un ami qui vient d'arriver, vous comprenez, il n'est pas du tout au courant des habitudes*^[25]... О, Аржентина, широко скроено разбиране за времето, къщи с отворени врати, много свободно време за пилеене, бъдещето е пред теб, цяло-целеничко, буф, буф, буф, но в очите на това тук, на три метра пред теб, едва ли имаше нещо, не можеше да има нищо, буф, буф, буф, сложен е кръст на цялата теория на комуникацията, нито мама, нито татко, нито сладка каша, нито пиш-пиш, нито буф, буф, нито нищо, само *rigor mortis*^[26] и наоколо някакви хора, които дори не бяха жители на Салта или мексиканци, за да продължат да слушат музика, да организират бдение над ангелчето, да се измъкнат като тях по нишката на кълбото прежда, хора, които никога не са били толкова първични, за да превъзмогнат това скандално обстоятелство, като го приемат или се слоят с него, нито толкова постигнали себе си, че да отрекат цялата скандалност и да погледнат на случилото се като на *one little casualty*^[27], като тайфуна Вероника например, помел три хиляди души. „Но всичко това е евтина антропология“, помисли си Оливейра с усещането за хлад в стомаха, който беше тръгнал да предизвиква спазъм. В крайна сметка винаги те удря под лъжичката. „Това е истинската комуникация — предупрежденията, които идват изпод кожата. И за това няма речници, приятел.“ Кой беше изгасил рембрандовата лампа? Не помнеше, преди миг на нивото на пода имаше нещо подобно на прах от старо злато, но колкото и да се опитваше да възстанови какво се беше случило от идването на Роналд и Бабс насам, изобщо не му се получаваше; в някакъв момент Мага (понеже сигурно е била Мага) или пък Грегоровиус, някой беше изгасил лампата.

— Как ще направиш кафето на тъмно?

— Не знам — каза Мага, която тракаше с чашите. — Преди имаше някаква светлина.

— Роналд, запали лампата — каза Оливейра. — Под стола ти е. Завърти абажура, това е класическа система.

— Всичко е толкова идиотско — каза Роналд, без никой да разбере дали имаше предвид как се пали лампата. Светлината отнесе виолетовите сфери и Оливейра започна малко повече да харесва цигарата. Сега наистина беше добре, беше топло, щяха да пият кафе.

— Ела по-близо — каза Оливейра на Роналд. — Ще ти е по-удобно, отколкото на този стол — има нещо като човка по средата на седалката, която ти се забива в задника. Вонг определено би го включил в пекинската си колекция.

— Много си ми е удобно тук — каза Роналд, — макар че това би могло да предизвика недоразумения.

— Не ти е удобно. Ела. Дами, кафето ще стане ли скоро?

— О, какъв мачист е тази нощ — каза Бабс. — Винаги ли е такъв към теб?

— Почти винаги — каза Мага, без да го погледне. — Помогни ми да избърша този поднос.

Оливейра изчака Бабс да започне въображаеми коментари около правенето на кафе и когато Роналд се спусна от стола и седна до него, му каза няколко думи на ухото. Грегоровиус ги слушаше, но участваше в разговора за кафето и отговорът на Роналд се изгуби в хвалебствията за моката и коментарите за упадъка на техниките за нейното приготвяне. После Роналд отново седна на стола си, точно навреме, за да поеме чашата, която Мага му подаваше. По тавана лекичко започнаха да чукат, два, три пъти. Грегоровиус потрепери и изпи кафето наведнъж. Оливейра се сдържаше да не се разсмее, което между другото най-вероятно щеше да отслаби спазъма в стомаха му. Мага изглеждаше учудена, гледаше ту един, ту друг в полумрака, после затърси опипом цигара по масата, като че ли искаше да се измъкне от нещо, което не разбираше, нещо като сън.

— Чувам стъпки — каза Бабс с подчертан тон а ла Блаватска. — Този старец сигурно е луд, трябва да се внимава, веднъж в Канзас сити... Не, някой се качва.

— Сякаш нося стълбището в ухото си — каза Мага. — Много ми е жал за глухите. Като че ли сега едната ми ръка е на стълбището и я прокарвам по стъпалата, едно след друго. Когато бях малка, изкарах

отличен на съчинение, в което описах историята на един шум. Беше симпатичен шум, който ходи насам-натам, случват му се разни неща...

— Аз пък... — каза Бабс. — О кей, о кей, няма защо да ме щипеш.

— Скъпа — каза Роналд, — млъкни за малко, за да разберем чии са тези стъпки. Да, това е царят на пигментите, Етиен, великият апокалиптичен звяр.

„Прие го спокойно — помисли си Оливейра. — Лекарството беше в два, струва ми се. Имаме повече от час спокойствие.“ Не разбираше, нито искаше да разбере защо бе това отлагане, това своеобразно отричане на нещо вече известно. Отричане, негативност... „Да, това е като негатив на действителността, такава-каквата-би-трябвало-да-бъде, тоест... Ама недей да правиш метафизика, Орасио. Alas, proo Yorick, ça suffit.^[28] Не мога да го избегна, струва ми се по-добре така, отколкото да светнем лампата и да пуснем новината като гълъб. Негатив. Тотално преобръщане... Най-вероятно той е жив, а всички ние — мъртви... По-скромно предложение: убил ни е, защото сме виновни за смъртта му. Виновни, тоест подбудители на някакво положение на нещата... Ей, скъпи мой, накъде се отнасяш, досущ като магаре си, пред очите на което виси морков. А беше просто Етиен, великият звяр на живописиста.“

— Отърва кожата — каза Етиен. — Има повече животи от Цезар Борджия, копелето. Обаче повръща яко...

— Разкажи, разкажи — каза Бабс.

— Промивка на стомаха, клизми с не знам какво си, бодоха го къде ли не, сложиха го на специално легло, за да бъде главата му пониско от тялото. Повърна менюто на ресторант „Орест“, където май бил обядвал. Чудовищно, дори лозови сърми имаше. А бе не виждате ли, че съм мокър до кости?

— Има топло кафе — каза Роналд — и някакво питие, тръстикова ракия на име каня, която е отвратителна.

Етиен изпръхтя, съблече си шлифера в един ъгъл и се залепи за печката.

— Как е детето, Лусия?

— Спи — каза Мага. — За щастие спи дълбоко.

— Да говорим по-тихо — каза Бабс.

— Към единайсет вечерта дойде на себе си — обясни Етиен с известна нежност. — Е, да, беше станал на парцал. Лекарят ми позволи да се доближа до леглото му и Ги ме позна. „Идиот такъв“, му казах. „Върви по дяволите“, ми отговори той. Лекарят ми каза на ухото, че това е добър признак. В стаята имаше и други типове, прекарах доста сносно, при положение че за мен болниците...

— Ходи ли вкъщи? — попита Бабс. — Трябваше ли да ходиш в полицията?

— Не, вече всичко е уредено. Все пак беше по-разумно да останете тук тази нощ, ако беше видяла лицето на портиерката, когато изнасяха Ги...

— The lousy bastard^[29] — каза Бабс.

— Аз приех добродетелно изражение и като минавах покрай нея, вдигнах ръка и казах: „Мадам, смъртта винаги заслужава уважение. Този младеж се е самоубил от нещастна Крайслерова любов“. Вцепени се, повярвайте ми, гледаше ме с очи като твърдо сварени яйца. И точно когато носилката минава през вратата, Ги се надига, опира бледа ръка на бузата си като статуите по етруските саркофази и повръща зелена гадост към портиерката, точно върху изтривалката. Санитарите умират от смях, цялата ситуация беше направо невероятна.

— Още кафе — помоли Роналд. — Ти седни тук на пода, това е най-топлата част от стаята. Едно хубаво кафе за горкичкия Етиен.

— Нищо не се вижда — каза Етиен. — А защо да сядам на пода?

— За да се присъединиш към Орасио и към мен, които правим нещо като бдение над оръжието — каза Роналд.

— Не се дръж като идиот — каза Оливейра.

— Послушай ме, седни тук и ще разбереш неща, които дори Вонг не знае. Книги, носещи просветление, гадателски практики. Точно тази сутрин се забавлявах с „Бардо“^[30]. Тибетците са изключителни.

— Кой те насочи към нея? — попита Етиен, който направо се разля между Оливейра и Роналд, след което отпи глътка кафе. — Пиячка — каза Етиен и протегна властно ръка към Мага, която му подаде бутилката тръстикова ракия. — Гадост — каза Етиен, след като отпи. — Аржентински продукт, предполагам. Каква земя, Господи.

— Не се захващай с родината ми — каза Оливейра. — Приличаш на стареца от горния етаж.

— Вонг ме подложи на няколко теста — обясняваше Роналд. — Казва, че имам достатъчно ум, за да започна успешно да го унищожавам. Разбрахме се да прочета внимателно „Бардо“, после ще преминем към основите на будизма. Наистина ли има етерно тяло, Орасио? Изглежда, че когато човек умира... Нещо като ментално тяло, разбираш ли?

Орасио обаче говореше нещо на ухото на Етиен, който пъшкаше, а от него се разнасяше мирис на мокри улици, на болница и на готвено зеле. Бабс разясняваше на Грегоровиус, потънал в някакво безразличие, пороците на портиерката. Натъпкан до козирката с токущо придобити знания, Роналд изпитваше нужда да разясни на някого „Бардо“ и хвана Мага, която се очертаваше в полумрака пред него като скулптура на Хенри Мур — великанка, ако човек я гледа от пода: първо коленете, които още малко и ще разбият черната маса на полата, после торсът, достигащ до тавана, а над торса валма коси, по-черни и от мрака, и в цялата тази сянка сред сенките светлината на поставената на пода лампа придаваше блясък на очите на Мага, седнала в креслото; на моменти тя едва се удържаше да не се плъзне и да не падне на пода, понеже предните крака на креслото бяха по-къси.

— Шибана история — каза Етиен, като отпи още една глътка.

— Можеш да си идеш, ако искаш — каза Оливейра, — но не вярвам да се стигне до нещо сериозно, в този квартал подобни неща се случват много често.

— Оставам — каза Етиен. — Това питие, как каза, че се нарича, не е толкова лошо. Мирише на някакъв плод.

— Вонг каза, че Юнг бил във възторг от „Бардо“ — каза Роналд. — Разбираемо е, а екзистенциалистите също трябва да я прочетат много внимателно. Виж, когато съдят мъртвия, кралят го изправя пред едно огледало, но това огледало е кармата. Сборът от действията на мъртвия, нали ти е ясно. И мъртвият вижда как се отразяват всичките му действия, доброто и лошото, отражението обаче не отговаря на никаква действителност, а е проекция на мисловни образи... Как старият Юнг да не се шашне, какво ще кажеш. Кралят на мъртвите гледа огледалото, но всъщност надниква в паметта ти. Може ли да си представи човек по-добро описание на психоанализата? Но има и нещо още по-необикновено, скъпа, а именно че присъдата, която произнася

кралят, не е негова, а твоя. Ти сам се съдиш, без да го знаеш. Не ти ли се струва, че всъщност Сартр трябва да отиде да живее в Лхаса?

— Невероятно — каза Мага. — Ама тази книга философска ли е?

— Това е книга на мъртвите — каза Оливейра.

Замълчаха, слушаха дъжда. Грегоровиус усети жалост към Мага, която като че ли очакваше някакво обяснение, но вече не събираше смелост да зададе друг въпрос.

— Ламите споделят някакви прозрения с умиращите — каза й той. — За да ги упътят към отвъдното, за да им помогнат да се спасят. Например...

Етиен бе опрял рамото си на Оливейра. Роналд, седнал с кръстосани крака, тананикаше „Big Lip Blues“ и си мислеше, че Джели Рол е любимият му мъртвец. Оливейра запали една „Голоаз“ и като в картина на Жорж дьо Латур огънчето освети за миг лицата на приятелите, изтръгна от мрака Грегоровиус, свърза шепота на гласа му с едни движещи се устни, рязко намести в креслото Мага и лицето й, винаги жадно в миговете на невежество и обяснения, меко окъпа отпуснатата Бабс, музиканта Роналд, потънал в жалостиви импровизации. Тогава, точно когато клечката кибрит гаснеше, се чу удар по тавана.

„*Il faut tenter de vivre* — сети се Оливейра. — Pourquoi?“^[31]

Стихът бе изплувал в паметта като лицата на светлината на клечката, за миг и вероятно без никаква причина. Рамото на Етиен го топлеше, даваше му измамното усещане за присъствие, за близост, която смъртта — тази угасваща кибритена клечка — щеше да унищожи, както сега угасваха лицата и формите, както тишината се затваряше около удара там горе.

— И така — завършваше Грегоровиус с поучителен тон, — „Бардо“ ни връща към живота, към необходимостта от един чист живот точно когато вече няма как да избягаме, приковани към леглото с рак вместо възглавница.

— О — каза Мага с въздишка. Беше разбрала доста, някои части от пъзела застанаха по местата си, макар че никога нямаше да постигне съвършенството на калейдоскопа, където всяко стъкълце, всяко клонче, всяко зрънце пясък бяха съвършени, симетрични, ужасно скучни, но затова пък безпроблемни.

— Дихотомииите на Запада — каза Оливейра. — Живот и смърт, отсам и оттатък. Не на това учи твоят „Бардо“, Осип, макар че аз лично нямам и най-малка представа на какво учи твоят „Бардо“. При всички положения ще да е нещо по-гъвкаво, не толкова категоризирано.

— Виж — каза Етиен, който се чувстваше наистина чудесно, макар новината, която му съобщи Оливейра, да се разхождаше из вътрешностите му като рак, само че тези две състояния не си противоречаха. — Виж, шибан аржентинецо, Изтокът не е чак толкова различен, колкото претендират ориенталистите. Само да се вгълбиш малко повече в текстовете им и ще усетиш това, което се усеща винаги — необяснимото изкушение на ума да се самоубие посредством самия себе си. Скорпионът, който си забива собственото жило, писнало му е да бъде скорпион, ама има нужда от скорпионството си, за да престане да бъде скорпион. В Мадрас или в Хайделберг, същината на проблема е една и съща — има някакво неизразимо объркване в началото на началата, от което произтичат явлението, което в този миг ви говори, и вие, които го слушате. Всеки опит това да бъде обяснено се проваля поради една-единствена, разбираема за всички причина, а именно че за да дадеш определение и да разбереш, би трябвало да си извън онова, което подлежи на определение и съответно на разбиране. *Ergo*, Мадрас и Хайделберг се утешават с разработването на постановки, някои на дискурсивна, други на интуитивна основа, макар че между дискурса и интуицията разликите изобщо не са толкова ясни, което е известно на всеки гимназист. И става така, че човек май се чувства сигурен само на онези територии, които не го засягат дълбоко: когато е играч или завоевател, когато създава различни исторически черупки на основата на етоса, когато оставя централното тайнство във властта на което и да е прозрение. А над и под всичко това — любопитното схващане, че основният инструмент, логосът, който шеметно ни изтръгва от зоологическото равнище, е свършена измама. И неизбежният извод — търсенето на убежище във внушеното отвън неназовимо, в нечленоразделното, в тъмната нощ на душата, естетическите и метафизическите догадки. Мадрас и Хайделберг представляват различни дозировки на една и съща рецепта, понякога има повече ин, друг път повече ян, но в двата края, нагоре и надолу, има двама хомо сапиенса, еднакво ненамерили обяснение, и двамата яко удрят с крак земята, за да се издигнат по-нагоре, единият за сметка на другия.

— Странно — каза Роналд. — При всички положения би било глупаво да се отрича наличието на някаква действителност, дори и да не знаем какво представлява тя. Оста, която се движи нагоре-надолу, да речем. Как тази ос все още не е послужила, за да разберем какво става в двата ѝ края? От неандерталеца насам...

— Използваш думи — каза Оливейра, като се подпря по-удобно на Етиен. — Страшно им харесва някой да ги измъкне от шкафа и да ги разнася из стаята. Действителност, неандерталец, виж ги как си играят, как ни се пъхат в ушите и се спускат в тях като по пързалка.

— Вярно е — каза Етиен недружелюбно. — Затова предпочитам боите си, с тях съм по-сигурен.

— Сигурен в какво?

— В резултата.

— Във всеки случай в резултата им върху теб, но не и върху портиерката на Роналд. Твоите цветове не са по-сигурни от моите думи, старче.

— Моите цветове поне не се опитват да обяснят нищо.

— А теб устройва ли те да няма обяснение?

— Не — каза Етиен, — но междувременно правя неща, които донякъде премахват лошия вкус от празнотата. А това в действителност е най-доброто определение за хомо сапиенса.

— Не е определение, а утешение — каза Грегоровиус с въздишка. — Всъщност ние сме като в комедия, обаче идваме в театъра за второто действие. Всичко е много хубаво, ама не разбираме нищо. Актьорите говорят, извършват някакви действия, но не се знае защо, по каква причина. Проектираме върху тях собственото си невежество и те ни приличат на луди, които влизат и излизат много решително. Шекспир вече го е казал, а ако не го е казал, било е негов дълг да го каже.

— Мисля, че го е казал — каза Мага.

— Да, казал го е — каза Бабс.

— Ето, виждаш ли — потвърди Мага.

— Говорил е и за думите — каза Грегоровиус, — а това, което прави Орасио, е да постави проблема в диалектическия му аспект, така да се каже. Като Витгенщайн, от когото много се възхищавам.

— Не го познавам — каза Роналд, — но вие сигурно ще се съгласите, че проблемът за действителността не се разрешава с

въздишки.

— Кой знае — каза Грегоровиус. — Кой знае, Роналд.

— Хайде, остави поезията за друг път. Съгласен съм, че човек не трябва да се доверява на думите, но всъщност думите идват след онова другото, например че няколко души сме се събрали тук тази нощ, насядали около една лампа.

— Говори по-тихо — помоли Мага.

— Аз усещам и знам, че съм тук, без никакви думи — настоя Роналд. — Ето кое наричам действителност. Дори да е само това.

— Чудесно — каза Оливейра. — Само че тази действителност за теб и за когото и да било не е никаква гаранция, освен ако не я превърнеш в понятие и оттам в конвенция, в полезна схема. Сам по себе си фактът, че седиш от дясната ми страна, а аз — от лявата ти страна, прави от действителността поне две действителности и нека се има предвид, че аз не искам да задълбавам и да те карам да забележиш, че ти и аз сме две действителности, които не осъществяват никаква друга комуникация помежду си освен чрез сетивата и думите — все неща, на които човек, ако е сериозен, не трябва да се доверява.

— И двамата сме тук — настоя Роналд. — Отдясно или отляво няма голямо значение. И двамата виждаме Бабс, всички чуват какво казвам.

— Но тези примери, скъпи мой, са за дечица по къси панталонки — каза тъжно Грегоровиус. — Орасио има право, не може просто ей така да приемеш това, което смяташ за действителност. Можеш да твърдиш само, че съществуващ, последното не може да се отрече, без да се вдигне очевиден скандал. Слабото звено е в ergo-то и в онова след ergo-то, то се вижда.

— Не вкарвай въпроса в рамките на определена школа — каза Оливейра. — Нека останем на ниво разговор между любители, защото сме именно такива. Нека останем при това, което Роналд трогателно нарича действителност и мисли, че е само една. Продължаваш ли да вярваш, че е само една, Роналд?

— Да. Признавам, че моят начин да я чувствам и разбирам е различен от този на Бабс и че действителността на Бабс се различава от действителността на Осип и така нататък. Но това е като различните мнения за Джокондата или за салатата от цикория. Действителността е тук и ние сме в нея, разбираме я по своя си начин, но сме в нея.

— Единственото, което има значение, е, че я разбираме по свой начин — каза Оливейра. — Ти смяташ, че има една подлежаща на постулиране действителност, защото ти и аз говорим в тази стая тази нощ и защото ти и аз знаем, че след час или приблизително толкова ще се случи едно определено нещо. Всичко това ти дава голяма онтологическа увереност, струва ми се — чувстваш се напълно уверен в самия себе си, напълно заел своето място в самия себе си и в заобикалящото те. Но ако в същото време можеше да присъстваш в тази действителност откъм мен или откъм Бабс, ако ти беше дадена някаква вездесъщност, разбираш ли, и ако можеше да бъдеш ей сега, в същата тази стая, но откъм мен с всичко, което съм и съм бил, и с всичко, което е и е била Бабс, може би щеше да осъзнаеш, че твоят евтин егоцентризъм не ти дава никаква валидна действителност. Дава ти единствено вяра, основаваща се на ужаса, нуждата да утвърждаваш всичко наоколо, за да не се плъзнеш във фунията, да излезеш от другия ѝ край и да се окажеш кой знае къде.

— Много сме различни — каза Роналд, — знам го много добре. Но се срещаме в някои точки извън самите нас. Ти и аз гледаме тази лампа, може и да не виждаме едно и също нещо, но пък не може и да сме сигурни, че не виждаме едно и също нещо. Тук има една лампа, по дяволите.

— Не викай — каза Мага. — Ще направя още кафе.

— Човек остава с впечатлението — каза Оливейра, — че стъпва в стари следи от стъпки. Като жалки ученици ние възпроизвеждаме мухлясали доводи, в които няма нищо интересно. И всичко това, скъпи ми Роналд, защото говорим диалектически. Казваме: ти, аз, лампата, действителността. Моля те, направи крачка назад. Кураж, не е толкова трудно. Думите изчезват. Тази лампа е сетивен дразнител, нищо повече. Сега направи още една крачка назад. Това, което наричаш зрение, и този сетивен дразнител се оказват във връзка и тя е необяснима, защото, за да я обясниш, трябва пак да направиш крачка напред и всичко отива по дяволите.

— Но тези крачки назад те връщат обратно по пътя, който човешкият вид вече е изминал — възрази Грегоровиус.

— Да — каза Оливейра. — И тук е големият проблем, да се разбере дали това, което наричаш вид, е вървяло напред, или, както е

мислел Клагес, струва ми се, в определен момент е тръгнало в грешна посока.

— Без език няма човек. Без история няма човек.

— Без престъпление няма убиец. Нищо не доказва, че човекът не би могъл да бъде различен.

— Не се е получило чак толкова зле при нас — каза Роналд.

— Какъв критерий за сравнение имаш, за да смяташ, че се е получило добре? Защо е трябвало да измисляме Рая, да живеем потънали в носталгия по *изгубения рай*, да градим утопии, да си представяме бъдещето? Ако дъждовният червей можеше да мисли, щеше да реши, че при него не се е получило чак толкова зле. Човекът се вкопчва в науката като в нещо, което наричат спасителна котва и което никога не съм бил много наясно какво точно представлява. Посредством езика разумът постига една удовлетворителна архитектура, подобна на прекрасната ритмична композиция на ренесансовите картини, и ни поставя в нейния център. Въпреки цялото си любопитство и неудовлетвореност науката, тоест разумът, започва да ни успокоява. „Тук си, в тази стая си, с твоите приятели, пред тази лампа. Не се плаши, всичко върви добре. Но нека да видим: Каква ли е природата на това светлинно явление? Не си ли чувал какво е обогатен уран? Харесват ли ти изотопите, знаеше ли, че вече превръщаме оловото в злато?“ Всичко това е много вълнуващо, направо зашеметяващо, но винаги от позицията на креслото, в което удобничко сме седнали.

— Аз съм на пода — каза Роналд — и изобщо не е удобно, да ти кажа честно. Слушай, Орасио, няма смисъл да отричаш действителността. Тя е тук, споделяме я. Нощта тече и за двама ни, във вали и за двама ни. Знам ли какво са тази нощ, времето и дъждът, но са тук, извън мен, те са неща, които ми се случват, и това е положението.

— Ама разбира се — каза Оливейра. — Това никой не го отрича, приятел. Това, което не разбираме, е защо трябва да е, защо ние сме тук, а навън вали. Абсурдното не са нещата, абсурдното е, че нещата са там и че ги усещаме като абсурдни. Убягва ми връзката между мен и това, което ми се случва в този миг. Не отричам, че ми се случва. И то как ми се случва! И това е абсурдното.

— Не е много ясно — каза Етиен.

— Не може да е ясно, ако беше, нямаше да е вярно, може би щеше да бъде научно вярно, но невярно в абсолютно отношение. Яснотата е интелектуално изискване, нищо повече. Де да можехме да знаем ясно, да разбираме ясно отвъд науката и разума. И когато казвам „де да можехме“, откъде да знам дали не говоря глупости. Вероятно единствената спасителна котва е науката, уран 235, такива неща. Но освен това трябва да се живее.

— Да — каза Мага, като поднасяше кафето. — Освен това трябва да се живее.

— Разбери, Роналд — каза Оливейра, като го стисна за коляното. — Ти си много повече от своя ум, това се знае. Тази нощ например, това, което ни се случва сега, тук, е като една от онези картини на Рембранд, където едва-едва проблясва малко светлина в някой ъгъл, и тя не е физическа светлина, не е онова, което ти спокойно наричаш лампа и го определяш като такава, с нейните ватове и свещи. Абсурдно е да мислим, че можем да възприемем изцяло това, което представлява този или който и да е друг миг, да го схванем интуитивно като нещо смислено, нещо приемливо, ако искаш. А винаги, когато изпадне в криза, настава тотален абсурд, разбери, че диалектиката може да подреди нещата по чекмеджетата само в моменти на спокойствие. Знаеш много добре, че във връхната точка на някоя криза винаги действаме импулсивно, обратно на предвижданията, и вършим най-неочаквани щуротии. И може да се каже, че именно в такъв момент се получава нещо като пренасищане с действителност, не ти ли се струва? Действителността се проявява устремно, показва цялата си сила и точно тогава единственият ни начин да се изправим срещу нея е в отказа от диалектика, в този момент застрелваме някого, скачаме през борда, изгълтваме шише гарденал като Ги, пускаме кучето от веригата, търкулваме се свободно, като камъни. Разумът ни служи само за дисекция на действителността в моменти на спокойствие или за анализ на нейните бури в бъдещето, но никога за разрешаване на някоя мигновено възникнала криза. Тези кризи обаче са като метафизическа демонстрация, приятел — състояние, което може би, ако не бяхме тръгнали по пътя на разума, щеше да бъде естественото и ежедневно състояние на нашия питекантропус еректус.

— Много е горещо, внимавайте — каза Мага.

— И тези кризи, които повечето хора смятат за скандални, за абсурдни, у мен лично оставят впечатлението, че предназначението им е да извадят на показ истинския абсурд на един подреден и спокоен свят в някаква стая, където някакви типове пият кафе в два след полунощ, без всъщност нещо от всичко това да има какъвто и да било смисъл освен хедонистичен — колко сме си добре до печката, която така достойно ни топли. Чудесата никога не са ми изглеждали абсурдни, абсурдът е онова преди и след тях.

— И все пак — каза Грегоровиус, като се протягаше, — *il faut tenter de vivre*.

„Voilà^[32] — помисли си Оливейра. — Друго доказателство, което ще се въздържа да приведа. От милиони възможни стихове избира онзи, за който се сетих преди десетина минути. Такова нещо хората наричат случайност.“

— Добре де — каза Етиен със сънлив глас, — работата не е в това, че трябва да се опитаме да живеем, тъй като животът ни е неизбежно даден. От известно време доста хора подозират, че животът и живите твари са две отделни неща. Животът живее сам себе си, независимо дали това ни харесва, или не. Днес Ги се опита да опровергае тази теория, но статистически погледнато, тя е необорима. Доказват го концентрационните лагери и изтезанията. Най-вероятно от всичките ни чувства единственото, което не е наистина наше, е надеждата. Надеждата принадлежи на живота, това е самият живот, който се защитава. И така нататък. Тук аз отивам да спя, защото историята с Ги ме направи на парцал. Роналд, трябва да дойдеш в ателието утре сутринта, довърших един натюрморт, който ще те побърка.

— Орасио не ме убеди — каза Роналд. — Съгласен съм, че много от заобикалящото ме е абсурдно, но може би даваме такова име на онова, което още не разбираме. Някога ще узнаем и това.

— Очарователен оптимизъм — каза Оливейра. — В сметката на живота в чист вид можем да впишем и оптимизма. Силата ти идва оттам, че за теб, както логично и за повечето агностици, няма бъдеще. Винаги си жив, винаги си в настоящето, всичко ти се подрежда удовлетворително като в картина на Ван Ейк. Но ако ти се случи нещастieto да нямаш вяра и в същото време да вървиш към смъртта,

към най-скандалното от всички скандални неща, огледалото ти щеше доста да се замъгли.

— Да тръгваме, Роналд — каза Бабс. — Много е късно, спи ми се.

— Чакай, чакай. Мислех за смъртта на баща си, да, нещо от онова, което казваш, е вярно. Тази част така и не успях да я наместя в пъзела, беше нещо необяснимо. Беше млад и щастлив човек в Алабама. Вървял си по улицата и върху него паднало дърво. Аз бях на петнайсет, извикаха ме от училище. Но има още толкова други абсурдни неща, Орасио, толкова смърт и нелепости... Предполагам, че работата не е в количеството им. Но не е пълен абсурд, както смяташ ти.

— Абсурдът е в това, че не изглежда абсурдно — каза загадъчно Оливейра. — Абсурдно е сутринта да отвориш вратата, да намериш на прага бутилка мляко и да посрещнеш това спокойно, понеже вчера се е случило същото и утре пак ще се случи. Този застои, това „така трябва да бъде“, тази подозрителна липса на изключения. Не знам, приятел, май трябва да се тръгне по друг път.

— Да се откажем от разума? — каза Грегоровиус с недоверие.

— Не знам, може би. Да го използваме по друг начин. Убедително ли е доказано, че принципите на логиката отговарят напълно на нашия разум? При положение че има народи, които са в състояние да оцелеят при някакъв магически ред... Вярно, горките ядат сурови червеи, но и това е въпрос на ценности.

— Червеи, каква гадост — каза Бабс. — Роналд, скъпи, много е късно.

— Всъщност — каза Роналд — това, което на теб ти пречи, е законността във всичките ѝ форми. Щом нещо започне да функционира добре, се чувстваш като в затвор. Но и всички ние донякъде сме такива, банда от така наречени неудачници, защото нямаме кариера, титли и всичко останало. Затова сме в Париж, братче, и прословутият ти абсурд в крайна сметка се свежда до някакъв неопределен анархистичен идеал, на който не успяваш да придадеш по-конкретни очертания.

— Толкова, ама толкова си прав — каза Оливейра. — Колко би било хубаво да излезеш на улицата да разлепваш плакати за свободата

на Алжир. Като си помислиш колко ни остава да постигнем с борба в социалната област.

— Действието може да бъде полезно за осмисляне на живота ти — каза Роналд. — Сигурно вече си го прочел у Малро, предполагам.

— Издание на NRF^[33] — каза Оливейра.

— Вместо това продължаваш да мастурбираш като маймуна, въртиш се около измислени проблеми, чакаш неизвестно какво. Ако всичкото това е абсурд, трябва да се направи нещо то да бъде променено.

— Твоите фрази са ми познати — каза Оливейра. — Щом усетиш, че спорът се насочва към нещо, което смяташ за по-конкретно, като прословутото ти действие, се изпълваш с красноречие. Не искаш да проумееш, че действието, също както и бездействието, трябва да се заслужат. Как да действаш без някаква предварителна централна позиция, нещо като одобрение за онова, което смятаме за добро и истинско? Твоите понятия за истина и добро са чисто исторически, основават се на унаследена етика. На мен обаче историята и етиката ми се струват твърде подозрителни.

— Някой път — каза Етиен, ставайки — с удоволствие ще послушам как разсъждаваш по-подробно за това, което наричаш централна позиция. Може да се окаже, че в самия център има една съвършена дупка.

— Не мисли, че не ми е хрумвало — каза Оливейра. — Но дори по естетически причини, които ти си доста подготвен да оцениш, ще приемеш, че между това да се разположиш в центъра или да пърхаш някъде по периферията има качествена разлика, която дава храна за размисъл.

— Орасио — каза Грегоровиус — доста използва думите, които преди малко определено ни съветваше да не използваме. Той е човек, от когото не трябва да се искат речи, а съвсем други работи, мъгляви и необясними като сънища, съвпадения, прозрения и най-вече черен хумор.

— Оня отгоре пак започна да чука — каза Бабс.

— Не, това е дъждът — каза Мага. — Време е да дам лекарството на Рокамадур.

— Има още време — каза Бабс, която побърза да се наведе и чак допря ръчния си часовник до лампата. — Три без десет. Да тръгваме

Роналд, късно е.

— Ще си тръгнем в три и пет — каза Роналд.

— Защо в три и пет? — попита Мага.

— Защото първата четвърт от часа винаги носи късмет — обясни Грегоровиус.

— Дай ми още една глътка ракия — помоли Етиен. — Мамка му, нищо не е останало.

Оливейра угаси цигарата. „Бдението — помисли с благодарност. — Истински приятели са, даже Осип, бедничкият. Сега в продължение на четвърт час ще имаме верижни реакции, които никой няма да може да избегне, никой, дори и да си мисли, че следващата година, в същия този час, най-точният и изпълнен с подробности спомен няма да е в състояние да повлияе на отделянето на адреналин или на слюнка, на пот по дланите... Това са доказателствата, които Роналд никога няма да пожелае да проумее. Какво направих тази нощ? Нещо, на пръв поглед, доста чудовищно. Вероятно би могло да се опита с кислородна бутилка, нещо такова. Всъщност е идиотско, бихме му продължили живота а ла мосю Валдемар.“

— Би трябвало да я подготвим — каза му Роналд на ухото.

— Моля те, не говори глупости. Не чувстваш ли, че вече е подготвена, че миризмата вече се носи из въздуха?

— Започват да шепнете — каза Мага, — когато вече няма нужда.

„Tu paries“^[34], помисли си Оливейра.

— Миризма ли? — мърмореше Роналд. — Аз не усещам никаква миризма.

— Е, добре, вече става три — каза Етиен и потръпна, като че ли му беше студено. — Роналд, напъни се малко, Орасио може и да не е гений, но не е трудно да се разбере какво иска да ти каже. Единственото, което можем да направим, е да останем още малко и да изтърпим това, което ще се случи. А ти, Орасио, сега се сецам, доста добре го каза онова за картината на Рембранд. Има метаживопис, както има и метамузика, старият си е разбираше от работата. Само заслепените от логиката и от добрите маниери могат да се спрат пред един Рембранд и да не усетят, че там се отваря прозорец към нещо друго, знак. За живописиста е много опасно, но в замяна на това...

— Живописиста е жанр като всички други — каза Орасио. — Но тъкмо като жанр не трябва да се защитава прекомерно. Освен това на всеки Рембранд се падат стотина, които са просто художници, така че живописиста е напълно вън от опасност.

— За щастие — каза Етиен.

— За щастие — съгласи се Оливейра. — За щастие всичко върви много добре в най-добрия от възможните светове. Запали голямата лампа, Бабс, ключът е зад стола ти.

— Някъде имаше чиста лъжица — каза Мага и стана.

С усилие, което му се стори отвратително, Оливейра се сдържа да не погледне към дъното на стаята. Заслепена, Мага си търкаше очите, а Бабс, Осип и другите поглеждаха скришом, извързваха глава и отново поглеждаха натам. Бабс бе посегнала да хване Мага за ръката, но нещо в лицето на Роналд я спря. Етиен стана бавно и опъна все още влажните си панталони. Осип се измъкваше от креслото, казваше, че трябва да си намери шлифера. „Сега трябва да почнат да чукат по тавана — помисли Оливейра и затвори очи. — Няколко удара един след друг и после три, тържествени. Всичко е наопаки, вместо да гасим светлината, я палим, сцената е отсам, какво да се прави.“ Стана на свой ред, усещайки костите си, ходенето през целия този ден, всички неща, които се случиха този ден. Мага беше намерила лъжичката на полицата на камината, зад купчина от плочи и книги. Започна да я бърше с края на полата си, разгледа я на светлината. „Сега ще сипе лекарството в лъжичката и после ще разлее половината, докато стигне до леглото“, каза си Оливейра, като се опираше на стената. Всички пазеха такова мълчание, че Мага ги погледна зачудено, беше ѝ трудно да отвори шишенцето, Бабс понечи да ѝ помогне, да ѝ хване лъжичката, но същевременно лицето ѝ бе сгърчено, като че ли действията на Мага предизвикваха неописуем ужас, Мага наля течността в лъжичката и постави някак си шишенцето на края на масата, където едва намери място за него между тетрадки и листове; и като държеше лъжицата както Блонден пръта за балансиране, както ангелът държи полетелия към бездната светец, тръгна, влачейки пантофи, приближи се бавно до леглото, придружена от Бабс с разкривено лице и полагаща усилия да гледа и да не гледа, после хвърли поглед към Роналд и другите, които се приближаваха зад тях, Оливейра в края на шествието с угаснала цигара в уста.

— Винаги го разсипвам... — каза Мага, като спря до леглото.

— Лусия — каза Бабс, доближи ръце до раменете ѝ, но не я докосна.

Течността се разля върху завивката, лъжичката падна отгоре. Мага извика и се хвърли на леглото, по лице, после на една страна, с лице и ръце, притиснали една безучастна и пепелява кукла, която потрепваше и се движеше без никаква убедителност, напразно разтърсвана и милвана.

— Какъв ужас, трябваше да я подготвим — каза Роналд. — Не е честно, подло е. Всички говорим глупости, а това, това...

— Без истерии — каза Етиен грубо. — Поне се дръж като Осип, той не си е изгубил ума. Потърси одеколон, ако има нещо такова. Чуй, старецът отгоре пак започна.

— Има защо — каза Оливейра, който гледаше как Бабс се мъчи да издърпа Мага от леглото. — Каква нощ му спретнахме, братче.

— Да върви по дяволите — каза Роналд. — Ще отида и ще му смачкам физиономията, дърт курвенски син. Ако не уважава чуждото страдание...

— Take it easy^[35] — каза Оливейра. — Ето ти одеколona, вземи кърпата, макар белотата ѝ да не е съвършена. Е, добре, трябва да отидем в полицията.

— Аз мога да отида — каза Грегоровиус с шлифер в ръка.

— Разбира се, ти си от семейството — каза Оливейра.

— Ако можеш да си поплачеш — каза Бабс, която галеше челото на Мага, втренчила очи в Рокамадур. — Кърпа със спирт, моля ви, нещо, за да реагира.

Етиен и Роналд почнаха да се суетят около леглото. Ударите по тавана се повтаряха ритмично, Роналд всеки път поглеждаше нагоре и веднъж истерично размаха юмрук. Оливейра се беше оттеглил до печката — гледаше и слушаше оттам. Усещаше умората като товар на раменете си, който го натискаше надолу, беше му трудно да диша, да се движи. Запали друга цигара, последната от пакета. Нещата тръгнаха малко по-добре, Бабс беше намерила едно тгълче и след като направи нещо като люлка с помощта на два стола и едно одеяло, се съветваше с Роналд (беше любопитно да се наблюдават жестовете им над Мага, изпаднала в хладен делириум, в бурен, но беззвучен монолог от спазми); в един момент те закриха очите на Мага с кърпа („ако е

напоена с одеколон, ще я ослепят“, каза си Оливейра) и с невероятна бързина помогнаха на Етиен да вдигне Рокамадур и да го занесе до импровизираната люлка, докато издърпваха завивката изпод Мага и го покриваха с нея, ѝ говореха тихо, галеха я, караха я да диша това, с което беше напоена кърпата. Грегоровиус беше стигнал до вратата и стоеше там, не се решаваше да излезе, гледаше крадешком към леглото и после към Оливейра, който се обърна с гръб към него, но усещаше, че Грегоровиус продължава да го гледа. Когато се реши да излезе, старецът вече беше на площадката, въоръжен с бастун, и Осип със скок се върна вътре. Бастунът удари по вратата. „Нещата тук може да продължат да се развиват“, каза си Оливейра и направи крачка към вратата. Роналд, който беше отгатнал намеренията му, хукна вбесен, а Бабс му крещеше нещо на английски. Грегоровиус искаше да го предотврати, но вече беше късно. Роналд, Осип и Бабс излязоха, последвани от Етиен, който гледаше Оливейра, като че ли беше единственият, запазил малко здрав разум.

— Иди да видиш да не направят някоя глупост — каза му Оливейра. — Старецът е към осемдесет и е луд.

— Tous des cons! — крещеше старецът на площадката. — Bande de tueurs, si vous croyez que ça va se passer comme ça! Des fripouilles, des fainéants. Tas d’enculés!^[36]

Чудно, но не викаше много силно. От вратата гласът на Етиен се върна като билиардна топка: „Ma gueule, père!“^[37] Грегоровиус бе хванал едната ръка на Роналд, но на светлината, която идваше от стаята, Роналд бе успял да си даде сметка, че старецът е наистина много стар, и само размаха юмрук пред лицето му, вече не толкова убеден. Оливейра погледна веднъж-дваж към леглото, където Мага лежеше съвсем кротко под завивката. Разтърсваше се от плач с глава точно на мястото, където преди това беше главата на Рокамадур. „Faudrait quand même laisser dormir les gens“, казваше старецът. „Qu’est-ce que ça me fait, moi, un gosse qu’a claqué? C’est pas une façon d’agir, quand même, on est à Paris, pas en Amazonie.“^[38] Гласът на Етиен се извиси и заглуши другия, убеди го. Оливейра си каза, че няма да е толкова трудно да стигне до леглото, да се наведе и да каже няколко думи на ухото на Мага. „Но това ще го направя заради себе си — помисли. — На нея сега не ѝ е до нищо. Аз съм този, който след това ще спи по-спокойно, макар че само така се казва. Аз, аз, аз. Аз ще спя

по-спокойно, след като я целуна и я утеша, и ѝ повтори всичко, което другите вече са ѝ казали.“

— Eh bien, moi, messieurs, je respecte la douleur d'une mère — каза гласът на стареца. — Allez, bonsoir messieurs, dames.^[39]

Дъждовните струи блъскаха стъклото на прозореца, Париж сигурно изглеждаше като огромен сивкав мехур, в който полека-лека пукваше зората. Оливейра отиде до ъгъла, в който пропитата му с влага канадка приличаше на тялото на разчекнат. Облече я бавно, загледан през цялото време в леглото, като че ли очакваше нещо. Мислеше как бе хванал Берт Трепа под ръка, как ходеха под дъжда. „За какво ти беше лятото, о славею, в снега? — изрецитира иронично. — Гадно, приятел, гадно до съвършенство. И нямам повече цигари, мамка му.“ Трябваше да отиде до кафенето на Бебер, в края на краищата развиделяването щеше да бъде еднакво отвратително и там, и на всяко друго място.

— Ама че дърт идиот — каза Роналд, като затвори вратата.

— Върна се в стаята си — съобщи Етиен. — Мисля, че Грегоровиус слезе да уведоми полицията. Ти оставаш ли?

— Не, за какво? Няма да им хареса да намерят толкова хора тук по това време. По-добре ще е да остане Бабс, в подобни случаи две жени винаги са добър аргумент. По-задушевно е, нали разбираш?

Етиен го погледна.

— Бих искал да зная защо ти трепери така устата — каза.

— Нервни тикове — отвърна Оливейра.

— Тиковете не се връзват много с циничното поведение. Ще дойда с теб, хайде.

— Да тръгваме.

Знаеше, че Мага се е надигнала в леглото и го гледа. Пъхна ръце в джобовете на канадката и тръгна към вратата. Етиен понечи да му пресече пътя, после тръгна след него. Роналд видя как излязоха и гневно сви рамене. „Колко абсурдно е всичко“, помисли си. Мисълта, че всичко е абсурдно, го накара да се почувства неудобно, но не си даваше сметка защо. Зае се да помага на Бабс, да бъде полезен, да прави мокри компреси. Ударите по тавана започнаха отново.

- [1] Освободен от предразсъдъци (фр.) — бел.ред. ↑
- [2] Останалото е мълчание (англ.) — бел.прев. ↑
- [3] Мълчание, как пък не! (англ.) — бел.ред. ↑
- [4] Ама какво правите? (фр.) — бел.ред. ↑
- [5] Татко-така-каза, така-че-по-добре-изчезвайте, мръсни-грешници (англ.) — бел.ред. ↑
- [6] Погледнах към небето и какво да видя — / сонм ангели се носеха след мен (англ.) — бел.прев. ↑
- [7] Що за поведение! Безобразие е по това време да пречите на хората да спят. Ще се оплача на полицията, а вие какво правите там, скрит на пода до вратата? Можех да си разбия физиономията, да му се не види (фр.) — бел.ред. ↑
- [8] А как да спя при гюрултията, която жена ви вдига? Ама че наглост, обаче ви предупреждавам, това няма да се размине току-така, пак ще чуете за мен (фр.) — бел.прев. ↑
- [9] За моя брат, Поета, чухме всъщност (фр.) — бел.прев. ↑
- [10] И отгоре на всичко ме обиждат на скапания си език, мръсни чужденци. Тук е Франция! Мръсници. Би трябвало да ви изритат оттук, истински позор. Питам се какво прави правителството. Араби, негодници, шайка убийци (фр.) — бел.ред. ↑
- [11] Мръсни чужденци (фр.) — бел.прев. ↑
- [12] Приберете се, господине, няма да ви пречим повече тази вечер (фр.) — бел.прев. ↑
- [13] Всички вие сте лентяи и убийци (фр.) — бел.прев. ↑
- [14] Така да се каже (ит.) — бел.прев. ↑
- [15] Унгарска кайсиева ракия — бел.ред. ↑
- [16] Хълм, възвишение (исп.). Хълм в Монтевидео, по чиито склонове са разположени кварталите на имигрантите, дошли от Европа между двете световни войни — бел.ред. ↑
- [17] Една вечер душата на виното пееше в бутилките (фр.) — бел.прев. ↑
- [18] Което трябваше да се докаже (лат.). Правописът е на Кортасар, от испанския глагол *demonstrar* — бел.прев. ↑
- [19] Добре, добре (фр.) — бел.прев. ↑
- [20] Дейност (нем.) — бел.прев. ↑
- [21] Той няма никакви маниери (англ.). Жалко (фр.) — бел.прев.

↑

[22] Те са ужасни (англ.) — бел.прев. ↑

[23] Халат (фр.) — бел.ред. ↑

[24] Някой ви търси по телефона (фр.) — бел.прев. ↑

[25] Много ми е неудобно, госпожо, господине, това е един приятел, който току-що пристига, разбирате ли, изобщо не познава тукашните обичаи (фр.) — бел.прев. ↑

[26] Мъртвешко вцепеняване (лат.) — бел.прев. ↑

[27] Дребен нещастен случай (англ.) — бел.прев. ↑

[28] Уви, бедни Йорик (англ.), стига толкова (фр.) — бел.прев. ↑

[29] Мръсното копеле (англ.) — бел.ред. ↑

[30] Тибетска книга на мъртвите — бел.прев. ↑

[31] Трябва да се опитаме да живеем. Защо? (фр.) — бел.прев. ↑

[32] Ето (фр.) — бел.прев. ↑

[33] Съкращение от „Nouvelle revue française“ — френско литературно списание и издателство — бел.прев. ↑

[34] Ти го казваш! (фр.) — бел.прев. ↑

[35] По-спокойно (англ.) — бел.прев. ↑

[36] Всички сте тъпаци! Банда убийци, да не мислите, че ще ви се размине току-така! Мошеници, лентяи! Измет такава! (фр.) — бел.прев. ↑

[37] Млъквай, дядка! (фр.) — бел.ред. ↑

[38] Трябва все пак да оставите хората да спят. Какво ме засяга мен, че някакво дете е умряло. Не трябва да се реагира така, все пак сме в Париж, не в Амазония (фр.) — бел.ред. ↑

[39] Е, добре, господа, аз уважавам скръбта на майката. Хайде, лека нощ, господа, дами (фр.) — бел.прев. ↑

29.

— *Tiens*^[1] — каза Оливейра.

Грегоровиус се беше залепил за печката, загърнат в черен халат, и четеше. Беше закрепил с пирон лампата за стената, а абажур от вестник насочваше точно струята светлина.

— Не знаех, че имаш ключ.

— Останал ми е отпреди — каза Оливейра и запрати канадката си в обичайния ъгъл. — Сега, когато ти си стопанинът на къщата, ще ти го дам.

— Стопанин само за известно време. Тук е доста студено, освен това трябва да се съобразявам със стареца отгоре. Тази сутрин неизвестно защо чука пет минути.

— По инерция. Винаги всичко продължава малко повече, отколкото би трябвало. Аз например, да изкача тези етажи, да извадя ключа, да отворя... Тук мирише на спарено.

— Ужасен студ — каза Грегоровиус. — Трябваше да държа прозореца отворен четирийсет и осем часа след дезинфекцията.

— И си бил тук през цялото време? *Caritas*^[2]. Какъв тип.

— Не е това, което си мислиш, беше ме страх да не би някой от къщата да използва случая и да се намъкне тук. Лусия веднъж ми каза, че собственичката била някаква луда баба и че няколко наематели не си плащат от години. В Будапеща много четях гражданския кодекс, а човек трудно се отърсва от такива неща.

— Разположил си се, значи, като господар. *Chapeau, mon vieux*^[3]. Надявам се да не сте ми хвърлили матето на боклука.

— О, не, тук е, в нощното шкафче, при чорапите. Сега има много свободно място.

— Така изглежда — каза Оливейра. — Мага сигурно е получила пристъп на подреденост, не се виждат нито плочите, нито романите. Обаче сега като си помисля...

— Взе всичко — каза Грегоровиус.

Оливейра дръпна чекмеджето на нощното шкафче и извади матето. Започна да го запарва бавно, като гледаше ту в една, ту в друга

посока. В главата му танцуваше текстът на тангото „Моята тъжна нощ“. Пресметна на пръсти. Четвъртък, петък, събота. Не. Понеделник, вторник, сряда. Не, вторник вечерта, Берт Трепа, *безмерно натъжи ме / в най-хубавите мигове*, сряда (напиване, каквото рядко се е случвало, Н.В.: да не се смесва водка с червено вино), *ти нарани душата ми, / заби в сърцето шип*, четвъртък, петък, Роналд с някаква взета назаем кола, посещение при Ги Моно, който беше като обърната наопаки ръкавица — изповръщал сума ти литри зелена гадост, но вече въвн от опасност, *знаех, че те обичам, / че ти си мойта радост, / надеждата ми, мойта сладост*, събота, къде, къде, някъде близо до Марли-льо-Роа, всичко пет дена, не, шест, горе-долу една седмица, а в стаята — все още страшен студ въпреки печката. Осип веднага се намести, цар е на удобствата.

— Значи си е тръгнала — каза Оливейра и се отпусна в креслото с чайника до себе си.

Грегоровиус кимна. На коленете му имаше разтворена книга и създаваше впечатление, че иска (възпитано) да продължи да чете.

— И ти остави стаята.

— Тя знаеше, че съм в деликатно положение — каза Грегоровиус. — Сестрата на баба ми вече не ми праща издръжка, най-вероятно е починала. Мис Бабингтън запазва мълчание, но ако се има предвид положението в Кипър... Знае се, че това винаги се отразява на Малта, цензура и подобни работи. Лусия ми предложи да живея с нея в стаята, след като ти каза, че си тръгваш. Колебаех се дали да приема, но тя настоя.

— Това не се връзва особено с нейното заминаване.

— Но това беше преди.

— Преди дезинфекцията?

— Именно.

— Спечелил си от лотарията, Осип.

— Много е тъжно — каза Грегоровиус. — Всичко би могло да е толкова различно.

— Не се оплаквай, старче. Една стая четири на три и петдесет за пет хиляди франка месечно с течаща вода...

— Бих искал — каза Грегоровиус — ние двамата да си изясним нещата. Тази стая...

— Не е моя, спи спокойно. А Мага си е тръгнала.

— Все пак...

— Закъде замина?

— Спомена за Монтевидео.

— Няма пари да стигне дотам.

— Спомена за Перуджа.

— Искаш да кажеш Лука. Откакто прочете „Спаркенброук“ е луда по тия работи. Кажи ми ясно къде е.

— Нямам никаква представа, Орасио. В петък напълни куфар с книги и дрехи, направи купища пакети, после дойдоха двама негри и ги отнесоха. Каза ми, че мога да остана тук, и понеже плачеше непрекъснато, не си мисли, че беше лесно да се говори с нея.

— Имам желание да ти размажа физиономията — каза Оливейра, докато запарваше мате.

— Аз какво съм виновен?

— Не е въпрос на вина. Ти си едновременно отвратителен и симпатичен а ла Достоевски, нещо като метафизически гъзолизец. Като се усмихнеш по този начин, човек разбира, че нищо не може да се направи.

— О, аз се връщам оттам, където ти отиваш — каза Грегоровиус. — Механизмът *challenge and response*^[4] остава за буржоазията. Ти си като мен и затова няма да ме удариш. Не ме гледай така, не знам нищо за Лусия. Един от негрите виси непрекъснато в кафене „Бонапарт“, виждал съм го. Може и да ти каже нещо. Защо я търсиш сега?

— Обясни ми това „сега“.

Грегоровиус сви рамене.

— Беше много прилично поклонение — каза. — Особено след като се отървахме от полицията. В социален план твоето отсъствие предизвика противоречиви коментари. Клубът те защитаваше, но съседите и старецът отгоре...

— Не ми казвай, че дъртият е дошъл на поклонението.

— Не би могло да се нарече поклонение, разрешиха ни да задържим телцето до обед, след това се намесиха санитарните служби. Бързо и резултатно, трябва да призная.

— Представям си картинката — каза Оливейра. — Но това не е причина Мага да се изнесе, без дума да каже.

— Тя през цялото време мислеше, че си с Пола.

— Ça alors^[5] — каза Оливейра.

— Какво ли не си мислят хората. Сега, когато по твоя вина си говорим на „ти“, ми е по-трудно да ти кажа някои неща. Парадоксално е, но е така. Вероятно защото това обръщение изобщо не е искрено. Ти го предизвика оная нощ.

— Няма никакъв проблем да си говориш на „ти“ с някого, който е спал с жена ти.

— Омръзна ми да ти повтарям, че не е вярно, виждаш ли, няма никаква причина да си говорим на „ти“. Ако беше истина, че Мага се е удавила, аз бих разбрал болката в този миг, когато някой те прегръща и те утешава... Но няма такова нещо, поне така изглежда.

— Прочел си нещо във вестника — каза Оливейра.

— Описанието изобщо не съвпада. Можем да продължим да си говорим на „вие“. Там е, върху камината.

Наистина не съвпаднаше. Оливейра хвърли вестника и пак запари мате. *Лука, Монтевидео, китарата, прибрана в шкафа, / завинаги там ще стои...* А когато всичко се прибира в куфара и се редят пакети, човек може да си направи извода, че (внимание: не всеки извод е доказателство) *на нея никога никога не свири, / от струните ѝ не изтръгва звук. От струните ѝ не изтръгва звук.*

— Добре, ще разбера къде е забягнала. Едва ли е далече.

— Този дом винаги ще бъде неин — каза Грегоровиус, — макар че може би Адгал ще дойде при мен напролет.

— Майка ти?

— Да. Трогателна телеграма, споменава тетраграматон. Аз тъкмо четях „Сефер Йецира“ и се опитвах да хвана неоплатоническите влияния. Адгал е много силна в кабалистиката, ще има ужасни спорове.

— Мага да е намеквала, че ще се самоубие?

— Е, нали знаеш какви са жените.

— По-конкретно?

— Май не — каза Грегоровиус. — По-скоро повтаряше за Монтевидео.

— Глупаво е, тя няма пукната пара.

— За Монтевидео и за восъчната фигурка.

— А, фигурката. Тя мислеше...

— За нея беше сигурно. Адгал ще се заинтересува от този случай. Това, което ти наричаш съвпадение. Лусия не мислеше, че е

съвпадение. Ти също, дълбоко в себе си. Лусия каза, че когато си намерил зелената фигурка, си я хвърлил на пода и си я стъпкал.

— Мразя глупостта — каза благочестиво Оливейра.

— Била забила всичките карфици в гърдите ѝ и само една в половия орган. Ти знаеше ли, че Пола е болна, когато стъпка зелената фигурка?

— Да.

— На Адгал това ще ѝ бъде много интересно. Знаеш ли метода с отровния портрет? Боите се смесват с отрова и се изчаква подходящата фаза на луната, за да се нарисува портретът. Адгал опита с баща си, но се намесиха други влияния... Както и да е, старецът умря след три години от нещо като дифтерит. Бил сам в замъка, по това време имахме замък, и когато започнал да се задушавя, опитал да си направи трахеотомия пред огледалото — да си забие гъше перо или нещо такова. Намерили го на стълбището, но не знам защо ти го разказвам.

— Вероятно защото знаеш, че не ме засяга.

— Да, възможно е — каза Грегоровиус. — Да направим кафе, по това време нощта се усеща, дори и да не се вижда.

Оливейра взе вестника. Докато Осип слагаше тенджерата на печката, започна пак да чете съобщението. Руса, на около четирийсет и две години. Каква идиотщина, да мисли, че. Макар че, разбира се. *Les travaux du grand barrage d'Assouan ont commencé. Avant cinq ans, la vallée moyenne du Nil sera transformée en un immense lac. Des édifices prodigieux, qui comptent parmi les plus admirables de la planète...*^[6]

(-107)

[1] Виж ти! (фр.) — бел.прев. ↑

[2] Милосърдие (лат.) — бел.прев. ↑

[3] Шапка ти свалям, старче (фр.) — бел.прев. ↑

[4] Дразнител и ответна реакция (англ.) — бел.прев. ↑

[5] Стига бе! (фр.) — бел.ред. ↑

[6] Започна строителството на големия Асуански язовир. До пет години долината по средното течение на Нил ще бъде превърната в огромно езеро. Прекрасните паметници, които са сред най-възхитителните на планетата... (фр.) — бел.прев. ↑

30.

— Недоразумение като всичко останало, приятел. Но кафето е достойно за случая. Цялата ракия ли изпи?

— Знаеш как е, поклонението.

— Да де, телцето.

— Роналд пи като животно. Наистина му беше мъчно, никой не разбра защо. Бабс ревнуваше. Даже Лусия го гледаше учудено. Но часовникарят от шестия етаж донесе бутилка ракия и имаше за всички.

— Много хора ли дойдоха?

— Чакай, бяхме ние от Клуба, ти не беше („Не, аз не бях“), часовникарят от шестия етаж, портиерката с дъщеря си, една госпожа, която приличаше на молец, разносвачът на телеграми, който остана за малко, и ония от полицията, които душеха за детеубийство, горе-долу това бяхме.

— Учудвам се, че не са споменали за аутопсия.

— Споменаха. Бабс вдигна страшна патърдия, а Лусия... Дойде някаква жена, гледа, пипа... Едва се побрахме на стълбите, всичките навън, а там — страшен студ. Правиха разни неща, но накрая ни оставиха на мира. Не знам как смъртният акт се оказа в моята чанта, виж го, ако искаш.

— Не, разказвай по-нататък. Слушам те, макар и да не личи. Просто продължавай, приятел. Много съм трогнат. Не си личи, но можеш да ми вярваш. Слушам те, старче, давай. Прекрасно си представям сцената. Само не ми казвай, че Роналд не е помогнал да го свалят по стълбите.

— Да, носеха го той, Перико и часовникарят. Аз придружавах Лусия.

— Бяхте отпред.

— А Бабс и Етиен завършваха шествието.

— Най-отзад.

— Между четвъртия и третия етаж се чу ужасен удар. Роналд каза, че е старецът от петия, който си отмъщавал. Когато мама дойде, ще я помоля да завърже връзка със стареца.

— Майка ти? Адгал?

— В крайна сметка тя ми е майка, онази от Херцеговина. Този дом ще ѝ хареса. Тя има страхотен усет, а тук са се случили толкова неща... Нямам предвид само зелената фигурка.

— Да видим, обясни защо майка ти има такъв усет и защо домът ще ѝ хареса. Да поговорим, приятел, трябва да си изясним нещата. Хайде, давай.

(-57)

31.

От доста време Грегоровиус се беше отказал от илюзията, че нещо разбира, но все пак обичаше в недоразуменията да има някакъв ред, някакъв смисъл. Колкото и да се разбъркваше тарото, реденето на картите винаги представляваше последователна операция, извършвана върху правоъгълния плот на масата или върху кувертюрата на леглото. Да успееш да накараш любителя на запарки на треви от пампасите да разкрие порядъка на блуждаещите си мисли. В най-лошия случай можеше да си го съчини на мига, а после би му било трудно да се измъкне от собствената си паяжина. Между мате и мате Оливейра благоволяваше да си припомни някой епизод от миналото или да отговаря на въпроси. Питаше на свой ред, интересуваеше се иронично от подробностите около погребението, от поведението на хората. Рядко имаше предвид пряко Мага, но беше видно, че подозира някаква лъжа. Монтевидео, Лука, някое кътче в Париж. Грегоровиус си каза, че Оливейра би хукнал презглава, ако имаше и най-малка представа къде е Лусия. Май се беше специализирал по изгубените каузи. Първо ги губеше, после се втурваше като луд след тях.

— На Адгал ще ѝ хареса пребиваването ѝ в Париж — каза Оливейра, докато сменяше тревата. — Ако търси подстъпи към ада, само трябва да ѝ покажеш някои от тези неща. По-скромничко е, разбира се, ама и адът е станал по-евтин. Съвременните *nekias*^[1] — пътуване с метрото в шест и половина или посещение в полицията, за да ти подновят *la carte de séjour*^[2].

— На теб би ти харесало да намериш парадния вход, нали? Да разговаряш с Аякс, с Жак Клеман, с Кайтел, с Тропман.

— Да, но засега най-голямата дупка е тази на мивката. И даже Травълър не го разбира, а това вече не е дреболия. Травълър е един приятел, когото не познаваш.

— Ти — каза Грегоровиус, като гледаше към пода — криеш нещо в тази игра.

— Например?

— Не знам, просто имам такова предчувствие. Откакто те познавам, единственото, което правиш, е да търсиш, но човек има усещането, че държиш в джоба си това, което търсиш.

— Мистиците са говорили за подобно нещо, макар и без да споменават джобове.

— А междувременно разбиваш живота на сума ти народ.

— Те го позволяват, старче, те го позволяват. Липсвало им е само едно леко побутване, минавам аз и готово. Никакви лоши намерения.

— Но какво искаш да постигнеш с това, Орасио?

— Право на пребиваване в града.

— Тук?

— Това е метафора. И понеже Париж е друга метафора (чувал съм те да го казваш понякога), струва ми се естествено да съм дошъл за това.

— Но Лусия? А Пола?

— Разнородни величини — каза Оливейра. — Да не би да мислиш, че като са жени, можеш да ги подведеш под един знаменател? Те не търсят ли също радост за себе си? А ти, който изведнъж стана такъв пуританин, не се ли вмъкна тук благодарение на менингита или на каквото там са му намерили на детето? Добре поне, че нито ти, нито аз сме с големи претенции, защото единият щеше да излезе оттук с краката напред, а другият — с белезници. Точно като за Шолохов, повярвай ми. А дори не се мразим, толкова се чувстваме на завет в тази стая.

— Ти — каза Грегоровиус, като пак гледаше към пода — криеш нещо в тази игра.

— Обясни се, братче, ще ми направиш услуга.

— Ти — настоя Грегоровиус — дълбоко в главата си имаш някаква имперска идея. Право на пребиваване в града ли? Ами, твоето си е направо завладяване на града. Твоята неприязън е неизлекувана амбиция. Дошъл си тук, за да намериш собствената си статуя да те чака на площад „Дофин“. Не проумявам обаче техниката ти. Амбиция, защо не? Доста необикновен си в някои отношения. Но досега всичко, което съм те виждал да правиш, е обратното на това, което биха направили други хора с амбиции. Етиен например, за Перико да не говорим.

— О — каза Оливейра, — на теб очите май ти служат за нещо.

— Точно обратното — повтори Грегоровиус, — но без да се отказваш от амбицията. Именно това не си го обяснявам.

— Аха, обясненията, нали знаеш... Всичко е много объркано, братче. Представи си, че това, което наричаш амбиция, може да се осъществи единствено в отказа от нея. Харесва ли ти формулировката? Не е точна, но това, което бих искал да изкажа, просто не може да бъде изказано. Трябва да се въртиш в кръг като куче, което си гони опашката. Това и другото, което ти казах за правото на пребиваване в града, трябва да ти е достатъчно, шибан черногорец такъв.

— Разбирам смътно. Тогава ти... Надявам се това да не е някакъв път като веданта или нещо подобно.

— Не, не.

— Светски отказ, така да се каже?

— И това не е. Не се отказвам от нищо, просто правя всичко, което мога, за да стане така, че нещата да се откажат от мен. Да не би да не си знаел, че за да изкопаеш дори дупчица, трябва да дълбаеш земята и да хвърляш пръстта надалеч?

— В такъв случай правото на пребиваване в града...

— Именно, бъркаш с пръст в раната. Спомни си думите: *Nous ne sommes pas au monde.*^[3] А сега да подострим тази мисъл, и то полека.

— Стремеж да се постигне *tabula rasa*^[4] и да се започне начисто, така ли е?

— Донякъде, от нещо съвсем мъничко, просто от един косъм, от нещо нищожно малко, о, сурови трансилванецо, похитителю на жени в затруднено положение, сине на три майки некромантки.

— И ти, и другите... — промърмори Грегоровиус, като си търсеше лулата. — Каква пошлост, майчице. Крадци на вечност, фунии, засмукващи етера, Божии псета, нефелибати. Добре поне, че сте попаднали на културен човек, който може да изброи всичко това. Астрални свине.

— Правиш ми чест с подобни определения — каза Оливейра. — Това е доказателство, че доста добре започваш да разбираш нещата.

— О, аз предпочитам да дишам кислорода и водорода в дозите, в които Господ ни е отредил. Моята алхимия изобщо не е толкова сложна и деликатна като вашата, мен ме интересува единствено философският камък. Дреболия в сравнение с твоите фунии, твоите умивалници и твоите онтологически забежки.

— От толкова време не сме водили хубав метафизически разговор, нали? Вече не се възприема добре между приятели, минава за снобско. Роналд например изпитва ужас от такива неща. Етиен не излиза от слънчевия спектър. Хубаво е тук с теб.

— Всъщност бихме могли да бъдем приятели — каза Грегоровиус, — ако в теб имаше нещо човешко. Подозирам, че Лусия сигурно ти го е казвала повече от веднъж.

— Точно на всеки пет минути. Забележително е какво са в състояние да извлекат хората от думата човешко. А Мага защо не остана с теб, щом грееш от човечност?

— Защото не ме обича. Какво ли не се среща сред хората.

— И сега ще се върне в Монтевидео и ще изпадне отново в онзи живот, който...

— Може и да е отишла в Лука. Където и да е, ще е по-добре без теб. Също както и Пола, и аз, и останалите. Извинявай за откровеността.

— О, така е много добре, Осип Осипович. Защо да се лъжем? Невъзможно е да се живее с артист от театъра на сенките, с укротител на молци. Невъзможно е да се приеме някакъв тип, който по цял ден сглобява рисунки от преливащите се цветове на кръговете, образувани от бензина по водите на Сена. Аз с моите въздушни ключове и катинари, аз, който пиша с дим. Спестявам ти репликата, виждам я, че се задава — няма по-смъртоносни субстанции от онези, които проникват навсякъде, и ги вдишваш, без да усетиш, с думите или с любовта, или с приятелството. Вече е време да ме оставят сам, сам-самичък. Ще признаеш, че не вися на врата на никого. Изчезвай, босненски сине. Другия път, като ме видиш на улицата, все едно не ме познаваш.

— Луд си, Орасио, луд си по един тъп начин, понеже така ти се иска.

Оливейра извади от джоба си парче вестник, което си стоеше там кой знае откога — списък на дежурните аптеки. Онези, които са отворени от осем в понеделник до същия час във вторник.

— Първи участък — прочете. — „Реконкиста“ №446 (31–5488), „Кордоба“ № 366 (32–8845), „Есмемалда“ № 599 (31–1700), „Сармиенто“ №581 (32–2021)^[5].

— Какво е това?

— Примери за реалност. Ще ти обясня. Реконкиста, тоест отвоюването — нещо, което сме направили по отношение на англичаните. Кордоба — образован град. Есмeралда — циганка, обесена заради любовта на един архидякон. Сармиенто — пръднал бил и ето, пръдната е от вятъра подета. Втори куплет: Реконкиста — улица, където се играе за пари и има ливански ресторанти. Кордоба — чудни сладки. Есмeралда — река в Колумбия. Сармиенто^[6] — никога не е отсъствал от училище. Трети куплет: Реконкиста — аптека, Есмeралда — друга аптека, Сармиенто — трета аптека. Четвърти куплет...

— Когато твърдя, че си луд, то е, защото не виждам изход от прословутото ти неприемане на нещата.

— „Флорида“ №620 (31–2200).

— Не дойде на погребението, защото, макар и да се отказваш от много неща, вече не можеш да погледнеш приятелите си в очите.

— „Иполито Иригойен“ №749 (34–0936).

— А Лусия ще е по-добре на дъното на реката, отколкото в леглото ти.

— „Боливар“ № 800. Телефонът се е поизтрил. Ако на някого от квартала му се разболее детето, няма да може да си купи терамицин.

— Да, на дъното на реката.

— „Кориентес“ №1117 (35–1468).

— Или в Лука, или в Монтевидео.

— Или на „Ривадавия“ №1301 (38–7841).

— Запази този списък за Пола — каза Грегоровиус, ставайки. — Аз излизам, ти прави каквото искаш. Не си си у дома, но понеже нищо не е реално и трябва да се започне *ex nihil*^[7] и така нататък... Ползвай си на воля всичките тези илюзии. Слизам да купя бутилка ракия.

Оливейра го настигна до вратата и положи длан на рамото му.

— „Лавале“ № 2099 — каза Оливейра, като го гледаше в лицето усмихнат. — „Кангальо“ №1501. „Пуейредон“ №53.

— Липсват телефоните — каза Грегоровиус.

— Започваш да разбираш — каза Оливейра и махна ръката си. — Дълбоко в себе си осъзнаваш, че вече не мога да ти кажа нищо, нито на теб, нито на някой друг.

На втория етаж стъпките спряха. „Ще се върне — помисли си Оливейра. — Страх го е, че ще му изгоря леглото или ще му нарежа чаршафите. Горкият Осип.“ Но след миг тропането на обувки продължи надолу по стълбите.

Седнал на леглото, Оливейра прегледа какво има в чекмеджето на нощното шкафче. Един роман на Перес Галдос, сметка от аптеката. Беше нощта на аптеките. Листове, надраскани с молив. Мага беше взела всичко, от по-рано бе останала само миризмата, тапетите по стените, леглото с кувертюрата на райета. Роман на Гаддос, що за хрумване. Когато не беше Вики Баум, беше Роже Мартен дю Гар, а от него — необясним скок към Тристан Л'Ермит, часове наред повтаряше по всякакъв повод „les rêves de l'eau qui songe“^[8], или книжка с китайски суевория, или разказите на Швитерс, нещо като откуп, покаяние по най-изтънчения и тайнствен начин, а после внезапно поемаше към Джон Дос Пасос, за да погълне в продължение на пет дни огромни порции напечатани букви.

Надрасканите листове бяха нещо като писмо.

(-32)

[1] Слизания в ада (гр.) — бел.прев. ↑

[2] Разрешителното за пребиваване (фр.) — бел.прев. ↑

[3] Няма ни на този свят (фр.) — бел.прев. ↑

[4] Букв. изтрита дъска (лат.) — бел.ред. ↑

[5] Улици в Буенос Айрес — бел.ред. ↑

[6] Лозова пръчка (исп.), а също и фамилията на една от най-значимите личности в обществения и културния живот на Аржентина през XIX в., писател и президент на страната от 1868 до 1874 г. — бел.ред. ↑

[7] От нищо (лат.). Всъщност е *ex nihilo* — бел.прев. ↑

[8] Виденията на водата, която сънува (фр.) — бел.ред. ↑

32.

Бебе Рокамадур, бебе бебе, Рокамадур.

Рокамадур, вече знам, че е като огледало. Ти спиш или си гледаш крачетата. Аз тук държа едно огледало и си мисля, че си ти. Но не ми се вярва, пиша ти, защото не можеш да четеш. Ако можеше, нямаше да ти пиша или щях да ти напиша важни неща. Някога ще трябва да ти пиша да се държиш добре или да се обличаш добре. Изглежда невероятно, че някога, Рокамадур. Сега ти пиша само в огледалото, от време на време трябва да си бърша пръста, защото е мокър от сълзи. Защо, Рокамадур? Не съм тъжна, майка ти е глупачка, изкипя ми боршът, който готвех за Орасио, ти познаваш Орасио, Рокамадур, онзи господин, който в неделя ти донесе плюшеното зайче и който се отегчаваше, защото ти и аз си казвахме толкова неща, а той искаше да се върне в Париж, тогава ти започна да плачеш и той ти показва как зайчето си мърда ушите, в този миг беше хубав, искам да кажа Орасио, някой ден ще разбереш, Рокамадур.

Рокамадур, идиотско е човек да плаче така, понеже му е изкипял боршът. Стаята е пълна с цвекло, Рокамадур, ще ти стане забавно, ако видиш парчетата цвекло и сметаната, всичко на пода. Добре, че като си дойде Орасио, ще съм изчистила, но първо трябва да ти пиша, толкова е глупаво да се плаче така, тенджерите се разплуват пред очите ми, стъклата на прозорците се замъгляват, вече не се чува момичето от горния етаж, което по цял ден пее „Les amants du Havre“. Когато бъдем заедно, ще ти я изпея, ще видиш. *Puisque la terre est ronde, mon amour t'en fais pas, mon amour, t'en fais pas...*^[1] Орасио си подсвирква тази мелодия нощем, когато пише или рисува. Ще ти хареса, Рокамадур. Ще ти хареса, Орасио се ядосва, защото обичам да говоря за теб, както говори Перико, а в Уругвай е прието нещо по-различно. Перико е господинът, който оня ден не ти донесе нищо, но говори много за децата и храненето. Знае много неща, един ден много ще го уважаваш, Рокамадур, макар че ще си глупак, ако го уважаваш. Ако го уважаваш, ако го уважаваш, Рокамадур.

Рокамадур, мадам Ирен не е доволна, че си толкова хубав, толкова весел, толкова ревлив и креслив и пиклив. Тя казва, че всичко е наред и че си чудесно дете, но докато говори, крие ръце в джобовете на престилката си, както правят някои коварни животни, Рокамадур, и това ме плаши. Когато го казах на Орасио, той се смя много, но не си дава сметка, че аз го усещам, и макар че няма коварно животно, което да си крие ръцете, аз го усещам, не знам какво чувствам, не мога да го обясня. Рокамадур, ако можеш да прочета в очичките ти какво ти се е случило през тези петнайсет дена, миг по миг. Струва ми се, че ще потърся друга *nourrice*^[2], дори Орасио да се ядоса и да каже, но теб не те засяга какво казва той за мен. Друга *nourrice*, която да говори помалко, няма значение дали казва, че си лош и че плачеш през нощта или че не искаш да ядеш, няма значение, ако докато ми го казва, усещам, че не е коварна, че ми казва нещо, което не може да ти навреди. Всичко е толкова странно, Рокамадур, например харесва ми да произнасям името ти, да го пиша, всеки път, когато го правя, ми се струва, че ти пипам нослето и ти се смееш, а пък мадам Ирен никога не те нарича по име, казва *l'enfant*^[3], гледай ти, дори не казва *le gosse*^[4], казва *l'enfant* и като че ли, за да говори, си слага гумени ръкавици, а може би си ги е сложила и затова държи ръцете си в джобовете и казва, че си толкова добър и толкова хубав.

Има едно нещо, което се нарича време, Рокамадур, то е като животинка, която все върви и върви. Не мога да ти обясня, защото си много малък, но искам да кажа, че Орасио ще дойде ей сега. Да му дам ли да прочете писмото ми, за да ти каже и той нещо? Не, и аз не бих искала някой да чете писмо, което е само за мен. Една голяма тайна, която имаме ние двамата, Рокамадур. Вече не плача, доволна съм, но е толкова трудно да разбереш нещата, трябва ми толкова време, за да разбере съвсем малко от онова, което Орасио и другите разбират веднага, но те, които разбират всичко толкова добре, не могат да ни разберат теб и мен, не разбират, че аз не мога да те гледам при себе си, да те храня и да ти сменям пелените, да те приспивам и да си играя с теб, не разбират и всъщност им е все едно, а на мен изобщо не ми е все едно, но пък знам, че не мога да те гледам при себе си, че е лошо и за двама ни, трябва да съм сама с Орасио, да живея с Орасио кой знае докога, и да му помагам да търси това, което той търси и което ти също

ще търсиш, Рокамадур, защото ще станеш мъж и също ще го търсиш като един голям глупак.

Така е, Рокамадур. В Париж сме като гъби, никнем по парапетите на стълбите, из мрачни стаи, където мирише на лой, където хората непрекъснато се любят, после пържат яйца и пускат плочи на Вивалди, палят цигари и говорят като Орасио и Грегоровиус, и Вонг, и като мен, Рокамадур, и като Перико, и Роналд, и Бабс, всички се любим и пържим яйца, и пушим, о, не можеш да си представиш колко пушим, колко много правим любов, прави, легнали, на колене, с ръце, с уста, плачейки или пеейки, а навън има какво ли не, прозорците гледат към въздуха и той започва с врабче или с капчук, тук много вали, Рокамадур, много повече, отколкото на село, нещата се покриват с ръжда — улуците, краката на гълъбите, телта, от която Орасио прави скулптури. Почти нямаме дрехи, оправяме се със съвсем малко, едно топло палто, обувки, които да не пропускат, много сме мръсни, всички в Париж са много мръсни и красиви, Рокамадур, леглата миришат на нощ и на тежък сън, отдолу има валма прах и книги, Орасио заспива и книгата се търкулва под леглото, има ужасни скандали, защото книгите ги няма и Орасио мисли, че Осип ги е откраднал, докато един ден не се появят отнякъде и се смеем, и няма място да сложим почти нищо, дори още един чифт обувки, Рокамадур, за да сложиш леген на пода, трябва да вдигнеш грамофона, но къде да го сложиш, след като масата е затрупана с книги. Не мога да те взема на такова място, макар че си съвсем мъничък, няма къде да те сложа, ще се блъскаш в стените. Когато си мисля за това, се разплаквам, Орасио не разбира, смята, че съм лоша, че не правя добре, като не те вземам, макар да знам, че няма да те изтърпи дълго. Тук никой никого не търпи дълго време, даже ние с теб сме така, трябва да живееш и да се бориш непрекъснато, такъв е законът, единственият начин, по който си струва, но боли, Рокамадур, това е нещо мръсно и горчиво, на теб не би ти харесало, ти, който понякога гледаш агънцата на село или слушаш птиците, накацали по ветропоказателя на къщата. Орасио ми казва, че съм сантиментална, казва ми, че съм материалистка, казва ми, че съм какво ли не, защото не те вземам или защото искам да те взема, а после се отказвам, искам да дойда да те видя, но изведнъж разбирам, че не мога, защото съм в състояние да вървя един час под дъжда и ако в някой квартал, който не познавам, дават „Потьомкин“, трябва да го гледам, дори и светът да се

срине, Рокамадур, защото светът вече няма значение, ако човек няма сили да продължава да избира истинските неща, ако се подреди като чекмеджето на някой скрин и сложи теб в единия ъгъл, а неделята в другия, и така майчината любов, новата играчка, гара „Монпарнас“, влака, посещението, което трябва да направи. Не ми се тръгва, Рокамадур, но ти знаеш, че всичко е наред, и не си тъжен. Орасио има право, понякога изобщо не ми е до теб и вярвам, че ще ми бъдеш благодарен за това един ден, когато разбереш, когато видиш, че си е струвало да бъда такава, каквато съм. И въпреки всичко плача, Рокамадур, и ти пиша това писмо, не знам защо, може би бъркам, може би съм лоша или съм болна, или малко глупава, не много, малко, но това е ужасно, самата мисъл ми причинява колики, свила съм си навътре пръстите на краката, ще ми се пръснат обувките, ако не ги извадя, и те обичам толкова, Рокамадур, бебе Рокамадур, скилидчица чесънче, толкова те обичам, захарно носленце, дръвченце, дървено конче...

(-132)

[1] Тъй като земята е кръгла, моя любов, не се тревожи, моя любов, не се тревожи (фр.) Текстът е от песента „Любовниците от Хавър“ — бел.ред. ↑

[2] Дойка (фр.) — бел.прев. ↑

[3] Детето (фр.) — бел.прев. ↑

[4] Малчуганът (фр.) — бел.прев. ↑

33.

„Нарочно ме остави сам — помисли Оливейра, докато отваряше и затваряше чекмеджето на нощното шкафче. — Деликатност или мръсен номер, зависи как ще го погледнеш. Може и да е на стълбището, слуша като долнопробен садист. Чака великата карамазовска криза, пристъп а ла Селин. Или преминава през някой от херцеговинските си изблици на гордост и след втората чашка черешова ракия в заведението на Бебер нарежда въображаемото таро и гласи церемонии за пристигането на Адгал. Изтезание с надежда: Монтевидео, Сена или Лука. Варианти: Марна, Перуджа. Но тогава ти всъщност...“

Запали една „Голоаз“ от фаса на предишната, погледна отново в чекмеджето, извади романа, като разсеяно си мислеше за жалостта — тема за дисертация. Жал към самия себе си, така е по-добре. „Никога не съм си поставял за цел щастието — помисли, като небрежно разлистваше романа. — Не е извинение, не е и оправдание. *Nous ne sommes pas au monde. Donc, ergo, dunque...*^[1] Защо да изпитвам жалост към нея? Защото намирам писмо до сина ѝ, което всъщност е писмо до мен? Аз, автор на пълните събрани писма до Рокамадур. Никаква причина за жалост. Там, където е тя сега, косата ѝ гори като кула и ме изгаря отдалеч, прави ме на пух и прах със самото си отсъствие. Дрън-дрън. Ще се справи чудесно без мен и без Рокамадур. Една прекрасна синя муха лети сред слънчевите лъчи, по някое време се удря в стъкло, бум, потича ѝ кръв от носа, трагедия. След две минути вече е доволна, купува си картинка от някаква книжарница, тича да я пъкне в плик и да я изпрати на някоя от неустановените си приятелки със северни имена, разпръснати из най-невероятни държави. Как можеш да изпитваш жалост към котка, към лъвица? Машини за живот, съвършени светкавици. Единствената ми вина е, че в мен нямаше достатъчно гориво, та да си топли на воля ръцете и краката. Избра ме като неопалима капина, а се оказа, че съм кана вода във врата. Бедната, какво ѝ сторих!“

[1] Няма ни на този свят (фр.). Следователно (фр., лат., ит.) — бел.ред. ↑

34.

През септември 80-а година, няколко месеца след смърт- Що за неща чете — роман, лошо написан и като връх на та на баща ми, реших да се оттегля от бизнеса и го прехвър- всичко ужасно издаден, човек се пита как може толкова нещо лих на друга фирма, която се занимаваше с производство на изобщо да я интересува. Като си помислиш, че часове наред херес, със също толкова добра репутация, колкото и моята, е поглъщала тази студена и безвкусна супа и още толкова усвоих кредитите, които можах, дадох под аренда недвижиневероятни четива от рода на „Elle“ и „France Soir“, тези на- мото имущество, прехвърлих избите и наличната готова про- вяващи тъга списания, които й даваше Бабс. *И заминах за дукция и заминах за Мадрид, за да се установя там. Чичо ми Мадрид, за да се установя там*, представям си как след ка- (братовчед по права линия на баща ми), дон Рафаел Буено де то преглътнеш пет-шест страници от тези, зацепваш и вече не Гусман и Атайде, пожела да ме подслони у дома си, но аз можеш да оставиш четивото, донякъде както не си в състояотказах, защото не исках да изгубя своята независимост. На- ние да престанеш да спиш или да пикаеш — подчинение, кам- края успях да намеря компромисно решение и да съчетаеш шик, лиги. *Накрая успях да намеря компромисно решение* — удобството на свободата с гостоприемните намерения на моя език, съставен от фрази-клишета с цел да се предадат мухля- роднина и като наех стая близо до неговото жилище, се ока- сали мисли, монети, прехвърляни от ръка на ръка, от генера- зах в положението да оставам сам, когато поискам, или да ция към дегенерация, *te voilà en pleine écholalie*^[1]. *Да се рад-* се радвам на топлината на семейството, когато имам нужда *вам на топлината на семейството*, и таз хубава, ебати, и от това. Добрият господин живееше, искам да кажа живеех- таз хубава. О, Мага, как си могла да изгълташ тази студена ме, в квартал, построен на мястото, където преди се е нами- супа и какво, по дяволите, е това Посито. Колко часове си рал Посито. Чичо ми живееше на един мецанин за осемнайчела тези неща, вероятно убедена, че те са животът, и имаш

сет хиляди реала, хубав и приветлив, макар и не съвсем под- право, те са животът, затова и трябва да им сложим кръст, ходящ за толкова голямо семейство. Аз се настаних в стая на (Мецанин, какво е това?) И някои следобеди, когато ми щук- партера, малко по-малка от жилището на мецанина, но доста- ваше да обикалям витрина по витрина целия египетски отдел тъчно голяма за мен като за сам човек, и я обзаведох луксозна Лувъра и се връщах с желание да пийна мате и да хапна но, с всички удобства, на които бях свикнал. За щастие съ- хляб със сладко, те заварвах до прозореца с някой ужасен стоянието, с което разполагах, ми го позволяваше, даже имах роман в ръка и понякога плачеше, да, не отричай, плачеше, повече, отколкото ми трябваше. защото на някого току-що му били отсекли главата, прегръ- Приятна изненада — това бяха първите ми впечатления от щаше ме с всички сила и искаше да знаеш къде съм бил, но облика на Мадрид, където не бях ходил от времената на Гон- аз не ти казвах, защото твоето присъствие в Лувъра само ми салес Bravo. Учудвах се на красотата и простора в новите тежеше, човек просто не можеше да ходи там с теб, горкич- квартали, на бързината на средствата за съобщения, на оче- ката, невежеството ти беше толкова, че разваляше цялото удо- видното подобрене на вида на сградите, на улиците и дори волствие, а в крайна сметка вината, че четеш такива роман- на хората, на прекрасните градини, устроени на някога праш- чета, беше моя, защото бях егоист (*прашни площадчета*, ни площадчета, на гиздавите домове на богаташите, на раз- добре е, сецам се за площадите в провинциалните градчета нообразните и добре снабдени магазини, които не отстъпваха или за улиците в Ла Риоха^[2] през четирийсет и втора, плани- — поне доколкото можеше да се види от улицата — на магазините, виолетови по залез, щастие то да бъдеш сам на края на ните в Париж или Лондон, и, най-сетне, на многото и елегант- света, и *елегантни театри*). За какво говори този тип? Тони театри за всички класи, вкусове и кесии. Тези и други ку-що някъде спомена Париж и Лондон, говори за вкусове неща, които забелязах по-късно в обществото, ми дадох и за кесии, виждаш ли, Мага, виждаш ли, сега тези очи се представя за големия прогрес на нашата столица от 68-ма плъзгат иронично там, където ти си преминала развълнува- насам, прогрес, който по-скоро напомняше скокове по сила- но, убедена, че трупаш купища култура, понеже четеш ис- та на нечия прищявка, отколкото твърдия и последователен

пански романист с портрет отзад на корицата, но този тип го- ход напред на онези, които знаят къде отиват, което обаче не вори тъкмо за полъха на европейската култура и ти си била ги правеше по-малко реални. С една дума, в носа ме удряше убедена, че подобни четива ще ти помогнат да разбереш лек полъх на европейска култура, на благосъстояние и дори микро- и макрокосмоса; почти винаги веднага щом се вър- на богатство и работа. нех, ти вадеше от чекмеджето на твоята маса — имаше си Чичо ми е добре известен в Мадрид търговски агент. Пре- работна маса, от нея не би се лишила никога, макар че така и ди е заемал важни постове в администрацията, бил е първо не разбрах каква работа можеш да имаш на тази маса — да, консул, после аташе в посолство, по-късно бракът го прину- изваждаше от чекмеджето позлатената книжка със стихове дил да се установи в столицата, известно време работил в на Тристан Л'Ермит например или някой труд на Борис де Министерството на финансите, закрилян и насърчаван от Бра- Шльоцер и ми ги показваше с нерешителното, но същевре- во Мурильо, докато накрая нуждите на семейството му го менно самодоволно изражение на човек, който е купил нещо накараха да замени мизерната сигурност на заплатата с на- голямо и веднага ще започне да го чете. Нямах начин да те деждите и авантюрите на свободната професия. Имаше уме- накарам да проумееш, че така няма да стигнеш никога дони- рени амбиции, беше праволинеен, сериозен, деен, интели- къде, че има неща, за които е прекалено късно, и други, за гентен, с много връзки, така че започна да действа като агент които е твърде рано, ти винаги беше толкова на ръба на отча- при различни сделки и скоро след като се оказа на това поп- янието в самия център на радостта и непосредствеността, а в рище, се поздрави за стореното и за това, че е престанал да обърканото ти сърце имаше толкова много мъгла. *Раздвиж-* се занимава с преписките и с книгата. И все пак той живее- ваше други, които се трупаха по масите, не, не можеше да ше от тях, разбуждаше онези, които дремеха в архивите му, разчиташ на мен в това отношение, твоята маса си беше твоя- раздвижваше други, които се трупаха по масите, вкарваше, та маса и аз нито те бях сложил там, нито щях да те махна откакто може, в правия път някои, които малко бяха кривнали, там, просто гледах как си четеш романите и разглеждаш ко- Помагаха му приятелствата с хора от една или друга партия и риците и илюстрациите на книжките,

а ти очакваше да седна стабилният авторитет, който имаше във всички държавни уч- до теб и да ти обясня, да те насърча, да направя това, което реждения. За него нямаше затворени врати. Можеше да се всяка жена очаква един мъж да направи с нея, да увие поле- каже, че портиерите в министерствата му дължаха назначе- кичка шнурче около талията ѝ и хоп, да я дръпне и да я за- нието си, защото го поздравяваха с нещо като синовна при- върти, да ѝ даде тласъка, който да я изтръгне от собствената вързаност и му отваряха вратите като на вътрешен човек, ѝ склонност да плете пуловери или да бърби, да бърби без- Чух да се говори, че някога бил спечелил много пари от ак- спир, да говори по многото теми на нищото. Виж, не съм ли тивна намеса в прословутите дела с мините и железниците, чудовище, какво имам аз, за да се хваля, дори и теб те нямам но в други случаи стеснителната му честност не се оказала вече, защото бях твърдо решен да те загубя (дори не да те благоприятна за него. Когато се установих в Мадрид, той, загубя, защото преди това би трябвало да те спечеля), *наис-* както изглежда, се радваше на добро положение, но без да *тина не беше твърде ласкателно за човек, който...* Ласка- си позволява излишества. Не му липсваше нищо, но нямаше телно, кой знае откога не бях чувал тази дума, ето как на нас, спестявания, което наистина не беше твърде ласкателно за креолите, езикът ни става все по-беден, като дете в главата човек, който след толкова години работа се приближаваше ми имаше много повече думи, отколкото сега, четях същите към края на живота си и едва ли имаше време да завладее романи, придобивах много богат и напълно безполезен реч- отново изгубените територии. ник — *спретнато и с изключителен вкус*, такива неща. Пи- Тогава той не беше толкова възрастен, колкото изглежда- там се дали наистина си стигала до сюжета на този роман, ше, обличаше се винаги като елегантните млади хора, спрет- или просто ти е служел за трамплин, за да се отнесеш някъде нато и с изключителен вкус. Бръснеше цялото си лице, това из твоите загадъчни страни, за които аз напразно ти завиждах нещо като показна вяност към предишното поколение, дах, както ти ми завиждаше за това, че съм бил в Лувъра, към което принадлежеше. Неговият финес и добро настроене сигурно си го подозирала, макар че не казваше нищо. И така ние, които дозираше и съчетаваше много умело, никога не се приближавахме към онова, което трябваше да ни се случи стигаха до неуместна фамилиарност

или до перчене. Основ- един ден, когато ти щеше да разбереш, че аз мога да ти дам ното му достойнство, както и недостатък, се проявяваше при само част от времето и от живота си, *проточвайки досад*- разговор, понеже, тъй като знаеше, че говори добре, се под_но разказите си_, точно така, ставам досаден, дори когато си даваше на страстта си да описва подробности, проточвайки припомням. Но колко беше красива до прозореца, сивотата досадно разказите си. Понякога ги подхващаше от самото на небето беше кацнала на едната ти буза, ръцете ти държаха начало и ги украсяваше с такива детински дреболии, че се книга, устата ти — както винаги с лека жажда, в очите съмне- налагаше човек да го моли в името на Бога да бъде по-кра- ние. В теб имаше толкова изгубено време, дотолкова пред- тък. Когато споделяше ловна случка (той изпитваше истин- ставляваше калъп на онова, което би могла да бъдеш под ска страст към лова), от встъплението до момента на изстре- други звезди, че да те взема в прегръдките си и да те любя се ла минаваше толкова време, че слушателят съвсем забравя- оказваше задача, изпълнена с нежност, почти граничеща с ше за какво става дума и се разсейваше, така че като чуеше милосърдието, ето как се мамех, оставях се да бъда подве- „бум“, се стряскаше не на шега. Не зная дали да спомена ден от идиотската гордост на интелектуалеца, който смята, че като физически недостатък хроничното възпаление на слъз- е подготвен да разбира (*ревеше със сълзи и сополи?* ама това ните му жлезе, от което понякога, особено през зимата, очи- като израз е просто гнусно). Подготвен да разбира, напушва те му така се зачервяваха и навлажняваха, все едно че на- ме смях, Мага. О, това е само за теб, не го разказвай на ни- истина ревеше със сълзи и сополи. Не познавам човек, кой- кого. Мага, кухият калъп бях аз, а ти трептеше, чиста и сво- то да има по-богат и разнообразен асортимент от ленени нос- бодна като пламък, като река от живак, като първите трели ни кърпи. Заради това и заради навика му винаги да излага на птица, с които пуква зората, и е сладко да ти го кажа с на показ една бяла кърпа в дясната или в двете си ръце, един думите, които толкова ти харесваха, защото не вярваше, че мой приятел андалусец, добър човек и шегаджия, за когото те съществуват извън стиховете и че имаме право да ги из- ще разкажа по-късно, наричаше чичо ми Верониката^[3]. ползваме. Къде ли си, къде ли ще бъдем от днес нататък, две Към мен проявяваше искрена привързаност

и през пър- точки в една необятна вселена, близо или далеч, две точки, вите дни на живота ми в Мадрид не се отделяше от мен, за да които правят линия, две точки, които се отдалечават и се до- ме съветва за всичко, свързано с моето настаняване, и ми ближават случайно (*великите личности, носили фамилия-* помагаше за хиляди неща. Когато говорехме за семейството *та Буено де Гусман*, и подобни претенциозности, Мага, как и аз се връщах към спомени от детството или към случки с можеш да стигнеш по-далеч от пета страница...), но няма да баща ми, добрият ми чичо леко се разстройваше; обхваща- ти обясня онова, което наричат брауново движение, естестве- ше го трескаво въодушевление заради великите личности, но, че няма да ти го обясня, и все пак двамата, Мага, образу- носили фамилията Буено де Гусман, вадеше носната си кър- ваве фигура, ти — точка някъде, аз — друга точка на друго па и ми разправяше безкрайни истории. Смяташе ме за по-място, и се местим, ти сега може би си на улица „Юшет“, а следния мъжки представител на род, дал забележителни лич- аз сега откривам в празната ти стая този роман, утре ти ще ности, милваше ме и ме глезеше като дете, въпреки че тогава бъдеш на Лионската гара (ако ще заминаваш за Лука, любов бях на трийсет и шест години. Горкият ми чичо! В тези проя- моя), а аз — на улица „Шьомен Вер“, където съм намерил ед- ви на привързаност, които значително увеличаваха потока от но чудесно винце, и полека-лека, Мага, строим абсурдна фи- очите му, аз откривах една тайна и много силна мъка, шип, гура, рисуваме с движенията си фигура като онези, които забит в сърцето на този прекрасен човек. Не знам как стиг- рисуват мухите, летящи из стаята — насам-натам, правят ря- нах до това откритие, но бях сигурен каква е раната, която зък завой на сто и осемдесет градуса, оттам насам, именно криеше, сякаш я бях видял с очите си и я бях докоснал със това се нарича брауново движение, сега разбираш ли, прав собствените си пръсти. Дълбоко, неутешимо и тежко страда- ъгъл, възходяща линия, от тук на там, от дъното към предния ше, че не съм женен за една от трите му дъщери, непопра- план, нагоре, надолу, спазматично, рязко спиране и в същия вима беда, защото и трите му дъщери, уви, бяха вече омъ- миг изстрелване в друга посока, и всичко това изплита рисун- жени. ка, фигура, нещо несъществуващо като теб и мен, като двете точки, изгубени в Париж, които се движат оттук

дотам, оттам насам, рисуват своята картина, танцуват за никого, дори не и за самите себе си, една фигура без край и без смисъл.

(–87)

[1] Ето те обзет от ехолалия (фр.). Ехолалия — несъзнателно повтаряне на думи и фрази, произнесени от някого преди това (при някои говорни смущения) — бел.ред. ↑

[2] Град и провинция в Аржентина — бел.ред. ↑

[3] Фигура в бикоборството, при която тореадорът предизвиква бика, като държи пред него с две ръце плащ — бел.ред. ↑

35.

Да Бабс да. Да Бабс да. Да Бабс, да угасим светлината, darling^[1], до утре, sleep well^[2], брой овчици една след друга, всичко мина, мъничката ми, мина. Всички са толкова лоши с горката Бабс, ще се махнем от Клуба, за да ги накажем. Всички са толкова лоши с горкичката Бабс, Етиен лош, Перико лош, Оливейра лош, Оливейра най-лошият от всички, този инквизитор, както каза чудесната, чудесната Бабс. Да Бабс да. Rock-a-bye baby^[3]. Тра-ла-ла-ла-тра-ла-ла. Да Бабс да. При всички положения нещо трябваше да се случи, не може човек да живее с тези хора и да не се случи нищо. Шт, baby, шт. Така, спинкай. Край с Клуба, Бабс, със сигурност. Никога вече няма да видим Орасио, извращения Орасио. Тази нощ Клубът литна като палачинка към тавана и остана залепнал там. Можеш да прибереш тигана, Бабс, вече няма да падне долу, не се съсипвай да чакаш. Шт, darling, престани да плачеш, колко е пияна тази жена, дори душата ѝ мирише на коняк.

Роналд се плъзна лекичко, намести се с гръб към Бабс и се унесе. Клубът, Осип, Перико, да помислим отново: всичко започна, защото всичко трябваше да свърши, ревнивите богове, пърженото яйце в комбинация с Оливейра, в съвсем конкретен смисъл виновно беше проклетото пържено яйце, според Етиен немалко защо да хвърлят яйцето на боклука, просто красота с това металическо зелено, Бабс беше настръхнала като девойките на Хокусай, яйцето така миришеше на умряло, че можеше да те убие, как Клубът да си проведе сбирката, като яйцето е на две крачки и Бабс изведнъж се разплака, конякът извираше едва ли не и от ушите ѝ, тогава Роналд разбра, че докато бяха обсъждали вечни въпроси, Бабс сам-самичка беше изпила половин бутилка коняк, случката с яйцето беше просто повод той да избие навън и никой не се учуди, а Оливейра най-малко от всички, че от яйцето Бабс лека-полека премина към коментари за погребението, подготвяше се, докато хлипаше и потръпваше, да изблъва всичко за детенцето, цялата скрита болка. Вонг напразно пускаше паравани от усмивки, които се опитваше да разгърне между Бабс и отнесеня

Оливейра, както и хвалебствени отзиви за „La rencontre de la langue d’oïl, de la langue d’oc et du franco-provençal entre Loire et Allier — limites phonétiques et morphologiques“^[4], подчертаваше Вонг, от С. Ескофие, книгата представлявала изключителен интерес, казваше Вонг, като внимателно побутваше Бабс, за да я насочи към коридора, но нищо не можеше да попречи Оливейра да чуе онова за инквизитора и да вдигне вежди с изражение, което представляваше нещо средно между възхищение и объркване, като между другото погледна Грегоровиус, сякаш той можеше да му разясни епитета. Клубът знаеше, че хвърли ли се в атака, Бабс действа като катапулт, вече се беше случвало, единственият изход беше да се навъртат около организаторката на всички събития и отговорничка за бюфета в очакване времето да свърши своето, никой плач не продължава вечно, вдовиците се омъжват отново. Нищо не можеше да се направи, Бабс пияна се клатушкаше сред палтата и шаловете на останалите от Клуба, връщаше се до коридора, искаше да си разчисти сметките с Оливейра, беше подходящият момент да каже на Оливейра онова за инквизитора, да твърди съзливо, че в кучешкия си живот не е виждала по-долен човек, бездушен кучи син, садист, мерзавец, палач, расист, неспособен и на най-малко благоприличие, боклук, гадняр, куп лайна, отврат, сифилитик. Новините бяха посрещнати с неописуемо удоволствие от Перико и Етиен и с противоречиви реплики от останалите, като в последните се включваше и адресатът.

Това беше циклонът Бабс, торнадото на Шести район, превърнат в пуре от къщи. Клубът наведе глава, гушеше се в палтата и се държеше с всички сили за цигарите. Когато Оливейра успя да изрече нещо, настана пълна театрална тишина. Оливейра каза, че малката картина на Никола дьо Стал му се е сторила много хубава и че Вонг, след като толкова се ебава с творбата на Ескофие, би трябвало да прочете книгата и да я представи в резюме на някоя друга сбирка на Клуба. Бабс пак му каза, че е инквизитор, а Оливейра май се сети за нещо забавно, защото се усмихна. Ръката на Бабс го зашлеви в лицето. Клубът взе бързи мерки, Бабс се разрева с всички сили, деликатно поддържана от Вонг, който стоеше между нея и разгневения Роналд. Клубът се затвори около Оливейра, за да остави извън кръга Бабс, която се беше съгласила: а) да седне в едно кресло и б) да вземе кърпата на Перико. Май тогава започнаха уточненията във връзка с

улица, „Монж“, а също и около историята за самарянството на Мага, на Роналд му се стори — виждаше големи зелени петна под клепачите, полусън, преосмислящ вечерта, — че Оливейра бе попитал Вонг дали Мага наистина живее в *teublé*^[5] на улица „Монж“, и май тогава Вонг бе казал, че не знае или пък че наистина е така, и някой, може би Бабс от креслото — неудържими ридания — отново нападна Оливейра, натриваше му в носа себеотрицанието на Мага самарянката до леглото на болната Пола и май тогава Оливейра се разсмя, като гледаше съвсем определено към Грегоровиус, и помоли за още подробности около себеотрицанието на Мага като медицинска сестра, и вярно ли е, че живее на улица „Монж“, кой номер — тези неизбежни подробности от кадастъра. Сега Роналд се опитваше да протегне ръка и да я пхне между краката на Бабс, която мърмореше сякаш отдалече, Роналд обичаше да заспива с пръсти, изгубени в тази неустановена топла територия, Бабс като агент-провокактор, ускоряващ разпадането на Клуба, трябва да я смъмри утре сутринта, такива-неща-не-се-правят. Но целият Клуб някак си бе наобиколил Оливейра, сякаш се провеждаше срамен процес, и Оливейра проумя това преди самия Клуб, започна да се смее в центъра на кръга с цигара в уста и ръце, мушнати в канадката, а след това попита (не питаше някого конкретно, гледаше малко над кръга от глави) дали Клубът очаква *amende honorable*^[6] или нещо от този род, а Клубът в първия момент не разбра или предпочете да не разбира освен Бабс, която от креслото, където я държеше Роналд, отново изкрещя онова за инквизитора, прозвучало гробовно в-този-час-на-нощта. Тогава Оливейра престана да се смее и като че ли изведнъж прие присъдата (макар че никой не го беше съдил, Клубът нямаше такива намерения), хвърли цигарата на пода, смачка я с крак и след миг, като едва отдръпна рамо, за да избегне нерешително протегнатата ръка на Етиен, проговори много тихо, заявявайки твърдо, че се оттегля от Клуба и че Клубът, като се започне от него и се мине през всички останали, може да върви на майната си.

Dont acte.^[7]

(-121)

- [1] Мила (англ.) — бел.прев. ↑
- [2] Да спиш добре (англ.) — бел.прев. ↑
- [3] Нани, нани, бебчо! (англ.) — бел.прев. ↑
- [4] „Срещата на ланг д’ойл с ланг д’ок и френско-провансалски език между Лоара и Алие — фонетични и морфологични граници“ (фр.) — бел.ред. ↑
- [5] Мебелиран апартамент (фр.) — бел.ред. ↑
- [6] Публична самокритика (фр.) — бел.ред. ↑
- [7] Отбелязано е. (Фр.) — бел.ред. ↑

36.

Улица „Дофин“ не беше далече, може би си струваше да надникне и да провери онова, което беше казала Бабс. Разбира се, Грегоровиус знаеше от самото начало, че Мага, каквато си беше луда, щеше да отиде да види Пола. Милосърдие. Самарянката Мага. Прочетете „Кръстоносецът“. Нима сте оставили денят да мине без нито едно добро дело? Беше смешно. Всичко беше смешно. Или по-скоро съществуваше един голям смях и това наричаха История. Да стигне до улица „Дофин“, да почука леко на вратата на последния етаж и да се появи Мага, по-точно казано nurse^[1] Лусия, не, наистина беше прекалено. С легенче в ръка или с иригатор. Не можете да видите болната, много е късно, тя вече спи. *Vade retro*^[2], Асмодей. Или пък ще го пуснат да влезе, ще му поднесат кафе, не, това е още по-лошо, и по някое време ще започнат да плачат, защото сигурно е заразително, ще си плачат тримата, докато не си простят, и тогава може да се случи всичко, обезводнените жени са нещо ужасно. Или пък ще го накарат да отброи двайсет капки беладона, една по една.

— Аз всъщност би трябвало да отида — каза Оливейра на една черна котка на улица „Дантон“. — Някакво естетическо задължение, да допълня картината. Три, Числото. Но да не забравяме за Орфей. Може би ако си обръсна главата, ако я поръся с пепел. Да се явя с паничка за събиране на милостиня. О, жени, вече не съм онзи, когото познавахте. Комедиант. Мим. Нощ на емпуси^[3], на ламии, злокобна нощ, край на голямата игра. Колко е уморително през цялото време да си все същият. Неизбежно. Никога няма да ги видя, писано е. *O toi que voilà, qu'as tu fait de ta jeunesse!*^[4] Инквизитор, това момиче наистина ги ръси едни такива... Във всеки случай, самоинквизитор, *et encore*^[5]... Много точна епитафия: *Твърде мек*. Но меката инквизиция е ужасна — да те измъчват с нишесте, да разпалват клади от тапиока, подвижни пясъци, прикритата, засмукала медуза. Засмитата, прикрукала медуза. И в крайна сметка твърде много състрадание, аз, който се смятах за неспособен на такова нещо. Не може да се иска това, което аз искам, по начина, по който аз го искам, и отгоре на всичко да споделяш

живота си с други. Трябва да умееш да бъдеш сам и толкова искане да свърши своето, да ме спаси или да ме убие, но без улица „Дофин“, без мъртвото момченце, без Клуба и всичко останало. Не си ли съгласен, приятел?

Котката не каза нищо.

Близо до Сена не беше толкова студено, колкото по улиците, и Оливейра вдигна яката на канадката си и отиде да погледа водата. Понеже не беше от онези, които се хвърлят, потърси някой мост, за да се прислони отдолу и да помисли малко за оная работа с кибуца, от известно време му се въртеше мисълта за кибуца, кибуца на желанието. „Любопитно е как изведнъж подобна фраза се пръква ей така и няма смисъл, кибуц на желанието, докато на третия път започва полека-лека да се изяснява и внезапно усещаш, че не е било абсурдна фраза, например като «Надеждата, тази дебела Палмира.»“ — съвсем абсурдна, звучно къркорене, докато в кибуца на желанието няма нищо абсурдно, това е резюме — вярно, доста херметично — на ходенето насам-натам, от булевард към булевард. Кибуц, колония, settlement^[6], поселище, подбрано кътче, където накрая да издигнеш шатра, откъдето да се покажеш в нощния въздух с лице, омито от времето, и да се съединиш със света, с Голямата лудост, с Необозримата глупост, да се отвориш към кристализирането на желанието, към срещата. „Фнимание, Урасио“, утбелязъ Уливейръ, като седна на парапета под моста, заслушан в хъркането на клошарите под купищата вестници и зебло.

Този път не му беше трудно да се остави на меланхолията. С нова цигара, която го стопли, сред похъркванията, които идваха сякаш изпод земята, той се съгласи да изпита съжаление заради непреодолимото разстояние, което го делеше от кибуца. При положение че надеждата не беше нищо друго освен една дебела Палмира, нямаше никаква причина човек да си прави илюзии. Напротив, трябваше да използва нощния хлад, за да почувства с цялата яснота на ума си, с неумолимата прецизност на звездната система над главата му, че цялото му несигурно търсене е провал и може би точно в това се състои победата. Първо, защото провалът беше достоен за него (понякога Оливейра имаше добро мнение за себе си като представител на човешкия род), защото ставаше дума за търсене на отчайващо отдалечен кибуц, за цитадела, която може да се превземе само с

приказни оръжия, а не със западна душа, не с дух, тези сили, изхабени от собствените си лъжи, както добре казаха в Клуба — алибита на животното човек, необратимо вкарано в определен коловоз. Кибуц на желанието, не на душата, не на духа. И макар желанието май също да представляваше неясно определение на непонятни сили, човек го усещаше — то присъстваше и действаше, присъстваше във всяка грешка, но и във всеки скок напред, именно това означаваше да бъдеш човек, вече не едно тяло и една душа, а неделима цялост, непрекъснато посрещане на липсите, на всичко, което бяха откраднали от поета, бурната носталгия по една територия, където животът би могъл да се ориентира по други компаси и да се нарича с други имена. Дори смъртта да стои на ъгъла с вдигната нагоре метла, дори надеждата да е само една дебела Палмира. И някое похъркване, и от време на време някоя пръдня.

Тогава не е толкова важно дали ще сбъркаш, както ако търсенето на кибуца бе организирано по картите на Географското дружество, с автентични, получили сертификати компаси, северът е на север, западът — на запад; достатъчно е само да се разбере, да се прозре за миг, че в края на краищата кибуцът не е по-невъзможен по това време и при този студ, и след тези дни, отколкото ако си го търсил, съобразявайки се с племето, с достойнство и без да си спечелил яркия епитет инквизитор, без да те зашлевят по лицето с опакото на ръката, без плачещи хора и гузна съвест, и желание да пратиш всичко по дяволите и да се върнеш към членската си книжка, да се прислониш в някоя ниша на което и да е духовно или времево предположение. Щеше да умре, преди да стигне в своя кибуц, но неговият кибуц беше там, далеч, имаше го и той знаеше, че го има, защото бе роден от неговото желание, беше неговото желание така, както той самият бе своето желание, и светът или представата за света бяха желание, бяха неговото желание или желанието — по това време — нямаше особено значение. И тогава можеше да зарови лице в ръцете си, между които имаше място само за да се провери цигарата, и да остане до реката, сред скитниците, и да мисли за своя кибуц.

Клошарката се събуди след сън, в който някой няколко пъти ѝ беше повторил „Ça suffit, conasse“^[7], и осъзна, че Селестен си е тръгнал посред нощ с детската количка, пълна с развалените консерви сардина, които им бяха подарили този следобед някъде в Маре,

еврейския квартал. Тото и Лафльор спяха като къртици под вехториите, а новият седеше на пейката и пушеше. Съмваше се.

Клошарката внимателно отмести няколкото поредни броя на „Франс соар“, които я топлеха, и известно време си чеса главата. В шест щеше да има топла супа на улица „Жур“. Беше почти сигурно, че Селестен ще бъде там за супата, и можеше да му вземе консервите сардина, ако вече не ги беше продал на Пипон или Ла Ваз.

— Merde — каза клошарката, като предприе трудната операция изправяне. — *У a la bise, c'est cul.*^[8]

Загърнатата в черно пардесю, което ѝ стигаше до глезените, тя се приближи до новия. Новият беше съгласен, че студът е едва ли не полош от полицията. Когато той ѝ подаде цигара и ѝ я запали, клошарката помисли, че го познава отнякъде. Новият ѝ каза, че и той я познавал отнякъде, и на двамата им стана много приятно, че са се познали в този предутринен час. Клошарката седна на съседната пейка и каза, че още е рано да ходят за супа. Известно време говориха за супи, макар че всъщност новият изобщо нямаше представа от супи, трябваше човек да му обясни къде са най-добрите, наистина беше новак, но проявяваше голям интерес към всичко и може би щеше да се осмели да вземе сардините от Селестен. Поговориха за сардините и новият обеща, че щом видят Селестен, ще му ги поиска.

— Ще извади куката — предупреди го клошарката. — Трябва да си бърз и после да го удариш по главата с каквото намериш. Тонио трябваше да го промушат пет пъти, викаше така, че се чуваше до Понтоаз. *C'est cul, Pontoise*^[9] — добави клошарката с известна тъга.

Новият гледаше изгрева над Вер Галан и върбата, която изтегляше тънките си паяжини от мъглата. Когато клошарката го попита защо трепери, като е облечен с такава канадка, той сви рамене и ѝ предложи нова цигара. Пушеха и пушеха, говореха си и се гледаха със симпатия. Клошарката му обясняваше навиците на Селестен, а новият си припомняше следобедите, в които я бяха виждали, прегърнала Селестен, бяха я виждали по всички пейки и перила на „Пон-де-з-Ар“, на ъгъла на Лувъра до чинарите, които хвърляха тигрови сенки, под порталите на църквата „Сен Жермен л'Оксероа“ и една нощ на улица „Жи-льо-Кьор“, тогава ту се целуваха, ту се блъскаха, пияни до козирката, Селестен беше в художническа роба, а клошарката както винаги беше навлякла пет-шест чифта дрехи и

няколко шлифера и пардесюта и държеше някакъв вързоп от червени парцали, откъдето се подаваха ръкави и един счупен корнет, тя бе толкова влюбена в Селестен, че изглеждаше възхитително, бе нацапала лицето му с руж и с нещо като мазнина, съвсем се бяха отнесли в публичната си идилия, накрая бяха тръгнали по улица „Невер“ и тогава Мага бе казала: „Влюбената е тя, на него изобщо не му пука“. И го бе погледнала за миг, преди да се наведе да вземе една зелена връвчица и да си я навие на пръста.

— По това време не е студено — каза клошарката, за да му даде кураж. — Отивам да видя дали на Лафльор не му е останало малко вино. Виното помага през нощта. Селестен отмъкна два литра, които бяха мои, и сардините. Не, не му е останало нищо. Вие сте добре облечен, можете да влезете да купите един литър от Хабеб. И хляб, ако имате и за хляб — много ѝ беше симпатичен новият, макар за себе си да знаеше, че не е нов, че е добре облечен и може да се подпре с лакти на тезгяха на Хабеб и да си пие перното чаша след чаша, без някой да протестира заради лошата миризма, която се разнася от дрехите му, и такива неща. Новият продължаваше да пуши, съгласяваше се разсеяно, извърнал глава на другата страна. Познато лице. Селестен щеше да се сети веднага, защото Селестен е физиономист... — В девет започва истинският студ. Идва от земята, отдолу. Но пък можем да отидем за супа, доста добра е.

(И когато вече почти не се виждаха в края на улица „Невер“, когато май се приближаваха точно към мястото, където камионът беше блъснал Пиер Кюри („Пиер Кюри?“, бе попитала Мага, силно учудена и готова да научи нещо), те полека се обърнаха към високия бряг на реката, подпряха се на масата на някакъв букинист, макар че за Оливейра нощем масите на букинистите винаги имаха гробовен вид — редица от появили се по спешност ковчези, накацали по каменното перило, в една снежна нощ се забавляваха да пишат с пръчица RIP^[10] на всичките тенекиени маси, а на един полицаи шегата никак не му допадна и им го каза, споменаваше неща като уважение и туризъм, това последното, без да е много ясно защо. В онези дни все още всичко беше кибуц или поне възможност за кибуц — и ходенето по улиците, и писането на RIP по масите на букинистите, и възхищението от влюбената клошарка, всичко това беше част от объркан списък от насочени срещу течението упражнения, които трябваше да направят,

да издържат като изпит и да ги оставят зад гърба си. А сега беше студено и нямаше кибуц. Имаше я само лъжата, че ще иде да купи червено вино от Хабеб и ще си изфабрикува кибуц, съвсем същия като на Кублай хан, ако не обръща особено внимание на разликата между лауданума и винцето на стария Хабеб.)

*In Xanadu did Kubla Khan
A stately pleasure-dome decree.*^[11]

— Чужденец — каза клошарката с по-малко симпатия към новия.
— Испанец, а? Италианец.

— Мелез — каза Оливейра, като направи мъжествено усилие да изтърпи миризмата.

— Но вие работите, вижда се — обвини го клошарката.

— О, не. Всъщност носех книги на един старец, но от известно време не сме се виждали.

— Не е срамно, стига да не се прекалява. Аз като млада...

— Еманюел — каза Оливейра, като положи ръка на мястото, където много по-надолу трябваше да има рамо. Клошарката се стресна, като чу името си, погледна го изпод вежди, после извади огледалце от един джоб на пардесюто и си огледа устата. Оливейра се запита в резултат на каква невъобразима верига от обстоятелства клошарката е с изрусени коси. Операцията червене на устните с остатъци от червило я беше погълнала изцяло. Имаше време още веднъж да помисли за себе си като за идиот. Да сложи ръка на рамото ѝ след случката с Берт Трепа. С резултатите, които бяха публично достояние. Заслужаваше да се самонарита по задника, така че да го обърне с хастара навън като ръкавица. Кретен, идиот, тъп нещастник, RIP, RIP. *Malgré le tourisme.*^[12]

— Откъде знаете, че се казвам Еманюел?

— Не си спомням вече. Сигурно някой ми е казал.

Еманюел извади тенекиена кутийка от хапчета „Валда“, пълна с розови топчета пудра, и започна да търка едно в бузата си. Ако Селестен беше тук, беше сигурно, че. Разбира се, че. Селестен, неуморен. Дузини консерви сардина, le salaud^[13]. Изведнъж се сети.

— А — каза.

— Вероятно — съгласи се Оливейра, като се скри, доколкото можа, в облак дим.

— Много пъти съм ви виждала заедно — каза Еманюел.

— Понаминавахме насам.

— Но тя говореше с мен само когато беше сама. Много добро момиче, малко щуро.

„За това се разписвам“, помисли си Оливейра. Слушаше Еманюел, която си спомняше все по-добре — пакетче захаросани ядки, бял пуловер, който можеше да се носи още дълго време, прекрасно момиче, което не работеше, нито си губеше времето в преследване на някаква диплома, доста щуро понякога, пилееше франкове, за да храни гълъбите на остров Сен Луи, понякога беше толкова тъжна, друг път умираше от смях. Понякога беше лоша.

— Скарахме се — каза Еманюел, — понеже ми каза да оставя Селестен. Не дойде повече, но аз много я обичах.

— Много ли пъти е идвала да говори с вас?

— Това не ви харесва, нали?

— Не е там работата — каза Оливейра, като погледна към другия бряг.

Но работата беше именно там, понеже Мага му бе доверила само част от отношенията си с клошарката и той стигнало елементарно обобщение и т.н. Ретроспективна ревност, виж Пруст, изтънчено изтезание and so on^[14]. Май щеше да вали, върбата сякаш висеше във влажния въздух. В замяна на това нямаше да е толкова студено. Като че ли добави нещо от рода на „Никога не ми е говорила много за вас“, защото Еманюел се засмя доволно и злобно и продължи да втрива розовото прахче с доста черния си пръст, от време на време вдигаше ръка и се потупваше по сплъстената коса, вързана с вълнена кърпа на червени и зелени райета, всъщност беше шал, изваден от кофата за боклук. Да, трябваше да си ходи, да се качи в града, толкова беше близо, шест метра по-нагоре, започваше точно от другата страна на перилото, което го отделяше от Сена, отвъд тенекиените маси RIP, където гълъбите си говореха, настръхнали в очакване на първите меки, безсилни слънчеви лъчи — бледия грис, който в осем и половина се посипва от едно надвиснало небе, но който не се посипваше, вероятно защото както винаги имаше намерение да ръми.

Когато вече си тръгваше, Еманюел му извика нещо. Спря се да я изчака, изкачиха се заедно по стълбите. В магазинчето на Хабеб купиха два литра червено и се прислониха в един пасаж на улица „Л'Ирондел“. Еманюел склони да извади изпод двете си палта пакет вестници и си направиха чудесен килим в един ъгъл, който Оливейра проучи на колебливата светлина на няколко кибритени клечки. От другата страна на портала се носеше хъркане с дъх на чесън, карфиол и евтина забрава; хапейки устни, Оливейра се изтърколи, докато не се намести възможно най-удобно в ъгъла до стената, плътно до Еманюел, която вече пиеше от бутилката и пръхтеше доволно между глътките. Да забравиш за възпитанието на сетивата, да отвориш докрай уста и ноздри и да поемеш най-лошата от миризмите, вонята на човешка мръсотия. Минута, две, три, все по-лесно, както всяка инициация. Като съдържаше гаденето, Оливейра хвана бутилката, не виждаше, но знаеше, че гърлото е омазано с червило и слюнка, тъмнината засилваше обонянието му. Затвори очи, за да се защити незнайно от какво, и изпи на един дъх четвърт литър червено вино. После запалиха цигари, опрели рамо о рамо, доволни. Гаденето се оттегляше, не беше победено, но все пак беше унижено, чакащо с наведена глава, и човек можеше да мисли за какво ли не. Еманюел изобщо не млъкваше, държеше тържествени речи между две похлъцвания, мърмеше майчински призрака на Селестен, броеше сардините, лицето ѝ се озаряваше при всяко дръпване от цигарата и Оливейра виждаше петната мръсотия по челото ѝ, месестите устни, изцапани с вино, триумфалната шарена кърпа на сирийска богиня, стъпкана от вражеска войска, главата, изваяна от злато и слонова кост, търкаляща се в прахта, с петна от кръв и мръсотия, но не бе изгубила неизменната диадема на червени и зелени ивици, Великата майка, захвърлена в прахта, тъпкана от пияни войници, които се забавляваха да опикават изпочупените ѝ гърди, докато най-големият шегобиец коленичеше посред кръсъците на останалите с еректирал фалос над падналата богиня, мастурбираше опрян в мрамора и оставяше спермата да се стече в очите, от които офицерите вече бяха извадили скъпоценните камъни, и в полуотворената уста, която приемаше поругаването като последен дар, преди да се изтърколи в забравата. И беше толкова естествено в мрака ръката на Еманюел да опипа ръката на Оливейра и да се опре доверчиво на нея, докато другата ръка търсеше бутилката,

чуваше се гъл-гъл и доволно пръхтене, толкова бе естествено, всичко си е абсолютно лицева или опака страна, обратният знак като възможна форма на оцеляване. И въпреки че Уливейра не се доверяваше на пиянству, хитър съучастник нъ Гулямътъ измамъ, нещо му подсказваше, че и там има кибуц, че зад всичко това, винаги отзад, съществуваше надеждата за кибуц. Не методична увереност, о не, стари приятелю, нищо такова, за Бога, нито *in vino veritas*^[15], нито диалектика а ла Фихте или други лапидарни мъдрости а ла Спиноза, а единствено като приемане на гаденето, Хераклит накарал да го заровят в купчина тор, за да се излекува от воднянка, някой го беше казал същата тази нощ, някой, който вече беше сякаш от друг живот, като Пола или Вонг, хора, които той бе измъчил само защото бе поискал да установи добри взаимоотношения, да измисли отново любовта като единствения начин да влезеш някога в кибуца. В лайна до шията, Хераклит Тъмния, съвсем като тях, само че без виното — освен това, за да се излекува от воднянка. Пък може и да е това, да си в лайна до шията и също така да чакаш, защото Хераклит сигурно е трябвало да стои в лайната по цели дни и Оливейра си спомни, че според Хераклит, ако не очакваш, никога няма да срещнеш неочакваното, извий врата на лебеда, казал Хераклит, но не, разбира се, че не е казал такова нещо, и докато отпиваше друга голяма глътка, а Еманюел се смееше в тъмното и го галеше по ръката, като че ли за да му даде да разбере, че оценява компанията му и обещанието му да вземе сардините от Селестен, Оливейра усети как като оригване от виното в гърлото му се надигаше двойното фамилно име на подлежащия на удушаване лебед, и изпита силно желание да се разсмее и да разкаже на Еманюел, но вместо това й върна бутилката, почти празна, а Еманюел започна да пее сърцераздирателно „*Les Amants du Havre*“, песен, която Мага пееше, когато беше тъжна, но Еманюел я пееше така трагично, фалшиво и забравяйки думите, докато галеше Оливейра, който продължаваше да си мисли, че само този, който очаква, ще може да срещне неочакваното, и като притвори очи, за да не приеме неясната светлина, която идваше откъм входа, си представи много далеч (оттатък океана или беше просто пристъп на патриотизъм?) пейзажа, толкова чист, че чак недействителен, на своя кибуц. Очевидно трябваше да се извие вратът на лебеда, макар и Хераклит да не се беше разпоредил така. Ставаше сантиментален, *puisque la terre est ronde, mon amour t'en fais*

pas, mon amour, t'en fais pas^[16], от виното и лепкавия глас ставаше сантиментален, цялата работа щеше да свърши с плач и самосъжаление както при Бабс, горкичкият Орасио, закотвен в Париж, как ли са се променили твоята улица „Кориентес“, „Суипача“, „Есмералда“, старият квартал. Но дори да влагаше целия си гняв в запалването на друга цигара, много далеч, в най-дълбоката част на очите си, продължаваше да вижда своя кибуц, не оттатък океана или може би оттатък океана, или вън, на улица „Галанд“ или на остров Пюто, или на улица „Томб Исоар“, по някакъв начин неговият кибуц бе винаги тук и не беше мираж.

— Не е мираж, Еманюел.

— *Ta gueule, mon pote*^[17] — каза Еманюел, като ровеше из безбройните си пластове дрехи, за да намери още някоя бутилка.

После се отплеснаха по други неща, Еманюел му разказа за една удавница, която Селестен видял при моста „Грьонел“, и Оливейра попита за цвета на косата ѝ, но Селестен бил видял само краката, подавали се малко от водата, и офейкал, преди да се изтърси полицията с проклетия си навик да разпитва всичко живо. И когато изпиха почти всичко от втората бутилка и бяха по-доволни от всякога, Еманюел изрецитира откъс от „*La mort du loup*“^[18], а Оливейра нескопосано я въведе в секстините на „*Мартин Фиеро*“^[19]. По площада вече минаваше по някой и друг камион, започваха да се чуват шумовете, които някога Делиус... Но би било напразно да говориш на Еманюел за Делиус, макар че беше чувствителна жена, на която поезията не ѝ стигаше, и за да се изрази, си помагаше с ръце, отъркваше се в Оливейра, за да се отърси от студа, галеше ръката му, тананикаше пасажи от опери и мърмореше нецензурности по адрес на Селестен. Стиснал цигарата между устните си, докато не я усети почти като част от устата си, Оливейра я слушаше, оставяше я да се притиска към него, хладно си повтаряше, че не е по-добър от нея, че в най-лошия случай винаги може да се излекува като Хераклит и че може би най-проницателното послание на Тъмния бе онова, което не бе написал — като оставяше анекдотът, гласът на учениците му да го предаде, вероятно за да може някое тънко настроено ухо някога да го разбере. Беше му забавно, че дружески и съвсем *matter of fact*^[20] ръката на Еманюел го разкопчаваше, докато той в същото време бе зает от мисълта, че Тъмния се е потопил в лайна до шията, без да е болен, без

изобщо да страда от воднянка, той просто е изписвал фигура, която неговият свят не би му простил под формата на сентенция или урок и която контрабандно бе пресякла границата на времето, за да стигне до нас, примесена с теория, като едва ли не неприятна и мъчителна подробност, съчетана с неговото *панта рей*^[21] — диамант, от който те побиват тръпки, варварска терапия, която дори Хипократ би осъдил, също както заради елементарната хигиена би осъдил и близостта на Еманюел, която полека-лека полягаше върху пияния си приятел и с попил танина език смирено започна да му ближе кура, като поддържаше понятната му мекота с пръсти и каканижеше на някакъв език, на който се говори на котките и на кърмачетата, изцяло безразлична към медитацията, която течеше малко по-нагоре; Еманюел се бе захванала с дейност, която можеше да ѝ донесе много малко полза и идваше от някакво смъртно състрадание, за да бъде доволен новият от първата си нощ като клошар, а може би и да се влюби малко в нея, за да накаже Селестен, да забрави странните неща, които мотолевеше на своя език на американски дивак, докато се плъзгаше леко по стената и с въздишка ѝ се оставяше, после зарови ръка в косите на Еманюел и за миг му се стори (но това би трябвало да е адът), че са косите на Пола, още веднъж Пола се бе стоварила отгоре му сред мексикански пончо и пощенски картички на Клее и „Квартета“ на Дърел, за да го доведе до насладата и сама да я изпита отстрани — внимателна, аналитична и чужда, преди да поиска своя пай и да се опъне до него трепереща, да поиска той да я вземе и да ѝ причини болка, с уста, опетнена като устата на сирийската богиня, като Еманюел, която се изправи, дърпана от един полицаи, а после изведнъж седна и каза *On faisait rien, quoi*^[22], и внезапно в сивата светлина, която незнайно как беше изпълнила пасажа, Оливейра отвори очи и видя краката на полицаия пред своите — смешно разкопчан и с празната бутилка, която се търкаляше, ритната от полицаия, вторият ритник беше в бедрото му, жесток удар право по главата на Еманюел, която се наведе и захлипа, а той, неизвестно как, се оказа на колене, единствената логична поза, за да напъха колкото се може по-скоро в панталона си обекта на престъплението, който учудващо бързо се смаляваше и съдействаше да бъде затворен и закопчан, всъщност нищо не беше станало, но как да обясни човек на полицаия, който ги буташе към полицейската камионетка на площада,

как да обясни на Бабс, че инквизицията е нещо друго, и на Осип, преди всичко на Осип, как да му обясни, че всичко предстои да бъде направено и че единственото прилично нещо бе да отстъпиш назад, за да набереш скорост, да се оставиш да паднеш, за да станеш, може би по-късно, Еманюел, за да може после, кой знае...

— Пуснете я да си иде — помоли Оливейра полицаия. — Тя, горката, е по-пияна и от мен.

Наведе глава навреме, за да избегне удара. Другият полицаи го хвана за кръста и с едно-единствено блъсване го вкара в полицейската камионетка. Хвърлиха отгоре му Еманюел, която пееше нещо подобно на „Le temps des cerises“^[23]. Оставиха ги сами в камионетката и Оливейра потърка бедрото си, което го болеше ужасно, и се присъедини към пеенето на „Le temps des cerises“, ако беше това. Полицейската камионетка тръгна като изстреляна от катапулт.

— *Et tous nos amours*^[24] — изкрещя Еманюел.

— *Et tous nos amours* — каза Оливейра, като се опъна на пейката и потърси цигара. — Такова нещо, маце, и Хераклит не е правил.

— *Tu me fais chier*^[25] — каза Еманюел, като се разрева с глас. — *Et tous nos amours* — пропя, ридаейки. Оливейра чу полицаите да се смеят, докато ги гледаха през решетките. „Е, добре, ако съм искал спокойствие, ще го имам в изобилие. Трябва да го използваш, приятел, няма да направиш това, за което си мислиш.“ Да се обадиш по телефона, за да разкажеш един забавен сън, бе добре, но стига, да не настояваме. Всеки за себе си, воднянката се лекува с търпение, с лайна и със самота. Освен това Клубът вече бе ликвидиран, всичко беше благополучно ликвидирано, а това, което предстоеше да бъде ликвидирано, бе само въпрос на време. Камионетката спря на един ъгъл и докато Еманюел крещеше *Quand il reviendra, le temps des cerises*^[26], един от полицаите отвори прозорчето и ги уведоми, че ако не млъкнат, ще им разбие физиономиите с ритници. Еманюел легна по очи на пода на камионетката и се разрева с глас, а Оливейра опря крака на задника ѝ и се настани удобно на пейката. Дамата се играе с камъче, което трябва да побутваш с върха на обувката. Съставки: тротоар, камъче, обувка, красива рисунка с тебешир, за предпочитане цветен. Отгоре е Небето, отдолу — Земята, много е трудно да стигнеш Небето с камъчето, почти никога не си правиш добре сметката и камъчето излиза извън очертаванията. Все пак полека-лека придобиваш

необходимото умение да преминаваш през различните квадратчета (дама охлюв, правоъгълна дама, каквато ти хрумне дама, тази се използваше малко) и един ден се научаваш да напускаш Земята и да насочваш камъчето към Небето, докато не стигнеш Небето (*Et tous nos amours*, проплака Еманюел по очи), лошото е, че тъкмо тогава, когато почти никой друг не се е научил да стига с камъчето до Небето, детството внезапно свършва и попадаш в романите, в тъгата по божествената ракета, в размишленията за друго Небе, до което пак трябва да се научиш да стигаш. И понеже си излязъл от детството (*Je n'oublierai pas le temps des cerises*^[27], риташе Еманюел по пода), забравяш, че за да стигнеш до небето, ти трябва камъче и връх на обувка. Това го е знаел Хераклит, потопен в лайната, а може би и Еманюел, която си бършеше сополите с ръце в сезона на черешите, или двамата педераста, които, без той да знае как, се бяха оказали в полицейската камионетка (ами да, вратата се бе отворила и затворила сред писъци, смехове и едно изсвирване), те се смееха като луди и гледаха Еманюел, легнала на пода, и Оливейра, на когото му се пушеше, но нямаше цигари, нямаше и кибрит, макар че не си спомняше полицаят да му беше пребъркал джобовете, *et tous nos amours, et tous nos amours*. Едно камъче и връхът на обувка, това, което Мага знаеше много добре, той — не чак толкова добре, а Клубът — повече или по-малко, и това нещо, от детството в Бурсако или в предградията на Монтевидео, сочеше право пътя към Небето, нямаше нужда от веданта или дзен, или от най-разнообразни есхатологии; да стигнеш Небето с подритвания, да стигнеш с камъче (А може би със своя кръст? Трудно се борави с това съоръжение) и с едно последно подритване да запратиш камъчето в *l'azur l'azur l'azur l'azur*^[28], бам, счупено стъкло и без десерт в леглото, лошо дете, но какво значение имаше всичко това, след като зад счупеното стъкло беше кибуцът, след като Небето бе просто детското име на неговия кибуц.

— Заради всичко това — каза Орасио, — нека пеem и пушим. Еманюел, ставай, стара ревло.

— *Et tous nos amours* — изръмжа Еманюел.

— *Il est beau* — каза един от педерастите, като гледаше нежно Орасио. — *Il a l'air farouche*^[29].

Другият педераст бе извадил тенекиена тръба от джоба си и гледаше през дупката, усмихваше се и правеше гримаси. По-младият

педераст му взе тръбата и започна да гледа. „Нищо не се вижда, Жо“, каза той. „Вижда се, сладурче“, каза Жо., „Не, не, не, не.“ „Вижда се, вижда се.“ look through the peephole and you'll see patterns pretty as can be.^[30] „Нощ е, Жо.“ Жо извади кутия кибрит и запали една клечка пред калейдоскопа. Възторжени писъци, patterns pretty as can be. *Et tous nos amours*, издекламира Еманюел, като седна на пода на камионетката. Всичко беше добре, всичко намираше точния си час, играта на дама и калейдоскопът, малкият педераст все гледаше и гледаше, ох, Жо, не виждам нищо, дай още светлина, още светлина, Жо. Опънат на пейката, Орасио поздрави Тъмния, главата на Тъмния, подаваща се от пирамида тор, с очи като зелени звезди, patterns pretty as can be, Тъмния имаше право, имаше път към кибуца, може би един-единствен път към кибуца, но това не можеше да бъде този свят, хората хващаха калейдоскопа не от края, от който трябва, и тогава се налагаше да го обърнеш с помощта на Еманюел, на Пола, на Париж, на Мага и на Рокамадур, да се хвърлиш на пода като Еманюел и да погледнеш оттам към планината от тор, да погледнеш света през ануса, and you'll see patterns pretty as can be, камъчето трябваше да мине през ануса, вкарано там с подритвания от върха на обувката, и всички квадратчета — от Земята към Небето — щяха да се отворят, и лабиринтът щеше да се разгъне като скъсана часовникова пружина и да разбие на хиляди парчета времето на чиновниците, и през сополите, семето и вонята на Еманюел и тора на Тъмния ставаше възможно да тръгнеш по пътя, който води към Кибуца на желанието, вече не за да се качиш на Небето (да се качиш, каква лицемерна дума, Небе, *flatus vocis*^[31]), а за да вървиш с човешки крачки през земята на хората към кибуца, там далеч, но в същата плоскост, както Небето и Земята бяха в една и съща плоскост на мръсния тротоар на игрите, и един ден може би ще влезеш в свят, където думата Небе няма да означава мазен парцал, и един ден някой ще види истинската фигура на света, patterns pretty as can be, и може би, подритвайки камъчето, най-сетне ще влезе в кибуца.

(-37)

[1] Медицинска сестра (англ.) — бел.прев. ↑

[2] Назад (лат.) — евангелската формула за отхвърляне на изкушението (= „Махни се, Сатана!“, Мат. 4:10) — бел.прев. ↑

[3] Чудовища в старогръцката митология, които можели да променят образа си, и в облика на красива девойка подмамвали и погубвали пътниците и децата — бел.ред. ↑

[4] Ах, ти, какво направи с младостта си? (фр.) — бел.ред. ↑

[5] И ето на (фр.) — бел.ред. ↑

[6] Селище (англ.) — бел.ред. ↑

[7] Стига, глупачко (фр.) — бел.ред. ↑

[8] Мамка му. Северен вятър, да му се не види (фр.) — бел.ред. ↑

[9] Понтоаз, шибана работа (фр.) — бел.ред. ↑

[10] Съкращение на латинската фраза „Почивай в мир“ — бел.прев. ↑

[11] Във Ксанаду сам Кублай хан / издигнал приказен палат (прев. от английски Александър Шурбанов) — бел.ред. ↑

[12] Напук на туризма (фр.) — бел.ред. ↑

[13] Мръсникът (фр.) — бел.прев. ↑

[14] И така нататък (англ.) — бел.прев. ↑

[15] Във виното е истината (лат.) — бел.прев. ↑

[16] Тъй като земята е кръгла, моя любов, не се тревожи, моя любов, не се тревожи (фр.) — бел.ред. ↑

[17] Млъквай, приятел (фр.) — бел.ред. ↑

[18] „Смъртта на вълка“ — поема от Алфред дьо Вини — бел.ред. ↑

[19] Епическа поема от Хосе Ернандес (1834–1886), смятана за един от върховете в аржентинската литература — бел.ред. ↑

[20] Делово (англ.) — бел.ред. ↑

[21] Всичко тече (гр.) — бел.ред. ↑

[22] Ама ние нищо не правехме (фр.) — бел.ред. ↑

[23] „Сезонът на черешите“ (фр.) — популярна френска песен — бел.ред. ↑

[24] И всички наши любови (фр.) — бел.ред. ↑

[25] Дразниш ме (фр.) — бел.ред. ↑

[26] Когато дойде отново сезонът на черешите (фр.) — бел.ред. ↑

[27] Не ще забравя сезона на черешите (фр.) — бел.ред. ↑

[28] Синевата (фр.) — бел.прев. ↑

[29] Красив е. Ама изглежда плашлив (фр.) — бел.ред. ↑

[30] Погледни през дупчицата и ще видиш възможно най-красивите фигури (англ.) — бел.ред. ↑

[\[31\]](#) Празни думи (лат.) — бел.ред. ↑

ОТСАМ

*Il faut voyager loin en aimant sa
maison.*^[1]

Аполине
р, „Гърдите на
Тирезий“

37.

Ядосваше се, че се казва Травълър — той, който никога не бе мърдал от Аржентина, ако не броим прескачането до Монтевидео и веднъж до Асунсион в Парагвай — столица, за които си спомняше с височайше безразличие. На четирийсет години все още продължаваше да си стои на улица „Качимайо“ и фактът, че работеше като администратор и от всичко по малко в цирка „Лас Естреляс“, не му даваше никаква надежда да обиколи света *more* Барнъм^[2]; районът, в който се подвизаваше циркът, се простираше от Санта Фе до Кармен де Патагонес с дълги престои във федералната столица, Ла Плата и Росарио. Когато Талита, любителка на енциклопедии, започнеше да се интересува от номадските култури и от народите, които се местят със стадата си, Травълър сумтеше и възхваляваше неискрено двора с мушкатата, кушетката и принципа „не напускай мястото, където си се появил на бял свят“. Между мате и мате блясваше с някоя мъдрост, която поразяваше жена му, но се виждаше, че с голяма готовност ще се остави да го убедят. Докато спеше, понякога проронваше думи за изгнание, за безотечественост, за отвъдморски пътешествия, за митнически разправии и за неточни алидади. И ако, след като се събудеха, Талита се пошегуваше с него, той започваше да я пляска отзад и после се смееха като луди и дори изглеждаше, че предателството на Травълър спрямо самия него беше добре и за двамата. Трябваше да се признае едно, а именно че за разлика от почти всичките си приятели Травълър не обвиняваше живота или съдбата за това, че не е могъл да си попътува, както му душа иска. Просто изпиваше джина на една глътка и говореше за себе си като за кретен.

— Естествено, аз съм най-доброто от пътешествията му — казваше Талита, когато ѝ се удадеше случай, — но той е толкова глупав, че не го проумява. Аз, госпожо, съм го отнасяла на крилете на въображението до самия край на хоризонта.

Госпожата, към която се обръщаха по този начин, мислеше, че Талита говори сериозно, и отговаряше, както следва:

— Ах, госпожо, мъжете са толкова неразбираеми (sic, вместо неразбрани).

Или:

— Повярвайте, същото е при мен и моя Хуан Антонио. Винаги му го казвам, ама на него му е все тая.

Или:

— Колко добре ви разбирам, госпожо. Животът е борба.

Или:

— Не го вземайте навътре, госпожо. Здраве да има, другото минава.

После Талита го разказваше на Травълър и двамата се превиваха от смях на пода в кухнята, та чак си съдираха дрехите. За Травълър нямаше нищо по-прекрасно от това да се скрие в клозета и захапал кърпа или фланелката си, да подслушва как Талита кара госпожите от пансиона „Собралес“ и някои други от отсрещния хотел да разговарят. В миговете на оптимизъм, които при него не траеха дълго, замисляше пиеса за радиотеатър, в която да се изгаври с тези дебелани, без те да разберат, като ги накара да плачат неудържимо и да не пропускат предаването нито ден. Обаче, както и да го погледнеш, не беше пътувал, а това бе нещо като черен камък в душата му.

— Наистина е като тухла — обясняваше Травълър и си пипаше стомаха.

— Никога не съм виждал черна тухла — казваше директорът на цирка, случаен довереник на толкова силна носталгия.

— Наместила се е там заради уседналия живот. Само като си помисли човек, че е имало поети, които са се жалвали, че се усещат *heimatlos*^[3], Ферагуто!

— Говори ми по нашенски, приятел — казваше директорът, донякъде стреснат от драматично личното обръщение.

— Не мога, шефе — мърмореше Травълър, извинявайки се тайно, задето се бе обърнал към него по име. — Красивите чуждоземни думи са като оазис, като изкачване. Нима никога няма да идем в Коста Рика? Ами в Панама, където някога галеоните на империята...? Гардел е умрял в Колумбия, шефе, в Колумбия!

— Нямаме пари — казваше директорът, като си вадеше часовника. — Аз да ходя в хотела, че моята Кука сигурно вече рие с копито.

Травълър оставаше сам в офиса и се питаше как ли се свечерява в Кънетикът. За утешение си припомняше хубавите неща в живота си. Едно от хубавите неща в живота му например беше, че една сутрин през 1940 г. влезе в кабинета на шефа си, отдел „Вътрешни данъци“, с чаша вода в ръка. Излезе уволнен, докато шефът му попиваше водата по лицето си с попивателна хартия. Това беше едно от хубавите неща в живота му, защото този месец щяха да го повишат, както и женитбата му с Талита бе друго хубаво нещо (макар и двамата да повтаряха обратното), като се има предвид, че Талита, поради дипломата си на фармацевт, бе осъдена без право на обжалване да си остарее сред превързочни материали, а Травълър се бе появил да закупи свещички против бронхит и от обяснението, за което бе помолил Талита, любовта се запени като шампоан под душ. Дори Травълър твърдеше, че се бил влюбил в Талита точно в мига, в който тя, свела очи, се опитвала да му обясни защо свещичката действа по-добре след, а не преди доброто изпразване на стомаха.

— Нещастник — казваше Талита, когато си го спомняха. — Много добре разбираше инструкциите, ама се правеше на тъпак, за да ти обяснявам.

— Една фармацевтка служи на истината, дори тази истина да се намира на най-интимните места. Ако знаеше с какво вълнение си поставих първата свещичка същата вечер, след като се разделихме. Беше огромна и зелена.

— Евкалипт — казваше Талита. — Радвай се, че не ти дадох от онези, които от двайсет метра вонят на чесън.

Но понякога се натъжаваха и смътно долавяха, че още веднъж са прибегнали до забавлението като крайно средство срещу буеносайреската меланхолия и срещу живота без твърде (Какво да се добави към това „твърде“? Смътно неразположение в горната част на стомаха, черната тухла, както винаги).

Талита обясняваше меланхолията на Травълър на госпожа Де Гутусо:

— Хваща го в следобедните часове, то е като нещо, което се надига от плеврата.

— Ще да е някакво вътрешно възпаление — казва госпожа Де Гутусо, — както му викат.

— От душата е, госпожо. Моят съпруг е поет, повярвайте.

Затворен в клозета, притиснал кърпата до лицето си, Травълър се смее със сълзи.

— Да не би да е някоя алергия, както им викат? Малкият ми, Виктор, дете го виждате ей там да играе при мушкатата, хубав е като цвете, ама като го пипне алергията към целина, става истински Квазимодо. Вижте, черните му очички се затварят, устата му се подува като на жаба и понякога не може даже да си разпери пръстите на краката.

— Не е чак толкова нужно човек да си разперва пръстите на краката — казва Талита.

Чува се приглушеното ръмжене на Травълър в клозета и Талита бързо сменя темата на разговора, за да заблуди госпожа Де Гутусо. Обикновено Травълър напуска скривалището си много тъжен и Талита го разбира. Би трябвало да се поговори за разбирането на Талита. То е едно иронично, нежно и някак си далечно разбиране. Любовта ѝ към Травълър се състои от мръсни тенджери, дълго будуване, от едно меко приемане на неговите носталгични фантазии и пристрастието му към тангото и картите. Когато Травълър е тъжен и мисли, че никога не е пътувал (а Талита знае, че не това го безпокои, тревогите му са по-дълбоки), трябва да бъде с него, без да говори много-много, да му запари мате, да внимава да не му свършат цигарите, да изпълни задълженията си на жена, която е близо до мъжа, но без да му застъпва сянката, а това е трудно. Талита е много щастлива с Травълър, с цирка, обича да реше котарака математик преди излизането му на сцената и да води сметките на директора. Понякога скромно си мисли, че е много по-близо от Травълър до тези толкова прости дълбини, които го тревожат, но всякакви метафизически алюзии малко я плашат и в крайна сметка убеждава себе си, че той единствен може да осъществи пробива и да отприщи мазната черна струя. Всичко това някак си витае наоколо, облича се в думи или форми, нарича се другояче, нарича се смях или любов, а също и цирк или живот, ако трябва да му се дадат някакви по-външни и съдбовни имена, и няма от него спасение.

По липса на друго Травълър е човек на действието. Определя го като ограничено действие, защото да се съсипва човек хич не си е работа. В продължение на четири десетилетия е минал през различни етапи на действие: футбол (в училище, нелош център-нападател), спортно ходене, политика (един месец в затвора в Девото през 1934 г.),

зайчарство и пчеларство (ферма в Мансанарес, фалит на третия месец, чумави зайци и неопитомими пчели), автомобилизъм (втори пилот на Маримон, преобръщане на автомобила в Ресистенсия, три счупени ребра), фино дърводелство (поправка на мебели, качени на тавана след употреба, пълен провал), брак и велосипедизъм с колело под наем в събота по булевард „Генерал Пас“. Основата на това действие е една разнообразна библиотека в главата му, два езика, леко перо, ироничен интерес към сотериологията^[4] и кристалните топки, опит за създаване на мандрагора чрез посаждане на батат в леген, пълен с пръст и сперма, бататът растеше неудържимо, както си растат бататите, и след като завзе пансиона, започна да прелива навън през прозорците, тайна намеса на Талита, въоръжена с ножици, Травълър, заподозрял нещо, заизследва стеблото на батата, изпълнен с унижение отказ от мандрагората Arlaune^[5] — плод на бесилката^[6], задръжки от детството. Понякога Травълър споменава за някакъв двойник, който имал повече късмет от него, а на Талита, кой знае защо, това не ѝ харесва, прегръща го и го целува обезпокоена, прави всичко, което може, за да разсее тези мисли. Тогава го води да гледа Мерилин Монро, голяма любимка на Травълър, и изпада-в-яросст от една чисто артистична ревност в мрака на кино „Президент Рока“.

(–98)

[1] Трябва да пътуваш надалеч и да обичаш дома си (фр.) — бел.прев. ↑

[2] „По маниера на“ Барнъм (лат.). Финиъс Тейлър Барнъм (1810–1891) — американски предприемач и импресарио, ръководил голям пътуващ цирк — бел.ред. ↑

[3] Без родина, безотечественици (нем.) — бел.прев. ↑

[4] Доктрина за спасението на душата — бел.ред. ↑

[5] Немското име на корена на мандрагората — бел.прев. ↑

[6] Според едно средновековно поверие, описано от френския аптекар от XVII в. Лоран Кателан, мандрагората е плод на семенната течност на обесените мъже, покапала в земята и покълнала. С това се обяснява и човешката форма на корена ѝ — бел.ред. ↑

38.

Талита не беше много сигурна дали Травълър се радва на репатрирането на някакъв негов приятел от младежките години, защото първото, което направи Травълър, когато научи, че някой си Орасио го връщат в Аржентина с парахода „Андреа С“, беше да изрита цирковия котарак математик и да заяви, че животът си е чисто преобаване. Както и да е, отиде да го чака на пристанището с Талита и с котарака математик, напъхан в кошница. Оливейра излезе от навеса на митницата с един-единствен лек куфар и като позна Травълър, вдигна вежди в нещо средно между учудване и досада.

— Какво ще кажеш, приятел?

— Здравсти — каза Травълър, като му стисна ръката с вълнение, каквото не беше очаквал.

— Виж сега — каза Оливейра, — да отидем до някоя скара на открито около пристанището да хапнем по някоя наденичка.

— Представям ти жена ми — каза Травълър.

Оливейра каза „Много ми е приятно“ и ѝ протегна ръка почти без да я погледне. Но веднага попита какъв е този котарак и защо го носят на пристанището в тази кошница. Талита, обидена от отношението, го намери за определено неприятен и заяви, че се връща в цирка заедно с котарака.

— Добре — каза Травълър. — Сложи го до прозореца в трамвая, нали знаеш, че никак не обича коридора.

Щом стигнаха до скарата, Оливейра се захвана с червеното вино, наденичките и кренвиршите. Понеже разговорът не беше оживен, Травълър му разказа за цирка и как се е оженил за Талита. Представи в резюме политическата ситуация и спорта в страната, като обърна специално внимание на величието и упадъка на Паскуалито Перес. Оливейра каза, че в Париж се бил разминал с Фанхио и че патравият приличал на заспал. Травълър огладня и поръча дреболии. Хареса му, че Оливейра прие с усмивка първата аржентинска цигара и я изпуши с вид на ценител. Двамата заедно подхванаха друг литър червено и Травълър заговори за работата си, и че не е загубил надежда да намери

друга, по-добра, тоест по-малко работа и по-добро заплащане, като все чакаше Оливейра да каже нещо, без да знае точно какво, каквото и да е, което да затвърди тази среща след толкова време.

— Хайде, разкажи нещо — предложи му Травълър.

— Времето — каза Оливейра — беше много променливо, но понякога имаше и добри дни. И още нещо, както много добре е казал Сесар Бруто: Ако отидеш през октомври в Париж, непременно Лувъръ виж. Какво друго? А, да, веднъж стигнах до Виена. Има няколко страхотни кафенета, там дебелианите си водят кучетата и съпрузите да ядат щрудел.

— Добре, добре — каза Травълър. — Никой не те задължава да приказваш, ако нямаш желание.

— Един ден изтървах бучка захар под масата в едно кафене. В Париж, не във Виена.

— За да говори толкова за кафенета, няма смисъл човек да прекосява океана.

— Не трябва много думи за онзи, който разбира — каза Оливейра, докато разрязваше с изключително внимание навързаните кренвирши. — Такова нещо наистина няма в Града на светлината, приятел. Сума ти аржентинци са ми го казвали. Те плачат за бифтека, а дори се запознах с една госпожа, която си спомняше с носталгия за нашето вино. Според нея френското вино не става да го пиеш с газирана вода.

— Какъв ужас — каза Травълър.

— Естествено, доматиите и картофите тук са по-вкусни от където и да било другаде по света.

— Ясно е — каза Травълър, — че си се отъркал в каймака на обществото.

— Понякога. В общи линии моето отъркване не им харесваше, за да използвам твоята изящна метафора. Каква влага, братче.

— А, да — каза Травълър. — Ще трябва отново да се аклиматизираш.

И продължиха в този дух още около двацет и пет минути.

39.

Разбира се, Оливейра нямаше да разкаже на Травълър, че по време на престоя си в Монтевидео беше ходил из бедните квартали, беше разпитвал и разглеждал, беше изпивал по няколко чашки, за да спечели доверието на някой мургав тип. И нищо, освен че имаше купища нови сгради, а на пристанището, където беше прекарал последния час преди отплаването на „Андреа С“, плуваха много мъртви риби с обърнати нагоре кореми, а между рибите някой и друг презерватив, който лекичко се поклащаше в мазната вода. Не му оставаше нищо друго освен да се върне на парахода с мисълта, че може би Лука, може би наистина Лука или Перуджа... Всичко зависеше толкова много от божествения проблясък.

Преди да акостира в майката родина, Оливейра беше решил, че всичко минало не е минало и че само някаква измамническа хватка на ума, подобна на толкова други, би могла с лекота да направи възможна представата за бъдеще, изпълнено с вече изиграни игри. Разбра (сам на носа, на разсъмване, в жълтеникавата мъглица над залива), че нищо няма да се промени, ако той реши да държи на своето и да отхвърли лесните решения. Зрелостта, ако се предположи, че съществува такова нещо, беше в крайна сметка лицемерие. Нямаше никаква зрялост и нищо не би могло да бъде по-естествено от факта, че тази жена с котка в някаква кошница, която го чакаше до Маноло Травълър, донякъде прилича на друга жена, която (но каква полза, че бе бродил из бедните квартали на Монтевидео, бе взел такси до подножието на Ел Серо, за да направи проверки по стари адреси, възстановени от неуслужливата му памет). Трябваше да продължи, или да започне отново, или да спре — мост все още нямаше. С единствения си куфар в ръка тръгна към някаква скара на пристанището, където една нощ някакъв човек, полупиян, му бе разказвал анекдоти за гаучото китарист Бетиноти, за това как оня пеел: „Моята диагноза е проста, / зная, че няма лечение“. Мисълта, че думата диагноза се появява в текста на валс, бе неустоима за Оливейра, но сега си повтаряше стиховете като поучение, докато Травълър му разказваше за цирка, за К. О. Лаусе и дори за Хуан Перон.

(-86)

40.

Осъзна, че връщането наистина е отиване, и то в повече от един смисъл. Вече вегетираше с горката самоотвержена Хекрептен в някаква хотелска стая срещу пансиона „Собралес“, където живееше семейство Травълър. Всичко вървеше много добре, Хекрептен беше очарована, запарваше съвършено мате и макар че правеше ужасно лошо любов и спагети, имаше други важни за домашния живот качества и му оставяше цялото необходимо свободно време да си мисли за отиването и за връщането — проблем, който го занимаваше, когато не се посвещаваше на продажбата на габардин за палта. Отначало Травълър бе разкритикувал манията му да намира всичко в Буенос Айрес за лошо, да казва, че градът е като курва в корсет, но Оливейра обясни на него и на Талита, че в тези критики има толкова любов, че само двама малоумници като тях са в състояние да разберат погрешно неговите нападки. Впоследствие осъзнаха, че Оливейра има право, че той не може да се сдобри лицемерно с Буенос Айрес и че сега е много по-далеч от страната си, отколкото докато се е мотал из Европа. Само простите и малко остарели неща го караха да се усмихва — матето, плочите на Де Каро, понякога пристанището привечер. Тримата се разхождаха много из града, използваша, че Хекрептен работи в един магазин, и Травълър шпионираше Оливейра за признаци, които да подсказват сключването на примирие с града, като междуременно подготвяше терена с огромни количества бира. Талита обаче беше по-непреклонна (качество, присъщо на равнодушието) и изискваше в кратък срок присъединяване към почитателите на живописиста на Клориндо Теста например или на филмите на Торе Нилсон. Разгаряха се ужасни спорове за Биой Касарес, Давид Виняс, отец Кастелани, Манаута и политиката на УРФ^[1]. Накрая Талита разбра, че на Оливейра му е все тая дали е в Буенос Айрес или в Букурещ и че всъщност не се беше върнал, ами го бяха върнали. Под повърхността на дискутираните теми всъщност винаги присъстваше някакво патафизическо течение, тройното съвпадане при театралното търсене на гледни точки, които изваждат от центъра и гледация, и

гледаното. Талита и Оливейра започваха да се уважават именно защото се конфронтираха. Травълър си спомняше какъв беше Оливейра на двайсет, и сърцето го заболяваше, макар че всъщност може да бяха газове, предизвикани от бирата.

— Работата е там, че ти не си поет — казваше Травълър. — Не усещаш града, както го усещаме ние, като някакъв огромен търбух, който се поклаща бавно под небето, като огромен паяк с крачета в Сан Висенте, в Бурсако, в Саранди, в Паломар, а другите потопени във водата, горката твар, като си помисли човек колко е мръсна тази река.

— Орасио е перфекционист — съжеляваше го Талита, която вече му имаше доверие. — Като конска муха върху някой благороден кон. Би трябвало да се поучиш от нас, скромни жители на Буенос Айрес, които все пак знаят кой е Пиер дьо Мандиарг.

— А по улиците — казваше Травълър, като притваряше очи — вървят девойчета със сладки очета, лицата им са като мляко с ориз, а радио Ел Мундо разпръсква наоколо приятни глупости, все едно че сипе талк.

— Без да броим еманципираните интелектуалки, които работят по цирковете — добавяше скромно Талита.

— И специалистите по фолклора каненге^[2] като вашия покорен слуга. Напомни ми вкъщи да ти прочета изповедта на Ивон Гитри, старче, нещо велико.

— Между другото, госпожа Де Гутусо заръча да ти кажа, че ако не ѝ върнеш антологията на Гардел, ще ти запрати саксия по главата — съобщи Талита.

— Първо трябва да прочета изповедта на Орасио. Дъртата крава да почака.

— Да не би госпожа Де Гутусо да е оная кикимора, която, като се заговори с Хекрептен, и не млъква? — попита Оливейра.

— Да, тази седмица им е ред да са приятелки. Ще видиш какво ще стане след няколко дена, в нашия квартал е така.

— Посребрен от луната — каза Оливейра.

— И много по-хубав от твоя „Сен-Жермен-де-Пре“ — каза Талита.

— Разбира се — каза Оливейра, като я гледаше.

Ако леко притвори очи, може би... И това френско произношение, това произношение, и ако той притвори очи.

(Фармацевтка, жалко.)

Тъй като игрите на думи ги очароваха, през онези дни измислиха игрите с гробището — отваряха например речника на Хулио Касарес на 558-ма страница и играеха с hallulla, hámago, haliето, haloque, hamez, harambel, harbullista, harca и harija^[3]. Дълбоко в себе си продължаваха да изпитват известна тъга и си мислеха за възможностите, пропуснати заради аржентинския характер и заради времето-което-отлита-безвъзвратно. По повод „фармацевтка“ Травълър твърдеше, че става дума за наименование на един изцяло меровингски народ, и двамата с Оливейра посветиха на Талита епическа поема, в която фармацевтските орди завладяват Каталония, сеейки ужас, кукуряк и пипер. Фармацевтският народ на огромни коне. Размишления във фармацевтската степ. О, императрице на фармацевтите, имай милост към afofados, afrontilados, agalbanados и aforados^[4], които си плюят на петите.

Докато Травълър полека подработваше директора, за да вкара Оливейра в цирка, обектът на всички тези усилия пиеше мате в стаята си и с нежелание се приобщаваше към националната литература. По време на тези занимания настъпиха големите горещини и продажбите на габардин за палта значително намаляха. Започнаха събиранията в двора на дон Креспо, приятел на Травълър, който даваше под наем стаи на госпожа Де Гутусо и други дами и господа. Под нежните грижи на Хекрептен, която го гледаше като малко дете, Оливейра спеше до отказ, а в промеждутъците на бодърстване от време на време поглеждаше книжката на Крьовел, която се бе появила на дъното на куфара му, и си придаваше вид на персонаж от руски роман. От това методично бездействие нямаше да произтече нищо добро, но без много да се замисля, той вярваше, че като притвори очи, някои неща ще се очертаят по-отчетливо и че по време на сън мозъкът му ще се проясни. Работата с цирка не вървеше никак добре, директорът не искаше и да чуе за друг служител. Вечерта, преди да тръгнат за работа, семейство Травълър слизаха да изпият по едно мате с дон Креспо, идваше и Оливейра, слушаха стари плочи на грамофона, който работеше по някакво чудо — старите плочи трябва да се слушат именно така. Понякога Талита седяше срещу Оливейра, за да играят на гробище или да се предизвикват с въпроси везни — друга игра, която бяха

измислили с Травълър и която много ги забавляваше. Дон Креспо ги смяташе за луди, а госпожа Де Гутусо — за глупаци.

— Никога не говориш за там — казваше понякога Травълър, без да гледа към Оливейра.

Беше по-силно от него; когато Травълър се решаваше да попита, трябваше да извърне очи, също така, без да знае защо, не можеше да назове столицата на Франция, а казваше „там“ като майка, която си блъска главата какви безобидни названия да измисли, за да назове пред дечицата срамните части, от Бога дадени.

— Изобщо не е интересно — отговаряше Оливейра. — Иди да видиш, ако не ми вярваш.

Това беше най-добрият начин да бъде ядосан Травълър, този фрустриран номад. Вместо да настоява, настройваше ужасната си китара „Каса Америка“ и започваше с тангата. Талита поглеждаше към Оливейра косо и с известно раздражение. Без никога да го казва много ясно, Травълър ѝ бе втълпил, че Оливейра е странен тип, и макар че то беше видно, странността му, изглежда, беше друга, коренеше се в нещо друго. Някои ноци като че ли всички очакваха нещо. Чувстваха се много добре заедно, но бяха като в окоето на циклон. В такива ноци, ако отвореха гробището, попадаха на думи като *cisco*, *cisticerso*, *cito!*, *cisma*, *cistico* и *cisión*^[5]. Накрая си лягаха със затаено лошо настроение и през цялата нощ сънуваха забавни и приятни неща, което беше по-скоро парадокс.

(-59)

[1] Аржентинска петролна компания — бел.ред. ↑

[2] По-неформален стил танго, който се е танцувал по улиците в предградията на Буенос Айрес — бел.ред. ↑

[3] Вид хляб, печен на жар; гадене; хищна птица от рода на сокола; древен плавателен съд; резка по перата на грабливите птици; дрипа; пелтек; военно подразделение при маврите; брашнен прашец (исп.) — бел.прев. ↑

[4] Разплути; завързани за рогата; лениви; преценяващи стоките с цел да определят мито (исп.) — бел.прев. ↑

[5] Дребни въглища; ларва на тения (исп.); бързо! (лат.); схизма; циститен; разрез (исп.) — бел.прев. ↑

41.

От два следобед слънцето грееше в лицето на Оливейра. Отгоре на всичко на тази жега му беше много трудно да изправя пирони, като ги удря с чук върху каменна плоча (всеки знае, че е опасно да изправяш пирон с чук, има един момент, в който пиронът почти се е изправил и ако го удариш още веднъж, се извива и болезнено прищипва пръстите, които го държат-мълниеносна поразяваща проклетия), удряше ги упорито върху каменната плоча (но всеки знае, че) упорито върху каменната плоча (но всеки) упорито.

„Няма нито един прав — мислеше Оливейра, като гледаше разпръснатите по земята пирони. — По това време железарията е затворена, ще ме изхвърлят с ритници, ако почукам, за да купя трийсет пирона. Няма как, трябва да ги изправя.“

Всеки път, когато почти успееше да изправи някой пирон, вдигаше глава към отворения прозорец и подсвирваше, за да се покаже Травълър. От стаята си виждаше много добре част от спалнята и нещо му подсказваше, че Травълър е там, вероятно си бяха легнали с Талита. Семейство Травълър спяха много през деня, не толкова заради умората от цирка, а заради наченки на мързел, които Оливейра уважаваше. Беше му съвестно да буди Травълър в два и половина следобед, но пръстите, с които Оливейра държеше пироните, бяха станали вече виолетови, насъбраната в натъртените места кръв започваше да избива и им придаваше вид на лошо направени наденички „Чиполата“, наистина отвратително. Колкото повече ги гледаше, толкова по-голяма нужда изпитваше да събуди Травълър. Освен това му се пиеше мате, а тревата беше свършила, останала беше едва за половин запарка, Травълър или Талита трябваше да му хвърлят останалото количество, увито във вестник, с няколко пирона за баласт, за да стигне до неговия прозорец. С прави пирони и мате следобедът щеше да е по-поносим.

„Не е за вярване колко силно свиркам“, помисли си Оливейра възхитен. От долния етаж, където имаше нелегално заведение с три жени и едно момиче за поръчки, някой му подражаваше с жалки звуци — нещо средно между врящ чайник и изсвирване от беззъба уста.

Оливейра беше очарован от възхищението и желанието за съперничество, които неговите изсвирвания можеха да предизвикат, затова не ги пилееше, пазеше ги за важни случаи. В часовете си за четене, между един и пет след полунощ, но не всяка нощ, стигна до объркващото заключение, че свиркането не е възлова тема в литературата. Малко автори караха персонажите си да свиркат. Практически нямаше такива. Осъждаха ги на твърде монотонен начин на изразяване (каза, отговори, изпя, извика, промърмори, изломоти, изсъска, произнесе, прошепна, възкликна и издекламира), но никогато един герой или героиня не бяха увенчали някой велик епичен миг с величествено изсвирване, от онези, дето чупят стъклата на прозорците. Английските скуайъри подсвиркваха, за да повикат хрътките си, някои от персонажите на Дикенс подсвиркваха, за да извикат файтон. Аржентинската литература подсвиркваше много малко, което си беше срам. Затова, въпреки че Оливейра не беше чел Камбасерес, бе склонен да го определи като майстор само заради заглавията му; понякога си представяше продължения, в които подсвиркването проникваше все по-навътре във видимата и в невидимата Аржентина, омотаваше я със сияйната си нишка и за всеобщо удивление излагаше на показ долнокачествени мръвки, които твърде малко приличаха на придворната версия на посолствата и съдържанието на неделната лесносмилаема продукция на Гайнса Митре Пас^[1], а още по-малко на редуващите се успехи и неуспехи на Бока Хуниорс, некрофилските култове на багуалата^[2] и квартала Боедо. „Мамка ти, (на един пирон), дори не ме оставят да мисля спокойно, да го еба.“ Впрочем тези представи го отвращаваха — толкова бяха лесни, макар и да беше убеден, че човек трябва да подхване Аржентина откъм срама, да издири чувството ѝ за свян, затрупано под цял век узурпации от всякакъв порядък, както много добре обясняваха есеистите ѝ, а за тази цел бе най-подходящо да ѝ се покаже по някакъв начин, че човек не може да я взема насериозно, както тя претендира. Кой би имал куража да бъде шутът, който ще развенчае величието на божествената ракета? Кой би ѝ се изсмял в лицето, за да я види как се изчервява, а може би и се усмихва като някой, който намира нещо и го разпознава? Ама виж, момчето ми, как си разваляш деня. Да видим това пиронче, май няма да се опъва като другите, изглежда доста сговорчиво.

„Какъв ужасен студ“, каза си Оливейра, който вярваше в резултатите от самовнушението. Потта се стичаше от косата към очите му; беше невъзможно да държи пирон с изкривената част нагоре, защото и при най-лекия удар с чука пиронът се изплъзваше от потните (заради студа) пръсти, отново го прищипваше и нараняваше потните (заради студа) пръсти. За проклетия слънцето огря цялата стая (това беше луната над заснежените степи и той подсвиркваше на конете, които теглеха неговия тарантас), в три часа нямаше да остане и ъгълче, непокрыто от снега, и Оливейра полека-лека щеше да замръзне, докато не го завладее така добре описаната и дори предизвиквана от славянските разкази сънливост, а тялото му щеше да остане погребано в убийствената белота на мъртвешки бледите цветя на простора. Това беше добре: мъртвешки бледите цветя на простора. В този миг здраво удари палеца си с чука. Студът, който плъзна по тялото му, бе толкова силен, че трябваше да се търкаля по пода, за да се пребори със сковаването, предшествващо измръзването. Когато най-сетне успя да седне, като размахваше ръка във всички посоки, беше плувнал в пот от главата до петите, вероятно от стопилия се сняг или от онзи слаб дъждец, който се редуваше с мъртвешки бледите цветя на простора и освежаваше козината на вълците.

Травълър връзваше шнура на панталона на пижамата си и от своя прозорец виждаше много добре борбата на Оливейра със степите и снега. Тъкмо да се обърне и да отиде да разкаже на Талита как Оливейра се търкаля по пода и си тръска ръката, когато проумя, че положението е до известна степен сериозно и е за предпочитане да продължи да бъде суров и безучастен свидетел.

— Накрая излезе, мамка ти — каза Оливейра. — От половин час ти свиркам. Виж ми ръката, смазана е.

— Едва ли е защото си продавал габардин за палта — каза Травълър.

— Изправях пирони, приятел. Трябват ми малко прави пирони и трева, за да си запаря мате.

— Лесна работа — каза Травълър. — Почакай.

— Направи пакетче и ми го хвърли.

— Добре — каза Травълър. — Но сега, като си помисля, ще ми струва големи усилия да стигна до кухнята.

— Защо? — каза Оливейра. — Не е толкова далече.

— Не, ама има въже с простряно пране и такива работи.

— Мини отдолу — предложи Оливейра. — Освен ако не срежеш въжето. Плясъкът на мокра риза върху плочките е нещо незабравимо. Ако искаш, ще ти хвърля джобното си ножче. Хващам се на бас, че ще го забия в рамката на прозореца. Като дете забивах това джобно ножче в каквото и да е от десет метра разстояние.

— Лошото при теб е — каза Травълър, — че насочваш всеки проблем към детството си. Вече ми писна да ти повтарям да почетеш малко Юнг, приятел. Гледай сега какви ги приказваш за това джобно ножче, като че ли е оръжие за междузвездни войни. Човек не може нищо да ти каже, без да размахаш ножчето пред носа му. Кажи ми какво общо има то с малко мате и с няколко пирона.

— Ти не проследи разсъжденията ми — каза Оливейра обидено. — Първо споменах смазаната си ръка, а после преминах към пироните. Тогава ти ми отвърна, че заради някакви въжета не си можел да стигнеш до кухнята, а е доста логично въжетата да ме подсетят за ножчето. Би трябвало да прочетеш Едгар По. Въпреки въжетата на теб ти липсва свързаност, там е проблемът.

Травълър се облакъти на прозореца и погледна към улицата. Малкото сянка се размазваше по паважа и на нивото на първия етаж вече започваше слънчевата материя — жълт екстаз, разлял се навсякъде, който буквално размазваше лицето на Оливейра.

— Следобед това слънце направо ти ебава майката — каза Травълър.

— Не е слънце — каза Оливейра. — Би могъл да забележиш, че това е луната и че е ужасно студено. Тази ми ръка е виолетова, защото е премръзнала. Сега ще гангреныся, а след някоя и друга седмица ще ми носиш гладиоли на гробищата.

— Луната ли? — каза Травълър, като погледна нагоре. — Трябва да ти донеса не друго, а мокри кърпи, и то във „Виейтес“.

— Там най-много се ценят леките цигари „Партикуларес“ — каза Оливейра. — А на теб, Ману, приказките ти една с една не се връзват.

— Сто пъти ти казах да не ми викаш Ману.

— Талита ти вика Ману — каза Оливейра, като разтърси ръката си, сякаш искаше да я откъсне от китката.

— Разликата между теб и Талита — каза Травълър — е очевидна. Не разбирам защо трябва да възприемаш нейния речник. Изпитвам

отвращение към раците пустинници, към симбиозата във всичките ѝ форми, лишеите и другите паразити.

— Твоята деликатност направо ми къса сърцето — каза Оливейра.

— Благодаря. Бяхме стигнали до матето и пироните. За какво са ти пирони?

— Все още не знам — каза Оливейра объркан. — Всъщност извадих кутията с пироните и открих, че всичките са изкривени. Започнах да ги изправам и този студ, нали виждаш... Имам усещането, че когато изправа всички пирони, ще разбера за какво ми трябва.

— Интересно — каза Травълър, като го гледеше втренчено. — Понякога с теб се случват доста любопитни неща. Първо пироните, а после целта, за която ти трябва пироните. Това ще да е урок с повишена трудност, старче.

— Ти винаги си ме разбирал — каза Оливейра. — А тревата, както можеш да си представиш, ми трябва, за да си запаря едно хубаво горчиво мате.

— Добре — каза Травълър. — Чакай. Ако се забавя много, можеш да свирнеш, Талита много се забавлява, като те слуша как свиркаш.

Разтърсвайки ръка, Оливейра отиде до умивалника и намокри с вода лицето и косата си. Продължи да се мокри, докато потникът му не подгизна, и се върна до прозореца, за да приложи теорията, според която слънцето, попаднало върху мокър парцал, предизвиква жестоко усещане за студ. „Като си помисля, че ще си умра — каза си Оливейра, — без да видя на първа страница на вестника новината на новините: КУЛАТА В ПИЗА ПАДНА! Тъжно е, като се замислиш.“

Започна да съчинява заглавия, така времето винаги минаваше побързо. ОПЛИТА СЕ В ПРЕЖДАТА НА ПЛЕТКАТА И УМИРА ОТ ЗАДУШАВАНЕ В ЗАПАДЕН ПРЕЖДЕПЛЕТ. Преброи до двеста, но не му хрумна никакво друго сносно заглавие.

— Ще трябва да се преместя — измърмори Оливейра. — Тази стая е безкрайно малка. Аз всъщност би трябвало да постъпя в цирка на Ману и да живея с тях. Тревата!

Никой не му отговори.

— Тревата — каза тихо Оливейра. — Тревата, приятел. Не ми причинявай това, Ману. Като си помисли човек, че бихме могли да си

говорим през прозорците, с теб и с Талита, може да дойде и госпожа Де Гутусо или момичето, което изпълнява поръчки, и да си играем на гробище и на други игри.

„В крайна сметка — помисли си Оливейра — аз мога да си играя на гробище и сам.“

Отиде да потърси речника на Испанската кралска академия, на чиято корица думата „кралска“ беше настървено изстъргана с бръснарско ножче, отвори го напосоки и спретна на Ману следната гробищна играчка:

„Отегчен от клиентите с техните клепсидри и клеptomании, той заподозря клепоухата в клонене към климакса на климактериума. Покритата с климатис клисура се превърна в клоака пред повдигнатите клепащи на клечащите в очакване на подобна на клин клизма, направена от клисар“.

— Мамка му — каза Оливейра възхитен. Помисли дали „мамка му“ не би могла да послужи като отправна точка, но се разочарова, като установи, че я нямаше в гробището; в замяна на това мамарец и мамец мамеха мамалигата, мръсното беше, че мамутът беше омел и мамула, и манатарката.

„Това наистина е некропол — помисли си. — Не разбирам как подвързията се задържа върху подобна гадост.“

Започна да записва друга игра, но не му се получаваше. Реши да опита с типични диалози и потърси тетрадката, в която ги пишеше, след като получеше вдъхновение в метрото, в кафенетата и по кръчмите. Имаше един почти готов типичен диалог между испанци, пооправи го малко, но преди това си изля друга кана вода върху потника.

Типичен диалог между испанци

Лопес. — Живял съм цяла година в Мадрид. Виждате ли, беше през 1925 г. и...

Перес. — В Мадрид ли? Аз тъкмо казвах вчера на доктор Гарсия...

Лопес. — От 1925 до 1926 г., когато преподавах литература в университета.

Перес. — Та му казвах: „Човече, който е живял в Мадрид, знае за какво става дума“.

Лопес. — Катедра, специално създадена за мен, за да чета лекциите си по литература.

Перес. — Точно така, точно така. Значи тъкмо вчера казвах на моя добър приятел доктор Гарсия.

Лопес. — Естествено, когато човек живее там повече от година, много добре знае, че, що се отнася до равнището на обучение, има още доста какво да се желае.

Перес. — Той е син на Пако Гарсия, който беше министър на търговията и отглеждаше бикове.

Лопес. — Срам, повярвайте ми, истински срам.

Перес. — Да, приятелю, и дума да не става. Значи този доктор Гарсия...

Оливейра вече беше леко отегчен от диалога и затвори тетрадката. „Шива — помисли внезапно. — О, космически танцьоре, как ще блестиш, безкраен бронз, под това слънце. Защо мисля за Шива? Буенос Айрес. Човек живее. Колко странно. В крайна сметка се сдобива с енциклопедия. За какво ти беше лятото, о, славею? Ясно е, че би било по-лошо да се специализираш и да прекараш пет години в изучаване на поведението на зеления скакалец. Но погледни какъв невероятен списък, мой човек, погледни го за малко...“

Беше една жълта хартийка, изрезка от някакъв документ, май международен. Някаква публикация на ЮНЕСКО или нещо подобно с имената на членовете на някакъв бирмански съвет. Оливейра започна да чете с наслада списъка и не можа да устои на изкушението да извади молив и да напише следната хитанхафора^[3]:

*У Ну,
У Тин,
Мя Бу,
Тхудо Тхири Тхудама У Е Маунг,
Ситху У Чо,
Ууна Кяу Хтин У Кхин Зау,*

*Ууна Кяу Хтин У Тхейн Хан,
Ууна Кяу Хтин У Мьо Мин,
Тхири Пянчи У Тхант,
Тхадо Маха Тхрай Ситху У Чан Хтоон.*

„Трите Ууна Кяу Хтин са малко монотонни“ — каза си Оливейра, докато гледаше стиховете. — „Сигурно означава нещо като Негово Превъзходителство Почитаемият. Колко е хубаво онова за Тхири Пянчи У Тхант, приятел, то звучи най-добре. А как ли ще се произнесе думата, която се изписва Хтоон?“

— Здравсти — каза Травълър.

— Здравсти — каза Оливейра. — Какъв студ, приятел.

— Извинявай, ако съм те накарал да чакаш. Пироните, нали разбираш...

— Сигурно — каза Оливейра. — Пиронът си е пирон, най-вече ако е прав. Направи ли пакетче?

— Не — каза Травълър, като се почесваше по едната гърда. — Какъв ужасен ден, приятел, като в пещ.

— Забележи — каза Оливейра, като докосна потника си, съвършено сух. — Ти си като саламандър, живееш в свят на непрекъснатата пиромания. Донесе ли мате?

— Не — каза Травълър. — Съвсем забравих за матето. Донесох само пироните.

— Добре, иди го вземи, ще ми направиш пакет и ще ми го хвърлиш.

Травълър погледна своя прозорец, после улицата и накрая прозореца на Оливейра.

— Ще е трудничко — каза. — Ти знаеш, че аз никога не улучвам, дори когато хвърлям от два метра. В цирка непрекъснато ми се подиграват.

— Ама то е все едно че ми го подаваш — каза Оливейра.

— Ти си приказвай, приказвай си, а после пироните ще паднат на нечия глава и ще си имам разправии.

— Хвърли ми пакетчето, а после ще си играем на гробище — каза Оливейра.

— По-добре да дойдеш да си го вземеш.

— Ама ти луд ли си, бе? Да слизам три етажа, да пресека в тази поледица и да изкача още три етажа, това дори в „Чичо-Томовата колиба“ го няма.

— Не ми казвай, че аз съм онзи, на когото се е паднало да упражнява подобно следобедно планинарство.

— Изобщо нямам такова намерение — каза добродетелно Оливейра.

— А още по-малко да ида да търся дъска в коридора към кухнята, за да я прехвърля като мост.

— Тази идея — каза Оливейра — не е никак лоша, освен това ни помага да си използваме пироните, ти от твоята страна, а аз — от моята.

— Добре, почакай — каза Травълър и изчезна. Оливейра остана и се замисли за една хубава обида, за да смачка Травълър при първа възможност. След като направи справка в гробището и хвърли кана вода върху потника си, отиде до прозореца, като се изложи изцяло на слънце. Травълър не се забави, носеше огромна дъска, която полека извади през прозореца. Едва тогава Оливейра забележи, че и Талита държеше дъската, и я поздрави с едно изсвирване. Талита беше облечена със зелена хавлия за баня, пристегнатата достатъчно, за да се види, че отдолу е гола.

— Какъв си досадник — каза Травълър, пъшкайки. — В какво ни забъркваш.

Оливейра съзря своя шанс.

— Млъкни, стоножка такава, дълга десетина, най-много дванайсет сантиметра, с по чифт крака на всеки от двайсетте и един пръстена, на които е разделено тялото ти, с четири очи, а извитите като куки малки рогови челюсти на устата при ухапване пускат много силна отрова — каза Оливейра на един дъх.

— Малки рогови челюсти — изкоментира Травълър. — Обърни внимание какви думи изрича. Приятел, ако продължавам да бутам дъската навън през прозореца, в един момент земното притегляне ще ни прати двамата с Талита по дяволите.

— Виждам — каза Оливейра, — но забележи, че краят на дъската е твърде далеч, за да го хвана.

— Протегни си малко челюстите — каза Травълър.

— Не ми стига устата, приятел. Освен това много добре знаеш, че страдам от *horror vacui*^[4]. Аз съм една истинска мислеща тръстика.

— Единственото тръстиково нещо при теб е парагвайската ракия^[5] — каза Травълър ядосан. — Наистина не знам какво да правим, тази дъска започва доста да тежи. Нали знаеш, че тежестта е нещо относително. Когато я носехме, беше лека като перушинка, но пък и слънцето не я огряваше както в момента.

— Вкарай я отново в стаята — каза Оливейра с въздишка. — По-добре да направим следното — аз имам друга дъска, не толкова дълга, но в замяна на това по-широка. Ще ѝ сложа на единия край въже с примка и ще завържем двете дъски. Аз моята ще я закрепя за леглото, ти направи с твоята както намериш за добре.

— Нашата най-добре да я запънем в чекмеджето на скрина — каза Талита. — Ние ще се приготвим, докато ти донесеш твоята.

„Колко са сложни“, мислеше си Оливейра, докато отиваше да вземе дъската, подпряна в коридора между вратата на неговата стая и стаята на някакъв лечител турчин. Беше кедрова дъска, много добре ошлайфана, но на две-три места ѝ бяха паднали чеповете. Оливейра промуши пръст през една от дупките, видя, че излиза от другата страна, и се запита дали ще може да прокара въжето през тези дупки. Коридорът беше почти тъмен (макар че по-скоро беше контраст между обляната в слънце стая и полумрака), пред вратата на турчина имаше стол, от който преливаше една облечена в черно жена. Оливейра я поздрави иззад дъската, която беше изправил и държеше като огромен (и безполезен) щит.

— Добър ден, господине — каза госпожата в черно. — Каква жега.

— Напротив, госпожо — каза Оливейра. — По-скоро какъв ужасен студ.

— Не се подигравайте, господине — каза госпожата. — Повече уважение към болните.

— Но на вас, госпожо, ви няма нищо.

— Нищо ли? Как смеете?

„Това е то, действителността — помисли Оливейра, докато държеше дъската и гледаше госпожата в черно. — Това, което всеки миг приемам като действителност и което не може да бъде, не може да бъде.“

— Не може да бъде — каза Оливейра.

— Прибирайте се, нахалник такъв — каза госпожата. — Би трябвало да се засрамите, че излизате по това време по потник.

— Марка „Масльоренс“ е, госпожо — каза Оливейра.

— Противен сте — каза госпожата.

„Това, което смятам за действителност — помисли си Оливейра, поглеждайки дъската, на която се беше опрял. — Тази витрина, подредена, обляна в светлина благодарение на петдесет-шейсет века ръце, фантазии, уговорки, съглашения, тайни свободи.“

— Не мога да повярвам, че имам насреща си възрастен човек — каза госпожата в черно.

„Да се смяташ за център — помисли си Оливейра, удобно подпрян на дъската. — Невъобразима идиотщина. Центърът е нещо толкова илюзорно, все едно да имаш претенцията, че си вездесъщ. Няма център, има нещо като непрекъснато стичане, вълнообразно движение на материята. През нощта аз съм неподвижно тяло, а в другия край на града руло хартия се превръща в сутрешния вестник, и в 8:40 аз ще изляза от къщи, в 8:20 вестникът ще е дошъл в будката на ъгъла, в 8:45 ръката ми и вестникът ще се съединят, ще започнат да се движат заедно във въздуха на метър от земята, на път към трамвая...“

— Дон Бунче няма ли най-сетне да свърши с другия болен — каза госпожата в черно.

Вдигна дъската и я вкара в стаята си. Травълър му правеше знаци да побърза и за да го успокои, Оливейра му отговори с пронизително изсвирване. Въжето беше върху гардероба, трябваше да доближи стол и да се качи на него.

— Да беше побързал малко — каза Травълър.

— Ей сега, ей сега — каза Оливейра, като се показва на прозореца. — Твоята дъска добре ли е закрепена, приятел?

— Запънахме я в едно от чекмеджетата на скрина и Талита сложи отгоре ѝ енциклопедията за самообразование Quillet.

— Не е лошо — каза Оливейра. — Моята ще я затисна с годишния отчет на *Stattens Psykologisk-Pedagogiska Institut*^[6], който знае защо го изпрацат на Хекрептен.

— Не разбирам само как ще ги съединим — каза Травълър, като започна да бута скрина, за да се покаже дъската през прозореца.

— Приличате на двама асирийски пълководци, които разбиват крепостните стени с тарани — каза Талита, която ненапразно притежаваше енциклопедията. — Тази книга, за която спомена, немска ли е?

— Шведска, умнице — каза Оливейра. — В нея става дума за неща като *Mentalhygieniska synpunkter i förskoleundervisning*. Прекрасни думи, достойни за това момче Снори Стурлусон, за когото толкова се говори в аржентинската литература. Истински бронзови нагръдници с изображение на сокол като талисман.

— Бурните вихри на Норвегия — каза Травълър.

— Ти наистина ли си начетен тип, или само се правиш? — попита Оливейра с известно учудване.

— Не бих ти казал, че циркът не ми отнема време — каза Травълър, — но винаги остава минутка, за да си сложи човек звезда на челото. Тази фраза за звездата ми идва винаги когато говоря за цирка, чиста контаминация. Откъде ли съм я взел? Ти имаш ли представа, Талита?

— Не — каза Талита, като пробваше доколко е устойчива дъската. — Сигурно от някой пуерторикански роман.

— Най ме дразни това, че знам къде съм го прочел, ама не се сещам.

— У някой класик? — подсказа Оливейра.

— Вече не си спомням за какво ставаше дума — каза Травълър, — но беше незабравима книга.

— Вижда се — каза Оливейра.

— Нашата дъска е безупречна — каза Талита. — Сега не знам как ще я закрепим за твоята.

Оливейра разви докрай въжетото, сръза го на две и с едната част завърза дъската за пружината на леглото. Опря края на дъската на рамката на прозореца, задърпа леглото и дъската, подобно на лост, започна лека-полека да се накланя, докато не легна върху дъската на Травълър, а краката на леглото не се вдигнаха на около петдесетина сантиметра във въздуха. „Лошото е, че ще се вдигнат още, щом някой се опита да мине по моста“, помисли Оливейра загрижено. Отиде до гардероба и започна да го бута към леглото.

— Не си ли я подпрял добре? — попита Талита, която беше седнала на перваза на прозореца и гледаше към стаята на Оливейра.

— Нека вземем повече предпазни мерки — каза Оливейра, — за да предотвратим някой опасен инцидент.

Избута гардероба до леглото и го наклони полека. Талита беше възхитена от силата на Оливейра почти толкова, колкото от хитростите и измишльотините на Травълър. „Наистина са два глиптодонта“, помисли тя разнежено. Времената отпреди потопа винаги ѝ изглеждаха като убежище за мъдростта.

Гардеробът набра скорост и се стовари върху леглото, от което подът на апартамента потрепери. Отдолу се чуха викове и Оливейра помисли, че турчинът до него сигурно е добавил мощен шамански тласък. Донамести гардероба и яхна дъската, естествено, вътре в стаята, а не от външната страна на прозореца.

— Сега ще издържи всякаква тежест — обяви той. — Няма да има трагедии, което ще разочарова момичетата долу, които толкова ни обичат. За тях нищо няма смисъл, докато някой не си разбие главата на улицата. Това наричат живот.

— Няма ли да вържеш дъските с въжето? — попита Травълър.

— Виж — каза Оливейра. — Много добре знаеш, че ми се завива свят и затова не се занимавам с катерене. Самото име Еверест ми действа като ритник в слабините. Мразя много хора, но никого колкото шерпата Тенсинг, повярвай ми.

— Тоест ние ще трябва да държим двете дъски — каза Травълър.

— Натам отива работата — съгласи се Оливейра и запали една цигара „43“.

— Нали разбираш за какво става дума — каза Травълър на Талита. — Искат да се добереш до средата на моста и да завържеш въжето.

— Аз ли? — каза Талита.

— Добре де, нали го чу.

— Оливейра не е казал, че аз трябва да се добера до средата на моста.

— Не го е казал, но се подразбира. Освен това ще е по-елегантно, ако ти му подадеш матето.

— Няма да мога да вържа въжето — каза Талита. — Вие с Оливейра умеете да правите възли, на мен веднага ми се развързват. Даже не успявам да ги вържа.

— Ние ще ти даваме инструкции — каза Травълър снизходително.

Талита пристегна халата за баня и махна някакъв конец, който се беше омотал на пръста ѝ. Идеше ѝ да въздъхне, но знаеше, че Травълър се дразни от въздишки.

— Ти наистина ли искаш аз да занеса матето на Оливейра? — каза тя тихо.

— Какво си говорите, приятели? — каза Оливейра, като се показва наполовина през прозореца и хвана дъската с две ръце. Момичето, което изпълняваше поръчки, беше сложило един стол на тротоара и ги гледаше. Оливейра ѝ помахаше с ръка. „Двойна фрактура на времето и пространството — помисли той. — Горкичката е убедена, че сме луди, и се подготвя за главоломно връщане към нормалното. Ако някой падне, кръвта му ще я опръска, съвсем сигурно е. А тя не знае, че кръвта ще я опръска, не знае, че си е сложила стола там, за да може кръвта да я опръска, както не знае, че преди десет минути я е връхлетял пристъп на *tedium vitae*^[7] точно на прага на кухнята и това я е накарало да премести стола на улицата. И че чашата вода, която е изпила в два и двайсет и пет, е била хладка и отвратителна за стомаха ѝ — център на вечерното настроение, и така е бил подготвен пристъпът на *tedium vitae*, който три хапчета магнезиево мляко «Филипс» биха пресекли без никакъв проблем; но последното не ѝ е работа да го знае — някои неща, които предизвикват или пресичат други, могат да се знаят само в астрален план, ако трябва да се употреби тази безполезна терминология.“

— За нищо не си говорим — каза Травълър. — Ти пригответи въжето.

— Готово е, превъзходно въже. Давай, Талита, аз ще ти го подам оттук.

Талита яхна дъската и се придвижи около пет сантиметра, като се подпираше с ръце и си повдигаше дупето, за да го премести малко по-напред.

— Този халат е много неудобен — каза тя. — По-добре да взема някои твои панталони или нещо подобно.

— Не си струва — каза Травълър. — Представи си, че вземеш да паднеш, ще ми съсипеш дрехите.

— Ти не бързай — каза Оливейра. — Още малко и ще ти подам въжето.

— Колко е широка улицата — каза Талита, като гледаше надолу. — Много по-широка, отколкото като я гледаш през прозореца.

— Прозорците са очите на града — каза Травълър — и, естествено, деформират всичко, към което погледнат. Сега се намиращ в една изключително чиста точка и може би виждаш нещата като гълъб или кон, а те не знаят, че имат очи.

— Зарежи идеите, които стават за N.R.F., и дръж здраво дъската — посъветва го Оливейра.

— Ти, разбира се, ще се пръснеш, ако някой каже нещо, което би искал да кажеш преди него. Дъската мога да я държа чудесно, докато мисля и говоря.

— Вече трябва да съм към средата — каза Талита.

— Към средата ли? Та ти едва си се отлепила от прозореца. Остават ти поне още два метра.

— Малко по-малко — окуражи я Оливейра. — Сега просто ще ти хвърля въжето.

— Струва ми се, че дъската се огъва надолу — каза Талита.

— Нищо не се огъва — каза Травълър, който също беше яхнал дъската, но от вътрешната страна. — Просто малко играе.

— Освен това другият ѝ край е върху моята дъска — каза Оливейра. — Ще бъде много странно, ако и двете дъски поддадат в един и същ момент.

— Да, ама аз тежа петдесет и шест кила — каза Талита. — А като стигна до средата, ще тежа поне двеста. Усещам как дъската все повече се накланя надолу.

— Ако се накланяше — каза Травълър, — аз щях да съм с крака във въздуха, а съм ги подпрял добре на пода и даже съм ги свил. Единственото, което може да стане, е дъските да се счупят, но ще бъде много странно.

— Тъканта на дървото е много устойчива по своята дължина — съгласи се Оливейра. — Притчата за снопа тръстики и други примери. Предполагам, че си взела матето и пироните.

— В джоба ми са — каза Талита. — Хвърли ми най-сетне въжето. Изнервям се, повярвай.

— От студа е — каза Оливейра и размаха въжето като гаучо. — Внимавай да не изгубиш равновесие. По-добре да те уловя с примката, така ще сме сигурни, че ще успееш да хванеш въжето.

„Любопитно е — помисли си Оливейра, като видя въжето да прелита над главата ѝ. — Всичко се подрежда чудесно, ако на човек наистина му се иска. Единственото фалшиво нещо в цялата работа е анализът.“

— Вече стигаш — обяви Травълър. — Застани така, че да можеш да вържеш добре двете дъски, малко са се раздалечили.

— Ти виж колко добре я улових с примката — каза Оливейра. — Ето виж, Ману, няма да отречеш, че мога да работя с вас в цирка.

— Удари ме по лицето — оплака се Талита. — Въжето боде ужасно.

— Нахлупвам една тексаска шапка, излизам, свиркам си и хващам всичко живо с ласо — предложи Оливейра ентусиазирано. — Овации от трибуните, успех, какъвто рядко се вижда в анализите на цирка.

— Слънчасваш — каза Травълър, докато палеше цигара. — И вече ти казах да не ме наричаш Ману.

— Не ми стигат силите — каза Талита. — Въжето е кораво, заплита се.

— Амбивалентността на въжето — каза Оливейра. — Естествената му функция, саботирана от загадъчна тенденция към неутрализация. Мисля, че на това му казват ентропия.

— Доста добре го стегнах — каза Талита. — Да го навия ли още веднъж? Все пак единият край виси.

— Да, навий го добре — каза Травълър. — Нещата, които са в повече и висят, ме подлудяват.

— Перфекционист — каза Оливейра. — Сега се прехвърли на моята дъска да изпробваш моста.

— Страх ме е — каза Талита. — Твоята дъска не изглежда толкова здрава, колкото нашата.

— Какво? — каза Оливейра обиден. — Ама ти даваш ли си сметка, че е дъска от чист кедър? Не можеш да я сравняваш с онази борова измишльотина. Просто спокойно се прехвърли на моята.

— Ти какво ще кажеш, Ману? — попита Талита, полуобърната назад.

Травълър, който се готвеше да отговори, погледна точката, в която двете дъски се допираха, и лошо завързаното въже. Яхнал своя край на дъската, той я усещаше да вибрира между краката му едновременно приятно и неприятно. Талита трябваше само да се подпре с ръце, мъничко да се засили и да се прехвърли на дъската на Оливейра. Мостът, разбира се, щеше да издържи, беше направен много добре.

— Виж, изчакай за момент — каза Травълър със съмнение в гласа. — Не можеш ли да му подадеш пакета оттам?

— Разбира се, че не може — каза учудено Оливейра. — Как можа да ти хрумне? Разваляш всичко.

— Да му го подам не мога — съгласи се Талита. — Но мога да му го хвърля, оттук това е най-лесното нещо на света.

— Да го хвърлиш? — каза Оливейра обидено. — Толкова разпавии и накрая се уговарят да ми хвърлят пакета.

— Ако си подадеш ръката, ще си на по-малко от четирийсет сантиметра от пакета — каза Травълър. — Няма нужда Талита да идва дотам. Хвърля ти пакета и чао.

— Няма да улучи, както им се случва на жените — каза Оливейра, — и тревата ще се разпилее по паважа, да не говорим за пироните.

— Можеш да бъдеш спокоен — каза Талита, като бързо извади пакета. — Дори и да не падне в ръката ти, пак ще улучи прозореца.

— Да, и ще се разкъса, подът е мръсен, а аз ще пия гадно, пълно с власинки мате — каза Оливейра.

— Не му обръщай внимание — каза Травълър. — Само му хвърли пакета и се връщай.

Талита се извърна и го погледна, съмняваше се, че говори сериозно. Травълър я гледаше по начин, който тя много добре познаваше, и Талита усети как по гърба ѝ пробягва ласка. Стисна силно пакета и пресметна разстоянието.

Оливейра бе отпуснал ръце и изглеждаше безразличен към онова, което Талита щеше или нямаше да направи. Над главата на Талита той гледаше съсредоточено Травълър, който също го гледаше съсредоточено. „Тези двамата са опънали друг мост помежду си — помисли си Талита. — Ако падна, няма и да разберат.“ Погледна паважа, погледна момичето за поръчки, което я съзерцаваше с

отворена уста, две пресечки по-нататък видя да върви жена, която май беше Хекрептен. Талита изчака, подпряла пакета на моста.

— Ето — каза Оливейра. — Трябваше да се очаква, теб никой не може да те промени. Стигаш до ръба на нещата и аха да успееш да ги разбереш, но ти — не, та не, започваш да ги въртиш из ръцете си, да им четеш етикетите. Оставаш си с рекламния проспект, момче.

— И какво от това? — каза Травълър. — Защо трябва да ти играя по свирката, братче?

— Игрите си стават сами, ти си тоя, който ги спира, като бутат прът в колелата.

— В колелата, които ти изфабрикува, ако трябва да сме честни.

— Не мисля — каза Оливейра. — Аз само подготвих обстоятелствата, както казват онези, дето разбират от такива неща. Играта трябваше да се играе чисто.

— Думи на губещ, старче.

— Не е трудно да загубиш, ако другият ти подлива вода.

— Велик си — каза Травълър. — Чувства на истински гаучо.

Талита знаеше, че по някакъв начин говорят за нея, и продължаваше да гледа към момичето за поръчки, седнало на стола неподвижно и с отворена уста. „Бих дала какво ли не, само да не ги слушам как спорят — помисли си Талита. — За каквото и да говорят, всъщност винаги става дума за мен, но и това не е, макар че е почти това.“ Хрумна ѝ, че ще е забавно да изпусне пакетчето така, че да падне в устата на момичето с поръчките. Но не ѝ стана смешно, усещаше над себе си другия мост, думите, които прелитаха в двете посоки, смеховете, парещото мълчание.

„Като съд е — помисли Талита. — Като церемония.“

Позна Хекрептен, която идваше от другия ъгъл и поглеждаше нагоре. „Кой те съди?“, бе казал Оливейра току-що. Но съдеха не Травълър, а нея. Едно усещане, нещо лепкаво като слънцето по тила и по краката. Щеше да слънчаса, може би това бе присъдата. „Не мисля, че тъкмо ти можеш да ме съдиш“, бе казал Ману. Но съдеха не Ману, а нея. А чрез нея знае ли човек какво друго, докато тъпата Хекрептен махаше с лявата си ръка и ѝ правеше знаци, като че ли още малко и тя ще получи слънчев удар и ще падне на улицата, осъдена безвъзвратно.

— Защо се люлеееш така? — попита Травълър, като държеше дъската с две ръце. — Много я клатиш. Ще отидем всички по

дяволите.

— Не съм мръднала — каза жално Талита. — Аз само исках да му хвърля пакета и отново да се върна вкъщи.

— Горкичката, слънцето ѝ е напекло главата — каза Травълър. — Това наистина е варварско, приятел.

— Ти си виновен — каза Оливейра бесен. — В Аржентина няма друг като теб с такава способност да забърква каши.

— И ти не падаш по-долу — каза Травълър обективно. — Побързай, Талита. Хвърли му пакета в лицето и най-сетне да престане да ни досажда.

— Малко е късно — каза Талита. — Вече не съм сигурна, че ще улуча прозореца.

— Казах ли ти — прошепна Оливейра, който шепнеше много рядко и само когато бе на ръба да направи нещо чудовищно. — Ето я Хекрептен, натоварена с пакети. Само това ни липсваше.

— Хвърли му тревата както можеш — каза Травълър нетърпеливо. — Не се притеснявай, ако не уцелиш.

Талита наведе глава, косата се спусна като струя по лицето ѝ чак до устата. Трябваше непрекъснато да мига, понеже потта се стичаше в очите ѝ. Усещаше езика си солен и покрит с нещо, подобно на искри, дребни небесни тела, които тичаха и се блъскаха във венците и небцето ѝ.

— Чакай — каза Травълър.

— На мен ли го казваш? — попита Оливейра.

— Не, чакай, Талита. Дръж се здраво, ще ти донеса шапка.

— Не се отдръпвай от дъската — помоли Талита. — Ще падна долу на улицата.

— Енциклопедията и скринът са я затиснали добре. Ти не мърдай, връщам се веднага.

Дъските леко се наведоха надолу, Талита отчаяно се вкопчи в тях. Оливейра изсвири с всичка сила, сякаш за да спре Травълър, но на прозореца вече нямаше никой.

— Какво животно — каза Оливейра. — Не мърдай, дори недей да дишаш. Това е въпрос на живот и смърт, повярвай ми.

— Съзнавам го — каза Талита почти без глас. — Винаги е било така.

— Отгоре на всичко Хекрептен се качва по стълбите. Как ще вземе да ни досажда, майчице. Не мърдай.

— Не мърдам — каза Талита. — Но като че ли...

— Да, но съвсем малко — каза Оливейра. — Ти не мърдай, само това можеш да направиш.

„Вече са ме осъдили — помисли си Талита. — Сега ми остава само да падна, а те ще продължат с цирка, с живота.“

— Защо плачеш? — попита Оливейра заинтригуван.

— Не плача — каза Талита. — Просто се потя.

— Виж — каза Оливейра обидено, — може да съм голям грубиян, но никога не ми се е случвало да бъркам сълзите с потенето. Съвсем различно е.

— Не плача — каза Талита. — Почти никога не съм плакала, кълна ти се. Плачат хора като Хекрептен, която се качва по стълбите, натоварена с пакетите. Аз съм като лебеда, който пее, когато умира — каза Талита. — Това го имаше в една плоча на Гардел.

Оливейра запали цигара. Дъските отново бяха застанали в равновесно положение. Вдъхна дима с удовлетворение.

— Виж, докато се върне онзи идиот Ману с шапката, можем да играем на въпроси везни.

— Хайде — каза Талита. — Тъкмо вчера измислих няколко.

— Чудесно. Започвам аз и всеки задава по един въпрос везна. Действието е следното: върху твърдо тяло се нанася покритие от метал, разтворен в течност под действието на електрически ток. Не е ли това древен плавателен съд, с латинско платно, който поема товар около сто тона?

— Разбира се, че е — каза Талита, като отметна косата си назад. — Друг въпрос: ходиш насам-натам, шляеш се, отклоняваш удар с оръжие, парфюмираш се с мускус, уреждаш плащането на десетъка за плодовете още преди да са узрели. Не съответства ли на който и да е извлечен от растенията сок, като вино, олио и т.н.?

— Много добре — съгласи се снизходително Оливейра. — Соковете, извлечени от растенията — вино, олио... Никога нямаше да ми хрумне да си помисля за виното като за растителен сок. Великолепно. Но чуй това: раззеленява се, полето се раззеленява, нещо ми се заплита в косата или в преждата, оплитам се в свади и разправии, отравям водата с лопен или друго подобно вещество, за да

се зашеметят рибите и да бъдат уловени. Не съответства ли на развързката на драматична поема, особено когато развързката причинява болка?

— Колко хубаво — каза Талита възторжено. — Прекрасно е, Орасио. Ти наистина изстискваш сок от гробището.

— Растителния сок — каза Оливейра.

Вратата на стаята се отвори и влезе Хекрептен, дишаше учестено. Хекрептен беше изрусена, имаше дар слово и вече не се учудваше на гардероб, който се мъдри върху леглото, и на мъж, яхнал дъска.

— Каква жега — каза, като хвърли пакетите на един стол, — най-лошото време да ходиш на пазар, повярвай ми. Какво правиш там, Талита? Не знам защо винаги излизам следобед.

— Добре, добре — каза Оливейра, без да я погледне. — Сега е твой ред, Талита.

— Не си спомням никакъв друг въпрос.

— Помисли, не може да не си спомниш.

— О, да, заради зъболекаря е — каза Хекрептен. — Винаги ми дават най-неподходящите часове, за да ми правят пломби. Казах ли ти, че днес трябваше да ходя на зъболекар?

— Сега се сещам един — каза Талита.

— И виж какво ми се случи — каза Хекрептен. — Отивам при зъболекаря на улица „Уорнес“. Звъня в кабинета и ми отваря прислужницата. Казвам ѝ: „Добър ден“. Тя ми казва: „Добър ден. Влезте, ако обичате“. Аз влизам, тя ме въвежда в приемната.

— Ето какъв е въпросът — каза Талита. — Човек с издути бузи или редица завързани една за друга бъчви, които се подкарват като сал към място, обрасло с острици — склад за стоки от първа необходимост, създаден, за да се снабдяват определени лица на цени по-ниски, отколкото в магазините, и всичко, което се отнася до или има някаква връзка с еклогата. Не съответства ли на прилагането на галванично електричество на живо или мъртво животно?

— Каква прелест — каза Оливейра очарован. — Просто феноменално.

— Казва ми: „Моля седнете за момент“. Аз сядам и чакам.

— Имам още един — каза Оливейра. — Чакай, не си го спомням много добре.

— Имаше още две дами и един господин с дете. Минутите сякаш изобщо не помръдваха. Ако ти кажа, че прочетох от кора до кора цели три броя на „Идилио“. Детето плачеше, бедното създание, а бащата, толкова нервен... Не съм сигурна, но минаха повече от два часа, откакто пристигнах в два и половина. Накрая дойде и моят ред и зъболекарят ми казва: „Влезте, госпожо“. Аз влизам и ми казва: „Не ви ли беше неприятно онова, което ви сложих миналия път?“ Аз му казвам: „Не, докторе, защо да ми е неприятно. Освен това през цялото време дъвчех само от другата страна“. А той ми казва: „Много добре. Така трябва да се прави. Седнете, госпожо“. Аз сядам, а той казва: „Отворете уста, ако обичате“.

Много е любезен този зъболекар.

— Готов съм — каза Оливейра. — Слушай добре, Талита. Защо гледаш назад?

— Да видя дали Ману се връща.

— Ще дойде. Слушай внимателно: действието и резултатът от взаимните удари при турнири и двубои с копия, когато конникът кара коня си да удари с гърди коня на противника, не прилича ли това много на кризисния пик, на най-тежкия и критичен момент от болестта?

— Странно — каза Талита замислено. — Така ли се казва на испански?

— Кое дали се казва така?

— Това, че конникът накарал коня си да нанесе удар с гърди.

— Що се отнася до турнирите, да — каза Оливейра. — Има го в гробището.

— Кризисен пик — каза Талита, — много хубав израз. Жалко, че означава именно това.

— О, същото се отнася до мортаделата и още толкова неща — каза Оливейра. — Абат Бремон вече се е занимавал с това, но какво да се прави. Думите са като нас, раждат се със свое лице и няма шест-пет. Помисли за лицето на Кант, какво можеш да ми кажеш. Или за Бернардино Ривадавия, за да не отиваме толкова далече.

— Сложи ми пломба от пластмаса — каза Хекрептен.

— Ужасна жегга — каза Талита. — Ману каза, че ще ми донесе шапка.

— Ами, как не — каза Оливейра.

— Ако нямаш нищо против, да ти хвърля пакетчето и да се връщам — каза Талита.

Оливейра погледна моста, измери с поглед прозореца, като разтвори неопределено ръце, и поклати глава.

— Кой знае дали ще улучиш — каза. — От друга страна, сърце не ми дава да те държа тук в този ледников мраз. Не усещаш ли ледени висулки в косите и ноздрите?

— Не — каза Талита. — Ледените висулки да не са нещо като кризисния пик?

— Донякъде — каза Оливейра. — Това са две неща, подобни откъм своето различие, донякъде като Ману и мен, ако се замислиш. Ще признаеш, че проблемите с Ману идват оттам, че си приличаме твърде много.

— Да — каза Талита. — Понякога е доста неприятно.

— Маслото се е разтопило — каза Хекрептен, която мажеше филия черен хляб. — Маслото при тази жега, каква мъка.

— Именно в това се корени най-лошата разлика — каза Оливейра. — Най-лошата от всички най-лоши разлики. И двамата с черни коси, с лица на буеносайрески гуляйджии, с едно и също презрение към едни и същи неща, и ти...

— Е, аз... — каза Талита.

— Няма защо да се измъкваш — каза Оливейра. — Факт е, че ти по някакъв начин се добавяш към нас двамата, за да увеличиш приликата и следователно разликата.

— На мен не ми се струва, че се добавям и към двамата — каза Талита.

— Какво знаеш ти? Какво можеш да знаеш ти? Ти си стоиш в стаята, живееш си, готвиш си, четеш си енциклопедията за самообразование, вечерта отиваш в цирка, тогава ти се струва, че си само там, където си в момента. Никога ли не си се заглеждала в дръжките на вратите, в металните копчета, в парченцата стъкло?

— Да, заглеждам се понякога — каза Талита.

— Ако гледаш добре, ще видиш, че навсякъде, там, където най-малко подозираш, има образи, които копират всички твои движения. Аз съм много чувствителен към подобни идиотщини, повярвай.

— Ела вземи млякото, че вече направи каймак — каза Хекрептен. — Защо винаги говорите за странни неща?

— Ти ми придаваш прекалено голямо значение — каза Талита.

— О, това човек не го решава сам — каза Оливейра. — Има цял един ред неща, които не са ни подвластни, и те са винаги досадни, макар и важни. Казвам ти го, защото е голяма утеха. Например аз исках да пия мате. Сега пристига тая и прави кафе с мляко, без никой да я е молил за това. Резултатът е, че ако не го изпия, млякото щяло да направи каймак. Не че е важно, ама е малко кофти. Загриваш ли какво ти казвам?

— О, да — каза Талита, като го гледаше в очите. — Наистина приличаш на Ману. И двамата умеете да говорите толкова добре за кафето с мляко и за матето, че човек накрая осъзнава, че всъщност кафето с мляко и матето...

— Точно така — каза Оливейра. — *Всъщност*. Та да се върнем към това, което казвах по-рано. Разликата между Ману и мен е, че сме почти еднакви. При подобни пропорции разликата е неизбежен катаклизъм. Приятели ли сме? Да, разбира се, но аз никак не бих се учудил, ако... Обърни внимание, че откакто се познаваме — мога да ти го кажа, защото ти вече го знаеш — само се нараняваме. На него не му харесва, че аз съм, какъвто съм, само да започна да изправям пирони и виж го каква каша забърква, като между другото намесва и теб. На него обаче не му харесва да съм, какъвто съм, защото всъщност много от нещата, които ми хрумват, много от нещата, които правя, като че ли му ги измъквам изпод носа. Преди той да си е помислил за тях и хоп, готово. Чук, чук, той се показва на прозореца, а аз вече изправям пироните.

Талита погледна назад и видя сянката на Травълър, който слушаше, скрит между скрина и прозореца.

— Добре де, няма защо да преувеличаваш — каза Талита. — На теб не биха ти хрумнали някои неща, които му хрумват на Ману.

— Например?

— Изстива ти млякото — каза Хекрептен жално. — Искаш ли да ти го притопля малко, скъпи?

— Направи крем за утре — посъветва я Оливейра. — Ти продължавай, Талита.

— Не — каза Талита с въздишка. — За какво. Много ми е горещо и ми се струва, че започва да ми се вие свят.

Усети потрепването на моста, когато Травълър го яхна до самия перваз на прозореца. Той полегна напред, като опря гърди на дъската, и постави върху нея една сламена шапка. С помощта на дръжката на четката за прах започна да я побутва сантиметър по сантиметър.

— Ако се отклони дори мъничко — каза Травълър, — сигурно ще падне на улицата, а да слизам да я взема ще бъде много сложно.

— Ще бъде най-добре да се върна вкъщи — каза Талита, като гледаше Травълър с мъка.

— Но първо трябва да подадеш матето на Оливейра — каза Травълър.

— Вече няма смисъл — каза Оливейра. — Все едно е дали ще хвърли пакетчето.

Талита ги изгледа последователно и остана неподвижна.

— Не е лесно да те разбере човек — каза Травълър. — Целият този труд и сега се оказва, че с мате или без мате, все ти е едно.

— Стрелката, отмерваща минутите, се е придвижила, синко — каза Оливейра. — Ти се движиш в континуума време-пространство бавно като охлюв. Помисли за всичко, което се случи, откакто реши да потърсиш тази раздърпана сламена шапка. Цикълът на матето приключи, без то да бъде консумирано, като междувременно тук осъществи зрелищното си влизане винаги вярната Хекрептен, въоръжена с кухненски съоръжения. Вече сме в сектора на кафето с мляко и нищо не може да се направи.

— Виж ти какви аргументи — каза Травълър.

— Няма никакви аргументи, това са напълно обективни демонстрации. Ти клониш към движение в континуума, както казват физиците, докато аз съм изключително чувствителен към шеметното прекъсване на континуитета на съществуването. Точно в този момент кафето с мляко нахлува, настанява се, завладява ни, разпростира се и се възпроизвежда в стотици хиляди домове. Матето е изхвърлено в мивката, прибрано, отменено. Зоната на кафето с мляко, макар и временно, покрива тази част от американския континент. Помисли за всичко, което това нещо предполага и носи със себе си. Усърдни майки, които поучават първолаците си относно млечната диета, дечица, насъбрани в трапезарията около масата, над която всички се разтапят в усмивки, а под нея си раздават ритници и се щипят. Да кажеш кафе с мляко в този час, означава промяна, любезно упътване

към края на деня, припомняне на добрите дела, на делата от гледна точка на извършителя им, на временните положения, на неопределените предисловия към това, което шестият час на следобеда, ужасният час на ключа в ключалките и тичането към автобуса, брутално ще конкретизира. В този час никой не прави любов — това става преди или след. В този час се мисли за душ (но ще го вземем в пет) и хората започват да обмислят възможностите за вечерта, тоест дали да отидат да гледат Паулина Сингерман или Токо Тарантола (но не сме сигурни, има още време). Какво общо има всичко това с часа на матето? Не ти говоря за матето, което не е изпито както трябва, понеже е прелюдия към кафето с мляко, а за истинското, каквото го исках аз, в точния му час, в мига на най-голям студ. И ми се струва, че не разбираш много добре тия неща.

— Шивачката е една измамница — каза Хекрептен. — Ти шиеш ли си при шивачка, Галита?

— Не — каза Галита. — Разбирам малко от шев и кройка.

— Хубаво правиш, мила. Аз днес следобед след зъболекаря тичам при шивачката, която е на една пресечка от него, отивам да си взема полата, която трябваше да бъде готова преди осем дни. Тя ми казва: „Ох, госпожо, майка ми беше болна и, както се казва, даже не успях да вдяна иглата“. Аз ѝ казвам: „Ама, госпожо, на мен полата ми трябва“. А тя: „Много съжалявам. Такава клиентка като вас. Но моля да ме извините“. Аз ѝ казвам: „Нещата не се оправят с извинения, госпожо. По-добре е всичко да се прави навреме, така ще спечелим всички“. Тя казва: „Щом го приемате така, защо не идете при друга шивачка?“ А аз ѝ казвам: „Не ми липсва желание, но вече съм се уговорила с вас и по-добре да ви изчакам, макар че проявихте несериозно отношение“.

— Всичко това ти се е случило? — каза Оливейра.

— Разбира се — каза Хекрептен. — Не чуваш ли, че го разказвам на Галита?

— Това са две различни неща.

— Пак започваш.

— Ето на — каза Оливейра на Травълър, който го гледаше, смръщил вежди. — Ето какви са нещата. Всеки мисли, че говори това, което споделя с другите.

— А не е така, разбира се — каза Травълър. — Ама че новина.

— Добре е да се повтори, приятел.

— Ти повтаряш всичко, което представлява упрек срещу някого.

— Бог ме пусна във вашия град — каза Оливейра.

— Когато не съдиш мен, се захващаш с жена си.

— За да ви пощипвам и да ви държа будни, за да не заспите — каза Оливейра.

— Нещо като мойсеевска мания. Прекарваш си времето в слизане от Синай.

— Обичам — каза Оливейра — нещата винаги да се изясняват, доколкото е възможно. А на теб май ти е все едно дали Хекрептен вмъква посред разговора някаква съвсем измислена история за някакъв зъболекар и не знам каква си пола. Като че ли не си даваш сметка за тези прекъсвания, които могат да бъдат извинени, когато са хубави или поне вдъхновени, но стават отвратителни, когато се сведат единствено до подкопането на някакъв ред, до взривяването на някаква структура. Как говоря, а?

— Орасио си е все същият — каза Хекрептен. — Не му обръщай внимание, Травълър.

— Непоносимо меки сме, Ману. Приемаме във всеки момент действителността да изтича като най-обикновена вода между пръстите ни. Държали сме я в ръцете си, почти свършена, като дъга, която прескача от палеца към кутрето. А трудът, за да се постигне това, времето, което е необходимо, заслугите, които трябва да натрупаш... Хоп, съобщават по радиото, че генерал Писотели направил изявление. Капут. Всичко капут. „Най-сетне нещо сериозно“, мисли момичето с поръчките или ей тази, или може би самият ти. И аз, за да не помислиш, че се смятам за безгрешен. Знаем ли къде е истината? Само че тази дъга, подобна на жабче между пръстите, много ми харесваше. А този следобед... Виж, въпреки студа ми се струваше, че започвахме да правим нещо насериозно. Талита например, със своя необикновен подвиг да не падне на улицата, ти там и аз... Човек е чувствителен към някои неща, по дяволите.

— Не знам дали те разбирам — каза Травълър. — Това за дъгата май не е зле. Но защо си толкова нетолерантен? Живей, братче, и остави хората да живеят.

— Сега, след като си поигра достатъчно, вдигни гардероба от леглото — каза Хекрептен.

— Осъзнаваш ли? — каза Оливейра.

— Е, да — съгласи се Травълър.

— Quod erat demonstrandum^[8], момче.

— Quod erat — каза Травълър.

— А най-лошото е, че всъщност изобщо не сме започвали.

— Как така? — каза Талита, като отметна коса назад и погледна дали Травълър е доближил достатъчно шапката.

— Ти не се нервирай — посъветва я Травълър. — Обърни се полека, протегни ръка, така. Чакай, сега ще я побутна още малко... Нали ти казах? Готово.

Талита хвана шапката и си я нахлупи с едно движение. Долу се бяха събрали две момчета и една госпожа, които говореха с момичето за поръчките и гледаха към моста.

— Сега хвърлям пакета на Оливейра и край — каза Талита, която се чувстваше по-сигурна с шапка на главата. — Дръжте здраво дъските, да не стане нещо.

— Ще го хвърлиш ли? — каза Оливейра. — Със сигурност няма да улучиш.

— Остави я да опита — каза Травълър. — Ако пакетът изхвърчи на улицата, дано да фрасне по тиквата оная гадна кукумявка Де Гутусо.

— А, и на теб ли не ти харесва? — каза Оливейра. — Радвам се, защото аз не мога да я трая. А ти, Талита?

— Аз бих предпочела да ти хвърля пакета — каза Талита.

— Сега, сега, струва ми се обаче, че много бързаш.

— Оливейра има право — каза Травълър. — Да не я оплескаш точно накрая, след целия този труд.

— Ама ми е топло — каза Талита. — Искам да се връщам, Ману.

— Не си толкова далече, а и няма да останеш така. Човек би си помислил, че ми пишеш писмо от Мату Гросу.

— Казва го заради матето — каза Оливейра на Хекрептен, която гледаше гардероба.

— Още дълго ли ще си играете? — попита Хекрептен.

— Не — каза Оливейра.

— Слава Богу — каза Хекрептен.

Талита беше извадила пакетчето от джоба на халата и го люлееше напред-назад. Мостът започна да вибрира, Травълър и

Оливейра го стискаха с всички сили. Талита се умори да люлее пакета и замахна с ръка, като се държеше с другата.

— Не прави глупости — каза Оливейра. — По-бавно. Чуваш ли ме? По-бавно.

— Ето го! — провикна се Талита.

— По-леко, ще паднеш долу!

— Все ми е тая! — извика Талита и хвърли пакета, който влетя с пълна скорост в стаята и се разби в гардероба.

— Великолепно — каза Травълър, който гледаше Талита, сякаш искаше да я удържи на моста само със силата на погледа си. — Прекрасно, любима. По-чисто не можеше и да бъде. Ето това беше *demonstrandum*.

Мостът полека-лека престана да се люлее. Талита се хвана с две ръце и наведе глава. Оливейра виждаше само шапката и косата, разпиляна по раменете ѝ. Вдигна очи и погледна Травълър.

— Ако нямаш нищо против — каза, — аз също мисля, че по-чисто не можеше и да бъде.

„Най-сетне — помисли Талита, докато гледаше паважа и тротоарите. — Всичко друго е по-добро от висенето тук, между двата прозореца.“

— Можеш да направиш две неща — каза Травълър. — Да продължиш напред, което е по-лесното, и да влезеш при Оливейра, или да се върнеш назад, което е по-трудното, и да си спестиш стълбите и пресичането на улицата.

— Нека дойде тук, горкичката — каза Хекрептен. — Лицето ѝ е цялото в пот.

— Децата и лудите — каза Оливейра.

— Нека си почина за минутка — каза Талита. — Май малко ми се вие свят.

Оливейра легна на прозореца и ѝ подаде ръка. Талита трябваше да се доближи само половин метър, за да го хване за ръката.

— Изключителен кавалер — каза Травълър. — Вижда се, че е чел наръчника за светски обноски на професор Майдана. Същински граф. Не изпускай случая, Талита.

— От студа е — каза Оливейра. — Почини си малко, Талита, и ще минеш останалото разстояние. Не му обръщай внимание, знае се, че снегът кара хората да бълнуват, преди да заспят завинаги.

Но Талита се беше изправила полека и като се подпираше с две ръце, премести задните си части двайсетина сантиметра по-назад. Пак се подпря — и още двайсетина сантиметра. Оливейра, все още с протегнатата ръка, приличаше на пътник на палубата на кораб, който бавно се отдалечава от кея.

Травълър протегна ръце и хвана Талита под мишниците. Тя остана неподвижна, после отметна глава назад с рязко движение, така че шапката падна с планиращ полет на тротоара.

— Като при коридата — каза Оливейра. — Оная Де Гутусо ще иска да си я вземе за спомен.

Талита беше притворила очи, остави се да я държат, да я свалят от дъската, да я вкарат с дърпане през прозореца. Усети устните на Травълър на тила си, топлия му дъх, учестеното му дишане.

— Върна се — прошепна Травълър. — Върна се, върна се.

— Да — каза Талита, приближавайки се към леглото. — Как няма да се върна? Хвърлих му проклетия пакет и се върнах, хвърлих му пакета и се върнах, хвърлих...

Травълър седна на ръба на леглото. Мислеше за дъгата между пръстите, за нещата, които му хрумваха на Оливейра. Талита се плъзна до него и започна тихичко да плаче. „От нерви е — помисли си Травълър — много ѝ беше тежко.“ Щеше да отиде да ѝ донесе голяма чаша вода с лимон, да ѝ даде аспирин, да ѝ закрие лицето от слънцето с някакво списание, да я накара да поспи малко. Но преди това трябваше да извади енциклопедията за самообразование, да оправи скрина и да изтегли дъската в стаята. „Толкова е разхвърляна тази стая“, помисли си, докато целуваше Талита. Щом престане да плаче, ще я помоли да му помогне да оправят стаята. Започна да я гали, да ѝ говори.

— Както и да е, както и да е — каза Оливейра.

Дръпна се от прозореца и седна на ръба на леглото, на свободното място, което оставаше от гардероба. Хекрептен тъкмо бе събрала матето с лъжица.

— Беше пълно с пирони — каза Хекрептен. — Колко странно.

— Много странно — каза Оливейра.

— Аз да сляза да взема шапката на Талита. Знаеш какви са момчетата.

— Добра идея — каза Оливейра, като вдигна един пирон и започна да го върти между пръстите си.

Хекрептен слезе на улицата. Момчетата бяха взели шапката и спореха с момичето, което изпълняваше поръчките, и госпожа Де Гутусо.

— Дайте ми я — каза Хекрептен с насилена усмивка. — Тя е на госпожата, която живее отсреща, моя позната.

— Позната на всички нас, дъще — каза госпожа Де Гутусо. — Що за цирк по това време, а и децата гледат.

— Нямаше нищо лошо — каза Хекрептен не особено убедено.

— На тази дъска, а краката ѝ голи, вижте какъв пример дава на дечицата. Вие сигурно не сте забелязали, но отгук ѝ се виждаше наистина всичко, кълна ви се.

— Имаше страшно много косми — каза по-малкото момче.

— Ето, виждате ли — каза госпожа Де Гутусо. — Дечицата казват какво са видели, горките невинни създания. И защо трябваше да седи яхнала дъската, можете ли да ми кажете? По времето, когато почтените хора си почиват следобед и се занимават със своите си работи. Вие бихте ли яхнали някаква дъска, госпожо, ако мога да ви попитам?

— Аз не — каза Хекрептен. — Но Талита работи в цирка, всички те са артисти.

— Репетираха ли? — попита едното момче. — В кой цирк работи тая?

— Не, не репетираха — каза Хекрептен. — Всъщност искаха да дадат малко мате на съпруга ми и тогава...

Госпожа Де Гутусо гледаше момичето с поръчките. Момичето с поръчките опря пръст в слепоочието си и го завъртя. Хекрептен хвана шапката с две ръце и влезе във входа. Момчетата застанаха в редица и запяха с мелодията на „Леката кавалерия“:

*Гепиха го отзад, гепиха го отзад
и бастун в гъза му завряха.
Бедният господин! Бедният господин!*

Не може да го махне оттам. (ПОВТАРЯ СЕ.)

(-148)

[1] Бартоломе Митре и Гайнса Пас — основатели съответно на „Ла Насион“ и „Ла Пренса“ — два от най-влиятелните аржентински вестници — бел.ред. ↑

[2] Аржентинска фолклорна песен — бел.ред. ↑

[3] Термин, измислен от мексиканския писател Алфонсо Рейес (1889–1959). Означава текст без смисъл, но с естетическа стойност, която произтича от звучността на използваните думи, истински или измислени — бел.ред. ↑

[4] Страх от празно пространство (лат.) — бел.прев. ↑

[5] Ракията от захарна тръстика е национално питие в Парагвай — бел.ред. ↑

[6] Държавен психологическо-педагогически институт (швед.) — бел.прев. ↑

[7] Отвращение от живота (лат.). Всъщност е *taedium vitae* — бел.прев. ↑

[8] Каквото трябваше да се докаже (лат.) — бел.прев. ↑

42.

*Il mio supplizio
è quando
non mi credo
in armonia.*

Унгарети
, „Реките“^[1]

Работата се състои в следното: да не позволява на момчетата да се провират под шатрата, да се притече на помощ, ако стане нещо с животните, да помага на осветителя, да измисля привличащи вниманието обяви и афиши, да се заеме с отпечатването им, да се разправя с полицията, да посочва на директора всяка нередност, която си струва да бъде спомената, да помага на господин Мануел Травълър, що се отнася до административната част, да помага на госпожа Аталия Доноси де Травълър на касата (ако се наложи) и т.н.

*О, мое сърце, не се надигай,
за да свидетелстваш срещу мен!*

(„Книга на
мъртвите“, или надпис
върху бръмбар)

Междувременно в Европа на трийсет и три годишна възраст бе умрял Дину Липати. За работата и за Дину Липати говориха до ъгъла, защото Талита смяташе, че е добре също така да се натрупат осезаеми

доказателства за това, че Бог не съществува, или поне за неговата неизлечима фриволност. Беше им предложила незабавно да купят плоча на Липати и да отидат при дон Креспо да я слушат, но Травълър и Оливейра искаха да изпият по една бира в кафенето на ъгъла и да поговорят за цирка сега, когато бяха колеги и бяха изключително доволни от това. На Оливейра не-му-убягваше, че Травълър трябваше да положи-героични-усилия, за да убеди шефа, и че го бе убедил по-скоро случайно, отколкото по какъвто и да било друг начин. Вече бяха решили, че Оливейра ще подари на Хекрептен две от трите парчета кашмир, които му бяха останали за продаване, а от третото Талита щеше да си ушие костюм. Така щяха да отпразнуват назначението. По този повод Травълър поиска да пият бира, а Талита се прибра, за да приготви обяда. Беше понеделник, почивен ден. Във вторник имаше представления от седем и от девет с участието на четири мечки, на току-що пристигналия от Коломбо жонгльор и, разбира се, на котарака математик. В началото работата на Оливейра щеше да е много лека, докато свикне. Между другото можеше да гледа и представлението, не по-лошо от други. Всичко вървеше много добре.

Всичко вървеше толкова добре, че Травълър наведе поглед и започна да потропва по масата. Келнерът, който ги познаваше отлично, се приближи, за да обсъдят Фεροкарил Оесте, а Оливейра заложи десет песос на Чакарита Хуниорс^[2]. Като отмерваше такта на багуалата с пръсти, Травълър си казваше, че така всичко е свършено, че друг изход няма, докато Оливейра привършваше с обясненията и уговорките около баса и си допиваше бирата. Тази сутрин кой знае защо беше започнал да се сеца за египетски фрази, да си мисли за Тот, бог на магията и създател на езика (всичко това беше особено значимо). Известно време обсъждаха дали не е измамно това, че обсъждат нещо известно време, при положение че езикът — ако ще да говореха и най-заклетия лунфардо — може би участваше в някаква гадателска структура, която беше доста обезпокоителна. Стигнаха до извода, че двойната роля на Тот в края на краищата дава недвусмислена гаранция за кохерентност в реалността или иреалността, зарадваха се, чедо голяма степен са разрешили винаги неприятния проблем за обективния корелат. Магия или осезаем свят, имаше един египетски бог, който посредством словото постигаше

хармония между субектите и обектите. Всичко наистина вървеше много добре.

(-75)

[1] *Моето мъчение / е, когато / не се усещам / в хармония (ит.). Унгарети, „I Fiumi“* — бел.прев. ↑

[2] Аржентински футболни отбори — бел.ред. ↑

43.

В цирка човек си прекарваше страхотно: измамно лъскави пайети и буйна музика, котаракът математик, който реагираше на някои от изписаните на картончета цифри, напръскани предварително и тайно с валериан, докато трогнати дами показваха на потомството си този толкова красноречив пример за еволюция по Дарвин. Когато първата вечер Оливейра надникна към все още празната арена и погледна нагоре, към отвора в най-високата част на червената шатра — подстъп към някакъв вероятен контакт, център, око, подобно на мост от земята към освободеното пространство, престана да се смее и си помисли, че може би някой друг най-естествено би се изкачил по пръта, който бе най-близо до окото горе, и че този друг не беше той самият, с цигара в уста и поглед, отправен към отвора във висините, този друг не беше той самият, застанал долу с цигара в уста сред цялата глъчка на цирка.

Една от тези първи вечери разбра защо Травълър му беше издействал службата. Талита му го каза без заобикалки, докато брояха пари в тухлената постройка, която служеше за банка и администрация на цирка. Оливейра вече го знаеше, но по друг начин, и трябваше Талита да му го каже от нейната гледна точка, за да се роди от двете неща едно ново време, едно настояще, в което внезапно се бе почувствал въвличен с всички отговорности. Испита желание да протестира, да каже, че всичко това са измислици на Травълър, да се почувства още веднъж извън времето на другите (той, който умираше да намери достъп, да се набърка в нещата, да бъде), но в същото време разбра, че е вярно, че по един или друг начин бе престъпил света на Талита и Травълър, без определени действия, дори без намерения, просто отстъпвайки пред някакъв носталгичен каприз. Талита редеше дума след дума и той видя да се очертава уродливата линия на Ел Серо, чу смешната португалска фраза, която — без да го осъзнава, — твореше бъдеще, изпълнено с хладилници и силна тръстикова ракия. Изсмя се в лицето на Талита, както същата сутрин беше направил със себе си в огледалото точно преди да си измие зъбите.

Талита завърза с шивашки конец пачката банкноти от по десет песос и механично започнаха да броят останалите.

— Какво пък — каза Талита. — Аз мисля, че Ману има право.

— Разбира се, че има — каза Оливейра. — Но въпреки това е идиотско и ти много добре го знаеш.

— Е, не много добре. Знам го или по-скоро го узнах, когато седях яхнала дъската. Вие сте тези, които го знаете много добре, аз съм по средата, като онази част от везната, която никога не съм знаела как се казва.

— Ти си нашата нимфа Егерия, нашият медиум мост. Сега, като си помисля, разбирам, че когато ти си тук, ние с Ману изпадаме в нещо като транс. Дори Хекрептен го осъзнава и ми го каза именно с този напет глагол.

— Възможно е — каза Талита, като надписваше билетите. — Ако искаш да ти кажа какво мисля, Ману не знае какво да те прави. Обича те като брат, предполагам, че дори ти си го забелязал, и едновременно съжалява, че си се върнал.

— Не трябваше да ме посреща на пристанището. Не съм му пращал картички.

— Досети се, когато Хекрептен напълни балкона със саксии с мушката. Хекрептен разбрала от министерството.

— Дяволска работа — каза Оливейра. — Когато узнах, че Хекрептен е разбрала по дипломатически път, осъзнах, че единственото, което ми остава, е да ѝ позволя да ми се хвърли в прегръдките като пощуряло теле. Представи си само каква всеотдайност, какъв остър синдром на Пенелопа.

— Ако не ти е приятно да говориш за това — каза Талита, като гледаше към пода, — можем да затворим касата и да идем да потърсим Ману.

— Много ми е приятно, но тези усложнения от страна на съпруга ти ми създават неприятни проблеми със съвестта. А това за мен... С една дума, не разбирам защо ти самата не разрешиш проблема.

— Добре де — каза Талита, като го погледна успокоена, — струва ми се, че онзи следобед нещата станаха ясни за всеки, който не е глупак.

— Така де, ама ето ти го Ману, на другия ден отива да се срещне с шефа и ми издейства службата. Точно когато си бършех сълзите с

габардина, преди да изляза да го продавам.

— Ману е добър — каза Талита. — Никога не ще успееш да разбереш колко е добър.

— Странна доброта — каза Оливейра. — Като оставим настрана това, че никога няма да успея да разбера, което, в крайна сметка, трябва да е вярно, позволи ми да ти намекна, че Ману може би иска да си поиграе с огъня. Погледнато както трябва, то си е една циркаджийска игра. А ти — каза Оливейра и я посочи с пръст — имаш съучастници.

— Съучастници?

— Да, съучастници. Аз съм единият и има още някой, който не е тук. Мислиш си, че си стрелката на везната, за да използвам хубавата ти метафора, но не съзнаваш, че накланяш тялото си към едната страна. Трябва да го знаеш.

— Защо не си идеш, Орасио? — каза Талита. — Защо не оставиш Ману на мира?

— Обясних ти вече, щях да излизам да продавам платовете, а този дивак ми намерил работа. Разбери, че няма да му направя мръсно, би било още по-лошо. Би заподозрял каква ли не идиотщина.

— Значи в такъв случай ти оставаш тук, а Ману спи лошо.

— Дай му екуанил.

Талита завърза банкнотите от по пет песос. Когато идваше време за номера на котарака математик, те винаги надничаха, за да го видят, защото тази животинка беше абсолютно непредвидима, вече два пъти отгатна резултата от умножението, преди да успеят да приложат трика с валериана. Травълър беше смаян и помоли близките си да го наблюдават. Тази нощ обаче котаракът беше оглупял, едва докарваше сметките до двайсет и пет, направо трагедия. Докато пушеха в един от входовете към арената, Травълър и Оливейра решиха, че котаракът вероятно се нуждае от храни, богати на фосфор, трябваше да говорят с шефа. Двамата клоуни, които мразеха котарака незначайно защо, танцуваха около естрадата, където животното пригладжаше мустаци под живачната светлина. При третата им обиколка, когато подхванаха някаква руска песен, котаракът извади нокти и се хвърли в лицето на по-възрастния. Както обикновено публиката лудо аплодираше номера. Директорът издърпа котарака и наложи глоба на Бонети, баща и син, задето го предизвикаха. Беше странна нощ, докато гледаше нагоре,

както винаги по това време, Оливейра видя Сириус в средата на черната дупка и се замисли за трите дни, когато светът е отворен, когато маните^[1] се възнасят и има мост от човека към отвора във висините, мост от човека към човека (защото кой би се изкачил до отвора за друго, освен за да слезе променен и да се срещне отново, но по друг начин, със своя род?). Двайсет и четвърти август беше един от трите дни, в които светът се отваряше, ама защо да му мисли толкова, като сега бе едва февруари. Оливейра не си спомняше кои бяха другите два дена, беше чудно, че си спомня само една от трите дати. Защо именно тази? Може би защото имаше осем срички, паметта играе подобни игрички. Но тогава Истината може би е александрин, или стих от единайсет срички, може би ритмите още веднъж бележеха достъпа и отмерваха етапите по пътя. Ето още теми за дисертации на самонадеяни горделивци. Беше удоволствие човек да гледа жонгльора, невероятната му сърчност, млечнобялата арена, където тютюневият дим се носеше над главите на стотици деца от Виля дел Парке — квартал, в който за щастие бяха останали многобройни евкалипти, които уравниваха везната, за да споменем още веднъж този юридически инструмент, това квадратче от зодиака.

(-125)

[1] Душите или сенките на мъртвите в римската митология — бел.ред. ↑

44.

Травълър наистина спеше малко, посред нощ въздишаше, като че ли на гърдите му има тежест, и прегръщаше Талита, която го приемаше без думи и се притискаше към него, за да я усети много близо до себе си. В тъмнината се целуваха по носа, по устата, по очите и Травълър галеше Талита по бузата, подал за миг ръка между чаршафите, и я скриваше отново, като че ли е много студено, макар и двамата да бяха потни, после Травълър промърморваше няколко числа — стар трик, за да заспи отново, и Талита усещаше как разхлабва прегръдката, започва да диша дълбоко и се отпуска. През деня беше доволен и си подсвиркуваше танга, докато запарваше мате или четеше, но Талита не можеше да сготви, без той да се появи пет-шест пъти по различни поводи и да заговори за какво ли не, най-вече за лудницата, още повече сега, когато преговорите вървяха добре и директорът все повече прегръщаше идеята да купи лудницата. На Талита идеята за лудницата не ѝ харесваше особено и Травълър го знаеше. Двамата търсеха смешната ѝ страна, обещаваха си зрелища, достойни за Самюъл Бекет, и на думи се отнасяха с пренебрежение към бедния цирк, който привършваше изпълненията си във Виля дел Парке и се готвеше да дебютира в Сан Исидро. Понякога Оливейра наминаваше да пие мате, макар че обикновено оставаше в стаята си, използваше времето, когато Хекрептен отиваше на работа и той можеше спокойно да си чете и да си пуши. Когато Травълър гледаше леко виолетовите очи на Талита, докато ѝ помагаше да оскубе някоя патица — лукс, възможен веднъж на две седмици и радост за Талита, любителка на патици във всичките им кулинарни превъплъщения, си казваше, че в края на краищата нещата не са толкова зле, колкото всъщност бяха, и дори предпочиташе Орасио да намине да пие мате, защото тогава веднага започваха да играят една кодирана игра, която едва разбираха, но трябваше да я играят, за да минава време и тримата да се почувстват достойни един за друг. Освен това четяха, защото заради младостта, преминала и за тримата под знака на социализма — и донякъде на теософията при Травълър, — всеки по свой начин харесваше четенето с коментар,

полемиките по испаноаржентински вкус, когато всеки иска да убеди, но не и да приеме противното мнение, както и неподлежащите на отричане възможности да се смеят като луди и да се почувстват над страдащото човечество под претекст да му помогнат да излезе от осканото си съвременно положение.

Но беше вярно, че Травълър спи лошо, Талита му го повтаряше реторично, докато го гледаше как се бръсне, огрян от утринното слънце. Едно движение, още едно, Травълър по фланелка и панталоните на пижамата си подсвиркваше протяжно „Дранголникът“, след това обявяваше на висок глас: „Музика, меланхолична храна за нас, които живеем от любов!“, извървяваше се и хвърляше агресивен поглед към Талита, която този ден скубеше патица и беше много щастлива, защото перата излизаха съвсем лесно, а патицата имаше благ вид, което изобщо не беше често явление при тези излъчващи неприязън трупове с полуотворени очички и едва доловима нишка светлина между клепачите, горките птици.

— Защо спиш толкова лошо, Ману?

— „Музика, ме...“! Аз, да не спя добре? Аз изобщо не спя, любов моя, прекарвам нощите в размисъл над „Liber penitentialis“^[1], издание на Макровиус Баска, която оня ден откъгнах от доктор Фета — използвах момента, когато сестра му нещо се беше разсеяла. Ще му я върна, наистина, сигурно струва хиляди. „Liber penitentialis“, забележи.

— А това какво е? — попита Талита, която сега си обясняваше припряното прибиране на нещо в едно чекмедже с два ключа. — Ти криеш от мен какво четеш, случва се за първи път, откакто сме женени.

— Книгата е там, можеш да я гледаш колкото си искаш, само първо си измий ръцете. Крия я, понеже е ценна, а по пръстите ти винаги има обелки от моркови и какво ли не, такава домакиня си, че ще съсипеш всяка старопечатна книга.

— Твоята книга не ме интересува — каза Талита обидено. — Ела да й отрежеш главата, не обичам да го правя, нищо, че е умряла.

— С големия нож — предложи Травълър. — Ще придаде кръвожаден оттенък на нещата, освен това не е лошо човек да се поупражни, никога не се знае.

— Не. С този нож, наточен е.

— С големия нож.

— Не. С този.

Травълър се приближи до патицата с големия нож в ръка и главата ѝ хвъркна.

— Да вземеш да се научиш — каза. — Ако се наложи да се заемем с лудницата, ще е добре да натрупаш опит от типа двойно убийство на улица „Морг“.

— Така ли се убиват луди?

— Не, ама от време на време хвърлят топа. Както и нормалните, ако ми позволиш подобно лошо сравнение.

— Никак не е оригинално — съгласи се Талита, като нагласи патицата във форма, подобна на паралелепипед, и я завърза с бяла връв.

— Колкото до това, че не спя добре — каза Травълър, като чистеше големия нож с тоалетна хартия, — ти прекрасно знаеш за какво става дума.

— Да предположим, че е така. Но и ти знаеш, че проблем няма.

— Проблемите — каза Травълър — са като нагревателите тип примус — всичко върви много добре, докато не гръмнат. Бих ти казал, че на този свят има телеологически проблеми. Изглежда като да ги няма, както в този момент, докато часовниковият механизъм на бомбата не покаже 12 часа по обед на другия ден. Тик-так, тик-так, всичко е добре. Тик-так.

— Лошото е — каза Талита, — че този, който навива часовника, си ти самият.

— Ръката ми, мишленце, също е белязана от дванайсетия час утре. Междувременно да живеем и да оставим другите да живеят.

Талита намаза патицата с мас — грозна гледка.

— Има ли нещо, за което да ме упрекнеш? — каза, като че ли говореше на пернатото.

— В този миг за абсолютно нищо — каза Травълър. — Утре в дванайсет ще видим дали трябва да продължим този образ до зенита на неговата развързка.

— Колко приличаш на Орасио — каза Талита. — Невероятно колко много приличаш.

— Тик-так — каза Травълър, търсейки цигарите. — Тик-так, тик-так.

— Да, приличаш — настоя Талита, изпускаяйки патицата, която плъокна на пода наистина отвратително. — Той също би казал тик-так, той също би говорил образно през цялото време. Ама няма ли да ме оставите на мира? Нарочно ти казвам, че приличаш на него, за да престанем с абсурдите веднъж завинаги. Не е възможно всичко да се промени така с връщането на Орасио. Снощи му го казах, не мога повече, вие си играете с мен, това е като партия тенис, удряте ме и от двете страни, не е честно, Ману, не е честно.

Травълър я прегърна, макар че Талита се дърпаше, и след като настъпи патицата и се плъзна така, че едва не паднаха на пода, той успя да се пребори с нея и да я целуне по върха на носа.

— За теб, мишленце, може и да няма бомба — каза, като ѝ се усмихна с изражение, което размекна Талита и я накара да се намести по-удобно в прегръдките му. — Виж, не е там работата, не си го търся да ми се стовари мълния на главата, но усещам, че не трябва да се пазя с гръмоотвод, че трябва да излизам с открита глава, докато някой ден не удари дванайсет. Едва след този час, след този ден отново ще се почувствам същият. Не е заради Орасио, любов моя, не е само заради Орасио, макар че той дойде като някакъв вестител. И да не беше дошъл, вероятно щеше да ми се случи нещо подобно. Щях да прочета някоя книга, която да отключи процеса, или щях да се влюбя в друга жена... Онези обрати в живота, нали се сещаш, онези неочаквани разкрития на нещо, което човек изобщо не е подозирал, които внезапно довеждат нещата до криза. Би трябвало да го разбереш.

— Ама ти наистина ли мислиш, че той търси мен и че аз...?

— Той изобщо не те търси — каза Травълър, като я пусна. — На Орасио изобщо не му пука за теб. Не се обиждай, знам прекрасно колко много струваш, и винаги ужасно ще те ревнувам от всички, които те гледат или говорят с теб. Но дори Орасио да започне да те сваля, дори в този случай, дори да ме мислиш за луд, пак бих ти повторил, че не значиш нищо за него, следователно няма за какво да се безпокоя. Става дума за нещо съвсем друго — Травълър повиши глас. — За едно проклето съвсем друго нещо, мамка му!

— О — каза Талита, която бе вдигнала патицата и изтриваше настъпеното с някакъв кухненски парцал. — Счупил си ѝ ребрата. Значи било нещо друго. Не разбирам нищо, но може и да имаш право.

— Ако той беше тук — каза Травълър по-тихо, загледан в цигарата си, — също нищо нямаше да разбере. Но щеше много добре да проумее, че става дума за нещо друго. Не е за вярване, но когато той е с нас, стените сякаш се сгромолясват, купища неща отиват по дяволите и изведнъж небето става приказно хубаво, звездите се събират в това панерче за хляб, човек може да си ги обели и да ги изяде, тази патица всъщност е лебедът на Лоенгрин, а отзад, отзад...

— Нали не ви преча? — попита госпожа Де Гутусо, надничайки от входа. — Може би говорите за някакви лични неща, аз не обичам да се пъхам, където не са ме викали.

— Не се притеснявайте — каза Талита. — Влезте, погледнете каква прекрасна птица.

— Разкошна е — каза госпожа Де Гутусо. — Винаги съм казвала, че патицата може и да е жилава, но има особен вкус.

— Ману стъпи отгоре ѝ — каза Талита. — Ще се топи в устата, кълна ви се.

— Бъдете сигурна — каза Травълър.

(-102)

[1] Букв. „Книга на покаянието“ (лат.). Книга, съдържаща подробни предписания за наказанията, които трябва да налагат католическите свещеници за опрощаване на извършените грехове — бел.ред. ↑

45.

Беше естествено да се мисли, че той чака другия да се покаже на прозореца. Стига само да се събуди в два след полунощ в лепкавата жега, сред тръпчивия дим от спиралата против комари, с две огромни звезди в дъното на прозореца, с лице към другия прозорец отсреща, сигурно също отворен.

Беше естествено, защото всъщност дъската продължаваше да си стои там, а онова, което под палещото слънце бе отказ, може да е нещо различно в дълбоката нощ, обрат към внезапно съгласие и тогава той щеше да е там, на своя прозорец, да пуши, за да отпъди комарите, в очакване Талита като сомнамбул полека да се отлъчи от тялото на Травълър, за да надникне от своя мрак към неговия и да го види. Може би с бавни движения на ръката той ще нарисова знаци с огънчето на цигарата. Триъгълници, окръжности, съществуващи само миг гербове, символи на съдбоносния филтър или на дифенилпропиламина, фармацевтични съкращения, които тя знае как да разгадае, или пък просто светли следи, движещи се насам-натам, от устата към подлакътника на креслото, от подлакътника на креслото към устата, от устата към подлакътника на креслото, цяла нощ.

На прозореца нямаше никой, Травълър се надвеси над излъчващия топлина кладенец, погледна към улицата, където един разтворен вестник, беззащитен, можеше да бъде прочетен от обсипаното със звезди и сякаш осезаемо небе. През нощта прозорецът на хотела отсреща изглеждаше още по-близо, някой гимнастик би могъл да го стигне с един скок. Не, не би могъл. Може би ако смъртта е по петите му, иначе не. Вече нямаше и следа от дъската, нямаше мост, по който.

Травълър се върна с въздишка в леглото. В отговор на сънения въпрос на Талита той я погали по главата и измърмори нещо. Талита отправи целувка напосоки във въздуха, опипа наоколо с ръце и се успокои.

Ако е бил някъде из черния кладенец, заврян в дъното на стаята, гледайки оттам през прозореца, сигурно бе видял Травълър, бялата му

фланелка беше като привидение. Ако е бил някъде из черния кладенец в очакване Талита да се покаже, безразличното появяване на една бяла фланелка сигурно го е жегнало. Сега вероятно бавно се чеше по ръката — негов обичаен жест при неудобство и обида, смачква цигарата между устните си, мърморейки някаква подходяща за случая ругатня, сигурно ще се хвърли в леглото, без изобщо да се съобразява с дълбоко заспалата Хекрептен.

Но ако другият не е бил някъде из черния кладенец, фактът, че Травълър е станал и се е показал на прозореца в този час на нощта, означаваше, че приема страха, че едва ли не го потвърждава. На практика беше същото като да приеме, че нито той, нито Орасио са издърпали дъските. Че по един или друг начин има мост, че може да се минава оттам насам и обратно. Всеки от тримата като сомнамбул можеше да се прехвърля от прозорец към прозорец, като стъпва по плътния въздух, без да се опасява, че може да падне на улицата. Мостът щеше да изчезне едва на утринната светлина, с повторната поява на кафето с мляко, което ни връща към солидните конструкции и разкъсва паяжината на малките часове с помощта на новините по радиото и студения душ.

Сънища на Талита: Водеха я на някаква художествена изложба в един огромен полуразрушен дворец, картините висяха на главозамайваща височина, като че ли някой бе превърнал в музей затворите на Пиранези. Така че, за да стигне до картините, човек трябваше да се катери по арки, където едва успяваше да намери върху орнаментите опора за пръстите на краката си, да върви напред из галерии, които прекъсваха пред бурно море с вълни като от олово, да се изкачва по вити стълби, за да види най-накрая, винаги недобре, винаги отдолу или отстрани, картините, върху които се повтаряше до безкрайност все едно и също белезникаво петно — същата засъхнала тапиока или мляко.

Събуждане на Талита: Сяда рязко в леглото в девет сутринта, разтърсва Травълър, който спи по корем, и го удря по задника, за да го събуди. Травълър протяга ръка и я щипе по крака, Талита се хвърля отгоре му и му подръпва косата. Травълър злоупотребява със силата си

и ѝ извива ръката, докато Талита не го помоли за прошка. Целувки, страшна жегга.

— Сънувах някакъв ужасен музей. Ти ме водеше из него.

— Ненавиждам ониромантията. Запари мате, гадинке.

— Защо стана снощи? Не беше, за да пишкаш, когато ставаш да пишкаш, първо ми даваш обяснение, като че ли съм някаква глупачка, казваш ми „Ще стана, не издържам повече“, а аз те съжалявам, защото аз мога да издържа цяла нощ, дори не трябва да се стискам, просто обмяната ми е различна.

— Какво било различно?

— Каж ми защо стана? Отиде до прозореца и въздъхна.

— Нали не се хвърлих.

— Идиот.

— Беше ми топло.

— Каж ми защо стана.

— Просто така, да видя дали и Орасио не може да спи, за да си поговорим малко.

— По това време? Вие двамата, дето през деня едва разменят по няколко думи.

— Сигурно щеше да е по-различно. Никога не се знае.

— Сънувах един ужасен музей — казва Талита, като започва да си обува бикините.

— Вече ми обясни — казва Травълър, загледан в тавана.

— И ние сега не си говорим много — казва Талита.

— Наистина. Заради влагата е.

— Но ми се струва, че нещо говори, използва ни, за да говори. Нямах ли такова усещане? Не ти ли се струва, че сме обитавани от някого? Искам да кажа... Трудно е, наистина.

— По-скоро трансобитавани. Виж, това няма да трае вечно. *Не тъгувай, Каталина, тананика Травълър, ще дойдат по-добри времена, / ще оправя столовата.*

— Глупчо — казва Талита, като го целува по ухото. — Това няма да трае вечно, това няма да трае вечно... Не би трябвало да трае и минута.

— Насилствените ампутации са лошо нещо, след това чукачето боли цял живот.

— Да си призная — казва Талита, — останала съм с впечатлението, че отглеждаме паяци или стоножки. Грижим се за тях, гледаме си ги и те растат, отначало са нищо и никакви насекоми, едва ли не красиви, с толкова много крачета, но изведнъж порастват и ти се хвърлят в лицето. Май сънувах и паяци, не помня точно.

— Чуй го Орасио — казва Травълър, като си обува панталоните. — По това време свирка като луд, за да отбележи излизането на Хекрептен. Ама че тип.

(-80)

46.

— Музика, меланхолична храна за нас, които живеем от любов — цитира за четвърти път Травълър, докато настройваше китарата, преди да изпълни тангото „Папагалчето с късметите“.

Дон Креспо се заинтересува от цитата и Талита се качи горе да потърси пиесата в пет действия в превод на Астрана Марин^[1]. Привечер улица „Качимайо“ беше шумна, но в двора на дон Креспо освен канарчето Сто Песос се чуваше само гласът на Травълър, който бе стигнал до „малката работничка, игрива и духовита, / донесла радост в неговия дом“. За да играеш на карти, не са нужни приказки и Хекрептен печелеше раздаване след раздаване, и ту Оливейра, ту госпожа Де Гутусо се изръсваха с монети от по двацет. Папагалчето с късметите („предсказваше живота и смъртта и даваше съвети“) междуременно бе изтеглило розово листче: годеник, дълъг живот. Кое то не попречи гласът на Травълър да зазвучи тържествено, докато пееше за скоропостижната болест на героинята и за „вечерта, в която тъжно умираше, / и все питаше майка си: Не е ли дошъл?“. Дрън.

— Какво чувство — каза госпожа Де Гутусо. — Не говорят добре за тангото, но и дума не може да става за сравнение с калипсото и другите свинщини, дето ги пускат по радиото. Подайте ми бобчетата, дон Орасио.

Травълър подпря китарата на една саксия, гаврътна матето и осъзна, че нощта ще бъде тежка за него. Едва ли не предпочиташе да има работа или да се разболе — все някакво разнообразие. Наля си чашка тръстикова ракия и я изпи на един дъх, загледан в дон Креспо, който, с очила на върха на носа си и изпълнен с недоверие, навлизаше в пролога на трагедията. Победен, след като му бяха отнели 80 сентавос, Оливейра дойде да седне до него и също обърна една чашка.

— Светът е чуден — каза Травълър тихо. — Ей там след малко ще се разиграе битката при Акциум, ако старецът удържи до тази част. А ей тук тези две луди се изпотрепват за бобчета.

— Занимания като всички други — каза Оливейра. — Проумяваш ли думата? Занимавам се, имам занимание. Тръпки ме

побиват, приятел. Макар че виж, за да не изпадаме в метафизика, ще ти кажа, че моите занимания в цирка са си чиста измама. Печеля тези пари, без да правя нищо.

— Почакай да дебютираме в Сан Исидро и играта ще загрубее. Във Виля дел Парке бяхме разрешили всички проблеми, най-вече онзи с подкупа, който безпокоеше шефа. Сега ще трябва да се започне с нови хора и ще има доста да се позанимаваш, щом ти харесва този термин.

— Какви ги говориш? Ама че щуротия, приятел, аз наистина се бях отпуснал. Нима ще има работа?

— Първите дни, после всичко си влиза в релсите. Кажи ми, докато беше в Европа, изобщо ли не си работил?

— Крайно наложителният минимум — каза Оливейра. — При един счетоводител, който работеше нелегално. Старият Труй — персонаж само за Селин. Някой ден трябва да ти разкажа, ако си струва, но всъщност не си струва.

— Би ми било приятно — каза Травълър.

— Знаеш ли, всичко просто виси във въздуха. Каквото и да ти кажа, ще бъде като фрагмент от шарката на килим. Липсва лепилото, за да го наречем по някакъв начин — хоп, и всичко заема съответстващото му място и пред теб се ражда прекрасен кристал с всичките си фасети. Лошото е — каза Оливейра, като си гледаше ноктите, — че може би вече се е втвърдил, а аз не съм го проумял и съм останал назад като старчоците, които слушат да се говори за кибернетика и лекичко кимат, а пък си мислят, че вече приближава времето за супата с тънкото фиде.

Канарчето Сто Песос пропя и трелите му бяха преди всичко пронизителни.

— Както и да е — каза Травълър. — Понякога си мисля, че не трябваше да се връщаш.

— Ти си го мислиш — каза Оливейра. — Аз го изживявам. Може всъщност да е едно и също, но да не изпадаме в лесен екстаз. Това, което убива и теб, и мен, е свенливостта, приятел. Разхождаме се голи из къщи, като предизвикваме възмущение у някои дами, но когато стане дума да се изкаже нещо... Разбираш ли, от време на време ми хрумва, че бих могъл да ти кажа... Не знам, може би в момента думите биха ни послужили за нещо, биха послужили. Но тъй като не са

думите от ежедневиия живот и на матето в двора, на добре смазания разговор, човек се въздържа — точно на най-добрия приятел най-малко могат да се кажат такива неща. Не ти ли се случва понякога да се довериш в много по-голяма степен на първия срещнат?

— Възможно е — каза Травълър, настройвайки китарата. — Лошото е, че при подобни принципи вече не се знае за какво са приятелите.

— Те са, за да са тук, защото знаеш ли какво може да стане във всеки момент.

— Както искаш. Но така ще ни е трудно да се разбираме както някога, в миналото.

— В името на миналото се правят големи глупости в настоящето — каза Оливейра. — Виж, Маноло, ти казваш да се разбираме, но дълбоко в себе си си даваш сметка, че аз също бих искал да се разбирам с теб, а това теб означава много повече от теб самия. Спънката е там, че истинското разбиране е нещо друго. Задоволяваме се с твърде малко. Когато приятелите се разбират добре помежду си, когато влюбените се разбират добре помежду си, когато семействата се разбират добре помежду си, тогава смятаме, че живеем в хармония. Чиста заблуда, огледало за чучулиги. Понякога си мисля, че между двама души, които си разбиват физиономиите с юмруци, има много повече разбиране, отколкото между онези, които гледат нещата отвън. Затова... Ама приятел, аз наистина ставам за сътрудник в неделните броеве на „Ла Насион“.

— Добре я беше подкарал — каза Травълър, докато настройваше най-тънката струна, — ама накрая получи един от онези пристъпи на свенливост, за които говореше по-рано. Напомняш ми на госпожа Де Гутусо, когато ѝ се налага да спомене за хемороидите на мъжа си.

— Този Октавий Цезар ги дрънка едни — измърмори дон Креспо и ги погледна над очилата. — Тук казва, че Марк Антоний бил ял някакво много странно месо в Алпите. Какво иска да каже с тези думи? Козленце, предполагам.

— По-скоро двукрако без пера — каза Травълър.

— В тази книга онези, които не са луди, са много близо до това състояние — каза дон Креспо с уважение. — Трябва да видите какво прави Клеопатра.

— Цариците са сложно нещо — каза госпожа Де Гутусо. — Тази Клеопатра ги е забърквала едни, даваха го на филм. Времената, естествено, са били други, не е имало религия.

— Аз вземам — каза Талита, като прибра при една ръка и шестте карти.

— Какъв късмет имате...

— Ама накрая губя. Ману, свършиха ми парите.

— Помоли дон Креспо да ти развали, той може да е навлязъл във времената на фараоните и да ти даде монети от чисто злато. Слушай, Орасио, онова, което казваше за хармонията...

— Както и да е — каза Оливейра, — щом настояваш да си обърна джобовете и да извадя събралите се там боклуци на масата...

— Не е нужно да се обръщат джобовете. Оставам с впечатлението, че ти си стоиш съвсем спокоен и гледаш как на нас останалите ни се обръща хастарът. Търсиш онова, което наричаш хармония, ама я търсиш точно там, където току-що каза, че я нямало — сред приятелите, в семейството, в града. Защо я търсиш в сегментите на обществото?

— Не знам, приятел. Дори не я търся. На мен всичко ми се случва.

— А защо на теб трябва да ти се случи така, че ние останалите да не можем да спим по твоя вина?

— И аз не спя добре.

— Да ти дам един пример — защо се събра с Хекрептен? Защо идваш да ме виждаш? Нима ние или пък Хекрептен не сме тези, които ти разваляме хармонията?

— Иска да пие мандрагора! — извика дон Креспо шашардисан.

— Какво? — каза госпожа Де Гутусо.

— Мандрагора! Нарезда на робинята си да ѝ поднесе мандрагора. Казва, че искала да заспи. Съвсем е полудяла.

— Трябва да вземе бромурал — каза госпожа Де Гутусо. — Ама в ония времена...

— Много си прав, старче — каза Оливейра, като напълни чашите с тръстикова ракия, — само за едно не си — придаваш на Хекрептен повече значение, отколкото има.

— А ние?

— Вие може и да сте онова лепило, за което говорихме преди малко. Понякога си мисля, че сме свързани едва ли не химически — това е някакъв факт извън самите нас. Рисунка, която се рисува. Ти дойде да ме посрещнеш, не забравяй.

— А защо не? Изобщо не съм мислил, че ще се върнеш такъв досадник, че там толкова са те променили, че ще събудиш у мен такова желание да бъда различен... Не, не е това, не е това. О, ти нито живееш, нито оставяш другите да живеят.

Между двамата китарата подрънкваше едно сиелито^[2].

— Трябва само да щракнеш с пръсти ето така — каза Оливейра много тихо — и няма да ме видиш вече. Би било несправедливо по моя вина ти и Талита...

— Талита не я забърквай.

— Не — каза Оливейра. — Не мога да не я забърквам. Ние сме Талита, ти и аз — един доста трисмегистки триъгълник. Пак ти казвам — даваш ми знак и се изключвам сам. Не си мисли, че не разбирам колко си разтревожен.

— Като си тръгнеш сега, няма кой знае колко да оправиш нещата.

— Защо не, бе, човек. Вие нямате нужда от мен.

Травълър извири интродукцията към „Злодеят“ и спря. Беше вече тъмна нощ и дон Креспо запали светлина в двора, за да може да продължи да чете.

— Виж — каза Травълър тихо. — При всички положения някой ден ще се преместиш и няма защо аз да ти правя знаци. Може и да не спя нощем, както сигурно ти е казала Талита, но дълбоко в себе си не съжалявам, че дойде. Може би съм имал нужда от това.

— Както искаш, старче. Нещата се нареждат от само себе си, най-добре е човек да запази спокойствие. И при мен не върви чак толкова зле.

— Това прилича на разговор между идиоти — каза Травълър.

— Между чисти монголоиди — каза Оливейра.

— Мислиш си, че ще обясниш нещо, а става все по-лошо.

— Обяснението е добре облечена грешка — каза Оливейра. — Запиши си го.

— Да, и в такъв случай е по-добре да се говори за други неща — какво се случва в радикалната партия. Само че ти... Като че ли става

дума за въртележка, все се въртиш около едно и също нещо, бялото конче, после дорестото, после пак бялото. Нали сме поети, братко.

— И то страхотни — каза Оливейра, докато пълнеше чашите. — Хора, които не спят добре и застават на прозореца да дишат чист въздух, такива работи.

— Значи си ме видял снощи.

— Чакай да си помисля. Първо Хекрептен започна да досажда и трябваше да отстъпя. Полекичка, но все пак... После заспах като заклан, за да забравя. Защо ме питаш?

— Няма нищо — каза Травълър и притисна ръка до струните. Госпожа Де Гутусо придърпа стола си към Травълър, при което спечелените монети звъннаха, и го помоли да попее.

— Тук някакъв си Енобарб казва, че нощната влага е отровна — информира ги дон Креспо. — В тази книга всички са откачени, в разгара на битката започват да говорят неща, които са ни в клин, ни в ръкав.

— Добре — каза Травълър, — да направим удоволствие на госпожата, ако дон Креспо няма нищо против. „Злодеят“, танго от Хуан де Диос Филиберто. Ей, пич, напомни ми да ти прочета изповедта на Ивон Гитри, голяма работа е. Талита, иди да донесеш антологията на Гардел. На нощната масичка е, където ѝ е мястото.

— Тъкмо ще ми я върнете — каза госпожа Де Гутусо. — Не че ми трябва, ама обичам книгите да са ми подръка. И съпругът ми е същият, кълна се.

(-47)

[1] Преводач на събраните съчинения на Шекспир на испански — бел.ред. ↑

[2] Народен танц и музика в Аржентина — бел.ред. ↑

Аз съм аз, аз съм той. Сме, но съм аз, първо съм аз, ще браня това да съм аз, докато не мога повече. Аталия, аз съм. Его. Аз. Дипломирана, аржентинка, лакирана, от време на време красива, големи тъмни очи, аз. Аталия Доноси, аз. Аз. Аз-аз, с топката прас. Смешно е.

Ману, колко е щур, да иде в Каса Америка и да вземе под наем това устройство само за да се позабавлява. Rewind. Какъв глас, това не е моят глас. Фалшив, насилен: „Аз съм аз, аз съм той. Сме, но съм аз, първо съм аз, ще браня...“ Stop. Невероятен апарат, но не помага да се мисли на глас или може би човек трябва да свикне, Ману се кани да запише прословутата си радиопиеса за дамите, но няма да направи нищо. Вълшебното око наистина е вълшебно — зелените линии трептят, намаляват, втречена в мен едноока котка. По-добре човек да го покрие с картонче. Rewind. Лентата се плъзга съвсем гладка, съвсем една и съща. Volume. Да го сложа на 5 или на 5½: „Вълшебното око наистина е вълшебно — зелените линии треп...“ Наистина вълшебно обаче би било гласът ми да каже: „Вълшебното око си играе на криеница, червените линии...“ Много силно ехо, трябва да доближа микрофона и да намаля звука. Аз съм аз, аз съм той. Всъщност съм лоша пародия на Фокнър. Лесни ефекти. На магнетофона ли диктува, или уискито му служи като лента? Магнетофон ли се казва или записващо устройство? Орасио казва магнетофон, учуди се, като видя устройството, каза: „Пич, какъв магнетофон“. В наръчника пише записващо устройство, ония от Каса Америка трябва да знаят. Загадка: Защо Ману купува всичко, дори обувките си, от Каса Америка. Идея фикс, идиотщина. Rewind. Това ще е забавно: „... Фокнър. Лесни ефекти“. Stop. Не е много забавно да се прослушвам отново. Всичко това иска време, време, време. Всичко това иска време. Rewind. Да видим дали тонът няма да е по-естествен: „... ме, време, време. Всичко това иска...“ Пак същото, глас на настинало джудже. Поне вече се оправям добре с устройството, Ману ще има да се чуди, няма ми вяра по отношение на апаратите. На мен, дете съм фармацевт, Орасио дори

не би обърнал внимание, гледа те, като че ли си пюре, прекарано през цедка, макарони, които минават през гевгира, пляс, излизат от другия край, хайде да сядаме да ядем. Rewind? Не, да продължим, да угасим светлината. Да говорим в трето лице, може би тогава... Тогава Талита Доноси гаси светлината и остават само вълшебното оченце с червените си линии (може и да се окаже зелено, може и да се окаже виолетово) и пламъчето на цигарата. Жега и Ману, който не си идва от Сан Исидро, единайсет и половина. Там до прозореца е Хекрептен, не я виждам, но все едно е там, до прозореца, по нощница, а Орасио е седнал на масичката си, на нея има свещ, той чете и пуши. Не знам защо, но стаята на Орасио и Хекрептен е по-малко хотелска от тази. Глупачка, толкова е хотелска, че дори хлебарките май имат номера на гърба си, а трябва да търпят и съседството на дон Бунче с туберкулозните му пациенти (прегледът струва 20 песос), с куцукащите и с епилептиците. А отдолу нелегалният и фалшивите танга на момичето с поръчките. Rewind. Минава доста време, докато се пренавие лентата за последната половин минута. Така се върви срещу времето, на Ману би му харесало да поговори за това. Сила на звука 5. „... имат номера на гърба си...“ По-назад. Rewind. Сега: „... Орасио е седнал на масичката си, на нея има зелена свещ...“ Stop. Масичка, масичка. Изобщо не е нужно да казваш масичка, когато си фармацевт. Чисто лигавене. Масичка? Неуместна нежност. Добре, Талита. Стига глупости. Rewind. Цялата лента, още малко и единият ѝ край ще остане свободен, недостатъкът на тази машина е, че човек трябва да изчисли нещата много точно, ако краят излезе, ще изгубиш половин минута, докато го закрепиш отново на ролката. Stop. Точно така, останаха два сантиметра. Какво ли съм казала в началото? Вече не помня, но гласът ми беше като на подплашена мишка, всеизвестният страх от микрофона. Да видим, сила на звука 5½, за да се чува добре. „Аз съм аз, аз съм той. Сме, но първо съм аз...“ Но защо, защо го казвам? Аз съм аз, аз съм той, а после говоря за масичката, после пък се ядосвам. „Аз съм аз, аз съм той. Аз съм аз, аз съм той.“

Талита изключи магнетофона, сложи му капака, изгледа го с дълбоко отвращение и си наля чаша лимонада. Не искаше да мисли за онази история с клиниката (директорът казваше „умствената клиника“, което беше идиотско), но ако отказваше да мисли за клиниката (да оставим, че това да откаже да мисли, бе по-скоро надежда, отколкото

реалност), веднага влизаше в друг, също така дразнещ порядък. Мислеше едновременно за Ману и Орасио, за сравнението с везната, което Орасио и тя така показно бяха използвали в касата на цирка. Тогава усещането, че някой я обитава, ставаше по-силно, клиниката поне бе мисъл, която плаши, мисъл за нещо непознато, ужасяващо видение на разбеснели се луди по нощници, които се гонят с нож в ръка, размахали табуретки и крака на легла, повръщат върху температурните листове и ритуално мастурбират. Щеше да е доста забавно да види Ману и Орасио в бели престилки да се грижат за лудите. „Ще бъде в известен смисъл важна фигура — скромно си помисли Талита. — Директорът сигурно ще ми повери аптеката на клиниката, ако има аптека. Може и да е аптечка за първа помощ. Ману, както винаги, ще ми се подиграва.“ Трябваше да си преговори някои неща, толкова се забравя, времето с финия си шмиргел, неописуемата битка всеки ден от това лято, пристанището и жегата, Орасио надолу по пристана с недружелюбна физиономия, грубиянският начин, по който я отпратиха с котарака — ти се върни с трамвая, ние имаме да си говорим. И тогава започна време, подобно на незастроен терен, покрит със смачкани консервени кутии, куки, които можеха да ти наранят краката, мръсни локви, закачени по магарешките бодили парцали, вечер циркът с Орасио и Ману, които я гледаха или се гледаха, все по-глупавият или направо гениален котарак, решаващ задачи сред крясъците на пощурялата публика, връщанията пеша, спиранията по лавките, защото Ману и Орасио пиеха бира и говореха, говореха за нищо, слушаха се как говорят сред тази жегата и този дим, и тази умора. Аз съм аз, аз съм той, бе го казала, без да помисли, тоест то беше повече от премислено, идваше от селения, където думите бяха като лудите в клиниката, заплашителни или абсурдни същности, живеещи собствен, отделен живот, и внезапно се хвърляха в такъв скок, че никой не можеше да им застане на пътя: *Аз съм аз, аз съм той*, но той не беше Ману, Той беше Орасио, обитаващият, подмолният нападател, сянка в сянката на стаята им през нощта, проблясването на цигарата, което полека очертаваше контурите на безсънието.

Когато Талита беше уплашена, ставаше и си правеше чай от липов цвят и мента fifty fifty^[1]. Направи си го, като нетърпеливо очакваше ключът на Ману да задере вратата. Ману беше изрекъл крилатите думи: „На Орасио изобщо не му пука за теб“. Беше обидно,

но успокоително. Ману бе казал, че дори ако Орасио започне да я сваля (но не го направи, в никакъв случай дори не би намекнал, че),

лъжичка липов цвят

лъжичка мента

водата по-гореща, да заври, стоп

дори тогава тя няма да значи нищо за него. Но тогава. Но ако не значеше нищо за него, защо бе винаги там, в дъното на стаята, пуши или чете, там е (аз съм аз, аз съм той), сякаш се нуждае от нея, да, така е, нуждае се, увесва ѝ се отдалече като отчаяно всмукване, за да достигне нещо, да види нещо по-добре, да бъде нещо по-добре. Тогава не беше: аз съм аз, аз съм той. Беше обратното: аз съм той, *защото* аз съм аз. Талита въздъхна, удовлетворена донякъде от добрите си разсъждения и от хубавия чай.

Но не беше само това, защото тогава щеше да се окаже твърде просто. Не бе възможно (логиката все пак служи за нещо) на Орасио едновременно да му пука и да не му пука. От съчетаването на двете неща трябваше да се получи нещо трето, нещо, което няма нищо общо с любовта например (беше толкова тъпо да се мисли за любов, защото любовта бе единствено Ману, единствено Ману до свършека на времената), нещо, доближаващо се до лова, до търсенето, по-скоро ужасно очакване, котката, вторачена в недостижимото канарче, нещо като застиване на времето и на деня, нещо като сгушване. Бучка и половина захар, мирис на поле. Сгушване без обяснения от-тази-страна-на-нещата, докато един ден Орасио не благоволи да проговори, да се махне, да се застреля, каквото и да е обяснение или постъпка, въз основа на която може да се измисли някакво обяснение. А не да стои тук, да пие мате и да ги гледа, с което караше Ману също да пие мате и да го гледа — тримата танцуваха някакъв безкраен бавен танц. „Аз — помисли си Талита — би трябвало да пиша романи, идват ми страхотни идеи.“ Беше толкова потисната, че отново пусна магнетофона и пя, докато не се върна Травълър. И двамата решиха, че гласът на Талита не излиза добре, и Травълър ѝ показа как трябва да се пее багуала. Доближиха магнетофона до прозореца, за да може Хекрептен да отсъди безпристрастно, а даже и Орасио, ако е в стаята, но не беше. На Хекрептен всичко ѝ се стори чудесно и решиха да вечерят заедно у семейство Травълър, като комбинират студеното печено на Талита със салатата, която Хекрептен щеше да направи,

преди да тръгне. На Талита всичко ѝ се стори чудесно, освен това ѝ заприлича донякъде на покривка за легло или за чайник, покривало за каквото и да е, също като магнетофона и доволния вид на Травълър — неща, направени или замислени, за да се слагат върху нещо друго, но върху какво, това бе проблемът, а в основата си смисълът на всичко си оставаше същият както преди чая от липов цвят и мента fifty fifty.

(-110)

[1] Петдесет на петдесет (англ.) — бел.прев. ↑

48.

От едната страна на Ел Серо — макар че Ел Серо нямаше страни, понеже човек изведнъж се оказваше там и никога не беше много сигурен дали е на самия хълм или отстрани, тогава по-скоро близо до Ел Серо — в един квартал с ниски къщи и устати хлапета въпросите не го доведоха до никъде, разбиваха се в любезни усмивки, в жени, които биха искали да помогнат, но не бяха в течение, хората се местят, господине, тук всичко много се е променило, може би ако идете в полицията, кой знае. А не можеше да остане за по-дълго, защото корабът ей сега щеше да тръгне, а дори и да не тръгваше, всичко беше предварително загубено, разпитваше за всеки случай, като при игра на лотария или сверяване на астрологическа прогноза. Друг трамвай обратно към пристанището и ще се опъне на койката, докато не стане време за ядене.

Същата вечер, в два след полунощ, я видя за пръв път. Беше топло и в помещението, където повече от сто емигранти хъркаха и се потяха, беше по-зле, отколкото между навитите въжета навън, под надвисналото над реката небе, при цялата влага от залива, която правеше кожата лепкава. Оливейра запуши, облегат на някаква преградна стена, и загледа редките и мижави звезди, които надничаха между облаците. Мага излезе иззад някакъв вентилатор, в едната си ръка държеше нещо, което се влачеше по земята, и почти веднага му обърна гръб, като се упъти към един от люковете. Оливейра не се и опита да я последва, много добре знаеше, че вижда нещо, което няма да се остави да го проследят. Помисли, че сигурно е някоя от префърцунените дами от първа класа, които слизаха до изметта на носа, водени от жажда за онова, което те наричаха опит или живот, нещо такова. Явно беше, че прилича много на Мага, но по-голямата част от приликата я беше привнесъл той, така че щом сърцето му престана да лупа като на бясно куче, запали друга цигара и се нарече непоправим кретен.

Фактът, че му се привидя Мага, не му се стори толкова горчив, колкото увереността, че едно неконтролируемо желание я бе

изтръгнало от дълбините на онова, което определяха като подсъзнание, и я бе проектирало върху силуета на някаква случайна жена на кораба. До този миг бе смятал, че може да си позволи лукса да си припомня меланхолично някои неща, да извиква в съзнанието си в съответния час и атмосфера дадени истории и да ги прекъсва със същото спокойствие, с което гаси фаса си в пепелника. Когато на пристанището Травълър го запозна с Талита, толкова смешна с този котарак в кошницата и това изражение, нещо средно между любезност и Алида Вали, отново усети, че някакви далечни общи черти внезапно се кондензират в лъжлива пълна прилика, като че ли от толкова добре подредената му памет изведнъж се изтръгва някакъв призрак със способност да обитава и да допълни друго лице и друго тяло, да го погледне отвън с поглед, за който той мислеше, че ще остане завинаги запазен за спомените.

През следващите седмици, изпълнени с неустоимото себеотрицание на Хекрептен и овладяването на трудното изкуство да ходи от врата на врата и да продава кашмир по домовете, разполагаше с достатъчно бири и престои по пейките на площадите, за да анализира някои епизоди. Погледнати отвън, проучванията из Ел Серо бяха нещо като успокоение на съвестта — да намери, да се опита да си обясни, да каже сбогом завинаги. Този стремеж на човек да приключи начисто с онова, което прави, да не оставя провиснали конци. Сега осъзнаваше (една сянка иззад вентилатора, една жена с котарак), че не затова бе отишъл в Ел Серо. Аналитичната психология го дразнеше, но бе вярно — не затова бе отишъл в Ел Серо. Изведнъж се оказа, че е кладенец, който безкрайно пропада в самия себе си. Апострофираше се иронично наред Площада на Конгреса. „Това ли наричаш търсене? Мислеше, че си свободен? Как беше онова за Хераклит? Хайде, повтори степените на освобождаване, че да се посмея малко. Ама ти си на дъното на фунията, братче.“ Искаше му се да се почувства безвъзвратно омерзен от откритието, но го тревожеше някакво смътно удовлетворение в областта на стомаха — този котешки отговор на доволство, с който тялото се присмива на безпукойствът на духъ, удобно сгушено между ребрата, корема и стъпалата на краката. За зла участ, дълбоко в себе си той беше доста доволен, че се чувства по този начин — да не се връща, а да отива, винаги, макар и да не знае къде. Отвъд това удоволствие обаче го пареше едно усещане, подобно на

отчаяние от чистото разбиране — един призив към нещо, което би желало да намери своето възплъщение, а вегетативната наслада флегматично го отхвърляше и го държеше на разстояние. От време на време Оливейра присъстваше като зрител на този раздор, без желание да взема страна, с лукава безпристрастност. Така се стигна до цирка, до пиенето на мате в двора на дон Креспо, до тангата на Травълър — Оливейра хвърляше коси погледи към себе си във всички тези огледала. Дори записа няколко откъслечни бележки в една тетрадка, която Хекрептен бе прибрала с любов в едно от чекмеджетата на скрина, без да се осмели да я прочете. Постепенно си даде сметка, че посещението на Ел Серо му се е отразило добре именно защото бе продиктувано от причини, различни от предполагаемите. Да знае, че е влюбен в Мага, не беше провал, нито вторачване в някакво отминало положение на нещата, беше любов, която можеше да съществува без обекта си, подхранваше се от нищото, добавяше се може би към други сили, съчленяваше ги и ги сливаше в импулс, който някога щеше да разруши това вътрешно спокойствие на тялото, подуто от бира и пържени картофи. Всички тези думи, които използваше, за да пълни с тях тетрадката, като от време на време размахваше енергично ръце и свиреше пронизително, го караха да се смее до сълзи. Травълър в крайна сметка се показваше на прозореца, за да го помоли да бъде потих. Друг път Оливейра намираще известен покой в ръчната работа, например изправянето на пирони или разплитането на въже, за да извае от нишките му изящен лабиринт, който залепваше върху абажура на лампата, а Хекрептен намираще това за елегантно. Любовта може би бе най-висшето обогатяване, даряваше битие, но единствено крахът ѝ позволяваше да се избегне нейният ефект на бумеранга — да се остави да бъде отнесена към забравата, а той, отново сам, да се задържи на това ново стъпало на една отворена и пореста действителност. Да убиеш обекта на любовта — нещо, чиято необходимост мъжът винаги е подозирал, бе цената, за да не спреш при изкачването, както и горещата молба на Фауст, отправена към отлитащия миг, не би имала смисъл, ако човек не се разделя с него така, както оставя празната чаша на масата. И други такива, и горчиво мате.

Щеше да е толкова лесно да разработи една последователна схема, един ред на мислене и на живот, една хармония. Не трябваше

нищо повече освен обичайното лицемерие, възвисяването на миналото до стойността на опит, извличането на полза от бръчките по лицето, от преживяното, отразило се в усмивки и паузи с давност повече от четирийсет години. После човек си облича син костюм, сресва си косата по посребрените слепоочия и влиза да види някоя изложба, в Сад или в Ричмънд, в мир със света. Дискретна скептичност, излъчване като да слизаш по склона надолу, плавно навлизане в зрелостта, в брака, в бащинските напътствия в часа на печеното или когато бележникът показва незадоволителни резултати. Казвам ти го, понеже вече много съм живял. Пътувал съм. Когато бях малък. Всички жени са еднакви, казвам ти. Говоря ти от опит, сине. Ти още не познаваш живота.

А всичко това, толкова смешно и толкова всеизвестно, можеше и да е по-зле в друго отношение, в размишленията, неизбежно заплашени от *idola fori*^[1], от думите, които подхлъзват интуицията, от опростяващите вкаменелости, от миговете на умора, когато бавничко изваждаш от джоба на жилетката бялото знаме. Може да се случи и така: предателството протича в пълна самота, без свидетели и съучастници, от ръка на ръка, с мисълта, че това е отвъд личните ангажименти и драмите на сетивата, отвъд етическото изтезание на съзнанието, че си свързан с определена раса или поне с определен народ и език. В най-пълната привидна свобода, без да трябва да даваш сметка никому, да оставиш недоигран мача, да напуснеш кръстовището и да поемеш по който и да е от околните пътища, обявявайки го за необходим или единствен. Мага беше един от тези пътища, друг — литературата (веднага да изгоря тетрадката, нищо, че Хекрептен ще-кърши-ръце), друг — леността, друг — великото безполезно размишление. Застанал пред една пицария на „Кориентес“ № 1300, Оливейра си задаваше големите въпроси: „Тогава трябва ли човек да остане наред кръстопътя като главината на колелото? За какво служи знанието или привидното знание, че всеки път е грешен, ако не вървим по него в преследване на цел, която да не е самият път? Не сме Буца, приятел, тук няма дървета, под които да седнем в поза лотос. Ще дойде ченгето и ще ти състави акт“.

Да вървиш по пътя с цел, която не е самият път. От толкова човъркане (каква буква, ч-то, майка на чупенето от училище, чавката и чучура) му оставаше само едно смътно усещане. Да, формулировката

ставаше за медитация. И така, посещението в Ел Серо все пак бе имало смисъл, така Мага вече нямаше да бъде изгубена вещь и щеше да се превърне в образ на възможна среща, но вече не с нея, срещата се осъществяваше отсам или отвъд нея, заради нея, но не с нея. А Ману, циркът и тази невероятна идея за лудницата, за която говореха толкова много тези дни, всичко това можеше да има значение, ако се екстраполира, неизбежнъ екстръпулацийъ в часа на метафизиката — тази мелодична дума винаги бе точна за уговорените срещи. Оливейра захапа пицата, опари си венците — винаги ставаше така заради лакомията му — и се почувства по-добре. Но колко пъти бе затварял същия цикъл по купища ъгли, в кафенетата на толкова градове, колко пъти беше стигал до подобни изводи, беше започвал да се чувства по-добре, беше смятал, че ще може да заживее по друг начин, например една вечер, когато отиде да слуша някакъв идиотски концерт, а после... После беше валяло толкова много, защо да си го върти на пръста. Беше като с Талита, колкото повече си го въртеше на пръста, толкова по-лошо ставаше. Тази жена започваше да страда по негова вина, не заради нещо сериозно, а само защото той беше тук и всичко между Талита и Травълър сякаш се променяше, стотици дреболии, за които човек смята, че се подразбират и са естествени, изведнъж се покриваха с бодли и, първоначално започнали като яхния по испански, свършваха като херинга а ла Киркегор, ако не и като нещо по-сериозно. Следобедът с дъската беше завръщане към реда, но Травълър пропусна случая да каже каквото трябваше да каже, така че още същия ден Оливейра да смени квартала и да се махне от живота им, не само че не каза нищо, ами и му намери работа в цирка, доказателство, че. Да се проявява състрадание в този случай би било толкова идиотско, колкото и миналия път: дъжд, дъжд. Дали Берт Трепа още свири на пиано?

(-111)

[1] Идоли на площада (лат.) — един от четирите вида „идоли“ или предразсъдъци, които според Франсис Бейкън пречат на истинското познание. Виновен за съществуването им е езикът с изобилието си от абстрактни думи, които не означават нищо — бел.ред. ↑

49.

Талита и Травълър говореха много за прочути луди и за други, по-неизвестни, откакто Ферагуто се беше решил да купи клиниката и да прехвърли цирка с котарака и всичко останало на някой си Суарес Мелиан. На всички и най-вече на Талита им се струваше, че преходът от цирка към клиниката е нещо като крачка напред, макар че на Травълър не му беше съвсем ясна причината за подобен оптимизъм. Докато чакаха да разберат какво ще стане, те живееха в голяма възбуда, непрекъснато излизаха на прозорците или на вратата към улицата, за да обменят впечатления с госпожа Де Гутусо, дон Бунче, дон Креспо и дори с Хекрептен, ако беше наблизко. Лошото беше, че в тия дни се говореше много за революция, че Кампо де Майо ще се разбунтува, и на хората това им се струваше много по-важно, отколкото закупуването на клиниката на улица „Трелес“. В крайна сметка Талита и Травълър решиха да потърсят малко нормален поглед към нещата в един учебник по психиатрия. Тъй като вече бе обичайно всяко нещо да предизвиква възбуда, в деня на готвенето на патицата незнайно защо споровете станаха толкова разгорещени, че Сто Песос пощуря в клетката си, а дон Креспо дебнеше минаването на който и да е познат, за да опише кръгово движение с показалеца на лявата си ръка, допрян до лявото слепоочие. В такива дни от прозореца на кухнята се понасяха гъсти облаци от патешка перушина, имаше блъскане на врати и яростна и непрекъсната диалектика, която стихваше едва по обяд, когато патицата изчезваше до последната кожичка.

В часа на кафето с тръстикова ракия „Марипоса“ едно умиротворение без думи ги караше да посегнат към почитаните от тях текстове, към отдавна изчерпаните броеве на някои езотерични списания — богатства на вселената, които изпитваха нужда да усвоят като един вид прелюдия към своя нов живот. Говореха много за откачалки, защото както Травълър, така и Оливейра бяха благоволили да извадят старите книжа и да покажат част от своята колекция от странни издания, която бяха започнали да събират заедно, докато посещаваха някакъв надлежно забравен факултет, а после всеки беше

продължил поотделно. Проучването на тези документи ги караше да се заседяват дълго на масата след обяда или вечерята, а Талита си беше спечелила правото на участие благодарение на своите броеве „Реновиго“ (Двуезичен революционен весник), мексиканско издание на испаномексикански език, издателство „Лумен“, там работеха маса луди и постигаха въодушевяващи резултати. От Ферагуто получаваха вести само от време на време, защото циркът на практика вече беше в ръцете на Суарес Мелиан, но като че ли беше сигурно, че ще получат клиниката до средата на март. Ферагуто се бе мярнал веднъж-дваж в цирка да види котарака математик, с който очевидно щеше да му бъде трудно да се раздели, и при всеки от тези случаи бе споделил, че великата сделка е неизбежна и върху всички тях ще се стоварят тежки-отговорности (въздишка). Изглеждаше почти сигурно, че на Талита ще ѝ поверят аптеката, и тя, горкичката, беше страшно нервна и преглеждаше някакви записки от едно време. Оливейра и Травълър ужасно се забавляваха за нейна сметка, но когато отиваха в цирка, и двамата бяха тъжни и гледаха хората и котарака, като че ли един цирк е нещо неоченимо рядко.

— Тук всички са много по-луди — казваше Травълър. — Няма място за сравнение, приятел.

Оливейра свиваше рамене, не беше в състояние да каже, че всъщност му е все едно, и гледаше върха на шатрата, тъпо отнесен в неясни мисли.

— Ти, разбира се, си бил на различни места — мърмореше Травълър. — Е, и аз де, но все тук, на тази географска дължина...

Протягаше ръка, за да покаже една приблизителна буеносайреска география.

— Промените, знаеш ли... — казваше Оливейра.

След като си поговореха така известно време, започваха да се смеят до задушаване, а зрителите им хвърляха коси погледи, защото ги разсейваха.

В мигове на откровение тримата признаваха, че са чудесно подготвени за новите си функции. Неща като да получават „Ла Насион“ всяка неделя например събуждаха у тях тъга, сравнима единствено с тъгата, предизвикана от опашките от хора пред кината и тиража на „Рийдърс Дайджест“.

— Контактите стават все по-малко — казваше Травълър пророчески. — Трябва да нададем вик до небесата.

— Полковник Флапа вече го направи снощи — отговаряше Талита. — В резултат имаме обсадно положение.

— Това не е вик, миличка, а едва доловим стон. Говоря ти за нещата, за които е мечтал Иригойен, за историческите върхове, за пророческите обещания, за надеждите на човешкия род, съвсем изпаднал по тези географски ширини.

— Вече говориш като оня другия — казваше Талита, като го гледаше разтревожено, но се стараеше да прикрие изпитателния си поглед.

Оня другият продължаваше да ходи в цирка да помага за последно на Суарес Мелиан и от време на време се чудеше, че всичко му е толкова безразлично. Струваше му се, че е дал остатъка от своята мана на Талита и Травълър, които изпадаха във все по-силна възбуда при мисълта за клиниката, докато единственото приятно нещо за него тези дни беше да си поиграе с котарака математик, който много се беше привързал към него и смяташе единствено за да му достави удоволствие. Понеже Ферагуто се беше разпоредил котаракът да бъде изнасян на улицата само в кошница и с колие за самоличност като на участниците в битката при Окинава, Оливейра разбираше чувствата на котарака и щом се отдалечаха от цирка макар и на две пресечки, оставяше кошницата на един доверен месар, махаше каишката на бедното животинче и двамата тръгваха да се мотаят насам-натам — разглеждаха консервени кутии по незастроените площи или хапваха по нещо — приятно занимание. След тези хигиенични разходки за Оливейра бе почти приемливо да се присъедини към разговорите в двора на дон Креспо, да приеме нежностите на Хекрептен, заинатила се да му плете какво ли не за зимата. Вечерта, когато Ферагуто се обади в пансиона, за да извести Травълър за неизбежната дата на великата сделка, тримата усъвършенстваха Познанията си по испамерикански език, извлечени с буйна радост от един брой на „Реновиго“. Почувстваха едва ли не тъга — мислеха, че в клиниката ги очакват сериозността, науката, саможертвата и всичко от този род.

— Куе ли съществуване не е тръгедиа? — прочете Талита на прекрасен испамерикански.

Продължиха в същия дух до пристигането на госпожа Де Гутусо с последните съобщени по радиото новини за полковник Флапа и неговите танкове, най-сетне нещо конкретно, което веднага разтури купона за изненада на вестноската, опиянена от патриотични чувства.

(-118)

50.

От спирката на автобуса до улица „Трелес“ имаше две крачки, тоест малко повече от три пресечки. Когато Талита и Травълър пристигнаха, Ферагуто и Кука бяха вече при управителя. Великата сделка ставаше на първия етаж, в един салон с два прозореца към двора градина, където се разхождаха болните и се виждаше как струя вода се издига и се спуска в циментов фонтан. За да стигнат до салона, Талита и Травълър трябваше да преминат през няколко коридора и стаи на партера, където дами и господа ги питаха на правилен кастилски дали ще бъдат благосклонни да им дадат някоя и друга кутия цигари. Придружаващият ги като че ли намираше тази интермедия за съвсем естествена, а обстоятелствата не предразполагаха към първоначално задаване на въпроси с цел опознаване на обстановката. Останали почти без цигари, те стигнаха до салона, където течеше великата сделка, и Ферагуто ги представи на управителя с цветисти слова. По средата на четенето на някакъв неразбираем документ се появи Оливейра и трябваше да му се обяснява шепнеш ком и със знаци, че всичко върви прекрасно и че никой не разбира много-много какво става. Когато Талита съвсем накратко му разказа за тяхната обиколка, тихо, шт, шт, Оливейра я погледна учудено, защото той направо бил влязъл през някакъв покрит вход, който водел към тази врата. Колкото до шефа, той беше в строго черно.

Жегата беше такава, че караше да звучат по-тържествено гласовете на говорителите, които съобщаваха първо прогнозата за времето, а след това официалните опровержения за бунта в Кампо де Майо и суровите намерения на полковник Флапа. Управителят беше прекъснал четенето на документа в шест без пет, за да пусне японския си транзистор — искал, както информира предварително, като помоли за извинение, да е в течение на събитията. Тази фраза подтикна Оливейра към класическия жест на човек, забравил нещо в коридора (в края на краищата, помисли си той, управителят би трябвало да приеме това като друг начин човек да бъде в течение на събитията), и въпреки

изпепеляващите погледи на Травълър и Талита се изниза през първата попаднала му пред очите врата, която не беше онази, през която влезе.

От няколко фрази от документа беше стигнал до извода, че клиниката се състои от партер и четири етажа плюс един павилион в дъното на двора градина. Най-добре щеше да бъде да се поразходи из двора градина, ако намереше пътя дотам, но тази възможност не му се удаде, понеже още преди да бе изминал и пет метра, до него се приближи усмихнат млад мъж по риза, хвана го за ръка и, размахал другата както правят децата, го заведе до един коридор с доста врати и нещо, което трябва да беше товарен асансьор. Идеята да опознае клиниката, воден от един от лудите, бе изключително приятна и първото, което направи Оливейра, бе да извади цигари за другаря си, интелигентен на вид момък, който прие цигарата и подсвирна доволно. После се оказа, че той бил санитар, а пък Оливейра не бил луд — обичайните недоразумения в подобни случаи. Беше евтин и съвсем не многообещаващ епизод, но докато се качваха от един етаж към друг, Оливейра и Реморино се сприятелиха, а топографията на клиниката постепенно се разгърна отвътре на фона на вицове, зловни подмятания по адрес на останалия персонал и предупреждения, изказани от приятел за приятел. Бяха в стаята, където доктор Овехеро държеше своите морски свинчета и една снимка на Моника Вити, когато дотича един кривоглед младеж и попита Реморино дали господинът с него не е Орасио Оливейра и така нататък. С въздишка Оливейра слезе два етажа по-надолу и се върна в салона на великата сделка, където документът се влачеше към своя край, придружен от климактеричните изчервявания на Кука Ферагуто и безцеремонните прозевки на Травълър. Оливейра се замисли за силуета, облечен в розова пижама, който бе мярнал на някакъв ъгъл по коридора на третия етаж — един вече стар мъж, който вървеше долепен до стената и галеше гълъб, който приличаше на заспал в ръката му. Точно в този миг Кука Ферагуто издаде нещо като мучене.

— Значи трябва да подпишат, че са съгласни?

— Замълчи, скъпа — каза шефът. — Господинът има предвид...

— Всичко е ясно — каза Талита, която винаги се беше разбираше добре с Кука и искаше да й помогне. — Прехвърлянето трябва да се извърши със съгласието на болните.

— Но това е лудост — каза Кука съвсем *ad hoc*.

— Вижте, госпожо — каза администраторът, като подръпваше жилетката със свободната си ръка. — Болните тук са много специални, а законът на Мендес Делфино е категоричен по този въпрос. Като изключим осем-десет души, чиито семейства вече са дали съгласието си, другите са прекарвали живота си по лудници, ако ми позволите да използвам този термин, и никой не поема отговорност за тях. В този случай законът упълномощава управителя да попита тези субекти, когато те са в задоволително състояние, дали са съгласни клиниката да смени своя собственик. Ето членовете на закона, подчертани са — добави той, като подаде една подвързана в червено книга, от чийто Пети раздел стърчаха хартийки за отбелязване. — Прочетете ги и това е.

— Ако съм разбрал добре — каза Ферагуто, — тази процедура трябва да бъде извършена незабавно.

— А за какво, мислите, сме ви събрали? Вие като собственик и тези господа като свидетели. Ще повикаме болните и всичко ще се уреди още тази вечер.

— Въпросът е — каза Травълър — в състоянията, които вие нарекохте задоволителни.

Управителят го изгледа със съжаление и натисна един звънец. Влезе Реморино в униформено облекло, намигна на Оливейра и сложи на една масичка един огромен регистър. Сложи стол пред масичката и скръсти ръце като персийски палач. Ферагуто побърза да започне да разглежда регистъра и с вид на човек, който разбира, попита дали съгласието ще бъде вписвано в края на документа, администраторът каза, че да, за което болните ще бъдат викани по азбучен ред и помолени да поставят подписа си с нетърпящ възражения син химикал. Въпреки добрата подготовка Травълър се заинати и намекна, че някой от болните може да откаже да се подпише или да извърши нещо неподходящо за случая. Макар че не се осмелиха да го подкрепят открито, Кука и Ферагуто слушаха-внимателно-думите-му.

51.

Точно тогава се появи Реморино с един старец, който изглеждаше доста стреснат и като позна управителя, го поздрави с нещо като реверанс.

— По пижама! — каза Кука смаяна.

— Нали ги видя, като идвахме — каза Ферагуто.

— Не бяха по пижами. По-скоро беше нещо като...

— Тихо — каза управителят. — Приближете се, Антунес, и се подпишете там, където ви показва Реморино.

Старецът разгледа внимателно списъка, докато Реморино му подаваше химикала. Ферагуто извади кърпа и с леки потупвания попи потта от челото си.

— Това е осма страница — каза Антунес, — а аз мисля, че трябва да се подпиша на първа.

— Тук — каза Реморино и му показа едно място в списъка. — Хайде, че ще ви изистине кафето с мляко.

Антунес сложи един завъртян подпис, поздрави всички и си тръгна със ситни стъпчици, които очароваха Талита. Втората пижама, много по-пълна, заобиколи масичката и подаде ръка на управителя, който я стисна без желание и посочи рязко списъка.

— Вие вече сте уведомен, така че подпишете и се върнете в стаята си.

— Стаята ми не е метена — каза пълната пижама.

Кука си отбеляза наум, че не се поддържа добра хигиена. Реморино се опитваше да натика химикала в ръката на пълната пижама, която бавно отстъпваше.

— Веднага ще я изчистят — каза Реморино. — Подпишете, дон Никанор.

— В никакъв случай — каза дебелият пижама. — Това е капан.

— Какъв капан, що за глупости — каза управителят. — Нали доктор Овехеро вече ви обясни за какво става дума. Подписвате и от утре има двойна порция мляко с ориз.

— Няма да подпиша, ако дон Антунес не е съгласен — каза пълната пижама.

— Той подписа точно преди вас. Вижте.

— Подписът му не се чете. Това не е подписът на дон Антунес. Вие сте го накарали да подпише след мъчения с електрически ток. Убили сте дон Антунес.

— Хайде, доведи го — нареди управителят на Реморино, който излезе и се върна с дон Антунес. Пълната пижама възкликна радостно и отиде да му подаде ръка.

— Кажете му, че сте съгласен, да не се страхува да подпише — каза управителят. — Хайде, че става късно.

— Подписвай, синко, и не се бой — каза Антунес на пълната пижама. — При всички положения ще те прекарат.

Пълната пижама изпусна химикала. Реморино го вдигна мърморейки, а управителят се изправи като разярен звяр. Скрита зад Антунес, пълната пижама трепереше и си усукваше ръкавите. На вратата се почука отсечено и преди Реморино да успее да я отвори, без никакви обяснения влезе госпожа в розово кимоно, отиде право при списъка и го огледа от всички страни, като че ли беше печено прасенце. Изпъчи се доволно и сложи разтворената си ръка върху регистъра.

— Заклевам се — каза госпожата — да кажа цялата истина. Вие няма да позволите да излъжа, дон Никанор.

Пълната пижама се разтrese утвърдително и изведнъж взе химикала, който Реморино му подаваше, след което подписа където му попадна, без да остави на никого време да направи каквото и да било.

— Какво животно — чу се шепотът на управителя. — Реморино, виж дали е подписал където трябва. Добре поне, че подписа. А сега вие, госпожо Швит, щом вече сте тук. Покажи й къде, Реморино.

— Ако не подобрите социалния климат, няма да подпиша нищо — каза госпожа Швит. — Пред духа трябва да има отворени врати и прозорци.

— Аз искам да имам в стаята си два прозореца — каза пълната пижама. — А дон Антунес иска да иде в аптеката „Франко-Инглеса“ да купи памук и още не знам какво си. Тук е толкова тъмно.

Оливейра извърна леко глава, видя, че Талита го гледа, и й се усмихна. Дватама знаеха, че всеки от тях смята това за идиотска

комедия, че пълната пижама и останалите са толкова луди, колкото самите те. Лудите бяха лоши актьори и дори не се опитваха да изглеждат достатъчно не на себе си пред тях, добросъвестно изчелите общодостъпния учебник по психиатрия. Сега например, така както напълно се владееше, стискаше чантата с две ръце и седеше стабилно на стола, Кука изглеждаше доста по-луда от тримата подписващи, които току-що бяха започнали да искат нещо, май да бъде убито някакво куче, за което госпожа Швит говореше, жестикулирайки непрекъснато. Нищо не беше чак толкова непредвидимо, най-обикновени причинно-следствени връзки ръководеха тези променящи се, многословни отношения, в които ръмженето на управителя изпълняваше ролята на непрекъснатата басова партия спрямо повтарящия се рисунък на оплакванията, исканията и аптеката „Франко-Инглеса“. И така, видяха как Реморино отвежда един след друг Антунес и пълната пижама, как госпожа Швит презрително се подписва в списъка, как влиза един подобен на скелет гигант, мършав пламък от розова фланела, а след него един младеж със съвсем бяла коса и зловещо красиви зелени очи. Последните подписаха, без да оказват особена съпротива, но в замяна на това поискаха да останат до края на церемонията. За да избегне повече разпавии, управителят ги изпрати в един ъгъл и Реморино отиде да доведе други двама болни — една девойка с твърде закръглени бедра и един мъж с вид на китаец, който не вдигаше поглед от пода. Учудващо, но пак се заговори за убиване на някакво куче. Когато болните подписаха, момичето направи прощален жест като балерина. Кука Ферагуто ѝ отговори с любезно кимване с глава, нещо, което предизвика чудовищен пристъп на смях у Талита и Травълър. В списъка имаше вече десет подписа, а Реморино водеше още хора, имаше поздравления, както и някой и друг спор, който беше прекъсван или продължаваше с други действащи лица, от време на време по някой подпис. Беше вече седем и половина и Кука бе извадила пудриера, пудреше си лицето с маниер на директорша на клиника — нещо средно между мадам Кюри и Едвиж Фьойер. Пак гримаси на Талита и Травълър, пак тревога у Ферагуто, който следеше ту как напредва попълването на списъка, ту лицето на управителя. В седем и четирийсет една болна заяви, че няма да подпише, докато не убият кучето. Реморино ѝ обеща, намигайки към Оливейра, който оценяваше доверието. Бяха минали двайсет болни, оставаха още само

четирийсет и пет. Управителят дойде при тях да им каже, че най-трудните случаи вече са ударили печата (така каза) и най-добре би било да направят четвърто прекъсване, за да пият бира и да слушат новините. По време на почерпката говориха за психиатрия и политика. Бунтът бил потушен от силите на правителството, водачите се предавали в Лухан. Доктор Нерио Рохас бил на конгрес в Амстердам. Бирата беше чудесна.

В осем и половина вече имаше четирийсет и осем подписа. Мръкваше се, в салона въздухът бе лепкав от дима и хората по ъглите, от редките покашляния на някои от присъстващите. На Оливейра му се искаше да излезе на улицата, но строгостта на управителя беше непробиваема. Последните трима болни, които подписаха, току-що бяха поискали промени в режима на хранене (Ферагуто правеше знаци на Кука да си запише, ама разбира се, закуските в неговата клиника щяха да бъдат безупречни), както искаха и да бъде убито кучето (Кука събираше пръсти и ги показваше на Ферагуто, а той, шашнат, клатеше глава и гледаше управителя, който беше смъртно уморен и се криеше зад някакво списание по сладкарство). Когато дойде старецът, който държеше в шепата си гълъб и го галеше, сякаш искаше да го приспи, се възцари дълга пауза, в която всички съзерцаваха неподвижния гълъб в ръката на болния, и бе едва ли не жалко, че болният трябваше да прекъсне ритмичните ласки по гръбчето на гълъба, за да хване несръчно химикала, който Реморино му подаваше. След стареца дойдоха две сестри, хванати под ръка, които от самото начало поискаха смърт за кучето и други подобрения в заведението. Това с кучето размиваше Реморино, но накрая Оливейра почувства как нещо го стяга в ръката, стана и каза на Травълър, че ще се поразходи малко и ей сега се връща.

— Вие сте длъжен да останете — каза управителят. — Вие сте свидетел.

— Няма да напускам сградата — каза Оливейра. — Погледнете закона на Мендес Делфино. В него е предвидено.

— Идвам с теб — каза Травълър. — Връщаме се след пет минути.

— Не се отдалечавайте оттук — каза управителят.

— В никакъв случай — каза Травълър. — Ела, братче, май оттук се излизаше за градината. Такова разочарование, не мислиш ли.

— Единодушието е отегчително — каза Оливейра. — Нито един не се опъна на онзи тип с жилетката. Нещо са си навили на пръста да убият кучето. Да седнем при фонтана, струята вода изглежда някак пречистваща, ще се почувстваме по-добре.

— Мирише на нафта — каза Травълър. — Наистина съвсем пречистваща.

— Какво очаквахме всъщност? Виждаш, че накрая всички подписват, между тях и нас няма разлика. Никаква разлика. Тук ще се чувстваме прекрасно.

— Е — каза Травълър, — има една разлика и тя е, че те са в розово.

— Гледай — каза Оливейра, като сочеше горните етажи. Вече почти се беше мръкнало и прозорците на втория и на третия етаж светваха и угасваха в някакъв ритъм. Светъл прозорец и до него — тъмен. После обратното. Единият етаж светъл, другият — тъмен. И обратното.

— Стана тя, каквато стана — каза Травълър. — Подписаха и вече започват да си показват рогата.

Решиха да си допуснат цигарите до пречистващата струя на фонтана, не говореха за нищо особено и гледаха прозорците, които светваха и угасваха. Именно тогава Травълър спомена за промените и след известно мълчание чу Орасио тихичко да се смее в тъмното. Настоя, искаше някаква сигурност, а не знаеше как да постави темата, която се изплъзваше от думите и от мислите му.

— Като че ли сме вампири, като че ли ни обединява, тоест разединява, една и съща кръвоносна система. Понякога нас с теб, понякога и тримата, няма какво да се лъжем. Не знам кога започна това, но е така и трябва да си отворим очите за него. Мисля, че дойдохме тук не само защото шефът ни доведе. Не беше трудно да останем в цирка при Суарес Мелиан — познаваме работата и ни ценят. Ама не, трябваше да дойдем тук. Тримата. Първо аз имам вина, защото не исках Талита да помисли... Всъщност оставях те настрана в тази история, за да се отърва от теб. Въпрос на самолюбие, нали разбираш.

— Всъщност — каза Оливейра — няма причина да приема. Връщам се в цирка или, което е още по-добре, изобщо се махам. Буенос Айрес е голям. Един ден ти го казах.

— Да, ама ще си отидеш след този разговор, тоест правиш го заради мен, а аз точно това не искам.

— Както и да е, обясни ми онова за промените.

— Знам ли, като се опитам да го обясня, ми става още по-мътно. Проблемът е горе-долу следният: когато съм с теб, няма проблем, но щом остана сам, ми се струва, че оказваш натиск върху мен, например от твоята стая. Спомни си оня ден, когато ми поиска пироните. И Талита го усеща, гледа ме, а аз имам чувството, че този поглед е предназначен за теб, а когато сме тримата заедно, минават часове, без тя да забележи, че и ти си тук. Предполагам, че си го усетил.

— Да. Давай нататък.

— Това е всичко и ето защо не мисля, че е добре аз да допринасям с нещо ти сам да си тръгнеш. Това е нещо, което трябва да решиш сам, и сега, след като бях достатъчно глупав да ти говоря по този въпрос, ти дори няма да имаш свободата да решиш, защото ще подходиш от гледна точка на отговорността, и я втасахме. Етичното в този случай е да помилваш живота на приятеля си, а аз не го приемам.

— О — каза Оливейра. — Значи ти не ме пускаш да си тръгна и аз не мога да си тръгна. Тази ситуация донякъде напомня розовите пижами, не ти ли се струва.

— Донякъде да.

— Виж колко любопитно.

— Кое?

— Всички светлини угаснаха едновременно.

— Сигурно са стигнали до последния подпис. Клиниката вече е на шефа, да живее Ферагуто.

— Мисля, че сега трябва да им се достави удоволствие и да бъде убито кучето. Невероятно е колко го мразят.

— Не е омраза — каза Травълър. — Тук за момента и страстите не изглеждат много силни.

— Ти имаш нужда от радикални решения, старче. Аз бях така толкова време, а после...

Тръгнаха да се връщат с повишено внимание, защото в градината беше доста тъмно, а не си спомняха разположението на зелените площи. Когато стъпиха върху начертаната дама, Травълър се засмя тихичко, застана на един крак и заподскача от квадрат в квадрат. Тебеширените линии сякаш леко блестяха в мрака.

— Някоя вечер — каза Оливейра — ще ти разкажа за там. Перспективата не ми харесва, но това май е единственият начин да бъде убито кучето, така да се каже.

Травълър излезе със скок от дамата и в този миг прозорците на втория етаж светнаха изведнъж. Оливейра, който щеше да добави още нещо, видя лицето на Травълър да изплува от мрака и в секундата светлина преди прозорците отново да угаснат, го порази гримасата на това лице — риктус (от латински: *rictus*, полуотворена уста, свити устни, подобие на усмивка).

— Да бъде убито кучето, казваш — рече Травълър. — Не знам дали си обърнал внимание, че фамилното име на главния лекар идва от овчар. Такива ми ти работи.

— Не това искаше да ми кажеш.

— Я виж ти кой се оплаква, че мълча или казвам нещо друго — отвърна Травълър. — Естествено, че не, и какво от това. За другото не може да се говори. Ако искаш да си направиш експеримент... Но нещо ми подсказва, че май вече е малко късно, приятел. Пицата изстина, няма какво да се прави. По-добре веднага да се хващаме за работа, така ще се поразсеем.

Оливейра не отговори и се върнаха в салона на великата сделка, където управителят и Ферагуто пиеха двойна доза тръстикова ракия. Оливейра веднага се присъедини, а Травълър седна на канапето, където Талита със сънливо изражение четеше някакъв роман. След последния подпис Реморино бе скрил някъде списъка и бе отпратил присъствалите на церемонията болни. Травълър отбеляза, че управителят е угасил лампата на тавана и вместо нея е светнал една настолна — всичко беше зелено и меко, говореха с тихи, доволни гласове. Чу обсъждане на планове за дреболии по генуезки в някакъв ресторант в центъра. Талита затвори книгата и го погледна сънено. Травълър я погали по косите и се почувства по-добре. При всички положения идеята за дреболии по това време и в тази жега не беше разумна.

(-69)

52.

Защото всъщност той не можеше да разкаже нищо на Травълър. Ако започнеше да дърпа кълбото, щеше да излезе единият край на нишката, метри нишка, ниша, нишан, Нишапур, нишадър, нишице, нишесте, Ницше..., но никога кълбото. Би трябвало да накара Травълър да подозира, че онова, което ще му разкаже, няма пряк смисъл (а какъв смисъл има?), но не е и някаква фигура или алегория. Непреодолимо различие, въпрос на равнища, които нямат нищо общо с интелекта или информацията, едно беше да играеш на карти или да обсъждаш Джон Дън с Травълър — всичко се развиваше на една привидно обща територия, но другото, тоест да искаш да бъдеш нещо като маймуна сред хората, да искаш да бъдеш маймуна по причини, които дори маймуната не е в състояние да си обясни, като започнем с това, че в тях няма нищо причинно, в което именно беше и силата им, и така нататък.

Първите нощи в клиниката минаха спокойно, персоналът, който щеше да напусне, все още изпълняваше всички свои задължения, а новите само гледаха, трупаха опит и се събираха в аптеката, където Талита, облечена в бяло, развълнувано преоткриваше емулсиите и барбитуратите. Проблемът беше някак да бъде разкарана Кука Ферагуто, окопала се яко в кабинета на управителя, защото Кука изглеждаше решена да накара цялата клиника да играе по нейната свирка и самият шеф слушаше почтително този *new dea*^[1], резюмиран в термини като хигиена, дисциплина, богородинадом, сиви пижами и липов чай. Кука час по час надничаше в аптеката и-надаваше-ухо към предполагаемо професионалните разговори на новия екип. Талита беше заслужила някакво доверие, понеже момичето си имаше диплома, ей я окачена на стената, но съпругът ѝ и техният приятел бяха съмнителни. Проблемът на Кука беше, че въпреки всичко винаги бе изпитвала към тях страхотна симпатия, което я водеше до терзания, досущ като описаните от Корней, между дълга и платоничните щения,

докато Ферагуто се занимаваше с административната организация и полека-лека свикваше с мисълта, че сменя гълтачите на саби с шизофреници, а чувалите фураж с ампули инсулин. Лекарите, трима на брой, идваха сутрин и не пречеха особено. Онзи, който дежуреше постоянно в клиниката, любител на покера, вече се бе сблизил с Оливейра и Травълър и в кабинета му на третия етаж се устройваха могъщи разигравания, а залози от десет до сто песос минаваха от едни ръце в други, та пушек се вдигаше.

Болните — по-добре, благодаря.

(-89)

[1] „Нов курс“ (англ.) — название на политиката на Франклин Делано Рузвелт за икономическо възстановяване на САЩ след Голямата депресия от 1929–1932 г. — бел.ред. ↑

53.

И един четвъртък, хоп, към девет вечерта всички по местата. Персоналът си беше отишъл следобед с тряскане на врати (ироничен смях от страна на Ферагуто и Кука, твърдо решени да не изплащат обезщетения) и делегация от болни, изпратили напускащите с викове „Кучето умря, кучето умря!“, което не им попречи да представят на Ферагуто писмо с пет подписа под искане за шоколад, следобедния вестник и премахването на кучето. Останаха новите, все още не съвсем в час, и Реморино, който се правеше на печен и казваше, че всичко ще върви като по ноти. Радио Ел Мундо поддържаше спортния дух на буеносайресци с бюлетини за горещата вълна. Тя счупи всички рекорди и човек можеше да се кефи и да се поти патриотично, а Реморино вече беше намерил четири-пет пижами, захвърлени по ъглите. Двамата с Оливейра убеждаваха собствениците им да си ги облекат отново или поне панталона. Преди да потъне в покера с Ферагуто и Травълър, докторът бе разрешил на Талита без никакви колебания да раздаде лимонада на всички, с изключение на 6, 18 и 31. Това бе предизвикало пристъп на плач у 31 и Талита ѝ даде двойна порция лимонада. Вече беше време да се действа *motu proprio*^[1], смърт за кучето.

Как можеха да започнат да живеят този живот ей така, спокойно, без особено чудене? Почти без предварителна подготовка, защото учебникът по психиатрия, закупен от книжарницата на Томас Пардо, не беше особено пропедевтичен за Талита и Травълър. Без опит, без истинско желание, без нищо — човек наистина е животното, което привиква дори към непривикването. Например моргата — Травълър и Оливейра не знаеха за нея и не щеш ли вторник вечерта Реморино дойде да ги търси по нареждане на Овехеро. Номер 56 от втория етаж току-що беше умрял, както се и очакваше, трябваше да помогнат на санитаря за носилката и да разсеят 31, която имаше защитни пристъпи на телепатия. Реморино им обясни, че напусналият персонал много държал на правата си, че работели по правилник, откакто разбрали за обезщетенията, така че нямало друг изход, освен да се заловят здраво

за работа, между другото всичко това им било добре дошло като практика.

Колко странно, че в списъка, изчетен в деня на великата сделка, не се споменаваше за морга. Ама приятел, все някъде трябва да се държат труповете, докато дойде семейството или общината изпрати кола. Може би в списъка е била спомената някаква складова камера, преходна зала или хладилно помещение, някакъв подобен евфемизъм, или просто са били споменати осемте хладилника. В края на краищата не било хубаво в документ да пише морга, така мислеше Реморино. А за какво бяха осемте хладилника? А, те ли... Някакво изискване на националната служба по хигиена или пък го е уредил бившият управител, но не е толкова лошо, защото понякога има наплив, както онази година, когато победи Сан Лоренсо (коя година беше? Реморино не помнеше, но беше в годината, когато Сан Лоренсо би всички), изведнъж четирима болни гушнаха босилека, оная с косата замахна така, че не ти е работа. Такива неща наистина се случват много рядко, а и 56 беше много зле, какво да се прави. Насам, говорете тихо да не събудите пациентите. А ти, защо ми се мъкнеш по това време, хайде в леглото, хайде. Той е добро момче, вижте го как офейка. През нощта нещо го прихваща и броди по коридорите, ама да не мислите, че е заради жените, тоя въпрос сме го разрешили. Излиза само защото е луд, просто си е това, както впрочем и всички ние, ако трябва да бъдем точни.

Оливейра и Травълър решиха, че Реморино е готин. Човекът е претърпял развитие, вижда се веднага. Помогнаха за носилката на санитаря, който — когато не се изявяваше като санитар — си беше просто 7, излечим случай, така че можеше да помага в по-леката работа. Свалиха носилката с асансьора, бяха малко нагъсто и усещаха, че трупът на 56 под чаршафа е много близо. Семейството щеше да дойде да си го вземе в понеделник, бяха от Трелеу, горките хора. Номер 22 още не бяха дошли да го потърсят — върхът. Богаташи, мислеше Реморино, най-лошите, истински лешояди, хора без чувства. И общината позволява 22 да...? Документите сигурно са там, нещо такова. В крайна сметка дните си минават, станаха две седмици, така че нали виждате предимството да има повече хладилници. Между другото вече бяха трима, защото там беше и 2, една от основателките. Нейното беше голяма работа, 2 нямаше роднини, но в замяна на това

отделът, който отговаряше за погребенията, съобщи, че колата ще дойде до 48 часа. Реморино беше споменал за случая, за да ги разсмее, понеже вече бяха минали триста и шест часа, почти триста и седем. Казваше, че е основателка, понеже бабичката беше тук от самото начало, отпреди доктора, който продаде клиниката на дон Ферагуто. Добряк изглеждаше този Ферагуто, нали? Като си помисли човек, че е имал цирк, невероятно.

Номер 7 отвори асансьора, издърпа носилката и излезе в коридора, управляваше я направо страховито, докато Реморино не го спря рязко и не го изпревари с ключ, за да отвори една метална врата, а Травълър и Оливейра едновременно извадиха цигарите — рефлекс... Всъщност се оказа, че е трябвало да си вземат връхна дреха, защото в моргата нямаше и помен от горещата вълна, а освен това мястото приличаше на склад за напитки с дълга маса от едната страна и хладилник до тавана от другата.

— Извади една бира — нареди Реморино. — Вие нищо не знаете. Понякога тук правилникът е твърде... По-добре не казвайте нищо на дон Ферагуто, всъщност само от време на време си пийваме по някоя биричка.

Номер 7 отиде до една от вратите на хладилника и извади една бутилка. Докато Реморино я отваряше с приспособлението, с което бе снабдено неговото джобно ножче, Травълър погледна Оливейра, но 7 заговори пръв.

— По-добре първо да го приберем, не мислите ли.

— Ти... — започна Реморино, но остана с ножчето в ръка. — Имаш право, момче. Давай. Ей тука е свободно.

— Не — каза 7.

— Ти мен ли ще учиш?

— Извинете и простете — каза 7. — Но е свободно ей там.

Реморино го изгледа втренчено, но 7 му се усмихна, сякаш го поздравяваше, приближи се до спорната врата и я отвори. Грейна светлина като от северно сияние или от друго арктическо атмосферно явление, на която се очертаха ясно доста големи стъпала.

— Номер 22 — рече 7. — Нали ви казах? Познавам всички по стъпалата. Там е 2. Искате ли да се обзаложим? Вижте, ако не ми вярвате. Убедихте ли се? Добре, тогава да го сложим там, там е

свободно. Помогнете ми, внимавайте, че трябва да го вкараме с главата напред.

— Той е шампион — каза тихо Реморино на Травълър. — Наистина не знам защо Овехеро го държи тук. Няма чаши, приятел, така че ще си прехвърляме бутилката.

Травълър нагълта дим до коленете, преди да поеме бутилката. Предаваха си я от ръка на ръка, а първия мръсен виц разказа Реморино.

(-66)

[1] По свой начин, по собствено усмотрение (лат.) — бел.прев. ↑

54.

От прозореца на стаята си на втория етаж Оливейра виждаше двора с фонтана, струята вода, дамата, нарисувана от 8, трите дървета, които засенчваха лехата с мушката и моравата, както и високата ограда, закриваща къщите на улицата. Номер 8 играеше на дама почти целия следобед, беше непобедим, 4 и 19 на драго сърце щяха да му отнемат Небето, но усилията им бяха безполезни, кракът на 8 бе точно оръжие, всеки квадрат с по един изстрел, парчето керемида винаги заставаше на най-удобното място, просто изключително. През нощта дамата като че ли леко блестеше и Оливейра обичаше да я гледа от прозореца. В леглото си, отстъпвайки пред ефекта на един кубически сантиметър хипнозал, 8 сигурно заспиваше като щъркел, мислено застанал на един крак, подритвайки керемидката с резки, безупречни удари, за да достигне едно небе, което като че ли го разочароваше веднага след като бе достигнато. „Непоносим романтик си — мислеше за себе си Оливейра, докато си запарваше мате. — За кога е розовата пижама?“ На масата си имаше писъмце от неутешимата Хекрептен, нима те пускат да излизаш само събота, това не е живот, любими, не мога да се примиря да бъда толкова дълго сама, само да можеше да видиш нашата стаичка. Оливейра остави матето на перваза на прозореца, извади химикал от джоба си и отговори на писмото. Първо, има телефон (следваше номерът), второ, били много заети, но реорганизацията нямало да отнеме повече от две седмици и тогава щели да могат да се виждат поне в сряда, събота и неделя. Трето, матето му било на свършване. „Пиша, като че ли съм в затвора“, помисли си той, като се подписваше. Скоро щеше да стане единайсет, трябваше да смени Травълър, дежурен на третия етаж. Докато запарваше следващото мате, той прочете писмото и залепи плика. Предпочиташе да пише писма, телефонът беше неясен инструмент в ръцете на Хекрептен — тя не разбираше нищо от онова, което ѝ се обясняваше.

В павилиона вляво светлината от аптеката угасна. Талита излезе на двора, заключи (виждаше се много ясно на светлината, идваща от

топлото звездно небе) и нерешително се приближи до фонтана. Оливейра ѝ свирна тихичко, но Талита продължи да гледа струята вода и дори доближи пръст, за да я пробва, като за секунда го задържа във водата. После прекоси двора, без никакъв ред и умисъл мина през дамата и изчезна под прозореца на Оливейра. Всичко това донякъде приличаше на картините на Леонора Керингтън, нощта с Талита и дамата, пресичане на безразлични една към друга линии, струя вода от един фонтан. Когато фигурата в розово излезе отнякъде и бавно се приближи до дамата, без да се осмели да стъпи на нея, Оливейра разбра, че нещата си идват на мястото, че фигурата в розово задължително ще избере един плосък камък от многото, които 8 бе струпал в края на тревната площ, и че Мага, защото беше Мага, ще вдигне левия си крак и с върха на обувката на десния ще запрати камъчето в първото квадратче. От високото виждаше косите на Мага, извивката на раменете ѝ и как беше разперила леко ръце, за да запази равновесие, как с леки подскоци стигна до първия квадрат, подритна камъчето до втория (Оливейра почти се разтрепера, понеже камъчето за малко да излезе от дамата, някаква неравност на плочките го задържа на самия край на втория квадрат), влезе леко и за секунда остана неподвижна в мрака като розово фламинго, преди полека да доближи крак до камъчето, пресмятайки разстоянието, за да го вкара в третия квадрат.

Талита вдигна глава и видя Оливейра на прозореца. Не го позна веднага, междувременно се люлееше на един крак и сякаш се държеше с ръце за въздуха. Оливейра я гледаше с иронично разочарование, призна грешката си, видя, че розовото не е розово, че Талита беше с блуза в пепелявосиво и пола, вероятно бяла на цвят. Всичко (така да се каже) се обясняваше — Талита беше влязла и отново беше излязла, привлечена от дамата, и това мигновено прекъсване — пейзажът, после повторната ѝ поява — беше достатъчно, за да го заблуди както през онази нощ на носа на кораба и както вероятно толкова много други нощи. Отговори едва-едва на жеста на Талита, която сега наведе глава, концентрира се и пресметна — камъчето излетя мощно от втория квадрат и навлезе в третия, изправи се, затъркаля се на верев и излезе от дамата, една-две плочки извън дамата.

— Трябва да се упражняваш повече — каза Оливейра, — ако искаш да победиш 8.

— Какво правиш там?

— Жега. Дежурство в единайсет и половина. Кореспонденция.

— Аха — каза Талита. — Каква нощ.

— Вълшебна — каза Оливейра и Талита се изсмя кратко, преди да изчезне през вратата. Оливейра я чу да се качва по стълбата, да минава покрай неговата врата (но може да беше взела и асансьора), да стига до третия етаж. „Съгласи се, че доста си приличат — помисли той. — Това, както и че си кретен, чудесно обяснява всичко.“ Все пак остана още известно време с поглед към двора, към дамата, като че за да се убеди. В единайсет и десет дойде да го потърси Травълър и му предаде рапорта. Номер 5 бил доста неспокоен, да предупреди Овехеро, ако започне да прави проблеми, другите спели.

На третия етаж всичко беше наред, даже 5 се бе успокоил. Прие цигара, изпуши я послушно и обясни на Оливейра, че заговорът на издателите евреи бавел публикуването на великия му труд за кометите, обеща му екземпляр с посвещение. Оливейра остави вратата му открената, защото знаеше навиците му, и започна да се разхожда напред-назад по коридора, като от време на време поглеждаше през шпионките, поставени благодарение на хитростта на Овехеро, управителя и фирмата „Либер & Финкел“ — всяка стая беше мъничка картина на Ван Ейк, с изключение на стаята на 14, която както винаги беше залепила марка върху стъклото. В дванайсет дойде Реморино с няколко недопити бутилки джин, говориха за коне и за футбол, а после Реморино тръгна към партера, за да поспи малко. Номер 5 се беше успокоил съвсем, жегата се разстилаше в тъмнината и тишината на коридора. Мисълта, че някой се опитва да го убие, досега не беше хрумвала на Оливейра, но му бе достатъчна продължила едва миг картина, скица, в която имаше повече ужас, отколкото каквото и да било друго, за да осъзнае, че мисълта не е нова, че не идваше от атмосферата в коридора със затворените врати и сянката на асансьора в дъното. Можеше да му хрумне и по обед в магазина на Роке или в метрото в пет следобед. Или много по-рано, в Европа, някоя нощ, когато се скиташе из свободните зони, из незастроените места, където някоя стара консервена кутия можеше да послужи за прерязване на нечие гърло, макар че нямаше да е много лесно и за двете страни, участващи в занятието. Спря до асансьорната шахта, погледна черната дупка и се замисли за Флегрейските поля и отново за достъпа. В цирка

беше обратното, дупката бе отгоре, отворието се свързваше с отвореното пространство, метафора на осъществяването, а сега той беше на ръба на кладенеца, елевзинската бездна, клиниката, обгърнатата от жежки изпарения, подчертаваше обратния преход — серни пари, спускане. Обърна се и видя правата на коридора чак до дъното, слабата светлина на виолетовите лампи над рамките на белите врати. Направи нещо глупаво — вдигна левия си крак, сви го и заподскача с десния по коридора, докато не стигна до първата врата. Когато отново отпусна левия си крак на зеления линолеум, се къпеше в пот. При всеки скок повтаряше през зъби името на Ману. „Като си помисли човек, очаквал съм този преход“, си каза, като се опираше на стената. Не е възможно да се обективира първият импулс на някаква мисъл, без да се възприеме гротескно. Преход например. Да си помисли, че бил очаквал. Очаквал преход. Плъзна се надолу, седна на пода и се втрени в линолеума. Преход към какво? И защо клиниката трябваше да му служи за преход? От какви храмове имаше нужда, от какви посредници, от какви психически или морални хормони, които да го проектират във или извън него самия?

Когато Талита дойде да му донесе чаша лимонада (тези нейни хрумвания, тази нейна страна на учителка на работниците и благотворителна фондация „Гота де Лече“), веднага започна да ѝ говори по този въпрос. Талита не се учудваше на нищо, седна срещу него и видя как изпи лимонадата наведнъж.

— Ако Кука ни види как седим на пода, ще получи пристъп. Що за начин да даваш дежурство? Спят ли?

— Да. Така мисля. Номер 14 си е запушила шпионката, кой знае какво прави. Нещо никак не ми харесва мисълта да ѝ отворя вратата.

— Ти си самата деликатност — каза Талита. — Но аз, нали и аз съм жена...

Върна се почти веднага и този път седна до Оливейра, за да се облегне на стената.

— Спи със съня на праведниците. Горкият Ману имаше ужасен кошмар. Все същото, после той пак заспива, но аз така се разбутвам, че в крайна сметка ставам. Хрумна ми, че може да ви е топло, на теб или на Реморино, та ви направих лимонада. Какво лято, а и тези стени отвън, които не позволяват да влиза въздух. Значи приличам на онази жена?

— Донякъде — каза Оливейра, — но това няма значение. Бих искал да разбера защо те видях облечена в розово.

— Влияние на средата, оприличил си ме на другите.

— Да, не е трудно да стане, като си помислиш добре. А ти защо започна да играеш на дама? И ти ли под влияние на средата?

— Имаш право — каза Талита. — Защо ли? Дамата всъщност никога не ми е харесвала. Но недей да фабрикуваш някоя от твоите теории за обсебване, аз не съм ничие зомби.

— Няма защо да викаш.

— Ничие — повтори Талита по-тихо. — Както си вървах, видях дамата, имаше камъче... Поиграх и си тръгнах.

— Загуби на третия квадрат. И с Мага щеше да стане същото, не проявява никакво постоянство, изобщо няма усет за разстоянията, времето се разбива на парчета в ръцете ѝ, върви през света и се спъва на всяка крачка. Благодарение на това, казвам ти го между другото, постига абсолютното съвършенство в разобличаването на измамното съвършенство на другите. Само че аз май ти говорех за асансьора.

— Да, каза нещо, а после си изпи лимонадата. Не, почакай, лимонадата я изпи преди това.

— Сигурно съм казал, че съм нещастник, когато ти дойде, бях в разгара на шамански транс, за малко да се хвърля в дупката, за да свърша веднъж завинаги с догадките, каква напета дума.

— Дупката стига до мазето — каза Талита. — Има хлебарки, ако те интересува, и шарени парцали по пода. Всичко е черно и влажно, малко по-нататък са мъртвите. Ману ми разказа.

— Ману спи ли?

— Да. Сънува кошмар, изкрещя нещо за някаква изгубена вратовръзка. Нали ти разказах.

— Това е нощ на големи откровения — каза Оливейра, като я изгледа бавно.

— Много големи — каза Талита. — Мага беше просто име, а сега има и лице. Май само цветът на дрехите все още не е този, който трябва.

— Дрехите нямат значение, откъде да знам с какво ще е облечена, когато я видя пак. Може да е гола или с детето на ръце и ще му пее „Les amants du Havre“, песен, която не ти е позната.

— Ти така си мислиш — каза Талита. — Пускаха я доста време по радио Белграно. Ла-ла-ла, ла-ла-ла...

Ръката на Оливейра описа лека плесница, която завърши с милувка. Талита отметна глава назад и се удари в стената на коридора. Направи гримаса и потърка тила си, но продължи да тананика мелодията. Чу се цък, а после бръмчене, синьо на вид в мрака на коридора. Чуха асансьора, едва успяха да се погледнат, преди да се изправят с един скок. Кой би могъл по това време... Цък, мина първия етаж, синьото бръмчене. Талита отстъпи и застана зад Оливейра. Цък. Розовата пижама се виждаше много ясно в куба от зарешетено стъкло. Оливейра изтича до асансьора и отвори вратата. Разнесе се полъх на почти студен въздух. Старецът го изгледа, като че ли не го познаваше, и продължи да гали гълъба, не беше трудно да се досети човек, че гълъбът някога е бил бял и че непрекъснатите ласки от ръката на стареца го бяха направили пепелявосив. Неподвижен, с полузатворени очи, почиваше в шепата на ръката, която го държеше на височината на гърдите, докато пръстите отново и отново се плъзгаха от шията до опашката, от шията до опашката.

— Идете да спите, дон Лопес — каза Оливейра, като пое дълбоко въздух.

— Много е топло в леглото — каза дон Лопес. — Вижте колко е доволен, като го разхождам.

— Много е късно, идете в стаята си.

— Ще ви донеса студена лимонада — обеща Талита Найтингейл.

Дон Лопес погали гълъба и излезе от асансьора. Чуха го да слиза по стълбите.

— Тук всеки прави каквото си иска — измърмори Оливейра, докато затваряше вратата на асансьора. — Всеки момент може да се стигне до всеобщо клане. Човек може да го подуши, какво да ти кажа. Този гълъб приличаше на револвер.

— Трябва да уведоим Реморино. Старецът идваше от мазето, това е странно.

— Слушай, остани за малко на пост, а аз ще сляза до мазето да погледна да не би някой друг да върши глупости там.

— Ще сляза с теб.

— Добре, тези тук така и така спят спокойно.

Светлината в асансьора беше неопределено синя и той вървеше надолу с бръмчене като в научнофантастичен роман. В мазето нямаше жива душа, но една от вратите на хладилника беше откряната и от процепа струеше лъч светлина. Талита спря до вратата с ръка на устата, докато Оливейра се приближаваше. Беше 56, помнеше много добре, семейството всеки момент трябваше да се изсипе тук. От Трелеу. А междувременно 56 бе имал приятелско посещение, струваше си човек да си представи разговора му със стареца с гълъба, един от онези псевдодialogи, в които единият събеседник изобщо не се интересува дали другият говори или не, стига само да е пред него, стига само пред него да има нещо, каквото и да е, лице, стъпала, подаващи се от леда. Както той току-що бе говорил на Талита и ѝ бе разказал какво е видял, разказа ѝ, че го е страх, непрекъснато говореше за дупки и преходи, на Талита или на когото и да е, на две стъпала, подаващи се от леда, на каквато и да е антагонистична привидност в състояние да слуша и да се съгласява. Но докато затваряше вратата на хладилната камера и се опираше, без да знае защо, на края на масата, го завладя спомен като пристъп на повръщане, каза си, че едва преди ден-два му се бе сторило невъзможно да успее да разкаже каквото и да било на Травълър, маймуната не може да разкаже нищо на човека, и изведнъж, не знаеше как стана, се чу да говори на Талита, като че ли беше Мага, знаеше, че не е, но ѝ говореше за дамата, за страха в коридора, за изкусителната дупка. Тогава (и Талита беше там, на четири метра зад гърба му, в очакване) това бе нещо като край, призив към чуждото милосърдие, повторното влизане в семейството на хората, гъбата, която пада с отвратителен плясък в средата на ринга. Усещаше се, сякаш си отива от самия себе си, изоставяше се, за да се хвърли — блуден (кучи) син — в прегръдките на лесното помирение, а оттам — на още по-лесното връщане към света, към възможния живот, към времето на неговите години, към разума, който ръководи действията на добрите аржентинци и на човешката твар изобщо. Беше в своя малък, удобен хладилен Хадес, но нямаше никаква Евридика, която да търси, да оставим това, че бе слязъл съвсем спокойно с асансьор, и сега, докато отваряше един от хладилниците и вадеше бутилка бира, камък, оставил се на произвола на съдбата, стига да свърши тази комедия.

— Ела да пийнеш една глътка — отправи покана. — Много по-добре, отколкото твоята лимонада.

Талита направи крачка и спря.

— Недей да ставаш некрофил — каза тя. — Да излизаме оттук.

— Това е единственото хладно място, признай си. Мисля, че ще си донеса и походно легло.

— Побелял си от студ — каза Талита, като се приближи. — Ела, не ми харесва да стоиш тук.

— Не ти ли харесва? Няма да излязат да ме изядат, онези горе са по-лоши.

— Ела, Орасио — повтори Талита. — Не искам да оставаш тук.

— Ти... — каза Оливейра, като я гледаше вбесен, но млъкна, за да отвори бирата — удари капачката в ръба на един стол. Виждаше толкова ясно един булевард под дъжда, но вместо да върви под ръка с някого и да му говори жалостиво, той беше този, когото водеха, бяха го хванали съчувствено под ръка и му говореха, за да се чувства доволен, толкова им беше мъчно за него, че, позитивно погледнато, си беше удоволствие. Миналото се преобръщаше, променяше знака си, накрая щеше да се окаже, че Милосърдието не е унищожително. Тази жена, която играеше на дама, изпитваше жал към него, беше толкова ясно, че чак пареше.

— Можем да продължим да си говорим на втория етаж — каза назидателно Талита. — Вземи бутилката и ще ми сипеш малко.

— *Oui madame, bien sûr madame*^[1] — каза Оливейра.

— Най-сетне проговори на френски. Ману и аз мислехме, че си дал обет. Никога...

— *Assez* — каза Оливейра. — *Tu m'as eu, petite, Céline avait raison, on se croit enculé d'un centimètre et on l'est déjà de plusieurs mètres*^[2].

Талита го изгледа с неразбиращ поглед, но ръката ѝ се вдигна, без тя да си дава сметка за това движение, и за миг докосна гърдите на Оливейра. Когато я отдръпна, той се втренчи в нея сякаш изотдолу, с очи, които идваха отнякъде другаде.

— Откъде да знае човек — каза Оливейра на някого, който не беше Талита. — Откъде да знае човек дали не си ти тази, която тази нощ плюе в мен толкова жалост. Откъде да знае човек дали всъщност не трябва да плаче от любов, докато не напълни четири-пет легена. Или да плачат вместо теб, както и правят в момента.

Талита му обърна гръб и тръгна към вратата. Когато спря, за да го изчака, объркана и в същото време поддала се на нуждата да го чака, защото да се отдалечи от него в този момент беше все едно да го остави да падне в кладенеца (с хлебарки, с шарени парцали), видя, че се усмихва и че и усмивката пак не е за нея. Никога не го беше виждала да се усмихва така, нещастно и същевременно цялото му лице бе обърнато към нея и съвсем открито, без обичайната ирония, приемаше нещо, което сигурно идваше към него от центъра на живота, от онзи другия кладенец (с хлебарки, с шарени парцали, с лице, носещо се из мръсната вода?), приближаваше се до нея в мига, когато приемаше онова неназовимо нещо, накарало го да се усмихва. И целувката му също не беше за нея, не се случваше тук като гротеска до хладилна камера, пълна с мъртвци, толкова близо до спящия Ману. Като че ли достигаха един до друг от някакво друго място, с друга част от самите себе си, и това не се отнасяше до тях, като че ли плащаха или вземаха нещо заради други хора, като че ли всеки от тях беше голем и двамата осъществяваха невъзможна среща между техните господари. И Флегрейските поля, и онова, което Орасио бе промърморил за спускането, някаква пълна глупост, че Ману и всичко, което бил Ману и било на равнището на Ману, не можело да участва в церемонията, защото започналото тук било като да галиш гълъба, като мисълта да станеш да направиш лимонада на дежурния, като да вдигнеш крак, да го свиеш и да подритнеш камъчето от първия квадрат към втория, от втория към третия. По някакъв начин бяха проникнали някъде другаде, там, където можеше да си облечен в сиво, а да си в розово, където можеше да си се удавила в една река (и това вече не го мислеше тя), а да се появиш една нощ в Буенос Айрес, за да повториш върху дамата самия образ на онова, до което току-що бяха успели да се доберат, последния квадрат, центъра на мандалата, шеметния Игдрасил, откъдето се излиза на един открит плаж, безграничен простор, към света под клепачите, който обърнатите навътре очи разпознават и зачитат.

(-129)

[1] Да, мадам, добре мадам (фр.) — бел.прев. †

[2] Достатъчно. Успя да ме праметнеш, малката, Селин е имал право — мислиш, че си загазил мъничко, а всъщност си затънал до шията (фр.) — бел.ред. ↑

Травълър обаче не спеше, след един-два опита кошмарът продължаваше да го преследва и той най-сетне седна в леглото и светна лампата. Талита, тази сомнамбулка, тази безсънна нощна пеперуда, я нямаше и Травълър изпи чаша тръстикова ракия и си облече горницето на пижамата. Стори му се, че в креслото от камъшит е по-хладно, отколкото в леглото, а нощта беше добра за четене. От време на време се чуваше как някой ходи по коридора и Травълър надникна на два пъти през вратата, която гледаше към административното крило. Нямаше никой, даже и крилото не се виждаше, Талита сигурно е отишла до аптеката да поработи, беше невероятно ентузиизирана от повторното си навлизане в науката — везните, антипиретиците. Травълър се зачете за известно време, пиейки тръстикова ракия. Все пак беше странно, че Талита не се връща от аптеката. Когато се появи с ужасния вид на призрак, бутилката ракия беше така добре подпита, че на Травълър му беше почти все едно дали я вижда, или не, поговориха за разни неща, докато Талита разгъваше една нощница и развиваше разни теории, почти всички приети от Травълър, който по това време проявяваше тенденция към благосклонност. След това Талита заспа по гръб и неспокойният ѝ сън се прекъсваше от размахване на ръце и стонове. Както винаги на Травълър му бе трудно да заспи, когато Талита беше неспокойна, а веднага щом умората го обореше, тя се събуждаше и в същата минута се разсънваше съвсем, защото той стенеше или се въртеше насън, и така си прекарваха нощта, като спяха на смени. За проклетия не бяха загасили лампата, а беше много трудно да се стигне ключът и по тази причина се събудиха окончателно, тогава Талита угаси светлината и леко се притисна до Травълър, който се потеше и се въртеше.

— Орасио видял Мага тази нощ — каза Талита. — Видял я на двора преди два часа, когато ти беше дежурен.

— А — каза Травълър, като се обърна по гръб и затърси цигарите по системата на Брайл. Добави някаква неясна фраза от последните

книги, които бе чел.

— Мага бях аз — каза Талита, като се притисна по-силно към Травълър. — Не знам дали разбираш за какво става дума.

— Май да.

— Все някога трябваше да се случи. Учудва ме, че остана толкова поразен от грешката.

— О, нали знаеш, Орасио забърква кашите и после ги наблюдава с изражението на кученце, което е направило аки и го гледа смаяно.

— Мисля, че се е случило в деня, когато отидохме да го посрещнем на пристанището — каза Талита. — Не може да се обясни, той дори не ме погледна и вие двамата ме напъдихте като куче, заедно с котарака под мишница.

Травълър промърмори нещо неразбираемо.

— Сбърка ме с Мага — настоя Талита.

Травълър я слушаше да говори, да споменава, както правят жените, съдбовната връзка между нещата, и предпочиташе тя да млъкне, но Талита трескаво се съпротивляваше, притискаше се до него и упорстваше да разказва, да разказва на себе си и, естествено, да му разказва на него. Травълър се остави.

— Първо дойде старецът с гълъба и тогава слязохме в мазето. Орасио говореше през цялото време за спускането, за тези дупки, които го тревожат. Беше отчаян, Ману, беше страшно човек да гледа колко спокоен изглежда, а междувременно... Слязохме с асансьора и той отиде да затвори една от хладилните камери, беше ужасно.

— Значи ти слезе — каза Травълър. — Добре.

— Беше различно — каза Талита. — Не беше като слизане. Говорехме, но имах чувството, че Орасио сякаш е на друго място и говори на друга, на някаква удавница например. Това ми хрумва сега, той все още не беше казал, че Мага се е удавила в реката.

— Изобщо не се е давила — каза Травълър. — Така мисля, макар да приемам, че нямам ни най-малка представа. Достатъчно е човек да познава Орасио.

— Мисли, че е мъртва, Ману, и в същото време я усеща близо до себе си, и тази нощ тя бях аз. Каза ми също, че я видял на кораба и под моста на булевард „Сан Мартин“... Не го казва, като че ли говори за халюцинация, но не иска и да му вярваш. Просто го казва и е истина, това е нещо, което е там. Когато затвори хладилната камера, аз се

уплаших и му казах не помня какво, той се загледа в мен, но гледаше другата. Аз не съм ничие зомби, Ману, не искам да бъда ничие зомби.

Травълър прокара ръка по косата ѝ, но Талита нетърпеливо го отблъсна. Беше седнала в леглото и той усещаше, че трепери. При тази жега да трепери. Каза му, че Орасио я целунал, и се опита да обясни целувката, и понеже не намираще думи, докосваше Травълър в мрака, ръцете ѝ падаха като парцали върху лицето му, върху ръцете му, плъзгаха се по гърдите му, опираха се на коленете му и от всичко това се раждаше обяснение, което Травълър не бе в състояние да отхвърли, зараза, която идваше отвън, някъде от дълбините или висините, или откъдето и да е другаде, извън тази нощ и тази стая, зараза, която чрез Талита на свой ред обсебваше него, сричане, подобно на непреводимо известие, подозрението, че се намира пред нещо, което можеше да е известие, но гласът, който го изричаше, бе пресеклив и когато съобщаваше известието, го правеше на някакъв неразбираем език, и все пак беше единственото необходимо нещо тук, подръка, изискваше да бъде опознато и прието, съпротивляваше се в битката си с някаква пореста стена от дим и корк, беше неуловимо и се предлагаше голо в ръцете му като вода, която изтича заедно със сълзите.

„Закостенялата кора на мозъка“, успя да си помисли Травълър. Чуваше смътно, че страхът, че Орасио, че асансьорът, че гълъбът — някаква осъществяваща комуникация система отново полека завладяваше слуха му. Значи горкият нещастник се боял, че той ще го убие, беше си за смях.

— Наистина ли ти го каза? Трудно е да се повярва, знаеш колко е горд.

— Това е друго — каза Талита, взе му цигарата и дръпна жадно като в нямото кино. — Мисля, че страхът, който изпитва, е последно убежище, парапет, за който са се вкопчили ръцете му, преди да се хвърли. Толкова е доволен, че тази нощ го е страх, знам, че всъщност е доволен.

— Това — каза Травълър и вдиша като истински йога — Кука не би го разбрала, можеш да бъдеш сигурна. А аз трябва да проявя огромна интелигентност тази нощ, защото това за веселия страх е малко трудно за преглъщане, миличка.

Талита се попремести в леглото и се притисна до Травълър. Знаеше, че отново е до него, че не се е удавила, че той я държи над

водата, а на дъното имаше жалост, възхитителна жалост. Двамата го усетиха в един и същи миг и се плъзнаха един към друг, сякаш за да паднат един в друг, в общата земя, където думите, и ласките, и устите ги обгръщаха както окръжността обгръща кръга — тези успокоителни метафори, тази изпълнена с удовлетворение стара тъга да бъдеш същият както винаги, да продължиш, да се държиш на повърхността напук на всичко, напук на призива и пропадането.

56.

Откъде ли му е този навик да носи винаги шнурчета в джобовете, да събира шарени конци и да ги пъха между страниците на книгите, да прави какви ли не фигурки от всичките тези неща с помощта на лепило. Докато навиваше черния шнур около мандалото на вратата, Оливейра се запита дали късливостта на конците не му доставяше някакво извратено удоволствие, и се съгласи, че *maybe reut-être*^[1], казва ли ти някой. Единственото сигурно нещо беше, че шнуровете и конците го радваха, нищо не му се виждаше по-поучително от това да направи огромен прозрачен дванайсетостен — сложна и отнемаща много часове работа, за да доближи после клечка до него и да види как пламъчето, нищо и никакво, препуска насам-натам, докато Хекрептен кър-ши-ръ-це и казва какъв срам е да се изгаря такова красиво нещо. Беше трудно да ѝ се обясни, че колкото по-крехка и нетрайна е конструкцията, толкова свободата да я направиш и да я разрушиш е по-голяма. Оливейра смяташе, че конците са единственият оправдан материал за неговите изобретения, и само понякога, ако го намереше на улицата, се осмеляваше да използва парче тел или обръч. Обичаше всичко, направено от него, да бъде изпълнено с колкото се може повече свободно пространство, въздухът да влиза и да излиза, най-вече да излиза, подобни неща му се случваха с книгите, жените и задълженията, и изобщо не претендираше Хекрептен или кардиналът при-мас да разбират тези му приумици.

Навиването на черния шнур към мандалото на вратата започна няколко часа по-късно, защото междувременно Оливейра свърши разни работи в стаята си и извън нея. Идеята с легените беше класическа и изобщо не се почувства горд, че я прие, макар че един леген с вода на пода в тъмна стая носеше в себе си поредица доста изтънчени защитни ефекти — изненада, може би ужас, във всеки случай сляп гняв, последвал осъзнаването на факта, че си напъхал обувка марка „Фанакал“ или „Тонса“ във вода, като не стига това, ами си напъхал и чорапа, от всичкото се стича вода, докато окончателно обърканият крак се гърчи в чорапа, а той — в обувката, като давеща се

мишка или като някой от онези нещастници, които ревнивите султани хвърляли в Босфора в защит чувал (с конец, естествено, всичко в крайна сметка си идва на мястото, беше доста забавно, че легенът с водата и конецът се срещнаха в края на разсъждението, а не в началото му, но тук Орасио си позволи да предположи, че редът на разсъжденията не е длъжен а) да следва физическото време, а именно преди или след, и б) разсъждението може несъзнателно да е дошло до своя край, за да го доведе от понятието конец до пълния с вода леген). В крайна сметка, едва започнал да го анализира, попадеше в дълбоки съмнения за детерминизъм и най-добре бе да продължи да се барикадира, без да обръща кой знае какво внимание на доводите или на предпочитанията. И все пак кое беше първото — конецът или легенът? Като изпълнение — легенът, но на ниво решение конецът беше пръв. Нямаше смисъл да продължава да се тревожи, при положение че животът му бе заложен на карта, беше много по-важно да се сдобие с легени и първият половин час премина в предпазливо проучване на втория етаж и част от партера, откъдето се върна с пет средно големи легена, три плювалника и празна консервена кутия от сладко от батати, всичко обединено в рубриката леген. Номер 18, който беше буден, упорстваше да му прави компания и Оливейра накрая прие, решен да го отпрати, щом защитните операции придобият щогоде някакъв размах. Що се отнася до работата с конците, 18 се оказа много полезен, защото, щом го информира съвсем лаконично за стратегическите нужди, той притвори зелените си злоецо красиви очи и каза, че б имала кутии, пълни с шарени конци. Единственият проблем беше, че б е на партера в крилото на Реморино и ако Реморино се събуди, щеше да се разрази голям скандал. Освен това 18 твърдеше, че б е луда, а това усложнявало проникването в нейната стая. Притворил зелените си злоецо красиви очи, той предложи на Оливейра да стои на пост в коридора, а самият 18 да се събуе и бос да пристъпи към операцията по сдобиването с конците, но Оливейра реши, че отиват твърде далеч, и предпочете да поеме лично отговорността да влезе в стаята на б по това време на нощта. Беше доста забавно да мисли за отговорността, докато проникваше в спалнята на девойка, заспала по гръб, хъркаща и заплашена от страшни неприятности; с джобове и ръце, пълни с навити на кълбо шнулове и шарени конци, Оливейра се спря и я погледна за миг, после

сви рамене, сякаш за да му тежи по-малко товарът на отговорността. На номер 18, който го чакаше в неговата стая, потънал в съзерцание на струпаните върху леглото легени, му се стори, че Оливейра е събрал достатъчно количество шнурчета. Притворил зелените си зловещо красиви очи, той настоя, че за да довършат по най-добрия начин подготовката за защита, имало нужда от лагери и Heftpistole^[2]. Идеята за лагерите прозвуча добре на Оливейра, макар че нямаше точна представа какво може да бъде, но предложението за Heftpistole отхвърли веднага. Номер 18 отвори зелените си зловещо красиви очи и каза, че Heftpistole не било онова, което докторът си представял (произнасяше „докторът“ с нужния тон, за да може всеки да си даде сметка, че го казва, за да обиди въпросния доктор), макар че с оглед на неговия отказ щял да се опита да се сдобие само с лагерите. Оливейра го пусна да си ходи с надеждата, че няма да се върне, защото имаше желание да остане сам. В два щеше да стане Реморино, за да го смени, и трябваше да измисли нещо. Ако Реморино не го срещнеше по коридора, щеше да дойде да го потърси в стаята му, а това не биваше да става, освен ако не искаше да изпробва защитната система за негова сметка. Отхвърли идеята, тъй като защитата бе замислена с оглед на някакво определено нападение, а Реморино щеше да влезе със съвсем друго намерение. Сега все повече го беше страх (а когато се страхуваше, гледаше ръчния си часовник и страхът се засилваше с напредването на времето), запали цигара, като проучваше защитните възможности на стаята, и в два без десет отиде лично да събуди Реморино. Предаде му рапорт, който си беше бижу, с леки изменения в температурните листове, в часовете за даване на успокоителни, в синдроматичните показания и евпептичните прояви на пансионерите от първия етаж, така че Реморино трябваше да посвети почти цялото си време на тях, докато онези от втория етаж според същия рапорт спяха сладко и се нуждаеха единствено някой да им спести безпокойството през останалата част от нощта. Реморино се поинтересува (не особено охотно) дали тези прекомерни за едни и недостатъчни за други грижи са вследствие височайшите разпореждания на доктор Овехеро, на което Оливейра лицемерно отговори с подходящата за случая едносрична утвърдителна частица. След което се разделиха приятелски и Реморино с прозявка се заизкачва един етаж по-нагоре, докато Оливейра, треперейки,

заизкачва два. По никакъв начин обаче нямаше да приеме помощта на нещо като Heftpistole, достатъчно бе, че се съгласи на лагерите.

Все пак имаше още миг спокойствие, защото 18 не идваше, а той трябваше да напълни легените и плювалниците и да ги разположи в защитна линия, малко по-назад от първата преграда от конци (съществуваща все още на теория, но перфектно планирана), и, пробвайки възможностите за офанзива, да проучи евентуалното падане на първата линия и ефикасността на втората линия. Между пълненето на два легена Оливейра напълни умивалника със студена вода, потопи лицето и ръцете си и си намокри врата и косата. Пушеше непрекъснато, но не стигаше дори до средата на цигарата — отиваше до прозореца, хвърляше я и палеше друга. Фасовете падаха върху дамата и Оливейра изчисляваше така, че всяко светещо око да погори за малко върху различен квадрат; беше забавно. В тези мигове му хрумваха чужди мисли, *dona nobis pacem*^[3], нека богаташът, който те издържа, още дълго има пари, такива неща, или пък внезапно му се стоварваха откъслеци мисловна материя, нещо средно между понятие и чувство, например че да се барикадира е най-голямата глупост и че единствената наистина неразумна и поради това подходяща, а може би и ефективна тактика би било нападението, а не защитата, предприемането на обсада, вместо да седи тук и да трепери, да пуши и да чака 18 да се върне с лагерите; но тази мисъл не се задържаше, както и цигарите, ръцете му трепереха и той знаеше, че му остава само това и нищо друго; внезапно изплуваше друг спомен, сякаш надежда, една фраза, в която някой казваше, че часовете на сън и на будно състояние все още не са се обединили в една цялост, а после следваше смях — той го слушаше, като че ли не бе неговият, и гримаса, която надлежно показваше, че тази цялост е твърде далече и че нищо от сънното състояние няма да му послужи при будното, и обратното. Да нападне Травълър като най-добра защита бе възможност, но означаваше да завладее онова, което все по-осезаемо усещаше като черна маса, една територия на спящи хора, където изобщо никой не очаква да бъде нападнат по това време на нощта, и то по несъществуващи причини от типа черна маса. Все пак докато го усещаше така, на Оливейра му бе неприятно, че го е формулирал като черна маса, усещането беше като за черна маса, но по негова собствена вина, а не по вина на територията, където спеше Травълър, затова бе

по-добре да не използва толкова отрицателно натоварени думи като черна маса и да го нарече просто територия, понеже човек в крайна сметка винаги назовава някак си своите усещания. Трябва да се каже, че територията започваше отгъгък неговата стая, и да се напада територията не беше препоръчително, като се има предвид, че мотивите за нападението бяха непонятни и неподлежащи на интуитивно разбиране от страна на територията. Но ако той се барикадира в стаята си, а Травълър дойде да го нападне, никой няма да може да твърди, че Травълър не осъзнава какво прави, и нападнатият от своя страна си даваше сметка за ситуацията и предприемаше съответните приготовления, предпазни мерки и лагери, каквото и да представляваха последните.

Междувременно можеше да стои на прозореца и да пуши, докато изучава разположението на легените с вода и на шнуровете, както и да мисли за целостта, подложена на такова изпитание заради конфликта на територията със стаята. Оливейра винаги щеше да изпитва болка, че дори не може да си създаде представа за тази цялост, която друг път наричаха център, и поради липсата на по-точни очертания я свеждаше до образи като черен вик, кибуц на желанието (вече толкова далече, този кибуц, появил се веднъж в часовете след полунощ и след много червено вино) и дори живот, достоен за това име, защото (почувства го, докато хвърляше цигарата в петия квадрат) досега е бил достатъчно нещастен, че да си представи като възможен един живот, достоен за това име, но изграден от най-различни недостойни неща, извършени абсолютно съзнателно. Нищо от горното не можеше да се облече в мисъл, но в замяна на това се усещаше като свиване на стомаха, територия, дълбоко или спазматично дишане, изпотяване на дланите, запалване на поредната цигара, внезапна болка в червата, жажда, безмълвни викове, които експлодираха като черна маса в гърлото (винаги имаше по някоя черна маса в тази игра), желание за сън, страх от заспиване, тревожност, образи на гълъб, който някога е бил бял, шарени парцали на дъното на нещо, което би могло да е преход, Сириус нависоко в отвора на една шатра, и стига, приятел, моля те, стига, но беше хубаво да се почувстваш дълбоко там в хода на някакво неизмеримо време, да не мислиш за нищо, само да бъдеш онова там с клещи, впити в стомаха ти. Онова срещу територията, будното срещу сънното състояние. Да кажеш будното срещу сънното състояние обаче

означаваше отново да навлезеш в диалектиката, да съзреш още веднъж, че няма и най-далечна надежда за цялост. Затова появата на 18 с лагерите беше чудесен повод да продължи с подготовката за защита точно в три и двайсет или горе-долу тогава.

Номер 18 притвори зелените си злоещо красиви очи и развърза хавлиената кърпа, в която носеше лагерите. Каза, че бил шпионирал Реморино и че Реморино бил толкова зает с 31, 7 и 45, че дори нямало да му хрумне да се качи на втория етаж. Най-вероятно болните бяха оказали съпротива на терапевтичните новости, които Реморино се опитваше да им приложи, така че раздаването на хапчета и слагането на инжекции щеше да отнеме доста време. И така, Оливейра реши да не губи повече и секунда и след като нареди на 18 да разпръсне лагерите по най-подходящия начин, се зае да проверява ползата от пълните с вода легени: отиде до коридора, преодолявайки страха от мисълта да излезе от стаята и да се потопи във виолетовата светлина в коридора, после отново влезе със затворени очи — представяше си, че е Травълър, и ходеше като Травълър с леко обърнати навън стъпала. На втората крачка (въпреки че знаеше) стъпи с левия крак в пълен с вода плювалник и при рязкото изваждане на крака си ритна плювалника, който за щастие падна на леглото и не вдигна никакъв шум. Номер 18, който лазеше под бюрото и разпръскваше лагери, се изправи с един скок и притваряйки зелените си злоещо красиви очи, го посъветва да насипят повече лагери между двете линии с легени, за да допълнят изненадата от студената вода с възможността за грандиозно падане. Оливейра не каза нищо, но го остави да прави каквото си знае, и когато отново сложи пълния с вода плювалник на мястото му, започна да навива един черен шнур на резето. Опъна шнура до бюрото и го върза за облегалката на стола, а него закрепил само на два крака, като го подпря странично на ръба на бюрото — достатъчно бе някой да понечи да отвори вратата и столът щеше да падне на пода. Номер 18 излезе в коридора, за да направи проба; а Оливейра задържа стола, за да не се вдигне шум. Започваше да му пречи приятелското присъствие на 18, който от време на време притваряше зелените си злоещо красиви очи и се опитваше да му разкаже историята на своето постъпване в клиниката. Наистина беше достатъчно да сложи пръст на устните си и 18 млъкваше засрамено и оставаше пет минути опрял гръб на стената,

но Оливейра му подари нова кутия цигари и му каза да отива да спи, без да го види Реморино.

— Оставам с вас, докторе — каза 18.

— Не, върви си. Аз ще се защита добре.

— Трябва ви Neftpistole, казах ви. Слага телчета навсякъде, а конците се прикрепят по-добре така.

— Ще се оправя, приятел — каза Оливейра. — Върви да спиш, и за това съм ти благодарен.

— Добре, докторе, дано имате късмет.

— Чао, приятни сънища.

— Внимавайте с лагерите, те не прощават. Оставете ги както са си и ще видите.

— Добре.

— Ако все пак решите, че ви трябва Neftpistole, обадете ми се, 16 има.

— Благодаря. Чао.

В три и половина Оливейра приключи с опъването на конците. Номер 18 беше отнесъл със себе си думите или поне жеста, с който от време на време се поглеждаха един друг или си подаваха цигари. В почти пълен мрак, понеже беше увил настолната лампа в някакъв зелен пуловер, който тя полека-лека прогаряше, бе странно как ходи насам-натам с конците като паяк — странно — от леглото до вратата, от мивката до гардероба, като всеки път опъваше пет-шест конеца и отстъпваше особено внимателно, за да не настъпи лагерите. Накрая щеше да се окаже притиснат между прозореца, едната страна на бюрото (заемащо ъгъла на стената отдясно) и леглото (долепено до лявата стена). Между вратата и последната линия бяха опънати последователно конците, които трябваше да бият тревога (от резето до наклонения стол, от резето до един пепелник с реклама на „Мартини“, закрепен на ръба на умивалника, и от резето до едно чекмедже на гардероба, пълно с книги и документи и опряно само в единия си край), пълните с вода легени оформяха две неравни защитни линии, ориентирани, общо взето, от ляво на дясно, тоест от мивката към гардероба — първа линия, и от краката на леглото към краката на бюрото — втора линия. Оставаше само един свободен метър между последната редица пълни с вода легени, над която бяха опънати многобройни конци, и стената с прозореца, който гледаше към двора

(два етажа по-надолу). Оливейра седна на края на бюрото, запали друга цигара и се загледа през прозореца, в един момент си съблече ризата и я пъкна под бюрото. Сега вече не можеше да пие вода дори и да беше жаден. Остана така, по потник, пушеше и гледаше към двора, но вниманието му беше насочено към вратата, макар че от време на време се разсейваше в мига, когато хвърляше фасата си върху даматата. Не беше чак толкова зле, въпреки че ръбът на бюрото беше твърд, а миризмата на изгоряло от пуловера беше отвратителна. Най-накрая угаси лампата и постепенно забеляза как под вратата се очертава виолетова ивичка, тоест при идването на Травълър гумените му обувки щяха да прекъснат на две места виолетовата черта — неволен сигнал за началото на атаката. Когато Травълър отвореше вратата, щяха да се случат няколко неща, а можеха да се случат и много други. Първите бяха механични и предопределени, обусловени от идиотската зависимост на следствието от причината: столът зависи от конеца, резето — от ръката, ръката — от волята, волята — от... И оттук следваха другите неща, които можеха да се случат или да не се случат, според това дали сгромолясането на стола върху пода, разбиването на пепелника с надпис „Мартини“ на пет-шест парчета и падането на чекмеджето на гардероба ще повлияят по един или друг начин на Травълър и дори на самия Оливейра, защото сега, докато палеше друга цигара от фасата на предишната и хвърляше фасата, така че да падне на деветия квадрат, а виждаше, че пада на осмия и отскача до седмия, шибан фас, може би сега беше моментът да се запита какво ще направи, когато вратата се отвори и половината спалня отиде по дяволите, и се чуе приглушеното възклицание на Травълър, ако е възклицание и ако е приглушено. Всъщност постъпи глупаво, като отказа Neftpistole, защото освен лампата, която изобщо не беше тежка, и стола в ъгъла при прозореца нямаше изобщо никакъв арсенал за защита, а с лампата и стола нямаше да стигне далеч, ако Травълър успееше да пресече двете линии легени с вода и не се подхлъзнеше на лагерите. Но той нямаше да успее, цялата стратегия се състоеше в това, оръжията за защита не можеха да бъдат същите като оръжията за нападение. Конците например щяха да направят ужасно впечатление на Травълър, когато тръгне напред в мрака и усети как се множат като неуловима съпротива, докосвайки лицето, ръцете и краката му — той щеше да изпита непреодолимото отвращение на човек, заплел се в

паяжина. Ако се предположи, че се освободи с два скока и изтръгне всички конци, ако се предположи, че не стъпи в някой пълен с вода леген и не се подхлъзне на някой лагер, в крайна сметка ще стигне до сектора при прозореца и въпреки тъмнината ще разпознае неподвижния силует на ръба на бюрото. Беше малко вероятно да стигне дотам, но ако стигнеше, без съмнение Оливейра изобщо нямаше да има нужда от Heftpistole — не толкова заради това, че 18 спомена някакви телчета, а защото нямаше да има среща, както може би си я бе представял Травълър, а нещо съвсем различно, нещо, което той не е в състояние да си представи, но го знае толкова сигурно, все едно го вижда или го изживява, плъзгане на идваща отвън черна маса срещу нещо, което той знаеше, без да го знае, неподлежащо на изчисление разминаване между черната маса Травълър и това тук, пушещо на ръба на бюрото. Нещо като будното състояние срещу сънното (часовете, прекарани в сънно и в будно състояние, бе казал някой някога, все още не се бяха слели в една цялост), но да се каже будното състояние срещу сънното, означаваше да се приеме окончателно, че не съществува никаква надежда да бъде постигната целостта. И обратното, можеше да стане така, че идването на Травълър да се превърне в нещо като крайна точка за още един опит за скок от едното към другото и в същото време от другото към едното, но именно този скок би бил обратното на сблъсъка, Оливейра бе сигурен, че територията Травълър не може да стигне до него дори да се хвърли отгоре му, да го удря, да разреде потника му, да се изплюе в очите и в устата му, да му извие ръцете и да го хвърли през прозореца. Ако Heftpistole (18 обясняваше, че подшивало или нещо подобно) е напълно безполезно средство срещу територията, то каква стойност би имал ножът на Травълър или юрукът на Травълър — нещастни подобия на Heftpistole, неспособни да преодолеят непреодолимата дистанция от едно тяло до друго тяло, когато едното тяло ще започне да отрича другото или пък другото — едното? Ако Травълър бе в състояние да го убие (не току-така устата му беше пресъхнала и дланите му отвратително се потяха), всичко обаче го водеше към отричането на тази възможност в плоскост, където хрумването действително не би имало друго потвърждение освен потвърждението на убиеца. Но още по-хубаво беше да чувства, че убиецът не е убиец, че дори територията не е територия — да отслаби, да смали, да

подцени територията, за да може след толкова оперетни сцени и разбиващи се на пода пепелници да останат само шумът и незначителните последствия. Ако намираше опора (борейки се срещу страха) в тази тотална отчужденост по отношение на територията, тогава защитата беше най-доброто нападение, най-опасното пронизване щеше да дойде от ръкохватката, не от острието. Но какво печелиш от метафори по това време на нощта, когато единственото достатъчно разумно неразумно нещо бе да оставиш очите ти да наблюдават виолетовата линия под вратата, линията термометър на територията.

В четири без десет Оливейра се изправи, раздвижи рамене, за да се отърси от схващането, и отиде да седне на перваза на прозореца. Беше му забавно да мисли, че ако има късмета да полудее тази нощ, ликвидирането на територията Травълър щеше да е абсолютно. Разрешение, което изобщо не отговаряше на самолюбието му и на намерението му да се съпротивлява на каквато и да е възможност да се предаде. Както и да е, представата Ферагуто да го вписва в регистъра на пациентите, да му слага номер и шпионка на вратата, през която да го наблюдават нощем... И Талита да му приготвя лекарства в аптеката, да минава много внимателно през двора, за да не настъпи дамата, за да не настъпи никога вече дамата. Да не говорим за Ману, бедничкия, ужасяващо неутешим от своята несръчност и абсурдния си опит. С гръб към двора и полюлявайки се опасно на перваза на прозореца, Оливейра усети, че страхът започва да изчезва и че това е лошо. Не отделяше очи от ивицата светлина, но с всяко вдишване изпитваше задоволство, най-сетне без думи, което нямаше нищо общо с територията, и радостта бе именно това, усещането, че територията отстъпва. Нямаше значение докога, с всяко вдишване топлият въздух, идващ от света, го помиряваше с него, както вече се беше случвало някой и друг път в живота му. Даже нямаше нужда да пуши, за няколко минути бе постигнал мир със себе си, а това бе все едно да зачеркне територията, да победи, без да има битка, да пожелае да заспи най-сетне в събуждането, на това острие, където будното и сънното състояние смесваха първите си води и откриваха, че водите не са различни; това, разбира се, не беше добре, разбира се, трябваше да се спре: два черни сектора рязко щяха да пресекат ивицата виолетова светлина и щеше да последва досадно драскане по вратата. „Ти си го

търсеше — помисли си Оливейра и се плъзна, докато не се долепи до бюрото. — Истината е, че ако бях продължил още миг така, щях да падна с главата надолу върху дамата. Влез най-сетне, Ману, в крайна сметка или ти не съществуващ, или аз не съществувам, или сме такива идиоти, че вярваме в това и ще се избием, братче, този път наистина, няма пет-шест.“

— Хайде, влизай — произнесе на глас, но вратата не се отвори. Лекото драскане продължаваше, може би бе просто съвпадение, че долу до фонтана имаше някой, някаква жена в гръб, с дълга коса, отпуснала ръце, съзерцаваща струята вода. По това време и в този мрак би могла да бъде както Мага, така и Талита или която и да е от лудите, дори Пола, ако се позамисли човек. Нищо не му пречеше да гледа обърнатата в гръб жена, тъй като ако Травълър реши да влезе, защитните механизми ще се задействат автоматично и ще има предостатъчно време да престане да гледа към двора и да се изправи срещу него. Все пак беше доста странно, че Травълър продължава да драска по вратата, като че ли за да се убеди, че той спи (не можеше да бъде Пола, понеже вратът на Пола бе по-къс, а бедрата — по-релефно очертани), освен ако и Травълър от своя страна не беше разработил специална система за нападение (можеше да бъде Мага или Талита, толкова си приличаха, още повече нощем и от втория етаж), предназначена да-го-извади-от-предначертаните-му-квадрати (поне от първия до осмия, защото не бе преминал отвъд осмия, никога нямаше да стигне Небето, никога нямаше да влезе в кибуца). „Какво чакаш, Ману — помисли си Оливейра. — За какво ни е всичко това.“ Разбира се, че беше Талита, сега гледаше нагоре и отново застана неподвижно, когато той подаде голата си ръка през прозореца и уморено помахна.

— Приблужи се, Мага — каза Оливейра. — Оттук толкова приличаш на нея, че човек може да те нарече така.

— Затвори този прозорец, Орасио — помоли го Талита.

— Не мога, ужасно ми е горещо, а съпругът ти така драска по вратата, че направо страх да те хване. Ето това го наричат съвкупност от дразнещи обстоятелства. Но ти не се тревожи, вземи едно камъче и опитай пак, казва ли ти някой, може някога...

Чекмеджето, пепелникът и столът се стовариха едновременно на пода. Лeko снишен, Оливейра погледна заслепен виолетовия

правоъгълник на мястото на вратата, движещото се черно петно и чу проклятието на Травълър. Шумът сигурно бе разбудил всичко живо.

— Абе, нещастнико — каза Травълър, застанал неподвижно на вратата. — Да не искаш шефът да ни изрита всички?

— Чете ми конско — Оливейра уведоми Талита. — За мен той винаги е бил като баща.

— Моля те, затвори прозореца — каза Талита.

— Няма нищо по-необходимо от един отворен прозорец — каза Оливейра. — Чуй го мъжа ти, усеща се, че е стъпил във водата. Лицето му сигурно е оплетено в конци, не знае какво да прави.

— Мамка ти мръсна — нареждаше Травълър, като размахваше ръце в тъмнината и сваляше от себе си конците, които бяха навсякъде. — Светни, мамка ти.

— Все още не се е строполил на пода — уведоми я Оливейра. — Лагерите не си вършат работата.

— Не се надвесвай така! — изкрещя Талита и вдигна ръце. С гръб към прозореца и обърната настрани глава, за да може да я вижда и да ѝ говори, Оливейра все повече и повече се навеждаше назад. Кука Ферагуто тичешком излезе на двора и едва в този миг Оливейра осъзна, че вече не е нощ, пенъоарът на Кука бе в същия цвят като камъните в двора, като стените на аптеката. Оливейра си позволи да проучи фронта на военните действия, погледна към тъмната стая и установи, че въпреки трудностите при офанзивата Травълър бе решил да затвори вратата. Чу между две псувни шума от падането на резето.

— Така ми харесва, приятел — каза Оливейра. — Самички на ринга като мъже.

— Да ти сера в душата — каза Травълър вбесен. — Обувката ми е подгизнала, най-отвратителното нещо на света. Поне светни, нищо не се вижда.

— Изненадата в битката при Канча Раяда е била подобна — каза Оливейра. — Разбираш, че няма да пожертвам предимствата на моето положение. Бъди благодарен, че ти отговарям, защото и това не биваше да правя. И аз съм ходил на стрелбище „Тиро Федерал“, приятел.

Чу Травълър да диша тежко. Вън се блъскаха врати, гласът на Ферагуто се примесваше с други въпроси и отговори. Силуетът на Травълър ставаше все по-доловим, всичко се очертаваше и заставаше на мястото си, пет легена, три плювалника, десетки лагери. Вече почти

можеха да се гледат на тази светлина, подобна на гълъба в ръцете на лудия.

— И така — каза Травълър, като вдигна падналия стол и неохотно седна. — Можеш ли да ми дадеш някакво обяснение за тази бъркотия?

— Ще бъде доста трудно, приятел. Говоренето, както знаеш...

— Ти подбиращ такива моменти, за да кажеш нещо, че просто не е за вярване — каза Травълър ядосано. — Ако не сме яхнали две дъски при четирийсет и пет градуса на сянка, ме хващаш с подгизнал крак и целия оплетен в тези гадни конци.

— Позициите ни обаче винаги са симетрични — каза Оливейра. — Като двама близнаци, които се люлеят на люлка ту нагоре, ту надолу. Или просто като човек пред огледалото. Това не ти ли привлича вниманието, *doppelgänger*^[4]?

Травълър не отговори, извади цигара от джоба на пижамата си и я запали, докато Оливейра извади друга и я запали почти едновременно с него. Погледнаха се и се разсмяха.

— Напълно си луд — каза Травълър. — Този път няма какво да го увъртаме. Виж, да си въобразиш, че аз...

— Хайде, остави въображението на мира — каза Оливейра. — Ограничи се само да отбележиш, че аз съм взел мерки, но ти пък дойде. Не друг. Ти. В четири сутринта.

— Талита ми каза и ми се стори... Ама ти наистина ли мислиш...?

— Може би в последна сметка така и трябва, Ману. Ти си мислиш, че си станал, за да дойдеш да ме успокоиш, да ми вдъхнеш увереност. Ако аз спях, щеше да влезеш без проблеми, както за никого не е трудно да се доближи до огледалото, естествено, доближава се спокойно до огледалото с четка в ръка и, представи си, че вместо четка държи онова, което носиш в джоба на пижамата си...

— Винаги го нося, приятел — каза Травълър възмутен. — Да не мислиш, че тук сме в детска градина? Това, че ти ходиш невъоръжен, е, защото просто си неразумен.

— Както и да е — каза Оливейра, като отново седна на перваза на прозореца и поздрави с ръка Талита и Кука, — какво мисля аз по въпроса почти няма значение с оглед на онова, което трябва да се случи, независимо дали ни харесва, или не. От доста време ти и аз сме

като куче, което се върти в кръг и си гони опашката. Не че се мразим, напротив. Някои други неща ни използват, за да си играят играта, бялата пешка и черната пешка, нещо такова. Да кажем, че има два начина едната да бъде премахната от другата или обратното.

— Аз не те мразя — каза Травълър. — Ти просто така си ме притиснал към стената, че не знам какво да правя по-нататък.

— *Mutatis mutandis*^[5] — ти ме чакаше на пристанището с нещо подобно на бяло знаме, призоваващо към примирие, тъжен призив към забрава. И аз не те мразя, братко, но те разобличавам, а това ти наричаш притискане до стената.

— Аз съм жив — каза Травълър, като го гледаше в очите. — Да си жив винаги изглежда като цена на нещо. А ти не искаш да платиш нищо. Никога не си искал. Нещо като екзистенциален катар, един от чистите. Или Цезар, или нищо, този тип крайност. Мислиш ли, че аз по свой начин не ти се възхищавам? Мислиш ли, че не ти се възхищавам, че не си се самоубил? Ти си истинският *doppelgänger*, защото сякаш нямаш плът, а само воля под формата на ветропоказател, там горе. Искам това, искам онова, искам севера и юга, и всичко едновременно, искам Мага, искам Талита, и тогава господинът отива в моргата и залепва целувка на жената на най-добрия си приятел. Всичко това, защото действителността и спомените му се смесват по един твърде неевклидов начин.

Оливейра сви рамене, но погледна Травълър, за да го накара да почувства, че жестът не е израз на презрение. Как да му предаде нещо от това, което на територията отсреща наричаха целувка, целувка по устните на Талита, целувка от него за Мага или за Пола, друга игра на огледала, подобна на играта, при която обръщаше глава към прозореца и виждаше Мага, застанала до дамата, докато Кука, Реморино и Ферагуто, скупчили се до вратата, като че ли чакаха Травълър да се покаже на прозореца и да им съобщи, че всичко върви добре и че пликче ембутал или може би някоя усмирителна ризка за няколко часа, докато момчето се справи с пристъпа си. Ударите по вратата също не спомагаха да се улесни разбирането. Ако поне Ману бе в състояние да усети, че нищо от онова, което мислеше, няма смисъл от страната на прозореца, че то си струваше само от страната на легените и лагерите. И ако онзи, който удряше по вратата с юмруци, спреше само за минута, може би тогава... Но не му оставаше нищо друго, освен да гледа Мага,

толкова красива край дамата, и да иска тя да подритне камъчето от един квадрат към друг, от земята към Небето.

— ... Твърде неевклидов начин.

— Чаках те цялото това време — каза Оливейра уморено. — Разбираш, че нямаше да се оставя да ме очистиш просто така. Всеки знае какво трябва да направи, Ману. Ако искаш обяснение какво се случи там долу... само че то няма нищо общо и ти го знаеш. Знаеш го, *doppelgänger*, знаеш го. Какво те засяга теб целувката, нея също не я засяга. Работата е между вас двамата в края на краищата.

— Отворете! Отворете веднага!

— Вземат нещата насериозно — каза Травълър, като стана. — Да им отворим ли? Сигурно е Овехеро.

— Мен ако питаш...

— Ще иска да ти сложи инжекция, Талита сигурно е вдигнала лудницата на крак.

— Жените са смърт — каза Оливейра. — Така както я гледаш, колко е кротичка, застанала до дамата... Я не им отваряй, Ману, толкова сме си добре така.

Травълър отиде до вратата и доближи уста до ключалката. Банда кретени, защо не вървят по дяволите с тези викове като от филм на ужасите. И той, и Оливейра се чувстваха прекрасно и щяха да отворят вратата, когато му дойде времето. По-добре да направят кафе за всички, в тази клиника не може да се живее.

Доста добре се чуваше, че Ферагуто не е убеден, но гласът на Овехеро се насложи като мъдро, настоятелно мъркане и накрая оставиха вратата на мира. Засега единственият знак за безпокойство бяха хората в двора и прозорците на третия етаж, които непрекъснато светваха и угасваха — весел навик на 43. Само след миг Овехеро и Ферагуто отново се появиха на двора и оттам загледаха Оливейра, седнал на прозореца, който ги поздрави и се извини, че е по потник. Номер 18 се беше доближил до Овехеро и му обясняваше нещо за *Heftpistole*, а Овехеро изглеждаше доста заинтригуван и гледаше Оливейра с професионално внимание, като че ли той вече не бе най-добрият му противник на покер — нещо, което се стори доста забавно на Оливейра. Почти всички прозорци на първия етаж бяха отворени и неколцина болни вземаха доста живо участие в ставащото, което не беше кой знае какво. Мага беше вдигнала дясната си ръка, за да

привлече вниманието на Оливейра, като че ли беше необходимо, и го молеше да извика Травълър на прозореца. Оливейра ѝ обясни възможно най-ясно, че е невъзможно, защото периметърът до прозореца принадлежи изключително на защитата, но може би може да се уговори някакво примирие. Добави, че този жест — вдигната ръка, му напомнял на актриси от миналото и преди всичко на оперни певици като Еми Дестин, Мелба, Марджори Лоурънс, Муцио, Бори, а защо не и Теда Бара и Нита Налди, с огромно удоволствие я замеряше с имена и Талита смъкваше ръка, после пак я вдигаше, умолявайки, Елеонора Дузе, естествено, Вилма Банки, точно Гарбо, ама разбира се, и Сара Бернар — като дете беше залепил нейна снимка в една тетрадка, — и Карсавина, и Боронова, жените, вечните жестове, застиналостта на съдбата, макар в конкретния случай да не е възможно да отстъпи пред любезната молба.

Ферагуто и Кука крещяха и май по-скоро си противоречаха, а Овехеро със сънено лице изслуша всичко и им направи знак да млъкнат, за да може Талита да се разбере с Оливейра. Действие, от което нямаше никаква полза, защото Оливейра, след като за пети път изслуша молбата на Мага, им обърна гръб и те видяха (макар че не можеха да чуят всичко), че говори с невидимия Травълър.

— Искат да се покажеш, представяш ли си.

— Хайде, дай ми поне една секунда. Мога да се промуша под конците.

— Глупости, приятел — каза Оливейра. — Това е последната линия на защитата. Ако я пробиеш, ще се окажем в открит infighting^[6].

— Добре — каза Травълър, като седна на стола. — Продължавай да трупаш безполезни думи.

— Не са безполезни — каза Оливейра. — Ако искаш да дойдеш тук, няма нужда да ме питаш. Мисля, че е ясно.

— Заклеваш ли се, че няма да се хвърлиш?

Оливейра го загледа, сякаш Травълър беше гигантска панда.

— Най-сетне — каза. — Изплю камъчето. Мага там долу си мисли същото. А аз си мислех, че въпреки всичко поне малко ме познавате.

— Не е Мага — каза Травълър. — Чудесно знаеш, че не е Мага.

— Не е Мага — каза Оливейра. — Чудесно знам, че не е Мага. А ти си знаменосецът, пратеникът на предаването, на завръщането у

дома и към порядъка. Започва да ми става мъчно за теб, старче.

— Мен ме остави — каза Травълър горчиво. — Това, което искам, е да ми дадеш думата си, че няма да направиш тази глупост.

— Обърни внимание, че ако се хвърля — каза Оливейра, — ще падна точно на Небето.

— Ела насам, Орасио, и ме пусни да поговоря с Овехеро. Мога да оправя нещата, утре никой няма да си спомня за това.

— Научил го е от учебника по психиатрия — каза Оливейра едва ли не с възхищение. — Той е ученик със страхотна памет.

— Слушай — каза Травълър. — Ако не ме пуснеш да се покажа на прозореца, ще трябва да им отворя вратата и ще стане по-лошо.

— Все ми е тая, едно е да влязат, друго — да стигнат дотук.

— Искаш да кажеш, че ако се опитат да те хванат, ще се хвърлиш.

— От твоята страна може да означава това.

— Моля те — каза Травълър, като направи крачка напред. — Не осъзнаваш ли, че това е кошмар? Ще помислят, че наистина си луд, ще помислят, че аз наистина съм искал да те убия.

Оливейра се показва още малко навън и Травълър спря на нивото на втората линия пълни с вода легени. Макар че с един ритник бе вдигнал във въздуха два лагера, не продължи напред. Съпроводен от писъците на Кука и Талита, Оливейра се поизправи бавно и им направи успокоителен знак. Победен сякаш, Травълър доближи малко стола и седна. Отново заудряха по вратата, но не толкова силно, колкото преди.

— Не си блъскай главата — каза Оливейра. — Защо търсиш обяснения, старче? Единствената действителна разлика между теб и мен в този момент е, че аз съм сам. Затова по-добре слез и отиди при твоите, и ще продължим да си говорим през прозореца като добри приятели. Към осем смятам да напусна позицията, уговорихме се с Хекрептен да ме чака с палачинки и мате.

— Не си сам, Орасио. Би искал да си сам от чиста суета, за да станеш един буеносайрески Малдорор. Говореше за *doppelgänger*, нали? Значи виждаш, че някой те следва, че някой е като теб, макар и да е от другата страна на проклетите ти шнулове.

— Жалко — каза Оливейра, — че имаш такава скромна представа за суетата. Там е работата, имаш представа за какво ли не,

колкото и да ти струва това. Не усещаш ли дори за миг, че може и да не е така?

— Да си представим, че си го мисля. Това не променя факта, че се полюляваш на един отворен прозорец.

— Ако наистина подозираше, че може и да не е така, ако наистина беше в състояние да стигнеш сърцевината на ангинара... Никой не иска от теб да отричаш каквото виждаш, но ако само можеше да побутнеш мъничко, разбираш ли, с върха на пръста си...

— Ако беше толкова лесно — каза Травълър, — ако трябваше само да се опънат тези идиотски шнулове... Не казвам, че ти не си побутнал, ама виж резултатите.

— Какво му е лошото, приятел? Поне седим на отворен прозорец и вдишваме това приказно утро, чувстваш ли хладината, която се надига в този час. А долу всичко живо се разхожда из двора, невероятно е, правят упражнения, без да го знаят. Кука, погледни я само, и шефът, този лепкав мармот. И жената, която е самият мързел. Ти от своя страна не можеш да отречеш, че никога не си бил толкова буден. Когато казвам буден, ме разбираш, нали?

— Питам се, старче, дали не е обратното.

— О, това са лесните решения, фантастични разкази за антологииите. Ако беше способен да видиш нещата от другата страна, можеше и да не ти се прииска да мръднеш оттук. Ако беше излязъл от територията, да речем от първия към втория квадрат, или от втория към третия... Толкова е трудно, *doppelgänger*, аз цяла нощ хвърлях фасове и не стигнах по-далеч от осмия квадрат. Всички копнеем за хилядолетното царство, един вид Аркадия, където човек може и да е много по-нещастен, отколкото тук, защото не става дума за щастие, *doppelgänger*, но където вече няма да я има тази мръсна игра на подмени, с която се занимаваме петдесет-шейсет години, и където наистина ще си подадем ръка, вместо да повтаряме продиктувания от страх жест и да се опитваме да разберем дали другият крие нож между пръстите си. Като говорим за подмяна, изобщо няма да се учудя, ако ти и аз сме един и същ човек, по един от всяка страна. Понеже казваш, че съм бил суетен, изглежда, съм избрал по-благоприятната страна, макар че кой знае, Ману. Знам само едно и то е, че вече не мога да бъда от твоята страна, всичко се чупи в ръцете ми, правя какви ли не идиотщини, просто да полудее човек, ако предположим, че това е

толкова лесно. Но ти, който си в хармония с територията, не искаш да разбереш това ходене напред-назад, едно леко побутване и ми става нещо, тогава пет хиляди години провалени гени ме дърпат назад и отново попадам в територията, газя из нея две седмици, две години, петнайсет години... Един ден бръквам с пръст в навика и просто невероятно как този пръст потъва и се подава от другата страна, изглежда, като че ли най-сетне ще стигна до последния квадрат, и изведнъж някаква жена се дави, да речем, или ме връхлита пристъп, пристъп на набожност към божественото копче, защото оная работа с набожността... Говорих ти за подмените, нали? Каква низост, Ману. За да видиш оная работа с подмените, виж Достоевски. Както и да е, пет хиляди години пак ме дърпат назад и трябва да се започне отначало. Затова усещам, че си ми *doppelgänger*, защото през цялото време вървя напред-назад от твоята територия към моята, ако изобщо стигна до моята, и при тези болезнени преходи ми се струва, че ти си моята форма, която остава там и ме гледа жално, ти си петте хиляди години на човека, струпани върху метър и седемдесет, вторачени в този палячо, който иска да излезе от квадратчето си. Казах.

— Престанете вече — изкрещя Травълър на онези, които отново удряха по вратата. — Ама в тази лудница не може да се говори спокойно.

— Голяма работа си, братче — каза Оливейра трогнат.

— При всички положения — каза Травълър, доближавайки още малко стола — няма да отречеш, че този път се оля. Превъплъщенията и другите щуротии са нещо много хубаво, но шегичката ти с нас ще ни струва работата на всички и аз съжалявам най-вече заради Талита. Ти можеш да говориш каквото си искаш за Мага, ама моята жена си я храня аз.

— Имаш пълно право — каза Оливейра. — Човек забравя, че е на служба, и други такива работи. Искаш ли да поговоря с Ферагуто. Ей там е, до фонтана. Извинявай, Ману, не исках Мага и ти...

— Сега нарочно ли я наричаш Мага? Не лъжи, Орасио.

— Знам, че е Талита, но преди миг беше Мага. Тя е и двете, както ние с теб.

— Ето това се нарича лудост — каза Травълър.

— Всичко се нарича по някакъв начин, ти си го избираш и готово. Ако ми позволиш, ще обърна малко внимание на онези вън,

защото не издържат вече.

— Аз си тръгвам — каза Травълър и стана.

— По-добре — каза Оливейра. — Много по-добре е да си отидеш, а аз ще говоря отгук с теб и с другите. Много по-добре е да си отидеш и да не прегъваш колене, както правиш в момента, защото аз ще ти обясня точно какво ще се случи, на теб, който обожаваш обясненията като всеки наследник на петте хиляди години. Само да ми се хвърлиш отгоре с приятелството и с диагнозата си, ще отскоча встрани — не знам дали помниш времето, когато тренирах джудо с момчетата от улица „Анчорена“ — и като резултат ти ще излетиш от прозореца и ще станеш на пюре в четвъртия квадрат, и то ако имаш късмет, защото най-вероятно няма да стигнеш по-далеч от втория.

Травълър го гледаше и Оливейра видя, че очите му се пълнят със сълзи. Направи жест, като че ли отдалеч го гали по косата.

Травълър изчака още секунда, след това отиде до вратата и я отвори. Реморино понечи да влезе (отзад се виждаха още двама санитарии), той го хвана за раменете и го хвърли назад.

— Оставете го на мира — нареди той. — След малко ще е добре. Трябва да остане сам, какво толкова се е случило, по дяволите.

Като се абстрахира от диалога, който бързо се превърна в тетралог, хексалог, додекалог, Оливейра затвори очи и реши, че всичко си е много добре така и че Травълър наистина му е брат. Чу трясането, с което се затвори вратата, отдалечаващите се гласове. Вратата се отвори отново заедно с клепачите му, които се вдигаха с мъка.

— Пусни резето — каза Травълър. — Нямам им особено доверие.

— Благодаря — каза Оливейра. — Слез на двора, Талита е много разтревожена.

Мина под малкото оцелели конци и пусна резето. Преди да се върне до прозореца, пъкна лице под водата на мивката и пи като животно — гълташе, лижеше и пръхтеше. Отдолу се чуваха заповедите на Реморино, който изпращаше болните по стаите им. Когато отново се показа на прозореца, свеж и спокоен, видя, че Травълър е до Талита и е сложил ръка на кръста ѝ. След това, което Травълър бе направил току-що, всичко беше като прекрасно чувство на помирение и тази неуместна, но жива и присъстваща в този миг хармония не можеше да

бъде нарушена, вече не можеше да бъде подправена, всъщност Травълър бе това, което би трябвало да бъде той с малко по-малко от проклетото си въображение, беше човекът на територията, непоправимата грешка на заблудения животински вид, но колко красота имаше в грешката и в петте хиляди години измамна и неустойчива територия, колко красота в тези очи, които се бяха изпълнили със сълзи, и в този глас, който го беше посъветвал: „Пусни резето нямам им особено доверие“, колко любов в тази ръка, прегърнала кръста на жената. „Може би — помисли си Оливейра, докато отговаряше на приятелските жестове на доктор Овехеро и на Ферагуто (не толкова приятелски) — единственият възможен начин да се измъкнеш от територията е да потънеш до шия в нея.“ Знаеше, че едва намекнал за това (още веднъж, това е), ще съзре образа на мъж, който води за ръка някаква старица по мразовити дъждовни улици. „Знае ли човек — каза си той. — Знае ли човек, ако не бях останал на ръба, а може и да е имало преход. Ману сигурно би го открил, идиотското е, че Ману никога няма да го потърси, докато аз напротив...“

— Оливейра, приятелю, защо не слезете да прием кафе — предлагаше Ферагуто при видимото неодобрение на Овехеро. — Вече спечелихте баса, не мислите ли? Вижте я Кука колко се безпокои...

— Не се тревожете, госпожо — каза Оливейра. — Вие с вашия опит от цирка не би трябвало да се плашите от щуротиите ми.

— Ах, Оливейра, вие с Травълър сте ужасни — каза Куки. — Защо не направите, както казва съпругът ми? Аз тъкмо си мислех всички заедно да прием кафе.

— Да, приятел, защо не слезеш? — каза Овехеро сякаш случайно. — Бих искал да те попитам няколко неща от едни книги на френски.

— Оттук се чува много добре — каза Оливейра.

— Добре, старче — каза Овехеро. — Ти слез, когато искащи ние отиваме да закусим.

— Пресни кифлички — каза Кука. — Да отидем да направим кафе, Талита.

— Не ставайте глупава — каза Талита и в необикновената тишина, възцарила се след нейната забележка, погледите на Травълър и Оливейра се срещнаха — беше като сблъсък на две птици в полет, и

паднаха вплетени един в друг на деветия квадрат, или поне така го усетиха с радост заинтересованите. По време на всичко това Кука и Ферагуто дишаха тежко и накрая Кука отвори уста, за да изкрещи „Що за нахалство!“, докато Ферагуто се пъчеше и мереше с поглед Травълър, който на свой ред гледаше жена си със смесица от възхищение и порицание, а Овехеро намери подходящия научен изход и каза сухо: „*Histeria matinensis yugulata*^[7], да влезем, ще ви дам едни таблетки“, в момента, в който 18, нарушавайки заповедите на Реморино, излезе на двора, за да съобщи, че 31 била неразположена и че звънели по телефона от Мар дел Плата. Реморино го изхвърли грубо, което помогна на ръководството и на Овехеро да се евакуират от двора без прекомерна загуба на престиж.

— Ай, ай, ай — каза Оливейра, като се люлееше на прозореца, — а аз мислех, че фармацевтките били много възпитани.

— Даваш ли си сметка? — каза Травълър. — Беше страхотна.

— Пожертва се за мен — каза Оливейра. — Оная няма да ѝ го прости и на смъртния си одър.

— Изобщо не ми пука — каза Талита. — „Пресни кифлички“, забележи.

— Ами Овехеро? — каза Травълър. — Книги на френски! Приятел, оставаше само да се опитат да те прикоткат с банан. Чудно ми е как не ги прати по дяволите.

Така беше, хармонията продължаваше невероятно, нямаше думи, с които да се отговори на добротата на ония двамата долу, които го гледаха и му говореха от дамата, защото Талита, без да го съзнава, беше застанала в третия квадрат, а единият крак на Травълър беше в шестия, така че единственото, което той можеше да направи, бе да размахна леко дясната си ръка — плах поздрав, и да продължи да гледа Мага Ману, като си казваше, че в края на краищата имаше някаква среща, макар че тя не можеше да продължи повече от този ужасно сладък миг, в който без съмнение най-доброто би било да се наведе леко напред и да се остави, плъос, край.

* * *

-
- [1] Може би (англ., фр.) — бел.прев. ↑
 - [2] Телбод (нем.) — бел.прев. ↑
 - [3] Дари ни мир (лат.) — бел.прев. ↑
 - [4] Двойник (нем.) — бел.прев. ↑
 - [5] След необходимите промени (лат.) — бел.прев. ↑
 - [6] Ръкопашен бой (англ.) — бел.ред. ↑
 - [7] Утринна гърлена хистерия (лат.) — бел.ред. ↑

**ОТДРУГАДЕ
(НЕЗАДЪЛЖИТЕЛНИ ГЛАВИ)**

— Припомням си някои понятия, за да се подготвя за идването на Адгал. Какво мислиш, да я заведа ли някоя вечер в Клуба? На Етиен и Роналд ще им хареса, толкова е луда.

— Заведи я.

— И на теб щеше да ти хареса.

— Защо говориш, все едно съм умрял?

— Не знам — каза Осип. — Наистина не знам. Но имаш такова изражение.

— Тази сутрин разказвах на Етиен много хубави сънища. Сега, докато описваше погребението с едни такива прочувствени думи, сънищата се смесиха с други спомени. Наистина трябва да е било трогателна церемония. Много е странно да съумееш да бъдеш едновременно на три места, но тази вечер ми се случва, трябва да е под влияние на Морели. Да, да, ще ти разкажа. Сега като си помисля, на четири места едновременно. Доближавам се до вездесъщостта, а оттам до лудостта... Имаш право, вероятно няма да се запозная с Адгал, доста преди това май ще бъда в кофата за боклук.

— Тъкмо дзен обяснява възможностите за състояние, предхождащо вездесъщостта, нещо подобно на това, което си изпитал, ако си го изпитал.

— Естествено, приятел. Връщам се едновременно от четири места: сънят от тази сутрин, който е още жив. Няколко интерлюдии с Пола, които ти спестявам, твоето толкова блестящо описание на погребението на детето, а сега осъзнавам, че в същото време отговарях на Травълър, един приятел от Буенос Айрес, който никога не разбра едни мои стихове, които започваха така, забележи: „Аз полусън, водолаз в умивалници“. А е много лесно, ако се позамислиш малко, току-виж ти си го разбрал. Когато се събудиш сред останките от привидян насън рай, които сега ти висят като косите на удавник — ужасна погнуса, тревожност, усещане за преходност, за измамността на всичко и най-вече за безполезност. Падаш навътре и докато си миеш зъбите, наистина си водолаз в умивалници, бялата мивка сякаш те

всмуква, като че ли се плъзгаш в тази дупка, която поглъща налепите по езика ти, сополите ти, гурелите, пърхота, слюнката ти, и се оставяш да те погълне с надеждата, че може би ще се върнеш към другото, към онова, което си бил, преди да се събудиш, то все още се носи, то е в теб, в самия теб, но си отива... Да, за миг падаш навътре, докато защитните механизми на будното състояние — ах, какъв хубав израз, ах, този език — не се задействат, за да те задържат.

— Типично екзистенциално изживяване — каза самодоволно Грегоровиус.

— Сигурно, но всичко зависи от дозата. Мен умивалникът наистина ме всмуква.

(-70)

58.

— Много добре направи, че дойде — каза Хекрептен, докато сменяше тревата. — Тук, у дома, ще ти е много по-добре, още повече че атмосферата там е да не си говорим. Трябва да си вземеш два-три дена отпуска.

— И още как — каза Оливейра. — И много повече, скъпа. Палачинките са страхотни.

— Какъв късмет, че ти харесаха. Не яж много, ще ти стане тежко.

— Няма проблем — каза Овехеро, палейки цигара. — Сега ще му дръпнете един хубав следобеден сън, а вечерта вече ще можете да ударите един покер.

— Не мърдай — каза Талита. — Как не можеш да седиш мирно, направо невероятно.

— Съпругата ми е толкова потресена — каза Ферагуто.

— Вземи си още една палачинка — каза Хекрептен.

— Не му давайте нищо освен плодов сок — разпореди се Овехеро.

— Национална корпорация на специалистите по науките за подобаващото и техните научни учреждения — подигра се Оливейра.

— Сериозно, приятелю, не яжте нищо до утре — каза Овехеро.

— Тази, че има повече захар — каза Хекрептен.

— Опитай се да заспиш — каза Травълър.

— Реморино, застани до вратата и не пускай 18 да го безпокои — каза Овехеро. — Навил си е на пръста нещо и приказва само за някакъв си пистолет.

— Ако ти се спи, ще пусна щорите — каза Хекрептен, — така няма да се чува радиото на дон Креспо.

— Не, остави ги — каза Оливейра. — Пускат нещо от Фалу.

— Вече е пет — каза Талита. — Не искаш ли да поспиш малко?

— Смени му пак превръзката — каза Травълър, — това определено го облекчава.

— Почти съм го промила — каза Хекрептен. — Искаш ли да сляза да купя „Нотисиас Графикас“?

— Добре — каза Оливейра. — И пакет цигари.
— Не заспа лесно — каза Травълър, — но сега ще откара цяла нощ, Овехеро му даде двойна доза.
— Дръж се добре, съкровище — каза Хекрептен, — сега се връщам. Тази вечер ще хапнем печено, искаш ли?
— С мешана салата — каза Оливейра.
— Диша по-добре — каза Талита.
— И ще ти приготвя мляко с ориз — каза Хекрептен. — Беше много намръщен, като си дойде.
— Трамваят беше претъпкан — каза Оливейра. — Знаеш ли как е в претъпкан трамвай в осем сутринта в тази жега.
— Наистина ли вярваш, че няма да се събуди, Ману?
— Да, доколкото имам кураж да вярвам в нещо.
— Тогава да се качим при шефа, който ни чака, за да ни изхвърли.
— Съпругата ми е толкова потресена — каза Ферагуто.
— Що за нахалство?! — извика Кука.
— Бяха готини типове — каза Овехеро.
— Такива рядко се срещат — каза Реморино.
— Не пожела да ми повярва, че му трябва Heftpistole — каза 18.
— Марш в стаята или ще наредя да ти направят клизма — каза Овехеро.
— Смърт за кучето — каза 18.

(-131)

59.

Така че прекарваш времето си в ловене на риба, която не се яде; за да не загнива, по плажовете са поставени табели, нареждащи на рибарите да заравят рибата в пясъка, щом я извадят от водата.

Клод Леви-Строс, „Гъжни тропици“^[1]

(–41)

^[1] Превод от френски Галина Меламед, ЕА, Плевен, 1997, с. 225
— бел.прев. ↑

60.

Морели беше замислил списък с acknowledgments^[1], който така и не успя да включи в издадените си произведения. Остави няколко имена: Джели Рол Мортън, Роберт Музил, Дайсецу Тейтаро Сузуки, Реймон Русел, Курт Швитерс, Виейра да Силва, Акутагава, Антон Веберн, Грета Гарбо, Хосе Лесама Лима, Бунюел, Луис Армстронг, Борхес, Мишо, Дино Будзати, Макс Ернст, Певзнер, Гилгамеш (?), Гарсиласо, Арчимболдо, Рене Клер, Пиеро ди Козимо, Уолъс Стивънс, Исак Динесен. Имената на Рембо, Пикасо, Чаплин, Албан Берг и други бяха задраскани с много тънка черта, като че ли са прекалено очевидни, за да бъдат цитирани. Но в края на краищата това щеше да се случи на всички, защото Морели не се реши да включи списъка в никой от томовете си.

(-26)

[1] Благодарности (англ.) — бел.прев. ↑

61.

Недовършена бележка на Морели

Никога няма да успея да преодоля усещането, че тук, долепена до лицето ми, заплетена в пръстите ми, има някаква устремена към светлината, ослепителна експлозия, избухване от мен към другото и на другото в мен, нещо безкрайно прозрачно, което би могло да кристализира и да се превърне във всеобхватна светлина без време и пространство. Като врата от опал и диамант, отвъд която започваш да бъдеш онова, което наистина си, но не искаш, и не умееш, и не можеш да бъдеш.

Нищо ново в тази жажда и в това подозрение, само едно все по-голямо объркване пред заместителите, които ден и нощ ми предлага този ум, архив от факти и спомени, тези страсти, в които оставям парчета време и кожа, тези знаци, толкова далечни и несравними с другия знак хей тук, долепен до лицето ми, предвиждане, примесено с виждане, разобличаване на мнимата ми свобода на движение из улиците и годините.

Тъй като съм само това тяло, вече изгнило в която и да е точка от бъдещето, тези кокали, пишещи анахронично, усещам, че тялото изисква себе си, изисква от своето съзнание онова все още умонепостижимо действие, чрез което ще престане да бъде тленно. Тялото, което съм аз, има предварително съществуващо знание за едно състояние, в което, отричайки самото себе си и отричайки същевременно самия обективен корелат, ще успее със съзнанието си да се добере до такова състояние извън тялото и извън света, което ще бъде истинското постигане на битието. Моето тяло ще бъде, но не моето тяло Морели, не аз от хиляда деветстотин и петдесета, изгнил през хиляда деветстотин и осемдесета, моето тяло ще бъде, защото зад вратата от светлина (как да се назове тази обсадила ме увереност, долепена до лицето ми) битието ще е нещо друго, а не тела *и*, тела и души *и*, аз и другото, вчера и утре. Всичко зависи от... (задраскана фраза).

Меланхоличен завършек: Едно *сатори* е мигновено и решава всичко. Но за да се стигне до него, трябва да се извървят обратно и външната, и вътрешната история. *Trop tard pour moi. Crever en italien, voire en occidental, c'est tout ce qui me reste. Mon petit café-crème le matin, si agréable...*^[1]

(-33)

[1] Твърде късно за мен. Да пукна по италиански, и дори по западному, това е всичко, което ми остава. Моето малко кафе със сметана сутрин, толкова приятно... (фр.) — бел.ред. ↑

62.

По едно време Морели беше замислил книга, която си остана на хвърчащи бележки. Най-добре я резюмираше следната бележка: „Психология, дума с вид на старица. Някакъв швед разработвал химическа теория на мисленето^[1]. Химия, електромагнетизъм, скрити потоци на живата материя, всичко странно напомня за понятието мана; така независимо от социалното поведение може да се предполага наличието на взаимодействие от друга природа — билиард, в който някои индивиди са играчи, други — топки, драма без едиповци, без растиняковци, без федри, безлична драма, доколкото съзнанието и страстите на действащите лица са ангажирани едва a posteriori. Като че ли подсъзнателните равнища са тези, които заплитат и разплитат кълбото хора, въввлечени в драмата. Или, за да направим кеф на шведа: като че ли определени индивиди влияят, без да имат подобно намерение, върху дълбоката химия на останалите и обратно, така че да се осъществят най-любопитни и обезпокоителни верижни реакции и преобразявания.

При това положение достатъчна е една внимателна екстраполация, за да се постулира група хора, която мисли, че реагира психологически в класическия смисъл на тази стара, стара дума, но която не е нищо повече от пример за този поток от жива материя и безкрайните взаимодействия на това, което по-рано сме наричали желаниа, симпатии, воля, убеждения, явяващи се тук като нещо несводимо към какъвто и да било разум и описание — чужди сили, които ни обитават и напредват в опита си да получат право на пребиваване в града, търсене, по-висше от самите нас като индивиди, използващо ни за своите цели, неясна нужда стадият на хомо сапиенс да бъде отпратен към... какъв хомо? Защото сапиенс е друга стара, стара дума, от онези, на които им трябва основно почистване, преди човек да се опита да ги използва в какъвто и да било смисъл.

Ако напиша тази книга, стандартното поведение (дори и най-необичайното — неговата луксозна категория) би било необяснимо с обичайния психологически инструментариум. Действащите лица биха

изглеждали невменяеми или кръгли идиоти. Не че самите те биха били неспособни на обичайните *challenge and response*^[2]: любов, ревност, милосърдие и така нататък, а че при тях нещо, което хомо сапиенс носи на подсъзнателно равнище, ще си проправи път с много мъка, подобно на третото око^[3], което с мъка примигва под челната кост. Всичко това би представлявало безпокойство, тревожност, непрекъснато усещане за откъснатост, територия, където психологическата причинност ще отстъпи объркана и марионетките ще се разкъсват, ще се обичат или ще се разпознават, без много-много да подозират, че животът се опитва да промени ключа си във и чрез тях, че един едва ли не умонепостижим опит се ражда в човека така, както в други времена са се родили ключът разум, ключът чувство, ключът прагматизъм. Че след всяко следващо поражение има приближаване към последната мутация и че човекът не е, а търси да бъде, проектира как да бъде, движейки се опипом между думи, поведение и опръскана с кръв радост, и други подобни реторики.“

(-23)

[1] «Експрес», Париж, без дата.

Преди два месеца шведският невробиолог Холгер Хюден от университета в Гьотеборг представи на форум в Сан Франциско пред най-изтъкнатите специалисти в света своята теория за химическата природа на мисловните процеси. За Хюден мисленето, припомнянето, усещането или вземането на решение се осъществяват посредством появата в мозъка и в нервите, които го свързват с други органи, на определени особени молекули, които нервните клетки изработват под влияние на външното дразнение (...) Шведският екип успя да извърши трудното отделяне на двата типа клетки във все още живи тъкани на зайци, претегли ги (в милионни части от милионната част на грама) и определи аналитично по какъв начин тези клетки използват горивото си в различните случаи.

Една от основните функции на невроните е предаването на нервните импулси. Това предаване се осъществява посредством почти мигновени електрохимични реакции. Не е лесно да се улови нервната клетка в момент на функциониране, но, изглежда, шведите са го постигнали чрез успешното използване на различни методи.

Беше установено, че стимулът води до увеличаване в невроните на количеството от определени протеини, чиято молекула варира в зависимост от природата на съобщението. Същевременно количеството протеини в сателитните клетки намалява, като че ли те изразходват запасите си в полза на неврона. Информацията, съдържаща се в протеиновата молекула, се превръща според Хюден в импулс, който невронът изпраща на своите съседи.

Висшите функции на мозъка — паметта и способността да се разсъждава, Хюден обяснява със специфичната форма на протеиновите молекули, която отговаря на всеки вид възбуда. Всеки неврон от мозъка съдържа милиони молекули от различни рибонуклеинови киселини, които се отличават по разположението на съставящите ги прости елементи. Всяка отделна молекула рибонуклеинова киселина (РНК) отговаря на някакъв точно определен протеин, така както даден ключ пасва на точно определена ключалка. Нуклеиновите киселини диктуват на неврона формата на протеиновата молекула, която той да изработи. Според шведските изследователи тези молекули са химическият превод на мислите.

Следователно паметта отговаря на подреждането на молекулите от нуклеинови киселини в мозъка — те изпълняват ролята на перфокартите в съвременните компютри. Например импулсът, който отговаря на тона «ми», уловен от ухото, се плъзга бързо от един неврон към друг, докато достигне до всички онези, които съдържат молекули с РНК, съответстваща на тази специфична възбуда. Клетките незабавно изработват молекули със съответния протеин, продиктуван от тази нуклеинова киселина, и ние чуваме споменатия тон.

Богатството, разнообразието на мислите се обясняват с факта, че в мозъка има средно около десет милиарда неврона, а всеки от тях съдържа няколко милиона молекули от различни нуклеинови киселини, като броят на възможните комбинации е астрономически. От друга страна, тази теория има предимството да обяснява защо в мозъка не са открити точно определени специфични зони за всяка една от висшите мозъчни функции — тъй като всеки неврон разполага с няколко нуклеинови киселини, той може да участва в различни мисловни процеси и да предизвиква различни мисли и спомени — бел.авт. ↑

[2] Дразнител и ответна реакция (англ.) — бел.прев.; Друг възможен превод — *предизвикателство и отговор*: закономерност, формулирана от британския историк Арнолд Тойнби. — бел. NomaD. ↑

[3] Бележка на Вонг (с молив): „Метафора, избрана нарочно, за да намекне за посоката, в която се върви“ — бел.авт. ↑

63.

— Не мърдай — каза Талита. — Слагам ти студен компрес, а не сярна киселина.

— Все едно ме удря ток — каза Оливейра.

— Не говори глупости.

— Всичко блести пред очите ми, като във филм на Норман Макларън.

— Вдигни за малко глава, възглавницата ти е много ниска, ще я сменя.

— По-добре остави възглавницата на мира и ми смени главата — каза Оливейра. — Какво да се прави, хирургията е още в пелени.

(-88)

64.

При една от срещите им в Латинския квартал Пола гледаше тротоара и почти всички гледаха тротоара. Трябваше да спре и да разгледа Наполеон в профил до прекрасна рисунка на Шартр, а малко по-далеч кобила с кончето си посред зелено поле. Авторите бяха две руси момчета и едно момиче индокитайче. Кутията от тебешири беше пълна с монети от по десет и двајсет франка. От време на време някой от художниците се навеждаше, за да усъвършенства един или друг детайл, и не беше трудно да се забележи, че в този миг даренията се увеличаваха.

— Прилагат системата на Пенелопа, но без да разплитат — каза Оливейра. — Тази госпожа например не си развърза връзките на кесията, докато малката Цонг Цонг не се хвърли на земята, за да пипне нещо по русокосата със сините очи. Харесва им някой да работи, това е факт.

— Цонг Цонг ли се казва? — попита Пола.

— Откъде да знам. Има хубави глезени.

— Толкова труд, а през нощта ще дойдат да почистят и край.

— Именно това му е хубавото. Цветните тебешири като есхатологична фигура, тема за дисертация. Ако чистачите на общината не приключат с всичко до сутринта, Цонг Цонг ще дойде лично с кофа вода. Истински свършва само онова, което всяка сутрин започва наново. Хората хвърлят монети, без да знаят, че ги мамят, защото всъщност тези картини никога не се изтриват. Сменят тротоара или цвета, но вече съществуват в една ръка, в кутия тебешири, в хитра система от движения. Строго погледнато, ако едно от тези момчета прекара утринта, размахвайки ръце във въздуха, ще заслужи десетте франка също както и ако рисува Наполеон. Обаче ни трябва доказателства. Ето ги. Пусни им двајсет франка, не бъди стисната.

— Вече им дадох, преди да дойдеш.

— Възхитително. Всъщност тези монети ги слагаме в устата на мъртвите — изкупителен обол. Почит към ефимерното, към това, че тази катедрала е видение от тебешир, което струя вода ще отнесе за

секунда. Монетата е там, а катедралата ще се роди пак утре. Плащаме безсмъртието, плащаме трайността. *No money, no cathedral.*^[1] Ти да не си от тебешир?

Но Пола не отговори, той обгърна раменете ѝ с ръка и тръгнаха надолу и нагоре по „Бул Миш“, преди бавно да се отнесат към улица „Дофин“. Един свят от цветни тебешери се въртеше около тях и ги включваше в своя танц — пържени картофи, нарисувани с жълт тебешир, вино с червен тебешир, сладостно бледо небе с небесносин тебешир с мъничко зелено откъм реката. Щяха да хвърлят още веднъж монета в цигарената кутия, за да отложат изчезването на катедралата, и със самия жест да я осъдят на изтриване, за да я има пак, да изчезне под струята вода, за да се завърне изпод тебеширите — черни, сини и жълти. Улица „Дофин“ бе нарисувана със сив тебешир, стълбището — прилежно с кафяв тебешир, стаята с убягващите линии, хитро изтеглени със светлозелен тебешир, пердетата — с бял тебешир, леглото с пончото, където бяха всички тебешери (Да живее Мексико!), любовта — с гладните тебешери на фиксажа, който да ги прикове в настоящето, любов с уханен тебешир, уста с оранжев тебешир, тъга и пресита с тебешери без цвят, които се носеха сред незабележимия прах и се наслаждаваха върху спящите лица, в натежалия тебешир на телата.

— Всичко се разпада, щом го хванеш, дори още щом го погледнеш — каза Пола. — Ти си като ужасна киселина, страхувам се от теб.

— Обръщаш прекалено много внимание на няколко метафори.

— Не е само това, което казваш, а начинът на... Не знам, като фуния е. Понякога ми се струва, че ще се плъзна в прегръдките ти и ще падна в кладенец. По-лошо е, отколкото да сънуваш, че падаш в бездна.

— Може би — каза Оливейра — донякъде си на прав път.

— О, остави ме на мира. Знам как да живея, разбираш ли. Живея си много добре така, както си живея. Тук, с моите неща и с моите приятели.

— Изброявай, изброявай. Това помага. Дръж се за имената, така няма да паднеш. Там е нощната масичка, пердето не е мръднало от прозореца, Клодет е все още на същия адрес, „Дантон“ № 34 или не знам си колко, майка ти ти пише от Екс-ан-Прованс. Всичко е наред.

— Плашиш ме, южноамериканско чудовище — каза Пола, притискайки се до него. — Бяхме се уговорили в моя дом да не се говори за...

— За цветни тебешири.

— За всичко това.

Оливейра запали една „Голоаз“ и погледна сгънатия лист на нощното шкафче.

— Това талонът за изследвания ли е?

— Да, искат да ги направя веднага. Пипни тук, по-лошо е от миналата седмица.

Почти се беше мръкнало и Пола приличаше на модел на Бонар, опънала се в леглото, а последните лъчи, идващи от прозореца, я обгръщаха в зеленикаво жълто.

„Чистачката на разсъмване — помисли си Оливейра, като се наведе да я целуне по гърдите, точно там, където тя бе посочила колебливо с пръст. — Но не се качват до четвъртия етаж, къде се е чуло и видяло чистачка или миячка на улици да се качи до четвъртия етаж. Освен това утре ще дойде художникът и ще повтори точно съвсем същото, тази толкова изящна извивка, в която нещо...“ Успя да престане да мисли, успя само за миг да я целуне, без да бъде нещо повече от собствената си целувка.

(-155)

[1] Няма пари, няма катедрала (англ.) — бел.прев. ↑

65.

Образец за досие на член на Клуба

Грегоровиус, Осип.

Безотечественик.

Пълна луна (обратната страна, невидима в онова предспътниково време): кратери, морета, пепел?

Предпочита да носи черно, сиво, кафяво. Никога не са го виждали с костюм. Някои твърдят, че имал три, но неизменно комбинира самото от единия с панталон от другия. Не би било трудно да се установи.

Възраст: казва, че е на четирийсет и осем.

Професия: интелектуалец. Сестра на баба му му изпраща скромна издръжка.

Carte de séjour^[1] АС 3456923 (за шест месеца с право на продължение. Била е продължавана вече девет пъти, всеки път все по-трудно).

Месторождение: роден е в Борзок^[2] (актът му за раждане вероятно е фалшив, както е декларирал Грегоровиус пред парижката полиция. Основанията за това предположение са посочени в досието му).

Месторождение: в годината му на раждане Борзок е бил част от Австро-Унгарската империя. Очевиден маджарски произход. Той обича да намеква, че е чех.

Месторождение: вероятно Великобритания. Възможно е също Грегоровиус да е роден в Глазгоу от баща моряк и сухоземна майка в резултат на принудително акостиране, лошо разпределение на товара на кораба, *stout ale*^[3] и прекомерна ксенофилия от страна на мис Марджори Бабингтън, „Стюарт Стрийт“ №22.

На Грегоровиус му харесва да гради пикареска за времето отпреди раждането си и да позори майките си (има три в зависимост от това доколко се е напил), като им приписва разюздани навици. Херцогиня Магда Раценвил, която върви заедно с уиски или с коняк,

била лесбийка, авторка на псевдонаучен трактат за *la carezza*^[4] (преведен на четири езика). Мис Бабингтън, чийто призрак се появява с джина, свършила като проститутка в Малта. Третата майка е безкраен проблем за Етиен, Роналд и Оливейра, свидетели на нейното размиващо се явяване с помощта на божоле, Кот-дю-Рон и бургундско алиготе. Според случая се казва Гал, Адгал или Минти, живее си свободно както в Херцеговина, така и в Неапол, пътува до Съединените щати с някаква водевилна трупа, става първата жена пушачка в Испания, продава виолетки на входа на Виенската опера, изобретява контрацептивни методи, умира от тиф, живее в Уерта, но е сляпа, изчезва заедно с шофьора на царя в Царское село, рекетира сина си през високосните години, практикува хидротерапия, има съмнителни отношения с един свещеник от Понтоаз, умряла е при раждането на Грегоровиус, който освен това е син на Сантуш Дюмон. По необясним начин свидетелите са забелязали, че тези последователни (или едновременни) версии за третата майка са придружени винаги от алюзии за Гурдяев, към когото Грегоровиус изпитва ту възхищение, ту омраза.

(–11)

[1] Разрешително за пребиваване (фр.) — бел.ред. ↑

[2] Става въпрос за унгарския град Божок, споменат в глава 26. Правописът тук е на Кортасар — бел.ред. ↑

[3] Силна бира (англ.) — бел.прев. ↑

[4] Ласката (ит.) — бел.ред. ↑

66.

Някои страни на Морели — неговата страна Бувар и Пекюше, страната му компилатор на литературен алманах (в определени моменти нарича „Алманах“ цялостното си творчество).

Иска му се да *нарисува* определени идеи, но е неспособен да го направи. Рисунките, които се появяват в полетата на бележките му, са ужасни. Натрапчиви повторения на някаква трептяща спирала с ритъм като на спиралите, които украсяват ступата в Санчи.

Проектира един от многото финали на недовършената си книга и оставя макет. Страницата съдържа една-единствена фраза: „Всъщност знаеше, че не може да се отиде по-нататък защото по-нататък няма“. Фразата се повтаря на цялата страница и създава впечатление за стена, за пречка. Няма точки, нито запетайки, нито полета. Наистина стена от думи, илюстрираща смисъла на фразата, ударът в бариера, зад която няма нищо. Но долу вдясно, в една от фразите, липсва думата по-нататък. Чувствителното око открива дупката в тухлите, преминаващата светлина.

(-149)

Връзвам си обувките, доволен съм, подсвирквам си и изведнъж — нещастieto. Но този път те хванах, тъга, усетих те *преди* каквато и да било намеса на ума, преди първото отрицателно съждение. Като сив цвят, който сякаш е болка и сякаш е стомахът. И *почти* едновременно (но след това, този път няма да ме измамиш) си проправи път разбираем репертоар, чиято първа обясняваща идея беше: „А сега да изживеем още един ден и т.н.“. Откъдето следва: „Тъжно ми е, *защото...* и т.н.“.

Мислите, издули платна под напора на основополагащия, задухал отдолу вятър (но отдолу е само физическо разполагане в пространството). Достатъчно е да се смени бризът (*но като е това, което го изпраца от един квадрант в друг?*) и на секундата се появяват щастливите лодчици с шарените си платна. „След цялата тази работа няма причина човек да се оплаква, приятел“ и други в този дух.

Събудих се и видях утринната светлина в процепите на щорите. Измъквах се от такива дълбини на нощта, че ми се догади от самия мен, от ужаса да надникна към един нов ден, представящ се по същия начин, с механичното си повтарящо се безразличие — осъзнаване, усещане за светлина, отваряне на очи, щорите, зората.

В тази секунда с вездесъщостта на полусънното състояние измерих ужаса на онова, което толкова удивлява и очарова религиите — вечното съвършенство на космоса, неспирното въртене на кълбото около оста си. Гадене, непоносимо усещане за принуда. *Трябва да търпя факта, че слънцето изгрява всеки ден. Чудовищно е. Нечовешко е.*

Преди да заспя отново, си представих (видях) една пластична, променяща се вселена, изпълнена с чудни случайности, еластично небе, слънце, което внезапно изчезва или остава неподвижно, или променя формата си.

Възжелах разпръскването на установените съзвездия, тази мръсна светлинна пропаганда на Тръста на Божествения часовникар.

68.

Едва започнал да амалира ноемата, на нея ѝ се събираше клемисът и се впускаха в хидромурии, в диви амбони, в отчайващи сустали. Всеки път, когато той се опитваше да реламира инкопелусите, се заплиташе в жално гримадо и трябваше да енвулсионира с лице към новалото, усещайки как полека-лека арнилите се еспехуснираха, апелтронираха се постепенно, редуплимираха се, докато не останеше проснат като трималсиат от ергоманин, на когото са му паднали няколко филули от кариаконсия. И все пак това беше само началото, защото в определен момент тя си тордулираше ургалиите и му позволяваше нежно да доближи орфелуниите си. Едва смесили перата си, нещо подобно на улукорд ги енкресторираше, екстраюкстираше ги и ги задвижваше, и ето внезапно клинонът, конкулкантната естерфуроза на матриците, задъхантената устоплувия на оргумия, еспроемиите на мерпразъма в една свръхчомитическа агопауза. Евое! Евое! Волпосирани на гребена на стеналията, те се усещаха да балпарамират, перлинести и маруляви. Трокът трепереше, мариоперата се побеждаваха и всичко се превръщаваше в едно дълбоко пинисе, в ниолами от аргупростряни газени материи, в почти жестоки луски, които ги ордопенираха чак до края на гунфиите.

(-9)

(„Реновиго“, бр. 5)

ДРУК САМУБИЕЦ

Неприятна изненада бе да прочетем ф „Ортографико“ новината, че на първи март ф Сан Луис Потоси е починал Адолфо Авила Санчес, генерал-лейтенант (повишиха го ф чин генерал, за да го накарат да мине ф остафка). Новината беше изненадваща, защото нъмахме информация, че е на легло. Разбира се, от извесно време насам го бяхме включили ф каталога на наште приятели самубици и веднъш „Реновиго“ коментира нъакои наблъдавани у него признаци. Само че Авила Санчес не избра револвер като антиклерикалниъа писател Гилермо Делора, нито въже като френскиъа есперантис Иожен Ланти.

Авила Санчес беше човек, заслужаваш внимание и уважение. Тои беше доблестен воиник — чес за своята институция в областа на теорията и на практиката. Имаше више разбиране за въарнос и отиде на боиното поле. беше културен човек — преподаваше науки на млади и стари. беше мислител, имаше публикации по весниците и остави нъаколко неиздадени творби, между които и „Казармени максими“. беше поет — с гольама лекота съчинъаваше стихове в нъаколко жанра. беше творец с молиф и перо и ни дари своите творения. беше лингвис и обичаше да превежда собствените си произведения на англииски, есперанто и други езици.

По точно казано, Авила Санчес беше човек на мисълта и действието, на морала и културата. Ето такива са неговите заслуги.

Ако се обърнем към друг аспект от неговата личнос — аспектите са няколко, — естествено, ште се поколебаем, преди да надникнем ф часнийа му живот. Но понеже публична личнос като Авила Санчес няма такъф, ште допуснем грешката, който току-што споменахме, и няма да скрием обратната страна на медала. С оглет на нашто призвание на биографи и историци, трябва да се откажем от фсьакакви скрупули.

Запознахме се лично с Авила Санчес към 1936 г. в Линарес, штата Нуево Леон, а после ф Монтерей го посетихме в дома му, които изглеждаше благоденсваш и штаслиф. Слет години го посетихме ф Самора, където фпечатлението беше съфсем противоположно, осъзнахме, че домът му се распада, което стана седмици по-късно — първата му съпруга го напусна, а после децата му се распиляха. По-късно, ф Сан Луис Потоси, срещна една добра девоика, който му отговори със симпатийа и се съгласи да се омъжи за него — така създаде фторо семейство, което със себеотрицание го истърпя по-дълго от първото и не го напусна.

Какво беше първото при Авила Санчес — умственото растройство или алкохолизмът? Не знаем, но двете, съчетани, съсипаха живота му и станаха причина за смърта му. Прес последните си години боледуваше, бяхме го отписали със съзнанието, че е самубиец, които бързо върви към неизбежнийа си край. Фатализмът наделява, когато се наблъудават хора, толкова йасно насочени към скорошен и трагичен залес.

Покоинийат вярваше в бѣднийа живот. Ако го е открил, дано в него испита штастието, което — макар и с различни показатели — е обект на горештото желание на фсички хора.

„Когато още се намирах в моята първа причина, аз нямах никакъв Бог [...] Там аз имах себе си самия и нищо повече не исках. Каквото исках, това бях, и каквото бях, това исках, и стоях там неограничен от Бога и от всички неща [...] Затова ние молим Бога да сме лишени от «Бога» и да схващаме и навеки да се наслаждаваме на истината там, където и върховните му ангели, и мухата, и душата са равни, там, където се намирах и исках, каквото бях, и бях, каквото исках [...]"

Майстер Екхарт, проповед „Beati pauperes spiritu“^[1]

(-147)

[1] Майстер Екхарт. „Блажени бедните духом“, прев. Георги Каприев. — В: Средновековни философи. Първа част, УИ „Св. Кл. Охридски“, София, 1994, с. 498 и 499 — бел.прев. ↑

Морелиана

Каква е всъщност тази история с намирането на хилядолетното царство, Едем, някакъв друг свят? Всичко, което се пише в наше време и си струва да бъде прочетено, е ориентирано към тази носталгия. Комплекс на Аркадия, завръщане към великото лоно, back to Adam, le bon sauvage^[1] (и така нататък...), *Изгубен рай, изгубен, защото те търся, аз, винаги останал без светлина...* И хайде давай с островите (вж. Музил) или с гурутата (ако човек има пари за самолета Париж-Бомбай), или просто вземаш чашка за кафе и я разглеждаш от всички страни, вече не като чаша, а като свидетелство за огромната магария, в която сме вкарани всички, да мислиш, че този предмет не е нищо друго освен чашка за кафе, когато и най-големият идиот сред журналистите, заели се да обобщят какво са квантите, Планк и Хайзенберг, ще се изпотрепе да ни обяснява в три колони, че всичко трепти и вибрира, и прилича на котка в очакване да направи големия скок към водород или кобалт, което ще ни обърне всички надолу с главата. Груб начин на изразяване, наистина.

Кафената чашка е бяла, добрият дивак е кафяв, Планк е голям германец. Зад всичко това (винаги зад, трябва да се убедим, че това е ключовата идея на модерната мисъл) — Раят, другият свят, поруганата невинност, която насляпо се търси през сълзи, земята Хуркалия. Всички я търсят по един или друг начин, всички искат да отворят вратата, за да отидат да играят. И не заради Едем, не толкова заради Едема сам по себе си, а единствено за да обърнат гръб на реактивните самолети, на физиономията на Никита или Дуайт, или Шарл, или Франсиско, на буденето с будилник, привикването към термометъра и вендузите, пенсионирането с ритник в задника (четирийсет години си налягаш задника, за да боли по-малко, но пак боли, върхът на обувката се забива все по-болезнено, при всеки ритник се задържа един миг по-дълго върху задника на горкия касиер или младши лейтенант, или учител по литература, или медицинска сестра), та казахме, че хомо

сапиенс търси вратата не за да прекрачи в хилядолетното царство (макар че няма да е никак зле, всъщност няма да е зле), а само за да може да я затвори зад гърба си и да завърти задник като доволно куче със съзнанието, че обувката на шибания живот вече е зад него, рита затворена врата, и може с въздишка на облекчение да разкопчее горкото копче на задника си, да се изправи и да тръгне на разходка сред цветенцата в градината, и да седне да гледа някой облак поне пет хиляди години или двацет хиляди, ако е възможно, и никой да не се ядосва, и ако може да си остане в градината да си гледа цветенцата.

От време на време в легиона на онези, които си пазят здраво задниците, се намира по някой, който не само иска да затвори вратата, за да се скрие от ритниците на традиционните три измерения, без да броим произтичащите от категориите на разума, от гнилия принцип на самодостатъчния разум и други безкрайни глупости, а освен това тези субекти вярват, заедно с други луди, че ни няма на този свят, че нашите родители гигантите са ни пуснали на пътното платно в посока, обратна на посоката на движение, и трябва да излезем оттам, ако не искаме да свършим като паметници или образцови дядовци, и че нищо не е загубено, ако в крайна сметка човек има смелостта да обяви, че всичко е загубено и трябва да се започне отново, като славните работници, които през една августовска утрин на 1907-а разбрали, че тунелът под Монте Браско не бил добре проектиран и ще се отклонят на повече от петнайсет метра от насрещния тунел с начална точка Дубливна, който копаели югославските работници. Какво направили славните работници? Славните работници оставили тунела така, както си е, излезли на повърхността и след няколко дни и ноци умуване из пиломонтските кръчми започнали да копят за своя сметка и на свой риск в друга част на Браско и продължили, без да ги е грижа за югославските работници, като след четири месеца и пет дена стигнали до южната част на Дубливна за немалко учудване на един пенсиониран учител, видял ги да се появяват насред банята в дома му. Възхитителен пример, който би трябвало да последват работниците от Дубливна (макар че трябва да се признае, славните работници не им били съобщили за намеренията си), вместо упорито да се опитват да съединят своя с един несъществуващ тунел, какъвто е случаят с толкова поети, надвесили повече от половината си тяло през прозореца на гостната в късните часове на нощта.

И така, човек може да се смее и да мисли, че в случая не се говори сериозно, но ако се говори сериозно, смехът сам по себе си е прокопал повече полезни тунели, отколкото всичките сълзи на земята, макар и това да не им отърва на горделивците, заинатили се да вярват, че Мелпомена е по-плодовита от Кралица Маб. Веднъж завинаги трябва да постигнем несъгласие по този въпрос. Май има един изход, но този изход би трябвало да е вход. Може би има хилядолетно царство, но то не се постига с бягство от вражеския залп при атаката на крепостта. Този век и досега бяга от купища неща, търси вратички и понякога ги разбива. Какво става после, не се знае, някои сигурно са успели да надникнат и са загинали, мигновено изтрети от голямата черна забрава, други са се задоволили с едно малко бягство, къщичка извън града, литературна или научна специализация, туризъм. Бягствата се планират, технологизират, съоръжават се с Модулор или Пластмасова линия. Има кретени, които все още вярват, че пианството може да бъде способ, или пък мескалинът, или хомосексуалността — нещо, каквото и да е, само по себе си великолепно или безполезно, само че глупашки въздигнато до система, до ключ за царството. Възможно е вътре в този свят да има друг, но няма да го открием, изрязвайки силуета му в баснословната врява на дните и на живота, няма да го открием нито в атрофията, нито в хипертрофията. Онзи свят не съществува, трябва да бъде създаден като феникса. Онзи свят съществува в този, но така, както водата съществува в кислорода и във водорода или както на страници 78, 457, 3, 271, 688, 75 и 456 от речника на испанския език на Кралската академия се намира необходимото за написване на определен единайсетсричен стих на Гарсиласо. Да кажем, че светът е фигура — тя трябва да бъде прочетена. Нека под прочитане разбираме да я породим. Кой се интересува от речника заради самия речник? Ако посредством сложна алхимия, осмоза и смесване на прости субстанции най-сетне на брега на реката се появи Беатриче, как да не подозираме, удивени, какво на свой ред би могло да се роди от нея? Колко безполезно е заниманието на човека, фризьор на самия себе си, повтарящ до пълно отвращение все същата подстрижка на всеки две седмици — слага все същата маса, прави отново все същите неща, купува все същия вестник, прилага все същите принципи към все същите конюнктури. Може и да има хилядолетно царство, но ако някога стигнем до него, ако сме него, то

вече няма да се нарича така. Докато не отнемем на времето камшика на историята, докато не приключим с високомерието на толкова *докато*, ще продължаваме да възприемаме красотата като цел, покоя като *desideratum*^[2], винаги от тази страна на вратата, където всъщност човек невинаги се чувства зле, където много хора постигат задоволителен живот, приятни ухания, добри заплати, висококачествена литература, стерео звук, и тогава защо да се тревожим, че светът вероятно е краен, че историята се приближава към оптималната си точка, че човешкият род излиза от Средновековието, за да навлезе в ерата на кибернетиката. *Tout va très bien, madame la Marquise, tout va très bien, tout va très bien*^[3].

Колкото до другото, човек трябва да е кретен, да е поет или неудачник, за да изгуби повече от пет минути за тези носталгии, които прекрасно могат да бъдат ликвидирани в кратки срокове. Всяко събиране на директори на международни компании, на хора-науката, всеки нов изкуствен спътник, хормон или атомен реактор смазват с една идея повече тези измамни надежди. Царството ще е от пластмаса, това е факт. Не че светът ще се превърне в кошмар а ла Оруел или Хъксли — ще бъде много по-зле, ще бъде прекрасен свят по мярка на своите обитатели, без нито един комар, без нито един неграмотен, с кокошки с огромни размери и навярно с по осемнайсет кълки, всяка от тях много вкусна, с автоматично управлявани бани, водата ще има различен цвят за всеки ден от седмицата благодарение на грижите и вниманието на националната служба по хигиената, ще има телевизия във всяка стая, например огромни тропически пейзажи за жителите на Рейкявик, гледки с иглу за жителите на Хавана, изтънчени компенсации, които ще усмирят всяко недоволство,

и така нататък.

Тоест задоволителен свят за разумни хора.

А ще остане ли в него някой, един-единствен, който да не е разумен?

В някое ъгълче — реликва от забравеното царство. В нечия насилствена смърт — наказанието, че някой си е спомнил за царството. В нечий смях, в нечия сълза все още ще живее царството. Всъщност човек май няма да убие човека. Това ще му убегне, ще се вкопчи в кормилото на електронната машина, на звездната ракета, ще подложи крак, пък после нека го гонят. Може да се убие всичко освен

носталгията по царството, носим я в цвета на очите си, във всяка любов, във всичко, което дълбоко ни мъчи, освобождава ни и ни мами. *Wishful thinking*^[4] може би, но това е друга възможна дефиниция на двукракото без пера.

(-5)

[1] Назад към Адам (англ.), към добрия дивак (фр.) — бел.прев. ↑

[2] Стремез, желание, мечта (лат.) — бел.ред. ↑

[3] Всичко върви много добре, госпожо маркизо, всичко върви много добре, всичко върви много добре (фр.) — бел.прев. ↑

[4] Самозалъгване (англ.) — бел.ред. ↑

72.

— Добре направи, че се върна у дома, любов моя, беше толкова изморен.

— There's not a place like home^[1] — каза Оливейра.

— Пийни си още мате, току-що го запарих.

— Със затворени очи е още по-горчиво, чудно е. Какво ще кажеш да ме оставиш да поспя малко, а ти да си четеш някое списание.

— Да, любими — каза Хекрептен, като си бършеше сълзите и търсеше „Идилио“ от чисто покорство, въпреки че не беше в състояние да прочете каквото и да било.

— Хекрептен.

— Да, любов моя.

— Не се притеснявай за тая работа.

— Разбира се, че няма, глупчо. Чакай да ти сменя студения компрес.

— След малко ще стана и ще се поразходим из Алмагро. Може да дават някой музикален филм, цветен.

— Утре, любов моя, сега по-добре си почини. Имаше такова изражение, като си дойде...

— Какво да се прави, професията ми е такава. Няма защо да се безпокоиш. Слушай как пее Сто Песос долу.

— Сигурно му сменят храната, и то е Божия живинка — каза Хекрептен. — Колко е благодарно...

— Благодарно — повтори Оливейра. — Гледай ти, благодарно на този, който го държи в клетка.

— Животинките не разбират.

— Животинките — повтори Оливейра.

(-77)

[1] Няма друго място като дома (англ.) — бел.прев. ↑

73.

Да, но кой ще ни излекува от глухия огън, от безцветния огън, който лумва на свечеряване по улица „Юшет“, излиза от проядените портали, от тесните безистени, огън без образ, облизващ камъните, дебнешц в тъмната празнина на вратите, какво да направим, за да отмием сладостното му изгаряне, което продължава, наслажда се, съюзник на времето и спомена, на лепкавите вещества, които ни удържат от тази страна, ще ни гори сладостно, докато ни изпепели. Тогава е по-добре да се договорим като котките и като мъха, незабавно да се сприятелим с портиерките с дрезгави гласове, с бледите страдащи създания, които наблюдават зад прозорците и си играят с една суха клонка. И да горим така, без прекъсване, да понесем изгарянето, тръгнало от центъра, напредващо като постепенното узряване на плода, да бъдем пулсът на кладата в този безкраен гъсталак от камък, да вървим през нощите на живота си със сляпото покорство на кръвта, която описва своите кръгове.

Колко пъти се питам не са ли това само писаници във време, в което сме се устремили към измамата сред непогрешими уравнения и машини за конформизъм. А да се питаме дали ще успеем да открием обратната страна на навика, или по си струва да се оставим на веселата му кибернетика, това няма ли да е пак литература? Бунт, конформизъм, тъга, земните храни, всичките дихотомии, ин и ян, съзерцанието или *Tätigkeit*^[1], овесени ядки или яребици_ *faisandées*^[2], Ласко или Матийо, какъв хамак от думи, каква джобна диалектика с бури по пижама и катаклизми в *living room*^[3]. Самият факт, че си задаваме въпроси около възможния избор, опорочава и замъглява възможния избор. *Дали да, дали не, дали в това е...* Някому би се сторило, че един избор не може да е диалектически, че самото му формулиране го прави по-беден, тоест неистински, тоест превръща го в нещо друго. Между ин и ян колко еони? От да-то до не-то колко може би-та? Всичко е литература, тоест фабула. За какво ни е обаче успокоителната за честния собственик истина? Възможната за нас истина трябва да бъде измислица, тоест писане, литературисване, живописване,

скулптурисване, селскостопанисване, рибностопанисване, всички исванета на света. Ценностите — исванета, светостта — друго исване, обществото — трето исване, любовта — чисто исване, красотата — исването на исванетата. В една от книгите си Морели говори за неаполитанеца, прекарал години седнал на прага на къщата си, загледан в един винт на земята. През нощта си го вземал и си го слагал под дюшека. Отначало винтът бил смях, подигравки, раздразнение от страна на общността, на съседите, знак за нарушаване на гражданския дълг, накрая свиване на рамене, покой, винтът бил покоят, никой не можел да мине по улицата, без да хвърли кос поглед към винта и да не усети покой. Оня тип умрял от инфаркт, а винтът изчезнал веднага щом пристигнали съседите. Някой от тях го държи при себе си, може би го вади, когато е сам, и го гледа, после пак го прибира и отива във фабриката с чувството за нещо, което не разбира, някакъв неясен упрек. Намира покой само когато вади винта и го гледа, остава загледан в него, докато не чуе стъпки, и тогава бързо го скрива. Морели е мислел, че винтът би трябвало да е нещо друго, някакъв бог или нещо такова. Твърде лесно решение. Може би грешката е, че този предмет е бил приеман за винт поради факта, че е имал формата на винт. Пикасо взема автомобилче играчка и го превръща в челюст на маймуна песоглавец. Неаполитанецът може да е бил идиот, но може и да е измислил цял свят. От винта до окото, от окото до звездата... Защо да се предаваме на Великия навик? Може да се избере исването, измислицата, тоест винтът или автомобилчето играчка. Ето така Париж ни разрушава бавно, сладостно, стрива ни между стари цветя и хартиени покривки с петна от вино с безцветния си огън, който лумва на свечеряване — излиза от проядените портали. Изгаря ни един измислен огън, нажежено исване, трик на човешкия род, град, който е Великият винт, ужасната игла със своето нощно око-дупка, през което е вдянат конецът на Сена, машина за изтезания като дантела, агония в клетка, препълнена с побеснели лястовици. Горим в своето творение, приказна смъртна чест, висше предизвикателство към феникса. Никой няма да ни излекува от глухия огън, от безцветния огън, лумнал на свечеряване по улица „Юшет“. Неизлечими, напълно неизлечими, избираме за исване Великия винт, навеждаме се над него, влизаме в него, измисляме го отново всеки ден, с всяко петно от вино върху покривката, с всяка целувка в плесента на утрините в „Кур дьо Роан“,

измисляме нашия пожар, горим отвътре навън, може би това е изборът, може би думите го обвиват както кърпата — хляба, а вътре е уханието, втасващото тесто, да-то без не-то, или обратно — не-то без да-то, денят без Мани, без Ормузд или Ариман^[4], веднъж завинаги, и мир да има, и стига вече.

(-1)

[1] Дейността (нем.) — бел.прев. ↑

[2] Разлагащо се дивечово месо (фр.) — бел.прев. ↑

[3] Дневната (англ.) — бел.прев. ↑

[4] Мани — основоположник на манихейството. Ормузд (Ахура Мазда) — върховен бог в зороастризма, олицетворение на доброто, на когото се противопоставя Ариман — духът на злото — бел.ред. ↑

74.

Неконформистът през погледа на Морели в бележка, забодена с карфица за сметка от пералнята: „Приема камъчето и Бета от Кентавър, чистото-поради-нищожност и чистото-поради-извънмерност. Този човек се движи в най-ниските и в най-високите честоти, като умишлено пренебрегва средните, тоест обичайната зона на духовното човешко натрупване. Без да е в състояние да премахне обстоятелствата, той се опитва да им обърне гръб; неспособен да се присъедини към хората, които се борят, за да ги премахнат (понеже счита, че подобно премахване ще бъде просто една подмяна вместо друга, също толкова частична и непоносима), той се отдалечава, свивайки рамене. За приятелите му фактът, че е доволен от нищожното, от детинското, от някакъв конец или от соло на Стан Гец, говори за достойно за съжаление обедняване; те не знаят, че съществува и другата крайност, приближаването към някаква сума, която се отхвърля, полека се изплъзва и се укрива, но ловът няма край и няма да свърши дори със смъртта на този човек, защото смъртта му няма да е смъртта на междинната зона, на честотите, които долавят ушите, чули погребалния марш на Зигфрид“.

Може би за да коригира екзалтирания тон на тази бележка, една жълтеникава, надраскана с молив хартийка казва: „Камък и звезда — абсурдни образи. Но съкровено вземане-даване със заоблените камъни понякога ни доближава до пейзаж, между ръката и камъка трепти извънвремеви акорд. Бляскав... (думата не се чете)..., че това също е Бета от Кентавър, имената и величините отстъпват, разтварят се, престават да бъдат онова, което науката би искала да бъдат. И по този начин сме в нещо, което чисто и просто е (какво? какво?): ръка, която потреперва, докато обхваща прозрачен камък, който също потреперва“. (По-надолу, с мастило: „Не става дума за пантеизъм — прелестна илюзия, паднала нагоре в едно небе, разгоряло се на ръба на морето“.)

На друго място следното обяснение: „Да се говори за високи и ниски честоти е още едно отстъпление пред *idola fori*^[1] и пред езика на

науката, илюзия на Запада. За моя неконформист да направиш хвърчило и да го пуснеш за радост на децата не представлява по-малко значимо занимание (ниското по отношение на високото, малкото по отношение на многото и т.н.), а е съвпадение на чисти елементи и оттам една моментна хармония, удовлетворение, което помага да се понесе останалото. По същия начин миговете на отдалечаване, на щастливо отчуждение, които го устремяват към кратък допир до нещо, което би могло да е неговият рай, за него не са изживяване, по-висше от изработването на хвърчило; то е като цел, но не над или отвъд нещо. Но не е и цел, разбирана като нещо временно, подстъп към кулминацията в процес на обогатяващо лишаване от нещата; може да му се случи, докато седи в тоалетната, а най-вече му се случва между женски бедра, сред облаци дим и посред четенето на неща, които обикновено не се котират особено в неделните вестници за образована аудитория“.

„Що се отнася до ежедневните факти, поведението на моя неконформист се проявява в отхвърляне на всичко, което намирисва на получена наготово мисъл, на традиция, на посредствена структура, основана на страха и на изгодата — измамно взаимна. Би могъл да бъде Робинзон без особени усилия. Не е мизантроп, но приема от мъжете и жените само онази част, която не е влязла в калъпа на обществената настройка; що се отнася до самия него, половината му тяло е напъхано в калъпа и той го знае, но това знание е активно, а не е примирението на човек, който просто се оставя на течението. Със свободната си ръка си удря шамари през по-голямата част от деня, а в промеждутъците удря шамари на другите, които му го връщат тройно. Така че си запълва времето с чудовищни бъркотии, в които са въввлечени любовници, приятели, кредитори и чиновници, а в малкото останали свободни мигове употребява свободата си по начин, удивителен за останалите, неизменно завършващ със смешни малки катастрофи по негова мярка и по мярката на осъществимите му амбиции; друга, по-тайна и изплъзваща се свобода работи в него, но само той (и то едва-едва) би могъл да осъзнае игрите й.“

(-6)

[1] Идолите на площада (лат.) — бел.прев. ↑

75.

Бе толкова хубаво в старите времена човек да се почувства потопен в един величествен стил на живот, където са възможни сонетите, диалогът с небесните тела, размишленията през буеносайреските нощи, гьотевското спокойствие по време на сбирките в „Колумб“ или на лекциите на чуждоземните авторитети. Все още бе обкръжен от свят, който живееше така, който се обичаше такъв, предумишлено красив и спретнат, архитектурен. За да усети дистанцията, която го делеше сега от този колумбариум, Оливейра трябваше само да повтори с кисела усмивка вчерашните изискани фрази и луксозен ритъм на живот, дворцовия маниер да се говори и да се мълчи. В Буенос Айрес, столица на страха, отново се усещаше обкръжен от дискретното изглаждане на стърчащите зъбери, обикновено наречено здрав разум, и — отгоре на всичко — от това утвърдително самодоволство, от което гласовете на млади и на стари звучаха толкова надутото, и видимото се приемаше за истинско, а заместителя — за онова, за онова, за онова (пред огледалото, стиснал тубата с паста за зъби, Оливейра пак се смееше в лицето си и вместо да си пъхне четката в устата, я доближаваше до изображението си и усърдно мажеше отражението на устата си с розова паста, рисуваше сърце в средата на устата си, ръце, крака, букви, мръсотии, прокаряваше четката за зъби по огледалото, мажеше го с паста и се превиваше от смях, докато Хекрептен не влезеше отчаяна с гъба в ръка и така нататък).

(-43)

И при Пола както винаги бяха ръцете. Свечеряване, умора от времето, изгубено по кафенетата в четене на вестници, които винаги са все същият вестник, и нещо като капак от бира, който лекичко го притиска в областта на стомаха. Човек е готов за какво ли не, може да попадне в най-лошите клопки на инерцията и занемареността и изведнъж една жена си отваря чантата, за да си плати кафето, и пръстите се заиграват за миг със заяждащата както обикновено закопчалка на чантата. Създава се впечатлението, че закопчалката пази входа към дома на зодиака, че когато пръстите на онази жена успеят да плъзнат тънката позлатена кукичка с едно недоловимо полузавъртане и механизмът се откачи, изригване ще заслепи посетителите, опиянени от перното и Тур дьо Франс, или по-скоро ще ги погълне, фуния от виолетово кадифе ще изтръгне света от рамките му — цялата Люксембургска градина, улица „Суфло“, улица „Гей Люсак“, кафенето „Капулад“, фонтана „Медичи“, улица „Мосю льо Пренс“, ще потопи всичко в едно последно бълбукане, оставило само една празна маса, отворената чанта, пръстите на жената, които вадят монета от сто франка и я подават на татко Рагон, докато Орасио Оливейра, естествено, напет и оцелял след катастрофата, се готви да каже каквото се казва по повод на големите катаклизми.

— О, знаете ли — отговори Пола. — Страхът не е силната ми страна.

Каза *Oh, vous savez*^[1] донякъде като сфинкса, преди да зададе гатанката, едва ли не извинително, не желаейки да злоупотребява с авторитет, за който се знае, че е голям. Говореше като жените в толкова романи, чиито автори не искат да губят време и влагат най-добрите описания в диалозите, като по този начин добавят полезното към приятното.

— Когато казвам страх — отбеляза Оливейра, седнал на пейката, покрита с червен плюш, отляво на сфинкса, — мисля преди всичко за обратната страна на нещата. Вие движехте ръката си, сякаш докосвахте

някакъв предел, след който започва свят наобратно, където аз например бих могъл да се окажа вашата чанта, а вие — татко Рагон.

Очакваше Пола да се засмее и нещата да престанат да бъдат толкова засукани, но на Пола (после узна, че се казва Пола) тази възможност не ѝ се стори достатъчно абсурдна. Когато се усмихваше, разкриваше малки и много равни зъби, леко притиснати от устните, покрити с ярко оранжево червило, но Оливейра все още беше при ръцете, както винаги го привличаха ръцете на жените, изпитваше нужда да ги докосва, да прокара пръсти по всяка фаланга, да проследи с движенията на японски кинезитерапевт недоловимите пътища на вените, да проучи състоянието на ноктите, да заподозре като хиромант къде са злокобните линии и благоприятните издатинки, да чуе грохота на луната, опрял до ухото си дланта на една малка ръка, леко влажна от любов или от чаша чай.

(-101)

[1] О, знаете ли (фр.) — бел.прев. ↑

— Разберете, след това...

— Res, non verba^[1] — каза Оливейра. — Става дума за осем дни по седемдесет песос дневно, осем по седемдесет, петстотин и шейсет, да кажем петстотин и петдесет, с другите десет купете по една кока-кола на болните.

— Ще ми направите ли услугата да съберете веднага личните си вещи?

— Да, днес или утре, по-скоро утре, отколкото днес.

— Ето парите. Подпишете разписката, ако обичате.

— Не обичам. Просто ще я подпиша. Ессо^[2].

— На съпругата ми ѝ е толкова неприятно — каза Ферагуто, като му обърна гръб и завъртя цигарата между зъбите си.

— Женската чувствителност, критическата възраст, такива работи.

— Достойнството, господине.

— И аз това си мислех. Като говорим за достойнството, благодаря, че ме взехте в цирка. Беше забавно и имаше малко работа за вършене.

— Съпругата ми не е в състояние да го проумее — каза Ферагуто, но Оливейра вече беше на вратата. Един от двамата отвори очи или ги затвори. И вратата донякъде беше като око, което се отваряше или се затваряше. Ферагуто отново запали цигарата и пъхна ръце в джобовете. Мислеше какво да каже на този човек без никакви задръжки и никаква съвест, щом му се яви. Оливейра се остави да му сложат компреса на челото (значи той бе този, който затвори очи) и помисли какво ще каже на Ферагуто, когато нареди да го повикат.

(-131)

[1] Дела, не думи (лат.) — бел.прев. ↑

[2] Ето (ит.) — бел.прев. ↑

78.

Близостта на семейство Травълър. Когато се разделям с тях във входа или при кафенето на ъгъла, изведнъж като че ли ме напада желанието да остана наблизо, да ги гледам как живеят, воайор без апетити, приятелски настроен, малко тъжен. Близост, каква дума, като я гледаш, просто ти се иска да я напишеш неправилно. Но коя друга дума би могла да доближи (в първото си значение) самата кожа на познанството, епителната причина Талита, Маноло и аз да бъдем приятели. Хората мислят, че са приятели, защото прекарват по няколко часа седмично на едно канапе, в едно кино, понякога в едно легло или защото им се е случило да вършат една и съща работа в офиса. Като момче, когато седяхме в кафенето, колко пъти илюзията за идентичност с другарите ми ни е карала да се чувстваме щастливи. Идентичност с мъже и жени, от които сме познавали само един аспект, един начин да се отдават, една страна. Спомням си с неподвластна на времето яснота буеносайреските кафенета, където за няколко часа успявахме да се освободим от семействата и от задълженията, навлизахме в задимената територия на доверието по отношение на самите нас и на приятелите, получавахме достъп до нещо, което ни даваше утеха в тленното, обещаващо някакво безсмъртие. И там, на двайсет години, изрекохме най-проникновените си думи, разбрахме кои са най-дълбоките ни привързаности, бяхме като богове над половинлитровата бутилка и сухия кубински ром. Небеса на кафенето, красиви небеса. След това улицата винаги беше като изгнание — и ангелът с огнения меч, който регулираше движението по „Кориентес“ и „Сан Мартин“. Към къщи, че е късно, към папките с делата, към съпружеското легло, към липовия чай за старата, към изпита вдругиден, към смешното гадже, което чете Вики Баум и за което ще се оженим, няма начин.

(Странна жена е Талита. Създава впечатление, че върви със запалена свещ в ръка и сочи път. Като при това е самата скромност, нещо необичайно за аржентинка с диплома за висше образование в страна, където е достатъчно да си земемер, за да те вземат насериозно.

Като си помисли човек, че е отговаряла за аптека, това е титанично, наистина е страхотно. И има такава хубава прическа.)

Сега откривам, че у дома Маноло се нарича Ману. За Талита е толкова естествено да нарича Маноло Ману, не съзнава, че за приятелите му това негласно е скандал, кървяща рана. Ама аз с какво право... С правото на блудния син във всеки случай. Казано между другото, блудният син ще трябва да си потърси работа, последната ревизия на касата наистина беше като спускане в пещера. Ако приема ухажването на горкичката Хекрептен, която ще направи всичко, за да легне с мен, ще си осигуря стая и ризи, и т.н. Идеята да тръгна да продавам платове е идиотска както и всяка друга, въпросът е да се опита, но най-забавно би било да вляза в цирка при Маноло и Талита. Да вляза в цирка, прекрасна формулировка. В началото бе циркът и онова стихотворение на Къмингс, където се казва, че за сътворението Старецът поел толкова въздух в дробовете си като за шатрата на цирк. Не може да се каже на испански. Не, може, но трябва да се каже: пое една циркова шатра въздух. Ще приемем предложението на Хекрептен, която е прекрасно момиче, и това ще ни позволи да живеем по-близо до Маноло и Талита, защото от топографска гледна точка ще ни делят само две стени и една тънка филийка въздух. Бардакът е на една ръка разстояние, магазинът е наблизко, панаирът — ей го там. Като си помислиш, че Хекрептен *ме е чакала*. Не е за вярване какви неща им се случват на хората. Всички героични постъпки би трябвало поне да останат в семейството на човек и ето ти го това момиче, информиращо се от семейство Травълър за моите отвъдморски поражения, като междувременно плете и разплита все същия виолетов пуловер в очакване на своя Одисей и работи в магазин на улица „Майпу“. Не би било благородно да не се приемат предложенията на Хекрептен, да се отхвърли пълното ѝ нещастие. И от цинизъм към цинизъм докато вървиш, / към себе си се връщаш ти. Умразен Удисей.

Не, като си помислиш честно, най-абсурдното в този живот, който претендираме, че живеем, е фалшът на контактите. Отделни орбити, от време на време една ръка стиска друга, разговор в продължение на пет минути, един ден на конни състезания, една нощ в операта, едно бдение, където всички се чувстват малко по-заедно (и наистина е така, но свършва в часа на раздялата). В същото време човек живее с убеждението, че приятелите му са тук, че има контакт,

че съгласията или несъгласията са дълбоки и трайни. Как се мразим всички ние, без да знаем, че нежността е сегашната форма на тази омраза и че причината за дълбоката омраза е в това изместване от центъра, непреодолимото пространство между мен и теб, между това и онова. Всяка нежност е онтологически удар с лапа, приятел, опит да си присвоиш неprisвоимото, а на мен ми се иска да проникна в интимните отношения на семейство Травълър под претекст да ги опозная по-добре, да успея да стана истинският приятел, макар че всъщност това, което искам да си присвоя, е маната на Ману, дуендето на Талита, начинът, по който виждат нещата, тяхното настояще и бъдеще, различни от моите. А защо е тази мания за духовно присвояване, Орасио? Защо е тази носталгия по обвързването, нали току-що скъса връзките, пося объркване и обезсърчение (може би трябваше да остана малко повече в Монтевидео, да потърся по-добре) в прославената столица на латинския дух? И ето че, от една страна, нарочно си затворил една забележителна глава от живота си и даже не си позволяваш да мислиш на сладкия език, на който толкова обичаше да приказваш преди няколко месеца, и едновременно с това, убъркъл идиот тъкъв, буквално се скъсваш, зъ дъ пруникнеш в интимните утнушения на семейство Травълър, дъ бъдеш семейство Травълър, дъ се нъмъкнеш в семейство Травълър, включително в циркъ (ама директорът няма да се съгласи да ми даде работа, така че трябва сериозно да се замисля да се маскирам като моряк и да продавам платове на госпожите). О, глупако. Да видим дали пак ще успееш да посееш смут в редиците, дали идваш, за да разбиеш спокойния живот на хората. Онзи път ми разказаха за някакъв тип, който се мислел за Юда — причина, поради която водел кучешки живот в най-добрите кръгове на Буенос Айрес. Да не бъдем суетни. Най-много да се окажа нежен инквизитор, както сполучливо ме нарекоха една нощ. Вижте, госпожо, какъв плат. За вас по шейсет и пет песос метъра. Вашият мъ..., съпругът ви, извинете, ще бъде толкова доволен, когато се върне от ра..., от службата си, извинете. Ще подскочи до тавана, повярвайте ми, дума на моряк от „Рио Белен“. Е, да, дребна контрабанда, за да изкарам още малко пари, малкият има рахит, а же..., моята госпожа шие за един магазин, трябва да си помогнем малко, вие разбирате какво искам да кажа.

(-40)

79.

Изключително педантична бележка на Морели: „Да опитам «roman comique»^[1] в смисъл на текст, който да успее да намекне за други ценности и по този начин да подпомогне антропофанията, която все още смятаме за възможна. Изглежда, че обикновеният роман сякаш проваля търсенето, като ограничава читателя до своята сфера, а тя е толкова по-точно определена, колкото по-добър е романистът. Задържане насила в различните степени на драматичното, психологическото, трагичното, сатиричното или политическото. В замяна на това става дума да се опита текст, който не грабва читателя, но все пак задължително го превръща в съучастник, като под конвенционалното развитие на повествованието му нашепва други, поезотерични посоки. Демотическо писане за женския читател^[2] (който освен това няма да прочете повече от няколко страници, съвсем изгубен и скандализиран, ще се проклина, че е дал толкова пари за книгата), някакво смътно противопоставяне на йератическо писане.

Да се провокира, да се създаде небрежен, разплитащ се, несвързан текст, антироманов до най-малката подробност (макар и не антироманен). Без да си забранява големите ефекти на жанра, когато ситуацията го изисква, но помнейки съвета на Жид *ne jamais profiter de l'élan acquis*^[3]. Като всички любими на Запада създания романът се задоволява с една затворена структура. Да се застане решително против, да се потърси и тук отварянето и затова да се изтръгне из корен всяка систематичност при изграждането на характери и ситуации. Метод: иронията, непрестанната самокритика, липсата на свързаност, въображението, неслужещо на никого.

Един опит в тази посока изхожда от отхвърлянето на литературата, отхвърляне само частично, понеже се опира на думата, но то трябва да бди над всяко действие, предприето от автора и читателя. И така, романът да се използва, както се използва револвер, за да се защити мирът, като се промени знакът му. Да се вземе от литературата онова, което е живият мост между един човек и друг човек и което есето или трактатът правят възможно само между

специалисти. Повествование, което да не е претекст за предаване на «послание» (послание само по себе си няма, има носители на посланието и те всъщност са посланието, така както обича е този, който обича); повествование, което да действа като сгъстител на преживяванията, като катализатор на неясни и недотам разбрани понятия, и което влияе на първо място върху този, който го пише, затова то трябва да се пише като антироман, защото всяка затворена структура систематично ще оставя извън себе си тези известия, които могат да ни превърнат в преносители на послание, да ни доближат до собствените ни граници, а ние сме толкова далеч от възможността да се срещнем лице в лице с тях.

Странно как авторът се самосъздава чрез творбата си. Ако чрез тази магма, която е денят, потапянето в съществуването, искаме да дадем тласък на ценностите, които най-сетне да обявят антропофанията, тогава какво да правим вече с чистото разбиране, с горделивия разумен разум? От елеатите до днес диалектичното мислене е имало достатъчно време да ни даде своите плодове. Ядем ги, много са вкусни, бъкат от радиоактивност. И в края на пира защо сме толкова тъжни, братя от хиляда деветстотин петдесет и някоя си?“

Друга, привидно допълнителна бележка:

„Положението на читателя. В общи линии, всеки романист очаква от читателя си разбиране, участие в собствения му авторов опит или приемане и превъплъщаване в дадено послание. Романистът от времето на романтизма иска да бъде разбран сам по себе си или посредством героите си, романистът от епохата на класицизма иска да поучава, да остави следа в историята.

Трета възможност: да направиш читателя съучастник, другар в пътя. Да го направиш едновременно с теб, тъй като четенето ще премахне времето на читателя и ще го пренесе във времето на автора. Така читателят ще може да стане съучастник и състрадалец на опита, през който преминава романистът, *в същия момент и под същата форма*. За да се постигне споменатото, естетическите уловки са безполезни, има значение единствено зараждащата се материя, непосредствеността на изживяното (предадена чрез думата наистина, но възможно най-малко натоварената естетически думата; и оттам

«комичен» роман — *антиклимаксите*, иронията и още толкова други стрелки указатели, насочващи към другото).

За този читател, *mon semblable, mon frère*^[4], комичният роман (а какво е «Одисей»?) трябва да тече като онези сънища, за които имаме усещането, че са натоварени с нещо по-сериозно от тривиалните случки, но не успяваме да проумеем какво е то. В този смисъл комичният роман трябва да проявява образцова свенливост по отношение на читателя — не го мами, не го кара да възсяда какви ли не емоции или намерения, а му дава нещо подобно на изпълнена със значения глина, начало на моделирането, със следи от нещо, което може би е колективно, общочовешко, а не индивидуално. По-скоро му дава нещо като фасада, с врати и прозорци, зад които се разиграва мистерия, която читателят съучастник трябва да потърси (и оттам съучастничеството), но може и да не разкрие (и оттам състраданието). Това, което авторът на този роман трябва да е постигнал за самия себе си, ще се повтори (в по-голям размер може би, и това би било чудесно) у читателя съучастник. Колкото до женския читател, той ще си остане с фасадата, той вече знае, че има много хубави фасади, много *trompe l'oeil*^[5], и пред тях задоволително може да продължават да се представят комедиите и трагедиите на *honnête homme*^[6]. Така всички са доволни, а който роптае, нека го хване бери-бери.“

(–22)

[1] Комичен, смешен роман (фр.) — бел.прев. ↑

[2] В буквален превод испанското «lector hembra» ще бъде «читател женска». По-късно Кортасар изразява съжаление, че е употребил този израз: «Осъзнах, че съм направил глупост. Трябваше да избира „пасивен читател“, а не „читател женска“, защото женската невинаги е пасивна. В някои случаи е пасивна, в други не, както впрочем и мъжкарят». (Цитат от предговора на Андрес Аморос към испанското издание на «Игра на дама» на издателство Катедра, Мадрид, 1986, с. 23–24.) — бел.ред. ↑

[3] Никога да не се възползваш от набраната инерция (фр.) — бел.ред. ↑

[4] Подобен на мен, мой брат (фр.) — бел.прев. ↑

[5] Зрителна измама (фр.) — бел.ред. ↑

[6] Честния човек (фр.) — бел.ред. ↑

80.

Когато си изрежа ноктите или си измия главата, или просто сега, докато пиша, чувам гъргорене в стомаха си,

отново се връща усещането, че тялото ми е останало зад мен (не че повтарям грешките на дуализма, но правя разлика между мен и ноктите ми),

с тялото ни нещо не е наред, идва ни в по-малко или в повече (зависи).

Другояче казано: май заслужаваме по-добра машина. Психоанализата показва как наблюдаването на тялото създава ранни комплекси. (И Сартр, който във факта, че жената е „продупчена“, вижда екзистенциални последици, които слагат отпечатък на целия ѝ живот.) Боли, като си помислиш, че вървим пред това тяло, но изпреварването е вече грешка и спънка и вероятно е безполезно, защото тези нокти, този пъп,

искам да кажа нещо друго, почти неуловимо: че „душата“ (моят аз-не-нокти) е душата на едно тяло, което не съществува. Може би душата е тласнала човека напред в неговата телесна еволюция, но се е уморила да го дърпа и продължава напред сама. Едва направила две крачки,

душата се разбива, ох, защото истинското тяло не съществува, и тя пада, плъос.

Горкичката, връща се вкъщи и т.н., но не е това, което аз Както и да е.

Дълъг разговор с Травълър за лудостта. Докато говорехме за сънищата, осъзнахме почти едновременно, че ако продължат още малко в будно състояние, определени структури на съня биха били обичайни форми на лудост. Сънувайки, ни е дадено да упражняваме гратис нашите способности за лудост. Едновременно с това подозираме, че всяка лудост е застинал сън.

Народна мъдрост: „Луд е горкият, мечтател, бълнува...“

(-46)

81.

Според Аристофан на софиста е присъщо да измисля нови съждения.

Нека се опитаме да измислим нови страсти или да възпроизведем старите със същата интензивност.

Отново анализирам този извод, напомнящ за Паскал: истинската вяра се намира между суеверието и разюздаността.

Хосе Лесама Лима, „Трактати от Хавана“

(-74)

Морелиана

Защо пиша всичко това? Нямам ясни идеи, нямам даже идеи. Има откъслеци, импулси, блокове и всичко търси форма, тогава в играта влиза ритъмът и аз пиша в този ритъм, пиша чрез него, задвижен от него, а не от онова, което наричат мисъл и което прави прозата — литературна или друга. Първо има някакво неустановено състояние, подлежащо на определяне единствено чрез думата, тръгвам от този полумрак и ако това, което искам да кажа (ако това, което *иска да се изкаже*), притежава достатъчно сила, веднага започва *суингът*, ритмично полюшване, и то ме изважда на повърхността, озарява всичко, съчетава тази неустановена материя и онзи, който я изстрадва, в някаква трета инстанция, ясна и едва ли не съдбовна — фразата, абзаца, страницата, главата, книгата. Това полюшване, този суинг, в който неустановената материя получава форма, за мен е единственото сигурно нещо, показващо, че тя е нужна, защото щом свърши суингът, разбирам, че нямам какво да кажа. И също така е единственото възнаграждение за моята работа — да усещам, че написаното от мен е като гърба на котка, когато я галиш: пропуква и плавно се извива нагоре. Така чрез писането се спускам във вулкана, доближавам се до Майките, свързвам се с Центъра, каквото и да е той. Да пиша, това е да рисувам моята мандала и в същото време да обикалям из нея, да измислям пречистването, докато се пречиствам, занимание на нещастен бял шаман с найлонови гащи.

(–99)

83.

Как човекът е измислил душата, се вижда винаги когато се появява усещането за тялото като паразит, като червей, прикрепен към аза. Достатъчно е да почувстваш, че живееш (живеенето не само като приемане, като нещо-което-е-добре-да-се-случва), за да стане следното: дори най-близката и обичана част от тялото, например дясната ръка, да се превърне в предмет, включен по отвратителен начин в двойственото обстоятелство да не е аз и да ми е прикрепен.

Гълтам супата. После, докато чета, си мисля: „Супата е в мен, прибрал съм я в тази торба, която никога няма да видя — моя стомах“. Опипвам го с два пръста и усещам подутината, храната, която се преобръща там вътре. И аз съм това, чувал с храна в него.

Тогава се ражда душата: „Не, аз не съм това“.

И сега (нека най-сетне бъдем честни) да, аз съм това. С едно много хубаво измъкване, предназначено за употреба от по-деликатните: „Аз съм *и това*“. Или още едно стъпалце: „Аз съм в това“.

Чета „The Waves“^[1], тази дантела от пепел, притча от пяна. На трийсет сантиметра под очите ми супата бавно се движи из торбата на стомаха ми, един косъм расте на бедрото ми, една мастна киста недоловимо се появява на гърба ми.

В края на това, което Балзак би нарекъл оргия, един индивид, изцяло чужд на метафизиката, ми каза с идеята да прозвучи като виц, че изхождането създавало у него усещане за нереалност. Помня думите му: „Ставаш, обръщаш се и гледаш, и тогава си казваш: *“Ама това аз ли съм го направил?”*“

(Както стихът на Лорка: „Няма друг изход, сине мой, повърни! Няма друг изход“. А също и при Суифт, полудял: „Но Селия, Селия, Селия, изходи се“.)

За физическата болка като метафизически подтик е писано в изобилие. Мен всяка болка ме атакува с двойно оръжие: кара ме да усещам както при никакви други обстоятелства разединението между мен и тялото ми (и измамността на това разединение, неговата

утешителна измисленост) и едновременно с това приближава тялото ми, *поставя ми го* като болка. Чувствам я по моя, отколкото удоволствието или чистото усещане за тялото. Наистина е *обвързаност*. Ако можех да рисувам, щях алегорически да представя как болката пропъжда душата от тялото, но същевременно щях да създам впечатлението, че всичко това е фалшиво — просто страни от един комплекс, чието единство се състои в това да няма единство.

(-142)

[1] „Вълните“ (англ.) — роман от Вирджиния Улф — бел.ред. ↑

84.

Шляейки се по „Ке де Селестен“, стъпвам върху сухи листа и когато вдигам едно и го разглеждам добре, виждам, че е покрито с прах от старо злато, а отдолу има земи, дълбоки като мириса на мъх, който се полепва по ръката ми. Заради всичко това отнасям тези сухи листа в стаята си и ги закрепвам върху абажура на една лампа. Идва Осип, остава два часа и даже не поглежда лампата. На другия ден идва Етиен и все още с барета в ръка, *Dis donc, c'est épatant, ça!*^[1] и вдига лампата, изучава листата, във възторг е, Дюрер, плетеницата от жилчици и така нататък.

Една и съща ситуация и две версии... Замислям се за всички листа, които вероятно не виждам, аз, събирачът на сухи листа, за толкова неща, които сигурно има във въздуха и тези очи няма да видят, тези очи — бедни прилепи, пърхащи около романи и филми, и изсъхнали листа. Навсякъде сигурно има лампи, има листа, които не виждам.

И така, *de feuille en aiguille*^[2], мисля за онези изключителни състояния, в които за миг човек отгатва листата и невидимите лампи, усеща ги във въздух, намиращ се извън пространството. Много е просто, всяка екзалтация или депресия ме вкарва в едно състояние, подходящо за

ще го нарека паравизии

така да се каже (да се каже, това е лошото)

едно съществуващо за миг предразположение да изляза от себе си, за да се проумея внезапно отвън или отвътре, но в друг ракурс,

като че ли аз съм някой, който ме гледа

(още по-добре — защото всъщност аз не виждам себе си, — като някой, който ме живее).

Изобщо не продължава дълго, две крачки по улицата, времето, за което си поемаш дълбоко дъх (понякога при събуждане продължава малко повече, тогава е страхотно),

и в този миг знам *какво съм*, защото знам точно *какво не съм* (онова, което после хитро ще игнорирам). Но няма думи за материята

между думата и чистото видение, като блок от очевидност. Невъзможно е да се обективира, да се уточни тази дефектност, която улових на секундата и която представляваше *явно отсъствие* или явна грешка, или явен недостиг, но

без да знам *на какво, какво*.

Да се опитам да го кажа другояче: когато е това, вече не гледам към света — от себе си към другото, а за секунда аз съм светът, външният план, *останалото, което ме гледа*. Виждам се, както могат да ме видят другите. Несравнимо е, затова трае съвсем кратко. Измервам своята дефектност, отбелязвам всичко, което поради отсъствие или дефект никога не успяваме да видим. Виждам това, което не съм. Например (това го вземам на връщане, но идва оттам) има огромни пространства, до които никога не съм достигал, а онова, което човек не е опознал, е онова, което той не е. Болезнено желание да хукнеш да тичаш, да влезеш в някоя къща, в онзи магазин, да скочиш в някой влак, да изгълташ целия Жуандо, да научиш немски, да опознаеш Аурангабад... Конкретни и жалки примери, които обаче могат да дадат някаква представа (някаква *представа?*).

Искам да го кажа другояче: дефектността се усеща по-скоро като недостиг на интуиция, отколкото просто като липса на опит. Всъщност не ме натъжава особено фактът, че не съм изчел целия Жуандо, най-много да стигна до меланхолията от живота, твърде кратък за толкова библиотеки и т.н. Липсата на опит е неизбежна — ако чета Джойс, автоматично жертвам друга книга, и обратното, и т.н. Усещането за липса е най-остро в

Донякъде е така: има ивици въздух от двете страни на главата ти, на погледа ти,

зони на съсредоточаване на очите ти, на обонянието ти, на вкуса ти,

тоест твоята граница е *отвън*,

и когато смяташ, че напълно си проумял нещо, каквото и да е то, всъщност не можеш да преминеш отвъд тази граница, нещата също като айсберг подават над водата единия си край и ти го показват, а останалата част, огромна, е извън твоята граница; ето така е потънал „Титаник“. Тоз Уливейръ все със своите примери.

Да бъдем сериозни. Осип не видя сухите листа на лампата просто защото неговата граница е по-насам от онова, което означава

тази лампа. Етиен ги видя много добре, но неговата граница не му позволи да види, че аз съм огорчен и не знам какво да правя заради историята с Пола. Осип веднага го долови и го отбеляза пред мен. С всички ни е така.

Представям си човека като амеба, която протяга псевдоподи, за да достигне и обхване с тях храната си. Има дълги и къси псевдоподи, движения, заобикалки. Един ден всичко това *застива* (наричат го зрялост, човек е завършен). От една страна, стига далеч, от друга — не вижда лампата на две крачки от себе си. И няма какво повече да се направи, както казват затворниците, един умее едно, друг — друго. В тази си форма човек си живее доста уверен, че не му убягва нищо интересно, докато едно мигновено изместване встрани не му покаже за секунда, без за съжаление да му даде време *да осъзнае какво,*

разделеното му същество, нееднаквите му псевдоподи, подозрението, че отгатак, където сега виждам чистия въздух, или в тази нерешителност, на кръстопътя на избора, аз самият, в останалата част от действителността, която ми е неизвестна, бесполезно чакам себе си.

(Сюита)

Индивиди като Гьоте сигурно не са имали богат опит от подобно естество. Поради склонност или взето решение (гениалността е да решиш да бъдеш гениален и да го постигнеш) псевдоподите им са максимално протегнати във всички посоки. Обхващат всичко в един и същ диаметър, границата им е кожата, проектирана в духовен план на огромно отстояние. Не изглежда да изпитват нуждата да пожелаят онова, което започва (или продължава) отвъд изумителната сфера на техния обхват. Затова и са класици, приятел.

При амебата *uso nostro*^[3] непознатото се приближава от всички страни. Мога да знам много или да съм преживял много в някакъв определен смисъл, но тогава *другото* настъпва откъм онова, което ми липсва, и ме почесва по главата със студения си нокът. Лошото е, че ме чеше, когато не ме сърби, а когато ме засърби — когато бих искал да получа познание, — всичко наоколо е толкова застинало, толкова на мястото си, толкова пълно и масивно, и снабдено с етикети, та стигам

дотоам да повярвам, че съм сънувал, че съм си добре така, че се справям доста добре и не трябва да се оставям да ме отнася въображението.

(Последна сюита)

Въображението се възхвалява прекомерно. То, горкото, не може да отиде и сантиметър по-нататък от границата, очертана от псевдоподите. Отсам — голямо разнообразие, бъкащо от живот. Но в другото пространство, където духа космическият вятър, който Рилке усещал да минава над главата му, Дамата Фантазия не тича. Но *detto*^[4].

(-4)

[1] Гледай ти, това е страхотно (фр.) — бел.ред. ↑

[2] По заостреното листо (фр.) — бел.ред. ↑

[3] В нашия смисъл (лат.) — бел.ред. ↑

[4] Казах (ит.) — бел.прев. ↑

85.

Животите, които завършват като литературните статии във вестници и списания, толкова пищни на първа страница, а накрая с подвита опашка, някъде там на трийсет и втора страница, между съобщения за разпродажби и реклами на пасти за зъби.

(-150)

86.

Членовете на Клуба, с изключение на двама, твърдяха, че е по-лесно Морели да бъде разбран чрез цитати, отколкото чрез личните му криволици. Преди да напусне Франция (полицията не пожела да му поднови la carte de sejour^[1]), Вонг настояваше, че не си струва трудът да продължава да шамполионизира розетите на стареца, след като откри следните два цитата от Повел и Бержие:

Може би у човека има място, откъдето може да се възприеме цялата действителност. Тази хипотеза изглежда умопомрачителна. Огюст Конт е твърдял, че химическият състав на звездата никога няма да бъде опознат. На следващата година Бунзен изобретява спектроскопа.

.....

Езикът, както и мисълта, произтича от основаното на двузначността асиметрично функциониране на нашия мозък. Класифицираме с да и не, с положително и отрицателно. [...] Единственото, което моят език доказва, е мудността на един светоглед, ограничен до двузначност. Тази недостатъчност на езика е очевидна и тя събужда дълбоко съжаление. Но какво да кажем за недостатъчността на самия интелект, основан на двузначността? Убягва му съкровено съществуване на нещата, същността им. Може да открие, че светлината е едновременно непрекъснатата и прекъснатата, че молекулата на бензина установява двойни връзки между шестте си атома, които при все това взаимно се изключват, приема го, но не може да го разбере, не може да включи в собствената си структура реалността на дълбинните структури, които изучава. За да го постигне, би трябвало да промени състоянието си, би трябвало други механизми, различни от обичайните, да започнат да функционират в мозъка, основаното на двузначността мислене да бъде подменено

от аналогично на нещата съзнание, което да приеме
формите и да асимилира умонепостижимите ритми на
дълбинните структури...

„Утрото на магьосниците“^[2]

(-78)

[1] Разрешителното за пребиваване (фр.) — бел.прев. ↑

[2] „Le matin des magiciens“ (фр.) — бел.ред. ↑

87.

През 1932-ра Елингтън записа „Baby when you ain't there“ — една от най-малко хвалените му теми, на която верният Бари Уланов не обръща специално внимание. Със странно сух глас Кути Уилямс пее:

*I get the blues down North,
The blues down South,
Blues anywhere,
I get the blues down East,
Blues down West,
Blues anywhere.
I get the blues very well
O my baby when you ain't there
ain't there ain't there —^[1]*

Защо понякога ни е толкова необходимо да кажем: „Обичах това“? Обичах едни блусове, един образ на улицата, една нещастна пресъхнала река на север. Да оставим следа, да се борим срещу нищото, което ще ни погълне. Така във въздуха на душата все още са останали дребни неща, врабченце на Лесбия, няколко блуса, заели в спомена оскъдното място, отредено за ароматите, гравюрите и преспапиетата.

(-105)

[1] *Наляга ме блус на север, / блус на юг, / навсякъде блус, / наляга ме блус на изток, / блус на запад, / навсякъде блус. / Наляга ме блус, / и то много добре, / когато, мила моя, / теб те няма, няма те, няма те* (англ.). Както в много други текстове, и тук основополагаща е смисловата игра със значението „тъга“ на думата блус — бел.прев. ↑

88.

— Приятел, ама ако си мърдаш така крака, ще ти забода иглата в ребрата — каза Травълър.

— Разказвай ми още онова за жълтата окраска — каза Оливейра.
— Затворя ли очи, е като калейдоскоп.

— За жълтата окраска — каза Травълър, като разтриваше бедрото му с памук — се грижи националната корпорация на агентите, отговарящи за съответните видове.

— Животни с козина, оцветена в жълто, растения, чиито цветове са жълти, и минерали, които на външен вид са оцветени в жълто — послушно изрецитира Оливейра. — Защо не? В края на краищата тук четвъртъкът е ден на модата, в неделя не се работи, метаморфозите, протичащи между събота сутрин и събота следобед, са изключителни, а хората приемат всичко съвсем спокойно. Причиняваш ми такава болка, че чак е страшно. Да не е някакъв жълт метал или какво?

— Дестилирана вода — каза Травълър. — За да си помислиш, че е морфин. Имаш пълно право, светът на Сеферино може да се стори странен само на типове, които вярват в своите институции и не обръщат внимание на чуждите. Ако си помислиш за всичко, което се променя, ако се отклониш съвсем мъничко от бордюра на тротоара и направиш три крачки по платното...

— Все едно да преминеш от жълтия цвят към пампаския — каза Оливейра. — От това малко ми се доспива, приятел.

— Водата е сънотворна. Ако зависеше от мен, щях да ти инжектирам небиол и щеше да си съвсем буден, приятел.

— Обясни ми нещо, преди да заспя.

— Съмнявам се, че ще заспиш, но хайде, давай.

(-72)

89.

Имаше две писма от лиценциат Хуан Куевас, обаче редът, в който трябваше да се четат, беше спорен. Първото представляваше поетично изложение на нещо, което той наричаше „световен суверенитет“, второто, също продиктувано на машинописец при входа на „Санто Доминго“, се реваншираше за принудителната съдържаност на първото:

Можете да направите колкото копия желаете от настоящото писмо, най-вече за членовете на ООН и правителствата по света, които са чисто и просто свине и международни чакалища. От една страна, входът на „Санто Доминго“ е трагично шумен, но, от друга страна, ми харесва, защото идвам тук да хвърлям най-големите камъни на историята.

Сред камъните фигурираха следните:

Римският папа е най-голямата свиня в историята и по никакъв начин не е Божи наместник; римският клерикализъм е сатанинско лайно; всички храмове на Римокатолическата църква трябва да бъдат сринати със земята, за да грейне светлината Христова не само в дълбините на хорските сърца, а да премине в Божията светлина из цялата Вселена, и казвам всичко това, защото предишното писмо го написах пред една много любезна госпожица, тогава не можеш да кажеш някои щуротии, а тя ме гледаше с много томителен поглед.

Лиценциат кавалер! Заклет враг на Кант, той настояваше да се „хуманизира настоящата световна философия“, след което

постановяваше:

А романът да бъде по-скоро психопсихиатричен, тоест действителните духовни елементи на душата да станат научни елементи на истинската световна психиатрия...

И като изоставяше на моменти мощния диалектически арсенал, съзираше царството на световната религия:

Щом човечеството започне да се води от двете всеобщи заповеди, дори коравите камъни на света ще се превърнат в мек като коприна восък от грейнала светлина...

Поет, и то какъв!

Гласовете на всички камъни по света звънят из всички световни водопади и бездни с тънички сребърни гласчета — нескончаем повод да бъдат обичани жените и Бог...

Изведнъж — архетипно видение, което завладява и се разлива:

Космосът на Земята, съкровен като вселенски мисловен образ на Бог, който по-късно ще се превърне в кондензирана материя, намира своя символ в Стария завет в лицето на онзи архангел, който извърща глава и вижда един тъмен свят от светлини, естествено, не мога да си спомня буквално откъсите от Стария завет, но става дума горе-долу за следното: като че ли лицето на Вселената се превръща в самата светлина на Земята и остава като орбита

от вселенска енергия около слънцето... По същия начин цялото Човечество и неговите народи трябва да извърнат своите тела, глави и души... Вселената и цялата Земя се обръщат към Христос и полагат в нозете му всички закони на Земята...

И тогава

... остава само нещо подобно на вселенска светлина от еднакви лампи, която осветява най-дълбокото сърце на народите...

Лошото е, че внезапно:

Госпожи и господа, пиша настоящото писмо сред най-ужасен шум. И все пак диктувам го тук; работата е там, че вие не разбирате, че за да се запише (?) СВЕТОВНИЯТ СУВЕРЕНИТЕТ по най-съвършения начин и наистина да бъде универсално достъпен и разбираем, ако не друго, поне трябва да заслужи да ми окажете голяма помощ, за да бъдат всеки ред и всяка буква на мястото си, а не да се шляят като синове на синовете на сина на шибаната майка на всичките майки, да си ебе майката тази гюрултия.

Но какво значение имаше последното? На следващия ред отново екстаз:

Какво великолепие от светове! Те разцъфват като духовна светлина, излъчвана от рози в сърцето на всички народи...

Писмото завършваше цветисто, макар и с любопитни вмъквания в последната минута:

... Изглежда, че цялата Вселена се озарява подобно вселенската светлина на Христос във всяко човешко цвете с безброй листенца, които вечно ще осветяват всички пътища на земята; така остава озарен от светлината СВЕТОВНИЯТ СУВЕРЕНИТЕТ, казват, че нещо те е прихванало и вече не ме обичаш, защото си имаш нещо друго. С любезен поздрав. Град Мексико, 20 септември 1956 г., „5 май“ № 32, ап. 111, сграда Париж. ЛИЦЕНЦИАТ ХУАН КУЕВАС.

(-53)

Тези дни ходеше умислен, а лошият навик да предъква дълго всяко нещо му идваше в повече, но не можеше да се отърве от него. Беше разглеждал отвсякъде големия въпрос и неудобството, в което живееше по вина на Мага и Рокамадур, го подтикваше да анализира с нарастващо ожесточение кръстопътя, на който се намираще. В такива случаи Оливейра хващаше лист хартия и пишеше помпозните думи, които предъкваше. Например: „гулемийът прублем“ или „кръступът“. Беше достатъчно, за да се разсмее и да си запари поредното мате с по-голямо желание. „Целустта“, пишеше Уливейръ. „Егуту и другийът.“ Използваше редукцията, както други използваша пеницилина. После се връщаше към въпроса и го разглеждаше по-бавно, чувстваше се по-добре. „Важнута е да не се нъдувъш“, казваше си Уливейръ. След тези мигове се усещаше в състояние да мисли, без думите да му играят мръсни номера. Но това беше само методически прогрес, защото големият въпрос си оставаше неуязвим. „Кой да ти каже, драги, че в крайна сметка ще стигнеш до метафизиката? — питаше се Оливейра. — Не трябва да му се даваш на трикрилния гардероб, приятел, задоволи се с нощната масичка на ежедневното безсъние.“ Роналд беше дошъл да го помоли за подкрепа в някаква неясна политическа дейност и през цялата нощ (Мага все още не беше довела Рокамадур от село) бяха спорили като Арджуна и Кочияша-действието и пасивността, основанията да се рискува настоящето заради бъдещето, количеството шантаж при всяко действие с обществена цел, доколкото поетият риск служи ако не за друго, то за да облекчи гузната съвест на индивида, ежедневната мерзост на личността. Накрая Роналд си беше тръгнал с наведена глава, без да убеди Оливейра, че трябва да подкрепи с действие алжирските бунтовници. А Оливейра цял ден имаше лош вкус в устата, защото му бе по-лесно да каже не на Роналд, отколкото на самия себе си. В едно-единствено нещо беше съвсем сигурен, а именно че не може да се откаже — без да извърши предателство — от пасивното очакване, в което живееше, откакто бе дошъл в Париж. Да отстъпи пред лесното благородство и да хукне да

разлепя нелегално афиши, му се струваше светско обяснение, уреждане на сметките с приятелите, които щяха да оценят куража му, и всичко това много повече, отколкото истински отговор на големите въпроси. Като премереше нещата откъм временното и откъм абсолютното, чувстваше, че в първия случай греша, а във втория е прав. Не правеше добре, че не се бореше за независимостта на Алжир или пък срещу антисемитизма и расизма. Правеше добре, че отказваше лесния наркотик на колективното действие и отново оставаше сам пред горчивото мате, мислейки за големия въпрос, въртеше го като кълбо прежда, на което не му се вижда края на нишката или пък има четири или пет края.

Да, беше добре, но освен това трябваше да признае, че характерът му бе като крак, който стъпква всяка диалектика на действието по подобие на „Бхагавадгита“. Изобщо нямаше никакви съмнения, ако трябваше да избира дали той да си запари матето, или да му го запари Мага. Всичко обаче можеше да се раздвои и позволяваше второ, противоположно тълкуване — на пасивния характер отговаряха максимална свобода и предразположение, ленивото отсъствие на принципи и убеждения го правеше по-чувствителен към разбирането на осевия аспект на живота (човек от типа ветропоказател), беше в състояние да се откаже от нещо поради мързел, но същевременно да запълни празнината, оставена от отказа, със съдържание, избрано свободно от едно по-отворено, по-екуменическо, така да се каже, съзнание или инстинкт.

„По-икуменически“, отбеляза благоразумно Оливейра.

Освен това какъв беше истинският морален смисъл на действието? Обществена дейност като тази на синдикалистите беше свръхоправдана на историческа почва. Щастливи бяха онези, които живееха и спяха в историята. Жертвоготовност, която почти винаги намираще оправдание като религиозно поведение. Щастливи бяха онези, които обичаха ближните както самите себе си. Във всеки случай Оливейра отхвърляше това излизане от аза, това великодушно превземане на чуждата кошара, онтологически бумеранг, чието предназначение в последна сметка беше да обогати онзи, който го бе хвърлил, да му даде повече човечност, повече святост. Светец ставаш винаги за сметка на другия и т.н. Нямаше какво да възрази срещу това действие само по себе си, но, изпълнен с недоверие, го избягваше в

личното си поведение. Подозираше предателство, ако отстъпеше пред плакатите по улиците или дейностите с обществена насоченост, предателство, замаскирано като носеща удовлетворение работа, ежедневни радости, доволна съвест, изпълнен дълг. Познаваше твърде добре някои комунисти от Буенос Айрес и Париж, способни на най-големи гадости, но спасени в самооценката си от „борбата“, от това, че трябва да станат наред вечерята, за да тичат на събрание или да изпълнят някаква задача. При тези хора социалното действие доста приличаше на алиби, така както децата обикновено са алибито на майките, за да не направят в този живот нищо, което си струва, както тясно специализираната начетеност служи на човек да не научи, че в затвора на една пряка отгук продължават да гилотинират някакви типове, които не би трябвало да бъдат гилотинирани. Измамното действие почти винаги бе най-зрелищно, то предизвикваше увъжение, престиж, издигне нъ паметници. В него човек се намъкваше лесно — като в чифт пантофи, а можеше даже да донесе и заслуги („в края на краищата ще бъде толкова хубаво алжирците да получат независимост и всички да спомогнем за това“, казваше си Оливейра); предателството беше от друг порядък, беше както винаги отказ от центъра, разполагане в периферията, чудната радост от побратимяването с други хора, захванали се със същата дейност. Там, където определен човешки тип можеше да се реализира като герой, Оливейра знаеше, че е осъден на най-лошата от комедиите. В такъв случай беше по-добре да извърши грях, като пропусне, а не като се впусне в действието. Да си актьор, означава отказ от партера, а той май беше роден за зрител, седнал на първия ред. „Лошото — казваше си Оливейра — е, че освен всичко друго се опитвам да бъда активен зрител и оттам се объркват нещата.“

Тъктивен зрител. Трябваше бавничку да ръзници този въпрос. До момента някои картини, жени, стихотворения му даваха някаква надежда, че някога ще достигне една зона, откъдето ще му бъде по-лесно да приеме себе си с по-малко отвращение и недоверие, отколкото сега. Имаше предимството (съвсем не за подценяване), че най-лошите му недостатъци обикновено му вършеха работа не с оглед на пътя, а в търсенето на спирка преди какъвто и да било път. „Силата ми е в моята слабост — помисли си Оливейра. — Големите решения съм ги вземал винаги, за да замаскирам бягството.“ По-голямата част

от начинанията му (нъчинанийътъ му) завършваха not with a bang but a whimper^[1], големите разриви, безвъзвратните bang-ове бяха ухапвания на вкарана натясно мишка, нищо повече. Останалото се въртеше бавно и тържествено, намираше разрешение във времето или в пространството, или в поведението, без насилване, просто от умора — както приключваха сантименталните му авантюри — или чрез бавно оттегляне, както когато посещаваш все по-рядко някой приятел, четеш все по-рядко някой поет, ходиш все по-рядко в някое кафене, дозиращ внимателно нищото, за да не се нараниш.

„На мен всъщност не може да ми се случи и половината — мислеше Оливейра. — Дори саксия няма да ми падне на тиквата.“
Защо тогава това безпокойство, освен ако не беше прословутото привличане на противоположностите, носталгията по призванието и по действието? Анализирането на безпокойството в рамките на възможното винаги засягаше отместването, отдалечаването от центъра на един порядък, който Оливейра не беше в състояние да уточни. Знаеше, че е зрител без отношение към спектакъла, като че ли присъства в театъра с вързани очи — понякога до него достигаше второто значение на някоя дума, на някаква музика, и го изпълваше с тревога, защото можеше да усети, че там е първото значение. В такива моменти знаеше, че е по-близо до центъра, отколкото мнозина, живеещи с убеждението, че са оста на колелото, но неговата близост беше безполезна, танталов миг, който дори не придобиваше характера на изтезание. Някога бе вярвал в любовта като обогатяване, като екзалтация на посредническите сили. Един ден осъзна, че любовните му истории не са били чисти, понеже са предполагали тази надежда, докато истинският влюбен обича, без да очаква нищо извън любовта със сляпата вяра, че денят ще стане по-син, нощта — по-сладка, а трамваят — по-малко неудобен. „Добре от супата правя диалектическа операция“, помисли си Оливейра. В крайна сметка превръщаше любовниците си в приятелки, съучастнички в едно особено съзерцаване на обстоятелствата. Отначало жените го обожаваха (нъистина го убужавъхъ), възхищаваха му се (безгръничну възхищение), после нещо ги караше да заподозрат празнотата в него, отдръпваха се и той улесняваше бягството, отваряше им вратата, за да отидат да поиграят някъде другаде. На два пъти за малко да изпита жалост и да им остави илюзията, че го разбират, но нещо му казваше,

че жалостта му не е искрена, а е по-скоро евтин трик на неговия егоизъм, на мързела и на навиците му. „Милозливостта довършва човека“, казваше си Оливейра, пускаше ги да си ходят и бързо ги забравяше.

(–20)

[1] Не с трясък, а със скимтене (англ.) — бел.ред. ↑

91.

Листовете — разхвърляни по масата. Една ръка (на Вонг). Един глас чете бавно и неразбрано, л-тата са като куки, е-тата не подлежат на никакво определение. Записки, бележки с по една написана дума, стихове на всякакви езици — кухнята на писателя. Друга ръка (Роналд). Плътен глас, който умее да чете. Тихо изречени поздрави към Осип и Оливейра, които пристигат с виновен вид (Бабс е отишла да им отвори, посрещнала ги е с по един нож във всяка ръка). Коняк, златиста светлина, легендата за оскверняването на нафората, малка картина на Никола дьо Стал. Можете да оставите палтата в спалнята. Скулптура от (може би) Бранкузи. В дъното на спалнята, потулена между манекен, облечен като хусар, и купчина кутии, пълни с тел и картони. Столовете не стигат, но Оливейра донася две табуретки. Настава тишина като онази, която според Жьоне се възцарява между добре възпитани хора, когато внезапно наред сред салона доловят миризмата на беззвучна пръдня. Едва тогава Етиен отваря папката и вади листовете.

— Решихме, че е по-добре да те изчакаме, за да ги класифицираме — казва. — Преди това гледахме някакви хвърчащи листови. Тази глупачка изхвърли едно чудесно яйце на боклука.

— Беше развалено — казва Бабс.

Грегоровиус слага видимо трепереца ръка върху една от папките. Сигурно навън е много студено, тогава двоен коняк. Цветът на светлината ги затопля, зелената папка, Клубът. Оливейра гледа към средата на масата, пепелта от цигарата му започва да се добавя към онази, която изпълва пепелника.

(-82)

92.

Сега осъзнаваше, че в най-интензивните мигове на желанието не е успявал да гмурне глава под гребена на вълната и да мине през невероятното бушуване на кръвта. Да обича Мага беше като ритуал, от който вече не се очаква просветление; думи и действия следваха едни след други с изобретателна монотонност, танц на тарантули върху облян от лунна светлина под, лепкаво и продължително жонглиране с отгласи. А през цялото време той бе очаквал от това весело опиянение нещо като събуждане, да види по-добре заобикалящото го, независимо дали става дума за тапетите на хотелите или за причините за което и да било от неговите действия, без да иска да разбере, че, ограничен в очакването, отменя всяка реална възможност, сякаш предварително се обрича на едно тясно и незначително настояще. Беше преминал от Мага към Пола с една-единствена стъпка, без да обижда Мага и без да обижда себе си, без да се притеснява да гади розовото на Пола с възбуждащото име на Мага на уста. Провалът с Пола беше повторение на безчет провали, игра, която в края губиш, но е било хубаво да я играеш, докато от Мага започваше да се измъква с неприятно чувство, с усещане за лош вкус в устата и с фас с мирис на разсъмване в ъгълчето на устните. Затова заведе Пола в същия хотел на улица „Балет“, завариха същата старица, която ги поздрави с разбиране, какво друго може да се прави в такова гадно време. Все още се носеше меката миризма на супа, но бяха почистили синьото петно на килима и имаше място за нови петна.

— Защо тук? — каза Пола учудено. Гледаше жълтата кувертюра, помръкналата мръсна стая, абажура с розови ресни, който висеше нависоко.

— Тук или на друго място...

— Ако е въпрос на пари, просто трябваше да кажеш, скъпи...

— Ако е въпрос на гнусливост, просто трябва да поискаш да се преместим, съкровище...

— Не ме е гнус. Просто е грозно. Може би...

Беше му се усмихнала, като че ли се опитваше да разбере. Може би... Ръката ѝ намери ръката на Оливейра, когато се наведоха едновременно, за да вдигнат кувертюрата. Целия този следобед той присъства отново, за пореден път, още един от толкова многото пъти, ироничен и трогнат свидетел на своето собствено тяло, на изненадите, очарованията и разочарованията на церемонията. Свикнал, без да го съзнава, на ритъма на Мага, изведнъж едно ново море, едно различно полюшване на вълните го изтръгваше от автоматизма, изправяше го пред нещо друго, като че ли смътно разобличаваше населената му с призраци самота. Очарование и разочарование, когато сменяш едни устни с други, когато със затворени очи търсиш шията, върху която ръката е спяла сгушена, и изведнъж усещането, че извивката е различна, че основата е по-плътна, една жила се стяга за малко от усилието на главата да се вдигне, за да целуне или да ухапе. Всеки миг на тялото му пред едно сладостно неразпознаване, трябва да се изпъне малко повече или да наведе глава, за да намери устата, която преди е била толкова близо, да погали едно по-стегнато бедро, да подтикне към отговор и да не го получи, да настоява, какъвто си е разсеян, докато осъзнае, че трябва да измисли всичко отново, че кодът не е установен, че ключовете и шифрите ще се родят отново, ще бъдат различни, ще съответстват на нещо друго. Тежестта, миризмата, тонът на смеха или молбата, забавянето и завързването — всичко е еднакво и съвсем друго, всичко се ражда отново, макар и безсмъртно, любовта си играе да се измисля, бяга от себе си, за да се завърне в стряскащата си спирала, гърдите пеят другояче, устата целува по-дълбоко или сякаш отдалече, а в мига, когато преди е имало нещо като гняв или мъка, сега има просто игра, невероятно палуване или обратното, в часа, когато преди са потъвали в съня или са бърбили сладки глупости, сега има напрежение, нещо несподелено, но присъстващо, изискващо да се надигне, нещо като неутолим гняв. Само насладата в последния си замах е една и съща; преди и след това светът е бил разбит на парчета и трябва да бъде назован отново, пръст по пръст, устна по устна, сянка по сянка.

Вторият път беше в стаята на Пола на улица „Дофин“. Някои фрази му бяха подсказали какво ще намери там, но действителността отиде много по-далеч от онова, което би могъл да си представи. Всичко беше на мястото си и всяко нещо си имаше място. Историята

на съвременното изкуство в достъпната форма на пощенски картички: един Клее, един Полякоф, един Пикасо (донякъде от добродушна снизходителност), един Манесие и един Фотрие. Забодени артистично, на добре пресметнати разстояния помежду им. В умален мащаб не дразни дори Давид от Пиаца дела Синьория. Една бутилка перно, друга коняк. На леглото — мексиканско пончо. Понякога Пола свиреше на китара — спомен за един любим от високите плата. В стаята си приличаше на Мишел Морган, само дето беше брюнетка. Двете етажерки с книги включваха „Александрийски квартет“ на Дърел, много четен и надраскан, преводи на Дилън Томас, изцапани с червило, броеве на „Two cities“, Кристиан Рошфор, Блонден, Сарот (неразрязана) и няколко екземпляра *NRF*. Останалото се въртеше около леглото, където Пола си поплака малко, докато си спомняше за една своя приятелка, която се беше самоубила (снимки, страница, откъсната от интимен дневник, изсушено цвете). След това на Оливейра не му се стори странно, че Пола се показва като перверзна, че тя първа проправи път към удоволствията, че нощта ги свари легнали сякаш на някакъв плаж, където пясъкът бавно отстъпва пред пълната с водорасли вода. Бе първият път, когато на игра я нарече Пола Париж, а на нея ѝ хареса и го повтори, и го захапа по устата, шепнейки Пола Париж, като че ли приема името и иска да го заслужи, полюс на Париж, Париж на Пола, зеленикавата неонова светлина се запалваше и угасваше в жълтото перде от палмови влакна, Пола Париж, Пола Париж, голият град със своя секс в ритъма на мигащата светлина по пердето, Пола Париж, Пола Париж, все по-негова, гърди без изненада, извивката на корема точно уцелена от ласката, без лекото объркване, когато се стигне до границата преди и малко след, устата — вече намерена и разпозната, по-малък и по-остър език, по-оскъдна слюнка, зъбите не са остри, устните се разтварят, за да докосне той венците, да влезе и да обиколи всяка топла гънка с лек дъх на коняк и тютюн.

(-103)

93.

Но любовта, тази дума... Орасио, моралист, боящ се от страстите, без причината да е, че ще нагази в дълбоки води, объркан и сприхав в града, където любовта се нарича с всички имена на всички улици, на всички къщи, на всички апартаменти, на всички стаи, на всички легла, на всички сънища, на всички забрави или спомени. Любав моя, обичам те не заради теб, нито заради себе си, нито заради двамата заедно, обичам те не защото кръвта ме зове да те обичам, обичам те, защото не си моя, защото си от другата страна, оттатък, където ме каниш да скоча, а аз не мога да направя този скок, защото в дълбините на обладаването не си в мен, не те достигам, не стигам подалеч от тялото ти, от смеха ти, има часове, в които ме мъчи това, че ме обичаш (колко ти харесва глаголят обичам, колко предвзето го изпускаш върху чинии и чаршафи, и автобуси), мъчи ме любовта ти, защото не ми служи за мост, защото мостът не се държи само от едната страна, нито Райт, нито Лео Корбюзие не биха направили мост, който да се държи само от едната страна, и не ме гледай с тези очи на птиче, за теб да те оперират от любовта е толкова просто, ще се излекуваш преди мен, макар да ме обичаш така, както аз не те обичам. Естествено, че ще се излекуваш, защото живееш здраво, след мен ще дойде някой друг, то е като да си смениш сутиена. Толкова е тъжно да се слуша как циникът Орасио иска любов паспорт, любов вълнена шапка, любов ключ, любов пистолет, любов, която да му даде хилядата очи на Аргус, всъщността, безмълвието, където музиката е възможна, корена, от който би могло да започне изтъкването на един език. А е глупаво. Защото всичко това в някаква степен дреме в теб, трябва само да се потопиш в чаша вода като японско цвете и ще се разлистят разноцветните листчета, ще се разгънат свитите навътре форми, ще поникне красотата. Ти ми даваш безкрая, но аз не умея да вземам, прости ми. Подаваш ми ябълка, а аз съм си оставил ченето на нощното шкафче. Стоп, достатъчно. И аз мога да бъда груб, представи си. Представи си го добре, защото това не минава безнаказано.

Защо стоп? От страх да не започна с фабрикуването, толкова е лесно. Вземаш една идея оттук, едно чувство от другата полица, връзваш ги с помощта на думите, черни кучки, и се получава, че те обичам. Изобщо и в частност: обичам те. Най-общо казано: обичам те. Така живеят много мои приятели, без да говорим за един чичо и двама братовчеди, убедени в любовта-която-изпитват-към-своите-съпруги. От думата към действието, приятел; в общи линии без *verba*^[1] няма *res*^[2]. Това, което много хора наричат любов, е да си избереш една жена и да се ожениш за нея. Избират я, кълна ти се, виждал съм го. Като че ли при любовта може да се избира, като че ли тя не е мълния, която те поразява в костите и направо те събаря напред двора. Ти ще кажеш, че я избират, защото-я-обичат, но аз мисля, че е нотообрат. Беатриче не я избират, Жулиета не я избират. Не избираш дъжда, от който ще подгизнеш до кости, когато излизаш след концерт. Но аз съм сам в стаята си и редя засукани фрази на драскач, черните кучки си отъмщават както могат, гризкат ме изпод масата. Изпод ли се казва или под? Все едно, хапят ме. Защо, защо, *pourquoi*, *why*, *warum*, *perché*^[3] този ужас от черните кучки? Виж ги, в онази поема на Наш са се превърнали в пчели. А там, в два стиха на Октавио Пас, бедра на слънцето, летни простори. Но едно и също женско тяло е Мари и Бренвилие, очите, които се замъгляват, загледани в красивия залез, са същото оптично устройство, което се радва на гърчовете на обесения. Страхувам се от това сводничество на мастилото и словата — морето от езици, които лижат задника на света. Мед и мляко под езика ти... Да, но е казано също, че умрелите мухи превръщат парфюма в зловоние. На война с думата, на война, да направим всичко, което трябва, дори да се наложи да се откажем от разума, да сведем себе си само до поръчването на пържени картофи и телеграмите на Ройтер, до писмата на благородния ми брат и диалозите във филмите. Любопитно е, много е любопитно, че Пътнам е възприемал думите като предмети и даже като същества със собствен живот. И на мен понякога ми се струва, че пораждам реки от кръвожадни мравки, които ще изядат света. О, ако в тишината се излюпеше птицата Рух... Логос, *faute éclatante*^[4]. Да се зачене раса, която да се изразява чрез рисунката, танца, макрамето или някаква абстрактна мимика. Биха ли избегнали конотациите — корен на измамата? *Honneur des hommes*^[5] и т.н. Да, но

чест, която се обезчестява с всяка фраза, като бордей с девственици, ако е възможно такова нещо.

От любовта към филологията, чуден си, Орасио. Виновен е Морели, който ти е станал фиксидея, неразумният му опит те кара да съзираш завръщане към изгубения рай, беден предадамит от снекбара, от увития в целофан златен век. *This is a plastic's age, man, a plastic's age*^[6]. Забрави за кучките. Чибя, глутница, трябва да помислим, това, на което се казва да помислим, тоест да почувстваме, да се ориентираме и да се съпоставим, преди да дадем път и на най-краткото главно или подчинено изречение. Париж е център, разбираш ли, мандала, която трябва да се премине без диалектика, лабиринт, в който прагматичните формули служат само за да се изгубиш в него. Тогава *cogito*^[7] трябва да бъде като вдишване на Париж, като навлизане в него, при което го оставяш да навлезе в теб, пневма, а не логос. Аржентинският приятел пристига със самодоволството на една безполезна култура, разбира от всичко, за всичко е в час, има приемливо добър вкус, познава добре историята на човешкия род, периодите в изкуството, романския и готическия стил, философските течения, политическите напрежения, Шел Мекс, действието и размишлението, ангажираността и свободата, Пиеро дела Франческа и Антон Веберн, технологията е вкарана в прегледен каталог, „Летера 22“, „Фиат 1600“, Йоан XXIII. Колко хубаво, колко хубаво. Беше една малка книжарница на улица „Шерш-Миди“, беше един слаб ветреца, който подухваше, беше вечерта и часът, беше годината и сезонът на цъфтежа, беше Словото (в началото), беше човек, който мислеше, че е човек. Каква безкрайна глупост, майчице. И тя излезе от книжарницата (едва сега проумявам, че беше като метафора, тя излиза не от друго място, а от книжарница), разменихме две думи и отидохме да пийнем по чаша *pelure d'oignon*^[8] в едно кафене на ъгъла на улиците „Севр“ и „Вавилон“ (като говорим за метафори, аз — току-що разтоварен чуплив порцелан, *handle with care*^[9], а тя — Вавилон, коренът на времето, нещо отпреди, *primeval being*^[10], ужас и удоволствие от началото на времената, романтизмът на Атала, само че зад дървото се е притаил истински тигър). И така Севр тръгна с Вавилон да пийнат по чаша *pelure d'oignon*, гледахме се и мисля, че вече започвахме да се желаем (но това стана по-късно, на улица „Реомюр“), и се проведе паметен диалог, състоящ се изцяло от недоразумения, от разминавания,

които водеха до размити паузи, докато ръцете ни не започнаха да извайват, беше сладостно да галим ръцете си, гледахме се и се усмихвахме, палехме „Голоаз“ цигара от цигара, докосвахме се с очи, дотолкова бяхме съгласни един с друг по всички въпроси, че направо беше срамно, а Париж танцуваше отвън и ни очакваше, едва бяхме дошли, едва започвахме да живеем, всичко бе там, без име и без история (най-вече за Вавилон, а бедният Севр полагаше огромни усилия, зашеметен от начина, по който Вавилон гледаше готическия стил, без да му слага етикети, и вървеше по брега на реката, без да вижда как стърчат носовете на нормандските drakens^[11]). Когато се разделяхме, бяхме като две деца, завързали бурно приятелство на нечий рожден ден, които продължават да се гледат, докато родителите, хванали ги за ръка, ги дърпат да си ходят, това е сладка болка и надежда, знаят, че той се казва Тони, а тя — Лулу, и то е достатъчно, за да бъде сърцето като ягода и... Орасио, Орасио.

Merde, alors.^[12] Защо не? Говоря за тогава, за Севр-Вавилон, не за тази елегична равносметка, при която вече знаем, че играта е изиграна.

(-68)

[1] Думи (лат.) — бел.прев. ↑

[2] Дела (лат.) — бел.прев. ↑

[3] Защо (фр., англ., нем., ит.) — бел.прев. ↑

[4] Страхотна грешка (фр.) — бел.ред. ↑

[5] Мъжката чест (фр.) — бел.ред. ↑

[6] Това е векът на пластмасата, човече, векът на пластмасата (англ.) — бел.прев. ↑

[7] Мисля (лат.) — бел.прев. ↑

[8] Вид френско вино с оранжев оттенък — бел.ред. ↑

[9] Да се пипа внимателно (англ.) — бел.прев. ↑

[10] Праисторическо същество (англ.) — бел.ред. ↑

[11] Вид лодка — бел.ред. ↑

[12] Мамка му! (фр.) — бел.ред. ↑

Морелиана

Прозата може да се развали като бифтек от бонфиле. От няколко години наблюдавам признаците на загниване в моето писане. И то като мен има своите ангини, своите жълтеници, своите апандисити, но ме изпреварва по пътя към крайното разпадане. В последна сметка загниването означава край на нечистите съединения и възвръщане на правата на химически чистите натрий, магнезий, въглерод. Прозата ми гние синтактично и напредва с толкова усилия към простотата. Мисля, че затова вече не мога да пиша „свързано“, след няколко крачки думите започват да хвърлят къчове и аз вече не мога да ги яхна. *Fixer des vertiges*^[1], колко хубаво. Но аз усещам, че трябва да фиксирам елементи. Затова е стихотворението и някои ситуации в романа или разказа, или театъра. Останалото е въпрос на пълнеж и не ми се удава.

— Да, но елементите ли са същественото? Фиксирането на въглерода не е толкова ценно, колкото фиксирането на историята на семейство Германт.

— Подозирам, че елементите, които имам предвид, са термин на *композицията*, на *съединението*. Преобръща се гледната точка на школната химия. Когато композицията е достигнала до крайния си предел, се открива територията на елементите. Да ги фиксираш и, ако е възможно, да бъдеш един от тях.

(-91)

[1] Да фиксираш главозамайвания (фр.) — бел.ред. ↑

95.

В някоя и друга бележка Морели бе демонстрирал любопитна експлицитност на намеренията си. Проявявайки някакъв странен анахронизъм, той се интересуваше от учения или неучения като дзенбудизма, който в онези години беше като уртикария за *бийт поколението*. Анахронизмът беше не в това, а че Морели изглеждаше много по-радикален и по-млад в своите духовни изисквания от младите калифорнийци, пияни от думи на санскрит и бира в тенекиени кутии. Една от бележките определяше в стил Сузуки езика като вид възклицание или вик, избликнал направо от вътрешния опит. Следваха няколко примера за диалози между учители и ученици, напълно неразбираеми за рационалното ухо и за всяка дуалистична и двузначна логика, както и отговорите на учителите на въпросите на учениците им, а те се състояха най-вече в удар с пръчка по главата, поливане с кана вода, грубо изхвърляне от къщата или, в най-добрия случай, им повтаряха въпроса в лицето. Морели като че ли се движеше с удоволствие в тази привидно откачена вселена и за него се подразбираше, че подобно поведение на учителите съдържа истинския урок, единствения *начин* да се отвори духовното око на ученика и да му се разкрие истината. Тази насилствена ирационалност му изглеждаше *естествена* в смисъл, че отменяше структурите, които са специалитет на Запада, осите, около които се върти историческото разбиране за човека и за които дискурсивното мислене (а също естетическото и дори поетическото чувство) е любим инструмент.

Тонът на бележките (записки с оглед на мнемотехниката или на някаква не особено добре обяснена цел) като че ли подсказваше, че Морели се е хвърлил в подобна авантюра в творчеството си, което с много усилия беше писал и публикувал през онези години. За някои от читателите му (и за него самия) беше смешно намерението да се напише роман, без да се вземат под внимание логическите връзки на дискурса. В крайна сметка се подразбираше нещо като споразумение, подход (макар и да оставаше в сила абсурдът да се избере повествование за цели, които, изглежда, не бяха повествователни).*

* Защо не? Въпроса си го задаваше самият Морели на лист карирана хартия, в чието поле имаше списък от зеленчуци, вероятно *memento buffandi*^[1]. Пророците, мистиците, тъмната нощ на душата: често използване на разказа под формата на притча или видение. Естествено, че един роман... Но този скандал се пораждаше по-скоро от манията на западната маймуна към жанровете и класификациите, отколкото от истинско вътрешно противоречие.**

** Без да отчитаме, че колкото по-силно е вътрешното противоречие, толкова по-ефикасно би могло да бъде за една техника, да речем, от типа дзен. Вместо удара с пръчка по главата — един съвсем антироманов роман, с последвалите от това скандал и шок, а може би и с отваряне за по-проницателните.***

*** Като надежда в последната посока, друга хартийка продължаваше цитата от Сузуки в смисъл, че да разбере странния език на учителите, за ученика означава да разбере самия себе си, а не смисъла на този език. Обратно на онова, което би могъл да заключи хитроумният европейски философ, езикът на учителя по дзен предава идеи, а не чувства или интуитивни усещания. Затова не върши работа като език сам по себе си, но тъй като изборът на фрази идва от учителя, тайнството се извършва в неговата област, а ученикът се отваря към себе си, разбира себе си и обикновената фраза се превръща в ключ.****

**** Затова Етиен, който беше изучил аналитично триковете на Морели (Оливейра би го възприел като гаранция за провал), мислеше, че установява в някои пасажи от книгата, даже в цели глави, нещо като гигантско увеличение *ad usum homo sapiens*^[2] на някои от плесниците на дзен. Тези части от книгата Морели наричаше „археглави“ или „главотипове“ — смешни словесни нелепици, в които можеше да се усети една донякъде джойсовска смесица. Колкото от това какво правеха тук архетиповете, тази тема тревожеше Вонг и Грегоровиус.*****

***** Забележка на Етиен: Морели, изглежда, по никакъв начин не искаше да се изкатери на дървото бодхи, на Синай или на каквато и да е платформа за получаване на прозрение. Не си поставяше за цел да бъде учител и да поведе читателя към нови зелени ливади. Без сервилност (старецът беше от италиански произход и трябва да се признае, че с лекота вземаше горно до) пишеше, като че ли самият той отчаяно и трогателно се опитва да си представи учителя, който би трябвало да го доведе до прозрение. Пускаше своята дзен фраза, слушаше я, понякога в продължение на петдесет страници, какво чудовище, и би било абсурдно и злонамерено да се подозира, че тези страници са ориентирани към някакъв читател. Ако Морели ги публикуваше, то беше отчасти заради италианската му жилка („Ritoma vincitor!“^[3]) и отчасти защото беше очарован колко добре му се получаваха.*****

***** Етиен виждаше в Морели съвършения човек на Запада, колонизатора. Събрал скромната си реколта от будистки макове, се връщаше към семената на Латинския квартал. Ако крайното просветление бе може би най-голямата му надежда, трябва да се признае, че книгата му представляваше преди всичко литературно начинание именно защото си поставяше за цел да разруши литературните форми (формули).*****

***** Бе човек на Запада — това трябва да се каже в негова чест — също така заради християнското убеждение, че индивидуалното спасение не е възможно, че грешките на един са петно върху всички, и обратното. Може би по тази причина (предчувствие на Оливейра) избираше романовата форма за своите похождения и освен това публикуваше онова, което откриваше или не откриваше.

[1] В приблизителен превод: „Не забравяй да ядеш“. Изразът е измислен от самия Кортасар по подобие на латинските изрази от типа „Memento mori“ с латинизирания френски глагол *bouffer* — ям, плюскам — бел.ред. ↑

[2] За нуждите на хомо сапиенс (лат.) — бел.ред. ↑

[3] Върни се победител! (ит.), ария от операта „Аида“ на Джузепе Верди — бел.ред. ↑

Новината се разпространикатоогънпопосипанасбарутпътечка и практически целият Клуб се бе събрал там в десет вечерта. Етиен държеше ключа, Вонг се покланяше до земята, за да смекчи гневното посрещане на портиерката, *mais qu'est-ce qu'ils viennent fiche, non mais vraiment ces étrangers, écoutez, je veux bien vous laisser monter puisque vous dites que vous êtes des amis du vi... de monsieur Morelli, mais quand même il aurait fallu prévenir, quoi, une bande qui s'amène à dix heures du soir, non, vraiment, Gustave, tu devrais parler au syndic, ça devient trop con*^[1], и т.н., Бабс, въоръжена с това, което Роналд наричаше *the alligator's smile*^[2], Роналд беше въодушевен и тупаше Етиен по гърба, буташе го, за да побърза, Перико Ромеро проклинаше литературата, на първия етаж *Rodeau, Fourrures*, на втория етаж *Docteur*, на третия етаж *Hussenot*, направо невероятно, Роналд забиваше лакът в ребрата на Етиен и говореше лоши неща за Оливейра, *the bloody bastard, just another of his practical jokes I imagine, dis donc, tu vas me foutre la paix, toi*^[3], ето това е Париж, майната му, шибани стълби едни след други, на човек да му се доповръща от тях. *Si tous les gars du monde*^[4]... Вонг завършваше шествието, Вонг — усмивка за Гюстав, усмивка за портиерката, *bloody bastard, мамка му, ta guelle, salaud*^[5]. На четвъртия етаж дясната врата се отвори три сантиметра и Перико видя гигантска мишка в бяла нощница, която шпионираше, подаде навън едното си око и целия си нос. Преди тя да успее да затвори вратата, Перико я запъна с обувка и ѝ изрецитира онова, дето измежду змиите природата създаде василиска, толкова отровен и нападащ всичко живо, че със съскането си стряска, с появата си разгонва и обръща всички в бяг, а с вида си убива. Мадам Ръоне Лавалет, по баща Франсийон, не разбра много-много за какво става дума, но в отговор изпръхтя и блъсна Перико, който дръпна крака си 1/8 от секундата преди това, тряс. На петия етаж спряха, за да видят как Етиен тържествено пъха ключа в ключалката.

— Не може да бъде — повтори Роналд за последен път. — Сънуваме, както казват у принцеса Турн-унд-Таксис. Донесе ли пиене,

Бабси? Един обол за Харон, нали знаеш. Сега вратата ще се отвори и ще започнат чудесата, очаквам какво ли не тази нощ, има някаква атмосфера, като че е краят на света.

— Проклетата вещица за малко да ми премаже крака — каза Перико, като си гледаше обувката. — Хайде, отваряй най-сетне, човече, че ми е дошло до гуша от стълби.

Но ключът не превърташе, макар Вонг да намекна, че при церемониите на инициация най-простите движения се оказват затруднени от Сили, които трябва да бъдат победени с Търпение и Хитрост. Светлината угасна. Някой да даде киб-

Бабс рит, по дяволите. Tu pourrais quand même parler français, non? Ton copain

Роналд l'argencul n'est pas là pour piger ton

Етиен charabia^[6]. Ето клечка, Роналд. Проклет ключ, ръждясал е, старецът го дър-

Етиен жеше в чаша с вода. Mon copain, mon

Вонг copain, c'est pas mon copain^[7]. Не мисля, че ще дойде. Не го познаваш. По-

Перико добре от теб. Как ли пък не. Wanna bet

Роналд something? Ah merde, mais c'est la tour

Перико de Babel, ma parole. Amène ton briquet, Fleuve Jaune de mon cul, la poisse, quoi^[8].

Вонг В дните на ин човек трябва да се въ-

Бабс ръжи с търпение. Два литра, но от доб-

Етиен рия. За Бога, да не ги изтървеш по

Етиен стълбите. Спомням си една нощ в

Бабс Етиен Алабама. Бяха звездите, любов моя.

Бабс Бабс How funny, you ought to be in the ra-

Роналд dio^[9]. Ето, завърта се, беше заял, ин, разбира се, stars fell in Alabama^[10], на-

Роналд прави ми крака на нищо, още една клечка кибрит, не се вижда нищо, où

Етиен qu'elle est, la minuterie^[11]? Не работи. Ня-

& Хор кой ми опипва задника, любов моя...

Шт... Шт... Нека Вонг влезе пръв, за да прогони демоните. Не, в никакъв случай. Бутни го, Перико, нали е китаец.

— Замълчете — каза Роналд. — Това е друга територия, говоря сериозно. Ако някой е дошъл да се забавлява, да се маха. Дай ми бутилките, съкровище, винаги ги изпускаш, когато си развълнувана.

— Не обичам да ме опипват в тъмното — каза Бабс, като гледаше към Перико и Вонг.

Етиен бавно прокара ръка по касата на вратата. Изчакаха мълчаливо да намери ключа за осветлението. Апартаментът беше малък и прашен, ниските опитомени светлини го обгръщаха в златисто сияние и Клубът въздъхна с облекчение, после отидоха да разгледат останалата част от дома и тихо споделиха впечатления: репродукция на табличка от Ур, легендата за оскверняването на светото причастие (Паоло Учело *pinxit*^[12]), снимки на Паунд и на Музил, малка картина на Дьо Стал, огромно количество книги на рафтове по стените, на пода, по масите, в клозета, в миниатюрната кухня, където имаше едно пържено яйце в стадий между изгниване и вкаменяване, изключително красиво за Етиен, според Бабс беше за кофата за боклук, така че възникна спор със съскане, докато Вонг разгръщаше с уважение „Dissertatio de morbis a fascino et fascino contra morbos“^[13] на Цвингер, Перико, качен на табуретка — това му беше специалитет, — преглеждаше редицата с испанските поети от Златния век и изучаваше малък астролаб от калай и слонова кост, а Роналд стоеше неподвижно пред масата на Морели, хванал под двете си мишници по една бутилка коняк, загледан в папка от зелено кадифе, мястото беше точно като да седне да пише Балзак, а не Морели. Значи беше вярно, старецът е живял тук, на две крачки от Клуба, а проклетият издател казваше, че бил в Австрия или на Коста Брава винаги когато искаха адреса му по телефона. Вдясно и вляво папки, между два̀сет и четирийсет, във всички цветове, празни или пълни, а в средата пепелник, който бе като друг архив на Морели, помпейска купчина от пепел и изгорели кибритени клечки.

— Хвърли натюрморта на боклука — каза Етиен гневно. — Ако Мага беше тук, нямаше да ѝ остави и един косъм на главата. Но ти, съпругът...

— Виж — каза Роналд и му посочи масата, за да го успокои. — Освен това Бабс каза, че било развалено, няма защо да се сърдиш. Откривам събранието. Етиен ще го води, какво да се прави. А аржентинецът?

— Аржентинеца и трансилванецца ги няма, Ги отиде на село, а Мага кой я знае къде е. Във всеки случай има кворум. Вонг, ти ще водиш протокола.

— Нека да изчакаме малко Оливейра и Осип. Бабс ще прегледа сметките.

— Роналд — секретар. Ще отговаря за бара. Sweet, get some glasses, will you^[14]?

— Преминаваме към четвъртата интермедия — каза Етиен, сядайки от едната страна на масата. — Клубът се събира тази вечер, за да изпълни едно желание на Морели. Докато дойде Оливейра, ако въобще дойде, да прием за това старецът отново да седне тук с нас един ден. Майчице, каква тъжна гледка, приличаме на кошмар, който Морели вероятно сънува в болницата. Да се запише в протокола.

— Междувременно нека поговорим за него — каза Роналд, чиито очи бяха пълни с истински сълзи, докато се бореше с тапата на коняка. — Никога няма да имаме събрание като това, от години съм в Клуба и не съм виждал такова нещо. И вие, Вонг и Перико. Всички. Damn it, I could cry^[15]. Човек сигурно се чувства така, когато изкачи върха на планината или счупи някой рекорд, нещо такова. Sorry.

Етиен сложи ръка на рамото му. Насядаха около масата. Вонг угаси лампите освен онази, която осветяваше зелената папка. „Сцената е почти като за Еузапия Паладино“, помисли си Етиен, който уважаваше спиритизма. Започнаха да говорят за книгите на Морели и да пият коняк.

(-94)

[1] Какво идват да търсят тук тези чужденци, ама наистина, вижте, бих искала да ви пусна да се качите, след като казвате, че сте приятели на стар... на господин Морели, но все пак трябваше да ни предупредите, довлича се някаква си шайка в десет вечерта, не, ама наистина, Гюстав, трябва да поговориш с домоуправителя, това е вече прекалено... (фр.) — бел.ред. ↑

[2] Алигаторската усмивка (англ.) — бел.прев. ↑

[3] Гадното копеле, мисля, че е просто поредната му просташка шега (англ.), ще ме оставиш ли на мира (фр.) — бел.ред. ↑

[4] Ако всички момчета на света (фр.) — бел.ред. ↑

[5] Млъквай, мръсничко (фр.) — бел.ред. ↑

[6] Би могъл все пак да говориш на френски. Твоя приятел, аржентинския задник, го няма, за да ти чатка брътвежите (фр) — бел.ред. ↑

[7] Ами, приятел — не ми е приятел (фр.) — бел.ред. ↑

[8] Обзалагаш ли се? (англ). По дяволите, тук е като Вавилонската кула, без майтап. Дай си запалката, мръсна Жълта река такава, ама че гаден късмет (фр.) — бел.ред. ↑

[9] Колко забавно, трябва да те вземат в радиото (англ.) — бел.прев. ↑

[10] В Алабама падаха звезди (англ.) — бел.прев. ↑

[11] Откъде ли се пали лампата (фр.) — бел.ред. ↑

[12] Нарисува (лат.) — бел.прев. ↑

[13] За влиянието на жизнената сила върху болестта и на болестта върху жизнената сила (лат.) — бел.ред. ↑

[14] Мила, ще дадеш ли чаши? (англ.) — бел.прев. ↑

[15] По дяволите, бих могъл да заплача (англ.) — бел.прев. ↑

Грегоровиус, агент на сили, отклоняващи се от обичайната посока на действие, се бе заинтересувал от една бележка на Морели: „Да навлезеш в една реалност или във възможен модус на дадена реалност и да усетиш как това, което отначало изглежда изключително абсурдно, постепенно придобива стойност, свързва се с други абсурдни или не толкова абсурдни форми, докато не започне да се изгражда една разнородна (в сравнение със стереотипния рисунък на всеки ден) тъкан, и се очертава една свързана картина, която само при боязливото сравнение с предишния абсурд би изглеждала безсмислена, непонятна или плод на бълнуване. И все пак не греша ли поради прекалена увереност? Да се откажеш от *психологията* и в същото време да дръзнеш да предложиш на читателя — вярно, на определен читател — контакт с един *личен* свят, с едно лично преживяване и размишление... Тзи читател ще бъде лишен от всякакъв мост, от всякаква междинна връзка, от всякаква причинно-следствена спойка. Нещата в суров вид: поведение, последствия, скъсвания, катастрофи, подигравки. Там, където би трябвало да има раздяла, ще има рисунка на стената; вместо вик — въдица; смъртта ще намери израз в трио за мандолини. И това са раздяла, вик и смърт, но кой е готов да се отмести — да излезе извън себе си и да напусне центъра, да се открие? Външните форми на романа са се променили, но героите му все така са превъплъщения на Тристан, Джейн Еър, Лафкадио, Леополд Блум, хора от улицата, от дома, от спалнята, *характери*. За герой като Улрих (*more*^[1] Музил) или Молой (*more* Бекет) ще се намерят петстотин Дарли (*more* Дърел). Що се отнася до мен, питам се дали някога ще успея да предам усещането, че истинският и единствен персонаж, който ме интересува, е читателят — дотолкова, доколкото нещо от написаното от мен би трябвало да го подтикне да се промени, да се отмести, да се изненада, да се отчужди“. Въпреки негласното признаване на поражението в последната фраза, Роналд откриваше в тази бележка самонадеяност, която не му беше приятна.

[1] По маниера на (лат.) — бел.прев. ↑

98.

Така е — слепите са тези, които ни носят просветление.

Става така, че някой, без да го съзнава, ти показва безпогрешно път, по който той самият не може да тръгне. Мага никога няма да разбере как пръстът ѝ сочеше точно тънката пукнатина, прорязваща огледалото, нито доколко някои паузи, някои абсурдни втрещвания или пък мятането на заслепена стоножка бяха парола, знак, че здраво съм се окопал в себе си, което значи, че просто съм никъде... Както и да е, това за пукнатината... Щом казваш, че искаш да бъдеш щастлив, / Орасио, поезията остави.

Обективно погледнато: тя не бе в състояние да ми покаже нищо на моя територия, дори на своята се въртеше объркана, опипваше пътя, размахваше ръце. Френетичен прилеп, фигурата, описвана от кръжащата из стаята муха. И изведнъж за мен — седя тук и я гледам — някакво указание, някаква догадка. Тя не го знаеше, но причината за сълзите или редът при пазаруване, или начинът, по който пържи картофи, бяха *знаци*. Морели е имал предвид нещо такова, когато пише: „Четене на Хайзенберг до обяд, бележки, фишове. Детето на портиерката ми носи пощата и говорим за модела на самолет, който сглобява в кухнята у тях. Докато ми разказва, подскача два пъти на левия си крак, три пъти на десния, два пъти на левия. Питам го защо два пъти на единия и три на другия, а не два и два или три и три. Гледа ме учудено, не разбира. Усещам, че Хайзенберг и аз сме от другата страна на някаква територия, докато детето все още е между двете ѝ страни, с по един крак във всяка, без да го съзнава, и скоро ще бъде само от нашата страна и ще се изгуби всякаква връзка. Връзка с какво, за какво? Както и да е, да продължим с четенето, може би Хайзенберг...“

(-38)

99.

— Не за първи път споменава за обедняването на езика — каза Етиен. — Бих могъл да цитирам няколко пасажа, в които персонажите изпитват недоверие към себе си дотолкова, доколкото се чувстват като обрисувани от мисълта и от речта си и се опасяват, че рисунката може да е измамна. *Honneur des hommes, Saint Langage*^[1]... Но сме далеч от това.

— Не сме толкова далеч — каза Роналд. — Това, което иска Морели, е да възвърне правата на езика. Говори за неговото прочистване и поправяне, да се замени „спускам се“ със „слизам“ като хигиенна мярка, но всъщност се стреми да върне на глагола „спускам се“ целия му блясък, за да може да се използва така, както аз използвам кибритените клечки, а не като декоративен елемент, като едно от многото клишета.

— Да, но тази битка се разгръща в няколко плана — каза Оливейра, с което излезе от мълчанието си. — От това, което току-що ни прочете, става съвсем ясно, че Морели обвинява езика като невярно оптично отражение и несъвършен *Organum*^[2], които замаскират действителността и човешкото. Всъщност той не се интересува особено от езика освен в естетически план. Но позоваването на етоса е безпогрешно. Морели разбира, че естетизираното писане само по себе си е бягство и лъжа, че в крайна сметка поражда женски читател — читател, който иска не проблеми, а решения или измислени чужди проблеми, които му позволяват да страда, удобно седнал в креслото, без да се ангажира с драма, която би трябвало да стане и негова. В Аржентина, ако Клубът ми позволи да прибягна до местни примери, този тип бягство ни е държало свръхдоволни и спокойни в продължение на цял век.

— Щастлив е онзи, който намира себеподобните си — активните читатели — изрецитира Вонг. — Написано е на тази синя хартийка в папка 21. Когато за първи път прочетох Морели (в Мьодон, нелегален филм, приятели кубинци), ми се стори, че цялата книга представлява

Великата костенурка нагоре с краката. Трудна за разбиране. Морели е изключителен философ, макар и на моменти твърде груб.

— Като теб — каза Перико, като слезе от табуретката и с лакти си осигури достъп до масата. — Всички тези фантазии за корекция на езика издават нагласа на академик, момчето ми, да не кажа граматик. Дали се спускам, или слизам — важното е, че персонажът се е пръждосал надолу по стълбите и точка.

— Перико — каза Етиен — ни спасява от прекомерно задълбаване, от изпадане в абстрактност, което понякога Морели прави с голяма охота.

— Ще ти кажа — каза Перико заплашително, — че на мен тая работа с абстрактността...

Конякът изгаряше гърлото на Оливейра и той се плъзна назад, благодарен на спора, в който можеше да се лута още известно време. В един пасаж (не помнеше точно кой, трябваше да го потърси) Морели даваше няколко възлови указания за метода на композиция. Проблемът, който той имаше винаги преди да започне да пише, беше блокирането, ужасът а ла Маларме пред белия лист, заедно с необходимостта да започне на всяка цена. Нямахше как част от творчеството му да не бъде размишление над проблема за писането. Така се отдалечаваше от професионалната употреба на литературата, от онзи тип разкази и стихове, които в началото му бяха донесли признание. В друг пасаж Морели казваше, че е препроочел с носталгия и дори с удивление някои свои текстове отпреди години. Откъде ли са дошли тези хрумвания, това чудно, но толкова удобно и толкова опростяващо нещата разделение на разказвач и разказвано от него? В онези времена му се струваше сякаш това, което е писал, вече е било разстлано пред него, писането е било като да мине с „Летера 22“ по невидими, но съществуващи думи, както диамантът минава по браздите на плочата. Сега можеше да пише само с големи усилия, на всяка крачка проучваше възможните противоречия, скритата лъжа („трябва да се препрочете, помисли си Оливейра, един любопитен пасаж, който Етиен много харесваше“) с подозрението, че всяка ясна мисъл винаги е грешка или полуистина, изпитваше недоверие към думите, които проявяваха склонност да се съчетават благозвучно и ритмично, като доволно мъркане, хипнотизиращо читателя, взело преди това за жертва самия писател. („Да, но стихът...“, „Да, но тази бележка, в която

говори за суинга, който задвижва речта...“) От време на време Морели стигаше до горчиво прост извод: нямаше какво повече да каже, условните рефлексии на професията го караха да бърка нуждата с рутината — типичен случай при писателите, минали петдесетте и получили големи награди. Но в същото време чувстваше, че никога не е имал толкова силно желание, такава наложителна нужда да пише. Рефлекс или рутина е тази сладка мъка при започване на битката със самия себе си, продължаваща ред след ред? Защо веднага ответният удар буталото на машината се спуска надолу, идва задъханото съмнение, пресъхването, отказът?

— Приятел — каза Оливейра, — къде беше оня пасаж с едната дума, който толкова ти харесва?

— Знам го наизуст — каза Етиен. — Това е думата ако, придружена от бележка под линия, която на свой ред има друга бележка под линия, а тя — още една бележка под линия. Говорех на Перико, че теориите на Морели не са оригинални в прекия смисъл на думата. Това, което те кара да го усетиш като нещо съкровено, е практиката му, силата, с която се опитва да противопише, както той казва, за да спечели за себе си (и за всички) правото да влезе отново и както трябва в дома на човека. Използвам неговите думи или съвсем подобни на тях.

— Сюрреалисти е имало достатъчно — каза Перико.

— Не става дума за начинание, което да доведе до освобождаване на словото — каза Етиен. — Сюрреалистите са мислели, че истинският език и истинската действителност са цензурирани и поставени на заден план от рационалистичната и буржоазна структура на Запада. Имали са право, знае го всеки поет, но това е бил само един етап от сложната процедура по белене на банана. В резултат не един и не двама са го изяли с кората. Сюрреалистите увисват на думите, вместо грубо да се оттласкат от тях, както би искал да направи Морели въз основа на самата дума. Фанатици на словото в чисто състояние, френетични гадатели, те са приемали всичко, стига да не е твърде правилно граматически. Не са подозирали в достатъчна степен, че създаването на цял един език, макар и да завършва с предателство по отношение на неговия смисъл, е неопровержимо доказателство за човешката структура, независимо дали става дума за китаец или за червенокож. Езикът означава пребиваване в дадена

действителност, изживяване на определена действителност. Дори и да е вярно, че езикът, който използваме, ни предава (и Морели не е единственият, който тръби това във всички посоки), не е достатъчно човек да иска да го освободи от неговите табути. Трябва да го съживи, а не да го реанимира.

— Звучи изключително тържествено — каза Перико.

— Има го във всеки добър философски трактат — каза плахо Грегоровиус, който бе разгледал папките ентомологически и имаше вид на задрямал. — Но не може да се съживи отново езикът, ако човек няма по-различна интуиция за почти всичко, от което е съставена нашата действителност. От битието към словото, а не от словото към битието.

— Интуиция — каза Оливейра, — една от онези думи, които означават какво ли не. Да не приписваме на Морели проблемите на Дилтай, Хусерл или Витгенщайн. Единственото ясно нещо от всичко, което е написал старецът, е, че ако продължаваме да използваме езика в обичайния му ключ, с обичайното му предназначение, ще си умрем, без да сме узнали истинското име на днешния ден. Май е глупаво да се повтаря, че ни продават живота, че ни го дават като полуфабрикат, както казваше Малкълм Лоури. И май е глупаво Морели безкрай да настоява на това, но Етиен удря право в десетката — старецът се проявява в практиката и ни посочва изход. За какво служи един писател, ако не за да разруши литературата? А ние, които не искаме да бъдем женски читатели, за какво сме, ако не за да помогнем, доколкото е възможно, при това разрушаване?

— А после, какво ще правим после? — каза Бабс.

— Питам се — каза Оливейра. — Допреди двайсетина години имаше един велик Отговор — Поезията, чипоноске, Поезията. Затваряха ти устата с тази голяма дума. Поетическо виждане на света, завладяване на някаква поетическа действителност. Но сигурно си разбрала, че след последната война тази работа приключи. Има поети, никой не го отрича, но никой не ги чете.

— Не говори глупости — каза Перико. — Аз изчитам камари стихове.

— Естествено, аз също. Но не става дума за стихове, приятел, става дума за това, което прокламираха сюрреалистите и което всеки поет желае и търси, прословутата поетическа действителност.

Повярвай, драги, от петдесета година сме в разгара на технологическата действителност, поне ако говорим статистически. Много лошо, много жалко, но и да си скубем косите, така е.

— Мен технологията грам не ме интересува — каза Перико. — Фрай Луис обаче...

— Живеем в хиляда деветстотин петдесет и някоя.

— Знам, мамка му.

— Не личи.

— Ама да не мислиш, че ще се поставя в шибаната позиция на историк?

— Не, но трябва да четеш вестниците. На мен технологията ми харесва толкова малко, колкото и на теб, само дето усещам колко се е променил светът през последните двацет години. Всеки тип на повече от четирийсет лазарника трябва да го проумее и затова въпросът на Бабс изправя Морели и нас до стената. Много е хубаво да се води война срещу развратения език, срещу така наречената литература в името на някаква действителност, за която вярваме, че е истинската, за която вярваме, че е постижима, за която вярваме, че се намира в някаква област на духа, да ме простите за думата. Но и самият Морели вижда само отрицателната страна на своята война. Съжалява, че трябва да я води, като теб и като всички нас. Е, и?

— Да подходим методично — каза Етиен. — Да оставим твоето „Е, и?“. Урокът на Морели е достатъчен като първи етап.

— Не можеш да говориш за етапи, без да предполагаш цел.

— Наречи го работна хипотеза, каквото и да е в този дух. Това, към което се стреми Морели, е разчупването на мисловните нагласи на читателя. Като теб, нещо много скромно, изобщо не може да се сравнява с прехода на Ханибал през Алпите. Досега поне у Морели няма никаква особена метафизика, само че ти, Хораций Куриаций, си в състояние да откриеш метафизика дори в консерва с домати. Морели е човек на изкуството, който има специфична идея за него, състояща се преди всичко в разбиване на обичайните форми — нещо обикновено при всеки добър артист. Например романът тип китайски свитък го влудява. Книгата, която се чете от начало до край, както правят добрите момчета. Вече си забелязал, че все по-малко се интересува от връзката между частите, от онова, че една дума води друга... Когато чета Морели, оставам с впечатлението, че търси едно не толкова

механично, не толкова причинно-следствено взаимодействие между елементите, с които борави, усеща се, че написаното досега почти не обуславя това, което пише в момента, най-вече защото след стотици страници старецът дори не си спомня много-много какво е правил.

— При което — каза Перико — му се случва следното: джудже от двайсета страница се оказва високо два метра и пет сантиметра на стотната. Неведнъж съм го забелязвал. Някои сцени започват в шест следобед, а свършват в пет и половина. Гнусотия.

— На теб не ти ли се е случвало да бъдеш джудже или великан в зависимост от разположението на духа? — каза Роналд.

— Говоря за сомата — каза Перико.

— Вярва в сомата — каза Оливейра. — Сомата на времето. Вярва във времето, в преди и след. Той, горкият, не е намирал в някое чекмедже свое писмо отпреди двайсет години, не го е препрочитал, не е осъзнал, че нищо няма да се задържи, ако не го подпрем дори с една трошичка време, ако не си въобразим времето, за да не полудеем.

— Всичко това е занаят — каза Роналд. — Но зад това, зад това...

— Поет — каза Оливейра искрено развълнуван. — Трябваше да се казваш Behind^[3] или Beyond^[4], американецо. Или Yonder^[5], също чудна дума.

— Нищо от това не би имало смисъл, ако нямаше нещо зад него — каза Роналд. — Всеки автор на бестселъри пише по-добре от Морели. Ако го четем, ако сме тук тази нощ, то е, защото у Морели има от онова, което е имал Бърд, което внезапно се появява у Къмингс или у Джаксън Полък, както и да е, стига примери. Но защо стига примери — извика Роналд разгневен, а Бабс го гледаше с възхищение и буквалнопопивашедумитему. — Ще цитирам всичко, което ми се прииска. Всеки си дава сметка, че Морели си усложнява живота не защото така му харесва, а освен това книгата му е безсрамна провокация като всички неща, които си струват. В този технологичен свят, за който говореше, Морели иска да спаси нещо, което умира, но за да го спаси, първо трябва да го убие или поне да му направи такова преливане на кръв, че да бъде като възкръсване. Грешката на футуристката поезия — каза Роналд за огромно възхищение на Бабс — бе желанието ѝ да коментира машините, вярата, че това е спасението от левкемията. Но ми се струва, че с литературно говорене за това

какво става в Кейп Канаверал, няма да разберем по-добре действителността.

— Много правилно ти се струва — каза Оливейра. — Да продължим да търсим Yonder, има купища Yonder, които трябва да отворим един след друг. За начало бих казал, че тази технологическа действителност, която днес хората на науката и читателите на „Франс Соар“ приемат, този свят на кортизон, гама-лъчи и пречистване на плутоний има толкова малко общо с действителността, колкото и „Роман за Розата“. Ако го споменах преди малко на нашия Перико, беше, за да му посоча, че неговите естетически критерии и неговата скала на ценности като че ли вече са ликвидирани и че човекът, след като е очаквал всичко от разума и духа, се чувства предаден, смътно съзнава, че оръжията му са се обърнали против него, че културата, la civiltà^[6], го е довела до тази задънена улица, където варварството на науката е просто една съвсем понятна реакция. Извинете за речника.

— Но това вече го е казал Клагес — каза Грегоровиус.

— Нямам никакви претенции за copyright^[7] — каза Оливейра. — Идеята е, че действителността, независимо дали ще приемеш тази на Светия престол, на Ръоне Шар или на Опенхаймър, винаги е конвенционална действителност, непълна и раздробена на части. Възхищението на някои типове от електронния микроскоп не ми се вижда по-плодотворно от възхищението на портиерките от чудесата на Лурдската дева. Да вярваш в това, което наричат материя, да вярваш в това, което наричат дух, да живееш в Емануил или да ходиш на курсове по дзен, да разглеждаш човешката съдба като икономически проблем или като чист абсурд, списъкът е дълъг — много възможности за избор. Но самият факт, че може да има избор и че списъкът е дълъг, стига, за да докаже, че сме в праисторията и в прачовешкото. Не съм оптимист, много се съмнявам, че някога ще достигнем до истинската история и до истински човешкото. Ще бъде трудно да стигнем до прословутия Yonder на Роналд, защото никой няма да отрече, че проблемът за действителността трябва да се постави в колективни измерения, не е просто спасението на няколко избрани. Реализирали се хора, тоест хора, направили скока извън времето и интегрирали се в нещо общо, да го кажем така... Да, предполагам, че ги е имало и че ги има. Но не е достатъчно, чувствам, че моето спасение, ако предположим, че бих могъл да го постигна, трябва да бъде спасението

на всички, до последния човек. А това, старче... Вече не сме във владенията на свети Франциск от Асизи, вече не можем да чакаме примерът на един светец да посее светостта, всеки гуру да бъде спасение за всичките си ученици.

— Върни се от Бенарес — посъветва го Етиен. — Говорехме за Морели, струва ми се. И за да го свържа с това, което ти казваше, ми хрумва, че този прословут Yonder не можем да си го представим като бъдещ във времето или в пространството. Изглежда, Морели иска да каже, че ако продължим да се придържаме към категориите на Кант, никога няма да излезем от задънената улица. Това, което наричаме действителност, истинската действителност, която наричаме също така Yonder (помага понякога, когато се дават много имена на нещо не съвсем определено, поне избягваме затварянето и сковаването на понятието), тази истинска действителност, повтарям, не е нещо, което ще дойде, цел, последното стъпало, край на някаква еволюция. Не, то е нещо, което е тук, в нас. Човек я чувства, достатъчно е да събере смелост да протегне ръка в тъмното. Аз я чувствам, докато рисувам.

— Може би е Дяволът — каза Оливейра. — Може да е просто естетическа екзалтираност. Но може и да е тя. Да, може и да е тя.

— Тук е — каза Бабс, докосвайки челото си. — Аз я усещам, когато съм малко пийнала или когато...

Засмя се и закри лицето си с ръце. Роналд я побутна нежно.

— Тя не се намира някъде — каза Вонг много сериозно. — Тя е.

— По този път далеч няма да стигнем — каза Оливейра. — Какво ни дава поезията освен това неясно видение? Ти, аз, Бабс... Човешкото царство не се е родило от няколко отделни искрици. Всички са имали своя миг на просветление, лошото е завръщането към *hinc* и *nunc*^[8].

— О, ти не разбираш нищо, ако не е изказано в термини на абсолюта — каза Етиен. — Остави ме да довърша онова, което исках да кажа. Морели смята, че ако лиросвирците, както казва нашият Перико, си проправят път през вкаменените и изхабени от употреба форми, независимо дали става дума за наречие за начин, за глаголно време или каквото ти хрумне, за пръв път в живота си ще направят нещо полезно. Като довършат женския читател или поне като го засегнат сериозно, ще помогнат на всички, които по някакъв начин работят, за да достигнат Yonder. Техниката на разказване при типове

като него не е нищо друго освен подтик да излезеш от утъпканите коловози.

— Да, за да затънеш в кал до шията — каза Перико, който в единайсет вечерта беше настроен против всичко.

— Хераклит — каза Грегоровиус — се заровил в лайна до шията и се излекувал от воднянка.

— Остави Хераклит на мира — каза Етиен. — Вече ми се доспива от толкова глупости, но все пак ще кажа следното, две точки: Морели, изглежда, е убеден, че ако писателят продължава да се подчинява на езика, който са му продали заедно с дрехите на гърба му, с името, вярата и националността, творчеството му няма да има друга стойност освен естетическа, а тази стойност старецът като че ли все повече презира. На някои места е доста ясен: според него не може да се разобличи нищо, ако това се прави вътре в системата, на която принадлежи разобличаваното. Да се пише срещу капитализма с умствения багаж и речника, произтичащи от капитализма, е губене на време. Ще се постигнат исторически резултати като марксизма или каквото искаш, но Yonder не е точно история, Yonder е като връхчетата на пръстите, които се подават от водите на историята и търсят за какво да се заловят.

— Дрън-дрън — каза Перико.

— И затова писателят трябва да подпали езика, да сложи край на коагулиралите форми и да отиде дори по-далеч, да постави под съмнение възможността този език все още да е в контакт с онова, което иска да изрази. Вече не думите сами по себе си — това не е толкова важно, — а цялостната структура на един език, на дискурса.

— Заради всичко това писателят използва един изключително ясен език — каза Перико.

— Разбира се, Морели не вярва в системите от оноματοпеи, нито в летризмите. Не става дума да се замени синтаксисът с автоматично писане или какъвто и да било друг употребяван трик. Това, което той иска да наруши, е цялостният литературен факт, книгата, ако щеш. Понякога чрез думата, понякога чрез това, което думата предава. Действа като партизанин — взривява каквото може, останалото да си върви по пътя. Не мисли, че не е литератор.

— Да се ориентираме към тръгване — каза Бабс, спеше й се.

— Можеш да си говориш каквото си искаш — заинати се Перико, — но нито една истинска революция не се прави срещу формите. Важното е съдържанието, момче, съдържанието.

— Имали сме десетки векове на съдържателна литература — каза Оливейра — и резултатите вече са налице. Под литература разбирам, сигурно си схванал, всичко, което подлежи на изговаряне и на осмисляне.

— Без да броим това, че разграничението между форма и съдържание не е истина — каза Етиен. — Всички го знаят от години. По-скоро нека направим разграничение между изразяващия елемент, тоест езика сам по себе си, и изразеното нещо, тоест действителността, която се превръща в съзнание.

— Както искаш — каза Перико. — Но бих желал да разбера дали разривът, който Морели се стреми да осъществи, тоест разчупването на онова, което ти наричаш изразяващ елемент, за да се стигне по-добре до изразяваното нещо, наистина има някаква стойност при това положение.

— Вероятно няма да послужи за нищо — каза Оливейра, — но ни кара да се чувстваме по-малко сами в тази задънена улица, в служба на Великото-Западно-Идеалистическо-Реалистическо-Материалистическо-Тщеславие, ООД.

— Мислиш ли, че някой друг би могъл да си проправи път през езика и да се докосне до корените? — попита Роналд:

— Може би. Морели няма необходимия за това талант или търпение. Посочва път, клъбва няколко пъти с човката... Остава една книга. Не е много.

— Да си ходим — каза Бабс. — Късно е, конякът свърши.

— Има и нещо друго — каза Оливейра. — Преследването от него е абсурдно дотолкова, доколкото човек знае само това, което знае, тоест има антропологическо ограничение. По витгенщайновски проблемите се навързват в посока назад, тоест това, което човек знае, е знание на отделния човек, но за самия човек вече не се знае всичко, което би трябвало да се знае, за да може *неговата* представа за действителността да бъде приемлива. Гносеолозите са поставили този проблем и дори са решили, че са намерили твърда почва, откъдето да продължат пътя напред, в посока към метафизиката. Но хигиеничното отстъпление на един Декарт днес ни се вижда частично и даже

незначително, защото в същата тази минута един господин Уилкокс от Кливланд с електроди и други съоръжения доказва еквивалентността на мисленето и на електромагнитната верига (той от своя страна мисли, че познава много добре тези неща, защото познава много добре езика, който ги дефинира, и т.н.). Отгоре на всичко един швед наскоро лансира забележителна теория за химическите процеси в мозъка. Мисленето е резултат от взаимодействието на разни киселини, за чиито имена не искам да си спомням. *Произвеждам киселини, ergo sum*^[9]. Капваш си една капка върху мозъчната ципа и току-виж се получил Опенхаймър или доктор Петю, знаменит убиец. Така че виждаш как *cogito*, Най-Присъщата на Човека Операция, днес е поставена в една доста неясна област, някъде между електромагнитното и химическото, и вероятно не се различава толкова, колкото сме си мислели, от неща като северното сияние или снимка с инфрачервени лъчи. Ето го твоето *cogito*, брънка от шеметния поток на сили, чиито стъпала през 1950 г. се наричат *inter alia*^[10] електрически импулси, молекули, атоми, неутрони, протони, тиквони, микробутони, радиоактивни изотопи, пращинки цинобър, космически лъчи: *Words, words, words*^[11], „Хамлет“, второ действие, струва ми се. Без да се брои това — добави Оливейра с въздишка, — че може и да е обратното и да се окаже, че северното сияние е *духовно* явление, и тогава наистина сме такива, каквито искаме да бъдем...

— Харакири за подобен ниҳилизъм — каза Етиен.

— Ама разбира се, братче — каза Оливейра. — Но да се върнем към стареца: ако преследваното от него е абсурд, понеже е все едно да удариш с банан Шугар Рей Робинсън, понеже е незначителна офанзива наред кризата и тоталния крах на класическата идея за хомо сапиенс, не трябва да забравяме, че ти си ти, а аз съм аз или поне така ни изглежда, и въпреки че нямаме ни най-малка увереност по отношение на всичко, което нашите предци гиганти са приемали като неопровержимо, ни остава приятната възможност да живеем и да действваме *сякаш*, избирайки някаква работна хипотеза, атакувайки като Морели онова, което ни се вижда най-фалшиво, в името на някакво смътно усещане за увереност, което вероятно е толкова неясно, както и всичко останало, но то ни кара да вдигнем глава и да броим Сестрите^[12], отново да потърсим Плеядите, тези гадинки от детството, тези бездънни светулки. Коняк.

— Свърши — каза Бабс. — Да си вървим, заспивам.

— Накрая както винаги акт на вяра — каза Етиен със смях. — Това все още е най-доброто определение за човека. А сега да се върнем на въпроса за пърженото яйце...

(-35)

- [1] Честта на хората, свети Език (фр.) — бел.прев. ↑
- [2] Орган (лат.) — бел.прев. ↑
- [3] Behind — зад, отзад (англ.) — бел.прев. ↑
- [4] Beyond — отвъд (англ.) — бел.прев. ↑
- [5] Yonder — ей там, оттатък (англ.) — бел.прев. ↑
- [6] Образоваността (ит.) — бел.ред. ↑
- [7] Авторско право (англ.) — бел.прев. ↑
- [8] Тук, сега (лат.) — бел.прев. ↑
- [9] Следователно съществувам (лат.) — бел.прев. ↑
- [10] Между впрочем (лат.) — бел.прев. ↑
- [11] Думи, думи, думи (англ.) — бел.прев. ↑
- [12] Седемте сестри е другото име на Плеядите — бел.ред. ↑

Сложи жетона в процепа, бавно набра номера. По това време Етиен сигурно рисуваше и се ядосваше, когато му се обаждат, докато работи, но все пак трябваше да му се обади. Телефонът започна да звъни от другата страна, в едно ателие близо до площад „Италия“, на четири километра от пощата на улица „Дантон“. Една бабичка с вид на плъх се беше залостила пред стъклената кабина, гледаше скришом Оливейра, седнал на пейката с лице, долепено до телефона, и Оливейра усещаше, че бабичката го гледа, че започва да брой безжалостно минутите. Стъклата на кабината бяха чисти, нещо необичайно — хората влизаха и излизаха от пощата, чуваше се глухият (и незнайно защо погребален) удар на печата върху марките. Етиен каза нещо от другата страна и Оливейра натисна никелираното копче, за да започне разговора, при което жетонът от двайсет франка беше безвъзвратно погълнат.

— Можеше да ми спестиш тази гаднярщина — промърмори недоволно Етиен, който, изглежда, веднага го беше познал. — Знаеш, че по това време работя като луд.

— Аз също — каза Оливейра. — Обадох ти се, защото тъкмо докато работех, ми се присъни един сън.

— Как така докато си работил?

— Да, към три след полунощ. Сънувах, че отивам в кухнята, търся хляб и си отрязвам една филия. Хлябът беше различен от тукашните, френски хляб, но като в Буенос Айрес, разбираш ли, в него няма нищо френско, ама се нарича френски. Представи си, той е по-скоро голям хляб, бял, с много мека част. Обикновено го ядат намазан с масло и отгоре сладко, разбираш ли.

— Да, знам го — каза Етиен. — В Италия съм ял такъв.

— Ти си луд. Изобщо не е това. Някой ден ще ти го нарисувам, за да си го представиш. Виж, има формата на плоска и къса риба, дълъг е едва петнайсет сантиметра, но в средата е много дебел. Френски хляб от Буенос Айрес.

— Френски хляб от Буенос Айрес — повтори Етиен.

— Да, обаче това ставаше в кухнята на улица „Томб Исоар“, преди да се преместя при Мага. Бях гладен и взех хляба, за да си отрежа една филия. Тогава чух, че хлябът плаче. Да, наистина беше насън, но хлябът плачеше, когато забивах в него ножа. Най-обикновен френски хляб, а плаче. Събудих се, без да разбера какво щеше да се случи, мисля, че когато се събудих, ножът още беше забит в хляба.

— *Tiens*^[1] — каза Етиен.

— Сега разбираш, че като се събуди след такъв сън, човек излиза в коридора и си пъха главата под чешмата, ляга си отново, пуши цяла нощ... Знаем ли, беше по-добре да си поговорим с теб, освен това бихме могли да се уговорим да отидем при стареца, дето претърпя катастрофата, за която ти разказах.

— Добре си направил — каза Етиен. — Прилича на детски сън. Само децата могат да сънуват подобни неща или да си ги представят. Веднъж моят племенник ми каза, че бил на луната. Попитах го какво е видял. Той ми отговори: „Имаше хляб и едно сърце“. Разбираш ли, че след такива хлебарски изпълнения човек вече не може да погледне дете и да не изпита страх.

— Хляб и сърце — повтори Оливейра. — Да, ама аз видях само хляб. Все едно. Тук отвън има една бабичка, която започва да ме гледа лошо. Колко минути може да се говори от тези кабинни?

— Шест. След това ще започне да чука по стъклото. Само една бабичка ли има?

— Една бабичка, една кривогледа жена с момченце и някакъв, който прилича на търговски пътник. Сигурно е търговски пътник, понеже, освен че прелиства някаква тетрадка като луд, от горния му джоб стърчат три подострени молива.

— Може и инкасатор да е.

— Сега идват още двама: едно момче на около четиринайсет години, което си бърка в носа, и една възрастна жена с необикновена шапка, точно като от картина на Кранах.

— Вече се чувстваш по-добре — каза Етиен.

— Да, в тази кабина не е зле. Жалко, че чакат толкова хора. Мислиш ли, че вече сме говорили шест минути?

— По никой начин — каза Етиен. — Едва три, даже и толкова няма.

— Тогава бабичката изобщо няма право да ми чука по стъклото, не мислиш ли?

— Да върви по дяволите. Разбира се, че няма право. Ти разполагаш с шест минути, за да ми разкажеш всичките сънища, които искаш.

— Само този беше — каза Оливейра, — но лошото не е сънят. Лошото е онова, което наричат събуждане... На теб не ти ли се струва, че всъщност сънувам сега?

— Кой може да ти каже? Но това е изтъркана тема, старче, философът и пеперудата, тези неща са познати.

— Да, извини ме, но ще поговоря още малко за това. Бих искал да си представиш свят, където можеш да нарежеш хляба на парчета, без той да се жалва.

— Трудно е да се повярва, наистина — каза Етиен.

— Не, сериозно, приятел. На теб не ти ли се случва понякога да се събудиш с ясното съзнание, че в този миг започва някаква невероятна заблуда?

— Сред цялата тази заблуда — каза Етиен — аз рисувам великолепни картини и слабо ме засяга дали съм пеперуда или Фу-Манчу.

— Това няма нищо общо. Изглежда, благодарение на различни заблуди Колумб е достигнал до Гуанаани или както там се е казвал островът. Защо този гръцки критерий за истина и грешка?

— Ама той не дойде от мен — каза Етиен обиден. — Именно ти заговори за някаква невероятна заблуда.

— Това беше просто образ — каза Оливейра. — Същото е, като да го наречеш сън. Не може да се определи, заблудата е именно в това, че не може да се нарече заблуда.

— Бабата ще счупи стъклото — каза Етиен. — Чува се чак тук.

— Да върви по дяволите — каза Оливейра. — Не може да са минали шест минути.

— Горедолу. Освен това къде е прехвалената южноамериканска учтивост.

— Не са минали шест минути. Радвам се, че ти разказах съня, и когато се видим...

— Ела, когато искаш — каза Етиен. — Тази сутрин повече няма да рисувам, ти ме прекъсна.

— Ти чуваш ли как удря по стъклото? — каза Оливейра. — Не само бабата с лице на плъх, но и кривогледата, и момчето. Ей сега ще дойде някой служител.

— Ще отнесеш боя.

— Не, защо. Великата система е да се правя, че не разбирам нито дума френски.

— Ти и не разбираш много — каза Етиен.

— Тъжното е, че за теб това е шега, а всъщност не е шега. Истината е, че не искам да разбирам нищо, ако, за да разбираме, трябва да приемем това, което нарекохме заблуда. Приятел, отвориха вратата, един тип ме удря по рамото. Чао, благодаря, че ме изслуша.

— Чао — каза Етиен.

Оливейра си оправи сакото и излезе от кабината. Служителят крещеше в ухото му правилника. „Ако сега в ръката си имах нож — помисли си Оливейра, докато си вадеше цигарите, — този тип може би щеше да закудкудяка или да се превърне в букет цветя.“ Но нещата се вкаменяваха, проточваха се ужасно дълго, трябваше да запали цигара, внимаваше да не се опари, защото ръката му доста трепереше, все още чуваше крясъците на оня тип, който се отдалечаваше, като на всеки две крачки се обръщаше, за да го изгледа и да му отправи някакви жестове, кривогледата и търговският пътник го гледаха с по едно око, тъй като с другото вече следяха бабата, за да не просрочи шестте минути, а бабата в кабината беше точно като кечуанска мумия от Музея на човека, от онези, които се осветяват, щом човек натисне едно копче. Но както в толкова сънища, стана обратното — бабичката натисна копчето вътре и започна да говори с някаква друга баба, напъхана в някоя мансарда на необятния сън.

(-76)

[1] Виж ти! (фр.) — бел.ред. ↑

101.

Щом повдигнеше съвсем леко глава, Пола виждаше алманаха на РТТ^[1] — розова крава на зелено поле на фона на виолетови планини под синьо небе, четвъртък 1, петък 2, събота 3, неделя 4, понеделник 5, вторник 6, Saint Mamert, Sainte Solange, Saint Achille, Saint Servais, Saint Boniface, lever 4 h. 12, coucher 19 h. 23, lever 4 h. 10, coucher 19 h. 24, lever coucher, lever coucher, levercoucher, coucher, coucher, coucher^[2].

Залепи лице за рамото на Оливейра и целуна една запотена кожа с дъх на тютюн и сън. С една безкрайно далечна свободна ръка го галеше по корема, движеше се нагоре-надолу по бедрата, играеше си с космите му, заплиташе си пръстите в тях и подръпваше лекичко, за да ядоса Орасио и той да я ухапе на шега. Някакви пантофи се влачеха по стълбището, Saint Ferdinand, Sainte Pétronille, Saint Fortuné, Sainte Blandine, un, deux, un, deux^[3], дясно, ляво, дясно, ляво, добре, зле, добре, зле, напред, назад, напред, назад. Една ръка се плъзгаше по гърба ѝ, спускаше се бавно, правеше се на паяк, първо един пръст, после друг, после трети, Saint Fortuné, Sainte Blandine, един пръст тук, другият — по-нататък, третият — отгоре, четвъртият — отдолу. Ласката проникваше в нея полека, от друго измерение. Часът на разкоша, на surplus^[4], хапеха се бавно, търсеха контакта деликатно и като изследователи, преструваха се на колебливи, докосваха кожата с върха на езика, полека забиваха нокът, шепнеха, coucher 19 h. 24, Saint Ferdinand. Пола вдигна леко глава и погледна Орасио, който бе затворил очи. Запита се дали прави същото със своята приятелка, майката на момченцето. Той не обичаше да говори за другата, изискваше като знак на уважение да я споменават само когато е необходимо. Когато го попита за това, като отвори едното му око с два пръста и яростно го целуна по устата, която отказваше да ѝ отговори, единственото утешително нещо в този миг беше тишината, да останат така, един срещу друг, да слушат дишането си, от време на време нечий крак или нечия ръка да предприеме пътешествие към другото тяло по меки маршрути без последствия, остатъци от ласки, губещи се в леглото, във въздуха, призраци на целувки, мънички ларви на ухания

и навици. Не, не обичаше да прави това с приятелката си, само Пола можеше да разбере, да се нагоди така добре към прищевките му. Беше му толкова по мярка, просто невероятно. Дори когато стенеше, защото в един момент беше простенала, бе поискала да се освободи, но беше твърде късно, примката се беше стегнала и нейният бунт послужи само за да увеличи насладата и болката, двойното недоразумение, което трябваше да разрешат, защото не беше истинско, не беше възможно при една прегръдка, освен ако, освен ако не трябваше да бъде така.

(-144)

[1] Съкращение на френската пощенска компания — бел.ред. ↑

[2] Свети Мамер, света Соланж, свети Ахил, свети Серве, свети Бонифаций, слънцето изгрява в 4 ч. 12 мин., залязва в 19 ч. 23 мин., изгрява в 4 ч. 10 мин., залязва в 19 ч. 24 мин., изгрява залязва, изгрява залязва, изгрява залязва, залязва, залязва, залязва (фр.) — бел.прев. ↑

[3] Свети Фердинанд, света Петронила, свети Фортюне, света Бландин, едно, две, едно, две (фр.) — бел.прев. ↑

[4] Излишъка (фр.) — бел.ред. ↑

102.

Работлив като мравка, Вонг най-сетне намери в библиотеката на Морели един екземпляр от „Die Verrirungen des Zöglings Törless“ на Музил с посвещение, където беше енергично подчертан следният пасаж:

Кои неща ми изглеждат чудновати? Най-незначителните. Повечето пъти — мъртви предмети. С какво ме учудват те? С нещо, непознато за мен. Но тъкмо там е въпросът! Откъде вземам това „нещо“! Усещам неговото присъствие; то ми въздейства тъй, сякаш ще заговори. Изживявам възбуждението на човек, който трябва да разчете думите на паралистик по кривенето на устата му, а не успява. Тъй сякаш имам едно сетиво повече от другите, ала недоразвито сетиво, което съществува, напомня за себе си, но не функционира. Светът е пълен с беззвучни гласове — тогава пророк ли съм или халюцинирам?^[1]

Роналд намери този цитат от „Писмо на лорд Чандъс“ на Хофманстал:

Както един ден бях видял през увеличително стъкло кожата на кутрето си, подобна на равнина с бразди и падини, така виждах сега хората и техните действия. Вече не успях да ги възприема с опростяващия поглед на навика. Всичко се разпадаше на части, които на свой ред се разпадаха на други части, не успях да вместя нищо в някакво определено понятие.

[1] Роберт Музил. *Лутанията на възпитаника Тьорлес*, прев. от немски Надя Фурнаджиева, „Хр. Г. Данов“, Пловдив, 1983, с. 137 — бел.прев. ↑

103.

И Пола не би разбрала защо през нощта той задържа дишането си, за да я слуша как спи и да дебне шумовете на тялото ѝ. По гръб, заситена, тя дишаше тежко и само понякога заради някакъв неясен сън мърдаше с ръка или издишваше, повдигайки горната си устна, при което дъхът ѝ я удряше в носа. Орасио лежеше неподвижно, с леко вдигната или подпряна на юмрук глава, цигарата увиснала между устните. В три след полунощ на улица „Дофин“ беше тихо, Пола вдишваше и издишваше, получаваше се нещо като леко течение, малка, траеща миг вихрушка, вътрешна тръпка, сякаш втори живот, Оливейра бавно се надигаше и доближаваше ухо до голата кожа, опираше се в извивката на стегнатия топъл тъпан, слушаше. Шумове, спускания и пропадания, лудиони^[1] и шумолене, движения на раци и голи охлюви, един черен свят без светлина, който се плъзгаше по плюша, понякога с леки избухвания, друг път нещата бяха по-прикрити (Пола въздишаше, помръдваше). Течен космос, флуиди, нощно разгръщане, плазма, която се надига и спада, непроницаема, мудна машина, която се движи неохотно, и изведнъж — скърцане, неудържимо втурване едва ли не под кожата, теч и бълбукане като при заприщване или слагане на филтър, коремът на Пола — черно небе с едри и отмерени звезди, проблясващи комети, въртене на необятни крещящи планети, море с шептящ планктон, мърморещи медузи, Пола микрокосмос, Пола — нощта на света, преразказана в нейната малка ферментираща нощ, в която киселото мляко и виното се смесваха с месото и зеленчуците, център на безкрайно богата и загадъчна, и далечна, и близка химия.

(-108)

[1] Лудион — куха фигурка с отвор в долния край, която се потапя в течност и потъва или изплува в зависимост от промяната на налягането на повърхността на течността — бел.ред. ↑

104.

Животът като *коментар* на нещо друго, което не достигаме, но което е достъпно при скока, който не правим.

Животът — балет върху историческа тема, история върху изживян факт, изживян факт върху действителен факт.

Животът — снимка на броя, обладаване в мрака (жена, чудовище?), животът — сводник на смъртта, великолепна колода, таро от забравени карти, което белязани от подаграта ръце са принизили до редене на тъжен пасианс.

(-10)

Морелиана

Мисля за забравените жестове, за многобройните движения и думи на дедите, които полека-лека се губят, не се унаследяват, падат едни след други от дървото на времето. Тази нощ намерих свещ на масата, на шега я запалих и тръгнах с нея по коридора. Полъхът при движението едва не я угаси, тогава видях как лявата ми ръка се вдигна сама, пръстите се свиха, за да закрийт пламъка с жив екран, който спираше повеея. Когато огънят отново се надигна и застана стабилно, си помислих, че този жест е бил жест на всички нас (помислих *нас* и помислих правилно или почувствах правилно) в продължение на хиляди години, през ерата на огъня, докато не ни го подмениха с електрическата светлина. Представих си други жестове — на жените, които леко повдигат полите си, на мъжете, които посягат към дръжката на шпагата. Като изгубените думи от детството, чути за последен път от старци, които измират един по един. У нас вече никой не казва „камфоров скрин“, никой вече не говори за „пиростии“ — триножниците, върху които се поставя тенджерата над огъня. Както и за музиката от онова време — валсовете от двайсета година, полките, които са разнежвали нашите баби и дядовци.

Мисля за онези предмети, за онези кутии, за онези сечива, които понякога се появяват из хамбарите, кухните или тайниците *и чието предназначение никой вече не е в състояние да обясни*. Суетно е да смятаме, че разбираме делата на времето — то погребва своите мъртви и скрива ключовете. Само в сънищата, в поезията, в играта — да запалиш свещ, да вървиш с нея по коридора — надничае понякога към онова, което сме били, преди да станем това, което неизвестно дали сме станали.

Джони Темпъл:

*Between midnight and dawn, baby, we may ever have to
part,
But there's one thing about it, baby, please remember
I've always been your heart.^[1]*

„The Yas Yas Girl“:

*Well it's blues in my house, from the roof to the ground,
And it's blues everywhere since my good man left town.
Blues in my mail-box 'cause I cain't get no mail,
Says blues in my bread-box 'cause my bread got stale.
Blues in my meal-barrel and there's blues upon my shelf
And there's blues in my bed, 'cause I'm sleepin' by
myself.^[2]*

(-13)

[1] Между полунощ и зазоряване, мила, може би ще трябва да се разделим, / но има едно нещо, мила, моля те, помни, че винаги съм бил твоят любим (англ.) — бел.прев. ↑

[2] Е, блус в дома ми, от покрива до основите / и навсякъде блус, откакто добрият ми мъж напусна града. / Блус в пощенската кутия, защото нямам писма, / пак блус в кутията за хляб, защото хлябът хвана кора. / Блус в бурето с брашно, блус на рафта сега, / блус в леглото, защото спя сам-сама (англ.) — бел.прев. ↑

107.

Написано от Морели в болницата:

Най-доброто качество на моите предци е, че са мъртви; очаквам скромно, но с гордост мига, когато ще го наследя. Имам приятели, които няма да пропуснат да ми направят статуя, ще ме представят легнал по корем, надвесен над локва с истински жабчета. Ако пуснете монета в процепа, ще ме видите да плюя във водата, жабчетата ще се разшават зарадвано и ще квакат минута и половина, достатъчно време статуята да стане безинтересна.

(-113)

108.

— La cloche, le clochard, la clocharde, clocharder.^[1] В Сорбоната дори има дисертация за психологията на клошарите.

— Възможно е — каза Оливейра. — Но си нямат Хуан Филой да им напише „Шайка“. Ей, какво ли става с Филой?

Мага, естествено, не можеше да знае, първо, защото не подозираше за съществуването му. Наложил се да ѝ обясни защо Филой и защо „Шайка“. На Мага сюжетът на книгата много ѝ хареса, а също и идеята, че аржентинските *linyeras*^[2] се родяват с клошарите. Остана с твърдото убеждение, че е обидно *linyeras* да се оприличават на просяци, и симпатията ѝ към клошарката от „Пон-де-з-Ар“ намери аргументи, които сега ѝ се виждаха научни. Още повече че тези дни, докато вървяла по бреговете на Сена, открила, че клошарката е влюбена, и симпатията, желанието всичко да свърши добре бяха за Мага нещо като арките на мостовете, те винаги я вълнувала, или като онези парчета тенекия или тел, които Оливейра събирал между другото, докато се разхождал с наведена глава.

— Филой, мамка му — каза Оливейра, докато гледал кулите на Консиержери и мислел за Картуш. — Колко далеч е моята страна, чак да не повярваш, че има толкова много солена вода на този откачен свят.

— В замяна на това въздухът е по-малко — каза Мага. — Само трийсет и два часа.

— А, да. Наистина. А за мангизите какво ще кажеш?

— И за желанието да се върнеш. Защото аз нямам такова желание.

— Нито пък аз. Но да предположим. Невъзможно е — няма спор.

— Никога не си говорил за връщане — каза Мага.

— Никой не говори, брулени хълмове, никой не говори. Само си мислех, че за безпаричния всичко върви наопаки.

— Париж го имаме гратис — цитира Мага. — Ти го каза в деня, когато се запознахме. Гратис ходим да гледаме клошарката, гратис се любим, гратис ти казвам, че си лош, че не те обичам... Защо легна с Пола?

— Въпрос на ухания — каза Оливейра и седна на релсата до самата вода. — Стори ми се, че ухае на песен на песните, на канела, на смирна, такива работи. Освен това беше вярно.

— Клошарката няма да дойде тази вечер. Вече трябваше да е тук, тя почти не пропуска.

— Понякога ги затварят — каза Оливейра. — За да им махнат възките, предполагам, или за да може градът да спи спокойно по двата бряга на безучастната си река. Един клошар е по-скандален от един крадец, то се знае, но всъщност не могат да се справят с тях, трябва да ги оставят на мира.

— Разкажи ми за Пола. Може междувременно да видим клошарката.

— Свечерява се, американските туристи се сещат за хотелите си, болят ги краката, купили са купища идиотщини, вече са попълнили своя Сад, своя Милър, своите „Onze mille verges“^[3], художествени фотографии, неприлични гравюри, Саган и Бюфе. Гледай как оредяват хората при моста. И остави Пола на мира, за такива неща не се разказва. Е, художникът прибира статива си, никой вече не спира да го гледа. Невероятно е колко ясно се вижда всичко, въздухът е измит като косата на онова момиче, което тича ей там, погледни го, облечено е в червено.

— Разкажи ми за Пола — повтори Мага и го потупа по рамото с опакото на ръката си.

— Чиста порнография — каза Оливейра. — Няма да ти хареса.

— Но на нея сигурно си й разказал за нас.

— Не. Само в най-общи линии. Какво мога да й разкажа? Пола не съществува, знаеш това. Къде е? Покажи ми я.

— Софизми — каза Мага, която беше научила термина от споровете на Роналд и Етиен. — Може и да не е тук, но е на улица „Дофин“, това е сигурно.

— А къде е улица „Дофин“? — каза Оливейра. — *Tiens, la clocharde qui s'amène.*^[4] Ама тя е ослепителна.

Клошарката слизаше по стълбата, като се поклащаше под тежестта на огромен вързоп, от който се подаваха полуразпрани ръкави на палта, скъсани шалове, панталони, извадени от боклукчийските кофи, парчета плат и даже навита почерняла тел; като стигна до последното стъпало, издаде възклицание, нещо средно

между мучене и въздишка. Върху една неподлежаща на разгадаване основа, съставена вероятно от впити в кожата комбинезони, подарени блузи и някой сутиен, в състояние да побере този ужасен бюст, се добавяха две, три, може би четири рокли, пълен гардероб, а отгоре — мъжко сако с почти откъснат ръкав, шал, закрепен с тенекиена брошка с един зелен и един червен камък, косата ѝ беше изрусена по невероятен начин, а от едната страна на главата ѝ висеше зелена тюлена панделка.

— Приказна е — каза Оливейра. — Идва да прелъсти клошарите на моста.

— Вижда се, че е влюбена — каза Мага. — А как се е изрисувала, погледни ѝ устните. И как си е почернила миглите.

— Прилича на Грок в най-лошите му моменти. Или на някои от фигурите на Енсор. Върховна е. Как ли успяват да се любят тия двамата? Само не ми казвай, че се обичат от разстояние.

— Знам едно местенце близо до „Отел дьо Санс“, където клошарите ходят, за да го правят. Полицията не ги закача. Мадам Леони ми каза, че сред тях винаги има по някой, който донася на полицията, в такива моменти тайните не се пазят ревностно. Изглежда, че клошарите знаят доста неща за апашите.

— Апаша, каква дума — каза Оливейра. — Да, разбира се, че знаят. Те са на ръба на обществото, на края на фунията. Сигурно знаят доста и за рентриерите и свещениците. Един внимателен поглед в боклукчийските кофи...

— Ето, идва и клошарят. По-пиян от всякога. Горкичката, как го чака, гледай как остави вързопа на земята, за да му направи знак, толкова е развълнувана.

— Колкото и да ми говориш за „Отел дьо Санс“, чудя се как успяват — промърмори Оливейра. — С всичките тези дрехи. Когато не е толкова студено, тя смъква само едно-две неща, отдолу има още пет-шест, да не говорим за онова, което наричат бельо. Представиш ли си какво значи това, и то на открито? На оня тип му е по-лесно, панталоните са по-управляеми.

— Те не се събличат — предположи Мага. — Полицията не би разрешила. А и дъждът, помисли. Отиват настрана, на онова празно място има нещо като кладенци от по половин метър със строителни

отпадъци около тях, работниците хвърлят там боклук и бутилки. Предполагам, че се любят прави.

— С всичките тези дрехи? Но това не е за вярване. Искаш да кажеш, че никога не я е виждал гола? Трябва да е отвратително.

— Виж как се обичат — каза Мага. — Гледат се по такъв начин.

— На оня тип виното му излиза през очите. Нежност на единайсет градуса и доста танин.

— Обичат се, Орасио, обичат се. Тя се казва Еманюел, била е проститутка из провинцията. Дошла тук на *réniche*^[5] и останала на кейовете. Говорихме една нощ, когато бях тъжна. Мирише ужасно, много скоро бях принудена да си тръгна. Знаеш ли какво я попитах? Попитах я кога си сменя дрехите. Колко глупаво да я питам такова нещо. Много е добра, доста е откачена, онази нощ ѝ се привиждаха полски цветя върху паветата и казваше имената им.

— Като Офелия — каза Орасио. — Природата подражава на изкуството.

— Офелия?

— Извинявай, аз съм педант. И какво ти отговори, когато я попита за дрехите?

— Разсмя се и изпи половин литър на един дъх. Каза, че последния път, когато махнала нещо, било отдолу, дърпала го и го изула през краката. Като го съблякла, било на парчета. През зимата им е много студено, навличат всичко, каквото намерят.

— Ако съм санитар, няма да ми хареса да ми я докарат някоя нощ на носилка. Предразсъдък като всеки друг. Стълбове на обществото. Мага, жаден съм.

— Разкажи за Пола — каза Мага, загледана в клошарката, галеха се с нейния любим под моста. — Погледни, сега ще танцува, винаги танцува малко по това време.

— Изглежда като мечка.

— Толкова е щастлива — каза Мага, като взе едно бяло камъче и го огледа от всички страни.

Орасио ѝ взе камъчето и го близна. Имаше вкус на сол и на камък.

— Мое си е — каза Мага и понечи да си го вземе.

— Да, но виж какъв му е цветът, когато е при мен. При мен свети.

— При мен е по-доволно. Дай ми го, мое си е.

Погледнаха се. Пола.

— Е, добре — каза Орасио. — Все едно дали сега или някой друг път. Толкова си глупава, малката, ако знаеше колко спокойно можеш да си спиш.

— Да спя сама, много забавно. Ето виждаш, не плача. Можеш да продължиш, няма да се разплача. Аз съм като нея, виж я как танцува, гледай, като луна е, тежи повече от цяла планина, но танцува, толкова е мръсна, но танцува. Тя е пример. Дай ми камъчето.

— Вземи. Знаеш ли, толкова е трудно да ти го кажа: обичам те. Сега е толкова трудно.

— Да, сякаш ми даваш копие под индиго.

— Разговаряме, все едно че сме два орела — каза Орасио.

— Смешно е — каза Мага. — Ако искаш, ще ти го дам за малко, докато трае танцът на клошарката.

— Добре — каза Орасио, прие камъчето и го близна отново. — Защо трябва да говорим за Пола? Тя е болна и сама, ходя при нея, все още се любим, стига вече, не искам да я превръщам в думи, дори с теб.

— Еманюел ще падне във водата — каза Мага. — По-пияна е и от онзи тип.

— Не, всичко ще завърши по обичайния гнусен начин — каза Оливейра, като стана от релсата. — Виждаш ли, че се приближава благородният представител на властта? Да си тръгваме, твърде тъжно е. А на нея, горкичката, ѝ се танцуваше...

— Някоя дърта пуританка е вдигнала скандал горе. Ако я срещнем, ще я ритнеш по задника.

— Дадено. А ти ще ме защитиш, като кажеш, че понякога кракът ми сам изхвърча заради снаряда, с който са ме ранили при защитата на Сталинград.

— И тогава ти ще застанеш мирно и ще козируваш.

— Това ми се получава много добре, научих го в Палермо^[6]. Ела, да пийнем нещо. Не искам да поглеждам назад, чуй как я кастри ченгето. Целият проблем е в това. Не трябва ли да се върна и да ритна него? О, Арджуна, посъветвай ме. А под униформата се усеща мирисът на безчестие на цивилните. *No detto*^[7]. Ела, да офейкаме още веднъж. Аз съм по-мръсен от твоята Еманюел, мръсотията е започнала да се наслоява преди толкова векове, *Persil lave plus blanc*^[8], ще трябва

страхотен прах за пране, малката, космическо насапунисване. Харесват ли ти хубавите думи? Salut^[9], Гастон.

— Salut messieurs dames — каза Гастон. — Alors, deux petits blancs secs comme d’habitude, hein?^[10]

— Comme d’habitude, mon vieux, comme d’habitude. Avec du Persil dedans.^[11]

Гастон го изгледа и си тръгна, клатейки глава. Оливейра грабна ръката на Мага и внимателно преброи пръстите ѝ. После положи камъчето на дланта ѝ, сгъна пръстите един по един и залепи всичко с една целувка. Мага видя, че бе затворил очи и като че ли не беше тук. „Комедиант“, помисли си тя разнежено.

(-64)

[1] Клошарството, клошарят, клошарката, клошарствам (фр.) — бел.ред. ↑

[2] Скитници (аржентински исп.) — бел.ред. ↑

[3] „Единайсет хиляди камшика“ (фр.) — еротичен роман от Гийом Аполинер — бел.ред. ↑

[4] Гледай, клошарката пристига (фр.) — бел.ред. ↑

[5] Речен товарен кораб (фр.) — бел.прев. ↑

[6] Квартал в Буенос Айрес — бел.ред. ↑

[7] Казах (ит.) — бел.прев. ↑

[8] С „Персил“ прането става още по-бяло (фр.) — бел.прев. ↑

[9] Здравей (фр.) — бел.прев. ↑

[10] Здравейте, господа, дами. Две чаши сухо бяло вино както обикновено ли? (фр.) — бел.ред. ↑

[11] Както обикновено, приятелю, както обикновено. С „Персия“ в тях (фр.) — бел.ред. ↑

На едно място Морели се опитваше да оправдае своите повествователни несъответствия, като твърдеше, че животът на другите такъв, какъвто достига до нас в тъй наречената действителност, не е филм, а снимка, тоест не можем да уловим действието, а само фрагменти от него, елеатически насечени. Няма друго освен миговете, когато сме с онзи другия, чийто живот мислим, че разбираме, или когато ни говорят за него, когато той ни разказва какво му се е случило или ни излага онова, което има намерение да направи. Накрая остава албум със снимки, запечатани мигове: никога действието не се разгръща пред нас, преходът от вчера към днес, първата игла на забравата, пробола спомена. Затова нямаше нищо странно, че той говори за персонажите си във възможно най-спазматичната форма; да се придаде свързаност на серията от снимки, за да станат филм (както би се харесало, и то много, на читателя, наречен от него женски читател), това означаваше да се запълни с литература, догадки, хипотези и измислици хиатусът между две снимки. Понякога снимките показваха нечий гръб, ръка, опряна на вратата, края на разходка в полето, уста, отваряща се, за да извика, обувки в гардероба, хора, които крачат по Марсово поле, унищожена марка, уханието на *Ma Griffe*, такива неща. Морели мислеше, че изживяването на тези снимки, което се опитваше да представи възможно най-отчетливо, трябва да доведе читателя дотам, че да се осмели едва ли не да се включи в съдбата на персонажите му. Това, което той узнаваше за тях посредством въображението си, незабавно се конкретизираше в действие без никакви хитрини, предназначени да го впишат във вече написаното или в това, което предстоеше да бъде написано. Мостовете между един и друг миг от тези толкова неясни, толкова малко охарактеризирани съществувания трябваше да бъдат предугадени или измислени от читателя — от начина на сресване, ако Морели не споменаваше за него, до причините за нечие поведение или неповедение, ако то изглеждаше нечувано или ексцентрично. Книгата трябваше да бъде като онези рисунки, които предлагат гещалт-

психолозите, по този начин някои линии щяха да доведат наблюдателя до прокарването на други, които да довършат фигурата. Понякога обаче липсващите линии бяха най-важните, единствените, които наистина имаха значение. Кокетството и перченето на Морели в това отношение бяха безгранични.

Когато човек четеше книгата, на моменти оставаше с впечатлението, че Морели бе изчакавал натрупването на фрагменти да изкристализира внезапно в някаква всеобхватна действителност. Без да трябва да се измислят мостовете или да се съшиват различните парчета от килима, изведнъж да има град, да има килим, да има мъже и жени в абсолютната перспектива на тяхното развитие и Морели, авторът, да бъде първият удивен наблюдател на този свят, навлизащ в свързаността.

Но човек не трябваше да му се доверява, защото свързаност всъщност означаваше асимилация на пространството и времето, подреждане по вкуса на женския читател. Морели не би се съгласил на това, по-скоро търсеше начин нещата да изкристализират, без да се промени безпорядъкът на движение на телата в неговата малка планетарна система, при което да се постигне едно вездесъщо и тотално разбиране на причините за тяхното съществуване, независимо дали тези причини се свеждат до самия безпорядък, до нищожността или случайността. Кристализация, при която нищо да не остане скрито-покрито, но при която зоркото око да може да надникне в калейдоскопа и да проумее великата многоцветна роза, да я проумее като фигура, *imago mundi*^[1], който извън калейдоскопа намира израз в дневна в провансалски стил или лелки, събрали се на чай с бисквити „Багли“.

(-27)

[1] Образ на света (лат.) — бел.прев. ↑

110.

По своя строеж сънят наподобяваше кула, съставена от безброй пластове, които се издигат и се губят в безкрайността или се спускат на кръгове, докато изчезнат в земните недра. Той ме понесе по вълните си в спирала и тази спирала се превърна в лабиринт. Нямахте нито таван, нито дъно, нито стени, нито път назад. Но имаше теми, които се повтаряха с голяма точност.

Анаис Нин, „Зима на заблудите“^[1]

(-48)

[1] „Winter of Artifice“ — бел.ред. ↑

111.

Тази история беше разказана от главното действащо лице, Ивон Гитри, на Николас Диас, приятел на Гардел в Богота.

Семейството ми беше от унгарската интелигенция. Майка ми беше директорка на девическа гимназия, където се обучаваше елитът на един известен град, чието име не искам да споменавам пред вас. Когато дойдоха мътните следвоенни времена, които разбутаха тронове, социални класи и състояния, аз не знаех какъв път да поема в живота. Семейството ми се оказа разорено, жертва на границите от Трианон (*sic*)^[1] както хиляди и хиляди други. Красотата, младостта и образованието ми не ми позволяваха да стана скромна машинописка. Тогава в живота ми се появи един очарователен принц, аристократ от стария космополитен свят, от европейските resorts^[2]. Омъжих се за него с всичките илюзии на младостта въпреки несъгласието на семейството ми, защото аз бях много млада, а той — чужденец.

Сватбено пътешествие. Париж, Ница, Капри. После — крах на илюзиите. Не знаех къде да ида, нито имах смелостта да разкажа на нашите за трагедията на своя брак. Съпруг, който никога нямаше да ме направи майка. Вече съм на шестнайсет и пътувам като поклонничка без посока, опитвам се да разсея мъката си. Египет, Ява, Япония, Поднебесната империя, целия Далечен изток, в един карнавал с шампанско и престорена радост, с разбита душа.

Годините минават. През 1927 г. се установяваме окончателно на Лазурния бряг. Аз съм жена от висшите кръгове и космополитното общество на казината, дансингите и конните надбягвания ме посреща с почести.

Един хубав слънчев летен ден взех окончателно решение: да се разделим. Цялата природа цъфтеше — морето, небето, полята се разгръщаха в любовна песен и приветстваха младостта.

Празникът на мимозите в Кан, карнавалът на цветята в Ница, усмихнатата пролет на Париж. И така, изоставих дома си, лукса и богатствата и се отправих сама към света...

Тогава бях на осемнайсет години и живеях сама в Париж без определена цел. Париж от 1928 г. Париж на оргиите, на леещото се шампанско. Париж на франковете, които нямаха никаква стойност. Париж, рай за чужденците. Залят от янки и южноамериканци, дребни крале на златото. Париж от 1928 г., когато всеки ден се раждаше по едно ново кабаре, някаква нова сензация, която да развърже кесията на чужденеца.

Осемнайсетгодишна, руса, синеока. Сама в Париж.

За да облекча нещастieto си, се отдадох изцяло на удоволствията. Привличах вниманието в кабаретата, защото винаги бях сама, черпех щедро танцьорите с шампанско и раздавах невероятни бакшиши на сервитьорите. Нямах представа за стойността на парите.

Веднъж един от онези типове, които винаги се навъртат из космополитните среди, разкри тайната ми мъка и ми препоръча средство, за да забравя... Кокаин, морфин, дрога. Тогава започнах да търся екзотични места, странни на вид танцьори, мургави южноамериканци с буйни коси.

По онова време жънеше успехи и аплодисменти един току-що дошъл тук кабаретен певец. Бе дебютирал във „Флорида“ и пееше странни песни на някакъв странен език.

Пееше облечен в екзотичен костюм, непознат дотогава по тези места, пееше танга, ранчерас и аржентински самби. Беше по-скоро слабо момче, леко мургаво, с бели зъби, обект на голямо внимание от страна на парижките красавици. Беше Карлос Гардел. Сълзливите танга, които пееше, влагайки цялата си душа, покоряваха

публиката, без да е ясно защо. Тогавашните му песни — „Caminito“, „La chacarera“, „Aquel tapado de armiño“, „Queja indiana“, „Entre sueños“^[3] — не бяха модерни танга, а песни от старата Аржентина, от чистата душа на гаучото от лампата. Гардел беше на мода. Нямахте елегантна вечеря или изискан прием, на които той да не беше поканен. Мургавото му лице, белите му зъби, свежата му грейнала усмивка блестяха навсякъде. Кабарета, театри, мюзикхолове, хиподруми. Беше непрекъснат гост на „Отъой“ и „Лоншан“.

Но Гардел най обичаше да се забавлява по своя си начин, сред своите, в кръг от близки приятели.

По онова време в Париж имаше кабаре на име „Палермо“ на улица „Клиши“, посещавано преди всичко от южноамериканци... Там се запознах с него. Гардел го интересуваха всички жени, но мен ме интересуваха само кокаинът... и шампанското. Наистина женската ми суета бе поласкана, че ме виждат из Париж с мъжа на деня, с идола на жените, но той не говореше на сърцето ми.

Тази дружба се затвърди през други нощи, други разходки, други признания под бледата парижка луна, из цъфналите поля. Минаха много дни на романтичен интерес. Този мъж проникваше в душата ми. Думите му бяха от коприна, фразите му подкопаваха скалата на моето безразличие. Полудях. Малкият ми луксозен, но тъжен апартамент сега се изпълни със светлина. Вече не ходех по кабаретата. В красивата ми сива всекидневна, под светлината на електрическите лампи една руса главица се допираше до изсечено лице с мургави оттенъци. Синята ми спалня, познала цялата носталгия на една душа в безпътица, сега наистина бе любовно гнездо. Това беше моята първа любов.

Времето отлетя бързо и неуловимо. Не мога да кажа колко време мина. Екзотичната блондинка, която заслепяваше Париж с екстравагантностите си, с тоалетите си *dernier cri*^[4] (sic), с изтънчените си празненства, където

руският хайвер и шампанското бяха ежедневно меню, бе изчезнала.

Месеци по-късно редовните посетители на „Палермо“, на „Флорида“ и „Гарон“ научиха от пресата, че една русокоса синеока танцьорка, вече навършила двайсет години, подлудяваше господата в столицата, разположена на Рио де ла Плата, със своя въздушен танц, с нечуваното си безсрамие, с цялото сладострастие на цъфтящата си младост.

Беше ИВОН ГИТРИ.

(И т.н.)

„Школата на Гардел“,
издателство „Сисплатина“, Монтевидео

(–49)

[1] Така (лат.). Дума, която показва, че се цитира дословно — бел.ред. ↑

[2] Курорти (англ.) — бел.прев. ↑

[3] „Пътят“, „Чифликчийката“, „Онова палто от хермелин“, „Жалбата на индианеца“, „Насън“ (исп.) — бел.прев. ↑

[4] Последен писък (на модата) (фр.) — бел.прев. ↑

Морелиана

Преглеждам един разказ, който искам да бъде възможно най-малко литературен. Отчаяно начинание от самото начало, при препрочитането веднага изскачат непоносими фрази. Един от персонажите стига до някаква стълба: „Рамон започна да се спуска...“ Задрасквам и пиша: „Рамон заслиза...“ Оставям редактирането, за да се запитам пак за истинските причини за това отвращение към „литературния“ език. В *започна да се спуска* няма нищо лошо, ако не броим това, че не звучи много леко, а *заслиза* е съвсем същото, само че по-сурово, *прозаично* (тоест чист носител на информация), докато другата форма като че ли съчетава полезното с приятното. Да обобщим: това, което ме отблъсква при *започна да се спуска*, е декоративната употреба на един глагол, който почти никога не използваме в обикновения език, тоест отблъсква ме литературният език (в моето творчество, естествено). Защо?

Ако продължавам да упорствам в тази насока, която главолмно води до обедняване на почти всичко, което съм написал през последните години, скоро ще се окажа неспособен да формулирам и най-кратката мисъл, да дам и най-простото описание. Ако мотивите ми съвпадаха с тези на лорд Чандъс на Хофманстал, нямаше да има причина да се оплаквам, но това отвращение от реториката (защото в основата си е така) се дължи единствено на пресъхването на словото, съответстващо и паралелно на друго, на жизненото, и тогава би било за предпочитане да се откажа из основи от всяко писане. Отегчавам се да препрочитам написаното от мен сега. Но същевременно зад предумишлената бедност на израза, зад това *заслиза*, заместило *започна да се спуска*, ми се мержелее нещо, което ми дава кураж. Пиша много лошо, но нещо се прокрадва през писането. „Стилът“ е бил някога нещо като огледало за читатели чучулиги — гледат се, чувстват се доволни, разпознават се както онази публика, която очаква, разпознава и се наслаждава на репликите на персонажите на Салакру

или Ануи. Много по-лесно е да се пише така, отколкото да се пише (почти да се „противопише“), както бих искал да го правя сега, защото вече няма диалог или среща с читателя, има само надежда за някакъв диалог с някакъв далечен читател. Разбира се, проблемът се разполага в *морален* план. Може би артериосклерозата, напредването на възрастта подчертават тази тенденция — опасявам се, леко мизантропична — да се превъзнася етосът и да се открива (в моя случай откритието е доста късно), че различните видове естетически порядък са по-скоро огледало, отколкото изход за метафизическата тревожност.

Продължавам да изпитвам същата жажда за абсолютен както и на двайсет години, но изтънченото дразнене, разяждащото, хапливо удоволствие на творческия акт или простото съзерцаване на красотата вече не ми изглеждат награда, подстъп към абсолютна и удовлетворителна действителност. Има само една красота, която все още може да ми осигури този достъп — онази, която е цел, а не средство, и е такава, защото създателят е открил в себе си своето схващане за човешката природа, тъждествено на разбирането му за природата на човека на изкуството. Чисто естетическият план, напротив, ми се струва точно това: чисто естетически. Не мога да се изразя по-добре.

(-154)

113.

Конкретни неща от едно пътешествие пеша от улица „Гласиер“ до улица „Сомерар“.

— Докога ще продължаваме да датираме „сл. Хр.“?

— Литературни документи, погледнати след двеста години — вкаменели екскременти.

— Клагес е имал право.

— Морели и неговият урок. От време на време е гаден, ужасен, жалък. Толкова думи, за да отбие други думи, толкова мръсотия, за да престане да ухае на „Пиве“, на „Карон“, на „Карван“, на сл. Хр. Може би човек трябва да мине през всичко това, за да си възвърне изгубеното право, изначалната употреба на думата.

— Изначалната употреба на думата (?). Вероятно куха фраза.

— Малък ковчег, цигарена кутия, Харон ще духне лекичко и ще прекосиш локвата, люлеейки се като в люлка. Лодката е само за възрастни. Жените и децата безплатно, едно побутване и вече са оттатък. Мексиканска смърт, захарен череп; „Totenkinder Heder“^[1]...

— Морели ще погледне Харон. Един мит срещу друг мит. Какво непредвидимо пътуване през черните води.

— Дама, нарисувана на тротоара — червен тебешир, зелен тебешир. CIEL^[2]. Тротоарът там, в Бурсако, камъчето, избрано с любов, лекото подритване с върха на обувката, полека, полекичка, макар че Небето е близко, пред нас е целият живот.

— Безкраен шах, толкова е лесно да си го представиш. Но студът прониква през скъсаната подметка, на прозореца на онзи хотел едно палячовско лице прави гримаси през стъклото. Сянката на един гълъб докосва кучешки екскременти — Париж.

— Пола Париж. Пола? Да отида да я видя, faire l'amour^[3]. Carezza^[4]. Като лениви ларви. Но ларва означава и маска, Морели е писал някъде за това.

- [1] „Песни за мървите деца“ (нем.) — бел.прев. ↑
- [2] Небе (фр.) — бел.ред. ↑
- [3] Да правим любов (фр.) — бел.прев. ↑
- [4] Ласка (ит.) — бел.прев. ↑

114.

4 май 195... (Асошиейтед Прес). Въпреки усилията на адвокатите и последното обжалване, направено на 2-ри този месец, Лу Винсънт беше екзекутиран тази сутрин в газова камера в затвора в Сан Куентин, Калифорния.

... ръцете и глезените, завързани за стола. Главният тъмничар заповяда на четиримата си помощници да излязат от камерата и след като потупа Винсънт по рамото, излезе и той. Осъденият остана сам в стаята, докато петдесет и трима свидетели наблюдаваха през прозорчетата.

... отметна глава назад и пое дълбоко въздух.

... две минути по-късно лицето му се покри с пот, а пръстите му мърдаха, като че ли искаше да се освободи от ремъците...

... шест минути, конвулсиите се повториха и Винсънт отметна глава напред, после назад. На устата му се появи малко пяна.

... осем минути, главата падна на гърдите след една последна конвулсия.

... В десет часа и дванайсет минути доктор Рейнолдс обяви, че осъденият току-що е умрял. Свидетелите, сред които и журналисти от...

(-117)

Морелиана

Въз основа на поредица често противоречащи си хвърчащи бележки Клубът направи извода, че Морели е виждал в съвременното повествование крачка напред към това, което неудачно е наречено абстрактност. „Музиката губи мелодията, живописиста губи сюжета, романът губи описанието.“ Вонг, майстор на диалектическите колажи, добави тук следния пасаж: „Интересуващият ни роман е не този, който поставя персонажите в ситуацията, а онзи, който вкарва ситуацията в персонажите. При което те престават да бъдат персонажи, за да станат персони. Има нещо подобно на екстраполация, чрез която те скачат към нас или пък ние към тях. К. на Кафка е неговият читател, или обратно“. Към това трябва да се добави една доста неясна бележка, в която Морели си представя епизод с празни места за имената на персонажите, за да може във всеки отделен случай тази предполагаема абстрактност задължително да се разреши чрез хипотетична атрибуция.

(-14)

В един пасаж от Морели — следното мото от „L'Abbé C“^[1] на Жорж Батай: „Il souffrait d'avoir introduit des figures décharnées, qui se déplaçaient dans un monde dément, qui jamais ne pourraient convaincre“^[2].

Бележка с молив, почти не се чете: „Да, понякога страдаш, но това е единственият достоен изход. Стига вече хедонистични романи, предварително сдъвкани, пълни с *психология*. Трябва да се стремиш към максимума, да бъдеш *voyant*^[3], както искаше Рембо. Романистът хедонист е просто воайор. От друга страна, стига с чисто описателните техники, с «поведенческите» романи — просто филмови сценарии, ненамерили спасение в образите“.

Това се свързва с друг пасаж: „Как да се *разказва* без кухня, без грим, без намигвания към читателя? Може би като се откажем от предпоставката, че повествованието е изкуство. Да го усетим като гипса, който полагаме върху лицето, за да направим маска. Но лицето трябва да е нашето“.

И може би ето тази отделна бележка: „Като говори за Мане и неговата «Олимпия», Лионело Вентури отбелязва, че Мане се отказва от природата, красотата, действието и моралните намерения, за да се съсредоточи върху пластичния образ. Така, без да съзнава, връща модерното изкуство към Средновековието. То е възприемало изкуството като поредица от образи, подменени през Ренесанса и модерната епоха от изобразяване на действителността.“ Самият Вентури (или е Джулио Карло Арган?) добавя: „Иронията на историята е пожелала в същия миг, когато изобразяването на действителността е станало обективно и следователно фотографско и механично, един блестящ парижанин, който искал да прави реализъм, да бъде подтикнат от безмерната си гениалност да върне на изкуството функцията му да създава образи...“

Морели добавя: „Да свикна да използвам израза *фигура* вместо *образ*, за да се избегне объркването. Да, всичко съвпада. Но не става дума за връщане към Средновековието или нещо подобно. Грешката е в постулирането на абсолютно историческо време: има различни,

макар и успоредни времена. В този смисъл някое от времената на така нареченото Средновековие може да съвпадне с някое от времената на така наречената модерна епоха. И това е времето, уловено и населено от живописците и писателите, които отказват да се опрат на обстоятелствата, да бъдат модерни в смисъла, в който го разбират съвременниците им, а то значи да предпочетат да бъдат анахронични — просто извън повърхностното време на своята епоха, от онова друго време, където всичко придобива качеството на *фигура*, всичко има стойност като знак, а не като тема за описание, и така се опитват да постигнат творчество, което да изглежда едновременно чуждо или противопоставящо се на времето и историята около него, но при все това ги включва, обяснява ги и в последна сметка ги ориентира към трансцендентността, на която човек се надява“.

(-3)

[1] Игра на думи: Абат Це (фр.) и А, Бе, Це — бел.прев. ↑

[2] Той страдаше, че е вкарал безжизнени фигури, които се движеха в един безумен свят и не можеха да убедят никого (фр.) — бел.ред. ↑

[3] Ясновидец (фр.) — бел.ред. ↑

117.

Видях съд, над който оказваха натиск и даже го заплашваха, за да осъди на смърт две деца — деяние против науката, против философията, против човечността, против опита, против най-добрите и най-хуманните идеи на времето.

Поради каква причина моят приятел мистър Маршал, изровил от реликвите на миналото прецеденти, които биха накарали и дивака да се изчерви от срам, не е прочел тази фраза на Блекстоун:

„Дали дете под четиринайсет години, макар че се смята неспособно да осъзнае *culpa prima facie*^[1], според съда и съдебните заседатели е способно да осъзнае вината и да различи доброто от злото, и може да бъде уличено в престъпление и осъдено на смърт?“

Така едно тринайсетгодишно момиче било изгорено, защото убило учителката си.

Момче на десет и друго на единайсет години убили свои другари и били осъдени на смърт, десетгодишното било обесено.

Защо?

Защото знаело, че между доброто и злото съществува разлика. Било го научило в неделното училище.

Кларънс Дароу, „Защита на Леополд и Лейб“, 1924

(-15)

[1] Първородния грях (лат.) — бел.ред. ↑

118.

Как може жертвата да убеди убиеца си, че сянката ѝ няма да витае в сънищата му?

Малкълм Лоури, „Под вулкана“^[1]

(-50)

[1] Прев. от английски Спас Николов, Народна култура, София, 1982, с. 102 — бел.прев. ↑

119.

АВСТРАЛИЙСКИ ПАПАГАЛ ЛИШЕН ОТ ВЪЗМОЖНОСТТА ДА РАЗПЕРИ КРИЛА!

Инспектор от R.S.P.C.A.^[1] влязъл в една къща и намерил птица, затворена в клетка с диаметър едва осем инча! Собственикът на птицата трябвало да плати глоба от две лири. За да защитим беззащитните създания, се нуждаем от нещо повече от морална подкрепа. R.S.P.C.A. има нужда от икономическа помощ. Обърнете се към Секретариата и т.н.

„Обзървър“, Лондон

(-51)

[1] Кралско дружество за борба с жестокостта към животните (англ.) — бел.ред. ↑

120.

следобед всички спяха и не беше трудно да слезе от леглото, без да събуди майка си, да се добере на четири крака до вратата, да излезе полека, като вдъхва жадно мириса на влажна земя от пръстения под, да се прокрадне през вратата към пасищата в далечината; върбите бяха пълни с пашкули, Иренео подбираше един доста голям, седнаше до един мравуняк и започваше леко да натиска пашкула от долния му край, докато бубата не подаде глава от копринената си яка, тогава трябваше внимателно да я хване за кожата на врата като коте, да я издърпа лекичко, за да не се повреди, бубата вече беше гола и се гърчеше смешно във въздуха; Иренео я слагаше до мравуняка, лягаше по корем на сянка и чакаше; по това време черните мравки се трудеха усърдно, събираха храна, влачеха отвсякъде живи или мъртви гадинки, някоя мравка разузнавач веднага забелязваше бубата — грамадата мърдаше гротескно, мравката я докосваше с антените си и като че ли не вярваше на късмета си, втурваше се да тича насам-натам и докосваше антените на другите мравки, след минута бубата беше обкръжена и понесена, правеше безполезни движения при опитите си да се освободи от щипките, забиващи се в кожата ѝ, докато мравките я бутаха към мравуняка, влачеха я, на Иренео му доставяше удоволствие преди всичко смайването на мравките при невъзможността да вкарат бубата през отвора на мравуняка, играта се състоеше в това да се подбере буба, по-голяма от входа на мравуняка, мравките бяха глупави и не разбираха, бутаха я от всички страни, искаха да вкарат бубата, а тя се мяташе бясно, сигурно това, което усещаше, беше ужасно, крачката и щипките на мравките по цялото тяло, в очите и по кожата, бореше се в желанието си да се освободи и ставаше все по-зле, защото идваха още мравки, някои забиваха щипките си и не пускаха, докато главата на бубата не започнеше да прониква по малко в отвора на мравуняка; други, идващи отвътре, сигурно дърпаха с всички сили, за да я изтеглят. На Иренео би му харесало да е вътре в мравуняка, за да види как мравките дърпат бубата, като забиват щипките си в очите и в

устата ѝ и теглят с всички сили, докато не я вкарат съвсем, докато не я замъкнат в дълбините и не я убият, и не я изядат

(-16)

122.

С червено мастило и видимо удоволствие Морели беше преписал
в една тетрадка края на поема на Ферлингети:

*Yet I have slept with beauty
in my own weird way
and I have made a hungry scene or two
with beauty in my bed
and so spilled out another poem or two
and so spilled out another poem or two
upon the Bosch-like world.^[1]*

(-36)

[1] Аз вече съм спал с красотата / странно, както си знам, / и
разиграх една-две гладни сцени, / докато красотата беше в леглото ми, /
и така се изляха едно-две стихотворения, / и така се изляха едно-две
стихотворения / върху свят, подобен на сътворения от Бош (англ.). —
бел.прев. ↑

Медицинските сестри търчаха напред-назад и си говореха за Хипократ. Със съвсем малко усилие който и да е отрязък от действителността би могъл да се сведе до някой прочут стих. Но защо да се задават гатанки на Етиен, който си беше извадил скицника и с радост рисуваше фуга от бели врати, допрени до стените носилки и огромни прозорци, през които проникваше сива, подобна на коприна материя, скелет на дърво и два гълъба с гуши на буржоа. Би му било приятно да му разкаже другия сън, чудно как цяла сутрин го обсебваше сънят за хляба и бам — на ъгъла на „Распай“ и „Монпарнас“ другият сън се стовари отгоре му като стена или по-скоро като че ли бе прекарал цялата сутрин смазан от стената на стенещия хляб и изведнъж, като в пуснат отзад-напред филм, стената се отдръпна от него; в един кадър зае вертикално положение, за да го остави лице в лице със спомена за другия сън.

— Както искаш — каза Етиен, като прибра скицника. — Когато решиш, не бързае. Надявам се да живея още четирийсет години, така че...

— Time present and time past — изрецитира Оливейра — are both perhaps in time future^[1]. Писано е днес всичко да стигне до стиховете на Т. С. Мислех си за един сън, приятел, извинявай. Ей сега тръгваме.

— Добре, защото стига вече сънища. Човек търпи, търпи, ама накрая...

— Всъщност става дума за друг сън.

— Misère^[2]! — каза Етиен.

— Не ти го разказах по телефона, защото не го помнех.

— Освен това и шестте минути — каза Етиен. — В крайна сметка властите се оказват мъдри. Човек непрекъснато ги псува, но трябва да признаем, че знаят какво правят. Шест минути...

— Ако се бях сетил тогава, просто щях да изляза от онази кабина и да вляза в съседната.

— Добре — каза Етиен. — Ти ще ми разкажеш съня, а после слизаме по тази стълба и отиваме да пийнем по чаша вино в

„Монпарно“. Заменям прехваления ти старец за един сън. Двете неща ми идват в повече.

— Направо удари в десетката — каза Оливейра, като го изгледа с интерес. — Проблемът е да разберем дали тези неща са взаимно заменяеми. Точно това, за което ми говореше днес: пеперуда или Чан Кайши? Може да се окаже, че ако заменя стареца за един сън, ти ще замениш един сън за стареца.

— Честно да си кажа, изобщо не ме интересува.

— Художник — каза Оливейра.

— Метафизик — каза Етиен. — И като заговорихме за това, там една медицинска сестра започва да се пита дали сме сън или двама бродяги. Какво ще стане? Ако дойде да ни изхвърли, какво става: изхвърля ни някаква медицинска сестра, или един сън изхвърля двама философи, сънуващи болница, където между другото се намират един старец и една разбесняла се пеперуда?

— Много по-просто е — каза Оливейра, като леко се плъзна настрани и затвори очи. — Гледай, това са къщата от моето детство и стаята на Мага, двете заедно в един и същи сън. Не си спомням кога го сънувах, съвсем бях забравил за него и днес сутринта, докато мислех за онази история с хляба...

— Това с хляба вече ми го разказа...

— Изведнъж пак излиза другото и онова с хляба отива по дяволите, защото за сравнение и дума не може да става. Сънят с хляба може да съм си го внушил... Внушил, гледай каква дума.

— Не се срамувай да ми го кажеш, ако става дума за това, за което си мисля.

— Помислил си за детето, естествено. Задължителна асоциация. Но аз не изпитвам никакво чувство за вина, приятел. Аз не съм го убил.

— Нещата не са толкова прости — каза Етиен с неудобство. — Да отидем да видим стареца, стига с тези глупави сънища.

— Всъщност май не мога да ти го разкажа — каза Оливейра примирено. — Представи си, че пристигаш на Марс и някакъв тип иска да му опишеш пепелта. Горещо-долу нещо такова.

— Отиваме ли да видим стареца или не?

— Все ми е тая, наистина. Но понеже сме тук... Десето легло, струва ми се. Можехме да му донесем нещо, тъпо е да идваме просто

така. Все пак подари му една рисунка.

— Рисунките ми се продават — каза Етиен.

(-112)

[1] Настоящото и миналото, може би и двете са в бъдещето
(англ.) — бел.прев. ↑

[2] По дяволите! (фр.) — бел.ред. ↑

123.

Истинският сън се разполагаше в някаква неустановена зона, откъм страната на събуждането, но без да е напълно буден; за да се говори за това, би трябвало човек да си послужи с други обозначения, да премахне тези толкова категорични *сънувам* и *събуждам се*, които не означаваха нищо, по-скоро да се разположи в областта, където отново излизат на преден план домът от детството, гостната и градината в едно отчетливо настояще, с цветове, както човек ги вижда на десетгодишна възраст, толкова червено червено, синьо като от паравани от цветно стъкло, зеленото на листата, зеленото на ароматите, цвят и мирис, слети в едно на нивото на носа, очите и устата. Но в съня гостната с двата прозореца към градината беше същевременно стаята на Мага; забравеното селище близо до Буенос Айрес и улица „Сомерар“ съвпадаха без никакво насилие, не се поставяха едно до друго, нито се припокриваха частично, а се сливаха и в преодоляното без усилие противоречие се получаваше усещането, че се намиращ на собственото си място, потопен в същностното, както когато си дете, не се и съмняваш, че гостната ще трае цял живот — една неподлежаща на отчуждаване собственост. Така че къщата в Бурсако и стаята на улица „Сомерар“ бяха *мястото* и в съня трябваше да се избере най-спокойната част от мястото, изглежда, причината за съня беше единствено тази — да се избере някаква спокойна част от мястото. Там имаше и друг човек, сестра му, която му помагаше без думи да избере спокойната част, както понякога има намеса в някои сънища, без дори да е необходимо присъствие, приема се като даденост, че човекът или нещото са там и се намесват; сила без видими проявления, нещо, което е или действа чрез присъствие, макар и понякога невидимо. Така той и сестра му избираха гостната като най-спокойната част от мястото и изборът беше добър, защото в стаята на Мага не можеше да се свири на пиано или да се слуша музика след десет вечерта, старецът отгоре веднага започваше да удря по техния таван или онези от четвъртия етаж упълномощаваха едно кривогледо женско джудже да се качи да се оплаква. Без нито една дума, тъй като

даже май не бяха там, той и сестра му избраха гостната с изглед към градината и отхвърлиха стаята на Мага. В този миг от съня Оливейра се беше събудил, може би защото Мага бе мушнала крак между неговите. Единственото осезаемо нещо в тъмнината бе, че до този момент е бил със сестра си в гостната от своето детство и освен това страшно му се пикаеше. Безцеремонно отмести крака на Мага, стана и излезе на площадката, запали пипнешком слабата светлина в клозета и без да си направи труда да затвори вратата, започна да пикае, опрял ръка на стената, полагаше страхотни усилия да не заспи и да не се строполи в мръсния клозет, беше изцяло потънал в аурата на съня, гледаше, без да вижда струята, която излизаше между пръстите му и се губеше в дупката или блуждаеше по краищата на възчерния фаянс. Може би истинският сън му се яви в този миг, когато се усети буден, пикаейки в четири сутринта на един пети етаж на улица „Сомерар“, и разбра, че гостната, която гледаше към градината в Бурсако, е действителността, знаеше го, както се знаят малко на брой неопровержими неща, както се знае, че човек е самият себе си, че никой друг освен теб не мисли това, разбра, без да се учудва и без да се скандализира, че животът му най-вече е фантазиране в сравнение със стабилността и продължаващото съществуване на гостната, макар и след връщането му в леглото да нямаше никаква гостна, а само стаята на улица „Сомерар“, разбра, че мястото е гостната в Бурсако с уханието на гардения, навлизащо през двата прозореца, гостната със старото пиано „Блутнер“, с розовия килим, с покритите с калъфи столове и със сестра му — също в калъф. Направи рязко усилие, за да се изтръгне от аурата, да отхвърли мястото, което го мамеше — достатъчно буден, за да допусне представата за измама, за сънно и будно състояние, но докато изтръскваше последните капки и гасеше светлината, и си търкаше очите, и пресичаше площадката, за да влезе отново в стаята, всичко беше по-малко, беше със знак минус, по-малко площадка, по-малко врата, по-малко светлина, по-малко легло, по-малко Мага. Пое с мъка въздух и промърмори „Мага“, промърмори „Париж“, може би промърмори „днес“. Все още му звучеше далечно, кухо, сякаш непреживяно наистина. Заспа отново като някой, който търси своето място, своя дом след дълго ходене в дъжд и студ.

(-145)

Според Морели човек трябва да се стреми към движение, в което да няма нищо *забавно*. Напредъкът му досега в тази насока показваше едва ли не зашеметяващо обедняване на неговия романов свят, проявяващо се не само в почти маймунската ограниченост на персонажите, но и в самите им действия и най-вече бездействия. В крайна сметка не им се случваше нищо, въртяха се в някакъв саркастичен коментар на собствената си нищожност, преструваха се, че обожават смешни идоли, и се перчеха с това, че са ги открили. За Морели това, изглежда, беше важно, защото бе написал много бележки за една предполагаема необходимост, последно и отчаяно средство да се изтръгне от коловоза на иманентната и трансцендентната етика в търсене на оголване, което той наричаше осево, а понякога прагът. Праг на какво, към какво? Подразбираше се подтик към нещо, подобно на обръщане на ръкавица, на начин да усетиш съприкосновението с действителността, сякаш кожата ти е одрана, без намесата на митове, религии, системи и мрежи. Бе любопитно, че Морели с ентузиазъм прегръщаше най-новите работни научни хипотези в химията и биологията, демонстрираше убеждението, че старият дуализъм се е пропукал пред очевидното и универсално свеждане на материята и духа до понятия, свързани с енергията. В резултат учените маймуни като че ли имаха желание да отстъпят все повече към себе си, като ликвидират химерите на една действителност, опосредствана и изопачена от предполагаемите инструменти на познанието, а същевременно и собствената си митопоетическа сила, своята „душа“, за да достигнат до нещо като среща *ab ovo*^[1], като максимално свиване до точката, където ще се изгуби последната искрица на (фалшива) човечност. Изглежда, предлагаше — макар и никога да не достигна до формулирането му — път, който да започне от това външно и вътрешно ликвидиране. Но беше останал почти без думи, без хора, без вещи и — естествено — потенциално без читатели. Клубът въздишаше с нещо средно между потиснатост и раздразнение, винаги ставаше така или почти така.

(-128)

[1] От яйцето, от самото начало (лат.) — бел.прев. ↑

Как да съществува като куче сред хората — тема за неохотни размишления, докато изпиеш две чашки и побродиш из предградията, нарастващо подозрение, че само алфата дава омегата, че всякакво запъване на някакъв междинен етап — епсилон, ламбда — е като да се завъртиш с единия крак на пода. Стрелата лети от ръката към целта, пътят няма среда, няма XX век между X и XXX. Човек би трябвало да е в състояние да се изолира от вида вътре в самия вид и да избере кучето или рибата от началото на времената като отправна точка, за да поеме към самия себе си. Няма път за доктора по филология, няма пролука към известния алерголог. Вписани във вида, те ще бъдат това, което трябва да бъдат, а ако не, няма да бъдат нищо. С големи заслуги, дума да не става, но винаги епсилон, ламбда или пи, никога алфа и никога омега. Човекът, за когото става дума, не приема тези псевдореализации, великата прогнила маска на Запада. Оня тип, който е бродил по улиците до моста на булевард „Сан Мартин“ и пуши на един ъгъл, заляпан в някаква жена, която си оправя чорапа, има съвсем неразумна идея за онова, което той нарича реализация, и не съжالياва, защото нещо му казва, че в тази неразумност се таи зрънцето, че лаят на кучето е по-близо до омегата, отколкото дисертация за деепричастието у Тирсо де Молина. Какви глупави метафори. Но той се е закучил, сега е времето да го кажем. Какво търси? Себе си ли търси? Нямаше да се търси, ако вече не се беше намерил. Значи се е намерил (но това вече не е неразумно, ergo не трябва да му се доверява човек. Само да го отпуснеш малко, и Разумът ти вади специален бюлетин, формулира ти първото съждение от верига, която ще те отведе само до диплома или до калифорнийска виличка с играещи на килима дечица за огромна радост на майка им). Да видим, нека да я караме полека: Какво търси тоя тип? Себе си ли търси? Търси себе си като индивид? Като индивид, за който се предполага, че е извън времето, или като историческо същество? Ако е последното, губи си времето. Ако, напротив, търси себе си извън каквото и да било случайно обстоятелство, онова за кучето може и да не е зле. Но да я

караме полека: много му харесва да си говори така, като баща на син, за да може после да си достави голямото удоволствие на всички деца — да провали плановете на стария, да вървим *riano riano*^[1], да видим каква е тая работа с търсенето. Е, добре, търсенето не е търсене. Проницателно, нали? Не е търсене, защото нещо вече сме намерили. Само че срещата някак не се получава. Има месо, картофи и праз, ама няма манджа. Тоест вече не сме с останалите, вече сме престанали да бъдем граждани (все за нещо ме изхвърлят като плевел отвсякъде, Лутеция да потвърди), но и не сме успели да излезем от кучето, за да стигнем до онова, което няма име, да го наречем помирение, спогаждане.

Ужасно начинание е да тъпчеш в някакъв кръг, чийто център е навсякъде, а окръжността — никъде, ако трябва да се изразим схоластично. Какво се търси? Какво се търси? И петнайсет хиляди пъти да го повториш, все едно че удряш стената с чук. Какво се търси? Какво е това помирение, без което животът не е нищо повече от някаква неопределена подигравка? Не помириенето на светеца, защото в идеята да се снижиш до кучето, да започнеш отново от кучето или от рибата, или от мръсотията и грозотата, и мизерията, и каквато и да е друга проява на нищожност, винаги има някаква носталгия по светостта, като че ли се съжالياва за някаква нерелигиозна святост(и тук започва неразумността), някакво състояние *без каквото и да било различие*, без светец (защото светецът винаги е светецът и онези, които не са светци, а това скандализира нещастен тип като него, който се възхищава на прасеца на девойката, заета да си оправя изкривения чорап), тоест ако има помирение, то трябва да е нещо друго, а не състоянието на святост, изключително открай време. Трябва да е нещо иманентно, без необходимостта оловото да бъде жертвано заради златото, целофанът заради стъклото, по-малкото заради повечето; напротив, неразумността изисква оловото да струва колкото златото, повечето да е в по-малкото. Алхимия, неевклидова геометрия, *up to date*^[2] неопределеност за действията на духа и плодовете от тях. Не става дума за *издигане* — стар идол на ума, опроверган от историята, стар морков, който вече не може да излъже магарето. Не става дума за усъвършенстване, пречистване, спасяване, избиране, свободна воля, за път от алфата до омегата. *Вече сме там*. Всеки вече е там. Изстрелът е

в пистолета, но трябва да се натисне спусъкът, а се оказва, че пръстът прави знаци, за да спре автобуса или нещо подобно.

Как говори, колко говори този пушач, който се мотае из предградията. Девойката вече си оправи чорапа, готово. Виждаш ли? Форми на помирието. *Il mio supplizio...*^[3] Може би всичко е толкова просто, само подръпваш бримката, пригладяваш я с наслончен пръст. Вероятно би било достатъчно да си дръпнеш носа и да си го наместиш до ухото — съвсем малко да нарушиш удобството на обстоятелствата. Но не, и така не става. Няма нищо по-лесно от това да сложиш на кантара всичко извън теб, като че ли можеш да си сигурен, че вън и вътре са двете носещи греди на къщата. Но нищо не е както трябва, историята ти го казва, самият факт, че го мислиш, вместо да го изживяваш, ти доказва, че не е както трябва, че сме се напъхали в някаква тотална дисхармония, а всичките ни средства я прикриват посредством обществената структура, историята, йонийския стил, радостта на Ренесанса, повърхностната тъга на романтизма и така си я караме, пък нека ни гонят.

(–44)

[1] Бавно, бавно (ит.) — бел.ред. ↑

[2] Актуална (англ.) — бел.ред. ↑

[3] Моето мъчение (ит.) — бел.прев. ↑

126.

— Защо с дяволското си очарование ме изтръгна от покоя на първия ми живот... Слънцето и луната грееха за мен безизкусно, събуждах се със спокойни мисли и на разсъмване събирах листата си, за да си кажа молитвата. Не виждах нищо лошо, защото нямах очи, не чувах нищо лошо, защото нямах уши, но ще си отмъстя!

Реч на мандрагората от „Изабела Египетска“
от Ахим фон Арним

(-21)

Така чудовищата проваляха плановете на Кука, за да напусне аптеката и да ги остави на мира. Между другото и много по-насерiously обсъждаха системата на Сеферино Пирис и идеите на Морели. Тъй като Морели беше слабо познат в Аржентина, Оливейра им даде книгите и им разказа за някои хвърчащи бележки, с които се беше запознал някога. Откриха, че Реморино, който продължаваше да работи като санитар и се появяваше в часа на матето и тръстикова ракия, бе голям познавач на Роберто Арлт, което особено ги трогна, и една седмица говориха само за Арлт и как никой не бе успял да му стъпи на пръста в една страна, където за стъпване предпочитаха килимите. Преди всичко обаче говореха за Сеферино, и то много сериозно, и сегиз-тогиз им се случваше да се погледнат по особен начин, например да вдигнат поглед едновременно и да осъзнаят, че и тримата правят едно и също, тоест гледат се по някакъв особен и необясним начин, като погледите при игрите на карти или когато някой отчаяно влюбен трябва да изтърпи чай с пастички в компанията на няколко госпожи и даже полковник в оставка, който обяснява защо всичко в страната върви зле; залепнал за стола си, човекът гледа всички по един и същи начин — и полковника, и любимата жена, и лелите на любимата, гледа ги любезно, защото всъщност да, какъв срам страната да е в ръцете на шайка прикрити комунисти, тогава любезният поглед се вдига от пастата с крем, третата отляво на подноса, и от лъжичката, положена върху бродираната от лелите покривка, вдига се, преминава над прикритите комунисти и за миг се вплита в другия поглед, който се е вдигнал от пластмасовата захарница в нилско зелено, и вече няма нищо друго, консумирането извън времето се превръща в сладостна тайна и ако днешните мъже бяха истински мъже, млади човече, а не лайняни педераста („Но, Рикардо!“ „Добре де, Кармен, но ми е прекипяло, пре-ки-пя-ло ми е от това, което става с тази страна“), *mutatis mutandis*^[1] беше донякъде като погледа на чудовищата, когато сегиз-тогиз им се случеше да се погледнат с едновременно бегъл и всеобемащ поглед, таен и много по-

ясен, отколкото когато се гледаха дълго време, но човек не е чудовище просто ей така, без да има защо, както казваше Кука на съпруга си, а тримата се размиваха и ужасно се срамуваха, че са се погледнали по този начин, без да играят на карти и без да изгарят от забранена любов. Освен ако.

(-56)

[1] След необходимите промени (лат.) — бел.прев. ↑

128.

Nous sommes quelques-uns à cette époque à avoir voulu attenter aux choses, créer en nous des espaces à la vie, des espaces qui n'étaient pas et ne semblaient pas devoir trouver place dans l'espace.

Арто, „Теглилка за нерви“^[1]

(-24)

[1] „Понастоящем ние сме няколко души, които пожелахме да извършим покушение над нещата, за да създадем у себе си пространства за живота, пространства, които не бяха разположени и, изглежда, не трябваше да намерят място в пространството.“ (фр.) — Арто, *Le Pèsernefs* — бел.ред. ↑

129.

Травълър обаче не спеше, след един-два опита кошмарът продължаваше да го преследва и той най-сетне седна в леглото и светна лампата. Талита, тази сомнамбулка, тази безсънна нощна пеперуда, я нямаше и Травълър изпи чаша тръстикова ракия и си облече горнището на пижамата. Стори му се, че в креслото от камъшит е по-хладно, отколкото в леглото, а нощта беше добра, за да продължи да изучава Сеферино Пирис.

Dans cet annonce ou carte — казваше дословно Сеферино — je répons devant ou sur votre demande de suggérer idées pour unesco et écrit en el journal „El Diario“ de Montevideo.^[1]

Попфренчен Сеферино! Но нямаше опасност, „Светлината на световния мир“, великолепни откъси от която Травълър притежаваше, бе написана на превъзходен испански, например встъплението:

В това съобщение представям някои откъси от един наскоро завършен мой труд, озаглавен „Светлината на световния мир“. Този труд бе или още е представен на един международен конкурс... поради това не мога да ви предоставя съответния труд в цялостен вид, тъй като съответното списание не разрешава известно време съответният труд да бъде предоставян в цялостен вид на лица, нямащи отношение към съответното списание...

Така че в това съобщение ще се ограничи да представя само няколко откъса от съответния труд, които — те следват — засега не трябва да бъдат публикувани.

Много по-ясно от подобен текст на Хулиан Мариас например. На две чапки ракия човек установяваше контакт и давай нататък. На Травълър започна да му харесва, че е станал и че Талита се шляе някъде, изразходвайки романтизма си. За десети път полека потъна в текста на Сеферино.

В тази книга се представя нещо, което бихме могли да наречем „велика формула в полза на световния мир“. В съответната формула се включва Обществото на народите, или ОН, общество, насочено към (скъпи и т.н.) ценности и към човешките раси, и, най-сетне, като безспорен пример за международния ѝ характер, в нея се включва страна, която е истински образец, тъй като същата се състои от 45 национални корпорации, или казано просто — министерства и 4 национални власти.

Така, както си е: казано просто — министерства. О, Сеферино, философ по природа, безумец, предлагащ уругвайския рай, нефелибат...

От друга страна, тази велика формула по своята същност не е чужда съответно на света на тези, които прозират в бъдещето, на природата на детските принципи, на естествените мерки, които във формула, дадена сама по себе си, не допускат никаква промяна в съответната формула, дадена сама по себе си, и т.н.

Както винаги мъдрецът сякаш изпитваше носталгия по прорицателството и по интуицията, но при първа възможност манията за класифициране нахлуваше в света на Сеферино и между две матета организираше цивилизацията в три етапа:

ПЪРВИ ЕТАП НА ЦИВИЛИЗАЦИЯТА

Като първи етап на цивилизацията може да се определи периодът от незапомнените минали времена до 1940 г. Етапът се състои от всичко, което води до Втората световна война, някъде около 1940 г.

ВТОРИ ЕТАП НА ЦИВИЛИЗАЦИЯТА

Също така като втори етап на цивилизацията може да се определи периодът от 1940 до 1953 г. Етапът се състои от всичко, което е довело до световния мир или до световното възстановяване.

(Световно възстановяване: да се направи така, че в света всеки да си има своето; да се построи отново и ефективно всичко, което е било унищожено преди: сгради, човешки права, световното равновесие на цените и т.н., и т.н.)

ТРЕТИ ЕТАП НА ЦИВИЛИЗАЦИЯТА

Също така днес или понастоящем като трети етап на цивилизацията може да се определи периодът от 1953 до бъдещата 2000 г. Етапът се състои в това всичко да върви неотклонно към ефективното оправяне на нещата...

Очевидно, за Тойнби... Но критиката замлъкваше пред антропологическата постановка на Сеферино:

И така, ето какви са хората през споменатите етапи:

А) Хората, живеещи през втория етап, в същите тези дни, не се замислят много за първия етап.

Б) Хората, живеещи, или ние, които живеем през настоящия трети етап, в същите тези времена, не се замислят или не се замисляме много за втория етап.

В) През утрешния ден, който ще последва или който ще започне след 2000 п., хората от онези дни и през онези дни няма да се замислят много за настоящия трети етап.

Това, че не се замислят много, беше доста вярно, *beati pauperes spiritu*^[2], след което Сеферино се впускаше в класификация а ла Пол Риве, която беше голямото удоволствие на следобедните събирания в двора на дон Креспо, а именно:

На света могат да се преброят шест човешки раси: бялата, жълтата, кафявата, черната, червената и пампаската.

БЯЛА РАСА: от тази раса са всички жители с бяла кожа, като онези от прибалтийските и северните страни, европейците, американците и т.н.

ЖЪЛТА РАСА: от тази раса са всички жители с жълта кожа, като китайци, японци, монголци, индусите в по-голямата си част и т.н.

КАФЯВА РАСА: от тази раса са всички жители по природа с кафява кожа, като собствено кафявите руснаци, турците с кафява кожа, арабите с кафява кожа, циганите и т.н.

ЧЕРНА РАСА: от тази раса са всички жители с черна кожа, като жителите на Източна Африка в по-голямата си част и т.н.

ЧЕРВЕНА РАСА: от тази раса са всички жители с червена кожа, като голяма част от етиопците с тъмночервеникава кожа, при които негус, или кралят на Етиопия, е червен екземпляр, голяма част от индусите с тъмночервеникава кожа или кожа „с цвят на кафе“, голяма част от египтяните с тъмночервеникава кожа и т.н.

ПАМПАСКА РАСА: от тази раса са всички жители с различен или пампаски цвят, като всички индианци на трите Америки.

— Орасио трябваше да е тук — си каза Травълър. — Той коментира много добре тази част. И защо не, в крайна сметка? Горкият Сефе се сблъсква с класическите трудности на предназначения за залепване етикет и прави каквото може като Линеи или таблиците в

енциклопедиите. Това за кафявата раса е гениално решение, трябва да се признае.

Чуха се стъпки по коридора и Травълър се показва на вратата, която водеше към административното крило. Както би казал Сеферино, първата врата, втората врата и третата врата бяха затворени. Талита сигурно е отишла в своята аптека, невероятно колко се радваше да се върне отново към науката, везните и антипиретиците.

Чужд на подобни дреболии, Сеферино преминаваше към обясняване на своето образцово Общество на народите:

Общество, което да бъде основано в която и да е част на света, макар че Европа е най-доброто място. Общество, което да е непрекъснато действащо, тоест през всички работни дни. Общество, което в своята голяма сграда или дворец да разполага поне със седем (7) доста големи камари или помещения. И т.н.

И така, от седемте споменати камари на двореца на съответното общество първата трябва да бъде заета от делегатите на страните с бяла раса и председателят да бъде от същия цвят; втората камара да бъде заета от делегатите на страните с жълта раса и председателят да бъде от същия цвят; третата...

И така всички раси, тоест изброяването можеше да се прескочи, *но не беше същото* след четири ракии („Марипоса“, а не „Анкап“, жалко, защото си струваше заради патриотичните почести), изобщо не беше същото, защото мисленето на Сеферино беше кристалографско, разгръщаше се с всичките си изпъкналости и пресечни точки, управлявано от симетрията и от *horror vacui*^[3] или

... третата камара да бъде заета от делегатите на страните с кафява раса и председателят да бъде от същия цвят; четвъртата камара да бъде заета от делегатите на страните с черна раса и председателят да бъде от същия цвят; петата камара да бъде заета от делегатите на страните

с червена раса и председателят да бъде от същия цвят, шестата камара да бъде заета от делегатите на страните с пампаска раса и председателят да бъде от същия цвят и една — седмата — камара да бъде заета от „Генералния щаб“ на цялото съответно Общество на народите.

Травълър винаги изпаднаше във възторг от това „— седмата —“, което нарушаваше стройната кристализация на системата, както от загадъчната *градина* на сапфира, тази загадъчна точка на скъпоценния камък, която — може би — определяше единството на системата, а при сапфирите излъчваше прозрачната си небесносиня светлина подобно заледена енергия, идваща от сърцето на камъка. (А защо се наричаше *градина*, освен ако човек не си представи градините от скъпоценни камъни от източните приказки?)

Сефе, значително по-малко склонен към празнословие, веднага обясняваше колко е важен този въпрос:

Повече подробности за споменатата седма камара: в съответната седма камара на двореца на Обществото на народите трябва да се намират Генералният секретар на цялото съответно Общество и Главният председател също така на цялото съответно Общество, но въпросният Генерален секретар същевременно трябва да бъде пряк Секретар на споменатия Главен председател.

Още подробности: и така, в първата камара трябва да се намира съответният ѝ председател, който винаги трябва да председателства съответната първа камара; ако говорим за втората камара, *idem*^[4]; ако говорим за третата камара, *idem*; ако говорим за четвъртата камара, *idem*; ако говорим за петата камара, *idem*; ако говорим за шестата камара, *idem*.

Травълър се разнежваше при мисълта, че това „*idem*“ сигурно доста му е струвало на Сеферино. Беше изключителна проява на благосклонност към читателя. Но вече беше стигнал до същността на

проблема и пристъпваше към изброяване на това, което той наричаше „Забележителна цел на образцовото Общество на народите“, т.е.:

1) Да се види (за да не кажем да се фиксира) стойността или стойностите на парите в тяхното международно обращение; 2) да се определят надниците на работниците, заплатите на служителите и т.н.; 3) да се определят ценности в полза на международните отношения (да се определи или фиксира цена на всяка продаваема стока и да се определи стойността или ценността на други неща: колко оръжие за война трябва да има една страна, колко деца трябва да роди съгласно международно споразумение една жена и т.н.); 4) да се определи колко парични единици във вид на пенсия трябва да получава един пенсионер и т.н.; 5) до колко деца подлежи да роди всяка съответна жена в света; 6) за справедливото разпределение в международен мащаб; и т.н.

Защо, задаваше си Травълър този проникателен въпрос, имаше повторение, що се отнася до свободата на утробата и демографията? В 3) се разбираше като ценност, а в 5) — като конкретен въпрос от компетенциите на Обществото. Любопитно нарушение на симетрията, на неумолимата строгост на изброяването, последователно и добре подредено, което може би даваше израз на някакво безпокойство — подозрението, че класическият ред както винаги жертва истината в името на красотата. Но Сеферино се отърсваше от романтизма, в който го подозираше Травълър, и пристъпваше към образцово разпределение:

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ОРЪЖИЕТО ЗА ВОЙНА:

Знайно е вече, че всяка съответна страна в света разполага със съответните си квадратни километри територия.

И така, ето един пример:

А) Страната, която има, да предположим, 1000 квадратни километра, следва да има 1000 оръдия; страната, която има, да предположим, 5000 квадратни километра, следва да има 5000 оръдия и т.н.

(От това се разбира, че става дума за по 1 оръдие на всеки квадратен километър);

Б) Страната, която има, да предположим, 1000 квадратни километра, следва да има 2000 пушки; страната, която има, да предположим, 5000 квадратни километра, следва да има 10 000 пушки и т.н.

(От това се разбира, че става дума за по 2 пушки на всеки квадратен километър) и т.н.

Този пример се отнася за всички съответни съществуващи страни: Франция има по 2 пушки — за всеки свой километър, Испания *idem*, Белгия *idem*, Русия *idem*, Северна Америка *idem*, Уругвай *idem*, Китай *idem* и т.н.; и също следва да включва всички съществуващи видове оръжие за война: а) танкове; б) картечници; в) ужасяващи бомби, пушки и т.н.

(-139)

[1] В това съобщение или писмо аз отговарям пред или по вашата молба да се предложат идеи за ЮНЕСКО и написано във вестник „Ел Диарио“, издаван в Монтевидео (развален френско-испански) — бел.ред. ↑

[2] Блажени са нищите духом (лат.) — бел.прев. ↑

[3] Страх от празното пространство, прен. страх от неизвестното (лат.)-бел.прев. ↑

[4] Същото (лат.) — бел.прев. ↑

РИСКОВЕ ОТ ИЗПОЛЗВАНЕТО НА ЦИП

„Бритиш Медикъл Джърнъл“ информира за нов вид злополука, която може да се случи на децата. Въпросната злополука се причинява от използването на ципове вместо копчета на дюкяна на панталоните (пише нашият кореспондент по медицинските въпроси).

Опасността се състои в това, че препуциумът може да бъде захванат от ципа. Имало е вече два такива случая. И в двата е трябвало да се прибегне до обрязване, за да бъде освободено детето.

По-вероятно е злополуката да се случи, когато детето отива само в клозета. При опита си да му помогнат родителите могат да усложнят нещата, като дърпат ципа в неправилната посока, тъй като детето не е в състояние да обясни дали злополуката е станала, като е дърпало ципа нагоре или надолу. Ако детето вече е било обрязано, вредата може да е много по-сериозна.

Лекарят предлага да се среже долната част на ципа с клещи или керпеден, така двете му части лесно могат да бъдат разединени. Но трябва да се постави местна упойка, за да се извадят частите, които са се забили в кожата.

„Обзървър“, Лондон

131.

— Какво ще кажеш да станем членове на националната корпорация на монасите привърженици на молитвата при правене на кръстен знак.

— Ако трябва да се избира между това и включването в националния бюджет...

— Ще имаме страхотни занимания — каза Травълър, докато следеше дишането на Оливейра. — Спомням си ги чудесно: ще трябва да се молим и да правим кръстен знак над хора, предмети и онези толкова загадъчни места, които Сеферино нарича кътчета от местности.

— Това трябва да е едно от тях — каза Оливейра сякаш отдалече. — Едно абсолютно кътче от местност, братче.

— Ще правим кръстен знак и над посевите, както и над женихите, засегнати от съперник.

— Призови Сефе — каза гласът на Оливейра от някое кътче от местност. — Би ми било приятно... Приятел, сега като си помисля, се сещам, че Сефе е уругваец.

Травълър не му отговори и погледна влезлия Овехеро, който се наведе, за да премери пулса на *histeria matinensis yugulata*^[1].

— Монаси, които винаги трябва да се възправят срещу всяко духовно зло — каза отчетливо Оливейра.

— Аха — каза Овехеро, за да го окуражи.

(-58)

[1] Утринна гърлена хистерия (лат.) — бел.ред. ↑

132.

И докато някой както винаги обяснява нещо, аз, не знам защо, съм в някое кафене, във всички кафенета, в „Елефант & Каел“, в „Дюпон Барбес“, в „Захер“, в „Педроки“, в „Хихон“, в „Греко“, в „Кафе дьо ла Пе“, в кафе „Моцарт“, във „Флориан“, в „Капулад“, в „Ле Дьо Маго“, в бара, от който изнасят столчета на площад „Колеоне“, в кафенето „Данте“ на петдесет метра от гробовете на фамилията Скалиджеро с изгореното сякаш от сълзи лице на света Мария Египетска върху един розов саркофаг, в кафенето срещу остров Джудека със старите обеднели маркизи, които дълго и старателно пият чай с прашасали фалшиви посланици, в „Хандила“, във „Флокос“, в „Клюни“, в „Ричмонд де Суипача“, в „Ел Олмо“, в „Клозри де Лила“, в „Стефан“ (което е на улица „Маларме“), в „Токио“ (което е в град Чивилкой), в кафене „О шиан ки фюм“, в „Оперн Кафе“, в „Дом“, в „Кафе дю Вийо Пор“, в кафенетата където и да е, където

*We make our meek adjustments,
Contented with such random consolations
As the wind deposits
In slithered and too ample pockets.^[1]*

Харт Крейн dixit^[2]. Но са и нещо повече, те са неутралната територия на безотечествениците по отношение на собствената им душа, неподвижният център на колелото, откъдето човек може да достигне себе си посред най-неудържимото движение — вижда се как влиза и излиза като маниак, обкръжен от жени или разписки или дисертации по епистемология, и докато разбърква кафето в чашка, която минава от една уста към друга по острието на дните, може безстрастно да се опита да направи ревизия и баланс, еднакво отдалечен от аза, влязъл преди час в кафенето, и от аза, който ще излезе след час. Автосвидетел и автосъдник, ироничен автобиограф между две цигари.

В кафенетата се сецам за сънищата си, едната *po man's land*^[3] привиква другата, сега се сецам за един, всъщност не, спомням си само, че трябва да съм сънувал нещо чудно хубаво и накрая се почувствах като изгонен (или си тръгнах сам, но насила) от съня, който безвъзвратно оставаше зад гърба ми. Не знам дали зад мен даже не се затвори някаква врата, струва ми се, че така беше; фактически настъпваше разделение между вече сънуваното (съвършено, сферично, завършено) и сегашното. Но аз продължавах да спя, това за изгонването и затварящата се врата също го сънувах. Една-единствена и ужасна увереност владееше този миг на преход в самия сън — знанието, че това изгонване неотменно води до пълното забравяне на предшестващото чудо. Предполагам, че усещането за затваряща се врата беше това — фаталната мигновена забрава. Най-удивителното е, дето си спомням също, че съм сънувал как забравям предишния сън и че този сън *трябваше* да бъде забравен (аз — изгонен от неговата завършена сфера).

Всичко това, мисля си, трябва да има нещо общо с рая. Може би Раят — такъв, какъвто го искат хората, е митопоетическа проекция на хубавите времена от утробата, запазени в несъзнаваното. Внезапно разбирам по-добре страховития жест на Адам на Мазачо. Закрива лице, за да запази видението си, това, което е било негово, в малката, създадена от ръцете му нощ е скрил последния пейзаж от своя рай. И плаче (защото този жест е свързан и с плача), когато осъзнава, че всичко е безполезно, че истинското осъждане е в това, което вече започва да става — забравянето на Рая, тоест волското примирение, евтината и мръсна радост от труда с пот на челото и платения отпуск.

(-61)

[1] И малодушно се приспособяваме, / доволни от случайната утеха, / която вятърът подхвърля / в твърде широки джобове (англ.) — бел.прев. ↑

[2] Каза (лат.) — бел.прев. ↑

[3] Ничия земя (англ.) — бел.прев. ↑

133.

Разбира се, помисли си веднага Травълър, само резултатите имаха значение. И все пак защо толкова прагматизъм? Беше несправедлив към Сеферино, при положение че неговата геополитическа система не беше пробвана както много други, също толкова безумни (и следователно многообещаващи, трябваше да се признае). Невъзмутим, Сефе се разполагаше на теоретично ниво и почти веднага се впускате в друга смазваща демонстрация:

Работническите надници по света:

В съгласие с Обществото на народите ще бъде или трябва да бъде така, че например един френски работник, да кажем ковач, печели дневна надница в размер между 8,00 долара *минимална база* и 10,00 долара *максимална база*, тогава един италиански ковач трябва да печели също толкова, между 8,00 и 10,00 долара на ден; и още: ако един италиански ковач печели също толкова, както казахме, между 8,00 и 10,00 долара на ден, тогава един испански ковач също трябва да печели между 8,00 и 10,00 долара на ден; и още: ако един испански ковач печели между 8,00 и 10,00 долара на ден, тогава един руски ковач също трябва да печели между 8,00 и 10,00 долара на ден; и още: ако един руски ковач печели между 8,00 и 10,00 долара на ден, тогава един северноамерикански ковач също трябва да печели между 8,00 и 10,00 долара на ден и т.н.

— Каква е причината — каза монологично Травълър — за това „и т.н.“, защо в даден момент Сеферино спира и прибегва към това толкова мъчително за него „и т.н.“? Не може да бъде само умората от повторението, защото е очевидно, че то го очарова, нито усещането за монотонност, защото е очевидно, че и то го очарова (стилът на Сеферино му се лепеше). Работата бе там, че това „и т.н.“ събуждаше

известна носталгия у Сеферино — космолог, принуден да представи един reader's digest^[1], който го дразнеше. Той, горкият, си откъщаваше, добавяйки след изброяването на ковачите:

(Що се отнася до останалото, ако продължим да говорим за тази теза, в нея се включват или биха се включили, разбира се, всички съответни страни или всички ковачи от всяка от съответните страни.)

„Както и да е — помисли си Травълър, като си наля още една чашка ракия и я разрези със сода, — странно е, че Талита не се връща.“ Трябваше да види какво става. Не му се излизаше от света на Сеферино точно посред оправянето на нещата, именно когато Сефе започваше да изрежда 45-те Национални корпорации, които трябва да съставят образцовата страна:

1) НАЦИОНАЛНА КОРПОРАЦИЯ НА МИНИСТЕРСТВОТО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ (всички отдели и служители изобщо в Министерството на вътрешните работи). (Управление на цялата стабилност на всички учреждения и т.н.); 2) национална корпорация на министерството на финансите (всички отдели и служители изобщо на Министерството на финансите). (Управление във вид на патронаж над всички блага (цялата собственост) в рамките на националната територия и т.н.); 3)...

И така 45 на брой корпорации, сред които по заслуги се открояваха 5, 10, 11 и 12.

5) НАЦИОНАЛНА КОРПОРАЦИЯ НА МИНИСТЕРСТВОТО НА ГРАЖДАНСКИТЕ ВЗАИМООТНОШЕНИЯ (всички отдели и служители изобщо на съответното министерство). (Обучение,

Просвещение, Любов между ближните, Контрол, Регистрация (книги за) Здраве, Полова просвета и т.н.). (Управление или контрол и регистрация (юридическа...), които трябва да заместят следствените служби, гражданските съдилища, службите за съвети, отнасящи се до децата, съдилищата за малолетни и регистрите (раждания, погребения и т.н.). (Управление, което трябва да включва всичко, що се отнася до взаимоотношенията между гражданите: БРАЧНА ДВОЙКА, РОДИТЕЛ, ДЕТЕ, СЪСЕД, ДОМАКИНСТВО, ИНДИВИД, ИНДИВИД С ДОБРО ИЛИ ЛОШО ПОВЕДЕНИЕ, ИНДИВИД, НАРУШАВАЩ ОБЩЕСТВЕНИЯ МОРАЛ, ИНДИВИД, БОЛЕН ОТ ЛОШИ БОЛЕСТИ, ДОМ (СЕМЕЙСТВО И), НЕЖЕЛАНА ЛИЧНОСТ, ГЛАВА НА СЕМЕЙСТВО, МАЛОЛЕТЕН, ГОДЕНИК, ИЗВЪНБРАЧНО СЪЖИТЕЛСТВО И т.н.

.....

10) НАЦИОНАЛНА КОРПОРАЦИЯ НА ЖИВОТНОВЪДНИТЕ СТОПАНСТВА (всички подразделения на село за отглеждане на едър добитък и всички служители изобщо, заети в съответните стопанства). (Отглеждане на едър добитък или отглеждане на животни с голямо телесно тегло: волове, коне, щрауси, слонове, камили, жирафи, китове и т.н.);

11) НАЦИОНАЛНА КОРПОРАЦИЯ НА ФЕРМИТЕ (всички големи селскостопански ферми или чифлици и всички служители изобщо в съответните ферми). (Насаждения с всички съответни видове растения без зеленчуци и плодни дръвчета);

12) НАЦИОНАЛНА КОРПОРАЦИЯ НА УЧРЕЖДЕНИЯТА ЗА ОТГЛЕЖДАНЕ НА ЖИВОТНИ (всички стопанства за отглеждане на по-дребен добитък и всички служители изобщо, заети в съответните стопанства). (Отглеждане на по-дребен добитък или отглеждане на животни с по-малко телесно тегло: прасета,

овце, козли, кучета, тигри, лъвове, котки, зайци, кокошки, патки, пчили, риби, пеперуди, мишки, насекоми, микроби и т.н.).

Разчувстван, Травълър беше забравил колко е часът и че ракията в бутилката намалява. Проблемите изникваха пред него като ласки: Защо бяха изключени зеленчуците и плодните дръвчета? Защо в думата *пчила* имаше нещо дяволско? И това почти райско видение на ферма, където козлите се отглеждаха наред с тигрите, мишките, пеперудите, лъвовете и микробите... Задавен от смях, излезе в коридора. Почти осезаемата представа за стопанство, където служителите-заети-в-съответното-стопанство се борят да отгледат кит, се наслагваше върху суровия изглед на нощния коридор. Беше халюцинация, достойна за това място и този час, изглеждаше съвършено глупаво да се пита какво ли прави Талита в аптеката или в двора, когато подредбата на корпорациите продължаваше да му се предлага като светлина.

25) НАЦИОНАЛНА КОРПОРАЦИЯ НА БОЛНИЦИТЕ И ПОДОБНИТЕ НА ТЯХ ЗАВЕДЕНИЯ (всякакви болници от всякакъв род, работилниците за поправки и ремонти, цеховете за щавене на кожи, конюшни за възстановяване на конете, зъболекарски клиники, фризьорски салони, служби за кастрене на дървета, заведения за разплитане на заплетени случаи и т.н., а също и всички служители изобщо в съответните заведения).

— Ето го — каза Травълър — разрива, който доказва съвършеното централно здраве на Сеферино. Орасио има право, не трябва да приемаме порядъка така, както ни го дава татко. Сефе смята, че има връзка между зъболекаря и заплетените дела поради факта, че нещо се оправя, случайните характеристики имат същата стойност, както и същностните... Но това си е чиста поезия, братче. Сефе разчупва закостенялата кора на мозъка, както казваше не знам си кой, и

поглежда света от различен ъгъл. Вярно, че на това му казват да си малко чалнат.

Когато Талита влезе, Травълър беше на двајсет и осмата корпорация.

28) НАЦИОНАЛНА КОРПОРАЦИЯ НА СТРАНСТВАЩИТЕ НАУЧНИ ДЕТЕКТИВИ И ТЕХНИТЕ НАУЧНИ УЧРЕЖДЕНИЯ (всички бюра на детективи и/или полицаи, занимаващи се с разследване, всички бюра на изследователи (свързани с придвижване) и всички бюра на научни изследователи, и всички служители изобщо, заети в съответните учреждения). (Всички споменати служители следва да се отнасят към вид, наречен „СТРАНСТВАЩИ“).

На Талига и Травълър тази част не им харесваше толкова — Сеферино като че ли твърде скоро се оставяше на някакво безпокойство, свързано с преследването. Може би обаче странстващите научни детективи не бяха просто хрътки, това „странстващи“ им придаваше донкихотовски вид, което Сефе, по всяка вероятност защото го смяташе за даденост, не си правеше труда да подчертае.

29) НАЦИОНАЛНА КОРПОРАЦИЯ НА НАУЧНИТЕ ДЕТЕКТИВИ, ДЕЙСТВАЩИ ПО ЗАЯВКА, И ТЕХНИТЕ НАУЧНИ УЧРЕЖДЕНИЯ (всички бюра на детективи и/или полицаи, занимаващи се с разследване, и всички бюра на изследователи, и всички служители изобщо, заети в съответните учреждения). (Всички споменати служители следва да се отнасят към вид, наречен „ДЕЙСТВАЩИ ПО ЗАЯВКА“, и служителите и учрежденията от този вид следва да се разграничат от другите видове, като вече споменатите „СТРАНСТВАЩИ“).

30) НАЦИОНАЛНА КОРПОРАЦИЯ НА НАУЧНИТЕ ДЕТЕКТИВИ, СВЪРЗАНИ С КОТИРАНЕТО И ПОД., И ТЕХНИТЕ НАУЧНИ УЧРЕЖДЕНИЯ (всички бюра на

детективи и/или полицаи, занимаващи се с разследване, и всички бюра на изследователи, и всички служители изобщо, заети в съответните учреждения). (Всички споменати служители следва да се отнасят към вид, наречен „КОТИРАНЕТО И ПОД.“, и служителите и учрежденията от този вид следва да се разграничат от другите видове, като вече споменатите „СТРАНСТВАЩИ“ и „ДЕЙСТВАЩИ ПО ЗАЯВКА“).

— Като че ли говори за рицарски ордени — каза Галита убедено.
— Странното е обаче, че в тези три корпорации детективи единственото, което се споменава, са бюрата.

— Това, от една страна, а, от друга — какво значи „и под.“?

— Трябва да е и подобни. Но това изобщо не помага. Няма никакво значение.

— Няма никакво значение — повтори Травълър. — Много си права. Хубавото е, че съществува възможността да има свят със странстващи, действащи по заявка и свързани с котирането детективи. Затова ми се струва съвсем естествено сега Сефе да премине от рицарските към религиозните ордени с една интермедия, която е нещо като отстъпка пред сциентисткия дух (все пак трябва да му се даде някакво име) на онези времена. Чета:

31) НАЦИОНАЛНА КОРПОРАЦИЯ НА СПЕЦИАЛИСТИТЕ ПО НАУКИТЕ ЗА ПОДОБАВАЩОТО И ТЕХНИТЕ НАУЧНИ УЧРЕЖДЕНИЯ (всички заведения и учреждения на общността на специалисти по науките за подobaващото и всички съответни специалисти на същите). (Специалисти по науките за подobaващото: лекари, хомеопати, лечители (всички хирурзи), акушерки, техници, механици (всякакви видове механици), инженери втора степен и архитекти в която и да е съответна област (всички изпълнители на вече разработени планове, такъв какъвто би бил един инженер втора степен), класификатори изобщо, астрономи, астролози, спиритисти, завършени доктори във всяка

област на правото и законите (всякакви експерти), класификатори на видове и родове, счетоводители, преводачи, учители в началните училища (всички композитори), издирвачи (мъже) на убийци, водачи, развождачи, ашладисвачи на растения, фризьори и т.н.).

— Какво ще кажеш — каза Травълър и гаврътна наведнъж чашката. — Просто е гениален!

— Би било велика страна за фризьорите — каза Талита, като се просна в леглото и затвори очи. — Колко се издигат в йерархията. Това, което не разбирам, е защо издирвачите на убийци трябва да са мъже.

— Никога не се е чувало да се говори за издирвачка — каза Травълър — и може би на Сефе му се струва неподходящо. Вече си усетила, че, що се отнася до сексуалните въпроси, той е пуритан, забелязва се на всяка крачка.

— Каква жега, каква ужасна жега — каза Талита. — Обърна ли внимание с какво удоволствие включва класификаторите и даже повтаря името? Добре де, да чуем мистичното възнесение, за което щеше да ми четеш.

— Слушай — каза Травълър.

32) НАЦИОНАЛНА КОРПОРАЦИЯ НА МОНАСИТЕ ПРИВЪРЖЕНИЦИ НА МОЛИТВАТА ПРИ ПРАВЕНЕ НА КРЪСТЕН ЗНАК И ТЕХНИТЕ НАУЧНИ УЧРЕЖДЕНИЯ (всички учреждения на монашески общности и всички монаси). (Монаси или правещи кръстен знак мъже, които, отхвърлили всякакъв друг култ, ще принадлежат само и единствено на света на словото и на неговите лечителски тайнства и „победата“ му) (Монаси, които винаги ще се сражават против всяко духовно зло, срещу всяка вреда, причинена или вкарана в имот и в тяло, и т.н.) (Монаси, практикуващи разкаяние, отшелници, които ще се молят или ще правят кръстен знак както над хора, така и над предмети, така и над кътчета от местности,

така и над посеви, така и над жених, засегнат от съперник, и т.н.);

33) НАЦИОНАЛНА КОРПОРАЦИЯ НА БЛАЖЕНИТЕ ПАЗИТЕЛИ НА КОЛЕКЦИИ И ТЕХНИТЕ КОЛЕКЦИОНИРАЩИ УЧРЕЖДЕНИЯ (всички колекциониращи учреждения и *idem*, учреждения — помещения за депозиране, складове, архиви, музеи, гробища, затвори, приюти, домове за слепи и т.н. И също всички служители изобщо на съответните учреждения). (Колекции, например: архивът пази досиета под формата на колекция; гробището пази трупове под формата на колекция; затворът пази затворници под формата на колекция и т.н.).

— Това за гробището дори на Еспронседа не му е хрумнало — каза Травълър. — Не можеш да отречеш, че аналогията между Оная с косата и архива... Сеферино отгатва връзките и това всъщност е истинската интелигентност, не мислиш ли? След подобни встъпления в заключителната му класификация няма нищо странно, дори напротив. Би трябвало да се опита да се организира светът по такъв начин.

Талита не каза нищо, но повдигна горната си устна като фестон и издаде въздишка, идваща от това, което наричаха първи сън. Травълър изпи още една ракия и се задълбочи в последните и заключителни корпорации.

40) НАЦИОНАЛНА КОРПОРАЦИЯ НА АГЕНТИТЕ, ОТГОВАРЯЩИ ЗА ВИДОВЕТЕ, ОЦВЕТЕНИ В ЧЕРВЕН ЦВЯТ, И УЧРЕЖДЕНИЯТА ЗА АКТИВНА РАБОТА В ПОЛЗА НА ВИДОВЕТЕ, ОЦВЕТЕНИ В ЧЕРВЕНО (всички учреждения на общности от агенти, отговарящи за общите видове, оцветени в червен цвят, или големи кантори на съответните агенти, както и съответните агенти). (Общи видове, оцветени в червено: животни с козина, оцветена в червено, растения, чиито цветове са

оцветени в червено, и минерали, които на външен вид са оцветени в червено.);

41) НАЦИОНАЛНА КОРПОРАЦИЯ НА АГЕНТИТЕ, ОТГОВАРЯЩИ ЗА ВИДОВЕТЕ, ОЦВЕТЕНИ В ЧЕРЕН ЦВЯТ, И УЧРЕЖДЕНИЯТА ЗА АКТИВНА РАБОТА В ПОЛЗА НА ВИДОВЕТЕ, ОЦВЕТЕНИ В ЧЕРНО (всички учреждения на общности от агенти, отговарящи за общите видове, оцветени в черен цвят, или големи кантори на съответните агенти, както и съответните агенти). (Общи видове, оцветени в черно или просто черни: животни с козина, оцветена в черно, растения, чиито цветове са оцветени в черно, и минерали, които на външен вид са оцветени в черно.);

42) НАЦИОНАЛНА КОРПОРАЦИЯ НА АГЕНТИТЕ, ОТГОВАРЯЩИ ЗА ВИДОВЕТЕ, ОЦВЕТЕНИ В КАФЯВ ЦВЯТ, И УЧРЕЖДЕНИЯТА ЗА АКТИВНА РАБОТА В ПОЛЗА НА ВИДОВЕТЕ, ОЦВЕТЕНИ В КАФЯВО (всички учреждения на общности от агенти, отговарящи за общите видове, оцветени в кафяв цвят, или големи кантори на съответните агенти, както и съответните агенти). (Общи видове, оцветени в кафяво или просто кафяви: животни с козина, оцветена в кафяво, растения, чиито цветове са оцветени в кафяво, и минерали, които на външен вид са оцветени в кафяво.);

43) НАЦИОНАЛНА КОРПОРАЦИЯ НА АГЕНТИТЕ, ОТГОВАРЯЩИ ЗА ВИДОВЕТЕ, ОЦВЕТЕНИ В ЖЪЛТ ЦВЯТ, И УЧРЕЖДЕНИЯТА ЗА АКТИВНА РАБОТА В ПОЛЗА НА ВИДОВЕТЕ, ОЦВЕТЕНИ В ЖЪЛТО (всички учреждения на общности от агенти, отговарящи за общите видове, оцветени в жълт цвят, или големи кантори на съответните агенти, както и съответните агенти). (Общи видове, оцветени в жълто или просто жълти: животни с козина, оцветена в жълто, растения, чиито цветове са оцветени в жълто, и минерали, които на външен вид са оцветени в жълто.);

44) НАЦИОНАЛНА КОРПОРАЦИЯ НА АГЕНТИТЕ, ОТГОВАРЯЩИ ЗА ВИДОВЕТЕ, ОЦВЕТЕНИ В БЯЛ

ЦВЯТ, И УЧРЕЖДЕНИЯТА ЗА АКТИВНА РАБОТА В ПОЛЗА НА ВИДОВЕТЕ, ОЦВЕТЕНИ В БЯЛО (всички учреждения На общности от агенти, отговарящи за общите видове, оцветени в бял цвят, или големи кантори на съответните агенти, както и съответните агенти). (Общи видове, оцветени в бяло: животни с козина, оцветена в бяло, растения, чиито цветове са оцветени в бяло, и минерали, които на външен вид са оцветени в бяло.);

45) НАЦИОНАЛНА КОРПОРАЦИЯ НА АГЕНТИТЕ, ОТГОВАРЯЩИ ЗА ВИДОВЕТЕ, ОЦВЕТЕНИ В ПАМПАСКИ ЦВЯТ, И УЧРЕЖДЕНИЯТА ЗА АКТИВНА РАБОТА В ПОЛЗА НА ВИДОВЕТЕ, ОЦВЕТЕНИ В ПАМПАСКО (всички учреждения на общности от агенти, отговарящи за общите видове, оцветени в пампаски цвят, или големи кантори на съответните агенти, както и съответните агенти). (Общи видове, оцветени в пампаско или просто пампаски: животни с козина, оцветена в пампаско, растения, чиито цветове са оцветени в пампаско, и минерали, които на външен вид са оцветени в пампаско).

Да се разчупи закостенялата кора на мозъка... Как *виждаше* Сеферино това, което беше написал? Каква ослепителна (или не) действителност разгръщаше пред него сцени, където бели мечки се движеха из необятни мраморни селения сред жасмини и гарвани с черно лале в човката свиваха гнезда по стръмни канари от въглища... И защо „оцветени в черен цвят“, „оцветени в бял цвят“? Не трябваше ли да бъде „черни на цвят“ и „бели на цвят“? Но тогава защо „оцветени в жълто или просто жълти“? Какви бяха тези цветове, невиджани нито от Мишо, нито от Хъксли дори под въздействието на марихуана? Бележките на Сеферино, полезни, за да се объркаш още повече (ако това наистина беше полезно), не отвеждаха много далеч. И все пак:

За вече споменатия пампаски цвят: пампаският цвят е всеки цвят, който е разнообразен или се образува от две или повече бои.

И едно изключително необходимо разяснение:

За вече посочените или споменати агенти, отговарящи за общите видове: съответните агенти следва да бъдат Управители и с тяхно посредничество нито един от общите видове на света никога да не стигне до унищожение; също общите видове, в своите класове, да не се кръстосват, нито един клас с друг, нито един тип с друг, нито една раса с друга, нито цвят от един вид с друг цвят от друг вид и т.н.

Сеферино Пирис, пурист и расист! Вселена от чисти цветове, мондрианистичен до пръсване! Опасен Сеферино Пирис, винаги възможен кандидат за депутат, може би и за президент! Бъди нащрек, Източна Републико^[2]! И още една ракия преди сън, докато Сефе, опиянен от цветове, си позволяваше една последна поема, където — като в необятна картина на Енсор — избухваше всичко, което може да избухне, що се отнася до маските и антимаските. Милитаризмът на системата му рязко си проправяше път и си заслужаваше да се види как уругвайският философ се отнася към него с нещо средно между макаронически стил и мъдрост а ла Хермес Трисмегист. А именно:

Колкото до обявения труд „Светлината на световния мир“, то в него се обяснява нещо детайлно за милитаризма, но сега, в едно кратко обяснение, ще изкажем следната или следните версии за милитаризма:

Гвардията (тип „Градска стража“) — за военните, родени под зодиакалния знак на Овена; *Синдикатите, противостоящи на фундаменталното правителство* — за военните, родени под зодиакалния знак на Телеца; *Ръководството и патронажът на обществените празненства и събрания* (танци, вечеринки, концерти при годеж: събиране на двойка годеници и т.н.) — за военните, родени под зодиакалния знак на Близнаците; *Авиацията* (военната) — за военните, родени под зодиакалния знак на

Рака; Перото в полза на фундаменталното правителство (военна журналистика и политически магии в полза на цялото фундаментално национално Правителство) — за военните, родени под зодиакалния знак на Лъва; Артилерията (изобщо тежките оръжия и бомбите) — за военните, родени под зодиакалния знак на Девата; Патронажът и практическите представяния на обществени празници и/или празници на родината (използване на подходящи маскарадни костюми от военните в моментите, когато представят нещо, независимо дали на военен парад или на карнавално шествие, в карнавална трупа или на празненство като това на „гроздобера“ и т.н.) — за военните, родени под зодиакалния знак на Скорпиона; Кавалерията (обикновена кавалерия и моторизирана кавалерия, със съответните чужди участия както на войници с пушки, така и на войници с копия, така и на войници с мачете, обичаен пример: „Републиканската гвардия“, така и на войници с шпаги и т.н.) — за военните, родени под зодиакалния знак на Козирого; и Практическата военна служба (бързи куриери, куриери, пожарникари, изпълняващи практически мисии, обслужващи практическите мисии и т.н.) — за военните, родени под зодиакалния знак на Водолея.

Травълър разтърси Талита, която се събуди възмутена, прочете ѝ частта за милитаризма и двамата трябваше да пъхнат глави под възглавницата, за да не разбудят цялата клиника. Но преди това постигнаха съгласие по въпроса, че повечето аржентински военни са родени под зодиакалния знак на Телеца. Травълър, роден под зодиакалния знак на Скорпиона, беше толкова пиян, че заяви готовност незабавно да се позове на чина си на младши лейтенант от запаса, за да му позволят да използва маскарадните костюми, подходящи за военни.

— Ще организираме грандиозни празници на гроздобера — каза Травълър, като подаваше глава изпод възглавницата и едва довършил фразата, отново я пъхваше обратно. — Ти ще дойдеш с всичките си

роднини от пампаската раса, защото няма и най-малко съмнение, че си пампаска, тоест, че си образувана от две или повече бои.

— Аз съм бяла — каза Талита. — И е жалко, че не си се родил под зодиакалния знак на Козирога, щях да съм очарована, ако носеше шпага. Или поне да беше бърз куриер или куриер.

— Куриерите са Водолеи, мила. Орасио е Рак, нали?

— И да не е, си го заслужава — каза Талита, притваряйки очи.

— Скромно му се пада авиацията. Трябва само да си го представиш как пилотира един от онези Банг-Банг и се разбива с него в сладкарница „Орел“ в часа на чая с пастички. Би било ужасно.

Талита угаси светлината и леко се притисна до Травълър, който се потеше и се въртеше, обкръжен от различни зодиакални знаци, национални корпорации на агенти, отговарящи за минерали, които на външен вид са оцветени в жълто.

— Орасио видял Мага тази нощ — каза Талита сякаш през сън. — Видял я на двора преди два часа, когато ти беше дежурен.

— А — каза Травълър, като се обърна по гръб и затърси цигарите по системата на Брайл. — Тогава би трябвало да го включим в блажените пазители на колекции.

— Мага бях аз — каза Талита, като се притисна по-силно към Травълър. — Не знам дали разбираш за какво става дума.

— Май да.

— Все някога трябваше да се случи. Учудва ме, че остана толкова поразен от грешката.

— О, нали знаеш, Орасио забърква кашите и после ги наблюдава с изражението на кученце, което е направило аки и го гледа смаяно.

— Мисля, че започна в деня, когато отидохме да го посрещнем на пристанището — каза Талита. — Не може да се обясни, той дори не ме погледна и вие двамата ме напъдихте като куче, заедно с котарака под мишница.

— Отглеждане на животни с малко телесно тегло — каза Травълър.

— Сбърка ме с Мага — настоя Талита. — Всичко останало трябваше да последва, сякаш го изрежда Сеферино, едно след друго.

— Мага — каза Травълър, като дръпна от цигарата толкова силно, че лицето му се освети в тъмнината — също е уругвайка. Виждаш, че има някакъв ред.

— Остави ме да говоря, Ману.

— По-добре недей. Защо?

— Първо дойде старецът с гълъба и тогава слязохме в мазето. Орасио говореше през цялото време за спускането, за тези дупки, които го тревожат. Беше отчаян, Ману, беше страшно човек да гледа колко спокоен изглежда, а междувременно... Слязохме с асансьора и той отиде да затвори една от хладилните камери, беше толкова ужасно.

— Значи ти слезе — каза Травълър. — Добре.

— Беше различно — каза Талита. — Не беше като слизане. Говорехме, но имах чувството, че Орасио сякаш е на друго място и говори на друга, на някаква удавница например. Това ми хрумва сега, той все още не беше казал, че Мага се е удавила в реката.

— Изобщо не се е давила — каза Травълър. — Така мисля, макар да приемам, че нямам ни най-малка представа. Достатъчно е човек да познава Орасио.

— Мисли, че е мъртва, Ману, и в същото време я усеща близо до себе си и тази нощ това бях аз. Каза ми също, че я видял на кораба и под моста на булевард „Сан Мартин“... Не го казва, като че ли говори за халюцинация, но не иска и да му вярваш. Просто го казва и е истина, това е нещо, което е там. Когато затвори хладилната камера, аз се уплаших и му казах не помня какво, той се загледа в мен, но гледаше другата. Аз не съм ничие зомби, Ману, не искам да бъда ничие зомби.

Травълър прокара ръка по косата ѝ, но Талита нетърпеливо го отблъсна. Беше седнала в леглото и той усещаше, че трепери. При тази жегга да трепери. Каза му, че Орасио я целунал, и се опита да обясни целувката, и понеже не намираше думи, докосваше Травълър в мрака, ръцете ѝ падаха като парцали върху лицето му, върху ръцете му, плъзгаха се по гърдите му, опираха се на коленете му и от всичко това се раждаше обяснение, което Травълър не бе в състояние да отхвърли, зараза, която идваше отвън, някъде от дълбините или висините, или откъдето и да е другаде, извън тази нощ и тази стая, зараза, която чрез Талита на свой ред обсебваше него, сричане, подобно на непреводимо известие, подозрението, че се намира пред нещо, което можеше да е известие, но гласът, който го изричаше, бе пресекив и когато съобщаваше известието, го правеше на някакъв неразбираем език, и все пак беше единственото необходимо нещо тук, подръка, изискваше

да бъде разпознато и прието, съпротивляваше се в битката си с някаква пореста стена от дим и корк, беше неуловимо и се предлагаше голо в ръцете му като вода, която изтича заедно със сълзите.

„Закостенялата кора на мозъка“, успя да си помисли Травълър. Чуваше смътно, че страхът, че Орасио, че асансьорът, че гълъбът — някаква осъществяваща комуникация система отново полека завладяваше слуха му. Значи горкият нещастник се боял, че той ще го убие, беше си за смях.

— Така ли ти каза? Трудно е да се повярва, знаеш колко е горд.

— Това е друго — каза Талита, взе му цигарата и дръпна жадно като в нямото кино. — Мисля, че страхът, който изпитва, е сякаш последно убежище, парапет, за който са се вкопчили ръцете му, преди да се хвърли. Толкова е доволен, че тази нощ го е страх, знам, че всъщност е доволен.

— Това — каза Травълър и вдиша като истински йога — Кука не би го разбрала, можеш да бъдеш сигурна. А аз трябва да проявя огромна интелигентност тази нощ, защото това за веселия страх е малко трудно за преглъщане, миличка.

Талита се попремести в леглото и се притисна до Травълър. Знаеше, че отново е до него, че не се е удавила, че той я държи над водата, а на дъното имаше жалост, възхитителна жалост. Двамата го усетиха в един и същи миг и се плъзнаха един към друг, сякаш за да паднат един в друг, в общата земя, където думите, и ласките, и устите ги обгръщаха както окръжността обгръща кръга — тези успокоителни метафори, тази изпълнена с удовлетворение стара тъга да бъдеш същият както винаги, да продължиш, да се държиш на повърхността напук на всичко, напук на призива и пропадането.

(-140)

[1] Списание или сборник с разнородни по жанр и тематика четива — бел.ред. ↑

[2] Официалното название на Уругвай е Източна Република Уругвай — бел.ред. ↑

ЦВЕТНАТА ГРАДИНА

Добре е да се знае, че градина, планирана по много строг начин, в стила френски парк, състояща се от масиви, зелени площи и лехи, разположени геометрично, изисква голяма компетентност и много грижи.

Обратно, при типа английска градина пропуските на любителя ще се прикрият по-лесно. Няколко храста, едно тревно петно и една-единствена леха с различни цветя, които ясно да се открояват на фона на добре подбрана за целта стена или жив плет, са основните елементи на един декоративен и много практичен ансамбъл.

Ако за нещастие някои екземпляри не дадат предвидените резултати, би било лесно да се подменят, като се пресадят други; това няма да доведе до забележимо несъвършенство или впечатление като от занемаряване на ансамбъла, тъй като останалите цветя, разположени като петна, различни по площ, височина и цвят, при всяко положение ще оформят приятна за окото група.

Този начин на оформяне на градина, много ценен в Англия и Съединените щати, се нарича *mixed border*, тоест „смесена цветна площ“. Разположените така цветя, които се смесват, заплитат се и се наслаждат едно върху друго, сякаш са пораснали от само себе си, ще придадат на градината ви естествен вид на поле, докато подредените в прави линии, квадрати и кръгове насаждения винаги имат изкуствен вид и изискват абсолютно съвършенство.

Ето защо от практически и естетически съображения на градинаря любител се препоръчва оформянето на градината в *mixed border*.

„Алманах Ашет“

(-25)

135.

— Много са вкусни — каза Хекрептен. — Аз изядох две, докато ги пържех, наистина са като пяна, повярвай.

— Запари още едно горчиво мате, скъпа — каза Оливейра.

— Веднага, любов моя. Чакай първо да ти сменя студения компрес.

— Благодаря. Много е странно да ядеш палачинки с превръзка на очите. Сигурно така тренират онези, които ще открият за нас космоса.

— Онези, които летят до луната в едни такива апарати? Слагат ги в някаква капсула или нещо такова, нали?

— Да, и им дават палачинки с мате.

(-63)

136.

Манията за цитиране при Морели:

„Би ми било трудно да обясня защо в една и съща книга издавам поеми и отрицание на поезията, дневника на един мъртвец и бележките на един прелат, мой приятел.“

Жорж Батай, „Омраза към поезията“

(-12)

Морелиана

Ако обемът или тонът на творбата започнат да насочват към предположението, че авторът се е опитал да упражни събиране, бързо да му се покаже, че го застрашава противоположното — едно неумолимо *изваждане*.

(-17)

На Мага и на мен понякога ни се случва да оскверняваме спомените си. Затова е достатъчно много малко: лошото настроение някой следобед, тъгата от това, което може да се случи, ако започнем да се гледаме в очите. Полека-лека, в случаен диалог, подобен на раздърпан парцал, започваме да си спомняме. Два свята — отдалечени, чужди, почти винаги непримирими, навлизат в думите ни и като че ли по взаимно съгласие се ражда подигравката. Обикновено започвам аз, спомням си с презрение за стария си сляп култ към приятелите, за зле разбраната и още по-зле платена лоялност, за бойните знамена, носени на политическите панаири със смирение и инат, за интелектуалните салони, за пламенните любви. Смея се на съмнителната честност, довела толкова пъти до собственото или чуждото нещастие, докато отдолу предателствата и безчестията са плели своите паяжини, без да съм бил в състояние да го предотвратя, просто със съгласието си пред очите ми други да бъдат безчестни или предатели, без да направя нищо, за да го предотвратя, двойно виновен. Подигравам се на чичовците си, непоқварено благоприлични, затънали в лайна до шия, около която все още сияе неопетнената колосана яка. Биха паднали по гръб, ако разберат, че плуват в тор, убедени — единият в Тукуман, а другият в Нуеве де Хулио, — че са образец на непоқварения аржентински дух (това са техни думи). И въпреки това с тях ме свързват добри спомени. И въпреки това тъпча тези спомени в дните, когато с Мага ни хваща парижкото раздражение и искаме да си причиним болка.

Когато Мага престава да се смее, за да ме попита защо казвам тези неща за чичовците си, ми се иска те да са тук, да подслушват зад вратата както старецът от петия етаж. Внимателно подготвям обяснението, защото не искам да съм несправедлив, нито да преувеличавам. Искам също то да послужи за нещо на Мага, която никога не е успявала да проумее моралните въпроси (като Етиен, но не по толкова егоистичен начин; просто защото вярва само в отговорността в настоящето, само в мига, в който трябва да си добър

или благороден, всъщност по също така хедонистични и егоистични причини като Етиен).

Тогава ѝ обяснявам, че двамата ми свръхчестни чичовци са аржентинското съвършенство, така както са го разбирали през 1915 г. — зенита на живота им, разпределен между селското стопанство и кантората. Когато се говори за тези „креоли от други времена“, става дума за антисемити, ксенофоби, буржоа, вкопчени в носталгията си по малкото имение, където прислужниците им запарват мате за по десет песос месечно, с родолюбиви чувства в най-чисто синьо и бяло, с огромно уважение към всичко военно и походите в пустинята, с дюзини изгладени ризи, макар че заплатата не им стига да платят в края на месеца на онова презряно същество, което цялото семейство нарича „руснака“, крещи му и го заплашва. В най-добрия случай се обръща към него с надменни фрази. Когато Мага започва да споделя този възглед (от който тя лично никога не е имала ни най-малка представа), бързам да ѝ покажа, че в рамките на тази обща картина двамата ми чичовци и съответните им семейства са хора, надарени с превъзходни качества. Предани родители и синове, граждани, които ходят да гласуват и четат най-уважаваните вестници, добросъвестни служители, обичани от началниците и от колегите си, хора, способни по цели нощи да седят до леглото на болния или да постъпят благородно с всекиго. Мага ме гледа смаяна, опасява се, че се подигравам с нея. Трябва да настоявам, да ѝ обяснявам защо толкова обичам чичовците си, защо само понякога, когато ни е писнало от улиците или от времето, ми щуква да им вадя кирливите ризи и да тъпча спомените, които все още имам от тях. Тогава Мага се покуражава и започва да ми говори лошо за майка си, която обича и мрази в съотношения, зависещи от момента. Понякога ме ужасява как може да се връща към някакъв епизод от детството си, разказван друг път със смях, като че ли става дума за нещо много забавно, а сега изведнъж се оказва злокобен възел, нещо като блато с пиявици и кърлежи, които се гонят и си смучат кръвта. В тези мигове лицето на Мага заприличва на муцуната на лисица, ноздрите ѝ стават по-тънки, побледнява, говори на пресекулки, кърши ръце и се задъхва и сякаш от един голям и неприличен балон от дъвка започва да наднича отпуснатото месесто лице на майката, лошо облеченото тяло на майката, улицата от предградието, където майката стои като стар плювалник на запуснат

терен, мизерията, където майката е ръка, бършеща тенджерите с мазен парцал. Лошото е, че Мага не издържа дълго, разплаква се веднага, крие лице в мен, разстройва се невероятно много, трябва да направим чай, да забравим всичко, да излезем или да се любим без чичовци и без майката, да се любим, почти винаги това, или да спим, но другото почти винаги.

(-127)

139.

Нотите на пианото (ла, ре, ми бемол, до, си, си бемол, ми, сол), на цигулката (ла, ми, си бемол, ми), на английския рог (ла, си бемол, ла, си бемол, ми, сол) представляват музикалният еквивалент на имената Arnold SCHoenberg, Anton WEBERn и AlBAN BErG (по немската система, където H е си, B е си бемол и S (ES) е ми бемол). В този вид музикални анаграми няма нищо ново. Да си припомним, че Бах е използвал собственото си име по подобен начин и че същият подход е бил широко разпространен сред майсторите на полифонията от XVI век (...) Друга значима аналогия с бъдещия Концерт за цигулка е строгата симетрия на цялото. В Концерта за цигулка ключовото число е две: две отделни движения, всяко от тях разделено на две части, освен това разделението цигулка — оркестър в инструменталния ансамбъл. В „Kammerkonzert“, напротив, изпъква числото три: посвещението представя Маестрото и двамата му ученици, инструментите са групирани в три категории — пиано, цигулка и комбинация от духови, архитектурата му представлява конструкция от три навързани едно за друго движения, всяко от които в по-голяма или по-малка степен разкрива тройната композиция.

Из анонимен коментар на Камерния концерт за цигулка, пиано и
13 духови инструмента
от Албан Берг (запис Pathé Vox PL 8660)

(-133)

140.

В очакване на нещо по-възбуждащо — упражнения по оскверняване и изолиране в аптеката между полунощ и два след полунощ, щом Кука отидеше да спи-възстановителен-сън (или преди това, за да си отиде: Кука упорства да остане, но усилието да издържи на умората с непринудена усмивка, отбиваща сякаш словесните офанзивни на чудовищата, я съсипва окончателно. Всяка вечер си отива все по-рано и чудовищата се усмихват любезно, докато ѝ пожелават лека нощ. Талита, по-неутрална, лепи етикети или прави справки в *Index Pharmacorum Gottinga*^[1]).

Упражнения от типа: Да се преведе с манихейска инверсия знаменитият сонет:

*Миналото — изтляло, мъртво и ужасно,
дали със мрачния си повеи ще ни стопли?*

Четене на лист от тетрадката на Травълър: „Докато чакам реда си във фризьорския салон, попадам на публикация на ЮНЕСКО и научавам следните имена: Opintotoveri/Työläisopiskelija/Työväenopisto. Изглеждат като заглавия натри финландски педагогически списания. Напълно нереални за читателя. А съществуват ли? За милиони русокоси Opintotoveri означава «учител в общообразователно училище». За мен... (Бяс). Но те не знаят какво е «cafisho»^[2] (изблик на буеносайреско задоволство). Нереалното се разраства. Като си помисли човек, че технолозите предвиждат как заради факта, че за няколко часа ще стигнеш до Хелзинки благодарение на «Боинг 707»... Всеки сам да си вади извод. Педро, правите ме да изглеждам като американка“.

Езикови форми на изолирането. Талита, замислена над Genshiryoku Kokunai Jijo, което по никакъв начин не прилича на развитието на ядрените изследвания в Япония. Чрез наслагване и различаване на думите тя полека-лека се убеждава, когато съпругът ѝ,

зловреден доставчик на намерени из фризьорските салони материали, ѝ показва варианта Genshiyoku Kaigai Jijo, свързан като че ли с развитието на ядрените изследвания в чужбина. Възторг от страна на Талита, убедена въз основа на анализа, че Kokunai = Япония, а Kaigai = чужбина. Мацуи, който боядисва дрехи на улица „Ласкано“, е объркан от полиглотската демонстрация на Талита, а тя, горката, се връща, увесила нос.

Осквернявания: да се изхожда от предпоставки, като знаменития стих: „Забележимата хомосексуалност на Христос“, и да се изгради последователна и задоволителна система. Да се постулира, че Бетовен е бил копрофаг, и т.н. Да се защитава безспорната святост на сър Роджър Кейзмънт такава, каквато я знаем от „The Black Diaries“^[3]. Удивление на Кука, приела конфирмация и редовно причестяваща се.

Всъщност става дума за отчуждение от чисто професионално себеотрицание. Все още се смеят доста (не може Атила да е събирал марки), но това *Arbeit macht Frei*^[4] ще даде своите резултати, повярвайте, Кука. Например изнасилването на епископа на Фано е случай на...

(-138)

[1] Гьотингенски лекарствен каталог (лат.) — бел.ред. ↑

[2] Сутенъор (на буеносайрески жаргон) — бел.ред. ↑

[3] „Черните дневници“ (англ.) — бел.прев. ↑

[4] Работата те прави свободен (нем.) — бел.прев. ↑

Не бяха нужни много страници, за да разбере човек, че Морели има предвид нещо друго. Алюзиите му за дълбинните пластове на *Zeitgeist*^[1], пасажите, където лудата логика увисваше обесена на връзките на обувките си, неспособна дори да отрече издигнатата до закон несъвместимост, изваждаха на показ спелеологическите замисли на творбата. Морели напредваше и отстъпваше, така открито нарушавайки равновесието и принципите — които сполучливо биха могли да се нарекат морални — на пространството, че определено би могло да се случи (макар всъщност да не се случваше, но нищо не можеше да се твърди със сигурност) разказаните събития да произтекат в пет минути, свързващи битката при Аквиум с аншлус на Австрия (трите А вероятно имаха някакво отношение към избора или по-скоро към приемането на тези исторически моменти), или човек, натиснал звънеца на улица „Кочабамба“ № 1200, пристъпвайки прага, да излезе в двора на къщата на Менандър в Помпей. Всичко това беше по-скоро тривиално и бунюелско, но на членовете на Клуба не им убягваше стойността на чиста подбуда или на параболоа, отворена към друг, по-дълбок и по-трудно постижим смисъл. Благодарение на тези упражнения в ходене по въже, твърде подобни на онези, които толкова привличат погледа към Евангелията, Упанишадите и други материи, натоварени с шамански тринитротолуол, Морели си доставяше удоволствието да се преструва, че прави литература, която в съкровената си същност минираше, контраминираше и грубо се надсмиваше. Изведнъж думите, целият език, надстройката на даден стил, семантика, психология и фактология се хвърляха към изправящо косите харакири. Банзай! До нова заповед или без никаква гаранция — накрая винаги имаше конец, повесен по-нататък, излизащ извън общия обем, насочващ към едно може би, към едно по-скоро да, към едно кой знае, което оставяше недовършено цялото вкаменяващо виждане за творбата. А това отчайваше Перико Ромеро — човек, който изпитваше нужда да бъде сигурен, караше Оливейра да потреперва от удоволствие, изпълваше с ентузиазъм въображението на Етиен, на

Вонг и на Роналд и заставяше Мага да танцува боса с по един ангинар във всяка ръка.

По време на споровете, поръсени с калвадос и тютюн, Етиен и Оливейра се питаха защо Морели мрази литературата и защо я мрази, изхождайки от самата литература, вместо да повтори „Ехеунт“^[2] на Рембо или да приложи към лявото си слепоочие очевидната резултатност на „Колт 32“. Оливейра беше склонен да мисли, че Морели е заподозрял демоничната природа на всяко писане за развлечение (а и кое писане не беше такова, макар и да беше само разтворител, с чиято помощ да може да се погълне някакъв гносис, праксис или етос от множеството, което се навърташе наоколо, или от онези, които можеха да се измислят). След като беше претеглил най-вълнуващите пасажии, в крайна сметка беше станал чувствителен към особения тон, който обагреше писането на Морели. Първото възможно определение на този тон беше разочарованието, но се усещаше, че разочарованието бе отнесено не към обстоятелствата и случките, разказани в книгата, а към начина на разказване, който — Морели го бе прикрил, доколкото бе възможно — се обръщаше в крайна сметка към разказаното. Премахването на псевдоконфликта между съдържанието и формата отново заставаше на дневен ред, доколкото старецът заклеяваше формалния материал, използвайки го по свой начин; тъй като се съмняваше в сечивата си, същевременно той критикуваше извършената с тях работа. Разказаното в книгата не служеше за нищо, не представляваше нищо, понеже беше разказано лошо, понеже просто беше разказано, беше литература. И отново се стигаше до раздражението на автора от неговото писане и от писането изобщо. Привидният парадокс се състоеше в това, че Морели натрупваше въображаеми епизоди, погледнати от най-различен ъгъл, опитваше се да ги атакува и разреши с всички средства на писател, който си владее занаята. Като че ли не си поставяше за цел да разработи теория, изобщо не беше силен в интелектуалните разсъждения, но написаното досега показваше с ефикасност, безкрайно по-голяма от ефикасността на която и да е формулировка или анализ, дълбоката корозия на един свят, заклеямен като фалшив, нападаше го в името на съзиданието, а не на разрушението и можеше да се дочуе почти демоничната ирония зад пространните бравурни парчета, зад стриктно конструирани епизоди, зад привидното усещане за литературно щастие — всичко

онова, което от години изграждаше славата му сред читателите на разкази и романи. Един пищно оркестриран свят се свеждаше — за финия нюх — до нищо, но оттам започваше мистерията, защото в момента, когато човек предчувстваше тоталния nihilизъм на творбата, една по-бавна интуиция можеше да предположи, че замисълът на Морели не е такъв, че виртуалното саморазрушаване във всеки фрагмент на творбата е като търсенето на благороден метал сред шлаката. И тук трябваше да спреш от страх да не объркаш вратите и да не се издъниш от много хитрост. Най-ожесточените спорове между Оливейра и Етиен се разгаряха именно в този момент на надежда, защото изпитваха ужас да не бъркат, да не се окажат двойка съвършени кретени, заинатели се да не вярват, че Вавилонската кула може да се издигне, за да не послужи в крайна сметка за нищо. В тези мигове западният морал им се виждаше като сводник, намекваше им, представяйки ги една по една, за всички илюзии на неизбежно наследените, асимилирани и предъвкани трийсет века. Беше трудно да се откажеш от вярата, че едно цвете може да е красиво просто така, беше горчиво да се приеме, че може да се танцува в тъмното. Алюзиите на Морели за преобръщането на знаците, за свят, видян с други и от други измерения, като неизбежна подготовка за едно по-чисто виждане (и всичко това в блестящо написан пасаж, в който едновременно можеше да се заподозре подигравка и ледена ирония пред огледалото), ги отчайваха, подаваха им закачалката едва ли не за надежда, за оправдание, същевременно отричайки изцяло сигурността, и ги държаха в непоносима двойственост. Ако им оставаше някаква утеха, тя бе да мислят, че и Морели се е движел сред същата двойственост, оркестрирайки творба, чийто дебют би трябвало да бъде — може би — абсолютната тишина. Така напредваха по страниците, проклинащи и очаровани, а Мага в крайна сметка се свиваше като котка в креслото, уморена от неясноти, загледана в зазоряването над покритите с плочи покриви през целия дим, който може да се побере между едни очи, един затворен прозорец и една пламенно безполезна нощ.

(-60)

[1] Духа на времето (нем.) — бел.прев. ↑

[2] Пълното заглавие е „Exeunt omnes“ — „Всички си тръгват“ (лат.) — бел.ред. ↑

1. — Не знам каква беше — каза Роналд. — Никога няма да разберем. За нея знаехме само как действаше върху другите. Бяхме донякъде нейни огледала или тя беше огледало за нас. Не може да се обясни.

2. — Беше толкова глупава — каза Етиен. — Блажени са глупавите и така нататък. Говоря сериозно, кълна ти се, че цитирам насериозно. Дразнеше ме глупостта ѝ, Орасио упорстваше, че е просто липса на информация, но грешеше. Съществува добре известна разлика между невежия и глупавия и нея я знае всеки, с изключение на глупавия, какъв късмет за него. Вярваше, че образоването, това прословуто образование, ще ѝ даде интелигентност. Бъркаше знанието с разбирането. Горкичката, разбираше толкова добре много неща, за които ние бяхме невежи, понеже ги знаехме.

3. — Не изпадай в ехолалия — каза Роналд. — Цялото това тесте антиномии и поляризации. За мен глупостта ѝ беше цената затова, че бе толкова растителна, толкова охлювна, толкова прилепнала за най-загадъчните неща. Ето, виж, не можеше да повярва на названията, трябваше да пипне с пръст нещо и само тогава го приемаше. Така не се стига много далеч. Нещо като да загърбиш целия Запад, Школите. Лошо е, ако живееш в град, ако трябва да си изкарваш прехраната. Това я разяждаше.

4. — Да, да, но затова пък беше способна да изпита безгранично щастие, понякога аз съм бил завистлив свидетел на това. Формата на някоя чаша, например. Търся ли аз нещо друго в живописиста, кажи ми? Претрепвам се, изисквам от себе си да измина изтощителни маршрути, за да стигна до една вилица, до две маслини. Солта и центърът на света трябва да са някъде тук, на това парче от покривката. Тя идваше и го чувстваше. Една нощ се качих в ателието, намерих я пред една картина, завършена сутринта. Плачеше, както само тя умееше да плаче, с цялото си лице, ужасно и чудесно. Гледаше картината ми и плачеше. Не бях достатъчно мъж, за да ѝ кажа, че сутринта и аз плаках. Като си помисля, че това щеше да я успокои, знаеш колко много се съмняваше,

колко незначителна се чувстваше, обкръжена от блясъка на нашия остър ум.

5. — Човек плаче по много причини — каза Роналд. — Това не доказва нищо.

6. — Поне доказва контакт. Колко други пред това платно са го оценявали със зализани фрази, изброявали са влияния, с всички възможни коментари около него. Виждаш ли, трябва да се стигне до ниво, където да е възможно обединяването на двете неща. Аз мисля, че съм там, но съм един от малкото.

7. — На малцина ще бъде царството — каза Роналд. — Всяко нещо е добро за теб, за да си придадеш важност.

6. — Знам, че е така — каза Етиен. — Знам го. Но ми отне цял живот да съединя двете си ръце: лявата — със сърцето, дясната — с четката и чертожния триъгълник. Отначало бях от онези, които гледат Рафаел и мислят за Перуджино, скачат като скакалци върху Леон Батиста Алберти, установяват връзки, спояват, Пико оттук, Лоренцо Вала оттам, но, обърни внимание, Буркхарт казва нещо, Беренсон отрича, Арган мисли, това синьо е сиенско, този тип платно идва от Мазачо. Не си спомням кога, беше в Рим, в галерия „Барберини“, анализирах един Андреа дел Сарто, анализирах, както се казва, и в един миг видях. Не искам да ти обяснявам каквото и да било. Видях (и не цялата картина, само един детайл в дъното, една фигурка на някакъв път). Просълзах се, това е всичко, което мога да ти кажа.

5. — Това не доказва нищо — каза Роналд. — Човек плаче по много причини.

4. — Не си струва да ти отговарям. Тя би разбрала много по-добре. Всъщност всички вървим по един и същи път, само че едни тръгваме отляво, а други отдясно. Понякога, точно в средата, някой вижда парчето покривка с чашата за вино, вилицата, маслините.

3. — Говори образно — каза Роналд. — Все същият си е.

2. — Няма друг начин да се доближим до всичко изгубено, за което копнеем. Тя беше по-близо и го чувстваше. Единствената ѝ грешка бе да иска доказателство, че тази близост струва колкото всичките ни ораторствания. Никой не можеше да ѝ даде такова доказателство — първо, защото не сме в състояние да го измислим, и, второ, защото по един или друг начин сме се наместили добре в нашето колективно знание и се чувстваме удовлетворени. Знаем, че

Литре ни осигурява спокоен сън и е подръка с всички отговори. И това е така, но само защото не сме в състояние да зададем въпросите, които ще го унищожат. Когато Мага питаше защо дърветата се обличат през лятото... безполезно е приятел, по-добре да млъкна.

1. — Да, всичко това не може да се обясни — каза Роналд.

(-34)

143.

Сутринта, заинатили се все още да не излизат от полудрямката, която ужасяващото звънене на будилника не успяваше да подмени с отчетливо будно състояние, си разказваха подробно сънищата от миналата нощ. Глава до глава, галейки се, заплитайки ръце и крака, се мъчеха да преведат с думи от външния свят всичко, което бяха преживели в часовете на мрака. Травълър, приятел на Оливейра от младежките години, бе възхитен от сънищата на Талита, от устата ѝ, сгърчена или усмихната в зависимост от разказа, от жестовете и възклицанията, с които го подчертаваше, от наивните ѝ предположения за причината и смисъла на сънищата ѝ. После идваше неговият ред да разкаже своите и понякога, по средата на някой разказ, ръцете започваха да се гаят и от сънищата преминаваха към любовта, заспиваха отново и пристигаха навсякъде със закъснение.

Докато слушаше Талита, леко лепкавия ѝ от съня глас, докато гледаше косата ѝ, разпиляна по възглавницата, Травълър се учудваше, че всичко може да бъде такова. Изпъваше пръст, докосваше слепоочието, челото на Талита. („И тогава сестра ми беше леля ми Ирене, но не съм сигурна“), уверяваше се, че на толкова малко сантиметри от собствената му глава имаше бариера („А аз бях гол на стърнището и виждах как белезникавата река се надигаше, гигантска вълна...“). Докато спяха, главите им се докосваха и ето, в една и съща физическа близост, в почти пълното съвпадение на движенията, на позите, на дъха, в една и съща стая, на една и съща възглавница, в един и същи мрак, с едно и също тик-так, едни и същи дразнителни откъм улицата и града, едни и същи магнитни излъчвания, едно и също кафе, едно и също разположение на звездите, в една и съща нощ и за двамата, тук, плътно прегърнати, бяха сънували различни сънища, бяха преживели разнородни приключения, той се беше усмихвал, докато тя бягаше ужасена, той се явяваше отново на изпит по алгебра, докато тя пристигаше в белокаменен град.

При сутрешната равносметка Талита демонстрираше задоволство или скръб, а Травълър тайно и упорито търсеше

съответствията. Как бе възможно съвместното съществуване през деня да се трансформира в този разрив, в тази самота — съвсем неприемлива — на сънуващия? Понякога неговият образ се явяваше в сънищата на Талита или пък образът на Талита изживяваше ужаса в някой кошмар на Травълър. Но те не го знаеха, трябваше другият да го разкаже, като се събудят: „Тогавата ти ме сграбчи за ръката и ми каза...“ И Травълър откриваше, че докато в съня на Талита той я беше сграбчил за ръката и ѝ бе говорил, в собствения си сън си беше легнал с най-добрата приятелка на Талита или говореше с директора на цирка „Лас Естреляс“, или плуваше в Мар дел Плата. Присъствието на неговия призрак в чуждия сън го свеждаше до прост строителен материал, без никакво предимство по отношение на манекените, непознатите градове, гарите, стълбищата, целия набор от съоръжения на нощните видения. Долепен до Талита, обгърнал лицето и главата ѝ с пръсти и устни, Травълър усещаше непробиваемата бариера, главоломното отстояние, което дори любовта не можеше да преодолее. Дълго време чака чудо: сънят, който Талита ще му разкаже сутринта, да бъде и негов. Чака го, вика го, предизвиква го — призоваваше всички възможни аналогии, търсеше прилики, които изведнъж да го доведат до такова разпознаване. Само веднъж, без Талита да му отдава каквото и да било значение, сънуваха подобни сънища. Талита разказа за някакъв хотел, където била с майка си и където всеки влизал, като си носел стола. Тогавата Травълър си спомни своя сън: един хотел без бани, което го принуждаваше да пресече цяла гара, понесъл хавлиена кърпа, за да отиде да се изкъпе на някакво неопределено място. Каза ѝ го: „Сънували сме почти един и същи сън, били сме в някакъв хотел без столове и без бани“. Талита се разсмя развеселена, беше време да стават, какъв срам, че са толкова мързеливи.

Травълър вярваше все по-малко и очакваше все по-малко. Сънищата се повтаряха, но всеки вървеше по своя път. В съня главите се докосваха, но във всяка от тях завесата се вдигаше над различна сцена. Травълър си помисли иронично, че приличаха на двете съседни кина на улица „Лавале“, и отпрати надеждите си. Изобщо не вярваше, че ще се случи това, което желаше, а знаеше, че без вяра то няма да се случи. Знаеше, че без вяра не се случва нищо от онова, което трябва да се случи, а и с вяра не се случва почти никога.

(-100)

Благовонията, орфическите химни, мускуът в двете му разновидности — от животински и от растителен произход... Тук миришеш на сардоникс. А тук — на хризопраз. Тук, почакай малко, тук е като магданоз, но едва-едва, стрък, изтърван върху велур. А тук започваш да миришеш на самата себе си. Колко странно наистина, че една жена не може да усети своя мирис, както го усеща мъжът. Точно тук. Не мърдай, остави ме. Миришеш на пчелно млечице, на мед в бурканче, където са държали тютюн, на водорасли, колкото и да е банално да го казвам. Има толкова много водорасли, Мага миришеше на пресни водорасли, изхвърлени от последната морска вълна. На самата вълна. Някои дни към мириса на вълна се добавяше по-плътна нотка, тогава трябваше да призовавам перверзността — но беше някаква дворцова перверзност, разбираш ли, лукс на българоубиец^[1], перверзност на майордом в обкръжението на нощна покорност, — за да доближа устните си до нейните, да докосна с език този безтегловен розов пламък, който проблясваше, обвит от мрак, а после, както правя сега с теб, много бавно раздалечавам бедрата, обръщам я леко настрани и вдишвам безкрайно дълго, и усещам как ръката ѝ, без да съм го искал, започва да ме изтръгва от самия мен, както пламъкът започва да изтръгва топазите си от хартията на смачкан вестник. Тогава ароматите изчезваха, изчезваха по чудо и всичко беше вкус, ухапване, изконните сокове, стичащи се в устата, пропадането в този мрак, the primeval darkness^[2], главината на колелото на началото. Да, в мига на най-притаеното животинство, най-близо до отделянето и до неподлежащите му на описание механизми, там се очертават изначалните и крайните фигури, там, в лепкавата пещера на ежедневните облекчения примигва Алдебаран, изскачат гените и съзвездията, всичко се събира — алфа и омега, coquille, cunt, concha, con, сопо^[3], хилядолетие, Армагедон, тетрацилин, о, замълчи, не започвай там горе, с гадните ти привидности, с лесните огледални отражения. Какво мълчание е кожата ти, какви пропасти, из които се търкалят изумрудени зарове, комари и феникси, и кратери...

[1] Кортасар вероятно има предвид „лукс на византиец“, по прозвището на император Василий II Българоубиец — бел.ред. ↑

[2] Първичната тъмнина (англ.) — бел.ред. ↑

[3] Разговорни наименования на женския полов орган на френски, английски и испански — бел.ред. ↑

Морелиана

Цитат:

„И така, тези са най-съществените, генералните и философските причини, които ме склониха да построя творбата си върху основата на отделните части — като смятам творбата за частица от творчеството и разглеждам човека като съвкупност от части, докато цялото човечество смятам за смесица от части и парчета. Но ако някой ме упрекне, че тази партикуларна концепция, за Бога, не е никаква концепция, а чисто и просто безсмислица, подигравка, подвеждане на хората и че аз, вместо да се подчиня на строгите правила и канони на Изкуството, се опитвам да се подиграя с тях чрез тази подигравка — бих отговорил: да, именно, точно такива, а не някакви други са намеренията ми. И — Бога ми — признавам си без колебание — господата, аз еднакво жадувам да се изплъзна както от вашето Изкуство, което не мога да понасям, тъй и от вас самите... понеже не мога да понасям и вас, и концепциите ви, и артистичните ви позиции, и целия ви артистичен мини-свят.“^[1]

Гомбрович „Фердидурке“ Глава IV. Предговор към
„Филидор, изпълнен с детинщина“

(-122)

[1] Витолд Гомбрович. *Фердидурке*, прев. Димитрина Лау-Буковска, Народна култура, София, 1988, с. 84–85 — бел.прев. ↑

Писмо в „Обзървър“:

Уважаеми господине,

Отбелязал ли е някой от Вашите читатели малкото количество пеперуди през тази година? Почти не съм ги виждал — с изключение на няколко ята златен полумесец — в тази област, където обикновено ги има в изобилие. От март досега съм видял само една Cigeno, нито една Etérea, много малко Tecla, една Quelonia, нито едно пауново око, нито една Satocala, даже не и червен адмирал в градината ми, която миналото лято бе пълна с пеперуди.

Питам се дали тази липса е повсеместна и ако е така, на какво се дължи?

М. Уошбърн
Пичком, Глос.

(-29)

147.

Защо толкова далеч от боговете? Може би защото си задаваме този въпрос.

И какво? Човекът е питащо животно. В деня, в който наистина се научим да питаме, ще има диалог. Засега въпросите шеметно ни отдалечават от отговорите. Каква *епифания* можем да очакваме, след като се давим в най-неистинската свобода, в юдеохристиянската диалектика? Трябва ни истински *Novum Organum*^[1], трябва да отворим широко прозорците и да изхвърлим всичко на улицата, но най-вече трябва да изхвърлим и самия прозорец, и себе си с него. Да умрем или да се впуснем в полет. Трябвала го направим, по някакъв начин трябва да го направим. Да имаме смелостта да влезем по средата на празненството и да сложим върху главата на блестящата домакиня една красива зелена жаба — подаръка на вечерта, и да присъстваме без ужас на отмъщението на лакеите.

(-31)

[1] Нов инструмент (лат.) — бел.прев. ↑

148.

За етимологията, която Гавий Бас дава на думата „персона“.

Мъдро и изобретателно е според мен обяснението на думата *persona* — маска, дадено от Гавий Бас в трактата му „За произхода на думите“. Той смята, че тази дума произлиза от глагола *personare* — звуча гръмко, кънтя. Ето как обяснява становището си: „Тъй като маската, която закрива напълно лицето, има само един отвор на мястото на устата, гласът, вместо да се разлее във всички посоки, се събира, за да излезе през този единствен изход, и поради това придобива попронизително и силно звучене. И така, понеже маската прави човешкия глас по-звучен и кънтящ, ѝ е било дадено името «персона», а поради формата на тази дума звукът «о» в нея е дълъг“^[1].

Авъл Гелий, „Атически ноци“

(–42)

[1] В двете български издания на „Атически ноци“ съответният цитат липсва. Той е от V, 7, 1–2 — бел.прев. ↑

149.

Моите стъпки по тази улица

Кънтят

По друга улица

Където

Чувам стъпките си

По тази улица

Където

Само мъглата е реална.

Октавио Пас

(-54)

150.

Инвалиди

От болницата на графство Йорк съобщават, че херцогинята вдовица Графтън, която миналата неделя си счупи крака, вчера е била доста добре.

„Сънди таймс“, Лондон (–95)

151.

Морелиана

Достатъчно е да погледнеш за момент с ежедневните си очи поведението на някоя котка или муха, за да усетиш, че това ново виждане, към което клони науката, тази деантропоморфизация, предлагана настойчиво от биолозите и физиците като единствена възможност за връзка с явления от рода на инстинкта или живота на растенията, е само далечният, изолиран и настоятелен глас, с който някои аспекти на будизма, на веданта, на суфизма, на западната мистика ни заклинат веднъж завинаги да отречем смъртността.

(-152)

152.

ЗЛОУПОТРЕБА СЪС СЪЗНАНИЕТО

Къщата, в която живея, по всичко прилича на моята — по разположението на стаите, по миризмата в антрето, мебелите, косата светлина сутринта, по-мека на обяд, разсеяна и скрита следобед, всичко е еднакво, даже пътеките и дърветата в градината, и тази стара, почти съборена врата, и паветата в двора.

Часовете и минутите на отминаващото време също приличат на часовете и минутите от моя живот. В мига, в който се завъртат около мен, си казвам: „Наистина приличат. Колко са подобни на истинските часове, които изживявам в този момент!“

Аз от своя страна, макар че съм премахнал в къщата си всички отразяващи повърхности, когато стъклото на някой прозорец упорито ми връща собственото ми отражение, виждам в него някой, който прилича на мен. Да, много прилича, признавам го!

Но да не настояват, че това съм аз! Хайде де! Тук нищо не е истинско. Когато ми върнат моята къща и моя живот, тогава ще намеря истинското си лице.

Жан Тардийо

(-143)

153.

— Може да сте от Буенос Айрес и така нататък, но ще ви порицаят, ако не внимавате.

— В такъв случай ще се постарая да внимавам.

— Добре ще направите.

Камбасерес, „Сантиментална музика“

(-19)

И все пак обувките стъпваха по някаква подобна на линолеум материя, носът усещаше кисело-сладкия мирис на разпръснати из въздуха асептични частици, старецът бе настанен в леглото, подпрян надве възглавници, носът му приличаше на кука, захваната за въздуха, за да го задържи в седнало положение. Блед, с предсмъртни сенки под очите. Невероятен зигзаг в температурния лист. Защо си правеха този труд?

Поговориха си как няма нищо, приятелят аржентинец случайно е станал свидетел на злополуката, приятелят французин бил художник, във всички болници една и съща свинщина. Морели, да, писателят.

— Не може да бъде — каза Етиен.

Защо не, защо не, изданието-камък-във-водата: цоп и след това никой не чува нищо. Морели си направи труда да им каже, че бе продал (и подарил) около четиристотин екземпляра. О, да, два в Нова Зеландия, трогателна подробност.

Оливейра извади цигара с трепереща ръка и погледна сестрата, която кимна утвърдително, отиде си и ги остави между два жълтеникави паравана. Седнаха в долната част на леглото, като преди това вдигнаха оттам няколко тетрадки и свитъци хартия.

— Ако бяхме видели съобщението във вестника... — каза Етиен.

— Излезе във „Фигаро“ — каза Морели. — Под някаква телеграма за гадния снежен човек.

— Не може да бъде — едва прошепна Оливейра. — Но, от друга страна, е по-добре, предполагам. Иначе щяха да дойдат какви ли не дърти баби с дебели задници, албуми за автографи и буркани домашно желе.

— От ревен — каза Морели. — Най-хубавото. Но по-добре да не идват.

— Колкото до нас — вметна Оливейра, наистина обезпокоен, — ако ви пречим, само ни кажете. Ще има и други случаи, и така нататък. Разбирате ме, нали?

— Вие дойдохте, без да знаете кой съм. Аз лично смятам, че си струва да поостанете малко. В стаята е спокойно, тоя, който викаше най-много, млъкна снощи в два. Параваните са много добри, беше проява на внимание от страна на лекаря, като ме видя да пиша. Всъщност, забрани ми да го правя, но сестрите сложиха параваните и никой не ми досажда.

Кога ще можете да се върнете вкъщи?

— Никога — каза Морели. — Тези кокали ще останат тук, момчета.

— Глупости — каза Етиен с уважение.

— Въпрос на време е. Но се чувствам добре, край на проблемите с портиерката. Никой не ми носи кореспонденцията, дори тази с Нова Зеландия, с хубавите марки. Когато се издаде мъртвородена книга, единственият резултат е оскъдна, но неизменно пристигаща поща. Госпожата от Нова Зеландия, момчето от Шефилд. Изтънчено франкмасонство, сладострастие от това, че малцина участват в приключението. Но сега наистина...

— Никога не ми е хрумвало да ви пиша — каза Оливейра. — Неколцина приятели и аз познаваме творчеството ви, намираме го за толкова... Спестете ми този вид думи, мисля, че се разбира и без тях. Истината е, че сме прекарвали по цели нощи в спорове, но дори не сме и помисляли, че може да сте в Париж.

— Допреди година живеях във Виерзон. Дойдох в Париж, защото исках да се поровя в някои библиотеки. Във Виерзон, естествено... Издателят беше получил нареждане да не дава адреса ми. Кой знае откъде са го научили малкото ми почитатели. Много ме боли гърбът, момчета.

— Ако искате, ще си тръгнем — каза Етиен. — Можем да дойдем утре, разбира се.

— Ще ме боли и без вас — каза Морели. — Хайде да пушим, да използваме, че ми е забранено.

Ставаше дума за това да се намери език, който да не е литературен.

Когато минаваше сестрата, Морели дяволски ловко пъхаше цялата цигара вътре в устата си и гледаше Оливейра с изражение на хлапак, маскирал се на старец, което си беше чисто удоволствие.

... изхождайки донякъде от основните идеи на Езра Паунд, но без педантизма и мешавицата между периферни символи и първостепенни значения.

Трийсет и осем и две. Трийсет и седем и пет. Трийсет и осем и три. Рентгенова снимка (неразбираем знак).

... да знаеш, че малцина могат да се доближат до подобни опити, без да решат, че са нова литературна игра. *Benissimo*^[1]. Лошото било, че все още му липсвало твърде много и щял да умре, без да е довършил играта.

— Двайсет и пети ход, черните се предават — каза Морели и отпусна глава назад. Изведнъж бе започнал да изглежда много по-стар. — Жалко, играта беше започнала да става интересна. Вярно ли е, че има индийски шах с по шейсет фигури от всяка страна?

— Напълно е възможно — каза Оливейра. — Безкрайно разиграване.

— Печели онзи, който завземе центъра. В ръцете му са всички възможности и няма смисъл противникът да упорства да продължава играта. Но центърът би могъл да се намира в някое странично квадратче или извън дъската.

— Или в джоба на някоя жилетка.

— Фигури — каза Морели. — Толкова е трудно да се избяга от тях, толкова са красиви. Въображаеми жени, наистина. Бих се радвал, ако разбере по-добре Маларме, неговото усещане за отсъствие и тишина е нещо много повече от крайно средство, то е метафизическа *impassé*^[2]. Веднъж, в Херес де ла Фронтера, чух топовен гърмеж от двајсет метра и открих друг смисъл на тишината. А тези кучета, които чуват недоловимо за нас изсвирване... Вие сте художник, струва ми се.

Ръцете се движеха покрай него, събираха една по една тетрадките, изглаждаха някои смачкани листове. От време на време, без да престава да говори, Морели хвърляше поглед на някоя от страниците и я вмъкваше в тетрадките, които всъщност представляваха захванати с кламер листове. Един-два пъти извади молив от джоба на пижамата си и сложи номер на някои от листовите.

— А вие пишете, предполагам.

— Не — каза Оливейра. — Какво да пиша, за това трябва да имаш известна сигурност, че си живял.

— Съществуването предхожда същността — каза Морели усмихнат.

— Щом предпочитате. Но в моя случай не е точно така.

— Вие се изморихте — каза Етиен. — Да си тръгваме, Орасио, ако се заговориш... Познавам го, господине, ужасен е.

Морели продължаваше да се усмихва и събираше страниците, гледаше ги, като че ли ги разпознаваше и сравняваше. Плъзна се леко назад, търсеше по-добра опора за главата си. Оливейра стана.

— Това е ключът от апартамента — каза Морели. — Ще се радвам, наистина.

— Ще направим голяма бъркотия — каза Оливейра.

— Не, не е толкова трудно, колкото изглежда. Папките ще ви помогнат, има система — цветове, цифри и букви. Веднага става ясно. Например тези листчета отиват в синята папка, на място, което аз наричам морето, но това в скоби, това е игра, която ми помага да се оправям по-добре. Номер 52: трябва просто да я оставите на мястото ѝ, между 51 и 53. Арабски цифри, най-лесното нещо на света.

— Но вие лично ще го направите след няколко дни — каза Етиен.

— Спя лошо. И аз съм извън папката. Помогнете ми, щом сте дошли да ме видите. Сложете всичко това на мястото му и аз ще се почувствам много добре тук. Това е страхотна болница.

Етиен гледаше Оливейра, а Оливейра, и така нататък. Човек можеше да си представи учудването им. Истинска чест, толкова незаслужена.

— После опаковате всичко и го изпращате на Паку, издател на авангардистка литература, улица „Арбр Сек“. Знаете ли, че Паку е академското име на Хермес? Винаги ми се е струвало... Но за това ще говорим друг път.

— Да знаете, че ще сгафим — каза Оливейра — и ще стане страхотно объркване. В първия том имаше едно ужасно сложно място, ей този тук и аз сме обсъждали с часове дали не са объркали нещо при печатането на текстовете.

— Няма никакво значение — каза Морели. — Книгата ми може да се чете, както на човек му скимне. Liber Fulguralis^[3], мантически листове и други такива. Най-многого, което мога да направя, е да я подреда така, както на мен би ми било приятно да я прочета. А в най-лошия случай, ако объркате нещо, може и да се окаже свършена. Шегата на Хермес Паку, крилат майстор на фокуси-мокуси и трикове. Харесват ли ви тези думи?

— Не — каза Оливейра. — Нито фокус-мокус, нито трик. И двете ми се виждат доста мухлясали.

— Трябва да се внимава — каза Морели и затвори очи. — Всички гоним чистотата, пукайки старите изрисувани пикочни мехури. Веднъж Хосе Бергамин без малко да се строполи мъртъв, когато си позволих да му изпусна въздуха от две страници, доказвайки му, че... Но внимавайте, приятели, да не би онова, което наричаме чистота...

— Квадрата на Малевич — каза Етиен.

— Ессо!^[4] Говорехме, че трябва да помислим за Хермес, да го оставим да поиграе. Вземете, подредете всичко това, щом сте дошли да ме видите. Може и аз да успея да стигна дотам и да хвърля един поглед.

— Ще дойдем утре, ако искате.

— Добре, ама ще съм написал и други неща. Ще ви побъркам, хубаво си помислете. Донесете ми „Голоаз“.

Етиен му подаде своя пакет. С ключа в ръка Оливейра не знаеше какво да каже. Нищо не беше както трябва, това не трябваше да се случи днес, беше мръсен ход при игра на шах с шейсет фигури, безполезна радост сред най-дълбоката тъга, необходимостта да я отпъдиш като муха, да предпочетеш скръбта, когато единственото, което стига до ръцете ти, е този ключ към радостта, крачка към нещо, от което се възхищаваше и имаше нужда, ключ, отварящ вратата на

Морели, света на Морели, и сред цялата тази радост се чувстваше тъжен и мръсен, с уморена кожа и гуреливи очи, с дъх на безсънна нощ, на виновно отсъствие, на липса на дистанция, за да разбере дали е направил добре всичко, което е правил или не е правил тези дни, чуваше хлипането на Мага, ударите по тавана, понасяше студения дъжд по лицето си, развиделяването над „Пон Мари“, киселите оригвания от вино, смесено с тръстикова ракия и водка, и с още вино, усещането, че в джоба му е пъхната ръка, която не е неговата, ръката на Рокамадур, късче нощ, от което се стича слюнка, мокри бедрата му, радостта толкова закъсняла или може би твърде ранна (една утеха: може би твърде ранна, все още незаслужена, но тогава, може би, *vielleicht, maybe, forse, peut-être*^[5], ах, мамка му, мамка му, до утре, учителю, мамка му, безкрайно мамка му, да, в часа за посещения, безкрайно заинатяване на мамка му върху лицето и по света, мамка му на света, ще ви донесем плодове, мамка му гадна на шибаната му мамка, мамка му отвратна на гнусната му мамка, мамка му лайняна на пикливата му мамка, *dans cet hôpital Laennec découvrit l'auscultation*^[6]: може би все още... Един ключ, неизразима фигура. Един ключ. Може би все още можеш да излезеш на улицата и да вървиш с ключ в джоба. Може би все още ключът Морели, превърташ ключа и влизаш в нещо друго, може би все още.

— Всъщност това е посмъртна среща, въпрос на дни — каза Етиен в кафенето.

— Тръгвай — каза Оливейра. — Много е лошо да те гоня така, но е по-добре да тръгваш. Предупреди Роналд и Перико, среща в десет в къщата на стареца.

— Лош час е — каза Етиен. — Портиерката няма да ни пусне.

Оливейра извади ключа, завъртя го на един слънчев лъч и му го предаде, сякаш предаваше град.

(-85)

[1] Много добре (ит.) — бел.прев. ↑

[2] Безизходица (фр.) — бел.ред. ↑

[3] Книга за гадаене по мълнии (лат.) — бел.ред. ↑

[4] Именно (ит.) — бел.прев. ↑

[5] Може би (нем., англ., ит., фр.) — бел.прев. ↑

[6] В тази болница Ланек откри аускултацията (фр.) — бел.ред. ↑

Невероятно е, че от един панталон може да излезе какво ли не, насъбран по джобовете мъх, часовници, изрезки, нащърбени таблетки аспирина, в един миг бъркаш за кърпа, а вадиш умрял плъх за опашката — това е нещо съвсем възможно. Докато отиваше да се обади на Етиен, все още под лошото впечатление от съня с хляба и спомена за друг сън, който изведнъж го бе застигнал, както те застига злополука на улицата, изведнъж пляс и нищо не може да се направи, Оливейра пъкна ръка в джоба на кафявите си кадифени панталони точно на ъгъла на булевардите „Распай“ и „Монпарнас“, разсеяно загледан в сгърчилата се в халата си гигантска жаба — Балзак Роден или Роден Балзак, две мълнии, плътно заплели се в своята враждебна спирала, — и ръката се показва с изрезка от вестник с дежурните аптеки в Буенос Айрес и друга, която се оказва списък с обяви на ясновидки и гледачки на карти. Беше забавно да научи, че госпожа Коломие, унгарска ясновидка (можеше да е някоя от майките на Грегоровиус), живееше на улица „Абес“ и владееше *secrets des bohèmes pour retour d'affections perdues*^[1]. Оттук можеше да се мине направо към голямото обещание: *Désenvoûtements*^[2], след което обявата за *voyance sur photo*^[3] изглеждаше малко смешна. Етиен, ориенталист аматьор, би се заинтересувал от професор Мин, който *vs offre le vérit. Talisman de l'Arbre Sacré de l'Inde. Broch, c. 1 NF timb. B.P. 27, Cannes*^[4]. Как да не се зачуди човек на съществуването на мадам Сансо *Medium — Tarots, predict, étonnantes, 23 rue Hermel*^[5] (най-вече защото Ермел, който вероятно е бил зоолог, имаше име на алхимик), и да не открие с южноамериканска гордост категоричното изявление на Анита, *cartes, dates précises*^[6], на Жоана-Жопес (sic)^[7], *secrets indiens, tarots espagnols*^[8], и на мадам Хуанита *voyante par domino, coquillage, fleur*^[9]. Трябваше непременно да отидат с Мага при мадам Хуанита. *Coquillage, fleur! Но не с Мага, вече не. На Мага би ѝ харесало да узнае съдбата си по цветята. _Seule Marzak prouve retour affection*^[10]. Но каква нужда има да се доказва такова нещо? То се разбира веднага. По-добре научният тон на Жана дьо Ни, *reprend ses visions exactes sur*

photogr. cheveux, écrit. Tour magnétiste intégral^[11]. При гробището Монпарнас, след като ги смачка на топчица, Оливейра внимателно пресметна разстоянието и прати ясновидките при Бодлер от другата страна на оградата, прати ги при Девериа, при Алоизиус Бертран, при хора, достойни ясновидките да погледнат ръцете им, ясновидки като мадам Фредерика, *_la voyante de l'élite parisienne et internationale, célèbre par ses prédictions dans la presse et la radio mondiales, de retour de Cannes*^[12]. И при Барбе д'Орвили, приятел, който би ги изгорил всичките, ако можеше, а също, естествено, и при Мопасан, при него също, дано топчицата да е паднала на гроба на Мопасан или на Алоизиус Бертран, но тези неща не можеха да се знаят, когато човек е отвън.

На Етиен му се стори тъпо Оливейра да му пречи по това време сутринта, макар че все пак го посрещна с три нови картини, които искаше да му покаже, но Оливейра веднага каза, че най-добре било да използват приказното слънце, увиснало над булевард „Монпарнас“, и да слязат до болница „Некер“ да посетят стареца. Етиен изпсува тихо и затвори ателието. Портиерката, която много ги обичаше, им каза, че двамата имат изражения на току-що изровени от гробовете, на живеещи в космоса, и така откриха, че мадам Бобе чете science-fiction^[13], което им се стори страхотно. Като стигнаха до „О Шиан ки фюм“^[14], изпиха по чаша бяло вино, докато обсъждаха сънищата и живописиста като възможни средства за противопоставяне на нато и други язви на деня. На Етиен не му се виждаше толкова странно, че Оливейра отива да види някакъв тип, когото не познава, и двамата бяха на мнение, че така е по-удобно, и т.н. На информацията една госпожа описваше пламенно залезите в Нант, където според думите ѝ живеела дъщеря ѝ. Етиен и Оливейра слушаха внимателно думи като слънце, бриз, поляна, луна, свраки, покой, куцата, Бог, шест хиляди и петстотин франка, мъглата, рододендрони, старост, леля ти, небесносин, дано не забрави, саксии. После се възхитиха на достойната паметна плоча: *dans cet hospital, laennec decouvrit l'auscultation*, и двамата помислиха (и си го казаха), че аускултацията трябва да е вид змия или саламандър, надлежно скрити в болница „Некер“, преследвани кой знае из какви потайни коридори и мазета, докато не се предадат задъхани на младия учен. Оливейра поразпита и ги упътиха към зала „Шофар“, втория етаж вдясно.

— Може пък и никой да не му идва на посещение — каза Оливейра. — Виж какво съвпадение, казва се Морели.

— Откъде да знаем дали не е умрял — каза Етиен, загледан във фонтана с червени рибки в открития двор.

— Щяха да ми кажат. Оня само ме погледна, нищо повече. Не исках да го питам дали вече е идвал някой.

— Могат да дойдат на посещение и без да минат през дежурния.

И така нататък. Има мигове, в които от отвращение, от страх или защото трябва да изкачиш два етажа, а мирише на фенол, диалогът става изключително многословен, както когато утешаваш някого, чието дете е умряло, и измисляш най-тъпите разговори, сядаш до майката, закопчаваш ѝ пенъоара, била е малко разгърдена, и казваш: „Ето, готово, няма да настинеш“. Майката въздиша: „Благодаря“. Казваш: „Не личи, ама по това време започва да захладнява рано“. Майката казва: „Да, наистина“. Казваш: „Не искаш ли шал?“ Не. Затворили сме главата външна закрила. Щурмуваме главата вътрешна закрила: „Ще ти направя чай“. Не, не иска. „Да, трябва да пийнеш нещо. Не може така, минали са толкова часове, а ти нищо не си пила“. Тя не знае колко е часът. „Минава осем. От четири и половина нито си яла, нито си пила. И тази сутрин почти не яде. Трябва да хапнеш нещо, ако ще и една препечена филийка със сладко“. Не иска. „Направи го заради мен, ще видиш, апетитът идва с яденето“. Въздишка, нито да, нито не. „Виждаш ли, ето, иска ти се. Ей сега щети направя чай“. Ако това не даде резултат, остава настаняването. „Толкова ти е неудобно тук, ще се схванеш“. Не, добре ѝ било. „Не, гърбът ти сигурно се е схванал, целия следобед седиш в това кораво кресло. По-добре да си легнеш за малко“. А, не, това не. Неизвестно защо, но леглото като че ли е предателство. „Да, разбира се, може и да поспиш малко“. Двойно предателство. „Имаш нужда, ще видиш, че ще си починеш. Аз ще остана с теб“. Не, така ѝ било добре. „Добре, но тогава ще ти донеса възглавница за гърба“. Добре. „Ще ти отекаат краката, ще ти донеса табуретка да си ги вдигнеш“. Благодаря. „А след малко в леглото. Обещай ми“. Въздишка. „Да, да, изобщо не се глези. Ако ти го беше казал докторът, щеше да го послушаш“. Както и да е. „Трябва да поспиш, скъпа“. Варианти *ad libitum*^[15].

— *Perchance to dream*^[16] — промърмори Етиен, който беше предъвкар вариантите по един на стъпало.

— Трябваше да му купим бутилка коняк — каза Оливейра. — Ти нали имаш пари.

— Ама нали не го познаваме. А може и наистина да е умрял. Виж тази, червенокосата. С удоволствие ще я оставя да ми направи масаж. Понякога фантазиите ми са свързани с болести и медицински сестри. При теб не е ли така?

— На петнайсет години, приятел. Нещо ужасно. Ерос, въоръжен с подобна на стрела мускулна инжекция, девойки, които ме мият от горе до долу, а аз умирам в ръцете им.

— С една дума, мастурбатор.

— И какво от това? Защо човек да се срамува от мастурбацията? По-скромно изкуство в сравнение с другото, но при всички положения със своето златно сечение, със своето единство на време, действие и място, и прочее реторики. На девет години мастурбирах под едно омбу, което наистина беше патриотично.

— Омбу?

— Нещо като баобаб — каза Оливейра, — но ще ти доверя една тайна, ако се закълнеш, че няма да я кажеш на никой друг французин. Омбу не е дърво, а трева.

— Добре, значи не е толкова страшно.

— А как мастурбират френските момчета, приятел?

— Не си спомням.

— Много добре си спомняш. Ние там си имаме страхотни системи. Чукче, чадърче... Загриваш ли? Не мога да слушам някои танга и да не си спомня как ги свиреше леля ми, приятел.

— Не виждам връзката — каза Етиен.

— Защото не виждаш пианото. Между пианото и стената имаше разстояние и аз се криех там, за да си правя чекии. Леля ми свиреше „Милонгита“ или „Черни цветя“, много тъжни неща, помагаха ми, когато мечтаех за смърт и саможертва. Първия път, когато опръсках паркета, беше ужасно, мислех, че петното няма да се изтрие. Дори нямах кърпа. Бързо си събух чорапа и затърках като луд. Леля ми свиреше „Ла Паянка“, ако искаш, ще ти го изсвирия, толкова е тъжно...

— В болницата не се свири. Но тъгата ти и така се усеща. А ти си противен, Орасио.

— Правя го съзнателно, приятел. Няма незаменими неща. Ако мислиш, че заради една жена... Омбу или жена, все едно, всъщност и

двете са плява, старче.

— Пошло е — каза Етиен. — Твърде пошло. Лошо кино, диалози, които се плащат на сантиметър, това вече е познато. Втори етаж, стоп. Мадам...

— *Par là*^[17] — каза сестрата.

— Още не сме открили аускултацията — уведоми я Оливейра.

— Не се правете на глупак — каза сестрата.

— Послушай я — каза Етиен. — Присънва ти се хляб, който плаче, пребиваш всичко живо, а накрая дори шегите не ти се получават. Защо не идеш известно време на село? Наистина имаш вид на нарисуван от Сутин.

— Всъщност — каза Оливейра — това, което те вбесява, е, че те измъкнах посред хроматическите ти чекии, преди да си направил петдесетте си точки за деня, цапач такъв, а солидарността те задължава да се мотаеш с мен из Париж на следващия ден след погребението. Приятелят е тъжен, трябва да го поразсеем. Приятелят се обажда по телефона, трябва да се примиря. Приятелят говори за болница, добре, отиваме.

— Честно да си кажа — каза Етиен, — все по-малко ме е грижа за теб. Горката Лусия, с нея трябваше да се разхождам. Тя наистина има нужда от това.

— Грешка — каза Оливейра, сядайки на една пейка. — Мага има Осип, има развлечения, Хуго Волф, такива неща. Всъщност Мага има личен живот, само че ми трябваше известно време, за да го разбере. Аз обаче съм празен — огромна свобода да мечтая и да се шляя, всички играчки са счупени, никакъв проблем. Дай ми огънче.

— В болницата не се пуши.

— *We are the makers of manners*^[18], приятел. Това е много добре за аускултацията.

— Ето къде е зала „Шофар“ — каза Етиен. — Няма да седим цял ден на тази пейка.

— Чакай да си допуша цигарата.

(-123)

[1] Тайните на циганите за възвръщане на изгубена любов (фр.)
— бел.прев. ↑

[2] Разваляне на магии (фр.) — бел.ред. ↑

- [3] Гледане по снимка (фр.) — бел.прев. ↑
- [4] Предлага истински талисман от свещено индийско дърво. Брошура с/у марка за 1 нов франк, п.к. 27, Кан (фр.) — бел.ред. ↑
- [5] Медиум — Таро, удивителни пророчества, улица „Ермел“ №23 (фр.) — бел.прев. ↑
- [6] Карти, точни факти (фр.) — бел.прев. ↑
- [7] Така (лат.) — бел.прев. ↑
- [8] Индиански тайни, испанско таро (фр.) — бел.прев. ↑
- [9] Гледачка на домино, раковини, цветя (фр.) — бел.прев. ↑
- [10] Само Марзак доказва, че може да върне любовта (фр.) — бел.прев. ↑
- [11] Точно предсказване по фотогр., коси, ръкописи. Всеобщ интегрален магнетизъм (фр.) — бел.прев. ↑
- [12] Ясновидката на парижкия и международния елит, прочута с предсказанията си в световната преса и по радиото, се връща от Кан (фр.) — бел.прев. ↑
- [13] Научна фантастика (англ.) — бел.прев. ↑
- [14] „Пушещото куче“ (фр.) — бел.прев. ↑
- [15] По желание (лат.) — бел.ред. ↑
- [16] Може и да сънуваш (англ.) — бел.ред. ↑
- [17] Оттук (фр.) — бел.прев. ↑
- [18] Ние създаваме маниерите (англ.) — бел.прев. ↑

Издание:

Автор: Хулио Кортасар

Заглавие: Игра на дама

Преводач: Стефка Кожухарова

Година на превод: 2006

Език, от който е преведено: Испански

Издание: Първо издание

Издател: Издателска група „Агата-А“

Град на издателя: София

Година на издаване: 2006

Тип: роман

Националност: Аржентинска

Печатница: „Унискорп“

Редактор: Красимир Тасев

Коректор: Димана Илиева

ISBN: 954-540-051-X; 978-954-540-051-3

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/2498>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.